AUTHOR:

THIETMAR, BP. OF MERSEBURG

TITLE:

...CHRONICON

PLACE:

NORIMBERGAE

DATE:

1807

Master Negative #

92-80458-13

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

Chronicon. 1807.

943
D63
Q

Thietmar, bp. of Merseburg, 976?-1018.

Chronicon: ad fidem codicis qui in tabulario regio Dresdae servatur denuo recensuit J. F. Ursini, J. F. A. Kinderlingii et A. C. Wede-kindi passim et

46835

See Next Card

2 Chronicon. 1807.

943
D63

suas adjecit notas J. A. Wagner... Norimbergae 1807. Sq. Q. 14 + 385 p. 1 fac.-sim.

46835

Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35mm REDUCTION RATIO: 13½x

IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB

DATE FILMED: 2-22-92 INITIALS M.D.C.

FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

AIIM

Association for Information and Image Management

1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910

301/587-8202

Centimeter

Inches

MANUFACTURED TO AIIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

DITHMARI
EPISCOPI MERSEBVRGENSIS

CHRONICON

AD FIDEM CODICIS
QVI
IN TABVLARIO REGIO DRESDAE
SERVATVR
DENVO RECENSVIT
I. F. VRSINI, I. F. A. KINDERLINGII ET A. C. WEDEKINDI
PASSIM ET SVAS
ADIECIT NOTAS

IOAN. AVGVSTIN. WAGNER
CONRECT. GYMNAS. MERSEB.

CVM SPECIMINE SCRIPTVRAE CODICIS DRESD.

NORIMBERGAE
SVMTIBVS I. L. S. LECHNERI
MDCCCVII.

SERENISSIMO ATQVE POTENTISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO

DOMINO

FRIDERICO AVGVSTO

REGI SAXONIAE

REL. REL. REL.

DITHMARVM

NOVA HAC SPECIE INDVTVM

DEMISISSIME OFFERRE

SEQVE EVMQVE IN CLIENTELAM

SVBIECTISSIME COMMENDARE

AVSVS EST

IOANNES LEONARDVS SIXTVS
LECHNER

BIBLIOPOLA NORIMBERGENSIS.

Haud inutilem in edita Dresdae MDCCXC Dithmari, Merseburgensis Episcopi, versione Germanica collocaverat operam I. F. VRSINVS, adiectoque Commentario maiorem, quam pro homine rusticano multae lectionis industriam aequis iudicibus probaverat quidem, nec defuere tamen, qui publice privatimque melius eundem arbitrarentur facturum fuisse, si Dresdensis, cuius ipsi copia facta indulgentissime esset, Codicis ope textum Latinum dedisset castigatiorem. Quibus monitis obtemperans ultimis vitae annis totus in eo fuit, ut textum Latinum ex memorati Codicis fide emendatiorem redderet, Commentarioque vel adderet, vel demeret, sua haud raro vineta caederet, Annalistam inprimis Saxonem crebrius, quam antea, consuleret, temporumque notationem adscriberet margini. Sic profligatum opus morti vicinus adfinitatis iure demandare voluit mihi, quem nosset et ipsum Dithmari ita amantem esse,

esse, ut, si quid ad eum ornandum faceret, hic loci sedulo conquirerem.

Quamquam vero, quod ipsum Dithmari textum iuvare possit, nihil in tabulariis vel bibliothecis nostris servetur, nova tamen, dum in quaerendo operis redemtore morae traherentur, adfulgere lux coepit Episcopo nostro. Vir enim Summe Reverendus atque Generosissimus, ADOLPHVS AVGVSTVS DE BERBISSDORF, S. R. Capituli Merseburgensis Decanus, primus episcopatus Consiliarius, Consistorii et nostri et Lipsiensis Director gravissimus, cuius eximias laudes Ego quidem celebrare non sustineo, earum tamen unicum idque luculentissimum documentum adferre sat est hoc, ut a Serenissimo Patre Patriae, FRIDERICO AVGVSTO, Amicisque Eius tali Principe dignis quidquid petat, facile impetret — hic igitur (quem Deus diu servet!!) vir praestantissimus impetravit et hoc, ut Codicem Dithmari, qui in tabulario interiori Dresdae servatur, per aliquot menses haberet secum.

Ita vero accidit, ut Codex iste in eas manus perveniret, quae eum dexterrime possent tractare: nam in ceteris laudibus Viri ornatissimi ii, quibus propius eum nosse contigit, norunt et hanc, ut, uti in omni historia, subsidiariisque eius disciplinis, ita in re inprimis diplomatica, librisque chartisve antiquis legendis versatissimus sit. Qui, quum suspicatus fuisset, fieri tamen forsan potuisse, ut, qui Codicem antea contulissent, non recte ubique viderint, mox, non omnino falsum in eo sese fuisse animadvertit; me vero, concessa benevole Codicis copia, meliorum testem lectionum esse voluit. Sic sociata opera pristinam sanitatem multis locis restitutam esse Episcopo, pluribus adlatis exemplis demonstravi in *Allgem. Literar. Anzeiger* 1801. n. 77. veriorem autem lectionem, suo quamque loco ita recepi in contextum, ut tamen diu temere propagatae lectioni locum in notis adsignarem.

Ex eo igitur, quale Codici Dresdensi pretium statuendum sit, facile intelligitur. Quamquam enim ipsum Dithmari autographum esse vix crediderim, omnium tamen, quos nunc novimus, antiquissimum, eodemque, quo Dithmarus vixit, seculo exaratum esse cum ipsa scriptura docet, tum *Werneri* manus Episcopi, qui sub finem seculi undecimi ecclesiae praefuit nostrae, Codicemque, uti ego quidem coniicio, in privatos usus descriptum Abbatiae S. Petri in suburbio nostro, Altenburg dicto, a se fundatae morti propinquus in sui memoriam reliquerat; ipsum enim Dithmari autographon, quod bibliothecae Capituli erat, Wernerum donare nec voluisse, nec potuisse putaverim. Dolendum tamen, hoc donum a monachis ita negligenter habitum, ut ἀκέφαλον sit, ut totus quaternio perierit, ut exterior margo aliquando laesus inveniatur, quae omnia tamen ex Codice Antverpiensi in hac nostra editione restituimus. Ceterum non eadem ubique manus, maioribus maximam partem, quales in adiecto scripturae specimine conspiciuntur, in medio minoribus etiam literis, et satis eleganter exaratus est, a scriba tamen Latinae linguae non satis perito, qui verba dictando praeeuntis non semper recte reddidit: scripsit enim aliquoties pro *egregius* — *egreius*, pro *scelus* — *zelus*, porro spatium inter literas vel tenue, vel nullum reliquit, ideoque duo verba in unum conflavit, compendiis etiam scribendi usus est crebro, quae dubiam aliquando lectio-

lectionem reddant, sed facile expediuntur diligenter et uno tenore legenti. Adiecta denique alia manu, ea tamen prisca, eiusdemque aetatis, nonnulla, fortasse ex ipso autographo, quae non sprevi quidem, uncinis tamen includi iussi, et de singulis notula subiecta monui.

Quo terrarum vero abierit ipsius Dithmari liber authenticus, equidem fateor me ignorare. Fama, per aliquot secula ad nos propagata est, *Sigismundum de Lindenau*, Decanum, postea Episcopum († 1544) librum ad aliquod tempus legendum concessisse amico, qui tamen nunquam reddiderit. Extitere quidem, qui Moguntiam istum Codicem migrasse putarent, quam opinionem tamen vanitatis convincere duobus argumentis possum: uno, quod in schedis Vrsinianis Reverendiss. Episcopum suffraganeum *Würdtwein* inveni Ill. *Adelungio* confirmasse, Codicem aliquem Dithmari nec in tabulario, nec in bibliotheca Electorali Moguntia adesse, vel unquam adfuisse; altero, quod *Ge. Forsterus* literis Cal. Martiis MDCCXCI. Moguntia datis testatur, nec in bibliotheca Vniversitatis, cuius ipsi cura demandata sit, nec in tabulariis manu exaratum Dithmarum inveniri. Nulli profecto operae pepercit Vrsinus meus, ut, quibuscum literarum ipsi commercium intercederet, viros eruditos de investigando aliquo sollicitaret Codice. Sic, quem iisdem precibus adierat, Cel. Pragensium Professor *Pelzelius*, nec Viennae, nec Lembergae, nec Olomucii, nec in omni Bohemia sua Dithmarum servari significavit, nisi quod in bibliotheca Vniversit. Vindobonensis inter alia, uno volumine comprehensa historica excerpta etiam aliquot foliorum e Dithmaro exstet particula. Ipse igitur ego, cum illustrem olim *Denisium*, bibliothecae Imperialis Praefectum, quem in Alciphrone meo facillimum eram expertus, de ea re consuluissem, hoc tuli responsum, nec pro certo hoc affirmare se, nec negare velle, cum Vniversitas Viennensis opum suarum nondum habeat indices accuratos, in scidula tamen seorsim adscripserat, aliud eiusmodi fragmentum adesse in monasterio Benedictinor. *Raygen* prope Bruennam, inter MSS. ab Abbate *Bonav. Pitter* relictos.

Quae porro per Zittaviensis olim Gymnasii Directorem, *Dan. Richterum*, fama divulgata esset, de speranda per *Io. Ge. Eccardum* e Msto bibliothecae S. Germani Parisiis nova Dithmari editione, ea praefectis istius bibliothecae ante triginta, et quod excurrit, annos consultis, inanis reperta est. Paucissima omnino exemplaria Chronici nostri olim extitisse, vel ex eo potest colligi, quod *Trithemius*, Abbas Hirsaugiensis, bibliothecarum suae aetatis indagator sagacissimus, nuspiam eius mentionem fecerit. Nec tamen spem omnem abiicio, fore, ut inter libros e monasteriorum tenebris protractos, quorum non acervi, sed montes congesti Parisiis, Monachiique quiescunt, pulvere abstерso Dithmarus aliquando inveniatur.

Vti nunc est, non habemus, nisi Bruxellensem, Leibnitio olim a *Dan. Papebrochio* Antverpia missum, et Dresdensem. Ille, ubi nunc lateat, non constat, plures tamen, ut denuo consuleretur, optarunt, Leibnitium quippe, vel cui conferendi negotium demandaverat, suspicati non satis diligenter ubique versatum. *Ianningius* certe in Actis Sanctorum Iun. T. VI. P. I. p. 38. in una Leibnitii pagina 335. viginti et plures a Codice Antverpiensi discrepantes inveniri lectiones adfirmat.

vid.

vid. *Kinderling* Literar. Anz. 1801. n. 11. p. 97. Habet etiam nonnulla, quae episcopi nostri vix esse possint, librariusque quaedam addidit de Corbeia, Dithmari aetate adeo recentiora. v. Vrsinum p. 13. not. 62. p. 208. 245. Aestimandus tamen maximopere eo, quod lacunas Dresdensis expleat. Vtrumque igitur et Bruxellensem et Dresdensem in unum quasi conflavimus, ita tamen, ut in notis subiectis, quid cuiusque proprium esset, indicaremus, historiae amantibus haud iniucundum fore sperantes, quod insertum maiori carioriique Leibnitiano operi Dithmarum longe viliori pretio sibi comparare, eundemque Dresdensi pleniorem atque integriorem legere possint.

Hactenus de contextu. Restat, ut de Commentario addito dicamus pauca. Vix enim, proditurum, si Sosiis nostris placeret, Dithmarum latinum, adnuntiaveram, quum symbolas largas ad emendandum eum illustrandumque conferrent Duumviri, historiae medii aevi peritissimi. Et primo quidem plurimum reverendus *Io. Frid. Aug. Kinderling*, V. D. M. Calbae ad Salam, vere polyhistor, auctor libri laudatissimi: *Geschichte der Nieder-Sächsischen oder sogenannten Plattdeutschen Sprache, Magdeburg* 1800. ephemeridibus a *Rochio* per aliquot annos editis: *Allgem. Litt. Anz.* 1800. n. 178. et 1801. n. 11. notas quasdam inseruerat, deinde vero uberiores transmisit, quas tamen ad libros tantum quatuor priores pertinere mecum dolebunt omnes. — Alter, de episcopo nostro optime meritus, *Ant. Christ. Wedekind*, ICtus Lueneburgensis, qui, ne quid dicam de aliis in publicum emissis scriptis, ediderat 1799. *Necrologium des Klosters S. Michaelis in Lueneburg. Ein Probedruck*, S. 18. 4. cuius libelli tamen nonnisi centum exemplaria typis expressa sunt. Haud levis vero momenti hocce necrologium est, quod Abbas monasterii S. Michaelis *Riddagus* († 1026.) eadem, qua Dithmarus, aetate vixit, eiusque, fratrisque Sigfridi, Episcopi Monasteriensis, praeceptor fuit; quo factum, ut tum Dithmari cognatorum, tum aliarum in Chronico nostro occurrentium personarum memoria ibi servaretur. Quae igitur ad Dithmarum nostrum illustrandum facerent, accuratissime enotavit Wedekindi diligentia, attulitque haud pauca, quae et Chronologiae et Genealogiae medii aevi novam affundant lucem.

Nec praeterire silentio fas sit quasdam *Alphonsi de Vignoles* notulas, quas, cum in bibliotheca viri, dum viveret, ornatissimi, interioribus rei bellicae consiliis Dresdae adhibiti *de Ponikau*, inter plures historiae Saxonicae divitias adesse comperisset Vrsinus, modeste petiit, ut sibi earum copia fieret. Humanissime respondit vir egregius, consilia dedit de recte adornanda Dithmari editione saluberrima, Vignolii tamen schedulas cum aliis Academiae Vitebergensi donatis iamiam convasatas esse doluit. Ego vero ante aliquot annos eam ob causam et meritis et annis venerabilem adii *Schröckhium*, eumque ita habui facilem, ut amicissimo Facultatis philos. Adiuncto *Manitio* exscribendas illas schedulas concederet. Quum vero plurima iam in editione Leibnitiana occupata deprehenderem, paucula tantum, quae e re mea essent, exscripsi. v. p. 4. not. 12. p. 220. not. 43. p. 233. not. 31. p. 239. not. 60. p. 240. not. 66.

Indices,

Indices, historicum et geographicum, haud iniucundos fore historiae amantibus spero, in quibus ita versatus sum, ut, quae Vrsinus aliquando, in *Henricis* praesertim, cuius nominis plures vel principes, vel privati in Dithmaro obvii, turbasset, emendarem, in geographicis etiam quaedam corrigerem. Denique interiori margini paginas Leibnitianae editionis apponere typothetas iussi. Omnino vero operae me meae nunquam poenitebit, si non ingenii quidem, sed oculorum tamen in conferendo Codice Dresdensi recte videntium, manuumque in Commentariis conscribillandis agilium laudes tulerim. Scr. Merseburgi a. d. XII. Dec. MDCCCVI.

Namen der Herren Subscribenten.

Altdorf.

Universitäts-Bibliothek.

Bamberg.

Herr *Göbhardt*, Buchhändler.

Dresden.

Churfürstliche Bibliothek.
Herr *Schneider*, Vice-Landrentmeister.

Eisenach.

Herzogliche Bibliothek.

Erlangen.

Universitäts-Bibliothek.

Frankfurth.

Andräische Buchhandlung.

Friedersdorf.

Herr *Otto*, Pfarrer.

Giesen.

Herr *Tasche* und *Müller*, Buchhändler.

Halle.

Universitäts-Bibliothek.
Herr *Elste*, Doctor der Philosophie. (2 Exemplar.)
Herr *Evers*, Doctor der Philosophie.
Herr *von der Ohlen* und *Adlerscron*.
Herr Doctor *Schwedler*.
Herr *Voigtel*, Professor.

Leipzig.

Herr *Arndt*, Professor.
Herr D. *Bauer*, Ordinarius, auch Domherr zu Merseburg.
Herr *Diemer*, Privatlehrer der Rechte und Oberhofgerichts-Advocat.
Herr D. *Eberhard*, (2 Exemplar.)
Herr D. *Haubold*, Professor.
Herr D. *Koch*, Proconsul.
Herr D. *Rau*, Professor, auch Domherr zu Merseburg.
Herr D. *Stockmann*, Professor.

Meissen.

Herr D. *Hofmann*, Stifts-Syndicus.
Herr Freyherr *von Odeleben* auf Riesa.
Herr *Schumann*, Schul-Amtmann.
Herr M. *Thalwitzer*, Diaconus zu St. Afra.
Herr M. *Tzschucke*, Rector der Churfürstl. Landschule.

Merseburg (und Umgebungen).

Herr *von Alvensleben*, Domherr und Stiftsrath.
Herr M. *Baumbach*, Past. in Clobica.
Herr D. *Baumgarten-Crusius*, Consistorial-Assessor und Stifts-Superintendent.
Herr *von Berbisdorf*, Dom-Dechant und Consist. Präsident.
Herr Domherr *von Bodenhausen*.

Herr D. *Böschen*, Amtmann in Lützen.
Herr *von Brandenstein*, Domherr.
Herr *von Brizke*, Domherr.
Herr *von Carlowitz*, Domherr.
Herr *von Ende*, Kammerrath, auch Vice-Oberhofrichter zu Leipzig.
Herr *Frank*, Regier. und Consistorial-Rath.
Herr *Heimbach*, Regier. Secretair.
Herr *von Helldorf*, Stifts-Hauptmann, auf Bedra u. s. w.
Herr M. *Hennicke*, Rector.
Herr *Heydenreich*, Consist. Assessor und Pastor zu St. Maximi.
Herr Graf *von Hohenthal* auf Dölka, Amtshauptmann.
Herr Graf *von Hohenthal* auf Hohenprieswitz.
Herr *Just*, Regier. Secretair und Protonotar. Consistorii.
Herr *Ködel*, Past. in Bündorf.
Herr *Manitius*, Lehn-Secretair.
Herr *Rinkleben*, Vice-Actuar in Lützen.
Herr *Schmidt*, Stifts-Syndicus.
Herr Graf *von der Schulenburg*, Domherr.
Schulbibliothek.
Herr *Segnitz*, Domkämmerer.
Herr *Semler*, Gerichts-Dir. in Bedra.
Herr M. *Wagner*, Past. in Schkeitbar.
Herr Freyherr *von Werthern*, Domherr.
Herr Domherr *von Wolfersdorf*.
Herr *Zahn*, Prediger in Delitz.

Naumburg.

Herr *Lepsius*, Rathsassessor und Rechtsconsulent.

Nürnberg.

von Ebnerische Bibliothek.
Herr *Kiefhaber*, Registrator und Bibliothekar.

Rofsleben.

Herr *Hennicke*, Pastor.
Schulbibliothek.

Strasburg.

Herr *König*, Buchhändler.

Tennstädt.

Herr *Just*, Kreis-Amtmann.

Weimar.

Herzogl. Bibliothek.
Herr *von Breitenbauch*, Kammer-Rath, auf Bucha.
Herr *Lauhn*, Regier. Rath.
Herr *von Vogt*, Geh. Rath.

Wirzburg.

Herr *Stahel*, Buchhändler.

Zeitz.

Herr M. *Müller*, Rector.
Stiftsbibliothek.

Zerbst.

Herr *von Bennigsen*, Kön. Preufs. Land-Rath.
Herr *Stenzel*, Conrector.

Prologus *)

Venerabilis Domini Dithmari Epifcopi Mersburgenfis in Gefta Saxonum, ad fratrem eius germanum, abbatem Coenobii Bergenfis prope Magdeburgum.

„ Coniunctum dulci fraterni iuris amore
„ Et mihi dilectum fupplex rogo te Sigefridum
„ Nunc ego Dithmarus: videas mea fcripta benigne,
„ Quae placeant addens, et quaeque fuperflua tollens.
„ Haec non ornatu fplendent dictaminis ullo,
„ Sed tantum plano percurrunt ordine campo
„ Saxoniae Regum vitam moresque piorum.
„ Quorum temporibus regnum velut ardua cedrus
„ Enituit noftrum longe lateque timendum.
„ Dicunt ecclefiae ftructuram damnaque noftrae
„ Eius laetificos, in quis reparatur, et annos,
„ At provifores eiusdem tum fimul omnes.
„ Non adfcribatur mihi, fi quid in hoc variatur
„ Libro, vel defit, teftis cum parvulus adfit.
„ Naevos infcitia natos, cariffime, muta,
„ Credens quod nunquam cepiffem fcribere quicquam
„ Ni quod praefatus tibi fum, foret. Ergo benignus
„ Tales funde preces mecum de corde gementi:
„ Chrifte, decus regum, moderator et imperiorum,
„ Propiciare tuo cum commiffis fibi regno,

*) Hic qui primo libro totique adeo operi praemiffus erat excideratque prologus, nunc ex Codice Mspto Antwerpienfi five Bruxellenfi reftitutus eft a Leibnitio Tom. I. Script. Rer. Brunsvic. p. 323 fq.

„ Ut tibi, non nobis, ſolvatur gloria laudis,
„ Et non externis tuis unquam ſubſtet ovilis.
„ O! vos chriſticolae, cordis nunc voce rogate,
„ Maieſtas Domini quo dignetur miſereri,
„ Ne mala nos ſtringant, quae multa meremur, et angant,
„ Certa futurorum quae vox ventura bonorum
„ Praedixit noſtris in temporibus manifeſtis,
„ Proh dolor! in multis, manifeſtandisque profecto.
„ Et quicunque meam debes curare cathedram,
„ Hanc lege ſcripturam, ſtudioſus amato puſillam,
„ Quae ſtrictim pandit, quae plurima mens tua poſcit.
„ Vincit mortales florens dictatus et omnes.
„ Quod nunc eſt paſſim diſperſum, collige ſenſum.
„ Non ſervi famae, ſed vitae dona ſuperne
„ Ut capias, vigila, merearis ut hancque labora.
„ Sis memor, oro, mei, qui crimina multa peregi,
„ Praedeceſſorum deterrimus ecce! meorum.
„ Me tibi committo, veniam petito mihi quaeſo.
„ Chronica Dithmari ſe poſcunt, lector, amari,
„ Uſibus aſſiduis excludunt triſtia mentis,
„ Ludis et variis eadem praeponito vanis.
„ Sis iuſtos laudans, pro peccatoribus orans.

Inci-

Incipit Chronici Dithmari Epiſcopi Merſeburgenſis Liber Primus.

Leibnitz 324 „Mens eſt omnibus 1) aliqua proficuitate cluentibus in praeſenti et in futuro ſibi „proficere, commiſſasque ſibi res, ut potis eſt, vel ſolers fiducia ſinit, propagare, vi„ventique ſemper memoriae commendare. Quocirca ego Dithmarus non ſolum hono„ris, verum etiam nominis indignus epiſcopalis, Merſeburgenſis ſeriem civitatis olim „longe lateque cluentem, nunc autem oblivionis ſenio caligantem ſervens retegere, „admodum vereor fumum ex fulgore inſcitia producere et ut imus faber infelici ſum„ma operis deficere. Sed ſuppetente cuiquam bona voluntate, et ut beatus fatetur „Gregorius, Chriſto ad hoc adſpirante, incipio, ac non ignotae ejusdem clementiae, „qualiter vel ſcriptura haec, vel etiam omnis praefatae urbis ſumma concludatur, ſup„plex committo.

„Huius a primo fundamentum et cum terra ſuper aedificationem Romulea ex „gente, quae Julium Caeſarem Pompeii generum eſt huc olim ſecuta, in omnibus „potentem et utrisque 2) viribus praecluum incepiſſe, lector diligens, accipe. Et quia „tunc haec fuit apta bellis et in omnibus ſemper triumphalis, antiquo more Martis „ſignata eſt" nomine 3). Poſteri autem *Meſe*, id eſt 4) mediam regionis, nuncupabant eam, vel a quadam virgine ſic dicta. Qui vero eiusdem principes, vel quae eorundem virtutes fuerint, ante Chriſti incarnationem vel poſt, quia antiquorum ſagaci memoria certum indagare nequeo, nec perſcripta invenio, ne mendax inveniar, prorſus omitto. Ab *Heinrico* ſumatur exordium, qui praedictae civitatis adpertinentia multorum ius tunc reſpicientia univit, maioraque his multum ſua virtute et induſtria ſubegit.

A 2

1) *Mens eſt omnibus.* Haec, et quae ſequuntur usque ad verba: *Martis ſignata eſt*, e Cod. Bruxellenſi deſumta ſunt in edit. Leibnit. p. 324. *Vrs.*

2) *utrisque.* Leibn. lectionem *utriusque* notat, ſed lectio *utrisque* non eſt ſollicitanda. Ditmarus vult, Jul. Caeſarem utrisque viribus ſeu artibus, ſc. belli et pacis, ſive domi forisque celebrem fuiſſe. *Praecluus* pro inclytus, celebris, vox eſt mediae Latinitatis, quae tamen raro occurrit. Arnulfus, Dux Bav. infra p. 329. (Leibn.) praecluus dicitur. *Kind.*

3) *nomine.* Hac ipſa voce orditur Codex Dresdenſis, primis duobus foliis truncatus. *Vrs.*

4) *id eſt.* Sic Cod. Brux. Recte. Nec aliter Cod. Dr. quamquam compendio ſcribendi ſic: *idē*, quod aliis tamen etiam locis ſignificat: *id eſt.* Cf. inprimis p. 409. Leibn. med. ubi poſt verbum *Arctos*, et poſt *arcturis duabus*, idem ſcribendi compendium voculae *eſt* occurrit. Non erat igitur, quod Vrſ. reciperet *idem*, quod vix admittit ſenſum. *Wa.*

egit. Hic nobiliſſimo *Ottonis* et *Hathui* ſtemmate editus 5), ūt arbor occulta ēxcrevit
An. 908. A. S. a puero, et ut bonae indolis gradatim enituit tyro, ſicut flos in vere novo. Isque a
patre ſuo in provinciam, quam nos teutonice *Delemenci* 6) vocamus, Sclavi autem
Glomaci 7) appellant, cum magno exercitu miſſus, devaſtata eadem multum atque
incenſa, victor rediit. Sed qualiter pagus iſte nomine hoc ſignaretur, edicam 8).

Glomuzi eſt fons non plus ab Albia quam duo miliaria poſitus, qui unam de ſe paludem generans, mira, ut incolae pro vero aſſerunt, oculisque approbatum a multis ſaepe, operatur. Cum bona pax indigenis profutura ſuumque haec terra non mentitur fructum, id eſt tritico et avena ac glandine refertus, laetos vicinorum ad ſe crebro confluentium efficit animos. Quando autem ſaeva belli tempeſtas ingruerit, ſanguine et cinere certum futuri exitus indicium praemonſtrat. Hunc omnis incola plus quam eccleſias, ſpe quamvis dubia, veneratur et timet. Et haec provincia ab Albia usque in *Caminizi* fluvium porrecta, vocabulum ab eo 9) trahit derivatum. Sed non longe a praedicto amne in pago *Chutizi* dicto, *Arnus* epiſcopus ſanctae Virciburgienſis eccleſiae VIIII. ab expeditione Boemiorum reverſus et iuxta plateam 10) in parte ſeptentrionali, fixo ſuper unum collem ſuimet tentorio, cum miſſam caneret, hoſtili circumvallatus agmine, praemisſisque omnibus per martirium 11), ſuimet conſociis ſemet-
A. 892. ipſum obtulit Deo Patri cum oblationibus conſecratis in ſacrificium laudis, (DCCC-
XCII. 12) dominicae incarnationis anno temporibus Arnulfi Imperatoris, ubi hodie ſaepe accenſa videntur luminaria: et ſanctos Dei martires hos eſſe, nec Sclavi dubitant. Praedictus antiſtes in diebus officii ſuimet in urbe Uvirciburgienſi unum Domino tem-

5) *editus*. Cod. Brux. *ortus*.

6) *Delemenci*. Dalemincii habitabant in parte Misniae hodiernae. v. not. ad verſ. German. *Vrs.*

7) *Glomaci*. Non conſtat ſibi in hac voce Cod. Dresd. Paullo poſt *Glomuzi*, Lib. V. p. 373. (Leibn.) autem *Zlumizi*. Ceterum eadem refert de hac regione, hodie *Lommatſcher Pflege*. Annal. Saxo p. 238. *Wa.*

8) *edicam*. Non erat, quod Reineccius haec omitteret, et huic loco exiguam lacunam ineſſe contenderet. Plane et aperte ita in Codd. etiam leguntur. *Vrs.*

9) *ab eo*. ſcil. fonte. cf. Annal. Sax. *Vrs.* Qui ſequitur, numerus VIIII. in Cod. Dresd. recentiori manu ſuperſcriptus eſt. *Wa.*

10) *iuxta plateam*. In Cod. legitur *iuxta Plat.* quod nomen aliquod proprium videri poſſit; ſed ſecunda manus adſcripſit: *aram*, (aream?) et Annal. Saxo. ad an. 908. p. 238. etiam *iuxta plateam* habet. Eſt igitur: ad viam publicam. *Vrs.*

11) *per martirium*. Scriba Cod. Dr. compendio literarum uſus erat admodum obſcuro et detrito, manus tamen ſecunda, eaque eiusdem aetatis, veram, quam dedimus, lectionem reſtituit, quam editiones omnes praeferunt, quaeque Annaliſtae Sax. auctoritate firmatur. *Wa.*

12) DCCCXCII. usque ad *Imperatoris*. Haec temporis notatio ſerius, a vetuſtiori tamen manu textui adiecta eſt, cui conveniunt Annales Hildeshem. ap. Leibnit. T. I. p. 717. et Andr. Brunneri Annal. Boic. ap. Bucellinum p. 56. *Vrs.* Bruſchius 891. 13. Jul. Chronogr. Saxo, Conr. Vrsperg. et Alb. Stad. 889. Sed pro Ditmaro ſtant Continuator Rheginonis et Lamb. Schafnab. *de Vignoles.*

templum, et in epiſcopatu ſuo ad inſtar eiusdem eccleſias VIIII. in X. annis fecit. Et
eum maximam harum is benediceret, et cum reliquiae Chriſti martyris, *Kiliani*, (qui
de Scottis huc veniens, Chriſtum *Gozberto* duci et *Geilan* uxori eius, caeterisque An. 689.
conprovincialibus primo praedicavit, et inſtinctu ſecundae Herodiadis cum ſociis ſuimet, Bucellini Annal.
Colomanno et *Totmanno*, ibi martyrizatus eſt,) circumferrentur, dominus per eum Germ.
LXX. operatus eſt miracula, et magiſter coquorum hoc videns ſuos ſic hortatur diſcipulos: *Nolite*, inquiens, *tardare, ſed quae vobis ſunt credita, diligenter et ſine mora operamini, dominus enim noſter Kilianus inclita ex ſe nunc agit ſigna absque omni mora.* Quantae autem virtutis ſupra memoratus praeſul fuiſſet, ſtylo comprehendere nequaquam ſufficio, ſed hunc apud Deum magni eſſe meriti, ex corde credo.

Interim cuiusdam matronae famam, quae *Hatheburch* dicebatur, Heinricus com- An. 911. A. S.
periens, qualiter eam ſibi ſociaret, juvenili exarſit amore. Haec erat filia *Eruini*
ſenioris, qui in urbe praedicta, quam *antiquam civitatem* 13) nominamus, maximam
325 tenuit partem, et quia is filium non habuit, geminis filiabus ſuis, e medio decedens,
reliquit. 14) Ob huius pulchritudinem et haereditatis divitiarumque utilitatem, internuncios Heinricus quam propere miſit, et quamvis hanc eſſe viduam ſciret velatam, ſuae tamen ut ſatisfaceret voluntati, eam fide promiſſa petivit. Tunc illa multorum precibus et conſilio devicta, comitatur, et honorifice ſuscepta, ac karitative a ſuis, ut decuit, eſt habita. Nuptiis ex more peractis ſponſus cum contectali ad Merſeburch venit, omnesque convocans vicinos, quia vir fuit inluſtris, tanta familiaritate ſibi adiunxit, ut quaſi amicum diligerent, et ut dominum honorarent. Ea tempeſtate *Conradus* Francorum quondam Dux egregius, et tunc *Luthuuuici* ſucceſſor pueri, arcem tenebat regni 15), quem ob meritum ſui Otto praedictus ab omnibus regni principibus in regem electus, ſibi quaſi ad hoc indigno praepoſuit, ſeque cum filiis fidei ſuae ac poteſtati ſubdiderat. Spiritualis autem pater et paſtor Orientalium tunc fuit *Sigimundus* ſanctae Haluerſtidenſis eccleſiae praeſul egregius, vir ingenioſus, omnigenarumque, quae ſpiritualia vel etiam carnalia 16) reſpicit, artium ſcientia, omnes ſuimet contemporales praecellens. Hic pietate maxima, et quod ſummum eſt perfectionis culmen, Chriſti zelo fervens, ut perpetrati facinus connubii primo audivit, ovium culpam ſuarum ingemuit, et aliquam inter ſe fieri amplius commixtionem per internuncium, et per

13) *antiquam civitatem*. Videtur Alſtedium in Thuringia intelligere. Sic Kinderl. praeeuntibus Lenkfeldio et Mascovio. Sed ſi verum eſt, quod adſcriptum legitur in Cod. Dr. margine, *Ervinum* fuiſſe, Comitem Merſeburgenſem, *antiqua* illa *civitas* Merſeburgum ipſum ſit neceſſe eſt. Recte igitur in margine Cod. Dr. *Aldenburg*, quo nomine etiamnunc venit ſuburbium civitatis noſtrae. *Wa.*

14) *reliquit*. addit Cod. Brux. *hereditatem magnam*. *Vrs.*

15) *arcem tenebat magni*. Quid ſignificent haec, oſtendunt Acta Academ. Theodoro-Palatinae T. III. p. 389. *Vrs.*

16) *carnalia*. Cod. Brux. ad ſenſum facilius: *ſpiritualium vel etiam carnalium*. Lectio tamen Cod. Dr. ferri etiam poteſt, ſi *reſpicit* iungas verbo *ſcientia*. *Wa.*

An. 912. A. S. per epiſtolam banno apoſtolicao autoritatis interdicens 17), ad condictam ambos ſynodum vocavit. Heinricus tali rumore turbatus ad Imperatorem properavit, omnemque indicens ei rem ordine, auxilium eius petivit, et quia familiaris ei fuit, et patris commiſſo 18), ac fideli ſervitio impetravit. Nam legato ad antiſtitem concite 19) directo, ut vinctos ſolveret, et ad ſuimet praeſentiam differre voluiſſet, poſtulavit. Poſt haec
An. 91[illegible]. A. S. Ottone II. Kl. Decemb. 20) carnis univerſae viam intrante, ſaepe memoratus iuvenis in vacuum ſuccedens, haereditatem iure 21), et maximam beneficii partem gratuito regis ſuſcepit ex munere, et quod ei defuit, cum ſuis omnibus aegre tulit, ac poſtea ſicut cum tritico lolium, ſic ex eo latentis odii ſilex excrevit. 22) Quod rex caute conſiderans, ut ignotum diſſimulat, et quem vi aliqua ſuperare non praeſumſit, nota
An. 906. A. S. *Hathonis* verſutia archipraeſulis 23), qua et anteceſſor ſuus *Aethelbertum* comitem Tereti 24) capitis abſciſione devicit, et hunc decipere tentavit. Hoc conſilium Deus ſapiens infatuavit. Nam faber ille, qui iuſſu praeſulis torquem aureum, in quo Hein-
An. 914. ricus occidi deberet 25), mira arte praeparabat, cum ingemiſcenti ſenioris relatu, quo pacto haec fieri deberent, perquireret, opere ad ungvem perducto et praeſentato, clam poſtea evadens, obviam Ducem praedictum habuit, et cuncta ei ordine pandit. Qui rediens nuncium remiſit ad antiſtitem, qui occulta pateſceret, ſeque in ſui detrimentum celeriter invigilare pronunciaret. Quicquid enim ad epiſcopum in Saxonia vel Thuringia pertinuit, totum ſibi praecepit occupari: amicos regis partibus ex his
An. 914. A. S. omnino depraedatos expellens. Moxque morte repentina archipraeſul exſpirat hominem 26), et fortuna, quae hactenus regi feliciter aſpiravit, Heinrico quam propere ceſſit. Sed mihi ad alia properanti longum eſt enarrare, quoties congreſſi mutuo cederent 27), et quod 28) poſtremo bonorum inſtinctu in amicitiam convenirent.

Inter-

17) *interdicens.* Minus recte Baronius T. X. Annal. n. 3. p. 790. haec ad annum 919. refert. *Vrs.*

18) *et commiſſo.* Cod. Br. ex patris commiſſo. *Vrs.*

19) *concite.* Sic vere Cod. Dr. pro ſtatim, illico. *Vrs.*

20) *II. Kl. Decemb.* Cod. Br. habet *pridie Kal. Decemb.* Rectius. *Vrs.*

21) *hereditatem iure.* Cod. Br. *hereditatis iura.*

22) *excrevit.* In margine Cod. Dr. notatur: Obitus patris Heinrici. Non omnia accepit Heinricus, inde infenſus Imperatori factus. *Vrs.*

23) *archipraeſulis* ſc. Moguntini. *Vrs.*

24) *Tereti.* In margine Cod. Dr. Athelbertus Comes Babebergenſis. — Tereti arx Rheginoni Teraſſa, al. Theres, Tharis. Hodie *Deres*, monaſterium ord. Benedicti in episcopatu Wirceburgenſi ſitum. Bucellini Germania ſacra P. II, p. 86. Annales Hildeshem. p. 717. decollationem Adelberti ad annum 907. referunt. *Vrs.*

25) *occidi deberet.* Leukfeld in Antt. Halberſt. p. 115. recte huic facto annum 914 adſignat. *Vrs.*

26) *exſpirat hominem.* Cod. Br. *omen et fortuna, quae hactenus regem feliciter aspiraverunt, Heinrico quam propere ceſſerunt.*

27) *cederent vel vincerent.* Cod. Br. *ſecederent vel vicerint.*

28) *et quod.* Cod. Br. quomodo.

Interea *Conradus* longa infirmitate detentus, et quia poſt inimicitias irae memi- An. 919. A. S. niſſe malorum eſt, totius contrarietatis, quae ſibi ex parte Heinrici provenerat, oblitus, fratri ſuo *Euerhardo*, populoque primario in unum collecto, conſilium hoc dedit, ſi quando naturae communi ſe concederet, ut eum 29) regni gubernaculo undique ſecus 30) aptum, eligeret, animamque ſuam cum reſidua conſanguineorum ac familiarium caterva firmae ſuimet fidei committerent, et ad hoc ſine aliqua dilatione conſentirent. Hanc petitionem extremam cum magno luctu et gemitu ſuſcipientes et impleturos ſe vita comite promittentes, feſtino eius obitu in VIII. ordinationis ſuae anno XIIII. Kl. Novembris 31) proh dolor! completo, ac exequiis in *Uiliniburch* 32) peractis intererant 33), et concione in *Fridisleri* 34) celeriter poſita, Heinricum coronaverunt, et ſibi credita ſub Chriſti et totius eccleſiae teſtimonio fideli, non ſine lacrimis regi tunc et domino commendaverunt. Qui primo, ut decuit, divinae pietatis munus, poſt univerſalem tantae charitatis affectum, humili ſuſcipiens devotione, Deo gratias egit, ſeque ad haec et ad omnia, quae communi conſilio expetiſſent, ſe aſſenſurum promiſit. Epiſcopalis unctionem benedictionis a *Herigero* Archiepiſcopo exhibitam anteceſſorum more priorum, non deſideravit, nec ſuſcipere voluit, ſed pror-
326 ſus ad hoc indignum ſe affirmavit. Attamen in hoc eum equidem peccaſſe vereor, quia in vita ſancti patris *Othelrici*, quem idem rex poſt ad ſacerdotalem promovit ordinem,

29) *ut eum.* In margine Cod. Dr. a manu antiqua *Heinricum*, Leibnit. in ipſo contexto. *Wa.*

30) *undique ſecus.* Poſteriorem voculam ignorat Leibnit. ſed ſaepius additur a Ditmaro. v. Ind. Latinit. *Wa.*

31) *Conradus* — XIIII. *Kl. Novembris.* In Necrologio S. Michaelis Luneburg. Msto ad diem XIX. Octobr. itidem adſcriptus legitur: *Conradus rex.* Alia necrologia eundem diem non habent, immo vero, uti Chroniſtae, in XXII. Nov. et XXIII. Dec. ſolent discrepare. *Jo. Gottl. Krauſe* de *uſu diplomat.* ap. *Baring* p. 388. XIX. Octobris diem, quo regnare coeperit, fuiſſe exiſtimat. De quo die non minus, quam mortis anno uberius egit *Phil. Ern. Spieſs* in *Aufklär. in d. Geſchichte u. Diplomatik* S. 112—128. qui Conradum regem putat die XXII. Nov. 919. mortuum, et Weilburgi, non Fuldae ſepultum. De annis vero quanquam ſatis certi ſimus, quum diplomata Conradi, quae X. Nov. et IX. Sept. 919. praeferunt, habeamus, dies tamen ille etiam nunc in dubio eſt. Quid? ſi Dithmarus eum cum emortuali die *Conradi*, regis Burgundiae et Arelati confudiſſet? Huius vero regis mentionem ipſe facit p. 364. (Leibn.) ut avi *Henrici Sancti*, et teſtibus *Origg. Guelf.* T. II. p. 54. ſ. vere obiit XIV. *Kal. Nov.* (994.) Opinionem meam firmare videtur hoc, quod in Necrologio noſtro regis nomen *poſt* Abbatis Luneburgenſis *Brunonis* nomen conſignatum invenio, quem Abbatem *Catal. Abbat. ap. Leibnitium* III, 700. qua tamen fretus auctoritate, neſcio, anno 994. diem ſuum obiiſſe confirmat. *Wed.*

32) *Uiliniborch.* Reineccius, Maderus et Leibnitius (in contexto) habent *Limburg.* Cod. Brux. *Wiliniburg*, uti et Annal. Saxo p. 244. Witichindus Lib. I. Annal. p. 637. Chron. Abb. Vrsperg. p. 208. Rhegino Prum. Eſt autem urbs Naſſoviae, Weilburgum ad fl. Lanam. *Vrs.*

33) *intererant.* Cod. Br. *iterarant*, quod non contemnendum. Eſt enim *proficiſci, iter facere.* v. Ind. Latinit. Vox diſceſſere huic ſubſtituta a Reineccio et Madero in Codicibus non eſt. *Vrs.*

34) *Fridisleri.* Hodie *Fritzlar*, Haſſiacae ditionis oppidum. Plura de hoc comitiali negotio v. in Leukfeldii Antt. Halberſtad. p. 127. *Vrs.*

ordinem, legi, ſanctam Chriſti martyrem *Affram* dilecto ſuimet praeſuli multa in viſu
oſtendiſſe. Inter quae duos enſes, unum cum capula 35), aliumque ſine ea, ac per
eum Heinricum regem conſecrationis expertem demonſtraſſe. Sed occulto hoc Dei
iudicio relinquens amplius progrediar.

Fama novi regis undique ſecus diſperſa, amicorum corda laetificat, rebelliumque
contra moeſtificat, quia vir talis fuit, ut ſuos ſciret ſapienter tractare, inimicos autem
An. 911. A. S. callide viriliterque ſuperaret. Interea *Tammo* natus eſt, et mens regis ab amore uxoris
decreſcens, ob pulcritudinem et rem 36) cuiusdam virginis, nomine *Mathildis* 37),
ſecreto flagravit. Iam iamque latentis animi fervor erupit, et iniuſto ſe hactenus mul-
tum peccaſſe conubio tandem profeſſus, per affines legatosque ſuos filiam *Theodrici*
et *Reinildae* ex *Widikindi* regis 38) tribu exortam appellat 39), ut ſibi voluiſſet ſatis-
facere. Et quia flexibilis eſt mulieris animus, et quia ſciebat eum in cunctis elegan-
tem, conſenſit, coniunctaque ei tam in divinis, quam in humanis, profuit. 40). Quae
tres filios congruo pariens in tempore, *Ottonem*, *Heinricum* et *Brunonem*, proſpere
educavit, doloremque partus tantae ſtirpis dulcedine ſuperavit. Et quoniam mihi ſer-
mo eſt de Ottone, non autumo opus eſſe, omnia patris ſui geſta ſingulatim diſcutere,
cum et in filio appareat, quanta eius ſit dignitas, et ſcriptis multorum vitae eiusdem
ſatis fulgeat claritas, ſed quaedam interſero, quae dictu maxime neceſſaria puto.

An. 929. A. S. Has regiones ſibi fecit tributarias, *Boëmiam*, *Deleminci*, *Apodritas*. *Uuilci*,
Hevellum et *Redarios*, qui ſtatim rebelles aliosque ad haec concitantes, urbem *Uual-
lislevo* 41) oppugnant, deſtruunt et incendunt. Ad hoc vindicandum noſter convenit
exercitus, et *Lunzin* 42) civitatem obſidens, ſocios eorundem, eos defendere cupien-
tes,

35) *capula — ea.* Sic Dresd. correxit tamen ſecunda manus: capulo — eo. *Wa.*

36) *rem cuiusdam virginis.* Cod. Br. et in *amorem* c. v. Manus prima in Cod. Dr. aperte ſcri-
pſit *rem* (divitias? *Wa.*) cui recentior manus literam S. praefixit, R. in P. transformavit et
ſic *ſpem* facile effinxit, cuius loco Reineccio et Madero *ſpeciem* ſcribere libuit, quod et Leib-
nitius retinuit. *Vrs.*

37) *Mathildis.* Cod. Br. *Mechtildis.*

38) *Theodrici — Widikindi regis.* Theodoricus fuit Comes Ringelhemii. v. Leukfeld Antt.
Halberſt. p. 112. ſ. Inter omnes hiſtoriarum Saxon. ſcriptores Ditmarus ſolus Witikindum
Regis nomine honeſtat, in ceteris Chroniſtis titulum *Ducis* ſustinet. v. Ann. Saxo p. 240. *Vrs.*
— Videatur vita Mathildis ap. Leibnit. T. I. p. 193. 194. cuius auctor Wittekindum verius *Du-
cem* appellat. *Kind.*

39) *appellat.* Cod. Br. *interpellare cepit.* *Vrs.*

40) *profuit.* Sic etiam Cod. Br. Lectio igitur Reineccii et Maderi *par fuit* aperte eſt depravata.
Vrs.

41) *Uualislevo.* Eſt *Wallersleben* ditionis Luneburgicae. *Vrs.*

42) *Lunzin.* In margine Cod. Dresd. *Lunizina.* Witichindus Lib. I. p. 639. et Annal. Saxo hanc
civitatem *Lunkini* nominant. cf. Meibomii adnot. ad h. l. p. 653, qui, uti et Chron. Qued-
linb. p. 279. ſitum eius ad Albim ponit. Fabricius Lib. II. Origg. Saxon. *Linichinum* vocat.
Proxi-

An. 930. A. S. tes, invadit, et paucis effugientibus proſtravit, urbem quoque praefatam acquiſivit.
Ex noſtris autem duo abavi mei uno nomine, quod *Luther* ſonat, ſignati, milites
optimi et genere clariſſimi, decus et ſolamen patriae, Nonas Septembris cum multis
aliis oppetiere. Ut nullus Chriſto fidelium de futura mortuorum reſurrectione diffidat,
ſed ad beatae immortalitatis gaudia anhelanter 43) per ſancta proficiſcatur deſideria,
quaedam quae in urbe Uuallislevio poſt excidium eius reaedificata, accidiſſe veraciter
comperi, intimabo.

An. 929. A. S. In ipſo orientis diei crepusculo ſolitus erat presbiter eiusdem eccleſiae matutinam
canere, ſed cum ad atrium defunctorum veniret, videns in eo magnam multitudinem
oblationes offerentem ſacerdoti coram templi foribus ſtanti, primo ſubſtitit, poſteaque
ſigno ſanctae crucis ſe muniens, per omnes hos, nec uno ſaltem agnito, oratorium
trepidus adiit. Quem una, noviter de hoc ſeculo egreſſa, et ſibi bene nota, quid hic
vellet, interrogat; edoctaque ab eo, quare veneri̇t, haec omnia ab his eſſe comple-
ta 44), parvumque temporis eundem victurum, praedixit. Quod vicinis poſt retulit,
veraque haec eſſe comprobavit. 45) Meis temporibus in Magadaburg, ſicut a veraci-
An. 929. A. S. rectius circ. an. 996. bus accepi teſtibus, in ipſa tunc continue manentes 46) eccleſia mercatorum cuſtodes,
eadem nocte vigilantes, his quae praedixi convenientia viſu et auditu percipientes,
optimos civitatis adducunt. Qui cum longe ab atrio cadaverum adſtarent, lucernas
candelabris ſuperpoſitas videre, duosque invitatorium canere, matutinasque laudes or-
dinatim omnes perſolvere pariter audiere, accedentes autem nihil omnino intellexere.
Hoc ego cum ſubſequenti die nepti meae, quae *Brigida* dicebatur, cura regens pa-
ſtorali

Proximam cum ea cognationem habere videtur urbs *Lenzen* in Marchia Brandeburg. ſecun-
dum deſcriptionem ipſius *Bueſchingii* T. III. P. 2. Geograph. quanquam *Gruppenius* in *Origg.
German.* P. II. p. 199. aliter ſentit. *Vrs.*

43) *anhelanter.* Eſt etiam ap. Ammianum Marcellin. XVI, 15. pro *feſtinanter, cupide.* *Vrs.*

44) *completa* Mstum addit: *narravit.* Vignoles.

45) *comprobavit.* Legendum omnino ex Antv. Codice: *morte ſua* comprobavit. *Kind.*

46) *in ipſa tunc continue manentes Eccleſia mercatorum cuſtodes eadem nocte vigilantes. Ma-
nentes* recepit in textum Vrſinus. Codex Dr. habet quidem *manens,* ſed cum compendio
ſcribendi, ſic *manen''s,* quod vel *manentibus,* vel *manentes* eſſe poteſt. Prius Ditmarum
voluiſſe vix crediderim, partim, quod iſthoc ſcripturae compendio plures literae eliſae, quam
alias fieri ſoleat, eſſe videantur, partim, quod ipſi *teſtes,* ad quos τὸ *manentibus* referendum
eſſet, non perpetuo in eccleſia manſiſſe credendi ſint. Poſterius igitur: *manentes* arridet ma-
gis, quod placuiſſe videtur etiam priſco Dithmari lectori, qui poſt *cuſtodes* inciſum poſuit.
Fieri etiam potuit, ut mercatores Magdeburgenſes in eccleſia, quae nomen eorum haberent,
non animorum tantum ſaluti conſulerent, ſed pecunias etiam ſecuritatis cauſa reponerent in
concameratione, cui niſi perpetuos, ſaltem nocturnos adderent cuſtodes. *Wa.* — Vel *ma-
nentes* legendum, et ad cuſtodes referendum, vel cum cod. Antv. *manentibus,* ut ad praece-
dentem vocem teſtibus reſpiciat. Manentes in Eccleſia dicuntur in Latinitate mediae aetatis
parochiales, *Eingepfarrte,* ergo homines, qui eccleſiam quandam frequentant. Manentes in
oppido ſeu vico quodam ſunt *Eingeſeſſene.* Ab his cuſtodes templi diſtinguuntur. *Kind.*

An. 929. A. S. ſtorali monaſterium Sancti Laurentii 47), referrem, in infirmitate ſui corporis laboranti, protinus ab ea nequaquam hoc miranti, tale percepi reſponſum: Tempore *Baldrici* praeſulis, qui (ante) octoginta annos, vel plus, Traiectenſem regebat ſedem 48), in loco, qui *Deventeri* dicitur, eccleſiam ſenio dirutam renovans benedixit ac presbitero ſuimet commendavit. Qui in una dierum valde diluculo ad eam pergens, vidit mortuos in eccleſia et atrio offerentes atque audivit cantantes. Quod mox epiſcopo ut primum is retulit, iuſſus ab eo in eccleſia dormire, cum lecto, quo requievit, ſequenti nocte a defunctis eiectus eſt. Ob hoc idem trepidus apud antiſtitem talia queritur. Is autem praecepit ei, ut cum ſanctorum reliquiis ſignatus, aqua ſacra aſperſus, ſuam cuſtodire non deſiſteret eccleſiam. Qui iuſſa ſecutus domini iterum dormire in eccleſia voluit, ſed ſtimulati timoris caſu 49) ſic iacendo vigilavit. Et ecce ſolita venientes hora, elevaverunt eum, coram altari eum ponentes, et in favillas tenues corpus igne reſolventes. Hoc ubi praeſul audivit, poenitentia ductus triduanum indixit ieiunium, ut et ſibi animaeque defuncti ſuccurreret. Multa, fili, de his omnibus, ni infirmitas obſtaret, dicere potuiſſem: ut dies vivis, ſic nox eſt conceſſa defunctis 50); ſed non oportet plus ſapere mortalem, quam, ut ſanctus admonet Paulus, ad ſobrietatem. Sed quia duo vel tres ad unum ſufficiunt teſtimonium; haec quae novellis noſtris evenere temporibus ſcripſi, ut diſcat incredulus, vera eſſe prophetarum oracula, e quibus 327
teſtatur unus: *vivent*, inquiens, *mortui tui, Domine!* et alius: *Surgent mortui, qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei et laetentur.* Quandocunque a viventibus

47) *Brigida — S. Laurentii.* Videtur omnino Monaſterium monialium in nova urbe Magdeburg, bello tricennali penitus deſtructum, intelligere, cuius hiſtoria ceteroquin perobſcura eſt. Ceterum Calbe in ſuburbio quoque exſtitit monaſterium monialium, S. Laurentio dicatum, et iam ſeculo X. a Bohemis deſtructum, cuius infra mentio occurrit. *Kind.* — Haec Magdeburgenſis Abbatiſſa ſine dubio eadem eſt, quae in Necrologio noſtro ad diem 6. Sept. *Bige* Abbatiſſa nominatur. Patrem ea habuit Comitem *Lotharium Waldeccenſem.* vide *Io. Lud. Levin. Gebhardi aquilan. marchion.* p. 29. *Wed.*

48) *Baldricus — octoginta annos vel plus Traiectenſem regebat ſedem.* Cod. Dresd. *octoginta annos* non numeris, ſed literis praefert. Cum vero, ſi tot epiſcopatus anni recte ſe haberent, tota viri vita ultra conſuetum vitae humanae terminum longius extenderetur, et amiciſſimo Kinderlingio monenti (vide paullo poſt) epiſcopus Traiectinus ab an. 928–977. munere functus ſit, non Dithmaro ipſi, error tribuendus ſed ſcribae, cuius oſcitantia non tam in numeris peccavit, quam in eo, quod praepoſitionem *ante* negligeret. Quod ſi vero ſumas, Dithmarum ultimis vitae annis Chronicon ſuum conſcripſiſſe (mortuus eſt autem anno 1018. vel 1019.) optime conſtabit tempus, ſi voculam *ante* denuo textui inferas. Alius tamen infra Lib. VII. p. 402. Leibn. 85. adeo annorum epiſcopus occurrit, de quo, quid agam, adhucdum neſcio. *Wa.* — Baldericus epiſcopatui Traiectenſi per annos 49. ab a. 928–977. praefuit, itaque vel *quadraginta* ſcribendum, vel legendum eſt *ante octoginta annos.* Prius tamen verius videtur, quia rari ſunt epiſcopi, quadragenarium annum officii attingentes vel ſuperantes, et quia facilis eſt permutatio inter 4. et 8. numerus enim quartus olim ita ſcribebatur, ut numerus octavus inverſe poneretur, ſic 8. *Kind.*

49) *ſtimulati timoris caſu.* manifeſto legendum: *timoris cauſa.* *Kind.*

50) *ut dies vivis — defunctis* Gloſſema videtur hic verſus rhythmicus. *Kind.* — In Codice Dr. haec verba eraſa ſunt, ita tamen, ut veſtigia eorum manifeſte appareant. *Wa.*

tibus haec audiuntur vel videntur, novum aliquid ſignat, ut idoneum in multis approbat teſtimonium, cuius magnam partem ſcio, maiorem autem ignoro, ſed veracibus teſtimoniis credo. Fui ego in mea curte *Ratmerslevo* dicta, ubi XV. Kal. Ianuarii feriae, in primo galli cantu magna lux ab eccleſia emicans totum replevit atrium, ſonitusque grunnientium more auditur immenſus. Quod meus frater *Fr[idericus]* 51) cum ſatellitibus meis caeteriſque huc convenientibus aſpexit, et ille, qui coram me dormivit, capellanus audivit. Hoc craſtino cum comperirem, ſi unquam prius 52) ibi aliquid tale contigerit, interrogans, ſemel his ſimilia accidiſſe, ab antiquiſſimis percepi, et in hoc anno miſerabiliter compleri videbam in obitu dominae *Lukardis* inclitae, ex una parte neptis meae, ac ex alia nurus 53), et quod inter amicos praecipuum, familiariſſimae mihi, de qua in ſequentibus ediſſeram enucleatius. Saepe mihi accidit, ut in nocte ligna incidi audirem, et ſemel defunctos pariter colloquentes ego et ſocius meus caeteris dormientibus manifeſte percepi, et in his duobus ſignis craſtino ſubſecuturum funus intellexi. Etſi ego ſungar vice cotis, ferrum et non ſe exacuentis; tamen ne muti canis opprobrio noter, illiteratis et maxime Sclavis, qui cum morte temporali omnia putant finiri, haec loquor, certitudinem reſurrectionis et pro qualitate meriti futurae remunerationis firmiter indicens cunctis fidelibus. Tres namque ſunt animae nec aequaliter incipientes, nec ſimul finientes. Prima angelorum incorporeorum, quae cum eis eſt ſine initio et termino. Secunda hominum, quae cum eis ſumit exordium, ſed in fine non habens participium. Namque immortalis eſt, et ut quidam gentiles opinantur, in futuro non habens hoc officium, quod in hoc ſeculo. Tertia ſpecies eſt animae pecudum ac volatilium, quae cum corpore parem initii finiſque ſortitur aequalitatem. Unde ſicut in lege Moſi a domino clare praecipitur, ita verus Chriſticola ab eorum ſanguine nequaquam pollui canonica auctoritate prohibetur. Multi enim ſunt pauperes, qui hunc in uſu comeſtionis habent, et ſe in hoc aliquid peccare ignorantes, ſibi in hoc contradicentibus cunctis reſiſtunt. Ergo tu homo gloria et magno honore a Deo coronate et ſuper omnia eiusdem opera conſtitute, da prae omnibus gratias altiſſimo, retribuens ei pro poſſibilitate tua, quae tibi fecit miſeratione ſua. Et ego repetam longius aberrata.

51) *meus frater Fr(idericus)* — Monogramma huius nominis in textu fr. i. e. Fr. alia ſed vetuſta manus in margine ſic ſupplevit: *ithericus.* Albinus hoc non attendens oculo fugitivo ſatis male legit *Theodericus;* hinc factum eſt, ut Meibomius in Chron. Walbeccenſi p. 23. et, qui hunc ſecutus eſt, Maderus, fratrem Dithmari procrearent, qualem nunquam habuit. Etiam Leibnitius e ſuo Codice legit *Fridricus.* *Vrs.*

52) *prius.* Sic Cod. Dresd. non *plus*, quod editiones obſederat. Recte. *Wa.*

53) *ac ex alia nurus.* Haec verba deſunt in Cod. Brux. et in editione Leibnit., in Paralipomenis tamen *ex* reſtituit. Sed defuere primitus in ipſo Dresdenſi, atque ab emendatrice manu inter lineas tantum inſcripta ſunt. Sermo eſt de coniuge Wirinharii Comitis, conſanguinei Dithmari, de qua in ſequentibus plura dixit. *Nurus*, ut ego quidem puto, ponitur pro *affinis.* *Vrs.*

An. 932. A. S. Rex autem *Avares* 54) ſaepe numero inſurgentes expulit, et cum in uno dierum hos impari congreſſu laedere tentaret, victus in urbem, quae *Bichni* vocatur 55), fugit, ibique mortis periculum evadens, urbanos maiori gloria, quam hactenus haberent, vel comprovinciales hodie teneant, et ad haec muneribus dignis honorat. Quotiescunque contra Deum et ſeniorem ſuimet, dum vixit, ſe unquam ſuperbiendo erexit, toties humiliata poteſtate ſua ſe ad emendationem condignam 56) inclinavit. Audivi, quod ſic Romam cauſa orationis petens, plus pedibus quam equo laboraret, et a multis interrogatus, cur ſic ageret, culpam profiteretur.

[Anno dom. incarnationis DCCCCXXXI. imperator effectus eſt.] 57) Hic mon-
An. 922. A. S. tem unum iuxta Albim poſitum et arborum denſitate tunc occupatum excoluit, ibi urbem faciens, de rivo quodam, qui in ſeptentrionali parte eiusdem fluit, nomen eidem *Miſni* impoſuit, quam, ut hodie in uſu habetur, praeſidiis et impoſitionibus caeteris munivit. Ex ea *Milzenos* ſuae ſubactos ditioni, cenſum perſolvere coëgit. Urbem
An. 922. A. S. quoque *Liubuſuam* 58), de qua in poſterum latius disputaturus ſum, diu poſſidens, urbanos in munitiunculam infra eandem poſitam fugere, et dedititios fieri compulit. Ex eo die, quo haec tunc incendio iuſte periit, usque ad noſtra tempora habitatore caruit. Siquidem in regno ſuimet, ut multi dicunt, is praedatus ſit, huic Deus cle-
An. 926. A. S. mens ignoscat. Inſuper *Northmannos* et *Danos* armis ſibi obtemperantes fecit, et ab errore priſtino revocatos, cum rege eorum *Cnutone* 59) hos Chriſti iugum portare edocuit. Sed quia ego de hoſtiis eorundem antiquis mira audivi, haec indiscuſſa praeterire nolo. Eſt unus in his partibus locus, caput iſtius regni, *Lederun* 60) nomine, in

54) *Avares.* Recentior lector Cod. Dr. Ungaros adſcripſit. *Vrs.*

55) *Bichni.* Nomen hoc apud Ann. Saxonem p. 253. eſt *Bicni.* *Abelio* eſt *Beckem*, oppidulum episcopatus Monaſterienſis, de quo tamen ambigitur. v. Meibom Chron. Walbecc. p. 38. *Vrs.*

56) *condignam.* Cod. Dr. proprie non habet, ſed calamo diverſo nomini ſubſtantivo aſſutum eſt, Annal. tamen Saxo voce eadem uſus eſt. *Vrs.*

57) *Anno Dom. incarnationis* DCCCCXXXI. *imperator effectus eſt.* Haec cum ſigno intercalationis ductu literarum ſatis antiquo, Codice fere coaevo, in fine paginae adſcripta ſunt. In prioribus editionibus deſiderantur. *Vrs.* et recte quidem. *Wa.*

58) *Liubuſuam.* Cod. Brux. et Ann. Saxo habent *Lubuzuam.* Vox in Cod. noſtro depravata eſt. Secunda enim litera *i*, et literae *uam* in fine evidenter eraſae ſunt, ita tamen, ut adhuc distincte in oculos cadant. Remanet igitur nil niſi *Lubus*, cuius loco Reineccius *Lebus* ponere maluit. Infra de hac urbe plura dabimus. *Vrs.*

59) *Cnutone.* Egregie hunc locum illuſtrat *Grammii* Diſs. *de Henrici Aucupis expeditione Danica* in Menkenii Miſc. literariis novis T. II. p. 228–304. In Cod. Brux. legitur *Cnittone*, nihili prorſus aeſtimandum, cum facile unius literulae mutatione corrumpi iſtud nomen potuerit. Grammius veram appellationem fuiſſe, quam Witichindi nobis codices ſervarunt, qui *Chnubam* vel *Chnupam* exhibent, nullus dubitat, et ipſi admodum probabile videtur, a Dithmaro *Cnuponem* ſcriptum, hocque ab aliis deinde in *Cnutonis* multo notius nomen mutatum; ſed Codex noſter perantiquus Dithmariano autographo fere aequalis non addicit. *Vrs.*

60) *Lederun.* Eſt antiquiſſima et celeberrima urbs *Lethra*, ſedes regia regum Daniae, de qua in translatione mea Dithmari German. p. 33. ſ. pluribus egi. cf. Leibnitii T. I. Scr. rerum Brunsv. p. 7. de antiquitate Lethrae. *Vrs.*

in pago qui *Selon* dicitur, ubi poſt VIIII. annos menſe Ianuario poſt hoc tempus, quo nos theophaniam domini celebramus, omnes convenerunt, et ibi diis ſuismet LXXXX. et VIIII. homines et totidem equos, cum canibus et gallis pro accipitribus 61) oblatis immolant, pro certo, ut praedixi, putantes, hos eisdem apud inferos ſervituros et commiſſa crimina apud eosdem placaturos. Quam bene Rex noſter fecit, qui eos a
528 tam execrando ritu prohibuit! Acceptabilem enim domino patri hoſtiam fert, qui humano ſanguini parcit. Praecipit enim dominus: innocentem et pium non interficias.

Antiquum opus Romanorum muro Rex praedictus in *Mersburg* decoravit lapideo, An. 922. A. S.
et infra eandem eccleſiam, quae nunc mater eſt aliarum, de lapidibus conſtrui, et XIIII. Kl. Iunii praecepit dedicari. Caeteras quoque urbes ad ſalutem regni, et templa domino ob remedium animae devota mente fabricavit. 62) Poſt innumera virtutum inſignia idem decurſo vitae ſuimet ſtadio ſexto decimo regni, aetatis autem ſuae ſexa- An. 936. A. S.
geſimo anno, Sexta Non. Iulii *Miminlevo* 63) moritur, et in *Quidilingaburch* 64), quam ipſe a fundamento conſtruxit, ſepultus, a cunctis optimatibus merito defletur. Accidit hoc anno dominicae incarnationis DCCCC.XXXVI° Indoles autem relictae poſteritatis triſtia principum corda laetificat, et certos voluntariae electionis hos fecit. Vae populis! 65) quibus regnandi ſpes in ſubſecutura dominorum ſobole non relinquitur, et inter ſe facta diſſenſione et longa contentione aliquod conſilium vel ſolamen cito non providetur. Si in conſanguinitatis linea aliquis tali officio dignus non inveniatur, ſaltem in alia bene morigeratus, omni odio procul remoto aſſumatur. Quia maxima perditio eſt alienigenos regnare, hinc depreſſio et libertatis venit magna periclitatio. Ab hoc, de quo dixi, Heinrico et ſucceſſoribus ſuis usque huc Saxones elevati et in omnibus ſunt honorati. Quicquid in his laudatur, ab aequivoco eius, de quo ſcripturus ſum vita comite, diligenter ſervatur, et poſt, ut vereor, finitur. Ergo quaecunque de his ullatenus nunc praeteream, vel vita deficiente, indiscuſſa relinquam, ſucceſſor kariſſime, compleas, et temporum qualitates ſcripturae memoria concludas. Ego peccator et in omnibus negligens vacavi hactenus a bonis et ſtudui in malis, ſero ad iſta et ad meliora reſpiciens, animaeque memoriam ſalutarem nullam exercens. Poſtquam paſtor effectus ſum, docui ſubiectos verbis tantum, et non exemplis. Extrinſecus apparui

61) *gallis pro accipitribus.* Senſus eſt: Gallis gallinaceis in locum accipitrum (quorum copia tanta non erat) ſubſtitutis. Male Vrſinus verterat: *Hähne* und *Habichte.* *Kind.*

62) *fabricavit.* Quae Leibnitius hic ex Cod. Brux. inſeruit, in Cod. noſtro non inueniuntur, ideoque omiſi: *Hic in nova urbe Corbeia aram S. Viti Martyris auro et gemmis variis mirifice ornavit hortatu Mathildis coniugis ſuae.* Eadem habet Ann. Saxo p. 247. *Vrs.*

63) *Miminlevo.* Iam Memleben, villa Thuringiae ad Vnſtratam ſita. Mire nomen variant Annalium conditores et diplomata, de quo vide Leukfeld. Antt. Halberſt. p. 157. *Vrs.*

64) *Quidilingaburch.* De origine et genuina huius nominis ſignificatione, accurate, ut ſemper, egit *Grupen* P. I. *Origg. German.* p. 117. cf. Leukfeldium l. l. p. 128. ſ. *Vrs.*

65) *vae populis.* Reineccius, Maderus et ipſe Leibnitius habent: *nec pluribus*, quod ſenſu caret. Verba Codicis noſtri per compendium ſcripta: *væ plis* nil aliud ſignificare poſſunt, quam quod in textum recepimus. *Vrs.*

parui bonus, interiora violans peſſimis cogitationibus, de immundo ſemine conceptus, volutabar in luto, ut immunda ſus. Dicat aliquis: male laudaſti te! cui reſpondeo, verum hoc eſſe, quod deteriorem me neſcio. 66) Idcirco me ſic arguo, ut agnitis vulneribus meis ſuccurras medicationibus neceſſariis, et ex magna parte conſors mei ſic adiuves in omnibus me, ſicut velis exhiberi pro te.

Et inclita venerabilis geſta *Mechtildis*, quae poſt exceſſum ſenioris ſui ſummopere fecit 67), equidem paucis comprehendam ad imitationem bonam fidelibus cunctis. Quia ſancta eſt, ut ſcriptura docet, et ſalubris cogitatio pro defunctis orare et elemoſynis abſolutionem his impetrare. Legimus, quod unius captivi vincula, quem uxor ſua putans mortuum aſſiduis procuravit exequiis, toties ſolverentur, quoties pro eo acceptabiles domino patri hoſtiae ab ea offerrentur, ut ipſe ei poſt retulit, cum domum ſuam liber reviſit. Hoc exemplo domina *Mechtildis* viro ſuimet vinculo momentaneae mortis depreſſo ſuccurrit, non ſolum pauperibus, verum etiam avibus victum ſubminiſtrans. Congregationem quoque ſanctimonialium in die triceſima in ſupra memorata urbe 68) ſtatuit, et huic quantum ad victus et ſui veſtitus neceſſaria ſuppetebat, ex ſua proprietate, laudantibus hoc ſuimet filiis conceſſit et ſcriptis confirmavit. Aſſerunt nonnulli eandem hoc ſummopere diu niſam fuiſſe, quod iunior filius ſuimet *Heinricus* patris ſedem poſſideret. Sed hoc Deus, electos ſibi ad unaquaeque ſemper praeordinans, noluit, nec ſummatum optima pars conſenſit, ſed ratione prudenti et ideo facile ſuadenti, haec moerentis reginae animum paulo minus a propoſito declinavit, et hunc Bavarios ad tuendum aptius aſſignari, praehabito ſibi nato maiori, conſulitur.

An. 923. A. S. Anno dominicae incarnationis DCCCCXXIII. 69) Indictione XI. regni autem primi Regis Heinrici V̊. venerabilis *Sigismundus*, ſanctae Haluerſtidenſis eccleſiae antiſtes VIus [ab Arnulfo rege ibi poſitus anno regni ſuimet VIIo 70)] XVIIII. Kl. Februarii obiit, cui

66) *quod deteriorem me neſcio.* Leibnitius et ipſe Vrſinus habebant: *quia me deteriorem nullum ſcio*, ſenſu eodem, ſed Cod. Dresd. uti ego dedi. *Wa.*

67) *Et inclyta venerabilis geſta Mathildis* (Cod. Dr. Mechtildis) *quae — ſummopere fecit.* cf. vita Mathildis, ubi etiam donatio eius larga, Nordhuſenſi urbi facta, memoratur. Ceterum vocem *Senioris* de Domino in genere, tum et de Imperatore, Rege, Episcopo, Abbate et marito honoris cauſſa adhiberi, pluribus Dithmari et aliorum locis demonſtravit *Scheidius* in *hiſtor. u. diplomat. Nachrichten von dem hohen u. niedern Adel in Deutschland* p. 210. ſ. Vide infra p. 330. 334. 339. Senior eſt radix hodierni tituli *Seigneur, Signor* etc. *Kind.*

68) *in ſupra memorata urbe.* v. *Kettner hiſt. des Stifts Quedlinburg* p. 10. ſ. et *Beylagen* p. 1. 2. *Vrs.*

69) DCCCCXXIII. Chron. Quedlinb. ap. Leibnitium T. II. p. 278. Necrol. Fuldenſe ap. eund. T. III. p. 763. et Chron. Halberſtad. ib. T. II. p. 114. annum 924. habent, quibus ſuffragatur Leuckfeld p. 132. *Vrs.*

70) *ſuimet* VII. Verba: *inde ab Arnulfo rege ibi poſitus anno regni ſuimet* VII. uncinis incluſa a me ſunt, quoniam non niſi in margine Cod. Dresd. ab antiqua tamen manu adſcripta leguntur. *Wa.*

cui *Bernhardus* 71) eiusdem capellanus ſucceſſit, ſicut ei prius vir ſanctus praedixit. Namque is diu infirmus vidit in ſomnis, quod baculum paſtoralem e manibus ſuis elapſum, Bernhardus pone ſequens elevaret et in aperto portaret. Et expergiſcens vocavit eum ad ſe, dicens: vade ad curtem regiam, ſumens ex mea parte quae tibi ſint ad haec neceſſaria, et acquire gratiam et auxilium ibi optime valentium, ut tibi liceat ſine omni offenſione mihi ſuccedere, providebit enim haec omnia tibi Deus, dilecte fili! Edictum amati ſenioris obeditione humili Bernhardus mox complens, dum a rege Heinrico reverteretur, comperit dominum ſuimet et patrem de hac luce triceſimo ordinationis ſuae anno ad Chriſtum migraſſe, et mox repedans 72), praedicti regis munere, quod poſtulat, conſequitur. Poſitum eſt autem corpus praefati praeſulis in dex-
329 tera parte altaris Chriſti protomartyris in gradu praeiacenti, ut ipſe antea praemonſtravit, non iacendo, ſed ſupra cathedram ſedendo, ſperans ſe patroni ſuimet interceſſione ſancta et benedictione ſacerdotali perpetualiter muniri.

Qualiter miſericors Deus praedictum Regem in diebus ſuis reſpexerit, quamvis de Pierio fonte nil unquam biberim, cunctis tamen fidelibus innoteſcam. Fuit in occiduis partibus quidam rex 73) — — — qui ab uno ſuimet ducum captus tenebris includitur carceralibus. Hic Heinrici Regis noſtri, nepotis autem ſui, implorans auxilium, dexteram Chriſti martyris Dionyſii et cum ea omne regnum Lothariorum, ſi ab eo liberaretur ſibi traditurum ſacramentis promiſit. Nec mora, inclytus miles invictricibus ſe armis circumcingens, proximum laborantem viſitat, et in ereptione eius ac reſtitutione dignus operator mercedem ſuam promeruit, et honorem priſtinum ſibi ſuisque ſucceſſoribus in tantum adauxit. Sed quia homo unusquisque proclivior ad labendum, quam natura ſuimet muniatur ad ſtandum, quam miſerabiliter iſte ſemel deliquerit, ad terrorem et ad devitandum piis, non taceam. An. 925. A. S.

In coena Domini nimis inebriatus in ſequenti nocte uxori ſuae multum repugnanti diabolico inſtinctu inlicite coniunctus eſt. Hoc factum auctor tanti ſceleris et humanae ſalutis irretitor, Satanas, cuidam venerandae ſic prodidit matronae: Mechtild regina nuper hortatu meo maritali conſentiens voluptati concepit filium, ſine omni dubio meum, et tu vide, ut tantum optime celes commiſſum. Haec multum ob hoc clam triſtis effecta, praedictae hoc celeriter annunciavit reginae, admonens, ut ſemper episcopos atque presbyteros ſecum haberet, et in ipſa pueri nativitate ſacri baptiſmatis unda An. 921. A. S.

71) *Bernhardus.* e familia nobilium de Hadmersleben v. Leukfeld. p. 133. 164. 636. *Vrs.*

72) *repedans.* i. e. *revertens* v. Ind. Latinit. *Wa.*

73) *quidam rex.* Totus in Codice noſtro verſiculus eraſus eſt, ita, ut ne minimum quidem verbi alicuius veſtigium appareat. In textu Leibnitiano p. 329. poſt verbum *rex* haec uncis incluſa leguntur: *(ab incolis Karl Sot, id eſt ſtolidus ironice dictus.)* Sermo eſt de rege Francorum *Carolo*, cui nomen *Simplicis* adhaeſit. In Gervaſii Tilberienſis Otiis Imperialibus de ſucceſſione regum Franciae p. 944. *Karolus* cognomine *Stultus* legitur. *Vrs.*

unda ablueret, ne, quicquid 74) in eo ſibi delictum 75) accidiſſet, Daemon infauſtius iactaret; et ſic Deo gratias egit. Videns autem daemon, id eſt, omnia ſciens, ſe prorſus eſſe deluſum, dominam increpavit ſupramemoratam, talia ſubnectens. Etſi mea nunc ſit voluntas tuis fruſtrata blaſphemiis, tamen in hoc profeci, quod ex eo et ex omnibus de lumbis eiusdem unquam progredientibus, nunquam deerit mea comes discordia, nec proueniet eis pax firma. Mendax ille et veritatis inimicus haec pro voluntate ſua dixit, et ut ſpero, non pro adimpletione. Multi autem affirmant, ut in ſequenti dictatu adparet, quod ſub eius et ſilii ſuimet temporibus crebra fieret commotio, et quietis parva certitudo.

In diebus vero his, quibus regnare coepit tertius in numero ducum, Heinricus, et in ordine ſceptriferorum ſecundus, tunc illa ſilex iniquitatis exaruit, et pacis bonae flos virens enituit, et ſi quid prioribus huic ſimile in aliquo nunc accidit, hoc non culpa ſui, ſed inſtigatoris fuit impii. Legimus, quod omnia tempora tempus habent, ſed non omnia, id eſt, a Deo nullum eſſe vitiis locum ab initio conſtitutum, et quia fragilitas carnis ſine aliqua contagione non valet eſſe, a capitalibus ſe criminibus abſtineat, et in ſolemnitatibus univerſis munditiam ſervet. In legitimis coniunctionibus non eſſe delictum aliquod, ſcriptura teſtatur, et hoc cum obſervatione feſtivitatum honoratur, et nulla periculi imminentis procella turbatur. Ad haec amplius approbanda unum profero exemplum. Quidam vir, Uffo nomine, civis Magadaburgenſis, nimia ebrietate compulſus, in ſancta ſolennitate Innocentum, coniugem ſuam Gelhuſam conſentire ſibi coëgit, quae eadem nocte a viro alligata ſuo, cum in congruo tempore pareret infantem, in pedibus digitos habentem retortos, obſtupuit, et accerſito protinus ad ſe marito, miraculum oſtendit. Culpaque amborum hoc eveniſſe ingemiſcens, nonne, inſit, praedixi, ne ſic faceres? ecce! ira Dei ſe nobis manifeſtat, et ne ſic ulterius agamus, atrociter rogat. 76) Peccatum tibi magnum eſt iniuſta mihi praecipere, et mihi, obedientiam tibi exhibere. Poſtquam autem inſans baptizatur, inter innocentium agmen de hoc exilio deducitur. Bene eſt in perpetuum illi, qui tali utitur contectali, quae pro abſente infatigabiliter orat marito, et praeſentem, oblita ſexus, ut ſe cuſtodiat, hortatur. 77)

Eo

74) *ne, quicquid.* Cod. Dr. uti dedimus, non a prima quidem, antiqua tamen manu. Edd. Reinecç. et Maderi habent: *ne quid*, quod et Leibnit. retinuit. *Vrs.*

75) *delictum.* Cod. Dr. habere *dilectum* haud infitior, quia vero librarii errore hoc accidiſſe facile intelligitur, accuratiorem lectionem reſtituere nullus dubitavi. *Vrs.*

76) *rogat.* Cod. Antv. *imperat.*

77) *hortatur.* Quae ſequuntur, in editionibus Reineccii et Maderi deſiderantur. Explevit ea Leibnitius ex Cod. Bruxellenſi. Reineccius ſine dubio eam ob rem omiſerat, quoniam a duodecimo Codicis noſtri folio particula deſuper abſciſſa, ideoque textus aliqua ex parte mutilatus eſt. Verba tamen pauca ſunt, quae in fine cuiusque verſus perierunt, eaque ex connexione coniectura aſſequi haud difficile eſt. Quae literis igitur curſivis imprimi iuſſi, in Cod. Dr. deſunt. Notavi praeterea ſingulare hoc, quod ſcriba Codicis poſteriorem huius folii, et priorem ſequentis, decimi tertii partem reliquerit vacuas, ſecundaque demum pagina inferiori textum ſuum exſcri-

Eo tempore, quo ſupra memor*atus Rex* maxime vigebat, fuit in Bauaria qui*dam* An. 920.
Dux, Arnulffus nomine, praecluus in mente pariter et *corpore*, *qui* omnes epiſcopa- A. S.
tus in his partibus conſtitutos ſua di*ſtribuere* manu ſingularem habuit poteſtatem; ſed An. 930.
cum *hic poſt vari*os virtutum ſuimet ornatus vitam hanc *finiſſet*, *ſucce*ſſoribus ſuis A. S.
(minime) tantum reliquit honorem 78), *quin potius* Reges noſtri Imperatores, ſummi
Rectoris *vice in hac* peregrinatione praepoſiti, hoc ſoli or*dinant*, *meri*toque prae
caeteris paſtoribus ſuis praeſunt, *quia incongru*um nimis eſt, ut hi, quos Chriſtus
ſui memores *huius terrae* principes conſtituit, ſub aliquo ſint d*omino absque* eo-
rum 79), qui exemplo Domini benedictionis *et coronae* gloria mortales cunctos prae-
cellunt: Aud*ivi tamen non*nullos ſub Ducum, et quod plus doleo, ſub Comi*tum po-
te*ſtate magnam ſuſtinere calumniam, quibus *nil lici*tum eſt, niſi quod ſeculi amatori-
bus prodeſt. Impia namque poteſtas cum Domino id conſentiente recte dominantes
premit, dilatata crudelitate mox furit.

330 In palatio praedicti regis accidit res una mirabilis. In conſpectu totius populi An. 929.
praeſentis quidam canis, dum eminus hoſtem ſuum conſedentem agnosceret, propius A. S.
accedens dexteram eiusdem rapido morſu ex improviſo abſtraxit, et quaſi optime feciſſet, cauda reverberante mox rediit. Mirantibus hoc cunctis, et admodum ſtupentibus, ab his miſer is, quid ſecerit, interrogatur; quibus illico reſpondit, divina ultione id ſibi merito eveniſſe, et proſequitur: Inveni, inquiens, virum, huius canis dominum, feſſo corpore dormientem, et infelix occidi eum, multas tunc ab iſto, qui me modo laeſit, perſecutore impugnationes perpeſſus, et quem tum vix evaſi, nunc iſta ſperans prorſus oblita, culpabilis occurri. Scio deinceps, quod aut hic, aut in futuro examine unusquisque reus ſine ſubſequenti poena non latet ullatenus.

Multa ſunt, lector chariſſime, regis noſtri ac imperatoris praedicti facta memoria ſemper viventi admodum digna; ſed quia haec, ſicuti fuere, concludere nequeo, triſtis omitto, quia hic, ſicut praedixi, de noſtris regibus nomen et in omni virtute ſua principatum iuſte obtinuit. Parvum de magnis eiusdem operationibus librum habeo inſcriptum, ſed ſpero memoriale eius in libro vitae aſcriptum fore, qui praecurſoris Chriſti 80) inter natos mulierum, ut Chriſtus, dominus ac Deus noſter affirmavit, ma-

ximi,

exſcribere perrexerit verbis: In *palatio* e. g. ſ. At facile cauſam odorari poſſumus, qua fieri potuit, ut ſucceſſor aliquis Dithmari in episcopatu, vel alius eius dignitatis patronus hunc locum cultello depravare auderet. *Urs.*

78) *minime — honorem.* Cod. Brux. *ſucceſſorum ſuorum nulli tantum* etc. Loco *nulli* aliam voculam in Cod. noſtro adſuiſſe contextus ipſe docet; quia vero exſculpta eſt, adverbio *minime* reficere ſatius duxi. *Vrs.*

79) *absque eorum.* i. e. praeterquam eorum. *Vrs.*

80) *praecurſoris Chriſti — famulus erat.* Anonymus meo exemplari adſcripſit: *er hat die Kirche zu St. Iohann erbaut.* De eccleſia Merſeburgenſi S. Iohanni Bapt. dicata, et ab Henrico rege an. 934. ſaltim reſtituta, haec intelligenda ſunt. Eius mentionem fecit Ditmarus Lib. II. p. 339. ubi Boſonis ſepulchrum deſcribit. *Kind.*

ximi, fidelis famulus erat, et in noſtra urbe fundamentum ſubſequentis culturae primus poſuit, et quicquid unquam huic ullatenus ſuperaedificatur, laudi eiusdem merito ſignatur. 81) Elegans namque ortus ac finis bonus, ubicunque id fieri poteſt, optime concordant, ac ſi hoc in omnibus compleri nequit, laudemus dominum in hoc, quod fecit, et maieſtatem ſuam ut ad ſummum perducere dignetur, benignitatem ſuam ſuppliciter orent quique fideles, et maxime tu, Merſeburg, inclyta cum ſpirituali prole tua 82), in tempore dilecti Senioris tui, more cipreſſus prae caeteris conprovincialibus tuis exaltata. Age grates continuas Deo, et ut in te bona quaeque divino moderamine perficiantur, ſtudioſa in timore dominico ſemper adoptato. Mos eſt enim malorum, immemores eſſe bonorum, et hoc vertere in peius, quod creare dignatus eſt omnipotens in melius. Si aliquid praedicto operi ego unquam addere queo, nullatenus ceſſabo. Sin autem, ſi quis tanti rectoris noſtri ſit aliquantulum in bono memor, ſit ei propitius omnium, qui ſunt, exauditor! Primus iſte codicillus clauſus ſit primi morte Heinrici.

Chro-

81) *ſignatur.* Cod. Brux. rectius aſſignatur. *Wa.*

82) *prole ſua.* Rectius legendum eſt tua, alloquitur enim eccleſiam Merſeburgenſem. *Kind.* Nec aliter Dresd. *Wa.*

Chronici Dithmari
Epiſcopi Merſeburgenſis
Liber II.

Prologus.

Otto decus regni, de ſtemmate cretus herili
Heinrici patris, fulgebat ubique coruscis
Actibus, et ſolium conſcenderat inde paternum,
Huic primo multi contradixere maligni
Invidia, cunctos quos vicerat iſte ſuperbos
Famine divino, quod ſemper poscit ab alto.
Non fuerat tantus Caroli de morte patronus,
Nec puto ſimili regnum paſtore potiri.
Epiſcopatus conſtruxit denique ſenos.
Hic Beringerum ſuperans virtute ſuperbum,
Longobardorum ſibi ſubdit colla furentum.
Imperatorem fecit ſibi Roma potentem
Hunc, et maritimi ſolvunt tributa remoti.
Pacis amicus erat, bellum lateque premebat:
Occidentales ſedat Danosque feroces.
Partibus Eois tunc non apparuit hoſtis.
Maximus in ſceptro ter denos ſedit et octo
Annos in regno, tunc et disceſſerat Otto,
Flebilis heu patriae, ſimul invincibilis, atque
Linquens hic poſt ſe tunc contectalis amicae
Pignus, et gnati, quo laetabantur amici.

* * *

33) Omnes Reipublicae principes magnum reginae Mechthildis moerorem lenire cupientes, *Ottonem* filium eius patris ſui decreto ac petitione uno ore in regem ſibi et dominum elegerunt, elevatis dextris conclamantes: vivat et valeat Rex victor in aeternum! pariterque cum eo ad Aquasgrani proficiscuntur. Quo cum appropiarent, omnis ſenatus obviam perrexit, fidem cum ſubiectione promiſit et ad ſedem eum ducens usque imperialem, ſtatuit eundem in loco priorum, in regem ſibi conlaudans, ac Deo tunc gratias agens. Hunc *Hillibertus*, Mogantinae cura cathedrae, cum licentia *Wig-* An. 936. A. S.

 fridi,

fridi, ſanctae ſedis Colonienſis Archipraeſulis, in cuius dioeceſi hoc fuit, et auxilio Treverenſis benedixit, anno dominicae incarnationis DCCCCXXXVI. in eccleſia ſanctae Mariae ſemper virginis, quam cum omni diligentia magnus conſtruxit Carolus. Confortatus in Deo tunc et in regno ſceptriferorum maximus Otto coniugem ſuam *Edi-*
An. 930. A. S. potius 928. *tham* 83) *Ethmundi* regis Anglorum filiam bene timoratam, quam patre ſuo adhuc vivente duxerat, conſecrari praecepit. Huius proſpera multa turbabant adverſa. Nam Boemiorum ducem *Venzlavum Bolizlavus* nefandus, fratrem Deo ac regi perimens
An. 936. A. S. fidelem, reſtitit multo tempore audacter, et poſtea devictus eſt a rege viriliter, fratri ſuimet Heinrico Bauuariorum duci ad ſerviendum 84) traditus eſt. Avares quoque patri ſuimet quondam contrarii, ſed diu pacificati, iterum inſurgunt celeriterque fugati redeunt. Diſcordia etiam inter concives conſociosque oritur non minima, quae *Tam-*
An. 938. A. S. *monem*, regis et *Liudgerdae* 85) concitavit filium, eo quod legatio 86) *Sifridi* comitis Merſeburgenſis, quam ſibi idem vendicaverat, *Geroni* ſit tradita marchioni, haereditasque materna ſit ei prorſus ablata. Hunc Rex in Eresburch 87) obſedit, filiumque 88) ab iniqua praeſumtione terroribus et blanditiis amovere curavit. Sed exercitus capta urbe ingreſſus iuvenem praefatum usque in eccleſiam ſancti Petri, ubi prius ab antiquis

83) *Editham Ethmundi regis Anglorum filiam.* In diplomatibus Ottonis I. vocatur *Edgid.* v. Sagittarii Antt. Magdeburg. p. 80. *Vrs.* — Falſo Editha filia Edmundi Regis et hic, et apud Witichindum et alios, quin imo et in ſarcophago eius Magdeburgenſi nominatur. Pater eius erat *Eduardus*, et, qui poſt eum regnabant, *Ethelſtanus* et *Edmundus*, fratres Edithae erant, nec tamen uterini, ſed ex diverſis matribus. Id patet ex omnibus fere de rebus Anglorum Hiſtoricis, Simeone Dunelmenſi, Ricardo Hagulſtadenſi, Radulfo de Diceto, Ioanne Hiſtoriographo etc. Wilhelmus Malmesburienſ. in libro de geſtis regum Anglor. in Savilii Scriptt. rer. Angl. p. 47. enumerat omnes Eduardi ex triplici connubio liberos. Ex primo ſuscepit Ethelſtanum et filiam, cuius nomen tacetur. Ex ſecundo cum Elfleda tres filios et ſex filias ſuscepit, quarum quinta erat haec Editha ſive Edgitha. Ex tertio connubio ſuscepit filios duos Edmundum et Edredum, quorum mater erat Edgiva. Idem illud apparet ex vita alterius ſenioris Edithae, Sanctis adſcriptae, quam *Mabillonius* cum notis ſuis in *Annal. Bened.* T. V. p. 636. ſ. edidit, repetitam in *Actis Sanctorum Antverp.* T. V. Sept. p. 593. Annaliſta Saxo, qui plura ex Ditmaro hauſiſſe videtur, iam correxit hunc errorem, et Eduardum patrem Edithae recte nominavit, in Eccardi Corp. hiſt. medii aevi. T. I. col. 261. — *bene timoratam* hanc Editham Vrſinus olim verterat *wohlgerathen*, ſed potius ſignificat *gottesfürchtig.* *Kind.*

84) *ad ſerviendum.* Sic Cod. Dr. ſed antiqua manus correxit *ſervandum*, quod magis placet. *Wa*

85) *Liudgerdae.* Hathui eam vocaverat in principio Chronici. Cod. Brux. habet *Hatheburgae* Librarius cod. Dr. nomina matris et primae coniugis Henrici I. confudit. *Vrs.*

86) *legatio.* Hac denominatione provinciam ſive comitatum denotat, ubi Miſſi dominici legatio obitur, quae et Miſſaticum dicitur in Capitular. 3. ann. 812. cap. 7. Cf. Witichind Lib. II. Annal. p. 643. Chron. Vrsperg. p. 215. et Albertum Stadenſ. in Schilteri T. I. rer. German. p. 213. De *Sifrido* Comite v. Ann. Saxon. p. 262. *Vrs.*

87) *Eresburch.* Eresburg in Cod. Brux. de quo perantiquo loco v. Gobelinum Perſon. in Meibomii T. I. S. R. G. p. 235. ſ. et Monumenta Paderborn. p. 94. ſ. Annal. Saxo habet *Heresburch.* *Vrs.*

88) *filiumque.* Fratremque habet Cod. Brux. idque, ut videtur, accuratius. *Vrs*

quis *Irminſul* 89) colebatur, bello defatigatum depulit. Ad ultimum autem *Maginzonis* 90) haſta de feneſtra tyro perfoſſus a tergo ſecus aram oppetiit, quem rex poſtea crudeli morte vindicaverat ſecundo regni ſuimet anno.

Quaecunque ei publice vel occulte provenere nocentia, divinae miſerationis gratia ac interceſſione ſuimet ſanctiſſimae contectalis Edithae aſſidua ſecurus evaſit. Cuius inſtinctu *Magadaburgienſem* aedificare coepit civitatem, ad quam reliquias Chriſti martyris Innocentii cum magno adduxit honore. Nam urbem hanc ob aeternae remunerationis gratiam patriaeque communis ſalutem et acquiſivit atque conſtruxit 91). Iuvit eum ad hoc beatae Edith memoriae quibuscunque potuit, quae innumera virtute praedita, ut ſignis poſt obitum claruit, inducias vitae iſtius ſibi conceſſas Deo hominibusque accepte perduxit. Fuit haec cum viro ſuo X. et VIIII. annos, ordinationis ſuaeque obiit XI. anno, VII. Kal. Febr. 92) unicum relinquens filium nomine *Luidulfum* An. 947. A. S.
cunctis virtutibus 93) fulgentem, ſepultaque eſt in civitate praefata in maiori eccleſia, in oratorio aquilonari. 94) Rex autem in venatione, qua ſperabat ſe paululum refocillari, turbabatur vulnere letali, inauditumque ſuſtinuit moerorem, ab quo adventu dilecti compeſcitur filii. 95) Qui ramoſam Samii Pythagorae literam, humanae motus vitae ſignantem, laudabili puer ſimplicitate percurrit ad bivium, et dextrum iter aggreſſus, virgulam breviorem, tamen potiorem, de die in diem ut virens hedera exſurgit, et in omnibus patriſſans, nobilitatem moribus in tantum ornavit, ut cunctis primatibus,

89) *in eccleſiam S. Petri — Irminſul colebatur.* Pro gloſſemate habet hoc additamentum *Semlerus.* Ceterum hic Eresburg ex Antv. codice rectius legitur, quam Merſeburg. *Kind.*

90) *Maginzonis.* MS. Meinzonis. Witichind p. 645. Maincium. *Vignoles.*

91) *nam urbem hanc — et conſtruxit.* Recte Vrſinus videtur ſenſum expreſſiſſe: *er nahm sich dieser Stadt* (Magdeburg) *an, und baute sie.* Clarius foret: *er eroberte sie, oder nahm sie den Wenden ab*, non enim de prima exſtructione, ſed de reſtitutione urbis a Slavis devaſtatae intelligendus eſt Dithmarus. *Kind.*

92) VII. *Kal. Febr.* Annum Edithae emortualem 947. probe ſtabilivit Leukfeld in Antt. Halberſt. p. 190. *Vrs.*

93) *virtutibus.* Hoc a ſecunda manu; primus Codicis deſcriptor dederat: *viribus.* *Wa.*

94) *ſepulta eſt — in oratorio aquilonari.* Anonymus quidam adſcripſit meo exemplari haec: *Hodie eſt orientali, ſed aliter verſus Albim aedificata fuit eccleſia prima, quod ex eo patet, quod primam Albis abſerpſerit.* — Prius quidem verum eſt, namque Capella iam orientalis eſt poſt ſummum altare templi metropolitani Magdeburg. ſed cetera huc non pertinent. Ea eccleſia, quae Albis impetu diu ante Ottonem I. deſtructa eſt, omnium fuit prima, et longe a metropolitana diſſita. Oratorium vero aquilonare, in quo ſepulchrum Edithae exſtat, poſſet quidem cogitari tanquam pars prioris Templi metropolitani, quod Otto I. condidit, et poſt breve tempus igne periit; ſed cum illud templum diu poſt mortem Edithae, et alio loco conſtructum ſit, verius haec capella ſepulchralis in aedificiis antiquiſſimi monaſterii SS. Petri et Mauritii quaeritur, quae eum fere locum ex parte occuparat, quo praeſens magnificum Templum conſpicitur. *Kind.*

95) *ab quo adventu dilecti compeſcitur filii.* Sic aperte Cod. Dr. priores editt. *quem ab adventu dilecti compescuit filii.* *Wa.*

matibus, quod laus eſt non ultima, placeret. Unde patris gratia ſibi in tantum arriſit,
ut hunc communi totius ſenatus electione honoris conſortem atque laboris decerne-
An. 948. ret 96), ſucceſſoremque firmaret. Deſponſavit etiam illi *Idam Hirimanni* Ducis 97)
A. S. filiam, pulchritudinem et ſexum omni probitate vincentem. Quam cum ſibi pater vin-
culo maritali coniungeret, modicum poſt intervallum ſoceri ducatum et haereditatem
defuncti ſibi dedit. Tanti patris ac filii temporibus quantum vigeret regnum, difficile
eſt ulli ad enucleandum. Venerabilis autem regina Mechthildis, conſtructo, ut prae-
dixi, in Quidlingeburg monaſterio, congregationeque ſanctimonialium ibi collecta,
fideli erga Deum ſervitio promeruit, quod virtus filii in omnibus floruit.

An. 951. Interea *Beringerus, Luthuvici* 98) invaſor regni, *Adhelheidam* eiusdem viduam
A. S. XII. Kal. Maii captam Cumis depraedavit, et cum cuſtodia ac inedia lacrimabiliter af-
flixit. Huius laudabilem formam et famam Rex noſter animadvertens, Romam per-
gere ſimulavit, in ipſoque 99) itinere Longobardiam usque perveniens praefatam per
legatos alloquitur dominam fuga tunc elapſam a cuſtodia, et donis praecedentibus
placatam ſuae voluntati conſentire coëgit, pariterque cum ea Papiam vendicavit civita-
tem. Qua de re *Dudo* 100) filius eius admodum triſtis effectus ad noſtrates propera-
vit, locisque quae ad *Saleueldum* pertinent abditis doloque idoneis (inſidias) 1) occul-
tavit. Poſthaec rex Papia praeſidio munita, diſpoſitisque ibi rebus neceſſariis, reverti- 33a
An. 952. tur, quem *Beringerus* cum duce *Conrado* ſubſequitur, regisque gratiam in urbe Au-
A. S. guſtana ſua filiique deditione promeruit, ſimulque reginae iram ſupplici venia placavit,
bonaque cum pace patriam reviſit. Rex autem Franciam regrediendo perluſtrans la-
An. 953. tentes inſidias, quae a filio generoque *Hugone* 2) parabantur, comperit, moxque eis
A. S. per internuncios ira dictante haec mandavit, ut vel tanti facinoris autores ſibi mitte-
rent, vel ſe poteſtatis regiae inimicos pro certo ſcirent. Quos huiuscemodi legationi
connivere 3) nolentes, collecto exercitu usque in Magonciam perſequitur, univerſis ur-
bibus,

96) *decerneret.* Cf. Witichind Corbei. Annal. Lib. III. p. 651. *Vrs.*

97) *Hirimanni ducis.* i. e. Sueviae. *Vrs.*

98) *Interea Beringerus, Ludovici invaſor regni.* Germanum eius regis Italiae nomen fuit *Lotharius*, ut teſtis eſt Odilo Cluniacenſis, biographus Adelheidis ap. Leibnit. T. I. p. 263. Luithprandus Hiſtoriar. Lib. V. c. 13. 14. Burchardi de Biberaco, alias, ſed falſo, Conradi Abb. Vrſperg. Chronicon p. 220. Cf. Meibom. ad Witichindum p. 969. ſ. *Vrs.* — Manifeſtum eſt, *Lotharii* nomen pro Ludovici hic ſubſtituendum eſſe. *Kind.*

99) *in ipſoque.* Sic Dresd. latinius, quam editt. *in ſuoque.* *Wa.*

100) *Dudo.* Sic a prima manu in Cod. Dr. ſcriptum erat, cui Brux. reſpondet. Inepta ſcil. manus radendo literam d. facile nomen *Ludo* effinxerat, peritior vero prius ſuperſcribendo veram lectionem reſtituit. *Vrs.*

1) *inſidias.* Hanc vocem ignorat Cod. Dr. Recepi ex Leibnitio. *Wa.*

2) *Hugone.* Sic in Cod. Dr. et Brux. ſed minus recte. Melius *Cunone:* nam vero nomine Conradum, qui Lotharingiae dux erat, appellant Witichindus in Annal. et Sigebertus in vita Theodorici, Episcopi Metenſ. c. 3. p. 296. *Vrs.*

3) *connivere.* Cod. Brux. *conſentire.*

bibus, quas natus poſſedit, aut captis, aut deditiis, hacque manu valida circumſepta,
rebelles aſſiduo multum fatigavit bello. Datis tunc electis ex utraque parte obſidibus,
pater cum filio loquitur, ac ſui gratiam, ſi conſocios talia machinantes aperiret et ſibi
traderet puniendos, daturum ſpopondit. Hoc cum iuvenis facere nec poſſet, neque
voluiſſet, eo quod apud ſuos fidem cum iuramento polluere noluiſſet 4), a patruo
convitiatus Heinrico, urbem rebellaturus ingreditur, *Ekbertumque* comitem cum mul-
tis patrui militibus ſibi aſſociavit, et clam noctis ſilentio cum ſuis omnibus exiens,
Ratisbonam, quae Reinesburg dicitur, Bauuarii caput regni, cum urbibus munitiſſimis
cepit, ductricem *Iutkitam* ſolum cum filiis ab his expellens finibus. *Thiedricum* inſu-
per ducem ac *Uuigmannum* comitem, in praeſidium ad Magontiam denuo poſſiden-
dam arma commoventes, patre ſe ſubſequente, pecunia per legatos amovere tentans,
Thiedrico nequaquam aſpirante Uigmannum blanditiis delinitum celeriter corrupit.
Interim Rex, parata in expeditionem militia, Bauuariam petens, clauſis ſibi omnibus
murorum portis, eadem regione depopulata atque combuſta rediit. Tunc *Dudo* 5) An. 954.
patri ſuimet ac regi reſiſtere deſperans, *Auares* pharetratos conduxit in ſocios, quod A. S.
regem protinus non latuit. Namque cum ſignis militaribus obviam pergit inimicis inſur-
gentibus, ſed aliter ei, quam quisquam ratus ſit, proh dolor, evenit. Hi ſiquidem
ducibus iniquis per aliam directi viam, Franciam invaſerunt, miſerabiliterque vaſtave-
runt. Sed ſi quis ſecreto mentis ſeu viva voce requirit, unde talis oriatur extraneis
audacia, ut tam habitatas longeque ſemotas praeſumant infringere regiones, quantum
ſcriptis unquam didicimus, vel per nos ſcimus, audiat reſpondentes, quia conſenſu
divino hi facinoribus noſtris accenduntur in vindictam Dei, nosque admodum territi
fugimus ignavi iniuſtitia noſtri, ſitque tunc, ut qui in proſperis ſprevimus timorem
Dei, merito ſuſtineamus flagellum Domini, ac invocantes Deum non exaudimur, qui
offenſam placare ſupernam nullo modo conabamur. Inde accidit, ut Germania cae-
teris comprovincialibus ſuis impar, viribus his ſuccumberet. Quîs murus dicitur eſſe,
quodcunque valet ſagittis obſtare. 6) Commotus tandem Deus meritis iuſtorum gemi-
tuque miſerorum, fugavit turbam perfidorum, et Rex eos iterum alio, quam putaret,
divertentes inſecutus Bauuariam rurſus invadit. Qui mox de pace tractantes, inducias-
que petentes, impetraverunt, et ſemper dubii ſuisque infideles dominis, cum ſe apud
regem excuſare non poſſent, cum *Luidulfo* ſeniore ſuo nota Reinesburg praeſidia fu-
gientes

4) *eo, quod — noluiſſet.* Haec verba deſiderantur in editionibus Reineccii et Maderi, minime vero in Cod. noſtro, neque in Brux. ut Leibnitius in variantibus lectionibus indicavit. *Vrs.*

5) *Tunc Dudo.* Sic olim a librario nomen in textu ſcriptum fuerat, et eius mutatio in *Ludolfus* multis demum poſt annis facta ſtatim in oculos cadit. Priores editiones habent *Luidolphus.* *Vrs.*

6) *quîs murus eſſe dicitur, quodcunque valet ſagittis obſtare.* Sic Dr. quocum conſentit Leibn. ita tamen ut pro *quîs* habeat *quibus*, pro *obſtare* — *obviare.* Reinerus et Maderus omiſerunt obſcuriorem hanc ſententiam. *Vrs.* Legendum eſt *quibus*, ſcil. Germanis. Vrſinus non recte vertit: *Was aber dennoch ihren Pfeilen zu widerstehen vermag, ist fester als eine Mauer.* *Kind.*

gientes petunt. Quos Rex exercitu valido ſubſecutus, praedicta poſſedit 7) in urbe, factaque mutuo longa concertatione, tandem grandi fame filium ſuosque pacem petere coëgit. Poſthaec *Dudo* 8) cum *Hugone* poenitentia ductus, patris pedibus advolvitur, de praeteritis veniam, et de praeſentibus ſupplex poscit emendationem, de futuris quoque cautelam ſpopondit. Hunc Rex ſuorum devictus conſilio principum ſuscepit, commiſſaque remittens, ſuimet gratiam firmiter dedit. Reſtituit tum fratri ſuo regnum diu amiſſum, pacificatisque, ut ſperavit, adverſis omnibus Saxoniam victor repetit.

An. 955. A. S. Et ecce iterum *Avares*, id eſt *Ungari*, quaſi iam perpetrati ſceleris obliti, adverſum nos arma commoverant, quos adventare dux Heinricus regi nuncians, inceptis eum itineribus revocavit. Rex autem ad Auguſtanam univerſos ſuimet familiares ad ſe convocat civitatem, affirmans ſe mori malle, quam tanta plus perpeti mala, hortaturque ſuos, praemia promittens cum gratia cunctis ſibi faventibus, poenamque fugientibus. 9) Collegit undique ſecus octo tantum legiones, quas adverſum hoſtes diſpoſitas conſolatur, morientes ibi remunerationibus demulcens aeternis, vincentes autem praeſentibus delectamentis. Quarum extremitates hoſtis acer iuxta *Lech* fluvium celerem latenter circumeundo incautas opprimit, caeſis tunc pluribus ac deſpoliatis. Hoc Rex ut comperit, *Conradum* ducem cum ſuis pone miſit, qui captivos cum omni praeda ex lupi raptoris faucibus eripuit, victoriaque potitus caſtra reviſit. Poſtera die, id eſt, in feſtivitate Chriſti martyris Laurentii, Rex ſolum ſe prae caeteris culpabilem Deo profeſſus atque proſtratus, hoc fecit lacrimis votum profuſis, ſi Chriſtus dignaretur ſibi eodem die tanti interceſſione praeconis dare victoriam et vitam, ut in civitate Merſeburgenſi episcopatum in honorem victoris ignium conſtruere, domumque ſuimet magnam noviter inceptam ſibi ad eccleſiam vellet aedificare. Nec mora, erectus a 535
terra, poſt miſſae celebrationem ſacramque communionem ab egregio porrectam *Othelrico* confeſſore ſuo ſumſit rex clipeum, lancea cum ſacra milites in hoſtem praecedendo, reſiſtentemque primus irrupit, ac mox terga vertentem usque ad vesperam proſtravit ac effugavit. Peracta tandem caede, virentibus pratis victrice cum turba rex confidens, diligenter inquirit, ſi ab exercitu ſuo aliquis remaneret. Comperit tum ducem *Conradum* generum ſuum et egregium militem oppetiiſſe, cuius corpus merito defletum atque diligenter procuratum Wormatiam miſit tumulandum. 10) Inſuper nuncios

7) *praedicta poſſidet in urbe.* Dilucidius foret *obſedit,* ſed et aliis locis *poſſidere* Dithmaro eſt i. q. *oppugnare.* V. infra Ind. Latinit. *Wa.* — Correxit Anonymus *obſedit*, ſed poſſidere eodem ſenſu ac obſidere, peſſumdare et expugnare Ditmaro familiare eſt, et reſpondet Germanico *in Besitz nehmen.* Similiter Fiſtenport in continuat. Chron. Herm. Iannenſ. in Hahnii Monum. medii aevi T. I. p. 397. ſcribit: *An.* 1352. *Dux Auſtriae poſſedit civitatem dictam Zurche. Kind.*

8) *Dudo cum Hugone.* De Dudone vide paullo ante. *Vrs.* — Pro Hugone legendum *Cunone*, ut paullo ante. Leibnitius hanc correctionem neglexit. *Kind.*

9) *fugientibus.* Verba inde ab *hortanturque* — *fugientibus* Maderi negligentia plane omiſerat. Reineccius habet, Cod. Dresd. et Bruxell. V. Leibnitii Emendatt. p. 1005. in Brux. tamen duo ultima verba deſunt. *Wa.*

10) *tumulandum.* Hic primum in margine infimo fol. 18 b. et 19 a. e regione haec inveniuntur: St. Petro Wernherus ep's. quae aperte Codicis noſtri antiquitatem evincunt. Wernherus enim, qui hoc codice monaſterium S. Petri Merſeburgi in ſuburbio *Aldenburg* dicto ſitum donavit, episcopus fuit ab an. 1073—1101. *Vrs.*

cios ſanctae praemiſerat matri, qui cuncta ordine pandentes eam cura ſolverent, mentesque fidelium in laudem Chriſti pariter accenderent. Tantum divinae pietatis donum omnis Chriſtianitas, maximeque regi commiſſa, ineffabili ſuscepit tripudio, gloriam et gratiam pſallens unanimiter in altiſſimis Deo. (In hoc anno *Heinricus* dux et frater An. 955. A. S.
Regis obiit.) 11) Interim rex Saxoniam reviſens laetus patriam, a cunctis principibus a longe ſibi obviantibus 12) ſummis excipitur ſtudiis, diuque expectatus a venerabili ſuimet genetrice, profuſis prae gaudio lacrimis, amplectitur. Quibus ſuum illico aperiens promiſſum, qualiter hoc ad unguem produceret, eorundem ad hoc conſilium obnixe petiit et ſuffragium. His tunc id collaudantibus, piaeque petitioni adſpirantibus ſtatuit rex abbatiam in Magadaburgenſi civitate 13), incipiens eccleſiam mirum in modum in loco, ubi ſancta requiescit Edith, et iuxta quam poſt obitum ſuimet pauſare deſideraverat ipſe. Ibi etiam epiſcopatum facere conatus, apud *Bernardum* ſanctae Halverſtidenſis eccleſiae antiſtitem VII.mum, in cuius dioeceſi urbs praefata iacuit, quamdiu vixit, impetrare non potuit. Quicquid in praediis vel rebus in aliis permiſſo contraxit in tempore 14) totum hoc Deo militique eius *Mauricio* conceſſit 15) haeredi. Dum

11) *In hoc anno Henricus — obiit.* Haec uncis itidem incluſa inſeruit contexto e Cod. Brux. Leibnitius. In Cod. Dr. infra ſcripta et intercalationis nota ſignata leguntur. *Vrs.*

12) *ſibi obviantibus.* Sic Dresd. Bruxellenſis contra c. Annal. Saxone *occurrentibus.* *Vrs.*

13) *Statuitque rex Abbatiam in Magdeburgenſi civitate.* Quam Vrſinus olim verſioni Germanicae ſubiecerat notam, et poſtea in exemplari ſuo Germ. emendaverat quodammodo, eam, quod ſibi ipſe non ſatisfaceret, in hac latina editione plane omiſerat. Audiamus igitur antiquitatis Magdeburgenſis peritiſſimum Kinderlingium. Huius fundationis, inquit, verum annum eſſe 955. Vrſinus affirmat, contradicens Chronographo Saxoni, qui Monachus Bergenſis monaſterii eſſe videtur, et annum 938. ponit. Sed cum diploma fundationis iam an. 937. datum ſit, hic idem annus 937. tanquam vera epocha inſtitutae Abbatiae poni debet, quem etiam Annaliſta Saxo indicat. Translocationem eiusdem in montem Riddagi extra urbem idem Vrſinus in verſione Ditmari p. 64. not. d. fallo in annum 961. coniicit, ſed vere facta eſt an. 968. teſte Annal. Saxone et Chron. Magdeb. Idem ex decreto Concilii Ravennatenſ. intelligitur, quod Chronographus Saxo pro errore ſibi familiari iuſto ſerius ſub an. 969. recitat. Verba diplomatis an. 961. ad quod Vrſinus provocat, ſcil. *quod conſtruere volumus*, rectius leguntur in veteri copia Archivi Bergenſis: *quod conſtruere voluimus*, hoc ſenſu: *welche Abtei wir zu ſtiften für gut gefunden oder geruhet haben.* Id convenit cum ſequentibus, ubi Abbas Adwinus ſ. Othwinus memoratur Episcopus Hildeſienſis factus, ergo iam fuit Abbatia. Sic igitur doctiſſ. *Kinderling.*

14) *Quicquid in praediis — promiſſo contraxit in tempore.* Pro *promiſſo* notat Leibnitius aliam lectionem Cod. Antverp. *conceſſo* (c. Annal. Saxone. *Wa.*) Anonymus meus correxit *permiſſo.* Vtrumque minus placet. Legendum *praemiſſo,* i. e. antea dicto. Diplomata donationem docent, Ottonem complura S. Mauritio donaſſe ante, quam Eccleſia Magdeburg. eidem dicata et metropolitana perfecta eſſet. Vrſinus non ſatis recte vertit: *zu ſeiner Zeit. Anno regni eius XXIX. promeruit imperialem (benedictionem).* Legendum an. XXVI. teſte Annaliſta Sax. ad an. 962. *Kind.*

15) *conceſſit.* Cod. Br. tradidit. *Vrs.*

An. 955. A. S. Dum haec aguntur, ex parte Sclavorum bellum ingruit horridum, hortatu *Uig-
manni comitis et *Ekberti*, ductu autem *Nacconis* et *Stoinnegui* 16) fratris eius. Quos
Herimannus dux ſuperare diffidens regis petivit auxilium. Hic ut erat impiger, militia
forti aquilonares invadit regiones, malum ſaepiſſime, ut ſcriptura docet, pandentes,
ibique Stoingneum luco abſconditum fugientibusque ſociis captum, decollari praecepit,
confratres autem, tanti ſceleris autores, Uuigmannum, materterae regis filium, et Ek-
An. 956. A. S. bertum fugavit. *Luidulfus* vero regis filius malorum depravatus conſilio rurſum re-
ſiſtit 17), patriaque cedens, Italiam perrexit, ibique cum unum ferme annum eſſet,
An. 957. A. S. VIII. Id. Sept. proh dolor! obiit. 18). Huius corpus a ſociis eiusdem Magontiam de-
latum lugubriter eſt in eccleſia Chriſti martyris Albani ſepultum. De tam miſerabili
ſama Rex in expeditione, qua fuit adverſus *Redarios*, ſupra modum turbatus, planxit
An. 954. A. S. filium ut David Abſalon. *Thietherdo* Hillinesheimenſi antiſtite mortuo, *Aduinus* Ma-
gadaburgenſis eccleſiae abbas ſucceſſit. 19)

An. 961. A. S. Poſt haec ſedatis bellorum aſperitatibus Romam iterum pergere ſimulans Longo-
An. 964. A. S. ſed in Chron. Ursp. et Chronographo Saxo. bardiam manu valida intravit, *Berengariumque* praedictum in monte ſancti Leonis
duos poſſidens annos, cum uxore *Uuillan* et filiis ac filiabus ad ultimum cepit callide,
exilioque eum in Bavanberge, ubi poſt moritur 20), relegavit. Dehinc Romam ar-
mato petens milite, eiusdem cives ſibi reſiſtentes bis vicit, urbemque victor glorioſus
intravit DCCCCLXI. 21) dominicae incarnationis anno. Inſuper benedictionem a do-
mino Apoſtolico *Iohanne*, cuius rogatione huc venit, cum ſua coniuge, anno regni
An. 962. eius XXVIIII. 22 promeruit imperialem, ac patronus Romanae effectus eccleſiae, Be-
An. 962. A. S. neventum, Calabriam atque Apuliam, ducibus eorum devictis, ſibi vendicavit.

An. 965. A. S. Temporibus ſuis aureum illuxit ſeculum, apud nos inventa primum vena argen-
ti. 23) Devictus eſt quoque *Uuigmannus*. Apud Danos regnante tunc *Haroldo* con-
temta

16) *Nacconis et Stoinnegui.* Duo ſubreguli Slavorum Saxonibus iam olim infeſti. Ann. Saxo. *Vrs.*

17) *reſiſtit.* Sic Dresd. *rebellavit*, Brux.

18) *obiit.* Anno 956. teſte Lamberto Schafnab. et Arnulpho de geſtis Mediolan. Lib. I. c. 5. Hepidannus et Hermannus Contractus locum, ubi de vita migravit, Plombiam in Novara vocant. *Vrs.*

19) *abbas ſucceſſit.* Leibnitius textui ex Cod. Brux. nominibus tamen perſonarum et locorum antiquis in recentiora et latina mutatis reſtituit. *Vrs.*

20) *ubi poſt moritur.* Obiit Berengarius an. 966. Bambergae ſepultus. Vxor eius Willa cucullum amplexa eſt. Bucellini Annal. Germ. p. 64. *Vrs.*

21) DCCCCLXI. Vitioſe Leibnit. DCCCCLXXI. habet. *Vrs.*

22) *anno regni eius XXVIIII.* aberrat hic numerus a vero, qui fuit XXVI. v. verſionem meam German. p. 67. *Vrs.*

23) *apud nos inventa primum vena argenti.* Apud nos ſignificat ſine dubio in vicinia noſtra, in terris Saxoniae inferioris, ſcil. apud Goslariam. Vrſinus male vertit: *in Deutschland.* At vero in Franconia, Bavaria, terra Salisburgenſi, Haſſia et Auſtria iam antiquiores venae argenti detectae erant. *Kinderl.* — Vrſinus Goslariam rectius poſuit in notis huic Latinae editioni additis, et provocat ad Heineccii Antt. Goslar. Lib. I. ad an. 968. p. 18.

temta Chriſtianitas ſic per *Popponem* renovata eſt presbiterum. Arguebat enim idem An. 954. A. S.
et regem et populum, anteceſſorum cultura ſuorum deviantem, Diis ac daemonibus
vacantem, unum affirmans in tribus perſonis Deum. Interrogatus autem a rege, ſi
ignito voluiſſet dicta ferro comprobare? paratum ſe ad hoc eſſe, hilari reſpondit ani-
mo, craſtinaque die ferrum ingentis ponderis benedictum, ad locum a rege determi-
natum portavit, manumque ſecuram imperterritus elevavit. Quo rex miraculo laetus
admodum effectus, cum ſuis omnibus Chriſti iugo protinus humiliter ſe ſubdidit, in
finemque fidelium more praeceptis obtemperavit divinis. 24) Imperator autem hoc ut
audivit, vocatum ad ſe venerabilem virum Popponem, ſi pugil Chriſti eſſet? interro-
gat, et ſacerdotali honore ſublimat.

Gero Orientalium marchio *Luſizi* et *Selpuli*, *Miſeconem* quoque cum ſibi ſub- An. 963. A. S.
iectis imperiali ſubdidit ditioni. *Herimannus* dux *Seliburem* 26) et *Miſtui* cum ſuis
Imperatori tributarios fecit. Aequivocus Imperatoris, iunior inquam *Otto*, quem pe-
perit inclita mater *Adhelheidis*, in nativitate Domini Romae Imperator effectus eſt An. 967. A. S.
patre iubente, ac tunc in Campania iuxta Capuam commorante. Qui filio ſuimet
754 uxorem ab imperatore Conſtantinopolitano deſponſare deſiderans, nunciis eiusdem ob An. 967. A. S.
aliam ad ſe miſſis cauſam, ſuos fideliter commiſit principes hanc legationem ferentes.
Quos in ipſo itinere Graeci ſolita calliditate ex improviſo irruentes, alios occidunt,
quosdam vero captos domino ſuimet auguſto praeſentabant. Pauci autem ex his effu-
gientes Imperatori ſuo rei eventum aperiunt. 27) Hic detrimentum ſuorum graviter
ferens, milites optimos *Gunterium* ac *Sigifridum* tale facinus ad ulciscendum in Ca-
labriam propere miſit. Qui Danaos victoria priori elatos et ſibi occurrentes occide-
runt, alios autem in fuga comprehenſos obtruncant naribus, tributum a Graecis in
Calabria et Apulia extorquentes, ſpoliisque ditati cum gaudio remeabant. Conſtanti-
nopolitani autem funere ſuorum et captivitate triſtes effecti, adverſus dominum ſuum
conſpiravere, doloſaeque Imperatricis conſilio per quendam militem peremerunt eun-
dem, loco eius hunc deſignantes ad imperii totius proviſorem. Qui mox magnificis An. 971. A. S.
muneribus comitatuque egregio non virginem deſideratam, ſed neptem ſuam, Theo-
phanu 28) vocatam Imperatori noſtro trans mare mittens, ſuos abſolvit, amicitiamque

optatam

24) *obtemperavit divinis.* Lege Olai Wormii Danic. Monum. Lib. I. c. 11. et Sax. Grammat. Lib. X. p. 171. ed. Wechel. 1576. Geſta Trevirorum in Leibnitii Acceſſ. T. I. p. 70. eadem de Poppone Archiepiscopo Trevirenſi narrant. *Vrs.*

25) *Luſizi et Selpuli.* Marchia Orientalis ſive Budiſſinenſis ea, quae nunc eſt Luſatia ſuperior. *Luſizi* pagus complectitur maximam Luſatiae inferioris partem, et *Selpuli* pagus quaerendus eſt in tractu, Lubbenam et Storcoviam urbes interiacente. *Vrs.*

26) *Seliburem.* Cod. Brux. *Seuberem* ſatis corrupte. Ann. Saxo *Seluburem.* *Vrs.*

27) *eventum aperiunt.* Legationem hanc male cedentem Luitprandus, episcopus Cremonenſis, inter ceteros legatos principem locum tenens, ipſe deſcripſit in legationis hiſtoria ab Ottonibus Impp. ad Nicephorum, edita a Cph. Browero et Henr. Caniſio. Ingolſt. 1600. 4. Baronius T. X. Annal. Eccleſ. p. 914. ſ. eam ad an. 968. retulit. *Vrs.*

28) *Theophanu.* Sic in Cod. noſtro. *Theophania* a manu recentiori ſuperſcriptum. *Vrs.*

optatam Caefaris Augufti promeruit. Fuere nonnulli, qui hanc fieri coniunctionem apud Imperatorem impedire ftuderent, eamdemque remitti confulerent. Quos idem non audivit, fed eandem dedit tunc filio fuimet in uxorem, arridentibus cunctis Italiae Germaniaeque primatibus. 29)

An. 961. et 965. A. S. Multa Sanctorum corpora Imperator ab Italia ad Magadeburg per *Dodonem* 30) capellanum fuimet transmifit. Hoc autem, quod de eius clerico audivi nomine *Poppone*, *Uvillehelmi* comitis 31) germano, memoria dignum, non eft praetereundum. An. 965. A. S. Is cum Imperatori diu fideliter ferviret, nimis infirmatur, et in ecftafi effectus in montem excelfum ducitur, ubi civitatem magnam et pulchra eius confpicatur aedificia. Inde perveniens ad turrim arduam, laboriofos einsdem fcandit aggreffus. In cuius fummitate magna Chriftum cum Sanctis omnibus fedentem videre promeruit. Ibi *Brun* 32) Archiepiscopus Colonienfis ob inanem Philofophiae executionem 33) a fummo iudice accufatus, et a beato Paulo defenfus iterum inthronizatur. Tunc ifte vocatus fimili de caufa redarguitur, et fupplici Sanctorum interceffione fuffultus talem audivit vocem: *„Poft tres dies ad me veniens, hanc, quam ego nunc tibi demonftro, cathedram poffidebis."* Haec omnia facerdos cum evigilaret, Caefari ad fe accerfito explicuit, et non effe fomnium, fed veram affirmans vifionem 34), gratias ei retulit pro

29) *Germaniae primatibus.* Pacta matrimonialia an. 972. fcripta adhuc fuperfunt, vulgata a Leukfeldio in Antt. Halberft. p. 248. 659. f. *Vrs.*

30) *per Dodonem capellanum.* De translatis ab hoc Capellano regio Sanctorum quorundam reliquiis mentionem iniiciunt *Annal. Saxo* ad an. 961. et 965. *Chronographus* ad an. 973. *Chronicon Magdeb.* ap. Meibom. T. II, 276. cf. etiam *Shannat. Vindem. literar.* II, 73. Ipfum noftrae urbis monafterium quasdam horum thefaurorum particulas fervat, per conditorem fuum *Hermannum Billingium* ab Ottone Magno, cuius favore fingulari ufus eft, impetratas. Teftimonium einsdem aetatis in tabulario noftro exftat, quod ipfi arculae videtur affixum fuiffe: *In ifto fcrinio reconditae funt reliquiae Sanctorum, quas Dodo presbiter attulit domino atque venerabili duci* Hirimanno. *Brachium S. Ruftici et mart. et brachium S. Floriani mart. et brachium S. Leontii mr. et brachium S. Epiphanii ep. et conf. Et reliquiae Sanctorum Valentini ep. et mr. Feliciffimi diaconi et mr. et Eleutherii mr. et Fortunati ep. et conf.* Hanc fchedam ab ipfius Dodonis manu effe, verifimile eft, quo fit, ut memoratum in Necrologio noftro ad diem XXI. Martii Dodonem monachum Capellanum illum regium fuiffe coniiciam. *Wed.*

31) *Uuillehelmi Comitis.* Wimarienfis Annal. Saxo. *Vrs.*

32) *Brun.* Frater Imperatoris. Ann. Saxo. *Vrs.*

33) *executionem.* Alia manus in Cod. Dr. *exercitationem*, quod non fpernendum. *Wa.*

34) *affirmans vifionem.* Leibnit. in emendat. Dithm. p. 1005. pofuit *affirmans promiffionem*, quod vero nec textui, nec fenfui dicentis convenit. Etiam Ann. Saxo legit: *veram legit affirmans vifionem. Vrs.* Vifionem retinuit Vrs. fed cum additamento, et quidem ita, ut Caefari explicationem tribuat: *Dieser versicherte ihm, (dem Popo) es sey kein Traum, sondern eine wirkliche Erscheinung, eröffnete ihm dessen Bedeutung* etc. At vero Ditmarus non Caefarem, fed Popponem ipfum fui fomnii facit interpretem, ergo fcribendum erat: *Er versicherte dem Kaiser* etc. Ceterum legendum videtur: *fed veram vifionem affirmans et promiffionem. Kind.*

pro bonis omnibus, quae ei unquam fecit, et fic ei indictum eft. Facta confeffione et indulta a praefentibus remiffione, dereliquit aliena, repetens fua cum pace bona, flentem tam felici obitu confolatus Seniorem.

Pretiofum quoque marmor cum auro gemmisque Caefar praecepit ad Magadaburg adduci. In omnibus columnarum capitibus Sanctorum reliquias diligenter includi iuffit. An. 965. A. S. Corpus egregii comitis *Chriftini* aliorumque fibi familiarium iuxta fupra memoratam pofuit ecclefiam, in qua fibi fepulturam, quamdiu vixit, praeparari concupivit. Anno dominicae incarnationis DCCCCLXI. 35) regni autem eius vicefimo quinto praefentibus cunctis optimatibus in vigilia nativitatis Domini corpus Sancti *Mauritii* et quorundam fociorum eius, cum aliis Sanctorum portionibus Ratisbonae fibi allatum eft. Quod maximo, ut decuit, honore *Parthenopolim* transmiffum, unanimi indigenarum et comprovincialium conventu ibidem fusceptum eft, et ad falutem patriae totius hactenus veneratum eft.

Interea *Bernhardus* antiftes venerandus plenusque dierum, XLVIII. ordinationis An. 968. A. S. fuae anno 36) et in ipfo die, id eft III. Non. Februarii obdormivit in Domino. 37) Infuper *Vuillehelmus* fanctae Archipraeful Magonciae, cui cura ab Imperatore, Domino fuimet et parente, commiffa fuit *Parthenopolim* disponendi, caeteraque regni neceffaria regendi, cum aegrotantis reginae finem *Mechtildis* expectaret, in *Reduluuerothe* VI. Non. Marcii moritur. An. 968. A. S. Huius obitum nimia corporis infirmitate oppreffa venerabilis regina, nullo adhuc certa nuncio, praefentibus cunctis intimavit: *„Filius*, inquiens, *meus Vuillehelmus proh dolor! jam exfpirans memoria indiget falutari."* Et *Luidulfus* abbas Corbeienfis egregius, corporaliter fibi occurrentem 38) illum nocte eadem, qua transiit, videns obftupuit, et mortuum hunc effe confratribus nunciavit. Pofthaec fancta Mechtildis II. Id. Marcii 39) migravit ab hoc exilio 40), fpiritum committens An. 968. A. S.

35) *DCCCCLXI.* v. Chronogr. Saxo ad an. 961. p. 170. Baronii Annal. Eccl. T. X. p. 876. n. 3. *Vrs.* — Legendum 967. quia mors Bernhardi Halberftadenfis episcopi mox memoratur, alias quadragefimus et octavus annus ordinationis eius non poteft erui. Vetus fcriptura habuiffe videtur 961. cuius ultima figura numeri feptenarii a defcriptore pro numero unitatis accepta eft. Ditmarus quidem non femper accuratus eft in defignandis temporibus, nam quae de Gerone, an. 965. mortuo, hic afferuntur, huc non pertinent, vel 961. vel 967. legas; tantum inferitur Geronis memoria, quia Bernhardus Halberft. monafterium Gernrodenfe dedicavit; fed nifi hic legatur 967. Ditmarus erroris vix tolerabilis accufandus effet, tum hic, tum in mox fequentibus. *Kind.*

36) *XLVIII. ordinationis anno.* Nodum in hoc numero expedivit Leukfeld in Antt. Halberft. p. 232. f. *Vrs.*

37) *in Domino.* Hic fecunda vice in infimo loco fol. 22. ab antiqua manu adfcriptum: S. Petro Wernherus Eps. *Vrs.*

38) *occurrentem.* Cod. Brux. *apparentem. Vrs.*

39) *Mechtildis II. Id. Martii.* hoc eft, die XIV. Martii, non, quod Vrf. in verf. Germ. p. 74. vult, die VI. Martii. Illum diem habet etiam necrologium Hildeshem. Leibn. I, 764. et noftrum. *Wed.*

40) *exilio.* Cod. Brux. *feculo* c. Ann. Saxone.

mittens ac creatori ſuimet reddens Deo, ſepultaque eſt coram altari Chriſti praeſulis Servatii iuxta Seniorem ſuum, quia quem viventem dilexerat, huic ſe mortuam coniungi
An. 965. A. S. quamdiu deguit 41) ſemper imploravit. *Gero* quoque defenſor patriae, dum unici morte turbaretur filii ſuimet illuſtris *Sigifridi*, Romam pergens emeritus iam ſenex coram altari principis Apoſtolorum, Petri, arma victricia depoſuit, et apud Dominum Apoſtolicum ſancti impetrans brachium Cyriaci, ad Deum cum omni ſuimet haereditate confugit, patriamque reviſens, nati ſuimet viduam prius velatam monaſterio in ſaltu, quod ſuo ſignatur nomine *Gerinrod* conſtructo 42), *Hathui* vocatam, ſtatuit Abbatiſſam, a Bernhardo conſecratam episcopo 43), firmatisque his omnibus, felici hos obitu praeceſſit
XIII. Kal. Iunii. Imperator autem comperta lugubri matris et filii caeterorumque nece 334
principum, gravi queritur moerore invincibile totius reipublicae damnum. Urgebat eum ad hoc timor mortis propinquae, et quod Deo rebus promiſit in anxiis, oportuno tunc complere ſtuduit in tempore.

An. 968. A. S. Electum namque a cuncto ſanctae Haluerſtidenſis eccleſiae clero et populo *Hilliuvardum*, tunc praepoſitum et a domino ſuimet Bernhardo ad hoc praeſignatum, Romam venire praecepit. Cumque eodem, quod diu latebat, ſecretum mentis revolvit, ſcilicet facturum ſe in urbe Parthenopolitana archiepiscopatum ſemper ſtuduiſſe, ob ſpem remunerationis aeternae, defenſionemque communis patriae, ſeque ad omnia, quaecunque unquam ab eo expetiiſſet, promiſit paratum, ſi conſentiret ſibi hoc perficere votum. Hic autem, ut erat ſapiens, piae connivebat petitioni, partemque parochiae, quae ſita eſt inter *Oram* et *Albim* et *Bodam* fluvios, et inſuper *viam*, quae *Fritherici* dicitur, Deo conceſſit, ſanctoque Mauricio ac Imperatori. Inſuper idem caritative rogatus a Caeſare Auguſto, dedit Deo ſanctoque Laurentio parochiam iacentem inter fluvios *Uvillerbizi* et *ſalſum mare* et *Salam* ac *Unſtred* et *Helmana* et foveam, quae eſt iuxta *Ualeshuſun*. 44) Tali munere Imperator arridens per manus
An. 943. A. S. rect. ſuscepit eundem, curamque ei baculo committens paſtoralem „accipe, inſit, pretium patris tui!" Hunc enim *Ericum* nomine, cum *Baccone*, *Herimanno*, *Reinwardo*,
An. 941. Chron. Quedlinb. ap. Leibnit. T. II. p. 279. *Wirino*, *Eſerico*, caeterisque, qui in Quidilingeburg eundem tunc in paſcha ſolemni occidere conabantur, decollari praecepit. Avum autem meum nomine *Luitharium* eiusdem conſilii participem libenter perdere voluit, ſed ſibi familiarium devictus conſilio principum, captum hunc miſit tunc Bauuariam ad comitem *Bertoldum*, comprehenſis ſibi omnibus ſuimet rebus, ac late diſtributis usque in annum integrum; 45) tunc-

41) *quamdiu deguit.* Addit C. B. *in hac vita.* Ann. Saxo: *quamdiu vixit.* *Vrs.*

42) *Gerinrod conſtructo.* Tabulae fundationis Gerurodenſis de an. 964. exſtant in Leukfeldii Antt. Halberſt. p. 642. ſ. *Vrs.*

43) *conſecratam episcopo.* Cod. Dresd. ſic aperte, non *Chriſto*, quod editt. habent. *Wa.*

44) *Ualeshuſun.* Nomina hodierna iſtorum fluviorum ſunt *Wildbach*, qui non procul ab oppido *Kelbra* Helman influit; *Salzsee* prope Seburg in comitatu Mansfeldenſi, et exinde profluens fl. *Salza*; *Sala* et *Unſtrut* notiſſimi; *Helma* modico intervallo vicum *Wallhausen* praeterfluit. *Vrs.*

45) *in annum integrum.* Cod. Br. addit. *excitavit.* *Vrs.*

tuncque gratiam regis et ſua omnia cum magna pecunia et praedio in *Sondersievo* et in *Vodeneſuege* 46) iacenti acquiſivit. Sed coeptum iter peragam. Imperator vocavit ad ſe *Richarium*, Magadaburgenſis eccleſiae abbatem tertium. Nam *Anno* et *Otwinus*, tunc episcopi, praeſuerunt ei. 47) Volens hunc dignitate ſacerdotali decorare, An. 968. A. S.
ſed viſa quadam epiſtola, quae clanculum ſibi deferebatur, omiſit, *Adhelbertumque* Treverenſem, profeſſione monachum, ſed *Ruſciae* prius ordinatum praeſulem, et hinc a gentilibus expulſum, ad Archiepiscopatus apicem inclitum patrem et per omnia probatum anno dominicae incarnationis DCCCCLXX. 48) XV. Kal. Novembr. apoſtolica auctoritate promovit. Tunc miſit eum ad ſedem ſuam cum magno honore, praeci- An. 969. A. S.
piens univerſis Saxoniae principibus, ut proximum natale Domini cum eo eſſent. Archiepiscopus autem a clero et omni populo magnifice ſusceptus, in his feſtivis diebus conſecravit *Boſonem*, Merſeburgenſis eccleſiae Paſtorem, *Burchardum* Misnenſis eccleſiae proviſorem 49), *Hugonem* episcopum Citicenſem, Hauelburgenſis eccleſiae cuſtodem his *Tudonem* cooptavit, prius conſecratum 50), omnes hos, ſubiectionem ſibi ſuis-

46) *Sontersievo et Vodenesuege.* *Sandersleben* et *Gutenswegen* in diſtrictu Magdeburgico. *Vrs.*

47) *praeſuerunt ei.* ſcil. eccleſiae. *Anno* Wormatiae, *Otwinus* Hildensheim episcopi praeerant. Ann. Saxo p. 317. *Vrs.*

48) *DCCCCLXX.* Annus electionis Adelberti (Cod. Dr. Adhelberti) primi Magdeburgenſium Archiepiscopi ex Codice noſtro eſt DCCCCLXX. nam qui ſequitur numerus XV. perſpicue et ſine omni litura ſeparatus legitur, pertinet enim ad *Kal. Nov.* Annum vero 970. in mendo cubare, eiusque loco 968. reponendum eſſe, iam olim Vrſinus ex bulla Pontificia probaverat, nec ab hac vera ſententia disceſſit in nota huic Latinae editioni ſubiecta. *Wa.* — Sed audiamus Kinderlingium: „Paullo aliter haec in Cod. Antv. citante Ianningo leguntur, ſed ita ta„men, ut falſus numerus anni fundationis Archiepiscopatus verbis, non numeris indicatur: „*Adelbertum — Rusciae prius ordinatum Praeſulem, et a gentilibus hinc expulſum — an„no — nongenteſimo ſeptuageſimo* XV. *Kal. Nov.* etc. Sed vel memoriae lapſus Ditmari ad„mittatur, vel vitium deſcriptoris ex Decreto Concilii Ravennatenſ. ap. Annal. Saxonem, Sa„gittarium etc. ſatis elucet, annum 968. verum eſſe annum fundationis AEpatus Magdeburgenſ. „Id quod Conr. Ianningus in Actis Sanctor. Iunio T. VI. P. I. p. 37. ſſ. fuſe demonſtravit, „Sagittario conſentiente. Hic itaque legendum eſt DCCCCLXIIX. XV. Kal. Nov. Id et ipſe „Vrſinus, eorum, quae de translocatione monaſterii Magdeburg. ſcripſerat, plane immemor, „ex bulla Pontificia recte perſpexit." Hactenus *Kind.* — Ad verbum *Rusciae* quod attinet, Cod. Dr. uti Antverpianus a Ianningo collatus habet *Rusciae*, non *Ruſſiae*, (quanquam Dresd. in hac voce ſibi non conſtat, aliis enim locis *Rucia*, ſemel adeo *Ruszorum* rex occurrit) uti et in reliquis huius loci lectionibus, verborumque collocationibus uterque Codex conſentiunt. *Wa.*

49) *Burchardum*, Misnenſ. Eccleſiae *proviſorem.* Cod. Antv. legit pro eccleſiae *ſedis.* *Proviſor* vero hic idem eſt ac Episcopus. Minus recte de plebano ſ. presbytero intelligit Vrſinus. Alibi etiam Willigiſus Archiepiscopus Moguntinus, proviſor Eccleſiae ſuae dicitur, quin ipſe Imperator proviſor Imperii nominatur. Similiter vox *paſtor* in ſtatim ſequentibus, et vox *cuſtos* paullo ante tanquam ſynonymon Episcopi occurrit. *Kind.*

50) *Havelburgenſis eccleſiae — prius conſecratum.* Codex Antv. notante Ianningo legit *Havelsburgenſis* — it. *Dudonem.* Semlerus notat, in fine legendum eſſe *prius* non *conſecratum*, et, quia de Ditmaro, Brandenb. episcopo, ſequitur: *ante hos unctos* correctio eius probabilis videtur. Chronicon Magdeb. tamen ſcribit: et Havelbergenſem et Brandenburgenſem episcopos *antea*

ſuisque promittentes ſucceſſoribus, diſpoſita ſingulis quibusque parochia ſpeciali. Additus eſt his confratribus Brandeburgienſis eccleſiae paſtor *Thietmarus* ante hoc unctus, et *Iordan* episcopus Posnanienſis.

Operae pretium eſt, quamvis iure praepoſterus mihi imputetur ordo, hoc ad-
nectere, qualiter Imperator fratri ſuimet, domino *Brunoni*, nominato a ſuimet patruo
An. 879. A. S. duce *Brunone*, qui a Luthuvvigo rege in expeditionem ad Danos miſſus, cum epiſco-
pis duobus *Thiadrico* et *Marcquardo* 51) caeterisque militibus IIII. Non. Febr. fluminis
880. Annal. Franc. inundatione interiit 52), mortuo Agrippinae ſedis proviſore *Vuigfrido* episcopatum
An. 953. A. S. eiusdem ducatumque regi inſuper daret Luitharii. Hic poſt iniquorum, quamvis ſa-
pientiſſimus eſſet, conſilio depravatus, pro bono malum regni ſuimet germanoque re-
An. 954. A. S. ſtituere meditatur. Vocavit namque ad ſe *Hugonem* 53) generum, regi, ut ſupra me-
moravimus, nimis infidelem, ad convivium, et cum corona artificioſe gemmata reg-
num ipſi committere, conſanguinitatis et iuramenti immemor, ſtuduit. Qui cum in
ſancto die ſolemnis Paſchae paratis omnibus inſtrumentis regalibus, generum promiſſa
foemineo expetentem deſiderio coronare voluiſſet, odio, divinae miſerationis gratia,
ſapientiaeque cuncta volventis, freno paululum relaxato, puduit incepti et poenituit;
accerſitoque clam ſuimet ſecretario 54), quem praediximus, *Uolcmero*, quod in mente
latebat vulnus aperuit, qualiterque curaretur, diligenti conſilio quaeſivit. Sed conver-
ſis quibusque paratus ad omnia Deus, huic in mentem coelitus miſit, quo curam ſui
Senioris reſpondendo talibus mitigavit. „*Sanctus*, inquit, *Spiritus tibi*, *Senior caris-
ſime*, *ſuggeſſit*, *ut non amplius adverſus nos praevaleret tanti auctor ſceleris ini-
micus; quem ſic confundi*, *teque autumo poſſe honorari. Coronam quam genero
tuo cras te daturum promiſiſti*, *vobis conſedentibus praeſentabo*, *ut fides tua in
conſpectu omnium clareſcat*, *et invitus corruens disrumpo eandem*, *ut fraternus
amor modo frigidus in poſterum recaleſcat.*" Placuit hoc Archiepiscopo, et ſic ex-
pleri votis exultantibus divinas pulſavit ſuppliciter aures. Mane autem facto dicta haec
in

antea unctos et Moguntino AEpiscopo ſubiectos fuiſſe, idque coniecturae Semleri manifeſto repugnat. Porro cum Havelbergenſis episcopatus antiquiſſimus ſit, quem Otto I. iam anno 946. (Chronograph. Saxo 939. ponit) ad convertendos Slavos inſtituit, quis credat, primum episcopum, qui *Oudo* in charta fundationis vocatur, per 22. annos ſine unctione manſiſſe. Ditmari lectio itaque ſine dubio ſana eſt. *Kind.*

51) *Thiadrico et Marcquardo.* Ille Mindenſis, hic Hildesheimienſis episcopus. Annal. Sax. p. 218. ſ. *Vrs.*

52) *interiit.* Clades haec facta eſt ad Ebbekesdorf ditionis Luneburgicae v. Leukfeld Antt. Halberſt. p. 86. *Vrs.*

53) *Hugonem.* Rectius Cuno ſ. Conradus dux Francorum, uti in verſ. Germ. p. 82. pluribus probavi. Annal. Saxo p. 291. nomen proprium plane omiſit, merumque *generum regis* habet. *Vrs.* Semlerus correxit Cunonem, quod omnino verum eſt. *Kind.*

54) *ſecretario.* De vera huius vocis illa aetate ſignificatione v. Moſeri Obſſ. diplom. T. II. p. 350. ſ. *Vrs.*

in factis ſunt impleta. Archiepiscopus magnum ſimulabat moerorem; *Hugo* autem 55)
336 ſuique tanta ſpe fruſtrati inconſolabilem ſuſtinuere dolorem, conſummatisque diebus
feſtivis, aliis quam ratus ſit donis honoratus, rediit. Poſt haec confratres, rex inquam
et episcopus reconciliati, invicemque pietatis ſtudio perſeverantes, omnem inimicitiae
ſcrupulum deinceps amovere curabant. Sed Archipraeſul divinitus in cunctis humani-
tusque pollens proficuitatibus XIII. ordinationis ſuae anno ſomno pacis ſoporatus V. Id. An. 965. A. S.
Octobr. 56) fratrem reliquit triſtem.

Tales inſidiantium laqueos compluresque alios in regni ac in cura imperii XL.
ferme annos converſatus *Otto* praefatus, Chriſto ſe in omnibus protegente, ſecurus
evaſit. Pauca locutus ſum de innumerabilibus et iſto melioribus tanti viri ingenuis
actibus, quia liber unus de eiusdem nobili converſatione pleniter inſcriptus 57), me
aliquid prohibet addere. Imperator autem fraterna clade turbatus, *Vulmero* 58), eius-
dem familiari capellano, ob amorem eius episcopatum et animae curam fideliter com- An. 965. A. S.
mendavit, quo ſedente tempus a Deo ſibi permiſſum et in omnibus egregie conver-
ſanti et de medio XV. Kal. Auguſti decedente; *Gero* frater *Thiatmari* marchionis a An. 970. A. S.
clero et ab omni populo electus eſt: et hoc Imperatori mox adnunciatur. Hic quia
praefato fratri ſuo ob multas cauſarum ſpecies iratus fuit, dare huic episcopatum noluit. Interea is, quia capellanus tunc erat, in uno dierum miſſam celebrans in Papia civitate, vidit ſolus Sanctum Petrum et Ambroſium ſancto ſe benedicentes oleo, et nulli tunc prodidit, ſed tantum divinae pietatis munus aequa mente portavit. Imperatori autem in ſancto dominicae reſurrectionis die evaginato apparuit angelus gladio, cum iam praeparatus excepta corona ad eccleſiam pergere voluiſſet; *Niſi*, inquiens, *in Gerone hodie compleveris electionem*, *ſecurus non evadis hanc ſedem.*" Expavescens ob hoc Caeſar, *dominum*, inſit, *vocate Geronem*; eique protinus venienti curam baculo paſtoralem commiſit, et indulgentiam humiliter efflagitavit. Hic a ſuffraganeis poſtea benedictus, ut ſignis hodie declaratur, nomen et officium Deo hominibusque accepte, dum vixit, tota mentis devotione portavit. Huius ſancta mater, *Ida* nomine, Ieruſalem orationis gratia petens, illicque infirmata hanc ſuis legationem pediſſequis commendavit: „*egredienti animae meimet prolongato huius exilii incolatu*, *corpus meum matri terrae celeriter tradite*, *et mox euntes haec filio nunciate Geroni*, *quo peregrinae genetrici ſuae talem in terris non deneget honorem*, *qualem prius in coelis dare dignatus eſt Deus*, *et altare mihi in eccleſia ſanctae conſtituat Caeciliae.*" Talibus praeceptis devotae obtemperantes famulae, dominam ſuam
poſt

55) *Hugo autem.* Annal. Saxo p 291. *Dux autem*, omiſſo nomine. *Vrs.*

56) *V. Id. Octobr.* Remis in Gallia mortuus eſt VIII. Id. Octobris 965. corpus eius a Theoderico Metenſi episcopo Coloniam refertur. Ann. Saxo., *Vrs.*

57) *liber — pleniter inſcriptus.* Sine dubio reſpicit ad Witichindi Annales. *Vrs.* cui conſentit *Kinderling.*

58) *Vulmero.* Ann. Saxo: *Folcmaro.* *Vrs.* — In Necrologio noſtro ad XVIII. Iul. *Folcmarus archiepiscopus*, nempe Colonienſis. *Wed.*

poſt haec feliciter exſpirantem ſepelierunt, et ſtatim recedentes miſeriam non inſciae 59) effugerunt ſubſecuturam. Nam *Saraceni* Ieruſalymam tunc invadentes nil reliquere victis, quod ſancta 60) eis clam tunc praedixit matrona, cum ſe mortuam iuſſit propere tumulari et ſuas abire. Venientes autem hae Coloniam cuncta Archiepiſcopo pandunt ordine. Quas idem benigne ſuſcipiens, Deo gratias egit et iuſtae eiusdem petitioni ſatisfecit.

Et quia pauca locutus ſum de laude ignota tanti praeſulis, libet conſequentibus caetera differere, ut in his virtus eiusdem valeat enucleatius apparere. An. 952. A. S. Imperator audita Ratisbonenſis eccleſiae praeſulis morte eo perrexit, et ut epiſcopatum non alii daret, niſi ei, qui primus ſibi occurrerit, in ſomnis admonitus eſt. Craſtina autem die primitus inlucescente, Caeſar ad monaſterium Chriſti martyris Emmeramni, monachis hoc neſcientibus, cum paucis venit, et paulatim oſtium pulſans, a quodam *Gunthero*, eccleſiae pervigili cuſtode et per omnia venerabili patre, intromiſſus eſt. Quem intuens ad adorandum primo ſupplex proceſſit, deindeque talibus aggreditur: „*Quid, mi frater, pro adipiſcendo epiſcopatus honore vis dare?*" Senior ad haec ſubridens, „*calceos*, inſit, *meos.*" Hunc autem cum caeteris confratribus ad electionem antiſtitis ad ſanctum Petrum venientem, Caeſar explicato cunctis ſomnio caeteroque rei eventu cum conſilio cleri totiusque populi ad ſacerdotem conſtituit. Is vero accepta benedictione ſedebat tantum ſex menſes, aegritudineque compreſſus valida ad modicum convaluit, ſumtoque in manus cinere, locum, quo de hoc ſeculo migrare voluit, ſigno ſanctae crucis ipſe conſurgendo ſignavit, ſolotenusque poſitus, illud beati Iob carmen beatus et ipſe cecinit: „*Auditu auris audivi te, Domine* 61), *nunc autem oculus meus videt te; idcirco ipſe me reprehendo, et ago poenitentiam in favilla et cinere.*" Et continuo confeſſione cum lacrimis peracta emiſit ſpiritum; impletumque in eodem eſt, quod anteceſſor illius ſimilis habitus huic praedixit: „*tu debes, frater, ſecundus poſt me hanc eccleſiam regere, ſed parvo tempore vives, Deo tantum te miſericorditer coronante.*" Quod quam diu hic peregrinatus eſt, iuxta Dei voluntatem fieri idem ſemper optavit. Has de duobus epiſcopis ſententias ideo protuli, ut ſcias, lector, quod coeleſtis gratia Imperatori ſaepe aperiret, quid ſibi in humanis fieri placeret. Hic audito obitu tanti patris *Michaëlem* huic ſuccedere fecit.
An. 952. A. S. Qui cum commiſſa ſibi optime diu regeret, commoventibus iterum orientales Ungris, cum caeteris Bauuariorum principibus his ad ſuccurrendum venit. Sed exorto mox inter eos duello, proh dolor! noſtri victi ab hoſtibus atque proſtrati ſunt. Epiſcopus autem

59) *non inſciae.* Hoc *non* ſuperſcriptum a ſecunda manu, ſed antiqua. Nec poteſt abeſſe ob ea, quae ſtatim ſequuntur. *Wa.*

60) *Sancta.* Addit Antv. *Hidda*, quae vox tamen ex antecedentibus facile intelligi poterat. Annal. Saxo *Hildam* vocat. De hac Ida ſ. Hidda plura dabit Meibomius T. II. Scr. Rer. Germ. p. 467. ſſ. *Vrs.*

61) *Audi tu auris, audivi te, Domine.* Legendum: auditu auris audivi te. ex Iobi c. 42. v. 6. *Kinderl.* nec aliter Vrſinus ex Dresdenſi. *Wa.*

337 autem abſciſa ſuimet auricula, et caeteris ſauciatus membris cum interfectis quaſi mortuus latuit. Iuxta quem inimicus homo iacens et hunc vivere ſolum ab inſidiantium laqueis tunc ſecurus cernens, haſtam ſumſit et necare eundem conatus eſt. 62) Tunc iſte conſortatus in Domino poſt longum mutui agonis luctamen victor hoſtem proſtravit, et inter multas itineris aſperitates incolumis notos pervenit ad fines. Inde gaudium gregi ſuo exoritur, et omni Chriſtum cognoſcenti. Excipitur ab omnibus miles bonus in clero, et ſervatur optimus paſtor in populo, et fuit eiusdem mutilatio non ad dedecus, ſed ad honorem magis. Et nunc revertar ad explanandam narrationis ſeriem.

Romanorum praepotens Imperator Auguſtus valentiorem ſibi in Chriſto dominum Apoſtolicum, nomine *Benedictum*, quem nullus absque Deo iudicare potuit, iniuſte, ut ſpero, accuſatum deponi conſenſit, et, quod utinam non feciſſet, exilio ad Hammaburcg relegari praecepit, ut poſt lucidius indicabo. An. 964. A. S. Interim *Hirimannus* 63) dux Saxoniam regebat, poſitaque ad Magadaburg concione, ſuſceptus eſt ab Archiepiſcopo, An. 969. A. S. manuque deducitur ad eccleſiam accenſis luminaribus, cunctisque ſonantibus campanis. Ibi avum meimet *Heinricum* 64), tantae reſiſtentem ſuperbiae, dolo capere dux niſus non potuit, quia hunc militum magna caterva vallavit; praecepit tamen ei, ut Romam poſt imperatorem pergeret. Quod libentiſſime complens, transſcenſis Alpibus ut primum ad Imperatorem venit, videns eum a longe, ſolotenus ſe proſtravit, interrogatusque, quid cauſae hoc eſſet, quod accuſatus apud eum, gratiam ſuam pietatemque ſolitam perdidiſſe timeret, lacrimabiliter reſpondit. 65) Quem protinus elevatum Imperator oſculatur, ſingulaque ſagaciter perquirens et de ſuſceptione ducis, quomodoque is in medio epiſcoporum ad menſam loco Imperatoris ſederet, lectoque dormiret, perdidicit. Ob haec Caeſar Auguſtus maſcula bile 66) ſuccenſus 67), *Adhelberto* per epiſtolam mandavit epiſcopo, ut tot ſibi equos mitteret, quot duci campanas ſonare, vel

62) *conatus eſt.* Poſt haec verba tertia vice Wernherus episc. nomen ſuum adſcripſit. *Vrs.*

63) *Hirimannus dux.* Mortuus eſt XXVII. Martii 973. quem diem, praeter necrologium noſtrum, necrologium etiam Mollenbec. ap. Schannat I, 139. habet. Diplomata principum domus Billingicae rariora, quorum mihi quidem non niſi quatuor nota ſunt; aliquot tamen Billingorum monumenta ſeculi XI. in tabulario noſtro ſervantur. *Wed.*

64) *avum meimet Heinricum.* Comitem de Stadhe. Ann. Saxo. *Vrs.*

65) *lacrimabiliter reſpondit.* Inſeruit Leibnit. e codice ſuo: *quod accuſatus apud eum gratiam et pietatem ſolitam ſe perdidiſſe timeret.* Bis igitur poſuit. *Vrs.* Sed in Emendatt. deleri ea iuſſit Leibnitius. *Wa.*

66) *maſcula bile.* Sic Dresd. Priores editiones habent *maſcule*, vel *maſculabiliter.* Vnice verum, quod Dresd. habet, et Annal. Saxonis auctoritate firmatur. Eſt enim ſumtum e Perſii Sat. V, 144. *Wa.*

67) Ibid. *ſuccenſus* pro *ſuccenſens* repoſui e Cod. Dr. *Wa.*

vel quot coronas 68) accendi praeciperet. 69) Imperatoria Archipraeful peragens edicta, quibuscunque valuit modis fe per legatos fuimet excufare contendit. Comes praefatus 70) tam ingeniofus erat, ut Caefarem iratum prae caeteris principibus placare potuiffet facilius, et quia 71) eius fuit confanguineus, gratiam imperialem usque in exitum fuimet vitae fideliter obtinuit. Quem torque aureo donatum Caefar dimifit remeare, fuosque familiares contriftatis hoftibus laetificare.

An. 972. A. S. Interea *Vdo* venerabilis Marchio *Mifeconem* 72) Imperatori fidelem, tributumque usque in *Uurta* fluvium folventem exercitu petivit collecto. Ad cuius auxilium pater meus comes *Sigifridus*, tunc iuvenis, necdumque coniugali fociatus amori, venit folum cum fuis, et in die fancti Iohannis Baptiftae adverfus eum pugnantes, primoque vincentes, a fratre eiusdem *Cideburo*, exceptis tantum comitibus praefatis, omnes optimi milites interfecti oppetierunt in loco, qui vocatur *Cidini*. 73) Hac de fama miferabili Imperator turbatus de Italia nuncios mifit, praecipientes Vdoni atque Mifeconi, fi gratiam fuimet habere voluiffent, usque dum ipfe veniens caufam discuteret, in pace permanerent.
An. 973. A. S. Pofthaec fubditis fibi cunctis hoftium cuneis 74) arduam Alpium transcendit viam, Bauuariam invifens regionem, ibique cunctis fapienter difpofitis, recto itinere ad Magadaburgienfem pergens civitatem, palmas ibidem feftivo duxit honore. Namque folebat in folemnitatibus univerfis ad vefperam et ad matutinam atque ad miffam cum proceffione Episcoporum venerabili, deindeque caeterorum ordine clericorum cum crucibus, fanctorumque reliquiis ac thuribulis ad ecclefiam usque

68) *coronas.* Contra fidem Cod. noftri legit Reineccius *lucernas*, uti Leibnitius. Chron. Magdeb. ap. Meibomium T. II. p. 275. in *coronis* confentit. *Vrs.*

69) *praeciperet.* Rectius cum Reineccio, et Leibnitio, et Ann. Saxone legendum erit: *praeceperat. Vrs.*

70) *Comes praefatus*, fcil. Henricus, avus Dithmari, de quo plura Ann. Saxo. p. 319. *Vrs.*

71) *placare potuiffet facilius, et* cet. Sic Cod. Dr. priores editiones, omiffa voce *facilius* ita habent: *placare potuiffet. Sed* cet. *Wa.*

72) *Mifeconem.* al. Miczislaum, Poloniae ducem. Ibid. *Uurta.* vocatur nunc *Warta. Vrs.*

73) *Cidini.* forte *Sezeni* in palatinatu Sendomiriano, ultra Cracoviam. Dingelftadius proponit *Citen* in Ukera propter monafterium Chorin, vel *Citen* in media Marchia ad lacum Soldinum. Abelio placet *Zehden*, oppidulum novae Marchiae ad amnem Muglizium. v. Meibomii Chron. Walbecc. ab Abelio editum p. 21. 22. *Vrs.* — *Sam. Lenzius* c. Abelio *Zehden* ad Oderam in Neo-Marchia intelligit. Fluvius *Vurtha*, paullo ante memoratus, fine dubio eft fluvius Marchiae, qui hodie *die Warthe* dicitur. Inde Lenzii coniectura probabilis videtur, fed longe aliter explicat *Gelafius Dobnerus* in notis ad Hagecii Chronicon Bohemicum T. III. p. 206. fcribens: *Locum pugnae Cidni Ditmarus vocat* Cidini, *alius Ditmari Codex vocat* Cidri, *quae varia lectio vocem corruptam effe, et procul dubio* Cidri *feu* Zitrici *legendum oftendit.* Arbitratur itaque Dobnerus, nomen pagi Slavici effe, et provocat ad diploma Ottonis II. an. 979. Nienburgenfi Monafterio datum, et vicum *Ziezen* in inferiori Lufatia reliquias veteris nominis *Zitrici* adhuc fervare, ex Chron. Gottwic. T. I. p. 880. notat. *Kind.*

74) *cuneis.* Cuneus eft collecta in unum militum multitudo in formam cunei. v. *Lipfium* de milit. Rom. Lib. IV. p. 203. et *Daniel hift. de la Milice Francoife* T. I. p. 18. Tab. 3. *Vrs.*

que deduci. Hicque cum magno Dei timore, qui eft principium fapientiae, ftaret atque federet, usque dum finita funt univerfa, nil loquens nifi divinum, fed ad caminatam fuimet cum luminaribus multis, comitatuque magno facerdotum, ducum ac comitum remeabat. Pro remedio autem animae fuae tradidit poftera luce ineffabilia Deo munera, invictiffimoque eius duci Mauricio, in praediis, in libris, caeteroque apparatu regio, confirmans omnia legitima advocatorum, traditioneque fcripturarum, praefentia et laude imperatricis et filii, atque fub omnium teftimonio Chrifto fidelium. Dehinc ivit ad Quidilingeburg, proximum pafcha divinis laudibus, humanisque peragens gaudiis. Huc confluebant Imperatoris edictu *Mifeco* atque *Bolizlaus*, duces [et legati Graecorum, Beneventorum, Ungariorum, Bulgariorum, Danorum et Sclavorum] 75), cum omnibus regni totius primariis, confummatisque pacifice cunctis, ditati muneribus magnis, reverfi funt ad fua laetantes. Kalend. Aprilis 76) *Herimannus* autem dux ibi tunc moriens Imperatoris gaudia turbavit. Huius corpus dum ad Luniburg a filio fuimet Bernhardo deferretur, contigit ibi *Brunonem*, Ferdenfis ecclefiae antiftitem, in proximo effe. Hic quia Herimannum, dum vixit, banno conftrictum habuit 77), fuppliciter rogatur a filio, ut et folutionem faltem defuncto impenderet, et in ecclefia eundem fepeliri liceret. Sed is quod poftulat nequaquam impetrat.

Sed quia praefulis iftius memoriam feci, volupe 78) eft mihi, de eodem amplius
338 effari. Fuit hic confanguineus praedicti ducis, nova monacus Corbeia, et ob venerationem fuam Imperator eundem *Amolongo* fucceflorem ftatuit episcopo, qui ecclefiam in Uerduun, cui rationabiliter praefuit, de ligno quia lapis defuit ei, fecit egregiam 79), et magnitudine et qualitate caeteras praecellentem benedixit, et in fenectute bona proficiens obiit III. Non. Maii, frater ipfius Herimanni ducis. 80) Hic autem dum fenio An. 962. A. S.
et infirmitate affidua gravatus admodum tardaret, rogatur a Caefare, ut *Herimannum* fuimet capellanum, *Volcmeri* fratrem antiftitis, pro filio nutrire, et ad iuvamen et ad haeredem voluiffet fibi eligere. Hanc legationem gementi animo fuscipiens, talia reddit

75) *et legati Graecorum — Sclavorum.* Quae hic e Codice noftro figno infertionis textui ab antiqua manu fuperfcripta reftituimus, per omnia confonant cum Cod. Brux. e quo Leibnitius fuo exemplari inferuit. *Vrs.*

76) *Kalend. Aprilis.* Haec pertinent ad fequentia, ita ut poft *laetantes* ponatur punctum. Ita interpungendum effe docuit Meibomius T. I. S. R. G. p. 714. et firmat Ann. Saxo. p. 322. *Vrs.*

77) *conftrictum habuit.* Cod. Br. *tenuit* c. Ann. Saxone. *Vrs.*

78) *volupe.* Sic Dresd. non, uti editt. habent, *voluptas. Wa.*

79) *quia lapis defuit ei.* Haec in omnibus editionibus omiffa, in Cod. Dr. ab antiqua manu, fed alieno loco poft *tardaret* adfcripta funt. Propius ad veritatem acceffit Ann. Saxo p. 323. qui poft *egregiam* haec verba inferit. *Wa.*

80) *frater ipfius Herimanni ducis.* E codice Brux. affert Leibnitius. Eadem etiam in Cod. Dr. adfuiffe, minime dubito, fed fcriptura radendo usque eo deleta eft, ut in hiatu ne apex quidem literulae ullius fuperfit. At Amolongum vere fratrem Herimanni ducis fuiffe, probat Chronicon Verdenfe ap. Leibnitium T. II. p. 214. *Vrs.*

dit 81): *Curam, quam mihi dominus meus indigno committere dignatus eſt, ſtudioſe hactenus rexi, et quam diu hic converſari debeo, ſine tali ſamine* 82), *ſi licet, degere concupiſco. Humilitatis ac ſuperbiae non eſt aequa ſocietas, nec unquam conſortem patitur poteſtas. Quodcunque in alio placet Seniori meo, devotus implebo. Non ſit ſpes iuveni in morte ſenis decrepiti, quia peccatum eſt; reminiſcatur, quod pellis vituli crebro ſuspenditur parieti.*" Talia exorſus, ſe ad eccleſiam Chriſti virginis Caeciliae iubet portari, humoque proſtratus, ſe indigne hactenus ei ſerviſſe, ſic lacrymis queritur effuſis: „*A Deo et a te* 83) *repudiatum me infelix cognosco, cum alienus mihi praeponitur, et ſervituti tuae ut dignior aſſumitur. Unde hinc triſtis nunc abscedere volo, et Chriſti gratiam et tuimet interceſſionem ſanctam in hoc exſpectare deſidero. Vellem, ut ſicut ego aliena iniuſte non appetii, ita nullus unquam de meo gaudere praeſumeret detrimento. Nunc a Deo, quod ſibi placeat, et eccleſiae proſit meae, ſupplex exoro.*" Finita hac oratione ſurrexit, et diſcedens tam diu in ſua morabatur parochia, quoad usque de nece ſupra memorati iuvenis certus efficitur, et tunc convocatis in unum ſociis: „*Dominum*, dixit, *non habetis novum, me autem ad monaſterium deferte meum, diem iudicii ibidem, absque omni vagatione, cum magna ſollicitatione expectaturum, et discite vos mortales, omnia, quae vobis ſunt ſalubriter profutura, non currentis neque volentis, ſed potius miſerentis Dei eſſe. Simus exemplum vobis, quod nemo confidens in Deum deſolatur, nec in ſe ſperans utiliter exaltatur. Ponite, filii, in Deo patre ſpem veſtram, et cum auxilio Unigeniti eius et Paracliti conſubſtantialis vincite timorem noxium. Propitium orate Deum, ut, quod ego in vobis, ſeu unquam vos in me, humana fragilitate deliquimus, emendetur deinceps in melius, et ut poſt me Deo carum et vobis utilem habere poſſitis ſeniorem et tempora proſpere arridentia.*" Poſt haec verba ad praedeſtinatum perveniens locum, quamvis multa ſenectutem ſuam circumvenirent incommoda, tamen affabilis et laudandae fuit converſationis.

Expeditis breviter ſupra dicti Imperatoris incliti actibus, fert animus, priusquam
obitum eius ſcriptis comprehendam, de his aliquid dicere, qui eiusdem temporibus
utiles eccleſiae et ſibi exſpiravere, et quod interim accidit, renovare. *Hillibertus*, qui
eum unxit, Archiepiſcopus, in ſecundo regni ſuimet anno obdormivit in Chriſto II. Ka-
An. 937. A. S. lend. Iunii, et huic *Fritherícus* ſuccedens Deo placuit et ſeculo. „Hic in fine ſuo
gratias egit Deo, quod eccleſiae ſuimet nil unquam iniuſte acquiſiverit ſeu perdiderit. 84)"
In

81) *talia reddit.* Cod. Br. legit: *ita reſpondit* praeeunte Ann. Sax. *Vrs.*

82) *ſine tali ſamine.* Cod. Br. male *vivamine*, melius Ann. Saxo *iuvamine.* Sed nihil mutandum. v. Ind. Latinit. *Wa.*

83) *A Deo et a te.* Reineccius, Maderus et ipſe Leibnitius: *Adeo aetate*, ſed veram lectionem textui ſubiecit Leibnitius, quae etiam in Ann. Saxone legitur. *Vrs.*

84) *Hic in fine ſuo — perdiderit.* Haec inferius in margine Codicis Dr. leguntur, a manu antiquiori addito inſertionis ſigno ſcripta a Reineccio quidem omiſſa, ſed a Leibnitio e Cod. Brux. inſerta. *Vrs.*

In hoc anno *Ungari* Thuringiam atque Saxoniam vaſtantes, in locis perierunt firmiſ- An. 938. A. S.
ſimis, nonnulli autem ex illis timore ſibi alas ſubminiſtrante, patriam reviſerunt.
Everhardus Francorum 85) dux regi diu infidelis degradatus eſt, et comes *Vuigman-
nus* humili ſupplicatione reconciliatus eſt. In ſequenti anno frater regis *Heinricus* ab An. 939. A. S.
Everhardo comite captus in vinculis tentus eſt. In tertio anno ſupra memorati regis,
Heinricus frater eius et *Euerhardus* dux ac *Giſilbertus* comes Lutharingorum, cum
caeteris nequitiae ſuimet ſautoribus cis Renum plurima depopulati ſunt. Hoc *Udo* 86)
amicus regis illico comperiens Everhardum occidit, Giſilbertum autem cum ſociis in
Rheno demergit; Heinricum autem regis gratiam petere coëgit. Poſthaec legati Grae- An. 955. A. S.
corum regi noſtro bis ab imperatore ſuo munera detulerunt utrisque convenientia.
Fritherícus Archipraeſul XVII. ordinationis ſuae anno 87) vir abſtemius 88) obiit, et
Vuillehelmus, de matre quamvis captiva, tamen nobili et Sclavonica, et ex rege prae- An. 954. A. S.
dicto genitus, vice eius ordinatur, Anno dominicae incarnationis DCCCCLIIII. De-
hinc in quarto einsdem numeri anno ſignum ſalutiferae crucis in veſtimentis hominum An. 958. A. S.
mirabiliter et magis miſerabiliter elucens, digne accipientibus profuit et irridentibus
nocuit. 89) Anno dominicae incarnationis DCCCCLXIII. ob depoſitionem ſupra me-
moratam Benedicti papae et exilium, quo moritur, ſaeva mortalitas Imperatoris exer- An. 964. A. S.
citum ſubſequitur, quae *Heinricum* Treverenſem archiepiscopum et ducem *Godefri-
dum* cum caeteris innumerabilibus conſumſit. In tertio anno II. Kalend. April. eccleſia
Haluerſtadenſis cecidit 90), et Imperator de Italia pergens *Francanuord* venit, et in An. 965. A. S.
his partibus diu manens inter ſuos pacem atque concordiam firmavit. Subſequente
autem anno Imperator iterum Romanorum partes inviſit. In quarto anno 91) aequi- An. 966. A. S.
vocus

85) *Euerhardus Francorum.* Qua de cauſa nomen Francorum eraſum ſit, non aſſequor. Leibnitius e Cod. Br. habet. *Vrs.*

86) *Hoc Vdo.* non, quod Vrſino olim viſum eſt, frater modo memorati, ſed Hermanni, Ducis Sueviae, quod et Luitprandus teſtatur. *Wed.*

87) XVII. *ordinationis ſuae anno.* Reineccius et Maderus contra fidem utriusque codicis ponit XVIII. ord. anno, et ipſe Leibnitius veriorem lectionem non recepit. *Vrs.*

88) *abſtemius.* Cod. Br. abſtinentiſſimus. *Vrs.*

89) *irridentibus nocuit.* Attentionem ſane meretur, quod gloſſematarius ille, qui paſſim verba ſingula codicis Dr. immutavit, et per totum volumen notulas marginales adſperſit, ad hoc portentum notaverit: *Signum ſimile crucis in veſtimentis elucens anno* VXCLVIII. (1558.) Auctor iſtius obſervationis Albinus Reinecciusve fuerit, ſaltem nota ea aperte tempus indicat, quo codex noſter plurimas, easque non raro ſatis ieiunas immutationes expertus ſit. *Vrs.* — Recte, nam in fine codicis: legitur 18. Dec. 1574. Viteb. *Wa.*

90) *cecidit.* Ann. Saxo *corruit.* *Vrs.*

91) *In quarto anno.* Ab his verbis alius ſcriba in codice perrexit exarando, minoribus tamen literis uſus. Recentior aliqua manus ſupra paginam 31.b. et ad marginem ſcripſit: *Cohaerent cum praecedentibus, nam haec 4. folia ſunt inter 30. et 32. interpoſita et inſerta.* Scriba prior fortaſſe textum confuderat, ideoque provinciam alii tradere coactus eſt. *Wa.* — Sine dubio Ditmarus ſcripſit *quinto anno*, nam tertium annum paullo ante memoravit, et paullo poſt ſubiecit ſubſequentem i. e. quartum annum. Deſcriptor codicis hoc neglexit, et compendium ſcribendi fortaſſe reperit. *Kind.*

vocus Imperatoris comitante Vuillehelmo Magonciacenſi archiepiſcopo Romam veniens, 339
An. 9[illegible]7. A. [illegible] a domino *Iohanne* venerabili papa in benedictione patri ſimilis efficitur. In VII°. au-
tem anno templum domini in *Thornburg* 92) combuſtum eſt. Placet etiam mihi hoc
An. 9[illegible]1. A. S. annectere, quod *Poſo*, anteceſſor meus, a praefato imperatore conſtitutus, curam ſibi
commiſſam annum I. menſes X. ac III. dies regens, in patria obiit Bauuaria Kalend.
An. 970. A. S. Novemb. ſepultusque eſt in Merſeburg, in eccleſia ſancti Iohannis Baptiſtae coram
ſummo altari. Qui in monaſterio Chriſti martyris Emmerammi, [quod conſtruxit Ar-
nulfus Imperator] 93), quod extra urbem Ratisbonam in auſtrali parte ſitum eſt, mo-
nachus converſatione nutritus eſt, et inde ad ſervitium Caeſaris aſſumtus beneficium
Cicenſis eccleſiae pro magni laboris ſui debita remuneratione percepit, et iuxta prae-
dictam civitatem in quodam ſaltu, quem ipſe conſtruxit ac ſuo nomine vocavit, tem-
plum Domino de lapidibus aedificari conſecrarique fecit. Beneficium autem omne,
quod ad eccleſias in *Merſeburg* et *Mimenlevo* poſitas, ac ad *Thornburg* et *Kirberge* 94),
pertinentes 95) fuit, antequam ordinaretur, obtinuit, et quia is in oriente innumeram
Chriſto plebem praedicatione aſſidua et baptismate vendicavit, Imperatori placuit, ele-
ctionemque de tribus conſtituendis episcopatibus ei dedit, Misnenſis, Cicenſis atque
Merſeburgenſis. Prae his omnibus, eo quod pacifica erat, Merſeburgenſem ab Augu-
ſto exposcens eccleſiam, quam diu vixit ſtudioſe eandem rexit. Hic ut ſibi commiſſos
eo facilius inſtrueret, Sclavonia ſcripſerat verba, et eos Kirieleiſon cantare rogavit,
exponens eis huius utilitatem. Qui vecordes hoc in malum irriſorie mutabant „Vkri-
volſa, quod noſtra lingua dicitur: Aeleri ſtat in fritcectū; dicentes, ſic locutus eſt
Boſo, cum ille aliter dixerit." 96) Imperator huic paucas villas conceſſit ad praedictam
urbem

92) *Thornburg*. Caſtellum olim et palatium Ottonis I. et ſequentium Imperatorum ad ſiniſtram fl. Albis ripam ſitum, nunc mutato alveo ad dextram fluvii proxime ad urbem Barby fluctibus Albis plane ferme abſorptum eſt, ut vix rudera cerni queant. v. Chron. Gottvic. T. I. p. 512. Leuckfeld Antt. Halberſtad. p. 247. *Vrs.*

93) *quod conſtruxit Arnulfus Imperator*. Quae uncinis incluſi, a ſecunda manu ſuperſcripta ſunt, gloſſam tamen ſapiunt. Leibnitius non habet. *Wa.*

94) *Kirberge*. Ita Cod. Dr. Non male Reineccius poſuit *Kirchberg*. Ann. Saxo *Kircberge*. *Vrs.*

95) *pertinentes*. Vitioſa, ut facile apparet, lectio, oscitantiae ſcribae debetur, eiusque loco legendum *pertinens* ſc. beneficium docet Cod. Br. et Ann. Saxo. *Vrs.*

96) *aliter dixerit*. Sic hiatum in edit. Reineccii et Leibnitii ex Cod. noſtro explevimus. Textui Leibnitiano e Cod. Brux. reſtituto aliqua deſunt: *Ykruiolſa, quod noſtra lingua dicitur: Atnu — — — — dicentes: ſic locutus eſt Boſo* etc. — Vkrivolſa (ſic enim lego in Dresdenſi) ſ. Ykruiolſa voces ſunt Sclavonicae, et ex Dithmari interpretatione ſonant: *Alnus ſtat in fruticeto ſ. frutecto. (Es steht eine Erle im Busche). Aeleri* eſt nomen Germanicum antiquum, *die Erle*. *Fritectum* falſa mihi lectio videtur, iterum orta ex librarii negligentia, mutanda ſine dubio in: *ſtat in fructiceto* ſ. *frutecto*. Eadem refert Ann. Saxo ad an. 970. p. 320. Simile aliquid narrat *Paul. Egede* in Groenlandiae deſcriptione p. 49. de Groenlandis, qui pro voce *Capitel*, verbum ſuae linguae *Kapitek*, quod veſtem pelliceam ſignificat, male ſubſtituerunt. *Vrs.*

urbem pertinentes, et in pago *Chutici* 97) poſitum quoddam caſtellum, quod *Medeburu* 98) vocatur; interpretatur autem hoc: *mel prohibe!* Conceſſit quoque ei filius ſuimet et aequivocus (Otto ſecundus) eccleſiam 99) in *Helpithi* 100) poſitam, quam pater eius in honore ſanctae *Radegundis* conſtructam, *Bernhardum* ipſe praeſens dedicare praecepit antiſtitem. Sed cum primus eccleſiae pater noſtrae, ſicut praedixi, exſpiraret, interceſſione *Annonis* episcopi Vvormacenſis Imperator *Giſilero*, moribus et natura nobili 1) episcopum dedit. Hic conſecratur in Magadeburg ab *Athelberto* Archiantiſtite, Iunio menſe.

Equidem, quia de *Conrado* duce, qui gener Caeſaris iuxta Lech fluvium occiſus
eſt, pauca dixi, non incongruum eſſe reor, quaedam tunc a me indiscuſſa aperire.
Poſt longum tempus Imperator ad Merſeburg veniens, a quodam proditore comperit An. 955. A. S.
exuvias eiusdem a Sclavis in *Zuencua* 2) ſub *Suchavico* 3) ſeniore ſibi multum dilecto
haberi, et cum auxilio illius hos in 4) ſingulari praelio devictos ſuspendi praecepit,
praedaeque maximam partem reſtituit. Sed hoc ignoro, utrum hanc eiusdem interem-
tores ſumſerint, an ſic caſu accidente necis eius inculpabiles invenerint, et quia hoc
ullatenus celare praeſumſerunt, digna morte poenas perſolverunt. Filiam vero ſuimet,
et

97) *Chutici*. Distinguendus eſt hic ab alio eiusdem nominis pago in occidentali parte ſito, de quo ſupra Lib. I. mentio facta eſt, ideoque Chutici *occidentalem* nominamus. Iacebat in ditione Lipſienſi inter fluvios Salam, Elystrum et Muldam. *Vrs.*

98) *Medeburu*. Nunc vocamus *Magdeborn* prope Roetham, haud procul a Lipſia. *Vrs.*

99) *Otto ſecundus*. ab antiqua manu inſertum. *Wa.*

100) *Helpithi*. Monaſterium *Helfelde* ſ. *Helfte* in comitatu Mansfeldenſi.

1) *Giſilero — natura nobili*. Meibomius in Chron. Bergenſi T. III. S. R. G. p. 292. codicem Dithmari habere *mobili* contendit, quae lectio etiam Leibnitio placet in Emendatt. p. 1005. Sed Cod. Dr. clare et dilucide habet *nobili*, uti et Ann. Saxo. p. 320. *Vrs.* — *Natura* hic generationem ſ. proſapiam ſignificat. Anonymus in meo exemplari correxit *mobili*, uti Meibomius. Optime Chronicon Magdeb. vulgatam lectionem vindicat, in quo haec leguntur: *Quem Giſelharium — Otto Imp. M. quia ſtirpis, morum et industriae nobilitate pollere cognoverat, de Claustro Magdeburgenſi aſſumptum, Capellae ſuae praefecerat.* Similiter Chron. Merſeb. ap. Ludewig Reliq. Mstor. T. IV. p. 337. ſcribit: *carnali nobilitate refulgebat.* Verba Chronici Magdeb. ex Chronographo Saxone deſumta videntur. *Kind.*

2) *Zuencua*. Luencowa. Ann. Saxo. *Vrs.* — De obſcuritate huius loci conqueritur Vrſinus, (huic Latinae editioni nihil adſcripſit. *Wa.*) vocem *reſtituit* pro *reddidit* accipiens. At vero ſignificat *recuperavit*, vel *ſibi acquiſivit*, et tum omnia clara ſunt. Otto Imp. repetebat exuvias generi ſui a Slavis quibusdam, praeſertim a Suchovico. Quas cum non aliter, niſi vi adhibita, acquirere poſſet, ad ſingulare praelium poſſeſſores praedae evocavit, iisque devictis et ad ſuspendium damnatis, maximam praedae partem (i. e. armorum et ornamentorum occiſi Conradi) ſibi vindicavit. Ditmarus addit, ſe ignorare, utrum poſſeſſores exuviarum ipſi Conradum necaverint, an caſu eius arma, veſtes et ornamenta acceperint. Dure tamen de digna morte eorum, ob intermiſſam praedae reſtitutionem, Ditmarus pronuntiat. *Kind.*

3) *Suchavico*. Euchavico Cod. Br. et Ann. Saxo. *Vrs.*

4) *et auxilio illius hos*. Sic Dresd. Editores: *Quos et cum auxilio illius*. *Wa.*

An. 950. A. S. uxorem eius 5), a quodam *Conone*, eo quod fibi fatisfacere noluiffet, late diffamatam et coniugem fuam clam fore ab eodem dictam; Caefar hoc graviter ferens fic eam expurgavit. Convocatis omnibus regni fuimet principibus primo fecretis allocutionibus eandem, fi huius rei culpabilis effet, diligenter inquirit: pofteaque cum illam adhibito Chrifti teftimonio et facramentis fe nimis excufare vidiffet, praefentibus cunctis indixit, fi aliquis ex numero fibi familiarium eam armis defendere voluiffet, ut fe firmum in die hac et in perpetuum acquirere potuiffet amicum. *Burchardus* comes haec audiens in medium profiliit, et Cononem per omnia mentitum fore coram omnibus dixit. Ille autem cum id verum effe facramentis affirmaret, cum eodem congreffus in primo aditu dexteram mendacem perdidit, et iniuftitiam fuimet devictus innotuit 6), et mifericors Dominus a falfo crimine hanc eripuit, quam innocentia vitae fibi placere fecit. Haec marito vivente fuo, quamvis faepe defpiceretur, et laboribus crebris fatigaretur, tamen virili 7) patientia haec fufferens, honorem innatum fervare conatur. Cum autem vi-
An. 953. A. S. tam hanc finiret, in ecclefia Chrifti martyris Albani in Mogontia flebiliter eft fepulta; cuius fufum argenteum in eius memoriam ibidem eft fufpenfum.

De praefato autem duce *Heinrico* 8) quaedam dico, quae impie fecit in fuimet
An. 955. A. S. regno, et in quibus valet confiderare, quod fupra dictis omnibus non valet contradici. Patriarcham de Aquileia caftrari, et archiepifcopum Salzburgenfem praecepit excaecari. Caufas exponere nolo, quia ad haec promerenda non effe idoneas in veritate fcio. Is cum in fine fuo a *Michaële*, Ratisbonenfi epifcopo, de tali commiffo admoneretur, fe in priori peccaffe folum fatetur, et in archipraefule, nihil; ignorans, quam parva res eft in qua flagitium deeft. 9) Unde David fupplex loquitur: *ab occultis meis munda me, Domine!* Huius coninx, *Iuthita* nomine, cum praefens adeffet, hanc confeffionem audivit, et mox viro fuimet moriente corpus eiusdem in ecclefiam quam ipfe in

5) *uxorem eius.* Nomen eius erat Luitgarde. *Vrs.*

6) *innotuit*, h. e. notam fecit, faffus, profeffus eft. *Vrs.* v. Ind. Latinit.

7) *virili.* Sic Dresd. Reineccius, Maderus et Leibnitius *viridi*, minus accurate. Ann. Saxo etiam legit *virili.* *Vrs.*

8) *Heinrico duce.* fratre Ottonis M. Ann. Saxo. *Vrs.*

9) *in qua flagitium deeft.* Antiqua manus in Cod. Dr. mutavit *deeft* in *effet.* *Wa.* — Vrfini verfionem, utpote cum fequentibus non confpirantem minus probo. *Er bedachte nicht, dafs uns jede Uebelthut, die wir nicht dafür erkennen, als eine Kleinigkeit vorkomme.* Dithmarus nihil de gradibus peccatorum proponere vult, fed docere, raro homines innocentes et flagitii expertes dici poffe. Parva res intelligenda eft de exiguo numero actionum humanarum. Sed, fi quis vocem flagitii magis urgendam putat, legat *prava.* Dithmarus hoc vult: peccatum excufari non poffe eo, quod flagitium five manifeftum crimen non fit; funt enim aliae res turpes et culpabiles, quae tamen flagitia dici non poffunt. Mali cuiusdam tantum confcium et participem effe, res prava eft. Videtur fcilicet Henricus factum fuum in Herolfo Salisburgenfi AEpifcopo excufaffe eo, quod nomine et iuffu Ottonis I. Imp. fratris fui egerit, qui Herolfo irascebatur, quoniam corpus b. Martini fibi concreditum reddere nolebat. v. Wigulei Hundii metropolin Salisburg. p. 6. *Kind.*

in honorem fanctae Mariae femper virginis conftruxit, cum magno moerore depofuit, et in quocunque animam eius unquam deliquiffe ipfa fcivit, vel ab aliis comperit, la-
340 crimis ac ineffabilibus emendavit eleemofynis. Haec in viduitate fua continenter vivens cum *Abraham*, Frifingenfem epifcopum, prae caeteris diligeret, invido vulgari dente admodum inculpabilis dilaniebatur. 10) Quae cum de hac luce migraret, in die depofitionis fuae ab eodem antiftite miffam cantante fic expurgatur. Ante communionem is verfus ad populum, quae merita eius fuerint circumftantibus indixit. „*Hoc*, inquiens, *delictum, quo diffamata fuit, fi haec unquam commifit, faciat omnipotens pater filii fuimet corporis et fanguinis falutare remedium mihi provenire ad iudicium et ad debitam damnationem, animaeque eius ad perpetuam falvationem.*" Ac tunc cum mentis ac corporis innocentia fumfit unicum cunctis fidelibus remedium. Credidit populus, quamvis fero, et cum detractione iniufta plus ei profuit 11), cum nocere ftuduerit.

Fuit in diebus praedicti Caefaris quidam comes, *Hed* nomine, qui ecclefiam in An. 969. A. S.
honore Chrifti athletae, Viti 12), in *Heslinge* 13) conftructam, quia haeredem non habuit, maxima totius proprietatis fuae parte dotavit, et congregatione fanctimonialium ibidem facta, eandem abbatiam mundiburdio *Etheldagi*, Bremenfis Archiepifcopi, fubdidit. Sed praepofitae huic fedi geminae venerabiles matronae, quibus unum erat vocabulum *Uuinnilgerd* dictum 14), cito proh dolor! obiere. Avus 15) autem meus cum filiam fuimet, *Hathui* nomine, ibi educatam prius ac traditam eis fuccedere rogaffet, ab Archiantiftite praefato impetrare non potuit. Poftea vero Archipraeful a
Caefare, patrino fuimet, rogatus, eandem cum iam duodecim effet annorum II. Ka- An. 973.
lend. Maii die dominica velavit, in proxima die ad Abbatiffam in patris praefentia ordinavit 16), quod poftea eum nimis poenituit. Namque ut dicturus fum, interpofitis diebus

10) *dilaniebatur.* Sic Dresd. Cod. vitiofe. *Wa.*

11) *profuit.* Reineccius et Maderus male habent *pofuit.* Rectam fubftituit lectionem Leibnitius, non tamen ex codice, fed ex coniectura. In Cod. Dr. eft compendium fcripturae p fuit et Ann. Saxo etiam habet *profuit.* *Vrs.*

12) *Viti.* Quae Leibnitius ex Codice fuo textui fubiecit: *feptennis pueri, qui in nova Corbeia requiescit*, adiecta funt a manu monachi cuiusdam Corbeienfis. In Cod. noftro nec vola, nec veftigium eius apparet. De S. Vito v. Leukfeld Antt. Halberft. p. 51. *Vrs.*

13) *Heslinge.* Heslingow in pago Eilangow in agro Bremenfi. v. Paullini tr. de pagis p. 62. Iunkeri Geogr. med. aevi p. 216. Ibi dictus Comes Haddo an. 960. monafterium condidit. *Vrs.*

14) *Hed. — Uinnilgerd.* Sic Dresd. Cod. Prux. c. Ann. Saxone *Windilgard.* *Vrs.* — Comes *Hed.* ap. *Adamum Bremenf.* Lib. II. c. 6. *Haddo*, filia eius *Wendilgard* nominantur. In necrologio S. Michaelis ad VI. April. *Herdeg Comes*; ad X. Maii *Windilgerd fanctimonialis*, et ad XXV. Iul. *Windelgardis fanctimon.* *Wed.*

15) *Avus.* maternus, fcil. Henricus, Comes Stadenfis. *Vrs.*

16) *ordinavit.* Apud Reinecc. et Maderum deeft, uti in contexto Leibnitiano. *Vrs.*

diebus quinque 17), Italiae, Daciae et Saxoniae salus, *Otto Primus* obiit. Pausat autem avia 18) meimet, *Iuthita* 19) nomine, in ecclesia 20), quam post de lapidibus, qui in hac terra pauci habentur, filia eius summopere construxit, excedens ex hoc seculo VII. Kalend. Novemb. Ecclesia *Fuldensis* proh dolor! incensa, sub eodem Imperatore renovata est. 21) Ascensione autem Domini Imperator in Merseburg fuit, et quicquid de promissione remansit, devota mente ibidem complere studuit. Exin III. feria ante Pentecosten — ad *Miminleve* veniens, postera die ad mensam laetus sedebat. Qua finita, cum iam vespera cantaretur, infirmari coepit et inclinare. Quem, qui astabant proxime, suscipientes deposuerunt, refocillatusque divino celeriter viatico, orantibus pro eius exitu cunctis, debitum persolvit naturae [XXXVIII. ordinationis suae anno] 22) Nonis Maii, IIII. feria. Sequenti vero nocte viscera eius soluta in ecclesia sanctae Mariae sunt tumulata; corpus autem eiusdem aromatibus conditum ad Parthenopolin 23) translatum est, ibique honorabiliter atque lacrimabiliter susceptum, marmoreoque 24) impositum sarcophago sepultum est ab archiepiscopis *Gerone* atque *Athelberto*, caeterorumque auxilio episcoporum, clerique totius.

An. 969. A. S.

An. 937. A. S.

An. 973. A. S.

Aequi-

17) *II. Kalend. Maii — interpositis diebus quinque.* Sic plane et perspicue, non cifra, quam vocant, seu numeri nota, sed verbo *quinque* literis in Cod. Dr. exscriptum est. Hinc emendatio: *interpositis diebus II.* quam Leibnitio teste in Emendatt. p. 1005. Alphonsus de Vignoles in Observatt. et notis ad Dithmari Chron. Mstis ex anni 973. rationibus colligendo adhiberi duxit, nihilo tamen secius inutilis est et supervacanea. Error, uti ego quidem credo, minime in numeris, quos Ditmarus recte et diligenter notavit, sed re vera in eo latet, quod diem II. vel pridie Kal. Maii dominicam fuisse diem dixerit. Cum enim festum paschale an. 973. docente id Frehero in Directorio p. 280. die XXIII. mens. Martii celebrarent, in diem XXX. Aprilis, s. pridie Kal. Maii nullo modo dies quaedam dominica incidere poterat, quin potius hic dies profestus, et quidem ille erat, quem Mercurii vocamus, ipsumque festum Ascensionis Christi proxime praecessit. Hoc ipso festo, ut mea est opinio, iuvenis Abbatissa, de qua sermo, ordinata est, inter quod et diem Ottonis I. emortualem omnino *dies quinque* intercesserant. Dithmarum ergo memoria lapsum fuisse crediderim, qui sine dubio animi sensa hac ratione exprimere voluit: *II. Kal. Maii velavit, in proxima scilicet die dominicae ascensioni, et ad abbatissam ordinavit. Urs.* — Haec sic posita non magis quam Leibnitiana varians lectio: *5. Cal. Maii — interpositis diebus* 2. chronologiae anni 973. accommodari possunt. Totus locus ita legendus: *Cum iam duodecim esset annorum XII. Kal. Maii die Dominica (,) velavit in proxima die* (scil. XI. Kal. Maii) *ad abbatissam — interpositis diebus quindecim — Otto primus obiit.* Sic *Wed.*

18) *avia*, materna, coniux Henrici, Comitis Stadensis. *Urs.*

19) *Iuthita — VII. Kal. Novemb.* Necrologium Luneb. sic: *Iuthita Com. XVII. Kal. Nov.* Anno 973. videtur obiisse. *Wed.* Ann Saxo habet 969. *Wa.*

20) *in ecclesia*, sc. Heslingensis monasterii. v. Ann. Sax. p. 319. *Urs.*

21) *renovata est.* Hic in Cod. Dr. fol. 32. maiusculae literae denuo incipiunt. *Wa.*

22) *XXXVIII. ordinationis suae anno.* Haec, quae desunt in ceteris editt. antiqua manus signo insertionis addito margini inferiori adscripsit. *Urs.*

23) *Parthenopolin.* Sic expresse Cod. Dr. *Urs.*

24) *marmoreoque.* Minus accurate Reinecc. Mad. et Leibnitius *marmoreque.* Cum nostro bene congruit Cod. Brux. adnotante Leibnitio. *Urs.*

Aequivocus autem eius, iunior scilicet Otto, patre adhuc vivente electus et unctus, iterum collaudatur a cunctis in dominum et regem. Quantum vero pro liberatione animae senioris suimet *Athelheidis* imperatrix invigilaverit usque in finem, dictis non valet comprehendi nec factis. 25) Quicquid enim honoris sibi vel provectus secularis unquam provenit, non ullo suimet merito, sed Davidicis Christo adscripsit laudibus: *Non nobis*, inquiens, *Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Si in me facundia, scientia et memoria convenirent, in explicanda Caesaris laude deficerent. Sicut Dominus, sic et principes eius fuerunt. Non eos ciborum seu aliarum rerum superflua varietas, sed in cunctis delectabat aurea mediocritas. 26) Omnes, quae leguntur virtutes, his degentibus florentes, his obeuntibus marcesserunt. 27) Hi etsi corporaliter non vivunt, supersunt animae immortales, bonorum provectu operum beata aeternitate gaudentes. Sed ut concludam sermonem, post Carolum Magnum regalem cathedram nunquam tantus patriae rector atque defensor possedit. Praecedentibus mortem eius, ut praedixi, pluribus optimatibus, omnes, qui superfuerunt, tantae incunditatis immemores, novam hanc normam, quae sequebatur, nec voluerunt, nec sequebantur, sed ad exitum vitae suimet ab recta 28) antiquae veritatis et iustitiae semita, sua sponte nunc deviabant. Impleri tunc namque videbant, quod a quodam sapiente praesago futurorum scriptum est: *Primum est aureum seculum; dehinc aereum, postque ferreum sequitur.* Audiat unusquisque fidelium veridica beati Gregorii monita: *cum augentur dona, rationes crescunt donorum*, et in commissis se 29) nimis peccasse perhorrescat, et pro anima Imperatoris Deum supplici mente deposcat, ut flagitia servi peccatoris innumera, quae in tot sibi subditis rebus praecaveri nequiverant, clementer ignoscat, regnorumque dominator omnium populis praesentibus atque futuris pervigil piusque custos assistat! Et tu, quicunque mihi succedas, tanti memor beneficii, animae eius recordationem fideli mentis custodia serves, maximeque in festivi-
541 tate Christi athletae Laurentii, cuius intercessionem obnixe postules, ut sicut eo die meritis ipsius hostium huic concessa est divinitus victoria visibilium, ita sibi a Domino donata, quam semper optavit, remissione, laqueos inimicorum mereatur invisibilium evadere, a sinistrisque segregatus, in die iudicii collocetur a dextris Dei Patris. 30)

Chro-

25) *nec factis.* Addit Cod. Brux. *imitari*, quod ab Cod. quidem Dr. abest, invenitur autem ap. Ann. Sax. *Urs.*

26) *aurea mediocritas.* Ergo ea, quae Brotufius in Chron. Merseb. 561. e Chronico Magdeb. de quotidiano ciborum sumtu in aula Ottonis M. commemorat, ficta sunt, et fidem omnem excedunt. *Urs.*

27) *marcesserunt.* Sic Dresd. pro *marcuerunt.* *Wa.*

28) *ab recta semita — nunc deviabant.* Priores editt. habent *abiecta semita*, quod nihili est. Cod. Dr. uti dedimus: *ab recta.* Porro in editt. est *non* dev. sed compendium scribendi in Cod. Dr. uti aliis in locis, ita et hic est *nunc.* *Wa.*

29) *in commissis se. Commisisse*, quod typorum vitio in edit. Reineccii et Maderi irrepsit, Leibnitius textui inserere non debebat. *Urs.* — Cod. Dr. aperte, uti reposuimus, quamquam adiuvante manu secunda, quae punctum post *commissis* posuit. *Wa.*

30) *Dei Patris.* Desideratur ubique, et Leibnitius textui tantum subiecit. Literae in Dresd. ab acri quodam humore superfuso pallescunt, lectu tamen non sunt difficiles.

Chronici Dithmari

Episcopi Merseburgensis

Liber III.

Prologus.

Tertius in numero regum, sed proximus Otto
Nomine, scribatur, et digna laude locetur.
Sede patris magni, vivens per secla secundo
Successu, miseris qui profuit omnibus horis.
Huius prima bonis laetantur, triste supremis
Advenit, nostris criminibus undique magnis.
Tunc luit hic mundus, quod sprevit recta, maligmus,
Ultrici gladio perierunt plurima regno.
Nulla patet nobis certissima causa, peritis
Cunctis est visum Mersburgi flebile damnum,
Ex quo sustinuit, quod pax pia longe recessit
Finibus e nostris, late regnabat et hostis.
Quis valet 31) effari? saeviret ut iste crudeli
Funere, cum Christi templis non parceret almi.
Congressi mutuo ceciderunt atque duello
Ex nostris multi, Saracenis exsuperati.
Vere felices qui Christum semper amantes,
Tranquillae pacis retinent optata, timoris
Funditus ignari pulsantis corda maligni,
Plusquam tricenos qui nunc turbaverat annos
Antecessores nostros, et proh dolor! hostes
Armavit, nostras quoque nunc infringere terras.
Qui coelos terris coniunxit, ponat ut istis
Finem suppliciis optet modo quisque fidelis.

* * *

Tertius

31) *Quis valet effari. Valet* Cod. Dr. pro recepto ab aliis *vult. Wa.*

Tertius regni procurator nostri, Otto secundus, sit codicilli 32) materies mei, qui iuvenis viribus corporis cluens 33) eximiis, primo quae sunt proterva sectatus, largitusque plurima pietatis opere absque temperamento, matura fugit consilia. Deindeque castigatus a multis, imposito sibi laudandae virtutis freno, nobiliter in diebus suis conversatus est, sicut in sequentibus explanabo. Piae genitricis suae instinctu, cuius gubernaculo vigebat, *Miminleve*, ubi pater suus obiit, iusto acquisivit concambio, decimasque, quae ad *Heresfeld* pertinebant; et congregatis ibi monachis liberam fecit abbatiam, datisque sibi rebus necessariis, Apostolico confirmavit praecepto. Insuper licentiam Archiepiscopum eligendi confratribus Deo famulantibus Magadaburg, praecepto 34) imperiali 35) praesente archiepiscopo dedit *Athelberto*, et cum uno libro, qui hodie ibidem est, in quo sua Imperatricisque *Theophanu* imago auro splendet formata, munus affirmavit. 36) Quod gratia Caesaris et in praesentia eius archiepiscopus, praeparatus ad missam, cum perlecto 37) evangelio more solito optime praedicasset, recitato coram praecepto imperiali, quo electio continebatur, ostendit, eundemque quicunque temerarius hoc unquam auderet infringere, terribili excommunicatione damnavit, cunctis prosequentibus Amen! fiat, fiat! consolidavit. Pauperem adhuc episcopatum Merseburgensem largiflua pietate respexit, et eius provisori *Giselero*, quia hunc multum dilexerat, [primo abbatiam in *Palithi* 38), dein] *Suencuam* 39) civitatem cum appertinentibus cunctis ad servitutem sancti Iohannis Baptistae tradidit, et quicquid An. 973. A. S.

Merse-

32) *sit codicilli.* Contra fidem Cod. nostri Reineccius omisit. Textui subiecit Leibnitius, addito *huius*, quod Dresd. ignorat. *Vrs.*

33) *cluens.* loco eius Reineccio et reliquis placuit *elucens*, obstantibus tamen utroque Codice et Ann. Saxone. *Vrs.*

34) *praecepto.* Prima manus habet *praecepto*, secunda tamen, eaque antiqua *privilegio*, cui consentiunt Ann. Saxo p. 325. et Chronogr. p. 189. Sed *praeceptum* Ditmaro et aliis locis est i. q. diploma quodque, privilegium, etc. v. Ind. Latinit. *Wa.*

35) *praecepto imperiali.* Hoc ipsum imperiale praeceptum scriptum Walbecki XIII. Kal. Dec. an. 979. Indict. VII. anno vero regni secundi Ottonis XIX. Imperii autem XII. exhibet Sagittar. in Antt. Magdeburg. p. 178. ff. *Vrs.*

36) *et cum uno libro — munus affirmavit.* Intelligit diploma cum bulla aurea. Inde Ditmarus orationem continuat per *Quod*, respiciens ad praeceptum imperiale, quod praecessit. Clarius omnem rem exponit Annalista Saxo col. 325. *Insuper licentiam Archiepiscopum eligendi confratribus Magdaburch Deo famulantibus praecepto imperiali — dedit, et cum uno libro, qui hodie ibidem est; in quo sua et Imperatricis Theophanu imago auro splendet formata, munus affirmavit. Kind.*

37) *cum perlecto.* Sic aperte in Dresd. non *praelecto.* Ann. Saxo habet *peracto. Vrs.*

38) *primo abbatiam in Palithi, dein.* Haec quoque Reineccius omisit, iam e suo codice restituit Leibnitius. Codici Dr. facto insertionis signo in margine adscripta sunt. cf. Ann. Sax. ad an. 973. p. 325. *Vrs.*

39) *Suencuam.* In diplom. Ottonis III. an. 997. dicitur *Zwengowa.* v. Brotuf. Chron. Merseb. Lib. II. p. 562. *Vrs.*

Merſeburgenſis murus continet urbis cum Iudaeis et mercatoribus 40), ac moneta, et foreſto inter Salam ac Mildam fluvios et *Siuſuli* atque *Pliſni* 41) pagos iacenti, *Chorin* et *Niriechua*, *Bucithi* et *Cothug* ac *Borintizi* [et Gunthorp] 42) permiſit, ei haec omnia ſcriptis manupropria corroboratis affirmans.

An. 974. A. S. Interim *Gero*, Agrippinae ſedis egregius proviſor obiit, de quo quia pauca praelibavi, quae tunc reſervavi, paucis edicam. Hic crucifixum, quod nunc ſtat in media, ubi ipſe pauſat, eccleſia, ex ligno ſtudioſe fabricari praecepit. Huius caput dum fis- 34a
ſum videret, hoc ſummi artificis et ideo ſalubriori remedio nil de ſe praeſumens ſic curavit. 43) Dominici corporis portionem, unicum in cunctis neceſſitatibus ſolatium, et partem unam ſalutiferae crucis coniungens poſuit in rimam, et proſtratus nomen Domini flebiliter invocavit, et ſurgens humili benedictione integritatem promeruit. Is dum capellam clara iam luce intraret ſuam, Victorem ſanctum, ut ſuis poſt intimavit fidelibus, cum zabulo 44) dimicantem atque vincentem vidit. Huius obitum cuidam Abbatiſſae *Gerbergae*, quam propter caſtitatem mentis et corporis idem multum dilexerat, ſecumque ſaepe detinuit, diabolus bonorum invidus omnium, ſicut prius ſolebat in caeteris, prodidit: *Vellem tibi meum aperire ſecretum, ni te ſcirem cuncta hactenus nunquam ſervaviſſe commiſſa. Sed ſi fideliter hoc continere mihi promittis, ea*

40) *mercatoribus.* Egregie hunc locum illuſtrat *Fiſcher* in *Geſch. des deutschen Handels* Th. I. p. 268. *Vrs.*

41) *Siuſuli atque Pliſni.* Pagus *Siuſuli* quaerendus eſt prope Eilenburgum ab utraque Muldae ripa ad tractum Torgavienſem usque verſus Albim tendens. Pagum *Pliſni* complectitur regio Altenburgenſis. *Vrs.*

42) *Chorim* — Borintizi. Vocantur hodie *Kohren*, vicus prope Bornam, *Nercha* oppidulum prope Grimam, *Poetſche* haud procul a Magdeborn, *Gautſch* Lipſiam et Zwenkoviam interiacens, et tandem oppidulum *Brandeis.* In Cod. noſtro poſt nomen Borentizi verbum eraſum eſt, quod forte ex Annal. Saxone ad an. 973. p. 325. coniici poſſit, qui ſcil. huic donationi villam *Guntorp* (Gundorf in episc. Merſeb. prope Scudicium) addidit. *Vrs.* — Semlerus addit in margine *et Gunthorp.* Deſumſiſſe videtur ex Ann. Sax. qui loco ab Vrſ. laudato paullo aliter locorum nomina effert, ſcil. *Charin* et *Nircowe*, *Butizi* et *Cotawe* ac *Borinthizi* et *Guntorp promiſit*, lege permiſit. De locis ipſis videndus Vrſinus ad verſ. German. p. 114. ſ. Ceterum etiam Chronicon Merſeb. ap. Ludewig in Reliqu. Mstor. T. IV. p. 337. memorat donationem villae *Phorimi* cum aliis quinque, ergo Guntorp omnino addenda eſt. *Cothug* vel *Cotowe* videtur eſſe villa *Katow*, vulgo *Kadau* prope Loebeiuenum. *Kinderl.* — Sunt etiam, qui *Cothug* oppidum *Taucha*, *Borintizi* autem vicum *Portiz* prope Taucham eſſe exiſtiment. vid. *Koehler fortges. Kirchen- und Predigergesch. Döces Leipzig, Forts.* 2. S. 1024. et 1043. et qui ibi laudantur. Ceterum *Guntorp*, quod haud dubie eraſum in Cod. Dr. locum olim occupavit, iure poſtliminii reſtitui. *Wa.*

43) *ſic curavit.* Eadem habet Cod. Brux. totum vero locum in breve coegit. Reineccius ita: *hoc ſalubri remedio curavit*, eamque retinuit in textu Leibnitius. *Vrs.*

44) *cum Zabulo*, non *diabolo*, uti editiones priores. More medii aevi, ubi Graecorum δια mutare ſolebant in ζα. v. c. *Zaconus* pro *Diaconus* cet. *Wa.*

ea dico ratione, ut, quandocunque alicui vis aperire 45), *vitam tibi me non dubites tollere. Gero tuus familiaris in hoc anno tantam incidet infirmitatem tres dies, ut mortuus credatur, et ſi ab aliquo hoc ſpatium cuſtoditur, tale poteſt ſecurus evadere periculum."* Sed ancilla Chriſti verbis obſtupefacta talibus, fideli ſe ſilentio haec promiſit omnibus occultare. Haec cum eundem videret evaneſcere, directo mox itinere Archiepiscopo univerſa narravit. Quod diabolus intelligens in tantum eam cecidit, ut poſt innumeros dies 46) vitam hanc fragilem vita mutaret aeterna. Archiepiscopus autem in die depoſitionis eius miſſam celebrans, meritum eius cunctis adſtantibus indixit, indulgentiamque ei ab his poſtulavit, et ipſe fecit. Poſthaec infirmitate praedicta gravatus ſe *Evergero* cuſtodiendum commiſit. Qui eundem acri dolore defatigatum, quaſi mortuum lavari, feretroque impoſitum ad eccleſiam portari, poſteraque die ſepeliri iuſſit. Hic, ut aiunt populi, tertia nocte quaſi de gravi ſomno expergiſcens, audivit ſonantem campanam, et ut aperirent ei velociter terna exclamatione rogavit. 47) Obſtupefactus is, qui audivit, Evergerum praefatum, cuſtodem eccleſiae, ut episcopo laboranti ſuccurreret, interpellavit; qui eundem per omnia fuiſſe mentitum affirmans, magno percuſſit baculo, ſicque quievit divae praeſul memoriae III. Kal. Iulii. Apparuit autem is mox *Luidulfo* abbati 48) dicens: *requiem aeternam nobis cantate!* et evanuit ab oculis eius. Huius vice *Vuarinus* electione et imperatorio munere protinus ungitur. 49)

An. 975. A. S. Anno [dominicae incarnationis DCCCCLXXV. et] medii Ottonis ſecundo *Heinricus* Baunaricorum dux captus eſt, et ad *Gilhiem* 50) deductus caute cuſtoditur. In hoc anno hyemis aſperitas longa fuit et ſicca, et magna nix effunditur coelitus. Mortuo quoque *Roberto* 51), Magontinae ſedis archipraeſule, imperator cancellarium ſui-
An. 975. C. S. met nomine *Vuilligiſum*, multis hoc ob vilitatem 52) ſui generis renuentibus, eidem praefecit eccleſiae. Sciebat enim Petro atteſtante, *quod non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed omnes ſe ex corde diligentes prae ceteris amat, incomprehenſibili honore remunerans.* Qualiter autem hunc Paſtorem ſuturum divina pietas praeſignaverit, non eſt

45) *vis aperire.* Apud Chronogr. Sax. p. 184. *volueris*, qui Dithmarum ad verbum exſcripſit. *Vrs.*

46) *poſt innumeros dies.* Ann. Saxo p. 326. et Chronogr. l. c. *poſt paucos dies.* *Vrs.*

47) *exclamatione rogavit.* Levoldus a Northof in Catal. Æpiscopor. Colonienſ. ap. Meibom. T. II. p. 6. haec falſo de Geronis ſucceſſore, Warino, commemorat. *Vrs.*

48) *Luidolfo abbati.* novae Corbeiae. Ann. Saxo p. 327. *Vrs.*

49) *protinus ungitur.* Quae ſequuntur usque ad vocem *coelitus*, in editt. Reineccii et Maderi deſiderantur. Codex noſter, in quo tamen, quae uncis incluſimus, a ſecunda manu inſerta ſunt, et ille, quo uſus Leibnitius eſt, ea totidem verbis exhibent. *Vrs.*

50) *Gilhiem.* *Engelenheim* Annal. Saxo p. 327. et Chronogr. Saxo p. 185. *Vrs.*

51) *Roberto.* Leibnitius dedit ex Cod. ſuo *Ruperto.* Ann. Saxo: *Rodberto.* *Vrs.*

52) *vilitatem.* Male legit Maderus: *utilitatem*, quam Leibnitius, quod miror, ſecutus eſt. Reineccius recte legit vilitatem, uti et Ann. Saxo l. c. Hic *Willigiſus* in variis Ottonis II. diplomatibus ap. Sagittarium Antt. Magdeb. p. 162. 164. 166. vocatur *Quilliſius.* *Vrs.*

eſt ſilendum. Huius mater quamvis paupercula, tamen, ut in ſequentibus apparet, bona, dum eundem in utero portaret, vidit per ſomnium, quod ſol e ſinu ſuimet fulgens totam radiis flammantibus repleret terram. Et in ea nocte, qua haec talem peperit infantem, ſimili procreatione totum hoc iumentum, quod ipſa in domo ſua habuit, quaſi gratulabundum dominae reſpondit: *Ille, qui tunc natus eſt, ſol erat, quia ſanctae praedicationis ſuae radiis corda multorum a Chriſti caritate masculini ſexus mirabilis multitudo gignitur, quia vir Dei ad ſalutem patriae totius ſumma praedeſtinatione regnaturus exoritur.* Felix mater, quam Dominus prae caeteris contemporalibus ſuis in tantum viſitavit, ut prolem nobilioribus coaequalem, vel etiam nonnullis meliorem pareret, ut oſtenſae ſibi viſionis ſpem oculis et reipſa veram eſſe probaret. Sed haec alias dico.

An. 975. A. S. Imperator prima expeditione *Buſchuth* 53) civitatem cepit; Secunda 54) *Danos* ſibi rebelles petens ad Sleſuuic properavit. Ibi etiam hoſtes ſuos foveam, quae ad defenſionem patriae parata eſt, et portam, quae *Uuieglesdor* 55) vocatur, armis praeoccupare videns, conſilio Bernhardi ducis et avi meimet Heinrici comitis omnes has munitiones viriliter exuperat. 56)

In hoc itinere prima mali 57) irriſionis in clericos exclamatio attollitur, et a malis hominibus hodie ſervatur. Admodum miſerabile eſt, cum aliquid boni a iuſtis inventum, in uſu ad modicum habetur, ſtatim ut nimis deteſtabile a maxima multitudine repudiatur. Quod Deo autem diſplicet et hominem ad promerendam reatus ſui poenam protrahit, hoc diſcit, et ut ruminando firmat. Quamvis vero multi irriſiones non ſerio faciant, tamen ſine peccati macula has nullatenus peragunt.

Urbem

53) *Buſchuth.* *Boſſut* villa cum arce Comitis cuiusdam in comitatu Hannoniae non procul a locis *Barbenſon* et *Walcourt* ſita. v. plura ad verſ. Germ. p. 118. *Vrs.*

54) *ſecunda.* Sic perſpicue Dresd. cum Ann. Saxone p. 327. In omnibus editt. omiſſum eſt. *Vrs.*

55) *Uieglesdor.* Leibnit. ex Cod. Br. habet *Heggedor*, addita nominis derivatione, (ſcil. a *Dor* porta, et *Hegge* l *Hage*, ſepes ſpinarum. cf. eundem Leibnit. T. I. p. 29.) al. *Egdora*, inde fluvius *Eydra*, *Eudora* nominatur, qui Germaniae et Daniae fines terminat. v. Danvilii Geogr. medii aevi enchirid. ed. Germ. p. 29. 30. Ann. Saxo *Wiglesdor* habet, qui foſſam hanc et poſtam pluribus deſcripſit ad an. 808. p. 170. *Vrs.* — Quae uncis incluſit Leibnitius: *vulgo Egdora vel Eidora* etc. videntur gloſſema recentioris deſcriptoris, ut Semlerus putat, ſaltim apud Annaliſtam col. 327. deſiderantur. Sed vel ex hoc gloſſemate apparet, vocem *Heggedor*, quam Cod. Antv. exhibet, genuinam eſſe lectionem. *Kind.*

56) *exuperat.* Poſt hoc verbum librarius trium verſiculorum ſpatium vacuum reliquit, cuius cauſam non aſſequor. Cod. Brux. nullam habet lacunam. *Wa.*

57) *mali.* Correxit recentior manus ſuperſcribendo *malae*, fortaſſe ab Annal. Saxone p. 328. ad eiusmodi emendationem inducta. Sed Dithmarus *mali* encomio ornat diabolum. v. Adelung Gloſſar. med. aevi T. IV. p. 510. *Vrs.*

Urbem unam in his finibus Caeſar aedificans praeſidio firmat. *Brun* praeſul ſupra memoratus VII. Id. Marcii obiit, et *Erp*, praepoſitus Bremenſis, interceſſione *Atheldagi* archipraeſulis ordinatur. Temporibus his ego natus ſum VIII. Kal. Auguſti, An. 976. A. S. menſe Iulio, anno vero dominicae incarnationis DCCCCLXXVI. *Heinricus* dux Bauua-
343 riorum, honore et communione privatus, Boëmiam fugit, quem Imperator ibidem valido petens exercitu cum duce *Bolizlauo* manentem, nil ibi prorſus in neutro horum profecit, ſed magnam Bauuariorum catervam, ſibi ad auxilium huc venientem, et iuxta *Piliſini* urbem caſtra metatam, dolo cuiusdam militis Bolizlai ſic perdidit. Veſpere facto Bauuarii ſe lavantes nulla cuſtodum ſecuritate fruuntur, et ecce hoſtis loricatus adveniens nudos eosdem in tentoriis et in virentibus pratis occurrentes proſtravit, et cum omni praeda laetus et incolumis revertitur. Imperator autem audito tantorum ſtrage virorum, et quod nulla ſibi via redeundi patuit, recto itinere 58) ad civitatem ſuam, quae *Camma* 59) dicitur, venit, et in proximo anno praefatum ducem ad Pataviam confugientem ſubegit. [In conſequenti anno H. dux et *Ekebertus* comes et *Heinricus* praeſul apud Imperatorem accuſati Magadaburg capti ſunt et exilio deputati longo.] 60) Poſthaec autem Imperator omni ſtudio ordinavit expeditionem ſuam ad- An. 977. A. S. verſus *Lutharium*, regem Karelingorum 61), qui in Aquisgrani palatium et ſedem regiam, noſtrum ſemper reſpicientem dominium, valido exercitu praeſumſit invadere, ſibique verſo aquila 62) deſignare. Haec ſtat in orientali parte domus, morisque fuit omnium hunc locum poſſidentium, ad ſua eam vertere regna. Quem celeriter abeuntem Caeſar inſequitur, depopulatis omnibus et incendio conſumtis usque ad Pariſiam ſedem. In illo itinere multis infirmitate nimia compreſſis *Brun* comes *Harneburggenſis* miles per cuncta laudabilis, obiit II. Kal. Decembris. 63) Reverſus inde Imperator triumphali gloria, tantum hoſtibus incuſſit terrorem, ut nunquam poſt talia incipere auderent, recompenſatumque eſt his, quicquid dedecoris prius intulere noſtris. Interim

58) *recto itinere.* Leibnitius ex Cod. ſuo legit *tecto.* Haud male. *Wa.*

59) *Camma.* Cod. Brux. habet *Cramma.* Lectionem Codicis noſtri praefero, eoque magis, quod cum Annal. Sax. p. 327. exacte conſentit, quin ipſe Ditmarus urbem hanc Caeſaris propriam indicat, eamque eſſe puto, quae hodienum *Cham* vocatur, ſita ad fl. Regen in ducatu Bavariae. — — Vrſinus recte locum vindicavit. Intelligenda eſt urbs, quae hodie cum toto tractu ſ. comitatu *Chamb* dicitur, in Bavaria inferiore ſita, inter Bohemiam et Palatinatum ſuperiorem. cf. Hagecii Chron. Bohem. ex edit. Dobneri T. III. p. 244. *Kind.*

60) *in conſequenti anno — deputati longo.* Reineccius plane neglexit. Vetuſta tamen manus in margine Cod. noſtri, adiecto indice inſertionis conſueto adſcripſit, eademque ex Codice ſuo habet Leibnitius. *Vrs.* — Haec inſerta videntur a deſcriptore ex Ann. Sax. ad an. 978. *Kind.*

61) *Karelingorum.* Rex Francorum Lotharingiam recipere volens ap. Ann. Sax. p. 328. et Chronogr. Sax. p. 189.

62) *verſo aquila.* Sic Dresd. reliqui omnes *verſa.* *Vrs.*

63) *Brun Comes — II. Kal. Decembris.* *Arneburg*, perantiqua urbs, hodie *Arnsburg* vocata, ad Albim in Marchia vetere ſita eſt. v. Chron. Gottvic. T. I. p. 554. *Vrs.* — In Necrologio Luneb. *Bruno Com. V. Kal. Dec.* *Wed.*

An. 973. A. S. im Auguſtanae paſtor eccleſiae *Othelricus* 64), gemma ſacerdotum, L̊. ordinationis ſuae anno excedens a ſeculo, fructum laboris devoti Chriſto remunerante percepit IIII. Non. Iulii. *Heinricus* autem huic ſuccedens parvo tempore ſedebat, ut poſt enucleabo.

An. 979. A. S. Lamb. Schaffnab. Chron. Saxo. Accuſatus apud Imperatorem *Gero* comes a *Waldone*, et in loco qui *Sumeringe* 65) dicitur, hortatu *Athelberti* archipraeſulis et *Thiedrici* marchionis captus, patri meo patruoque 66) firmiter eſt commiſſus. Deindeque convocatis ad Magathaburg cunctis regni principibus congreſſi ſunt hi judicio in inſula quadam ſingulari certamine, vulneratusque in cervicem bis Waldo, ardentius inſequitur hoſtem, percutiensque ictu valido caput proſtravit eundem. Interrogatus autem Gero comes ab eodem, ſi plus potuiſſet pugnare? coactus eſt, quod iam defeciſſet, profiteri. Waldo tum egreſſus, aqua refocillatus, depoſitis armis et poſt tergum mortuus cecidit. Tunc Gero iuſſus eſt decreto iudicum et voce Imperatoris a carnifice quodam decollari III. Idus Auguſti. Haec pugna nulli niſi tantum archiepiſcopo Athelberto et Thiedrico placuit marchioni: correptusque eſt Imperator ab *Ottone* Bauariorum duce, Luidulfi filio, eodem die veniente, et a comite *Bertoldo*, quod ob tam vilem cauſam tantus vir unquam damnari debuiſſet? Libet paucis exponere *Luidulfi* Corbeienſis maritum patris 67), cui multum vigiliis ieiuniisque laboranti, plurima Deus dignatus eſt revelare. Hic in die praefati certaminis cum diluculo miſſam humiliter et timorate, ut ſemper ſolebat, celebraret, vidit ſuper altare comitis caput Geronis, finitaque hac aliam pro defunctis cantavit; exutisque ſacerdotalibus veſtimentis cum ſilentio exivit, congregatisque fratribus obitum eius indicavit, orationemque pro eo fieri communem ſuppliciter poſtulavit. Decollatio autem eius in ipſo ſolis occaſu fiebat, pro cuius memoria ſoror eius *Tetta* et coniux eius *Athela* monaſterium in loco, qui *Eleslevo* 68) dicitur, ubi ipſe requieſcit,

64) *Othelricus.* minus recte Cod. Br. legit *Dedelricus. Vrs.* — Editiones habent *primo* ordinationis ſuae anno. Cod. Antv. rectius legit *quinquageſimo*, Annal. Saxo habet LIIII. Vita S. Vdalrici ab incerto auctore ſcripta et a Marco Velſero edita Aug. Vind. 1595. 4. p. 122. An. incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCCCLXXIII. aetatis LXXXIII., ordinationis autem L. quarto die Iul. V. Non. eiusdem menſis, die Veneris, felici obitu quaſi ſomno ſuavi ſoporatus etc. Similiter Berno in vita S. Vdalrici ibid. p. 238. dicit mortuum anno ordinationis ſuae quinquageſim°, velut in Iubileo. *Kind.* — Recte omnia, nec aliter Cod. Dresd. qui habet L̊. i. e. quinquageſimo. *Wa.*

65) *Summeringe. Gros-Soemmeringen* oppidulum Thuringiae haud longe ab urbe Weiſſenſee, prope ripam Unſtrutae, paret electori Moguntino. *Vrs.* — In pago Altgow. Saltum Sumeringe Otto III. Giſelario an. 997. pro ſilva Zvengova dedit. v. Diploma ap. Sagittarium in hiſt. Ducat. Magdeb. Lib. II. c. 7. §. 20. *Kind.*

66) *patri meo patruoque.* Sifrido Comiti et Lothario, fratri eius, filius Lotharii de Waldebike. Ann. Saxo. p. 329. *Vrs.*

67) *meritum patris.* i. e. Abbatis. v. Ann Sax. l. c. *Vrs.*

68) *pro cuius memoria — Eleslevo.* Eleslevo nunc vocatur *Alsleben*, urbs cum arce proxime ad Salam fl. ſita. Ab illa Comes Gero nomen duxit. De monaſterio ibi fundato v. *Dreyhaupt Saal*

cit, conſtruentes, partem totius ſuimet haereditatis tradidere Domino, eiusque praecurſori dilecto, hoc privilegio et imperiali praecepto ea ratione firmantes, ut Abbatia ibidem liberaliter facta, Imperatoris ſuorumque poteſtatem ac tutelam reſpiceret ſucceſſorum. Comitis praefati corpus poſt tres annos, cum juxta illud contectalis ſua poneretur, integrum una cum veſtimentis inventum eſt.

Imperante tunc praedicto Ottone VI. annos *Lutharius* rex 69) cum filio ſuimet ac muneribus magnificis ad eum venit, et ſibi ſatisfaciens amicitiam eius firmiter acquiſivit. Et in hoc anno Caeſar noſter Italiam pergens nunquam has regiones proh dolor! amplius inviſit. Poſt haec praefatus antiſtes *Athelbertus* Imperatore iam Romae An. 981. A. S.
commorante tertio decimo ſuae ordinationis anno ſuos docendo et confirmando, ac Giſileri praeſulis, quia tunc cum Caeſare fuit, dioeceſim perluſtrans XIII. Kal. Iulii 70) in Merſeburg miſſam celebravit, proximamque noctem cum *Hemuzone* venerabili 71) laico in Chruuati laetus duxit, craſtinoque die exſurgens triſtis, capitis nimium queritur dolorem, et tamen abibat; cumque *Cirmini* 72) villam ad *Frankenleve* pergere cupiens praeteriſſet, ni cito a ſuis ſuſtentaretur, ex equo paulatim declinans in terram cecidiſſet. Is vero tapeto ſuperpoſitus, completisque omnibus quae a clericis dicenda erant, fideliter migravit ad Chriſtum XII. Kal. Iunii. Huius corpus ad *Iuikanſten* 73) delatum, atque ſacerdotali apparatu veſtitum navigio ad Magadaburg usque deductum eſt,
344 flebiliterque a confratribus et maxime a monachis ſusceptum, commendatum eſt ab egre-

Saalkreis T. II. p. 834. et 842. et verſ. meam Germ. p. 123. ſ. *Vrs.* — Cum conſtructio huius monaſterii in Alsleben iam vivo Gerone facta ſit, non nimis preſſe vox *conſtruentes* hic accipienda eſt, et verba *pro cuius memoria* maxime ad ſequentem vocem *tradidere* referenda ſunt. Clarius in Chron. Magdeb. exponitur et in Chronograph. Sax. quo conſarcinatores Chronici Magdeb. ap. Meibomium uſi videntur. Ita enim Chronographus ad an. 979. *Isdem autem Comes Geroin propria urbe, quae Aleslove dicitur, congregationem ſanctimonialium in honore S. Ioh. Bapt.* conſtruxerat, *poſt cuius decollationem ſoror ipſius Tetta et coniux eius Adhela pro eiusdem memoria omnem ſuam tradiderunt haereditatem. Factum autem eſt poſt tres annos, ut corpus* etc. *Kind.*

69) *Lutharius rex*, Galliae, iuxta Ann. Sax. p. 330. ad an. 980. hoc referentem. *Vrs.*

70) *XIII. Kal. Iulii.* Sic recte Dresd. eundemque diem menſemque habent Ann. Sax. ad an. 981. et Chron. Magdeb. ap. Meibom. T. II. p. 276. Valde errat Chronogr. Saxo p. 191. die XIII. Kal. *Iunii. Vrs.* — *Iulium* eſſe legendum, ex praecedentibus ſatis patet. *Kind.*

71) *venerabili.* Hoc verbum ſolus habet Cod. Dr. et ex eo Ann. Saxo. p. 330.

72) *Chruuati.* Ita in Cod. noſtro expreſſum ſcribitur nomen. Recentior manus adſcripſit *Corbeta.* Codex Antv. habet *Erderwarte*, abſurde. Ann. Saxo *Crowate*, Chronogr. Saxo. *Cruwati. Vrs.* — *Corbetha* recte habet, eſt enim vicus epiſcopatus noſtri Halam verſus, diſtinguendus ille ab aliis eiusdem nominis, in ditione Leucopetrenſi. Qui ſequuntur pagi *Cirmini et Franckenleve* hodie nominantur *Zſcherben* ad piscinam S. Gotthardi et *Frankleben. Wa.*

73) *Iuikanſten.* Perantiquus locus, qui hodie *Giebichenſtein* appellatur, et a Gibichone, rege Francorum circa an. 450. nomen traxiſſe videtur. Nomen eius in Chronicis et diplomatibus mire variatur, *Gevekanſten, Giviconſten, Gibukanſten, Vukanſten* cet. Plura de eo dixi ad verſ. German. p. 126. Apud Ann. Sax. audit *Givikinſtein. Vrs.*

egregio ſanctae Haluerſtidenſis eccleſiae episcopo *Hilliuuardo*, favente ſibi *Hardingo* 74) 344
abbate venerando, in medio eccleſiae coram altari Apoſtolorum Philippi et Iacobi. Quanta ſollicitudine idem ſibi ſubditis invigilaret gregibus, lector attende! Saepe numero ad ovile Sancti Iohannis Baptiſtae ſanctique Mauricii noctis ſilentio venit, duobus tantum comitantibus, qualiterque fratres ad matutinam convenirent, vel qui in dormitorio remanerent, ex improviſo perſpexit; et ſi bene fuit, Deo gratias egit, ſin autem, culpabiles digna caſtigatione redarguit. Sed clerus et populus tanti patris funere turbatus *Otricum* 75) confratrem et tunc Imperatori fideliter ſervientem communiter elegerunt in dominum et archipraeſulem; quamvis hoc nullo modo poſſe fieri praedictus archimandrita, dum adhuc viveret beneque valeret, multis ex eorum numero publice praediceret. Cum enim Episcopus et Otricus nunquam convenirent moribus, magna confratrum et hospitum, quia magiſter fuit ſcholae, caterva bene elaborata maluit inde exire, quam in monaſterio permanere. Huic Caeſar, cum apud archiepiscopum licentiam ſibi famulandi vix impetraret, contigit in die reſurrectionis ſanctae, episcopum ad miſſam paratum, ſubdiacono, ut mos eſt, ſanctam crucem coram tenente, ambabus eandem complectens 76) manibus, ut Otricus et *Ico* 77) nunquam ſedem poſſiderent ſuam, lacrimis poſtulat 78) profuſis. Peracto 79) autem divino pleniter miniſterio, cum idem ad menſam ſederet, praefatos nunquam ſibi ſucceſſuros palam cunctis praeſentibus innotuit. Qualiter autem hoc ſibi fuerit revelatum, non aperuit, nec unquam mihi aliquis intimare potuit. Poſt mortem quoque eius *Walterdo* ſibi dilecto, qui et *Dodico* vocabatur, ut ipſe mihi puero narravit, in ſomnis idem cuncta, quae in hac re vivus pronunciaverat, compleri talibus affirmavit. Hic in lecto poſitus exceſſu mentis vidit archiepiscopum in auſtrali eccleſiae ianua, quae cimiterium reſpicit, ſtantem, eundemque quaſi Romam cum baculo ſuimet pergere cupientem, his exasperavit verbis: *Mi Dodico, ut quid meum alii praebebis honorem?* cui reſpondens is, *nonne*, inquit, *in triſti meo habitu non voluntatem ſed obedientiam ſolum, ſenior cariſſime, vales conſiderare?* Adhaec archiepiscopus tunc proſequitur 80): *pro certo*

74) *Hardingo.* Ab Ann. Sax. p. 331. nominatur *Hardwigus*, — primus monaſterii S. Iohannis Bapt. abbas. Chronogr. Saxo p. 192. *Vrs.*

75) *Otricum.* Otricus, ludimagiſter (Scholaſticus) ſcholae cathedralis Magdeburg. antea docuerat Corbeiae, ſucceſſor Witekindi, cuius Annales habemus. Erat disciplinarum liberalium fideliſſimus propagator, et ſui aevi miraculum. Cui enim contigit Otricum habere magiſtrum, is ſibi aliquid eſſe prae aliis videbatur. Trithemius Chron. Hirsaug. eum nominat virum ſanctum, et tam in divinis ſcripturis, quam in ſecularibus literis eruditiſſimum. *Vrs.*

76) *complectens.* Minus recte priores editiones: *complecti.* *Vrs.*

77) *Ico.* Varie ſcribitur hoc nomen: *Eico*, *Aeico*, *Eido*, *Aido.* Annal. Saxo, uti Ditmarus *Ico.* Eſt autem contractum nomen *Aegidii.* Cod. Brux. vitioſe habet *Leo.* *Vrs.*

78) *poſtulat.* Falſo poſuere priores editiones: *poſtulare.* *Vrs.*

79) *peracto.* Leibnit. *facto.*

80) *proſequitur.* Reliqui *perſequitur.* *Vrs.*

certo dicens *ſcias, Otricum ſedem nunquam poſſeſſurum meam.* 81) Univerſus autem clerus et populus, ut ſupra memoravi, completa electione, miſerunt *Ekkihardum*, qui dicebatur *Rufus*, cum conſortio aliorum fratrum et militum, qui hanc Imperatori nunciarent et de promiſſis admonerent. Qui cum Italiae partes, ubi Caeſar tunc commorabatur, itinere attingerent, Giſileri ſuffragium, qui apud Imperatorem tunc plurimum valebat, implorantes, legationis ſuae ſecretum ei aperiunt. Promiſſa ab eo eſt his fidelis interceſſio, completurque ſibi cunctis proxima in omnibus benevolentia. Namque ut audita Caeſaris auribus inſtillavit, pedibus ſupplex advolvitur, promiſſa et diu expectata longi laboris praemia poſtulans, domino hoc conſentiente, protinus impetrat. Egreſſus autem interrogatur a nunciis, et maxime ab Oterico, qui ſe fidei ſuimet firmiter commendavit, ſi quid in ſibi creditis proficeret? quod vix ſuis neceſſitatibus in hoc ſubveniret, reſpondit. Corruptis tum pecunia cunctis primatibus, maximeque Romanis, quibus cuncta ſunt ſemper venalia, iudicibus, qualiter ad archiepiscopatum aliqua ratione veniret, primum ſecreto revolvit, deindeque 82) palam domini papae *Benedicti ſeptimi*, qui ſic vocabatur ex numero praecedentium aequivocorum, obnixe petit auxilium, quod cum totius conſilio ſenatus ſi poſſet impendi, ex ſua parte ſibi paratum fore et hic promiſit. Poſitum eſt Romae conſilium generale; ſapientiſſimi conveniunt, impleturque illa Ieremiae prophetia: *Quomodo obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus et cetera.* Nam cum Iudices ab Apoſtolico interrogarentur, ſi liceret Giſilerum promoveri ad Archiepiscopatum, quia certam non haberet tunc ſedem, ſed ab episcopo iniuſte, ut ſemper ſit queſtus, ablatam *Hildiuuardo*, caruiſſe hactenus quam poſſiderat, tunc hoc autoritate canonica 83) percipere iure meritoque verbis affirmabant et exemplis, Davidica transgredientes monita: *Recte indicate, filii hominum*; et illud: *corruptus index nequit discernere verum.* Lector, crede mihi, quod piget atque pudet, me his longe inferiorem, hoc verbis exponere, quod hi ob praeſentem ac futurum pudorem noluerunt omittere. 84) Merſeburg, quae usque huc liberaliter 85) dominabatur, eccleſiae Haluerſtidenſi ſede episcopali deſtructa ſubditur, et Giſilerus einsdem non paſtor, ſed mercenarius ad maiora ſemper tendens deſiderata IIII. Idus Septembr. 86) percepit, proverbii non memor illius: *Quando altior*

81) *poſſeſſurum meam:* Quarta hic vice p. 40. Wernherus Eps. nomen ſuum adpinxit. *Vrs.*

82) *deindeque.* Reinecc. Mader. et Leibnitius: *moxque* Vrs.

83) *auctoritate canonica.* Cod. Brux. *auctoritate apoſtolica vel canonica* Vrs. — Supplendum eſſet, quod Giſelarius promoveretur ad Archiepiscopatum, ſed cod. Antv. legit *percipere* (pro *praecipere).* Similiter Ann. Saxo, qui Ditmarum transſcribit: *iure meritoque hoc* (rectius *hunc*, ſcil. Archiepiscopatum) *percipere.* Chron. Magdeb. aliis verbis rem ita exponit, ut omnia ſimiliter ad Giſilerum referantur, addita ratione: Qui in minori fidelis eſt, dignus eſt, qui accipiat maiora. Hinc vocabulum *praecipere* locum obtinere haud debet, cum de iure, non de facto quaeſtio mota eſſet. *Kind.*

84) *noluerunt committere.* Denuo Wernheri nomen infra legitur. *Vrs.*

85) *liberaliter.* Loco eius ponit Cod. Br. *litera*, rectius *libera*, uti etiam Ann. Saxo. p. 332. *Vrs*

86) *IIII. Id. Septembr.* Lapſus eſt Ann. Saxo p. 332. IIII. Id. *Aprilis* ſcribendo. *Vrs.*

tior gradus, tanto gravior ſit caſus. Certe ſi voluiſſet is in cura ſibi credita perſiſtere, omnem ſcrupulum in aliquo ſibi unquam obſiſtentem, Imperatoris auxilio potuiſſet expellere, magnamque ſecuritatem ac rerum affluentiam cunctarum ſibi ſuisque ſucceſſoribus efficere. Sed quia Dei iudicia ſunt hominibus occulta, nunquam autem iniuſta, non illi ſolum, ſed communibus noſtrimet imputo peccatis domeſticis, quibus quicquid adverſi accidit, iuſte aſcribitur. Otricus vero Beneventum poſtea veniens in- 345
firmatur. Confrater meus, nomine *Huſuvard*, ut mihi retulit, vidit is aſſiſtere ſibi *Athelleken*, praepoſitum quondam noſtrum 87) ſed tunc defunctum, annonam ſancti Mauricii eminus ſibi porrigentem. Expavescens tali viſione, idem *cernis*, inquit, *frater aliquid?* et exponens ei ordine cuncta, „*Vae mihi*, dixit, *miſero et peccatori, quod unquam monaſterium meimet et obedientiam ob ambitionem dereliqui, et ſi divina largitas aliqualem mihi concedere dignatur ſanitatem, ſupplex huc venio, nunquamque recedo.*" Talia proſequutus infirmitate validiori opprimitur, et poſt
An. 982. Wed. paucos dies in praefata civitate Nonas Octobris 88) moritur ac ſepelitur, non ullum ſapientia atque facundia ſibi relinquens ſimilem. *Giſilerus* autem accepta ab Imperatore licentia Magadaburg II. Kalend. Decemb. *Thiedrico* Metenſis eccleſiae episcopo 89) comitante venit. Fuit hic amicus Caeſaris et valde ei charus, unusque ex numero corruptorum, qui mille talenta auri atque argenti pro veritatis obumbratione ab archiepiscopo percepit. Cui quidam, cum ab eodem iuſſu Imperatoris ad matutinam iocu-lariter benediceretur, „*ſatiet te*, inquit, *Deus in futuro, quem hic omnes non poſſumus auro.*"

An. 981. A. S. Tunc omnia noſtram prius eccleſiam reſpicientia diviſa ſunt miſerabiliter, Sclavonicae ritu familiae 90), quae accuſata venundando dispergitur. 91) Pars episcopatus noſtri, quae iacebat inter Salam et Elſtram ac Mildam fluvios; et *Pliſni, Vedu* et *Tuchurini* 92) pagos cum villis *Paſſini* et *Piſcini* 93), *Fritherico* Cicenſi datur episcopo. *Volcoldo* autem Miſnenſis eccleſiae antiſtiti pars illa conceditur cum adpertinentibus villis *Vuiſſeburg* et *Loſtatauua* 94) quae ad Gutizi orientalem pertinet, ac fluviis Caminici Albique diſtinguitur; ſibi autem retinuit Giſilerus VIIII. 95) urbes, quarum ſunt haec nomina 96): *Scudici, Cotug, Vurcin, Bigni, Ilburg, Dibni, Puc* 97), *Luibanici* et *Gezeriſca.* Praecepta 98), quae munera regalia ſeu imperialia detinebant, aut igni comburebat, aut eccleſiae ſuae mutato nomine deſignari fecit. Mancipia et totum, quod Merſeburg reſpicere debuit, ne unquam colligeretur, ſponte dispergit, abbatiam ibi ſtatuit 99), eidemque *Otradum* venerabilem de ſancto Iohanne monachum praefecit, poſtque *Heimonem* de eodem monaſterio conſtituit. Sed quae res deſtructionem hanc ſubſequerentur, lector attende!

Gen-

87) *quondam noſtrum.* Annal. Saxo l. c. addit: *Magdaburgenſem.* Vrs.

88) *Nonas Octobris.* In Necrolog. ad XI. Octobr. adſcriptus eſt nomine *Ochtric Diaconi.* Rectior tamen videtur 7. Oct. 982. quem et Chronogr. Saxo habet, praefertim, cum in necrologio noſtro ab 8—19. Octobr. faſti oscitantia librarii luxati atque confuſi appareant. *Wed.*

89) *Thiedrico — episcopo.* Hic Theodoricus episcopus Metenſis, teſte Sigberto, vitam eius exponente ap. Leibnit. T. I. p. 293. ſ. ex pago Saxoniae Hainelant oriundus, proximaque cognatione cum Imperatore coniunctus erat. Mater enim eius *Amalrada*, uxor Everhardi comitis, ſoror erat *Mathildis* reginae, coniugis regis Henrici I. quarum parens erat Thiadricus Dux, antiquiſſima ſtirpe magni Ducis Widekindi ortus. *Vrs.*

90) *Slavonicae ritu familiae*, quae *accuſata.* Si lectio ſana, *accuſata* hic idem eſt, ac *damnata.* Vrſinus igitur non debebat interpretari: *klagbar geworden*, ſed *ſtrafbar befunden*, angeklagt und verurtheilt *ist.* Kind.

91) *dispergitur.* Lambertus Schafnab. deſtructioni episcopatus Merſeburg. annum 982. adſignat, et auctor vitae Godehardi, episcopi Hildeſienſis, hanc deſtructionem vocat *inconſideratam.* Plura de illa vide in Sagittarii Antt. Magdeb. p. 192. ſ. qui bullas binas pontificis affert Romani, quae ſatis clare demonſtrant, Giſelarium hanc deſtructionem auctoritate pontificia ſubnixum perfeciſſe. cf. *Dreyhaupt Saalkreis* T. I. p. 21. ſſ. *Vrs.*

92) *Plisni, Vedu et Tuchurini.* Tres hos pagos deſcripſit *Schoetgen* in *diplomat. Nachleſe* P. I. p. 394. ſ. De pago *Plisni* vide ſupra. Pagus *Vedu* hod. *Wedau*, a pago *Wietao* Chron. Gottwic T. I. p. 845. probe diſtinguendus, civitates Merſeburgum, Numburgum, Cizam et fl. Pleiſſam interiacet, et a fluviolo Wieta prope Numburgum Salam influente dictus eſt. *Tucherino* eſt *Teuchern.* Vrs.

93) *Paſſini et Piſcini.* Aperte vitioſa eſt lectio Reineccii: *cum villis paſſim et piſcinis*, quam Mader. et Leibnitius retinent. Cod. Dr. uti dedimus, Ann. Saxo comprobat ad ann. 981. p. 333. villas iſtas *Paſſini* et *Piſavi* nominans. *Paſſini* eſt *Poſſenhayn*, non procul a Numburgo, *Piſcini* vero eſt *Piſſen* ad *Lützen.* *Vrs.* — *Paſſini* eſt *Poſſenhain.* *Kinderling.*

94) *Vuiſſeburg et Laſtatauna.* Prava editionum lectio *Loſtata una* mire torſit ingenia Hiſtoricorum et Geographorum, aliamque quaerendo operam perdidere. Cod. Br. uti noſter habet *Loſtatawa* et Ann. Saxo ad dictum ann. *Zloſtatawa.* Diploma, quod Strauſsius in Diſſ. de Rudolpho Suev. p. 29. in lucem protulit, aperte villas *Wiſſeburg* et *Loſtatava* in Pago Scudici ſitas et proprietates ad episcopatum Merſeburg. pertinentes dixit. Niſi omnia me fallunt, priſtina ſuperſunt nomina in appellationibus *Wiſenburg* et *Laſtau*, quae finibus antiqui pagi *Chutici* proxime adiacere vidimus, et olim ad episcopatus Merſeb. dioeceſin pertinuiſſe pro certo ſcimus. *Vrs.*

95) *VIIII. urbes.* Iterum Reinecc. et ceteri contra fidem noſtri et Brux. codicis legunt *undecim*, maxima quoque ex parte depravata urbium nomina proferunt. *Vrs.* — Legendum *novem* ut Leibnitius annotavit. Eorum nomina in Chron. Magdeb. Meibomiano paullo aliter exſtant, in meo MS. ſic: „Novem vero urbes meliores Scudici, Gotung, Witin (pro Urcin), Bigin, Hil-„burg, Dibin, Pouch, Liubani et Gezeriſcho ſuo ſpecialiter uſui detinuit." *Kind.*

96) *haec nomina.* Nomina dictarum urbium noſtra aetate ſunt: *Skendiz, Gautzſch, Wurzen, Bichen, Eilenburg, Dueben, Pouch, Loebniz, Gerichshayn.* *Vrs.*

97) *Puc.* Ab initio nomen in Cod. noſtro ſcriptum erat *Pauc*, ſed litera *a* eraſa eſt. Olim hic locus Burgwardium fuit, nunc eſt villa prope Bitterfeld ad Muldam fl. ſita. *Vrs.*

98) *praecepta.* Diplomata intelligit. *Vrs.*

99) *abbatiam ibi ſtatuit.* De fundatione abbatiae a Giſilario Merſeburgi inſtitutae bullam Benedicti VII. P. R. menſe Aprili V. Kal. Maii Indict. XI. anno eius pontificatus XVI. qui erat annus 983. ſcriptam profert Sagittarius in Antt. Magdeb. p. 202. ſ. *Vrs.*

An. 983. A. S. Gentes 100) quae ſuſcepta Chriſtianitate regibus et imperatoribus tributariae ſerviebant, ſuperbia *Thiedrici* ducis aggravatae, praeſumtione unanimi arma commoverant, quod patri meo comiti *Sigifrido*, priusquam fieret, ſic revelatum eſt. Vidit in ſomnis aërem nube denſa contractum, et prae admiratione, quid hoc eſſet, percunctatus audivit vocem talia proferentem: „*Nunc illud compleri debet vaticinium: pluit Dominus ſuper iuſtos et iniuſtos.*" Quod etiam III. Kalend. Iulii ſcelus percuſſo in Hauuelberg praeſidio, deſtructaque ibidem episcopali cathedra, primum exoritur. Transactis autem trium ſpatiis dierum, Sclavorum conſpirata manus Brandeburgenſem episcopatum, XXX. annos 1) ante Magadaburgenſem conſtitutum, cum iam prima ſonaretur, invaſit, fugiente prius tertio antiſtite eiusdem *Volcmero*, et defenſore eius Thiedrico, ac militibus ipſa die vix evadentibus. Clerus ibidem capitur, et *Dodilo* eiusdem ſedis antiſtes II. qui a ſuis ſtrangulatus tres annos iacuit tunc ſepultus, e tumulo eruitur, et integro adhuc eius corpore ac ſacerdotali apparatu, ab avaris canibus praedatur, et iterum temere reponitur; omnis eccleſiae theſaurus diſtrahitur et ſanguis multorum miſerabiliter effunditur. Vice Chriſti et piſcatoris eiusdem venerabilis Petri varia daemoniacae haereſis cultura deinceps veneratur, et flebilis haec mutatio non ſolum a gentilibus, verum etiam a Chriſtianis extollitur. Temporibus his eccleſia Cicenſis 2) a Boe-

100) *Gentes.* Slavorum. Ann. Saxo ad an. 983. p. 337.

1) *Brandenburgenſem — XXX. annos — conſtitutum.* Literae fundationis archiepiscopatus Magdeburg. et episcopatus Brandeburg. in Sagittarii Antt. Magdeb. p. 43. et in Luenigii Spicileg. Eccleſ. P. II. append. p. 3. efficiunt, hunc XXII. tantum annos ante Magdeburgenſem eſſe conſtitutum. Culpa erroris, ut credo, non eſt in Ditmaro, ſed in alio, qui poſt eius tempus hanc obſervationem inter lineas textus Cod. noſtri ſcripſit. Eodem tamen errore ductus Ann. Saxo ad an. 949. p. 279. et ad an. 983. p. 337. *Vrs.* — Lenzius in meo exemplari correxit numerum et ſubſtituit XXII. in hiſt. Brandenb. episcopatus autem numerum XX. poſuit. At vero Brandenb. episcopatus an. 949. ab Ottone I. fundatus eſt. v. *Gerkens StiftsHistorie v. Brandenburg* p. 337. ubi ipſum diploma fundationis accurate exhibetur. Magdeburgenſis Archiepiscopatus an. 967. fundatus eſt, ſed ea fundatio per aſſenſum Halberſtad. episcopi demum an. 968. perfecta et rata habita eſt, itaque modo novemdecim annos Brandenburgenſis episcopatus Magdeburgenſem praeceſſit. Vera ſcriptura itaque numeri eſt XIX. unde per errorem XXX. factum eſt, quem falſum numerum etiam Chronogr. Saxo p. 195. habet. Vetus gloſſator, qui Dithmarum hoc additamento auxit, cum multis erravit, et annum 938. pro vero fundationis Brandenb. episcopatus habuit. *Kind.*

2) *Temporibus his eccleſia Cizenſis* etc. Haec irruptio Bohemorum ab oriente venientium diſtinguenda eſt ab ante memorata irruptione Slavorum, Havelbergam et Brandenburgum occupantium. Hos ſcil. Slavos ſuperbia Theoderici exacerbaverat: Bohemis vero alia cauſa invaſionis fuit, nempe ereptio Odae ex monaſterio Calbenſi, ut intelligitur ex loco Lib. IV. p. 359. Leibn. Hanc enim Odam ſanctimonialem, Theoderici Marchionis filiam, Dedi cognatam, Meſico, Polonorum Dux, coniugem cupiebat. Quam cum propter episcoporum contradictionem accipere non poſſet, vi armataque manu, ope Ducis Bohemiae, ex monaſterio Calbae ad Salam abduxit. Episcopus Cizenſis videtur praecipue eius adverſarius fuiſſe, alias nihil commune fuit inter devaſtationem Havelbergenſ. et Brandenburg. episcopatum item Cizenſis, porro et monaſterii Calbenſis, niſi tempus fatorum. De tota re, ſcil. ereptione Odae et deſtructione monaſterii Calbenſis optime egit *Dobnerus a S. Catharina* in notis ad Hagecii Chron. Bohem. T. III. p. 297. ſ. *Gebhardi* in Progr. de orig. ducum Meklenburg p. 18. vituperat Annal. Saxonem

a Boemiorum exercitu *Dedi* 3) duce capta eſt et depraedata, *Hugone* primo tunc episcopo hinc effugato. Poſteaque monaſterium ſancti Laurentii martyris in urbe, quae *Calune* dicitur, ſitum deſolantes, noſtros ſicuti fugaces cervos inſequebantur; noſtra etenim facinora nobis formidinem et his ſuggerebant 4) validam mentem. *Miſtui Abdritorum* dux *Homanburg* 4), ubi ſedes episcopalis quondam fuit, incendit atque vaſtavit. Quid vero ibi mirabilium Chriſtus operaretur 5) e coelis, attendat religio totius chriſtianitatis. Venit de ſupernis ſedibus aurea 6) dextera, in medium collapſa incendium expanſis digitis et plena cunctis videntibus rediit. Hoc admiratur exercitus, hoc ſtupet *Miſtuuoi* timoratus 7), et id mihi indicavit *Avico*, capellanus tunc eius, et ſpiritualis frater meus poſtea effectus. Sed ego cum eodem ſic tractavi, reliquias Sanctorum itinere in coelum divinitus collatas abiſſe, hoſtesque terruiſſe atque fugaſſe. [Poſthaec Miſtuuoi in amentiam verſus 8) in vinculis tenetur, et aqua benedicta immerſus Sanctus, inquit, me Laurentius incendit! et antequam liberaretur 9) miſerabiliter obiit.] Deſolatis tunc omnibus praeda et incendio urbibus ac villis usque ad aquam, quae *Tongera* 10) vocatur, convenerunt 11) e Sclavis peditum ac equitum plus quam XXX. legiones, quae ſine aliqua laeſione reſidua quaeque ſuorum auxilio deorum tunc devaſtare

xonem, qui direptionem Hamburgi ad an. 983. refert, potius in an. 1012. ponendam, et Ditmari verba ſua facit, incurioſus, num res geſtae discernendae, an uni aevo, quod Ditmarus feciſſe videbatur, relinquendae. Ceterum Gebhardi ibidem Calbam, oppidum Anhaltinum pro Magdeburgenſi male appellat. Alia devaſtatio monaſterii ſanctimonialium Aug. ord. Calbae ad Mildam et urbis ipſius, quae Slavis tribuitur, videtur eodem anno accidiſſe. v. Maderi Antt. Brunsvic. p. 36. *Kind.*

3) *Dedi.* Leibnit. e codice ſuo: *Dedone*, de quo ab Ann. Saxone l. c. plura narrantur. Is eſt ille Dedo de tribu Buzini, Marchionum Misnenſium ſator. *Vrs.*

4) *Homanburg.* Haud dubie *Hamburgum* intelligit, quod ex Ann. Saxone patet, qui *Hammanburch* habet. Chron. Gottwic. I, p. 479. putat *Hamelburgum* in Franconia ad Salam ſitum, olim Hamalanburc in pago Salvege, ubi vero nunquam episcopatus fuit. *Vrs.*

5) *Quid vero ibi mirabilium Chriſtus operaretur* etc. Quae hic de ereptis Sanctorum reliquiis divina et coeleſti manu narrantur. tanquam Hamburgi facta, Chron. Magdeburgenſe confuſius repetit, tanquam Calbae in deſtructione Laurentiani monaſterii facta, et cum amentia Miſtowi coniungit. *Kind.*

6) *aurea.* Sic in Dresd. et Annal. Saxone, editiones ignorant. *Vrs.*

7) *Miſtiuuoi timoratus* h. l. timore perculſus. *Kind.*

8) *Poſthaec Miſtiuuoi — miſerabiliter obiit.* Reineccius omiſit, quanquam in margine Dresd. leguntur, et iisdem verbis ap. Ann. Saxon. p. 337. occurrunt. Leibnitius e Cod. ſuo explevit. *Vrs.* — Forte haec Ditmaro aſſuta ſunt a deſcriptoribus ex Annal. Saxone, quare Leibnitius uncis incluſit. Ceterum *incendit*, quod Leibnitius pro incedit ſubſtituit (*incendit* etiam in Dresd. eſt. *Wa.*) diſerte apud Annal. legitur. Auctor Chronici Magdeb. etiam ſcribit: *Miſtowoi dux — vociferans inter tormenta, ſe ſuſtinere non poſſe, quae Laurentius ſibi inferret*, incendia. Ibidem Clericus, qui *Avico* hic dicitur, *Anaco* nominatur. *Kind.*

9) *antequam liberaretur.* h. e. a banno eccleſiaſtico ſolveretur. *Kind.*

10) *Tongera* fl. a quo urbs Tangermunda nomen habet. *Vrs.*

11) *convenerunt.* Cod. Br. *convertunt.* *Vrs.*

vaſtare non dubitarent, tubicinis 12) praecedentibus. Non latuit hoc noſtros. Conveniunt epiſcopi Giſilerus et Hilliuuardus cum marchione Thiedrico, caeteriſque comitibus, *Ricdago* 13), *Hodone* et *Binizone, Fritherico, Dudone* ac patre meo *Sigifrido,* 346 aliiſque compluribus, qui ut dies Sabbathi primo illuxit, miſſam omnes audiunt, corpus animamque coeleſti ſacramento muniunt, hoſteſque obvios fiducialiter inrumpentes, paucis in unum collem effugientibus, proſternunt. 14) Laudatur a victoribus in cunctis Deus mirabilis operibus, approbaturque veridicus Pauli doctoris ſermo: *„Non eſt prudentia neque fortitudo, nec conſilium adverſus Dominum."* Derelicti ſunt, qui prius Deum ſpernere praeſumſerunt, idolaque manu facta et prorſus inania creatori ſuo ſtulti praepoſuerunt. Appropiante tunc nocte, noſtriſque a longe caſtra metantibus, hi, quos ſupra memoravi, furtim proh dolor! evaſere. Omnes autem noſtri, exceptis tribus, craſtino gaudentes remeabant, applaudentibus cunctis, quos obviam habuere, vel domi invenere.

An. 982. A. S. Interim Caeſar Romanum ſic regebat imperium, ut quod patrem ſuum prius reſpiciebat, omne detineret, et Saracenis ſua impugnantibus viriliter reſiſteret, et a finibus ſuis longe hos effugaret. Calabriam a crebra Graecorum incurſione et Saracenorum depraedatione magnam vim 15) perpeti Caeſar comperiens, ad ſupplementum exercitus ſui Bauuarios ac fortes in armis *Alemannos* vocavit. Ipſe autem cum *Ottone* duce, fratris filio *Luidulfi* ad urbem *Tarentum*, quam Danai 16) iam praeſidio munitam obtinuerant, feſtinavit, eamque viriliter in parvo tempore oppugnatam devicit. Saracenos quoque valido exercitu ſua populantes ſuperare contendens, cautos illo ſpeculatores miſit, qui certa de hoſtibus referrent. Quos primo infra 17) urbem quandam clauſos effugavit devictos, poſtque eoſdem in campo ordinatos, fortiter adiens 18) innumeram ex his multitudinem ſtravit, prorſusque hos ſperavit eſſe ſuperatos. Sed hi ex

12) *tubicinis.* Mendum ſtupore ſcribae commiſſum correxit Reineccius: *tubicinibus*, ſed Annal. Saxo p. 339. itidem *tubicinis* exhibet. *Vrs.*

13) *Ricdago.* Editiones Redago. Illud Dr. et Annal. Saxo. *Vrs.*

14) *proſternunt.* Addit Ann. Saxo p. 340. *in loco, qui Belxem dicitur. De Slavis autem ceciderunt XXX. millia DLIIII.* modo nos non fallat numerus ab Annaliſta allatus. cf. Chron. Magdeb. ap. Meibom. T. II. p. 278. *Vrs.* — Forte is locus *Belxem* toti pago Beleſemenſi nomen dedit, in quo Arneburg et Tangermunde iacebant. Locus ipſe Belxem iam non ſupereſt. V. Becmanni deſcriptio vernacula Marchiae T. I. p. 70. *Kind.*

15) *vim.* Cod. noſter per compendium ſic *ui'*, nec aliter Codex, quo uſus eſt Leibnitius. Cum Codd. convenit Ann. Saxo ad an. 982. p. 333. Loco eius Reineccius et reliqui ſubſtituerunt *iniuriam.* *Vrs.*

16) *Danai.* Graeci. Annal. Saxo. p. 333. *Vrs.*

17) *infra autem.* Infra in latinitate medii aevi frequenter uſurpatur pro *intra.* Freſne Gloſſar. T. III. p. 1425. Nomen urbis erat *Baſentellum.* Ita quidem Sigonius, ſed ſine veterum auctoritate ſcriptorum. *Vrs.*

18) *fortiter adiens.* Incuria librarii dederat *ad eius*, quod nihil eſt. *Wa.*

ex improviſo collecti ad noſtros unanimiter pergunt, et paululum reſiſtentes proſternunt, proh dolor! III. Idus Iulii 19) *Richarium* lanciferum et *Udonem* ducem, matris meae avunculum, comiteſque *Thietmarum, Becelinum, Gevehardum, Gunterum, Ecelinum,* eiusque fratrem *Becelinum,* cum *Burchardo* et *Dedi* ac *Conrado,* caeteriſque ineffabilibus, quorum nomina Deus ſciat. Imperator autem cum Ottone praefato caeteriſque effugiens ad mare venit, videnſque a longe navim, *Salandriam* nomine, Calonimi equo Iudaei ad eam properavit. Sed ea praeteriens ſuſcipere hunc recuſavit. Ille autem littoris praeſidia petens invenit adhuc Iudaeum ſtantem, ſeniorisque dilecti eventum ſollicite expectantem. Cumque hoſtes adventare conſpiceret, quid unquam fieret de ſe, triſtis hunc interrogans et habere ſe amicum apud eos, cuius auxilium ſperaret, animadvertens, iterum equo comite in mare proſiliens, ad alteram, quae ſequebatur, tendit Salandriam, et ab Heinrico ſolum milite, qui ſzlavonice *Zolunta* vocatur, agnitus intromittitur, et in lecto ſenioris eiusdem navis poſitus, tandem ab ipſo etiam cognitus, ſi Imperator eſſet, interrogatur. Qui cum hoc diu diſſimulare ſtuduiſſet, tandem profeſſus: *Ego ſum,* inquit, *qui peccatis meis id promerentibus ad hanc veni miſeriam; ſed quid nobis ſit modo communiter faciendum, diligenter accipite. Optimos ex meo nunc perdidi miſer imperio, et propter hunc doloris ſtimulum neque terras has intrare, nec horum amicos unquam poſſum vel cupio videre. Eamus tantum ad urbem Roſſan* 20), *ubi mea coniunx meum praeſtolatur adventum, omnemque pecuniam, quam teneo ineffabilem, cum eadem ſumentes, viſitemus Imperatorem veſtrum, fratrem ſcilicet meum, certum, ut ſpero, meis neceſſitatibus amicum."* His dulcibus colloquiis proviſor navis delectatus conſenſit, et perdius ac pernox 21) ad condictum pertingere locum properavit. Quo cum propiarent, binomius ille iuſſu Imperatoris praemiſſus, Imperatricem et qui cum ea erat, *Thiedricum* praeſulem ſupramemoratum cum ſomariis 22) plurimis quaſi pecunia ſarcinatis vocavit. Graeci autem primo ut Imperatricem cum tantis de urbe praefata muneribus exire viderunt, anchoram ponentes, Thiedricum antiſtitem cum paucis intromittunt.

19) *III. Idus Iulii.* teſte Lamberto Schafnab. ap. Piſtorium I, 57. proelium ad Baſentellum duobus diebus ſerius *Idus Iulii,* et, ſi fides habenda *Chronico episcopor. Metenſ. ap. d'Achery* II, 228. *XVII. Kal. Aug.* demum commiſſum eſt. In Necrologio noſtro *Guentherus,* Marchio Thuringiae, et *Vdo,* Dux Franconiae ad II. Idus Iulii inſcripti leguntur, quocum conſentit *necrolog. Fuldenſe* Leibnit. III, 765. coll. Praef. p. 32. Annaliſta Saxo, hic, uti alias, ſequitur Ditmarum. *Wed.*

20) *Roſſan.* Roſſano, olim Roſcianum oppidum Calabriae citerioris in oppoſito ſinus Tarentini litore. cf. *Herm. Corneri* Chron. ap. Eccard T. II. p. 544. *Vrs.*

21) *perdius ac pernox.* Sic Cod. noſter rectius, quam Reineccius, qui ponit *per dies et per noctes;* quod et, qui eum ſecuti, habent. Annal. Saxo conſpirat cum codice. *Vrs.* — cf. Ind Latinit.

22) *ſomariis.* Somarius, Saumarius eſt equus vel mulus ſarcina oneratus. v. Adelungii Gloſſar. manuale medii aevi T. VI. p. 23. ſ. ſub voce *Sagmarius.* Wachteri Gloſſar. Germ. p. 274. ſ. v. *Saumpferd.* Gobelinus Perſona aet. VI. c. 49. vocem per *beſtias theſaurum portantes* exponit. *Vrs.*

mittunt. Sed Imperator rogatu praeſulis vilia deponens veſtimenta et induens meliora, viribus ſuis et arte natandi confiſus, ut ſtetit in prora, mare velociter inſiluit. Quem cum quidam ex circumſtantibus Graecis apprehenſa veſte detinere praeſumeret; perfosſus gladio *Luipponis* egregii militis retrorſum cecidit. Fugerunt hi in alteram partem navis, noſtri autem, quibus huc veniebant puppibus, incolumes Caeſarem ſequebantur, eos littoris ſecuritate praeſtolantem, praemiaque promiſſa magnis muneribus Danais implere cupientem. Hi vero multum perterriti promiſſionibusque diſſidentes abierunt patrios repetentes fines; quique dolo omnes ſemper vicerant nationes, ſimili ſe tunc deluſos arte ſentiebant. Quanta autem laetitia a praeſentibus poſteaque venientibus Imperator ſusceptus ſit, explicare non valeo.

Sed ut in omnibus, lector cariſſime, certus efficiaris, Salandria 23) quid ſit, vel cur ad has pervenerit oras, breviter intimabo. Haec eſt, ut praefatus ſum, navis mirae longitudinis et celeritatis 24), et utroque latere duos tenens remorum ordines, ac centum quinquaginta nautas. Duabus hoc unum erat nomen navibus, quae iuſſu Baſilei Nicaphoris 25) Calabriam petierunt colligendi gratia tributi: quae licet Romano ſpecialiter ſerviat imperio, tamen ne aliquam a Graecis patiatur moleſtiam, auri debitum quotannis voluntarie perſolvit Conſtantinopolitanis. Imperator autem has venientes, inextinguibilemque ab omni re, praeter acetum, ferentes ignem, ſibi coniunxit, et in mare ad comburendas Saracenorum naves conductas direxit; quarum una, ſicut praedixi, ſuscipere devictum eundem recuſavit, ſeu ob ignorantiam ſui, ſeu ob metum ſubſequentis inimici. Altera autem, quae hunc inſtinctu Heinrici ſuscepit, velut praefatus ſum, invita reddidit. Paululum mihi nunc devianti mens eſt, incepta perficere. Omnes noſtri principes comperta tam miſerabili fama conveniunt dolentes, et ut eum ſibi liceret videre, per epiſtolae portitorem unanimi ſupplicatione poscebant. Quorum legationem Caeſar ut audivit, deſideranti animo conſenſit. Ponitur in *Berna* 26) civitate conventus, et omnis huc convocatur principatus, neceſſaria ut hic tractarentur multa. Solus dux *Bernhardus* in media revertitur via; namque una ex urbibus ſuis 27), ... quam Imperator contra Danos opere ac praeſidio firmavit,
An. 983. A. S. dolo ab his denuo capta, caeſis defenſoribus eiusdem incenſa eſt. Anno dominicae incarnationis DCCCCLXXXIII. 28) Imperator *Veronae* placitum habuit, et *Heinricus* minor

23) *Salandria.* De navigiis huius nominis v. Gobelinum Perſonam p. 251. 252. Adelung Gloſſar. T. II. p. 387. ſ. v. Chelandrium. *Vrs.*

24) *celeritatis.* Cod. Dr. habet *aclaritatis* prima tamen litera eraſa. *Wa.*

25) *Nicaphoris Calabriam.* Cod. Dr. vitioſe in *Caphoris Calabrium.* Nicephoris Leibnitius plane non habet. *Vrs.*

26) *Berna.* i. e. Verona. *Vrs.*

27) *ex urbibus ſuis, — quam.* Hic ſpatium in Cod. noſtro relictum eſt, eo, ni fallor, conſilio, ut illi nomen urbis inſcriberetur. Nec lacunam explevit Leibnitius ex Codice Brux. qui ex noſtro procul dubio exſcriptus eſt, nec Ann. Saxo habet. *Vrs.*

minor exilio ſolutus, dux Bauuariorum effectus eſt 29); et in hoc anno Sclavi unanimiter reſtiterunt Caeſari et Thiedrico marchioni: et filius Imperatoris ab omnibus in dominum eligitur. Poſt paucos dies discedebant ultimum vale dicentes; namque Imperator cum Romam veniret, relicta ~~matre ſua~~ venerabili in Papia civitate, graviter infirmatus, ut extrema perſenſit adeſſe, omnem ſuimet pecuniam partes diviſit in quatuor, unam eccleſiis, ſecundam pauperibus, tertiam dilectae ſuimet ſorori *Mechtildae*, quae Abbatiam in Quidilingeburg devota Chriſto famula obtinuit, quartam ſuis triſtibus donavit miniſtris ac militibus, factaque latialiter confeſſione coram Apoſtolico, caeterisque coëpiscopis atque presbiteris, acceptaque ab eis optata remiſſione VII. Id. Decembr. 30) ex hac luce ſubtractus eſt, terraeque commendatus, ubi introitus orientalis Paradiſi domus ſancti Petri cunctis patet fidelibus, et imago dominica honorabiliter formata venientes quosque ſtans benedicit. Equidem ſortis memor humanae, multumque indigens indulgentiae, coeli terraeque Deum et Dominum ſupplex efflagito, ut quicquid hic in mea unquam peccaverit eccleſia, clemens remittat, pro beneficiis autem centuplum largiatur poteſtateque immerito mihi conceſſa indulgeo, te obnixe ſucceſſorem poſtulans, ut huic veniam nemini in ultimis denegandam ſemper ex corde tribuas.

Huius inclita proles nata 31) ſibi in Silva, quae *Ketil* 32) vocatur, in die proximi natalis Domini ab *Iohanne* Archiepiscopo Ravennate et a *Willigiſo* Magociacenſe in regem conſecratur Aquisgrani, et completo hoc officio mox legatus triſti nuntio tanta An. 984. A. S.

28) *DCCCCLXXXIII.* (983.) Hos numeros habet aperte Dresd. et Annal. Saxo p. 336. qui ſoli veri ſunt. Maderus igitur et Leibnitius falſi ſunt, qui DCCCCLXXVIII. (978.) habent. *Vrs.*

29) *effectus eſt.* Sic Cod. Dresd. Deſunt haec duo verba in editionibus, Leibnitius in notis tantum attulit. *Vrs.*

30) *VII. Id. Decembr.* Obiit Otto II. Imp. anno aetatis undetriceſimo, hinc Fabricius, cui Orig. Saxon. Lib. II. p. 202. duodequadrageſimus placuit, corrigendus eſt. Annum eius obitus 983. comprobant Sigebertus Gemblai p. 139. Chron. Vrspergenſe p. 225. Alberici Chron. P. II. p. 25. Chronogr Saxo p. 196. Gobelinus Perſona p. 252. Annus vero 995. in Chronico Magdeb. p. 279. cenſoria virgula notandus eſt. *Vrs.*

31) *proles nata.* Annal. Saxo p. 330. diſerte ſcripſit: *anno* 980. *Otto tertius Imperator futurus hoc anno natus eſt.* In ventos igitur abeunt vana ſomnia Leukfeldii in Antt. Halberſt. p. 279. cui annus 973. valde arriſit. Paullo poſt, in libro ſequenti Ditmarus ipſe teſtatur, Ottonem *anno aetatis ſuae decimo quinto* Romae a pontifice unctionem imperialem accepiſſe, anno nempe DCCCCXCVI. *Vrs.*

32) *ſilva Ketil.* Eadem eſſe videtur, quae *Catulana* ſive Guelphorum ſilva in comitatu Mansfeldenſi, quamvis ſententia *Scheidii* in *Schriften der Duisburg. gel. Geſellschaft* p. 4. ff. de ſilva *Kettelwald* vocata, in ducatu Clivienſi ad arcem Gennep, omnino attentionem mereatur. cf eundem Scheidium Tomo IV. Origg. Guelficar. in praefatione. — — Falſo ſilva Ketil in ditione Trevirenſi quaeritur, vel in Mansfeldenſi, quod Vrſino placuit; potius eſt ſilva *Kettel* prope Gennepum, in qua caſtrum venatorium ſitum erat. Tota dynaſtia Kettel vocabatur, cuius poſtea dominus erat Herbertus, pater S. Nortberti Æpiscopi Magdeb. v. Scheid. l. c. *Kind.*

tanta perturbans gaudia advenit. Movit multorum corda ineffabilis dolor, virtus ſublata queritur, quam ſaepiſſime incolumem homo fragilis et dubius perſequitur. Sedit hic bis quinos ſolares annos poſt obitum patris ſui, regni tutor et imperii, hoſtibus cunctis horrendus, commiſſisque gregibus inexpugnabilis murus. Nutat anxia in tantis rebus populi ſententia, quam cito firmavit divinae maieſtatis miſeratio. Solvitur a Traiectenſi cuſtodia dux *Heinricus* 33), et ab eo Rex tenellus ad nutriendum ſive ad degradandum a *Varino* Colonienſi archiepiscopo, cuius firmae fidei ab Imperatore praedicto is commiſſus fuit, aſſumitur. Obſeram modo tertii ſeriem voluminis dura vecte necis deflendae tertii Imperatoris noſtri, et certitudinem pietatis almae, qua omnem excluſit ambiguitatem, ſtylo laetus aperire conabor. 34)

Chro-

33) *Dux Henricus — tenellus — aſſumitur.* Nimis libere transtulit Vrſinus: *er huldigte dem jungen Könige. Aſſumitur* intelligendum eſt de tutela ſ. mundiburdio, ut ſtatim poſtea, ſub initium Libri IV. dicitur: Henricus regem patronus legalis — ſuscepit. *Kind.*

34) *conabor.* Recentior manus adſcripſit: Deſunt verſus de Ottone III. *Vrs.*

Chronici Dithmari
Epiſcopi Merſeburgenſis
Liber IIII.

Anno dominicae incarnationis DCCCCLXXXIIII. Domina Imperatrix *Theuphano*, An. 984.
tertii mater Ottonis, et proh dolor! in hoc ordine ultimi, novitate diri vulneris et A. S.
unici abſentia filii perculſa ad *Athelheidam* Imperatricem Papiam civitatem veniens, magno ſuscipitur luctu, caritativoque lenitur ſolatio. Praefatus vero dux 35) cum *Poppone* venerabili episcopo 36), ſub cuius poteſtate diu tenebatur, et cum *Ekberto* comite unioculo 37), Aggrippinam veniens regem patronus legalis *Uuarino* 38), ut praedixi, Archipraeſule ſuscepit, eiusdemque auxilium cum omnibus, quos ad ſui gratiam convertere poterat, firmiter eſt adeptus. Diſpoſitis autem, prout ſibi placuit, cunctis dux ad Corbeiam cum eis venit, ibique *Thiedricum* et *Sicconem* 39) comites et confratres nudis pedibus veniam poſtulantes dedignatur ſuscipere. Quod hi aegre ferentes abierunt, cognatos ſuimet et amicos a Ducis miniſterio toto mentis niſu amovere ſtudentes; qui cum palmarum ſolennia in Magadaburg celebrare voluiſſet, omnes regionis illius principes huc convenire rogavit atque praecepit, tractans quomodo ſe
348 ſuae poteſtati ſubderent, regnique eum faſtigio ſublevarent. Huic conſilio maxima pars procerum hoc dolo conſenſit, quod licentiam a domino ſuimet rege, cui iuraverat prius, peteret, poſtque ſecura novo regi ſerviret. Quidam autem ob eius indignationem digreſſi occultis meditantur aſtutiis, qualiter hoc nunquam fieret. Inde egreſſus Heinricus proximum paſcha Quidilingeburg feſtivis peregit gaudiis; quo magnus regni primatus colligitur, a quibusdam autem venire illo nolentibus, ad omnia diligenter inquirenda nuntius mittitur. Hac in feſtivitate idem a ſuis publice rex appellatur, laudibusque divinis attollitur. Huc *Miſeco* et *Miſtui* et *Bolizlouo* duces cum caeteris ineffabilibus confluebant, auxilium ſibi deinceps ut regi et domino cum iuramantis aſſirmantes. Multi ex his fidem violare ob timorem Dei non praeſumentes paulu-

35) *Praefatus dux.* Henricus. *Vrs.*

36) *venerabili episcopo.* Traiectenſi. *Vrs.*

37) *unioculo. monoculo* Cod. Brux. et Ann. Saxo p. 341. *Vrs.*

38) *de Uuarino* rectius cum Ann. Sax *a Warino.* Vrs.

39) *Sicconem.* Ann. Saxo p. 341. ita: *Theodericum et eius fratrem, Comites.* Sicconem, ſic enim Cod. Dr. (ſine dubio pro Eſiconem) non habet Ann. Saxo. *Vrs.*

paululum evaſerunt, et ad civitatem *Hesleburg* 40), quo conſocii eorum adverſus ducem iam palam conſpirantes conveniebant, feſtinavere; quorum haec ſunt nomina. Ex oriente hi comites cum *Bernhardo* duce et *Thiedrico* marchione, *Ekkihardus*, *Biio*, *Eſic*, *Bernhardus* comes et clericus, *Sifrith* eiusque filius, *Frithericus* et *Ciazo* confratres. Conprovincialium autem *Thiedricus* et *Sibert* confratres, *Hoico*, *Ekkihardus* et *Bezeko*, germani, *Brunig* et ſui, militesque ſancti Martini iuſſu archipraeſulis *Vuilligiſi*, quibus adhaerebat occidentalium maxima multitudo. Quod dux comperiens, ſuos magnis muneribus ditatos cum gratia dimiſit, ipſe autem cum valida manu ad perturbandam hanc coniurationem ſeu pacificandam ad *Uuerlu* 41) properans, *Popponem* miſit episcopum 42), ut adverſantes ſibi disiungere vel reconciliari tentaret. Qui cum coepto itinere perſiſteret, hoſtes congregatos, iamque ducem petere paratos inveniens, vix pacem mutuam in loco, qui *Seuſun* 43) dicitur, ad condictum pepigit diem: ad quam dux Bauuariam continuo proficiscens, cum venire aut noluiſſet, aut propter *Heinricum* ducem 44), qui tunc Bauuariis atque *Carentis* 45) praefuit, munere praefati imperatoris non potuiſſet, hoſtilis immanitas urbem comitis *Ekberti*, quae *Ala* 46) dicitur, poſſedit 47), deſtructisque protinus muris intrantes *Athelheidam* 48) Imperatoris filiam, quae hic nutriebatur, cum pecunia ibi plurimum collecta rapiunt, gaudentesque redeunt. Dux autem converſis ad ſe omnibus Bauuariorum episcopis comitibusque nonnullis, Francorum terminos his fretus ſociis adiit, et in

pascuis,

40) *Hesleburg.* Hodie vocatur *Aſſeburg* in comitatu Mansfeldenſi, non longe a civitate Mansfeld. cf. Meibom. Chron. Waldtbecc. p. 71. ſſ.

41) *Uuerlu. Warlu, Werlaou, Werlaha, Werlitz* — caſtrum erat munitiſſimum regum et imperatorum Germanicorum, palatio ornatum. Hodie eſt civitas ſita in comitatu Arnsbergiae Weſtphaliae inter fluvios Suſatum et Vnnam. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 520. 546. Meibomii not. ad Witichind. T. I. S. R. G. p. 682. Aliter ſentiunt *Gruberus* in hiſt. Goettingenſi P. I. §. 44. *Hannöver. Anzeigen* 1751. p. 367. alii. *Vrs.* — De vero ſitu veteris palatii regalis et imperialis Werlae, fide diplomatum et veterum ſcriptorum episcopatui Hildeſienſi aſſerto, prolixam et eruditam Diſſ. edidit *Franc. Dominic. Haeberlin*, Helmſt. 1786. Vere prope Goslariam ſita fuit Werla, ab Henrico II. ao. 1013. eccleſiae Hildeſienſi donata, poſt quam donationem omnino fiscus imperialis, quod tamen Vrſinus negare nititur, Goslarium translatus eſt. *Kind.*

42) *Popponem miſit episcopum.* Vltraiectinum episcopum fuiſſe hunc Popponem ex praecedentibus, et ex Ann. Saxone intelligitur. Mirandum igitur eſt, eius memoriam nec apud Bekam, nec Hedam, in ipſorum vitis episcopor. Traiectenſium exſtare. *Kind.*

43) *Seuſun.* Annal. Saxo p. 342. *Sueſon.* Probabiliter eſt *Sentiacum* ſ. *Sinciacum*, teutonice *Senzig* ad Rheni ripam, ubi is cum Arola miscetur, Andernacum inter et Coloniam Agrippinam ſitum. Olim erat villa regia. *Vrs.*

44) *Henricum Ducem.* Ann. Saxo addit: filium Bertoldi. *Vrs.*

45) *atque Carentis.* Ap. Ann. Saxonem haec duo verba non leguntur. *Vrs.*

46) *Ala.* Nunc *Aalen*, urbs ducatus Sueviae inter Vlmam et Halam Suevorum poſita. *Vrs.*

47) *poſſedit.* Ann. Saxo *obſedit.* *Vrs.*

48) *Adelheidam.* Editiones *ad* Adelh. Cod. Dresd. non habet *ad.* Recte; nam iungendum: *Adelheidam — rapiunt.* Wa.

pascuis, ad *Biſinſtidi* 49) pertinentibus, ad alloquendos regionis illius principes conſedit. Magontinae tunc proviſor eccleſiae *Vuilligiſus* cum duce *Conrado* caeterisque optimatibus huc venit. Hos dux quibuscunque valuit modis ſibi coniungere tentans, eosque a promiſſa regi ſuo cum ſacramentis fide nunquam vita comite receſſuros, unanimi eorum reſponſo percipiens, coactus eſt futuri timore duelli cum iuramentis affirmare, ut III. Kal. Iulii 50) ad locum, qui *Rara* 51) vocatur, veniret, puerumque matri ſuae illisque redderet. Tunc unusquisque remeavit ad ſua, mente diverſa prae gaudio atque triſtitia.

Poſthaec Heinricus *Bozlanum* ducem Boëmiorum, in cunctis ſuimet neceſſitatibus An. 984.
ſemper paratum, cum ſuis adiit, honorificeque ab eo ſusceptus, cum exercitu eiusdem A. S.
a finibus ſuis per *Niſeni* et *Deleminci* 52) pagos usque ad *Mogelini* 53) ducitur. Deindeque cum noſtris obviam ſibi pergentibus ad *Medeburun* proficiscitur. *Vuagio* vero miles Bolizlaui ducis Boëmiorum, qui Heinricum 54) cum exercitu comitatur, cum ad *Miſni* redeundo perveniret, cum habitatoribus eiusdem pauca locutus, *Frithericum*, *Rigdagi* marchionis, tunc in Merſeburg commorantis, amicum et ſatellitem, ad eccleſiam extra urbem poſitam venire, ac cum eo loqui per internuntium poſtulat. Hic egreditur, porta poſt eum clauditur, et *Rigdagus* eiusdem civitatis cuſtos 55) et inclitus miles iuxta fluvium, qui *Tribiſa* 56) dicitur, ab his doloſe occiditur. Urbs autem praedicta Bolizlaui mox praeſidio munita, eundem cito dominum et habitatorem ſuscepit. A quo *Uolcoldus* antiſtes vulgi inſtinctu varii expellitur, et ad Uuilligiſum archiantiſtitem veniens benigne ab eodem ſuscipitur. Hunc enim 57) pro filio episco-

pus

49) *Biſinſtidi.* *Bisenstätt* propter Wormatiam, haud procul a Rheno, olim fuit villa regalis. Reineccius poſuit *Wesenstadt*, quod in editionis ſuae et fortaſſe etiam Codicis noſtri margine *Weissenstadt* explicuit. Annal. Sax. *Biſſintide.* *Vrs.*

50) *III. Kal. Iulii.* Loco numeri III. Ann. Saxo deſcriptoris vitio habet *in Kal. Iulii.* Vrs.

51) *Rara.* *Raurheimium* ſ. *Rorheimium* ad ripam Rheni inter Wormatiam et Gerenshemium ſita. *Vrs.*

52) *Niſeni et Deleminci.* Terra Misnica, ut nunc eſt, pagum Niſeni maximam partem et pagum Daleminci ex toto complectitur. Loco Niſeni Ann. Saxo p. 342. poſuit *Miſeni.* *Vrs.*

53) *Mogelini.* Hodie *Mügeln*, cui civitas Oſchatz eſt proxima. *Vrs.*

54) *Heinricum.* Ann. Saxo addit Ducem.

55) *civitatis cuſtos.* Qui poſtea temporis titulum *Burggraviorum* Misnenſium obtinebant, ab initio urbis Misnae nominabantur cuſtodes eius. Talis erat *Rigdagus*, a Marchione eiusdem nominis bene diſtinguendus. De hoc inſigni momento pluribus egi in translat. Germ. p. 157. *Vrs.* — *Rigdagus — occiditur* Necrolog. ad 11. Oct. *Riddagus laicus frater noſter et occiſus.* Nomine eius monaſterio noſtro 2. Solidi ex ſalinarum reditibus donati ſunt. Fuit fortaſſe pater vel patruus Riddagi, Abbatis noſtri. *Wed.*

56) *Tribiſa.* *Tribuſa* Ann. Saxo. *Vrs.*

57) *Hunc enim* ſcil. Archiepiscopum. Ann. Saxo. *Vrs.*

pus nutriit, et cum ad eoas 58) ordinaretur regiones, ſecundo Ottoni, cui magiſterio
praefuit, diligenter vice ſui habendum commendavit. Hoc ſemper iſte in animo tenuit,
ac maximo honore cognovit, et tunc adprime, cum ſibi fuit neceſſe; et in *Erpesfor-
dia*, quo ipſe deſideravit, procurari eundem ſummopere iubet. Ibi diu converſatus
An. 985. A. S. poſt mortem Ricdagi marchionis incliti, *Ekkihardo* ſuccedente et Bolizlauo ad propria
remeante, ſedem propriam reviſit; poſteaque Bolizlaui amicitiam firmiter acquirens,
cum in Praga coenam Domini celebraret, poſteaque die, quae eſt Paraſceue, cum
memoriam divinae 59) paſſionis rite perageret, paralyſi perculſus 60) asportatur, et in
hac infirmitate usque ad finem huius vitae, quamvis ad tempus convalesceret, perman-
An. 993. ſit. Sedebat XXIII. annos, X. Kal. Septembr. ex huius carnis ergaſtulo eductus. In
huius vice *Eid*, noſtrae congregationis 61) frater, vir iuſtus et magnae ſimplicitatis
ordinatur, hortatu Giſileri Archipraeſulis, de cuius inclita converſatione multa ad ae-
dificationem noſtram utilia 62), cum tempus fuerit, narrabo, nunc in coeptis perſiſtens.

An. 984. A. S. Interim fautores regis *Uuillehelmum* comitem 63) duci nimis familiarem, in *Uui-
mari* poſſidentes 64), comperto eiusdem adventu illo feſtinant, ac iuxta villam, quae
Iteri dicitur, convenientes caſtra metati ſunt, craſtino contra eum bellaturi. Quod 349
cum ducem protinus non lateret, Giſilerum huc miſit archiepiscopum, qui voluntatem
eorum perquireret, pacemque, ſi potuiſſet ulla fieri ratione, firmaret. Hic cum ſenio-
ribus congregatis ſuae legationis aperiret ſecretum, dictum eſt ab his, ſi regem et do-
minum ſuum reddere, niſque de rebus ſuis praeter *Merſeburg*, *Vualbizi* et *Fraſu* 65)
ad ſupra memoratum diem ſibi detinere voluiſſet, idque ſacramentis credibilibus ap-
probaret, quod tunc cum ſecuritate eorum ex parte conſolidata, huic abire liceret;
ſin autem, quod eundi redeundique nullus vivo patesceret locus. Quid plura? quic-
quid

58) *ad eoas.* Literae utriusque vocis iunctae leguntur, ſic *adeoas.* Cod. Br. et Ann. Saxo legunt forſan accuratius *ad eas*, quamvis *ad eoas*, ſc. orientales facile intelligi poſſint. *Vrs.* — *Ad eoas* unice verum, et alibi etiam apud Noſtrum occurrit. *Wa.*

59) *divinae paſſionis.* Cod. Brux. *dominicae.* *Vrs.*

60) *Uowoldus paralyſi perculſus.* Hic an. 993. mortuus episcopus Misnenſis nomine *Vocconis episcopi* in necrologio ad 23. Aug. occurrit. Contracta eiusmodi nomina plura inveniuntur. Sic *Sizzo* et *Pazzo* pro *Sigeberto* et *Pacifico* cet. *Wed.* — De Volcoldi paralyſi et *Eidii* ſ. Aegidii ſucceſſione in episcopatu Misnenſi legatur *Dobnerus* in notis ad Hagecii Chron. Bohem. T. III. p. 360. Refert ad annum 991. *Kind.*

61) *noſtrae congregationis.* i. e. Magdeburg eccleſiae Canonicus. *Vrs.*

62) *utilia.* Reineccius loco eius ponit *verba*, nec minus Leibnitius. Sed in Cod. noſtro aperte, et melius, uti dedimus. *Vrs.*

63) *Wilhelmum comitem.* Addit Ann. Saxo: *de Thuringia* *Vrs.*

64) *poſſidentes.* Ann. Saxo *obſidentes.* *Vrs.*

65) *Vualbizi et Fraſu.* Walbizi hodie *Walbeck* in comitatu Mansfeldenſi. Ann. Saxo habet *Wallebike.* Fraſu nunc *Froſa*, urbs ad ripam Albis ſita ultra Magdeburgum. *Vrs.*

quid expoſcunt, craſtino impetrant, eumque ad Merſeburg, ubi ductrix *Giſla* 66) lon-
go triſtis ſedebat abſceſſu, hi discedentes ire permittunt. Is vero cum fidelibus ſuis
ſingula quaeque discutiens, ſeque ob Dei timorem, patriaeque ſalutem a propoſito
receſſurum ſuo veraciter indicans, grates auxilii ſuimet ac bonae voluntatis condignas
refert, et ut cum illo ad condictum pergerent diem, omnes caritative poſtulat. Ven-
tum eſt ad Rara ab Imperatricibus in Papia 67) humiliter divinam conſolationem huc
usque praeſtolantibus, et ab univerſis imperii ac regni principibus, fidelisque promiſſio
ducis completur, data cunctis, qui ad regnum pertinebant, gratia ſui, abeundique li-
centia. Stella a Deo praedeſtinati rectoris media die cernentibus univerſis clara reful-
ſit. Fit unus laicorum atque clericorum in Chriſti laude concentus, ac prius repugnan-
tium ſupplex affectus, convenitque in unum diſſona turba dominium. Rex a ſuimet
matre aviaque diligenter ſusceptus *Hoiconis* magiſterio comitis commiſſus eſt. Inter
Regem et ducem pax firmatur usque ad ſupra memorata *Biſiſtidi* 68) prata, utrisque
ſua petentibus. Convenientibus autem his malorum inſtinctu in malo disceſſerunt, ſic-
que multum temporis ſtetit intervallum. Oritur autem inter hunc et praefatum *Hein-
ricum*, qui minor dicebatur, magna ſeditio, qua *Herimanni* comitis conſilio poſtmo-
dum finita, regis gratiam in *Francanafordi*, et ducatum dedicius 69) promeruit. Ce- An. 985. A. S.
lebrata eſt proxima paſchalis ſolennitas in *Quidelingeburg* a rege, ubi quatuor mini-
ſtrabant duces, *Heinricus* ad menſam, *Conradus* ad cameram, *Hecil* ad cellarium,
Bernhardus equis praefuit. 70) Huc etiam Bolizlauus et Miſeco cum ſuis conveniunt,
omnibusque rite peractis muneribus locupletati disceſſerunt. In diebus illis *Miſeco* 71) An. 986. A. S.
ſemetipſum regi dedit, et cum muneribus aliis camelum ei praeſentavit, et duas expe-
ditiones cum eo ſecit. In primo anno regni eius antiſtes Hillineſſemenſis *Aduuinus* 72)
Kal.

66) *Giſla.* Henrici, Ducis Bavariae uxor, filia Conradi regis Burgundiae, qui erat frater Adelheidae imperatricis. Ann. Saxo. *Vrs.*

67) *in Papia.* lectio fortaſſe corrupta, in Ann. Saxone non invenitur. *Vrs.*

68) *Biſiſtidi.* Ann. Saxo Biſſinſtidae. *Vrs.*

69) *dedicius.* barbare pro *dedititius.* et ſic Reinecc. et Leibnitius. Ann. Saxo p. 344. bene illustravit: Veniente rege in Franconoford, illuc Henricus ipſe adveniens, in conſpectu totius populi, complicatis manibus, humilis habitu et actu, vera compunctus poenitentia, Regiae *ſe tradidit* poteſtati. Quem digno honore ſusceptum et ductoria itidem dignitate ſublimatum inter fideliſſimos, ut ius propinquitatis exigebat, eum deinceps habebat. cf. Chronogr. Saxo p. 198. ſ. *Vrs*

70) *equis praefuit.* Nemo praeter Ditmarum iſta notavit. Hi quatuor Duces Palatino miniſterio functi ſunt. Henricus Bavariae Dux, Dapiferi, Conradus Camerarii munus obiit, Hekil Carinthius Pincernae, Bernhardus Saxonum Dux Mareſchalli ſeu Comitis ſtabuli vices peregit. *Vrs*

71) *Miſeco.* Ann. Saxo p. 345. ad an. 986. Otto rex adhuc puerulus cum magno exercitu perrexit in Slavoniam, ibique ad eum venit Miſeco dux Polonorum cum multitudine nimia, obtulitque ei camelum et alia xenia multa, ſe etiam ipſum ſubdidit poteſtati illius, et tunc ſimul pergentes devaſtaverunt totam terram incendiis et depraedationibus multis. *Vrs.*

72) *Aduuinus.* Apud Ann. Sax. ad an. 984. p. 344. *Otwinus.* *Vrs.*

Kal. Decembr. obiit, et *Oſdagus* eiusdem monaſterii praepoſitus ſucceſſit. Quo ſedente quinque annos et tunc exſpirante 73) *Gerdagus* tunc cellerarius ordinatur 74), et cum ille in III. ordinationis ſuae anno Romam cauſa orationis petens reverteretur, VII. Id. Decemb. obiit 75), et corpus eiusdem per ſingula diviſum membra in ſcriniis duobus ad monaſterium ſuimet a conſociis lugubriter delatum eſt. Hos antiſtites duos *Giſilerus* archipraeſul caſu ibidem adveniens terrae commendavit. [Tunc *Berwardus*, magiſter regis 76), facta electione conſecratur.]

Multis bellorum aſperitatibus Sclavos laceſſere Rex non deſiſtit. Orientales quoque adverſus ſe praeſumentes inſurgere devicit. De occidentali parte quam plures, arma ſaepius commoventes multosque depraedantes, vi et arte is ſuperare contendit. Puerilia 77) non eſt opus numerare, longumque videtur, quae pro prudentibus is effe-
An. 989. A. S. cerit conſiliatoribus, enarrare. Cometa apparens damna in peſtilentiis ſubſequutura indixit. Imperator iam factus vir, ut ait Apoſtolus, evacuavit quae erant parvuli, ſemperque Merſeburgenſis deſtructionem eccleſiae deflens, quomodo haec renovaretur 78), ſedula mentis intentione volvebat, et quamdiu in corpore vixit, hoc votum
An. 991. A. S. perficere ſtuduit monitis piae matris, quae talia, ut mihi *Meinſuith* 79) poſt retulit, ſicut ab ipſa percepit, in ſomnis vidit. Apparuit ei intempeſtae noctis ſilentio ſanctus Chriſti athleta, Laurentius, dextero mutilatus brachio; *cur*, inquiens, *quis ſim, non interrogas?* et illa, *non audeo*, infit, *domine mi!* Ille autem proſequitur: *Ego ſum*, dicens, et nomen innotuit, *Quid in me modo ipſa conſideras* 80), *tuus effecit ſenior* 81), *eius perſuaſu ſeductus, cuius culpa electorum Chriſti magna multitudo discordat.*" Poſthaec nati ſuimet commiſit fidei, ſeu vivente Giſilero, ſeu moriente fieri

73) *exſpirante.* Osdagus obiit 989. Ann. Saxo p. 347. *Vrs.*

74) *ordinatur.* XIV. Kal. Febr. an. 990. Ann. Saxo p. 348. *Vrs.*

75) *VII. Id. Dec. obiit*, et quidem Cumis. an. 992. Ann. Saxo p. 355. *Vrs.*

76) *magister regis.* Regis Capellanus ordinatus eſt in episcopum Hildinisheim. XVIII. Kal. Febr. an. 993. Ann. Saxo p. 355. Huius episcopi vita auctore Tangmaro presbytero exſtat ap. Leibn. T. I. p. 441. ſſ. Erat ex familia Comitum Palatinorum Saxoniae, qui ab arce Sommerſenburg nomen acceperunt. *Vrs.* — Totus locus in Cod. Dr. eſt interlinearis, pallidiori atramento ſcriptus. *Wa.*

77) *Puerilia.* Reineccius et Leibnitius *pueritiam.* *Vrs.*

78) *renovaretur.* Sic reſtitui e Cod. Dr. pro revocaretur. *Wa.*

79) *Meinſuith.* Sic recte Cod. noſter. Corrupte Reineccianа et Leibnitiana *meimet Suiti.* Conſonat cum Dresd. Ann. Saxo p. 352.

80) *quid in me conſideras.* Annal. Saxo p. 352. *deſideras*, quod ſcopo dicentis accommodatius videtur, hoc ſenſu: quale membrum corporis mihi deeſſe animadvertis. S. Laurentius ſc. dextro brachio truncatus apparebat. *Vrs.* — At vero ſimplicitati Ditmari magis convenire videtur vulgata lectio, hoc ſenſu: Huius defectus brachii, quem in me conſideras, cauſa eſt tuus ſenior. Paullo ante in Leibnitii editione vitioſe legitur *meimet Suith*, quod, uti Vrs. notavit Semlerus. *Kind.*

81) *tuus ſenior.* i. e. Giſilerus. *Vrs.*

fieri potuiſſet, redintegrato episcopatu patris ſui animam in noviſſimo die ad aeternam requiem renovaret. Haec quamvis ſexu fragilis, modeſtae tamen fiduciae, et quod in Graecia rarum eſt, egregiae converſationis fuit, regnumque filii eius cuſtodia ſervabat virili, demulcens in omnibus pios, terrensque ac ſuperans erectos. De fructu vero ventris ſui decimas Deo obtulit filias ſuas, primam 82) ad Quidilingeburg *Athelheidam* nomine, alteram ad *Gandersheim*, quae *Sophia* dicitur.

Eo tempore *Miſeco* et *Bolizlauus* inter ſe diſſonantes multum ſibi invicem nocue- An. 990. A. S.
runt. Bolizlauus *Luiticios* ſuis parentibus et ſibi ſemper fideles in auxilium ſui invitat 83); Miſeco autem praedictae Imperatricis adiutorium poſtulat. Quae cum tunc in Magadaburg fuiſſet, Giſilerum eiusdem archiepiscopum, comitesque hos *Ekkihardum*, *Eſiconem*, *Binizonem* cum patre meo et eius aequivoco 84), *Brunone*, *Deudone*, caeterisque compluribus eo miſit. Qui vix cum III. proficiscentes legionibus ad pagum *Selpuli* dictum venerunt, ac iuxta unam paludem, ſupra quam pons longus porrigitur,
350 conſederunt, et ecce in noctis ſilentio unus ex ſociis *Uuillonis*, qui pridie ad perſpiciendum ſuimet praedium praecedens, a Boëmiis captus eſt, evadens periculum imminens, Binizoni primo indixit comiti. Tunc noſtri eius admonitione celeriter ſurgentes ſe praeparant, et in ipſo iam venientis aurorae crepusculo miſſam audiunt, quidam ſtando, et alii ſuper equos ſedendo, et in ortu ſolis exeunt e caſtris, ſolliciti de eventu futuri certaminis. Tunc Bolizlauus cum ſuis venit turmatim III. Id. Iulii, et utrinque nuncii mittuntur, et ex parte Bolizlaui quidam miles, *Flopan* 85) nomine, ad perſpiciendum agmen noſtrorum acceſſit, et reverſus inde interrogatur a domino, qualis eſſet exercitus hic, ſi cum eodem potuiſſet pugnare, an non? Hortabantur enim hunc ſatellites ſui, ut nullum de noſtris vivum ſineret abire. A quo ſic ei redictum: „*Exercitus hic quantitate parvus, qualitate ſua optimus, et omnis eſt ferreus, pugnare cum eo tibi potis eſt; ſed ſi tibi hodie victoria evenit, ſic proſterneris, ut fugiendo Miſeconem inimicum, tunc continuo perſequentem, vix aut nequaquam evadas, et Saxones tibi hoſtes in perpetuum acquiras: ſi autem victus fueris, finis eſt de temetipſo et de omni regno ad te pertinenti; non enim remanet ſpes ulla reſiſtendi inimico te undique ſecus vallanti.*" Talibus alloquiis furor illius ſedatur, et pace facta principes noſtros alloquitur, ut qui contra eum huc venirent, cum eo ad Miſeconem pergere, et in reſtituendis ſuimet rebus ſe apud Miſeconem adiuvare voluiſſent. Hoc laudabant noſtri, et Giſilerus archipraeſul cum Ekkihardo, Eſicone ac Bini-

82) *primam.* In Codice Dr. numeri nota I. exprimitur, uti et ap. Ann. Sax. p. 352. Editiones omittunt. *Vrs.*

83) *ſui invitat*, uti et Ann. Saxo p. 348. Reinecc. et Leibnit. *vocat.* Vrs. — *Sui.* ex Cod. Dr. revocavi pro *ſuum.* *Wa.*

84) *eius aequivoco.* Abelius in not. ad Chron. Walbecc. ſe hoc non intelligere fatetur, legit enim ſine diſtinctione *cum aequivoco Brunone.* Sed Sigfridus, filius Sigfridi Walbeccenſis et Ditmari frater, vel Sigfridus, Comes Stadenſis intelligi poteſt. *Kind.*

85) *Flopan.* Annal. Saxo p. 349. Zlopam.

Binizone comitibus proficiscebatur cum eo, caeteris omnibus domum cum pace revertentibus. Adveſperaſcente iam die his omnibus arma ſumuntur et mox cum iuramento firmatis redduntur. Venit Bolizlauus cum noſtris ad Oderam, ad Miſeconem nuntius mittitur, qui diceret, *ſe in poteſtate ſua auxiliatores ſuos habere, ſi regnum ſibi ablatum redderet, hos incolumes abire permitteret; ſin autem, omnes perderet.* Sed Miſeco huic 86) talibus reſpondit: *Si voluiſſet rex, ſuos acquireret ſalvos, aut ulciſci perditos faceret, et ſi hoc non fieret, quod propter eos nil omnino perdere voluiſſet.* Hoc Bolizlauus ut accepit, ſalvis omnibus noſtris, quaecunque potuit ex locis circumiacentibus praedatur ac incendit. Inde reverſus urbem unam 87) . . . . . nomine poſſedit, et hanc cum domino eius, urbanis nil repugnantibus, acquiſivit, eundemque Luiticis ad decollandum dedit. Nec mora, haec hoſtia ante urbem offertur et de reverſione ab omnibus tractatur. Tunc Bolizlauus ſciens noſtros ex parte Luiticiorum inco-

86) *Miſeco huic.* Contra fidem Cod. Dr. editiones habent ***his***, cum tamen de uno tantum nuntio ſermo ſit. *Vrs.*

87) *urbem unam . . . . nomine.* In Cod. Dr. lacuna eſt, nec Ann. Saxo p. 349. nomen urbis addidit, ceterum iisdem verbis, quibus Ditmarus, de illa loquitur. Defectum tamen ſupplere poſſumus ex Coſmae Pragenſis Chronico ap. Menkenium T. III. S. R. G. p. 1777. qui urbem hanc *Nimci* vocat, illamque an. 990. everſam eſſe teſtatur. Eſt haec urbs Sileſiae in principatu Briegenſi, *Nimptſch* dicta. *Vrs.* — Anonymus quidam in meo exemplari notavit, *Ianam* legendum eſſe, nulla illuſtratione addita. Si coniecturae locus eſſet, de urbe *Iarina*, alibi a Ditmaro (p. 389. Leibn.) memorata cogitandum eſſet. Recte Vrſinus e Coſma Pragenſi docet, Sileſiacam urbem Nimptſch intelligendam eſſe. Similiter Gelaſius Dobnerus T. III. Chronici Hagecii p. 350. ſcribit, addens ex vita S. Ottonis Babenberg. Lib. II. c. 8. p. 654. *Nemetia urbs ducis Polonorum.* Idem Dobnerus errorem auctoris Chronici Gottwic. notat, ſcribentis: Nomen Nemetzi ſortita fuit haud dubie ab antiquis Nemetibus ad Rhenum, prout Freherus in Orig. Palat. cum Cruſio in Annal. Suevor. non improbabiliter advertit. Sed Slavica lingua, (cuius ignarus fuit Gottfridus de Baſſel, auctor Chron. Gottwicenſ.) Germanus Nemec, Niemetz vocatur, itaque urbs, quae colonia Germanorum fuit, Nemci *(die deutsche Stadt)* vocata eſt. Idque ipſe Ditmarus Lib. VII. p. 415. confirmat, ſcribens: Inde (ex urbe Glogua) electas ab exercitu valido XII. legiones ad urbem, eo quod a noſtris olim ſit condita, Nemetzi dictam, praemiſit, poſita autem eſt haec in pago *Silenſi.* cf. Frenzelii nomenclator utriusque Luſatiae in Hofmanni Scriptt. Luſat. T. II. p. 51. uti derivatio nominis ex Niemy vel Niemz, i. e. Germanus, proprie *mutus* traditur, locumque etiam *Türkenhausen* quaſi Thüringshausen, a conditore Thüringo appellari docetur. Ceterum Dobnerus addit: E quibus intelligimus, quousque Boleslaus praeſente anno (990.) vaſtando et incendendo omnia pervaſerit, ſc. a Ducatu hodierno Glogavienſi, qui adverſam partem tenet pago *Selpuli*, usque ad Ducatum Briegenſem, adeoque omnes eas Cisoderanas Sileſiae plagas etc. Quae de Giſileri ablegatione et Boleslai factis cum Luiticiis in Ditmaro ſequuntur, idem Dobnerus l. c. bene illuſtrat. — In omnia alia abit Anonymus in *Deſtinatis lit.* et *fragmentis Luſat.* P. I. p. 35. qui lectionem *Unam* tuetur, eamque vocem pro nomine appellativo accipit, ſcribens: *Dieser Nahme ist nirgends als in der Ober-Lausitz anzutreffen, woselbst die Oerter Uhne und Oehne ohnweit Bauzen annoch heut zu Tage bekannt sind, und vielleicht zur selben Zeit eine gröſsere Figur gemacht haben mögen.* Ceterum ibidem pagus *Selpuli* proxime ad Luſatiam ſuperiorem circa oppidum Calau ponitur, ex vocibus Slavicis *Selleſſa*, ferrum, et *Poll*, medium derivatur. *Kind.*

incolumes non poſſe domum ſine eo pervenire, craſtino dimiſit eos crepusculo, ut admoniti fuerant, multum properantes. Quod ut praedicti hoſtes compererunt, pone ſequi maxima electorum multitudine mox nitebantur. Quos Bolizlauus vix compescuit talibus: „*Vos, qui in meum huc veniſtis auxilium, videte ut hoc perficiatis bonum, quod incepiſtis, pro certo ſcientes, quod hos, quos in fidem ſuscepi meam, et in bona pace dimiſi, vita ſuperſtite mea, nullum hodie patior perpeti malum. Non eſt nobis honor, nec conſilium, hactenus amicos familiares nos nunc effici* 88) *manifeſtos hoſtes. Scio magnam inter vos eſſe inimicitiam, et hanc ulciſci, eveniunt vobis tempora his multo aptiora.*" His ſedati eloquiis Luitici, duos ab eo detenti ibidem dies, et tunc invicem ſalutantes, antiquumque foedus renovantes disceſſerunt, et tunc illi infideles, qui noſtros inſequerentur, quia pauci erant, ducentos milites elegerunt. Quod noſtris mox a quodam *Hodonis* comitis ſatellite intimatum eſt, unde in ipſa accelerantes hora, Deo gratias! ad Magadaburg incolumes pervenerunt hoſtibus ſe in vanum ſic laborantibus. Id ut primitus audivit, proſperitati eorum arriſit Imperatrix. Sed quia de optima eius converſatione parum mihi ad notitiam venit, ideo ſuperius ſtrictim de immenſa eius nobilitate explicui. Haec occidentales tunc inhabitat regiones, quae hoc nomine merito dicuntur, quia ibidem ſol et omnis aequitas cum obedientia et charitate mutua in occaſum ſe vergit. Nox nil aliud eſt, niſi umbra terrae 89), et hoc totum, quod indigenae iſti operantur, nil niſi peccatum. Hic praedicatores ſancti in vanum laborant, hic reges et caeteri principes modicum valent. Praedones et iuſti perſecutores dominantur. Multa ſanctorum corpora in his partibus requiescunt; ſed habitatores hos, ut video, ſpernunt praevaricantes. Sed ne quis me Criſpini discipulum lippi eſſe arbitretur, de his ſileo, quia ob inlicitas coniunctiones aliasque ineffabiles verſutias 90) hos prope interitum eſſe non dubito. Innumeras antiſtitum excommunicationes ſpreverunt, et propter hoc ſtare diu non poterunt. Hoc tantum una mecum quaeſo, Chriſti fideles, orate, ut hi mutentur in melius, et ad nos nunquam veniat talis uſus. Nunc autem de fine Imperatricis praedictae loquuturus, quae hunc praeceſſerint ſigna narrabo. Anno dominicae incarnationis DCCCC-
LXXXVIIII. 91) ſol defecit XII. Kalend. Novemb. et V. diei hora. Sed cunctis perſuadeo Chriſticolis, ut veraciter credant, hoc non aliqua malarum incantatione mulierum vel

An. 990.

88) *effici.* Sic rectius Cod. Dresd. pro vulgato efficere. *Wa.*

89) *umbra terrae.* Quae Leibnitius textui ſuppoſuit: *per quam perfidorum peccata intelliguntur*, gloſſema ſunt, et Cod. Dr. non habet. *Vrs.*

90) *verſutias. malitiae* addit Cod. Br. nil opus. *Vrs.*

91) DCCCCLXXXVIIII. Vignolius ex Calviſio et Chronogr. Saxone a Leibnitio edito colligit an. 990. Et revera etiam in hunc annum ponit Ann. Saxo an. 989. hanc eclipſin, quamque ad an. 990. notat p. 348. 351. una eademque eſt. *Vrs.* — Debebat eſſe 990. quo anno 21. Oct. ſolis, de qua ſermo eſt, defectio accidit. Chron. Quedlinb. Leibn. II, 281. Hoc apparet etiam e ſequentibus: *ſequenti anno*, et ex varia lectione a Leibnitio allata. *Wed.*

vel esu 92) fieri, vel huic aliquo modo seculariter adiuvari posse; sed sicut Macrobius 93
testatur, caeterique sapientes fieri asserunt, est id de luna. In sequenti anno 94), con-
An. 991. A. S. summato in bonis vitae suimet cursu, in *Nuimagun Theophanu* infirmatur Imperatrix, 351
atque ab hac vita XVII. Kal. Iulii discedens sepulta est ab *Evergero*, sanctae Colo-
niensis ecclesiae archiepiscopo, in monasterio sancti Pantaleonis, quod datis impensis
Brun archipraesul ibi requiescens construi praecepit, praesente filio ac multa pro re-
medio matris his confratribus largiente. Quod cum inclita Imperatrix *Athelheidis*
comperiret, tristis protinus effecta, regem tunc VII. annos regnantem visitando conso-
latur, ac vice matris secum tamdiu habuit, quoad ipse protervorum consilio iuvenum
depravatus tristem illam dimisit. 95) Huic bene nata virtutibus ornanti 96) pater meus
Sigifridus domi militiaeque fideliter servivit et in expeditione ad Brandanburg, qua
ultime militavit, ab equo cadens valido corporis dolore fatigari coepit. Sensit insuper
octavum sibi adesse annum, sic ei in somnis praesignatum. Dormiens namque in Co-
lonia his suscitatur denuo verbis: *Sigifride, vigila, et ab isto die post octo anno-
rum curricula vitam te hanc finire praesentem pro certo scias.* Hunc praefinitum
diem vigilanti semper animo praevidit, ac quibuscunque virtutum fructibus valuit,
praeoccupare non desistit. Me autem in Quidilingeburg apud suam materteram nomi-
ne *Emnildam* 97), quae paralysi longo tempore laboravit, primo literis non bene ad-
huc instructum sumsit, et *Ricdago* abbati II. de sancto Iohanne in Magadaburg com-
mendavit. Ibi tres annos ego conversatus in omnium festivitate Sanctorum ad sanctum
Mauricium, quia ad altare 98) huc me dare non potuit, fraternitatis consortio ab eo
iunctus

92) *esu.* Sic in Cod. nostro legimus, cuius loco Reineccius et Leibnitius ponere maluerunt *ausu.* Sed scriptores med. aevi vocem *esus*, interdum quoque pro *pastu, procuratione* etc. uti solent. v. Adelung Glossar. T. III. p. 369. et forte Ditmarus hoc verbo alludit vel ad quendam ritum magicum, vel ad ipsam anilem opinionem, ac si ingens quidam draco soli in ipso eius defectionis momento devoraturum illum minaretur. *Vrs.*

93) *Macrobius.* de somnio Scipionis. c. 15. *Vrs.*

94) *In sequenti anno.* Chron. Regia S. Pantaleonis p. 896. ap. Eccardum T. I. Corp. hist. m. aevi habet an. 991. Ann. Saxo p. 352. mortem Theophaniae eod. anno XVI. Kal. Iulii accidisse ait. *Vrs.*

95) *dimisit.* At Odilo in vita S. Adelheydis Lib. I. c. 5. scribit, Ottonem nunquam offendisse aviam. *Vrs.*

96) *ornanti.* Cod. Br. habet adornatae.

97) *Emnildam.* Addit Reineccius collocavit, quod in Dr. non exstat. Hoc interim appendice seductus Dithmarum in versione Germ. haud recte interpretatus sum. *Vrs.* — Sensus hic est: Materteram Emnildam Ditmarum nondum satis literis institutum primo Abbati Bergensi ad meliorem institutionem tradidisse, ut deinceps ecclesiae metropolitanae Magdeb. fieri posset. *Kind.* (Emnilda teste Chron. Quedlinb. erat filia Brunonis Comitis et Friderunae, sororis reginae Mathildis. v. Eccardi hist. geneal. princ. Sax. sup. p. 275. Emnildae soror, Mechtildis, nupsit Luthario Comiti de Walbeck, avo Dithmari. v. Chron. Walbecc. ed. Abelii p. 14. *Vrs.*)

98) *quia ad altare — non posuit.* Vrsinus male intelligit de altari S. Iohannis Bapt. in monasterio Bergensi, sed ad hoc dare Ditmarum omnino poterat Abbas Rigdagus. Intelligendum est altare

iunctus sum. 99) Proximaque sancti Andreae natali magnum et valde cunctis accepta-
bile convivium duos dies peractum est. Inde egressus et imminente quadragesima in
civitate *Wallibizi* dicta infirmatus, Idib. Marcii defensor patriae ac homo verus 100), An. 990.
utriusque debitum persolvit naturae. Quem mater sua venerabilis omni probabilitate 1),
Maktildis, celeriter hunc prosecutura, cum coniuge *Cunigunda* deflet. Namque tan-
to orbata solatio cum immenso moerore diem expectavit extremum, ac in eodem an-
no tertia Nonas Decembris fideliter migravit ad Christum. Patruus autem meus, no-
mine *Luitharius*, cui aequaliter nobiscum haec haereditas contigit, matri meae anti-
quum renovans dolorem, multa intulit mala, et quamvis haec firmae suimet fidei a
matre sua sibi fuerit commissa, tamen omnibus eiusdem bonis eam privare contendit.
Quid multis moror? Imperatoris auxilio cuncta ei restituuntur. Interea *Atheldagus* An. 986. A. S.
archiepiscopus Bremensis obiit 2), et *Lieuuizo* successit, qui papam Benedictum exulem
a patria suimet, quae sita est in confinio Alpium et Suevorum, huc secutus, erga
Deum et regem 3) ad hunc honorem promeruit venire. Sclavi iterum appetiti 4) sub- An. 986. A. S.
duntur regi, renovatis iuxta Albim castellis, et in hyeme aqua inundans et ventus in-
gens multum nocuit. Aestas nimia frugibus, et saeva mortalitas hominibus nimis no- An. 986. A. S.
cuit. Anno dominicae incarnationis DCCCCXCI. 5) *Hilliuuardus* sanctae Haluersti- An. 991.
densis ecclesiae venerabilis antistes, qui me baptizavit atque confirmavit, templum Do-
mini, quod ipse a fundamento aedificans tunc ad unguem usque perduxit, XII. Kal.
Novemb. 6) dedicavit. Adsuit ibi tunc Rex cum Imperatrice *Athelheida* et avia eius,
abbatissa *Mechtildis*, et archiantistites hi: *Vuilligisus*, *Gisilerus* et *Lieuuizo* cum suis

K 2 confra-

altare S. Mauritii in ecclesia metropolit. Magdeb. antea nominatum. Canonicatum, ut dicunt, in ecclesia maiori Abbas conferre non poterat, sed Canonicorum societas, cui Abbas Ditmarum tradebat. *Kind.*

99) *iunctus sum.* Sic aperte Cod. Dresd. Bruxell. contra *convictus.* cf. tamen Leibnit. in Emendandis p. 1005. qui mavult *coniunctus.* *Wa.*

100) *homo verus.* Cod. Brux. *iustus.* *Vrs.*

1) *probitate.* Cod. Br. addit conspicua. *Vrs.*

2) *Atheldagus — obiit.* Mortem eius Ann. Saxo p. 346, ad a. 986. refert. *Vrs.*

3) *et regem.* Reineccius addit *fide*, qua voce dictionem de aliquo merito in Deum alias duram mitiorem facere voluit. In Cod. Dr. tamen non legitur. *Vrs.*

4) *appetiti.* Cod. Br. *superati.* *Vrs.*

5) *DCCCCXCI.* Apud Annal. Sax. p. 353. est annus 992. et dies dedicationis XVII. Kal. Nov. cf. Leukfeld Antt. Halberstad. p. 290. f. Idem annus Chronographo Sax. et Chronico Quedlinb. placuit; cum vero dedicationem hanc ineunte XXIV. anno ordinationis Hilliwardi factum fuisse Ditmarus ipse testetur, annusque ordinationis eius primus medio anno 968. incipiat, probante Leukfeldio p. 232. et 236. explorata nobis est aera Ditmariana scil. 991. *Vrs.*

6) *XII. Kal. Nov.* Immo vero XVII. Kal. Nov. Templum enim cathedrale Halberstadiense, ipso Ditmaro teste, die Galli h. e. 16. Oct. 991. dedicatum est, nec abludit Chron. Halberst. Leibnit. II, 117. Chron. Quedlinb. ib. p. 281. recte eundem diem, falso tamen annum 992. habet. *Wed.*

confratribus XVI. 7) Feſtivitas autem erat eadem Chriſti confeſſoris Galli, in cuius monaſterio praedictus Praeſul edoctus eſt, et ideo ſemper ſtuduit in hac celebritate ſuum perficere deſiderium, et tunc inerat 8) XXIIII. ordinationis ſuae annus. Hunc adiuvit in omnibus fidelis ſuimet capellanus *Hildo*, et prudentiſſime cuncta diſpoſuit. Omnes Saxoniae primates 9) hic tunc convenientes caritative ſuscipiuntur. Nunquam fuerunt ante nec poſt, ut veraces affirmant, in divinis laudibus et in negotiis ſeculari-
An. 993. A. S. bus omnia plenius cunctisque acceptius peracta. In ſequenti anno in galli cantu primo lux ut dies ex aquilone affulſit, et unam ſic manens horam undique coelo interim rubente evanuit. 10) Fuere nonnulli, qui dicerent, eodem anno vidiſſe tres ſoles et lunas tres ac ſtellas invicem pugnaſſe. Et poſthaec *Ekbertus* Treverenſis archiepiscopus, cuius ſucceſſor *Luidolfus* fuit, et *Dolo Mirmigendenſis* 11), poſt quem *Suitgerus*
An. 994. A. S. ordinatus eſt, *Erp* 12) quoque Ferdenſis, cui *Bernharius* tunc ibi praepoſitus ſupponi-
tur, obiere. Fames quoque valida noſtras oppreſſit regiones. In tertio praedictae de-
An. 994. A. S. dicationis anno avunculi mei a piratis capti ſunt, ut in ſequentibus patet. In quarto
An. 995. A. S. peſtilentia cum ſame et bello orientalibus ingruit, et Rex *Apodritos* petit et *Uuiltios* vaſtavit.

An. 995. A. S. Poſthaec Rex in Magadaburg cum ſuis principibus colloquium habuit, ad quod *Heinricus* Bauuariorum dux inclitus venit, et cum inter hunc et Ratisbonenſem *Gebehardum* longa haberetur contentio, cum bono ibidem finitur conſilio, et pius ille dux, qui omne ſuimet delictum continuis mundavit elemoſynis, inde pergens ad *Gandeſem* 13), ubi domina *Gerberg* ſoror ſuimet erat abbatiſſa, aegritudine premitur ſubitanea, et tunc vocans ad ſe aequivocum eius talibus inſtruit: „*vade celeriter ad patriam, ac diſpone regnum, ac nunquam regi ac domino reſiſtas tuo; multum enim me poenitet hoc unquam feciſſe. Patris memor ſis tui, quia nunquam* 14) *hunc in hoc*

7) *confratribus XVI.* Praeter dictos tres AEpiscopos Ann. Saxo p. 353. Aionem Capuanum et Iohannem Placentinum archiepiscopos, IX. episcopos, et V. abbates nominibus ſuis notavit. *Vrs.*

8) *inerat.* Reineccius et Leibnitius: *inierat.* *Vrs.*

9) *primates.* Annal. Saxo *principes*, quod et Leibnit. in Cod. ſuo reperit. *Vrs.*

10) *evanuit.* Iſta aurora borealis in nocte natalis S. Stephani apparuit. Hanc et aliud meteoron Ann. Saxo ſub an. 993. p. 355. annotavit. *Vrs.*

11) *Mirmigendenſis.* Maderus et Leibnit. haud recte *Mirgimendenſis.* *Monaſterium* eſt urbs Weſtphaliae (Münster) in priscis hiſtoriarum et diplomatum monumentis *Mirmigendum, Mirmigarnoford, Mynigerode* cet. dicitur. *Vrs.*

12) *Erp.* Reinecc. et Leibnit. *Ero*, refragante Cod. noſtro et Ann. Saxone p. 356. *Vrs.* — *Herpo*, episc. Verdenſis, deceſſit, Chronico Quedlinb. p. 282. teſte, anno 992. et quidem 19. Febr. probantibus necrologiis, et noſtro et Verdenſi. *Wed.*

13) *Gandeſem.* Subſtituit Reinecc. nomen uſitatius *Gandersheim*, quem ſequitur Leibnit. auctoritate Ann. Sax. p. 360. *Vrs.*

14) *nunquam.* Inſerit Cod. Bruxell. *a modo (von nun an).* *Vrs*

352 *hoc ſeculo videbis"*: filioque mox abeunte dux praeclarus in infirmitate ſua ſemper
Kirieleiſon ex corde clamans, migravit ad Chriſtum V. Kalend. Septemb. ſepultus ibi- An. 995. A. S.
dem in medio eccleſiae coram ſanctae crucis altari. Quod cum filius eiusdem comperiret, electione et auxilio Bauuariorum patris bona 15) apud Regem obtinuit. Eodem An. 995. A. S.
anno *Thiedricus* Comes Palatinus, et *Sibertus* frater eius, de hoc ſeculo transierunt.
Ea tempeſtate nepos meus 16), marchio *Heinricus Everkerum*, *Beruuardi* Uuirciburgenſis eccleſiae episcopi militem egregium, ſed nimis ſuperbum, cepit, et ob illatas ſibi iniurias in loco, qui *Lindinlog* 17) dicitur, excoecavit. Rex autem de internunciis ab episcopo id multum querentibus comperiens, hocque graviter ferens, praedictum comitem exilio relegavit, et poſthaec gratiam ſuimet huic dedit et apud antiſtitem digna emendatione reconciliavit. Praedictus praeſul poſthaec *Luipoldum* marchionem orientalium 18) et nepotem eius 19) Heinricum ad miſſam ſancti Kiliani, quae eſt VIII. Id. Iulii, ad ſe vocans cum magna caritate eosdem habuit, et comes in ſacra nocte poſt matutinam cum ſuis militibus ludens, ex uno foramine ab excoecati amico ſagitta vallante 20 vulneratus eſt et facta confeſſione VI. Id. Iulii expiravit, innocens in facto 21) praedictae actionis et in conſilio. Hic in poſtera die ibi ſepultus merito defletur, quia ſibi prudentiorem et in cunctis actibus meliorem nullum reliquit. Hyems, quae praeceſſerat, asperitate et peſtilentia, nimioque frigore et vento ac inſolita ſiccitate plena erat. In hac devicti ſunt Sclavi.

Sed quia ſuperius deſtructionem *Brandaburgenſis* eccleſiae dixi, nunc qualiter An. 992. A. S.
ad tempus praefato ſubderetur Regi, breviter explicabo. Fuit in noſtra vicinitate quidam

15) *patris bona.* Addit Ann. Saxo *et ducatum.* *Vrs.*

16) *nepos meus.* Reineccius codici noſtro hanc manu propria ſcriptam adiecit notam: *Nepos pro avo materno ponitur*, cui tamen vix poſſum aſſentire. Ea enim, quae de Henrico in ſequentibus narrantur, hanc vocis interpretationem non admittunt. Genealogia eius obſcura eſt. *Vrs.*

17) *Lindinlog*, nunc *Lindelbach* in ducatu Franciae Orientalis. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 598. *Vrs.*

18) *marchionem orientalium.* Ann. Saxo p. 357. *orientalis Bavariae.* Ab hoc Leopoldo ex ſtirpe Bambergenſi orto nobiliſſima Marchionum et poſtmodum Ducum Auſtriae domus originem traxit. *Vrs.*

19) *et nepotem eius.* Addit Ann. Saxo *eundem*, quem ſcil. Ditmarus nepotem ſuum vocaverat. *Vrs.*

20) *vallante.* Sic vocem literis integris Cod. Dr. habet; lectio igitur *volente*, quam collector variarum lectt. in Cod. Dr. adeſſe confirmat, atque exemplari Ditmari reſtituti, quod in bibliotheca Electorali Dresdenſi ſervatur, adſcripſit, aperte falſa eſt et conficta. Leibnitius in Emendatt. p. 1005. coniecit *volante*, quod verius eſſe videtur, praeſertim cum ab Ann. Saxone comprobetur. *Vrs.*

21) *innocens in facto.* Iterum modo dictus variar. lectt. collector contra omnem Cod. noſtri fidem in eo ſe legiſſe teſtatur: *innocente episcopo in facto* cet. Cum Codd. accurate conſentit Ann. Saxo. *Vrs.*

dam miles inclitus *Kiza* nomine 22), qui a marchione Thiedrico, aliter quam sibi placeret, habitus est. Ob hoc, et quia facultas suae nequaquam impietati suppeteret, ad hostes perrexit nostros, qui eundem in omnibus sibi nimis fidelem cognoscentes, supra memoratam urbem nobis satius ad nocendum eidem commiserunt. 23) Hic postea nostris delinitus blanditiis eam regiae potestati cum semetipso tradidit. Unde Luitici nimio furore succensi eum cum omnibus, quas habebant, catervis illico petebant. Inter-
An. 992. A. S. ea Rex in Magathaburg fuit, et cum hoc comperiret, quos ibi tunc habebat, celeriter eo misit, *Ekkihardum* marchionem et tres avunculos meos 24) cum *Fritherico* comite Palatino et patruo meo. 25) Et hi omnes eo cum suis venientes interrupti sunt ab hostibus, se acriter irrumpentibus, et una pars ex nostris in urbem venit, alia vero quae remansit, caesis militibus nonnullis rediit. Tunc Rex collectis undique secus 26) sociis illo properat, et hostes nostri magnam vim defensoribus urbis inferentes, cum ultimam legionem vidissent, cito amotis fugerunt castris. Nostri autem in ereptione interius gaudentes Kirieleison canunt et advenientes unanimiter respondent. Munita urbe praesidio Rex abiit et eandem in sua potestate diu tenuit. Posthaec Kizo ad Quidilingaburg cum veniret, civitatem suam 27) cum uxore et satellitibus suis perdidit, quae omnia, urbe excepta, post recepit. Unus autem suimet miles *Boliuuit* 28) nomine, cuius consilio hoc totum, quamvis tunc absens esset, agebatur, ibidem dominabatur, et Kizo cum in his partibus post latenter nocere voluisset, optimus miles cum suis
An. 994. A. S. interfectus est. Et, sicut praedixi, tres avunculi mei 29), *Heinricus*, *Udo* et *Sigifridus* cum *Ethelgero* caeterisque compluribus, piratis sua populantibus VIIII. Kalend. Iulii navibus occurrunt, factoque invicem certamine, Udo decollatur, Heinricus autem cum fratre suimet Sigifrido et comite Ethelgero devictus, dictu miserabile, a pessimis hominum captus deducitur. Hoc infortunium inter Christi fideles fama volante mox dilatatur. *Bernhardus* dux, qui proximus fuit, nuntios quam propere misit, qui pretium pro eorundem redemtione eis promitterent, et conveniendi pacifice, ac locum colloquendi peterent. Parati sunt, pacem firmam 30), et ineffabilem pepigerunt pecuniam

22) *Kiza nomine. Saxo quidam, nomine Kizo* Ann. Saxo p. 352. Meibom. Chron. Walbecc. ed. Abeli p. 72. *Vrs.* — Cod. Dr. sibi non constat, nam paullo post est *Kizo*, quod rectius videtur. *Wa.*

23) *commiserunt.* Hic sexta vice Wernherus Episcopus nomen adscripsit suum. *Vrs.*

24) *tres avunculos meos.* Tria eorum nomina: *Henricus*, *Vdo*, *Sigifridus* suo arbitrio Reineccius in contextum recepit, quae tamen Cod. h. l. non habet. Filii erant Henrici Comitis de Stade. Ann. Saxo p. 354. Chron. Quedlinb. ad an. 993. p. 282. *Vrs.*

25) *patruo meo.* Lothario, marchione de Waldbike. Ann. Saxo. p. 354.

26) *undique secus.* Posteriorem voculam editiones non habent, nec Ann. Saxo. In Cod. Dr. est compendium scribendi *ssec.* i. e. *secus*, nam sic saepius Ditmarus. v. Ind. latin. *Wa.*

27) *civitatem suam.* Brandeburgum nempe, quam praesidio tenebat. *Vrs.*

28) *Boliuuit.* Ann. Saxo itidem Boliwit. p. 354.

29) *tres avunculi mei.* Hic vero nomina adduntur in Cod. v. paullo ante. *Vrs.*

30) *pacem firmam.* Addit Leibnit. e codice suo *dare*, quod etiam Ann. Saxo habet. *Vrs.*

niam. Quid autem ad haec primo Imperator, deindeque in nostris partibus Christianorum larga benignitas debito humanitatis officio impenderit, explicare non sufficio.
353 Mater autem mea tanto dolore intrinsecus commota, omne quod habuit, vel acquirere ullo modo potuit, pro fratrum ereptione attribuit. Execrata vero piratarum turba cum maximam collectae pecuniae partem immenso suimet pondere perciperet, Heinrici vice filium eius unicum *Sigifridum* nomine, cum *Gareuardo* et *Vulferemo*, Ethelgeri autem loco avunculum eiusdem *Thiedricum* et amitae suimet filium, *Olef* vocatum suscipientes, ut quod de promisso eis thesauro adhuc remansit, eo velocius colligeretur, eos abire, Sigifrido solum remanente, permisit. Hic quia filium non habuit, a matre mea 31) remedium ab uno filiorum suimet postulavit. Quae tam necessariae petitioni satisfacere desiderans nuntium ad abbatem *Rigdagum* celeriter misit, qui fratrem meum Sigifridum, tunc ibi 32) sub habitu monachico degentem, accepta licentia reduceret. Hic quia satis prudens vir fuit, cunctis sollicite perquisitis iniustae legationi resistit, et propter curam a Deo sibi creditam, quod hoc facere non praesumeret, respondit. Nuncius autem, ut ei iussum fuit 33), ad *Ekkihardum*, qui tunc custos ecclesiae S. Mauricii et magister erat scholae, veniens, ut me ob rem necessariam matri meae remitteret, supplex rogavit. Veni, et cum laicali habitu, quo apud piratas debui obses conversari, prioribus adhuc indutus vestimentis, V. feria profectus sum. Et in ipsa die Sigifridus de pervigili hostium custodia, qua multum vulneratus detinebatur, sic divino evasit auxilio. Idem in angustia vehementi positus, cum *Nodbaldo* et *Edicone*, quomodo evaderet, plurimum semper versans, praecepit hos veloci navicula, quantum his, qui eum detinebant, satis valuisset ministrare de vino ac de caeteris adpertinentibus sibi deferre. Iussis tum sine mora completis, canes avari saturabantur, factoque mane presbiter ad missam paratur, et comes cunctis absque custodibus solum hesterno gravatis vino, ad proram lavaturus accedens, puppi paratae insiluit. Extollitur clamor, presbiter quasi conciliator capitur, anchorae levantur, remiges velociter hos fugientes insequebantur. Quos omnes vix evadens cum littoris securitatem attingeret, ut prius ipse praecepit, paratos invenit equos, et ad civitatem suam Herseuel 34) dictam, ubi frater suus Heinricus et uxor eius *Ethela* 35) tanti gaudii inscia fuit, pergere properavit. Hunc hostes pone secuti, urbem, quae littori vicina stabat, *Stethu* 36) nomine, incurrunt, eum curiose in abditissimis quaerentes locis, et non invenientes, feminis inaures vi rapiunt, tristesque recedunt. Tali furore omnes succensi crastino clericum et nepo-

31) *a matre mea.* Sorore sua Cunegunde, coniuge Sigifridi Comitis de Waldbike. Sic Ann. Saxo p. 357. *Vrs.*

32) *tunc ibi.* ad S. Iohannem in Magedaburch. Ann. Saxo. *Vrs.*

33) *ut ei iussum fuit.* Minus accurate editiones legunt: *ut ei visum fuit.* Ann. Saxo firmat lectionem Cod. Dr. *Vrs.*

34) *Herseuel.* Ann. Saxo *Hersevelt.* De civitate Herseveld vide *Grupenii* Origg. Germ. P. II. p. 241. ff. *Vrs.*

35) *Ethela.* Ann. Saxo *Athela.* *Vrs.*

36) *Stethu.* Adam. Bremensis p. 54. *Stadium* opportunum Albiae portus praesidium. *Vrs.*

nepotem meum 37), cum caeteris obfidibus univerfis, naribus ac auribus et manibus 38) obtruncant, foris eos proiicientes in portum. Tunc fugientibus his unusquisque a fuis rapitur moerore inaudito infurgente. Ego autem vifitatis meimet avunculis remeavi Chrifto largiente incolumis, caritative a familiaribus meis fusceptus.

In illo tempore *Luidolfus* Auguftenfis episcopus venerabilis VIII. Kalend. Augufti
An. 996. A. S. obiit, et *Geuehardus*, Eleuuangenfis abbas ordinatur. Interim in quadam villa *Hor-*
An. 995. A. S. *thorp* 39) dicta, natus eft infans, dimidius homo, pofterioribus aucae 40) fimilis, dex-
tram aurem et oculum laeva minorem habens, dentes croco fimiles, finiftrum brachium
absque IIII. digitis folo cum pollice integrum: ante baptismum attonite videns, et poft
nihil, IIII° die moriens. Magnum hoc monftrum facinoribus noftris intulit peftilen-
An. 996. A. S. tiam. Praedictus antiftes *Hilliuuardus* cum ecclefiam et gregem fibi commiffum XXVIIII.
annos gloriofiffime verus Ifraëlita regeret, VII. Kalend. Decembr. exfpirans, fepultus
eft extra ecclefiam infra clauftrum, ubi ipfe fibi prius paraverat domicilium. Et cum
confratres eius in electione convenire non poffent, praepofitus eft his de capella regis
Arnulfus, et Id. Decemb. ordinatur, ficut ille vir fanctus anteceffor eius, dum adhuc
valeret, praedixit, cunctis tunc praefentibus. *Hunc*, inquiens, *hofpitem honorate, et*
quantum poteftis illi fervite, providere enim debet is vos 41) *poft me.* Et cum idem
iam in agone exitus fui iaceret, vidit gloriam Dei et vocato ad fe *Uulfhario* fuimet
capellano: *Vides*, inquit, *frater aliquid?* et ille fe nihil vidiffe refpondens, audivit
ab eo, quod caminata haec in qua tunc iacebat, et in qua duo anteceffores fui obie-
runt, divina maieftate plena fuiffet. Et haec dicens transivit de hoc carcere ad inde-
ficiens lumen.

Rex

37) *nepotem meum.* filium Henrici Comitis. Ann. Saxo. *Vrs.* — *Nepotem* i. e. confobrinum *(seiner Mutter Bruders Sohn)* Sigfridum, Comitem Stadenfem. In *Allg. Litterar. Anz.* 1798. No. CLXXVII. p. 1825—1831. ubi alia, ad familiam Dithmari fpectantia, occurrunt, eum die 26. Oct. occifum effe demonftravi. Dithmarus p. 351. hunc annum poft dedicationem ecclefiae Halberftad. tertium numerat. *Wed.*

38) *et manibus.* Ann. Saxo non habet. *Vrs.*

39) *Horthorp.* In territorio Halberftadenfis ecclefiae, nomine *Horedorp.* Ann. Saxo p. 361. Recte, *Hordorf* pagus ad Bodam hodienum fupereft. *Vrs.*

40) *aucae.* Ita legendum effe, clare apparet e Cod. noftro, minime vero *tauro*, uti collector variar. lect. manufcr. ad Ditmarum reftitutum fidem facere fustinuit. *Auca* et *Anfer* fcriptoribus medii aevi fynonyma funt. v. Adelung Gloffar. T. I. p. 457. Reineccins id ignorans loco aucae pofuit *auro*, quod et Leibnitius habet in textu, in Emendandis tamen conicit *tauro.* Rem conficit Ann. Saxo: Infans — habens pofteriora *quafi aucae fine plumis.* *Vrs.* — infra iterum occurrit (p. 395. Leibn.) *Wa.* — Placet etiam Kinderlingio.

41) *is vos.* Haud recte priores editiones *in fuos.* Ann. Saxo confentit Cod. noftro: *hic enim providere vos debet poft me.*

Rex autem natale Domini 42) in Colonia fuit, et pacificatis omnibus in his regio- An. 995. A. S.
nibus, ad Italiam diu defideratus perrexit, et in urbe Papia Pafchale peregit feftum. An. 996. A. S.
Dehinc Romam veniens gloriofe nepotem fuum *Brunonem* 43), Ottonis filium ducis,
in loco *Iohannis* Papae nuper defuncti, cum omnium laude praefentium 44) ftatuit:
in afcenfione Chrifti, quae tunc erat XII. Kal. Iunii 45) anno aetatis fuae XV. regni
XIII. indictione octava 46) ab eodem unctionem imperialem percepit, et Advocatus
ecclefiae Sancti Petri efficitur. Pofthaec vero imperium illud priorum fuorum more
gubernavit, aetatem fuam moribus induftriaque vincens. In prima aeftate *Adelbertus* An. 996. A. S.
Bohemiorum episcopus, qui nomen, quod *Wortech* 47) fonat, in baptismate, aliud in
confir-

42) *natale Domini in Colonia.* Vrfinus in verf. Germ. p. 185. hoc anno 997. adfignat, erat autem, ex aera noftra, feftum Chrifti natale 995. *Brunonem* praeterea fcimus iamiam 17. Maii 996. Pontificem Romanum electum. *Wed.*

43) *Brunonem.* Cognatus erat regi Bruno, utpote qui aviam habuerat Luitgardin, Ottonis M. filiam, uxorem Conradi, Ducis Francorum, cuius filius Otto, dux Carinthiae et Marchio Veronae, pater erat Brunonis. v. Mascov Comment. de rebus Imp. Rom. Germ. p. 22. *Vrs.*

44) Hoc verbo in codice Dresdenfi pagina folii 62. pofterior definit. Pagina prior fequentis numero 63. notati folii orditur a verbis: *incuria fui contigit damnum.* Recentior manus, et ni fallor, Albini vel ipfius Reineccii in fine paginae illius, *NB;* et in principio huius paginae adfcripfit: *non cohaerent.* Reineccius quidem in explendo hoc vafto hiatu illuc allaboravit, ut verba utriusque paginae interrupta aliquo modo ita connecteret: *praefentium conftituit. Sed incuria* e. r. Quae vero fubiiciuntur de capta civitate Bernaburg omnino non cohaerent prioribus, et faltus fit nimis praerupte et derepente Roma in Saxoniam. Oportet ergo aliquot folia codici noftro etiam tum defuiffe, quum Reineccius eum exfcriberet. Et fic fe res habet. Diligenter enim ipfum codicem infpicienti, defectus facile fub oculos cadit. Ligatura, quam vocant, voluminis ita comparata eft, ut quatuor plagulae membraneae lineo craffo confutae et fingulae per totum volumen in folia octo nec plura, nec pauciora plicatae fint. Haec vero, qua illum hiatum offendimus, tantum ex quatuor eiusmodi in unum complicatis foliis conftat. Id quod luce clarius probat, quatuor folia intermedia iam ante Albini et Reineccii tempus fub cultello plagiarii cuiusdam iniqui e codice noftro disparuiffe. Adhuc attentionem fane meretur, quod iam manus vetuftior vertici paginae prioris fol. 63. fignum quoddam adpinxerit: idque non nifi optima ratione factum fuiffe, quis non videt? Attamen damnum codici noftro ex caftratione hoc loco prima vice contractum ex illo codice, quem Leibnitius fecutus eft, refarcire nunc poffumus. Eo duce, inprimis vero auxiliante et praelucente Annalifta Saxone, iam pergimus in itinere malitia praedonis cuiusdam librarii paullo ante interrupto.

45) *XII. Kal. Iunii.* Ex hac ipfa diei notatione patet annus 996. *Vrs.*

46) *indictione octava.* Rectius *nona*; nam fermo eft de anno 996. et Romanam Indictionem fequitur Ditmarus. *Wed.*

47) *Wortech.* Rectius legitur *Woyczich* five *Woytiech*, ut in Chron. Magdeb. et alibi. Sic Biographus S. Adelberti ap. Canifium et in Actis Sanctor. ad 23. April. c. 1. p. 187. Natus eft illis puer fpeciofior cunctis, cui poft in facri baptismatis lavacro datum eft nomen *Woythiech*, quod nomen fonat confolatio exercitus. Matthias de Michovia in Chron. Polon. ap. Piftorium Rer. Polon. T. II. p. 25. Apud Albertum, Magdeburgenfem Archiepiscopum, obfervantiam egit, et ab eo Adelbertus nominatus eft, permutato priori nomine *Voycziech*, (quod fignificat exercituum confolator) ob difficultatem expreffionis eiusdem. Optime et accuratiffime omnia, quae hic breviter de S. Adelberto Pragenfi narrantur, perveftigavit et in lucem pofuit Gelaf. Dob-

nerus

confirmatione percepit ab Archiepiscopo Parthenopolitano, in eadem urbe ab *Ochtrico* 48) superius memorato literis instructus; cum sibi commissos ab antiquae pravitatis errore monitis divini praecepti amovere nequivisset, omnes excommunicans, Romam excusandum se apud Apostolicum venit, eiusque licentia sub districta Bonifacii abbatis regula humiliter multo tempore conversatus bono deguit exemplo, postquam cum permissu eiusdem Patris *Prucorum* 49) mentes a Christo alienas freno sanctae praedicationis edomare tentaret, cuspide perfossus, Non. Kal. Maii capitis abscissione, quod optavit semper, martyrium solus ex suis percepit; absque omni gemitu, ut in ipsa nocte in somnis ipse vidit, cunctisque fratribus praedixit: *Putabam*, inquiens, *me missam celebrare, solumque communicare.* Sed nefandi sceleris autores eum iam exspirasse cernentes ad augmentum sui sceleris divinaeque ultionis corpus pelago mersere beatum, caput sude conviciando figentes ac exultando redeuntes. Quod *Boleslaus* Misеconis filius comperiens data mox pecunia martyris mercatur inclita cum capite membra. Imperator autem Romae certus de hac re effectus, condignas Deo supplex reddidit odas, quod suis temporibus talem sibi per palmam martyrii assumsit famulum. Eo 354
An. 996. A. S. tempore *Bernuvardus* sanctae Wurziburgensis ecclesiae episcopus iussu Caesaris ad Graeciam missus in Achaia moritur cum maxima sociorum suorum caterva, per quem,
An. 997. A. S. quia plurima Deus faciat mirabilia, plures affirmant. Imperator autem a Romania discedens nostras regiones invisit, et accepta Sclavorum rebellione, *Stoderaniam*, quae *Hevellim* 50) dicitur, armato petens milite, incendio et magna depraedatione vastavit et victor Parthenopolim rediit. Ob hoc hostes nostri *Bardengau* 51) turmatim adgressi a nostris sunt devicti. In illo certamine *Ramuuardus* Mindensis episcopus fuit, qui socios arrepta in manibus cruce sua sequentibus signiferis praecessit, et ad haec facienda potenter consolidavit. In illo die *Gardulfus* comes cum paucis occubuit, ex hostibus autem maxima multitudo caeteri relicta praeda fugerunt. *Crescentius* autem
An. 997. A. S. Romae absente papa praedicto, qui post benedictionem *Gregorius* vocabatur, *Iohannem* Calabritanum, Theophanu Imperatricis dilectum quondam comitem et tunc Placentinum

nerus in notis ad Hagecii Chron. Bohem. T. III. p. 111. ff. De martyrio eiusdem Sancti an. 996. legatur ibid. p. 410. f. et 430. *Kind.*

48) *Ochtrico.* Magister fuit scholae Magdeburg. illa aetate pernobilis et eruditus, de quo plura Lib. III. Ditmarus. *Vrs.*

49) *Prucorum.* Sic Dresd. non *paucorum.* Intelligendi enim *Prussi* vel *Borussi.* Ann. Saxo p. 363. de illo: Praesul Adelbertus retibus fidei cepit Pannoniam simul et Poloniam, dum in *Pruciam* seminat verbum Dei etc. cf. *Mascov* Comment. de rebus Imperii Rom. Germ. p. 100. f. *Vrs.*

50) *Hevellim.* Ann. Saxo *Heveldun.* Pagus ad fl. Havelam, a quo alterum nomen Hevellim, Havelli, Haveldun sortitus est, ab urbe Havelberg usque ad urbem Brandenburg attingebat. Ex illo nomine *Stoderania* villa Studernheim prope Havelberg dubio procul nominata est. v. Meibom. ad Witichind. T. I. S. R. G. p. 682. Chron. Gottwic. T. I. p. 635. 784. *Vrs.*

51) *Bardengau.* Ab isto pago urbs *Bardevicum* in terra Luneburg. nomen adepta est. *Vrs.*

centinum antistitem substituit 52), et sibi imperium tali praesumtione usurpavit, immemor iuramenti et magnae pietatis ab Ottone Augusto sibi illatae. Insuper nuncii eiusdem 53) a praedicto invasore capti diligenti custodiae traduntur. Imperator mox ut haec audivit illo properans Domnum Apostolicum sibi obviare per internuncios postulavit. An. 998. A. S. Iohannes autem supplantator his appropinquantibus fugit, sed postea a fidelibus Christi et Caesaris captus, linguam cum oculis et naribus amisit. Crescentius vero *Leonianum* ingressus *claustrum* 54) Imperatori resistere frustra tentavit. Namque Imperator dominicam resurrectionem Romae celebrans post festivos dies instrumenta bellica praeparans post *Albas* 55) domum *Diederici*, ubi ille perversus sedebat, *Ekkihardum* marchionem impugnare iussit; qui eandem perdius et pernox lacessere non desistens tandem per machinamenta alte constructa ascendit, et eundem decollatum voce imperatoria per pedes laqueo suspendit 56), et timorem cunctis praesentibus ineffabilem intulit. Gregorius autem papa cum magno honore inthronizatur, et Caesar sine omni infestatione deinceps dominatur.

Videtur etiam optimum, quaedam eiusdem temporis facta memorare, quae nonnullis puerilia et multum mirabilia esse videbantur, sed haec a Deo praedestinata in suis virtutibus agnoscuntur. Vir felicis memoriae comes profecto *Ansfridus*, vir omni An. 995. A. S.
inquam bonitate conspicuus, dum adhuc esset alto progenitorum germine, puerulus cum omni lege mundana a patruo *Ruperto* 57), Trevericae civitatis episcopo, tum divina adprime est institutus: Inde a patruo suo 58), scilicet suo aequivoco, XV. comitatuum comite strenuo, Domino *Brunoni* Archiepiscopo Agrippinensi traditur ad res militares. Sic bonae indolis adolescens penes ipsum quotidie proficiebat, donec primi Ottonis Magni Imperatoris Romam cum exercitu iam acquisituri mancipatus est servitio.

Qui

52) *substituit.* Crescentius scilicet, audacior absentia Caesaris, Gregorium urbe expulit; deinde Placentinum episcopum, tum forte ex Byzantina legatione reducem, sub nomine Ioannis XVI. circa mensem Maii an. 997. ad Pontificatum evexit. Hic Rusciani in Calabria Graeco patre natus, favore Theophaniae gratiosus apud Ottonem II. et Capellanus Augustae factus, a filio etiam episcopatum acceperat. Nunc tot beneficia in materiem sceleris vertit, iam palam insurgens adversus Imperatorem, missos eius in vincula coniecit, vulgavitque adeo famam, id agi Romae, ut Occidentis imperium Graecis iterum principibus assereretur, teste Arnulpho Lib. I. c. 11. *Vrs.*

53) *nuncii eiusdem.* Ann. Saxo: *nuncii Apostolici Gregorii ab eodem invasore* cet. *Vrs.*

54) *claustrum.* Ann. Saxo *castellum.* *Vrs.*

55) *post Albas.* Intellige Dominicam proxime insequentem Paschatis festum, alias *Quasimodogeniti* dictam. *Vrs.*

56) *suspendit*, Ann. Saxo p. 366. addit: *cum aliis duodecim.* *Vrs.*

57) *Ruperto.* Ann. Saxo *Rodberto.* *Vrs.*

58) *patruo suo.* Recte, patri enim Ansfridi nomen erat *Lambertus*, ut Aubertus Miraeus in Chron. Belgico ex codice donationum propter monasterium Gemblacense factarum probavit. cf. Aegidii Leodiensis, monachi aureae vallis, addition. ad Anselmi Canon. Leodiens. gesta episcopor. Tungrens. Traiectens. et Leodiensium c. 53. *Vrs.*

Qui in initio militiae eius iniunxit, ut tentorium ſuum, quod adeo pulchrum videbatur, quotidie poneret e regione contra Imperiale et ſpatam ſuam duceret, ut in hoc probaret, ſi Palatinus ſe agiliter initiaret. 59) Hoc ideo tam gratanter ſuſcepit, quia pſalmos oris eius dulciſſimos (caneret,) hunc per devia (ſequens) quaſi delectationis cauſa aviculis inſidiando ſine detractione frequentare occultius potuit. 60) Romam ſane praedicto Caeſare ingrediente non nimium confiſus in iuvene, fecit eum ſpataſerium ſuum, dicens: „*Dum hodie ego ad ſacra limina Apoſtolorum perorabo, tu gladium continue ſuper caput meum teneto. Nam fidem Romanam anteceſſoribus noſtris ſaepius ſuſpectam* 61) *non ignoro. Sapientis enim eſt, adverſa quaeque longe adhuc poſita cogitando praenoscere, ne forte improviſa valeant ſuperare. Deinde redeundo ad montem Gaudii, quantum volueris, orato.*" Inde vero reverſus abbatiam, quae dicitur *Torna* 62), de haereditate propria conſtruxit, in qua filiam ſuam abbatiſſam, plurimarum Deo devotarum ſanctimonialium matrem, aſſenſu pontificis conſtituit, Sanctoque Lamperto pro remedio animae ſuae ex integro tradidit. Huius vero omnipotentis Dei famulae quia mentionem fecimus, quod noſtris temporibus per eam Dominus operatus eſt, ſilentio non praeteribimus. Hoſpitalitatis non oblita tantae dapſilitatis 63) circa egenos et peregrinos extitit, ut quadam die de vino nil ſibi vel ſororibus beneficentiae communicationisque cauſa relinqueret 64); hoc dum celleraria ſibi nuntiaſſet, ait: *Aequo animo eſto, chara, et conſortare! Dei enim gratia ſatis nobis poterit dare;* ſtatimque ſolito more ante crucem proſtrata in oratorio ſanctae Mariae cepit orare, funditusque vinum in vaſe pridie exhauſtum creſcere coepit, quoadusque ſuperfluxit; de quo non tantum ſanctimoniales, ſed et quam plures diu ad laudem Domini biberunt circummanentes vel adventantes. Interea contigit, ut domina

59) *ſi Palatinus ſe agiliter initiaret.* Ann. Saxo: *ſi ſe agiliter Palatinis initiaret. Vrs.* — De obſcuritate huius loci conqueritur Vrſ. in verſ. Germ. et ita interpretatur: *damit er dann ſchon Proben ſeiner Behendigkeit abgelegt hätte, wenn ihn der Pfalzgraf zum Ritter ſchlagen würde.* Mihi vero ſenſus hic videtur: Vt (Imperator) in hoc probaret, ſ. exploraret (Ansfridum) ſi (i. e. an) tanquam Palatinus ſe agiliter initiaret ſ. gereret. Palatinus vero non Comitem Palatinum ſignificat, ſed generatim nobilem, in curia principis officium habentem. Optime tamen una litera mutata legitur *Palatinis* (ſc. negotiis, officiis). Sic Ann. Saxo. Senſus itaque eſſet: *damit der Kaiser ihn prüfte, ob er ein geschickter Hofmann werden würde.* Sic convenit cum ſequentibus, mox enim officium palatinum, ſc. ſpataſerii memoratur *Kind.*

60) *occultius potuit.* Periodum hanc, quae ap. Leibnitium corrupta et obſcura legitur, nam verba *caneret* et *ſequens* non habet, ex Ann. Saxone ego reſtitui. *Vrs.*

61) *ſaepius ſuſpectam.* Ann. Saxo *ſemper ſuſp. Vrs.*

62) *Torna.* cf. ad h. l. Acta Sanctor. menſis Maii T. I. p. 429. in vita S. Ansfredi ad diem IV. Maii. *Vrs.*

63) *dapſilitatis.* i. e. liberalitatis. Vox priſcis Latinis infrequens, cuius loco Ann. Saxo poſuit benignitatis. *Vrs.*

64) *communicationisque relinqueret.* Sic emendatius, ni fallor, Ann. Saxo, quam quae habet Leibnitius: *comitationis — praetermiſit. Vrs.*

355 mina *Hereſuint* 65) comitiſſa, ipſius ſcilicet coniux reverenda, in curte ſua, quae dicitur *Giliſa*, coepit aegrotare, quae ſtatim velut mortis praeſaga ſuturae feſtinavit ire ad Torna. Quo dum prae nimio dolore nequiret pervenire, in domo cuiusdam Maioris 66) remanſit in itinere. Qui, ſicut ipſe nobis retulit, nimiae ferocitatis canes habuit, quorum latratum ipſa infirma graviter ſuſtinuit. Hoſpes, ut audivit, feſtine precatus ab ipſa, hos libentiſſime voluit capere, vel ad ultimum, ſi potuiſſet, etiam occidere. Horum dum neutrum potuiſſet, mirabiliter accidit, ut nullus eorum poſtea nequiret latrare, donec ſancta ancilla Dei obdormivit in pace. Quam ſecus monaſterium communi labore, comes ſanctae ſimplicitatis in ſecretario ſepelivit. 67) Huius cameraria multis annis fuit hydropica. Huic viſum eſt in vigilia natalis Domini, cum ad ſepulchrum domnae ſuae candelas deberet afferre, quod et fecit. Mox dum matutinae laudes celebrarentur, exivit, ſolutionem habuit, ſana coram omni populo rediit. Poſt diſceſſum autem domnae ipſius felix comes non de terreni operis caſu deſperatus, ſed in virtutis volatu eo ipſo ſublevatus mente diſpoſuit, ut monaſterialem vitam ſubiret, ſicubi maioris obedientiae regulam inveniret. Quod dum in exordio per intentionem agitur, a tertio Ottone ad episcopatum Traiectenſem per *Notgerum* Leodii pontificem ſumma neceſſitate vocatur. Illud profecto dum audivit, capellam Aquenſem introiit, et mundi dominam exoravit, ut ſi eſſet a Deo, canonice perficeretur, ſi non, miſericorditer annullaretur. Sed poſtquam *Evergerus* Colonienſis archiepiscopus ſuffraganeorum conſenſu Imperatori ſibique in medium conſuluit, vellet nollet ad episcopum acclamatur. 68 Non multo poſt quinque curtes de ſua proprietate beato Martino tradidit, fideli inquam fideiuſſori talionis earum. In ſenectute ergo ſua caligantibus iam oculis ipſius factus eſt monachus, ſeptuaginta duos pauperes propria manu cottidie pavit. Illorum quippe infirmioribus, Camerario praecedente coecus ipſe 69) ab imo vallis ad ſumma montis balneum portans praeparavit in nocte, et mutatoria caeteraque neceſſaria corporis praebuit, iubens eos in pace recedere, ut ſic ſua opera obnubilare valeret. In eodem monte monachorum congregationem ordinavit 70), a quorum prioribus ſcopis eſt ſaepius caſtigatus, dum auderet reſiſtere eorum iuſſionibus. Quic-

65) *Hereſuint.* al. *Hilsuind.* Aegidius aureae vallis monachus in addit. ad vitam Notgeri. Ann. Saxo *Herſuit. Vrs.*

66) *Maioris.* i. e. Villici (Meyer) v. Ioach. Meyer Antt. villarum et villicorum p. 103. ſ. *Vrs.*

67) *quam ſecus monaſterium — in ſecretario ſepelivit.* Mentem Ditmari non aſſecutus eſt Vrſ. in verſ. Germanica. Senſus eſt: Comes quaedam, cuius nomen tacetur, quae poſtea cameraria dicitur, quae communis laboris, pietatis et beneficentiae adiutrix et plena erat ſanctae ſimplicitatis, curavit Hereswindae ſepulturam ſecus monaſterium in ſecretario, i. e. ſacrario, corrupte Zyter, ſive ſacriſtia. *Kind.*

68) *ad episcopum acclamatur.* Die X. Maii. v. Acta Sanctor. T. I. menſ. Maii p. 429. *Vrs.*

69) *coecus ipſe.* Sic Annal. Saxo, ex quo textum Leibnitii correxi, qui habet: *caetus, ipſe. Vrs.*

70) *ordinavit.* Locus ille, quo hanc Benedictinorum abbatiam condidit, nominabatur *Hohorſt*, adiacens Amersfordio. Illam ipſe XIV. Kal. Dec. anno 1006. regnante Henrico II. imperii eius anno quinto inauguravit, eique novum nomen Sancti (Heiligenberg) impoſuit. v. Acta Sanctor. l. c. p. 430. *Vrs.*

Quicquid ad ultimum acquirere potuit, pauperum manibus tribuit. Aviculis etiam in hyeme manipulos ſuper arbores ad manducandum intuitu pietatis in monte ſuo poni
An 1010. A. S. fecit. Sub chlamydis abſconſo continue veſtiebatur cilicio. A Natali Domini usque ad ſanctae crucis inventionem infirmabatur, quo temporis ſpatio ultra tres panes non manducavit Appropinquante iam carnis eius diſſolutione, crucem in feneſtra, quae ibi poſt caligationem oculorum eius facta fuit, vidit et circumſtantibus ſe videre manifeſtavit, laudans Deum et dicens: *In circuitu Tuo, Domine, lumen eſt, quod nunquam deficiet.* Tandem ſacroſancti viatici perceptione munitus, doctus tota expectatione iudicem diligere, atque, ut ita dixerim, timendo praeſentialiter retinuit timere perpetualiter; multum in ſanctae Dei genitricis interceſſione, cui ſe ſuaque dederat, confiſus. Tamdiu ſignaculo ſanctae crucis ſeſe ſignavit, quoad usque obdormiens in pace manu ſimul et mente quievit. 71) Poſt cuius obitum Traiectenſes nudis pedibus et armatis manibus venerunt, flentes, orantes et domeſticis eius dicentes: *Pro Dei nomine date nobis Paſtorem noſtrum, quo portetur ad ſuae ſedis tumulum.* Qr contra reverendae vitae Abbatiſſa eius ſcilicet filia ſanctiſſima cum capellanis et militibus reſpondit: *In eodem loco debet ſepeliri, ubi e vita praeſenti a Deo eſt permisſus exui.* Perventum eſt ad hoc, ut armati ex utraque parte periculoſiſſime convenire et plures vita deberent carere; ſed domna Abbatiſſa ſe in medio eorum proſtravit, et adeo pacem inter illos vel ad momentum rogavit. Interea videbatur militibus, quod ex illa parte, qua fratrum erant officinae 72), ab aqua *Ema* nominata ad montis ſupercilium ipſius traherent 73) ſarcofagum. Quod dum niterentur corpus a Traiectenſibus ſuſtollitur, et leviſſime, ſicut ipſi iurant adhuc, ultra aquam ducitur. Sic nutu Domini fortior pars deluſa eſt militum. Poſt translationem corporis ſacri fragrantia miri odoris percepta eſt in via, quae ultra tria milliaria veraciſſimorum hominum,
An. 998. A. S. ſicut ipſi teſtantur, nares perfudit et pectora. 74) Revocemus ad memoriam quam miſerabiliter Giſilero Archipraeſuli

Expleta lacuna codicem Dresdenſem reſumamus.

incuria ſui contigit damnum. Imperator ob defenſionem patriae, *Harnaburg* 75) civitatem opere muniens neceſſario, eam IIII. hebdomadas ad tuendum huic commiſit. Qui

71) *et menſe quievit.* Obiit 3. Maii 1008. v. Acta Sanctor. l. c. Ann, Saxo ad an. 1010. refert eius obitum. v. Alpertum ap. Eccard. T. I. p. 98—103. *Vrs.*

72) *officinae.* In monaſteriis ſunt aedes, in quibus aſſervantur, quae ad victum monachorum ſpectant. Adelung Gloſſar. h. v. *Vrs.*

73) *ad montis ſupercilium ipſius traherent,* Sic recte, non *traheret*, uti Leibnitius habet. Referendum enim ad monachos, et ſequitur *niterentur.* *Kind.*

74) *et pectora.* Quae de vita et moribus Ansfredi, episcopi Traiectenſis, Ditmarus copioſe ſatis perſecutus eſt, in cauſa fortaſſe fuerunt plagiario, ut manu furtiva Codicem noſtrum quatuor foliis ſpoliaret. Miror vero, quod doctiſſ. Dan. Papebrochius, cuius beneficio Leibnitio facta eſt copia codicis antiqui Ditmariani, eorum, quae ibi de Ansfredo fuſe narrantur, in Actis Sanctor. ne verbulo quidem mentionem fecerit. *Vrs.*

75) *Harnaburg.* Ann. Saxo p. 367. nomen *Harnaburch* i. e. Arneburg habet. Editiones exhibent *Bernaburg*, et ita videtur Cod. noſtrum accuratius adſpicienti, ſed literae b. et h. facile inter ſe commutantur. *Harnaburg* mihi rectius nunc videtur. *Vrs.* — Haec urbs nec Bernburgum Anhaltinum eſt, nec Brandenburgum, de cuius munitione Ditmarus iam ſupra ſcripſerat. Pro Brandenburgo quidem pugnat *Kuchenbecker* in Annal. Haſſ. Coll. IX. p. 22. pro Bernburgo *Knauth* de pagis Anhalt. p. 28. *Becmannus* in Hiſt. Anhalt. T. I. p. 114. et plures alii. Annaliſta Saxo ad an. 998. p. 367. habet *Hornaburg* (quod Lentius de Halberſtadenſi oppido Hornburg accipit *in der diplomat. Fortsetz. von Fr. Lucae Grafen-Saal* p. 202.) ſed ſine dubio *Hornaburg* legendum eſt, ut in alio loco ad an. 1005. *Arneburg* exſtat, quem locum Vrſinus priori praetermiſſo citat. Rectiſſime igitur *Arneburgum* intelligitur. v. *Kueſter* Antt. Tangermundenſ. P. III. p. 167. ſ. Infra p. 392. (Leibn.) Ditmarus ipſe urbem Harnaburg vocat. *Kind.*

Qui fraude ignota ad placitum 76) a *Sclavis* vocatus cum parva multitudine exiit. Alii namque praeceſſerunt et quosdam in urbe reliquit. Ecce autem unus e conſociis eiusdem a ſilva erumpere hoſtes prodidit. Congredientibus vero tunc ex utraque parte militibus, archiantiſtes, qui curru venit, equo fugit alato, ex ſuis mortem evadentibus paucis. Sclavi victores praeda interfectorum VI. Nonas Iulii 77) ſine periculo potiuntur, et archiepiscopum ſic clam abiſſe 78) conqueruntur. Cuſtodivit tamen, quamvis
356 ſic lugubriter mutilatus, urbem ad dictum diem Giſilerus, triſtisque reverſus obviam habuit patruum meimet Marchionem *Luitharium*, cuius curam civitas praedicta tunc reſpiciebat, firmiterque ei eam committens 79) abiit. Acceſſit autem comes, et ut urbem vidit incendio fumigantem, archiepiscopum remeare per internuncium fruſtra petiit. Ipſe autem ignem in duobus locis iam alte aſcendentem extinguere tentans, cum nil omnino proficeret, portam hoſtibus patentem derelinquens, domum moeſtus reviſit, et accuſatus poſt apud Imperatorem imputatam ſacramento purgavit culpam. Poſt VIIII. dies praedictae caedis mater mea, *Cunigund* nomine, tertia Id. Iulii An. 998. A. S.
in civitate *Germereſleva* 80) expiravit. *Ekkihardus*, marchio Misnenſis ex nobiliſſimis Thuringiae auſtralis natalibus huius genealogiae ortum ducens, cum gradatim ad virilem pertingeret aetatem, parentelam ſuimet omnem tam morum quam actuum gravitate

76) *ad placitum.* i. e. conventum publicum totius nationis. *Vrs.*

77) *VI. Non. Iulii.* Pugna ad Bernaburgum accuratius diei 4. Iulii 998. adſignata fuiſſet, quod probari poteſt ex necrolog. noſtro, ubi plures, qui in proelio adverſus Slavos ceciderant, milites adnotati ſunt *IV. Non. Iulii Noio occiſus.* *Wed.*

78) *clam abiſſe.* Editiones habent: *elapſum eſſe.* Cod. Dresd. videtur habere *elabiſſe.* Quod cum editores ab ipſius Dithmari manu eſſe a ſe impetrare non poſſent, ut crederent, mutarunt in *elapſum eſſe.* Sed diligentius conſiderato Codice, animadverti ſcriptum eſſe: ctabiſſe. i. e. clam abiiſſe. Nam compendium ſcribendi ct. (lineola ſic per l. ducta) et alibi deſcriptor pro clam adhibuit. *Wa.*

79) *firmiterque ei eam committens.* Haec de Giſilero perverſe intellexit Vrſinus, vertens: *der Erzbischof übergab sie ihm wohlbehalten*, cum potius ſenſus ſit: Marchio Lutharius Giſilero curam urbis (ante abitum ſuum) commiſit et abiit. Perfecto hiſtorico utitur Ditmarus pro Plusquamperfecto. Aliter ſi eſſet, Lutharius nec accuſari apud Imperatorem de urbe neglecta, nec etiam excuſari potuiſſet. *Kind.*

80) *Germeresleva.* *Nord-Germersleben* in praefectura Alvenslebienſi ducatus Magdeburgici. *Vrs.*

tate inclitum honorat; quia, ut legimus, dedecorant bene nata culpae. 81) Is poſt multas bellorum asperitates, quas cum patre ſuo *Gunthero*, ab honore ſuo diu ſuspenſo, perpeſſus eſt, ad gratiam Imperatoris II. Ottonis et ad patriam honorifice cum remearet, *Thietmari* comitis viduam et *Bernhardi* ducis de Luniburg 82) ſororem, nomine *Suonehildam* in matrimonium ſibi copulavit, ex eaque primogenitam nomine *Luidgerdam* acquiſivit filiam. *Luitharius* autem ex clara Thuringiae ſeptentrionalis 83) proſapia editus, cum vir factus eſſet, aetatem virtutibus ſuperare nitebatur. Cumque ſecundo multum carus eſſet Ottoni, eius auxilio quandam matrimonium 84), *Godilam* nomine, ex occidentali regione nobiliter natam cum licentia Uuirdunenſis *Luigſridi* praeſulis, conſobrini eius, ſibi in coniugem deſponſavit et acquiſivit, quae peperit ei in tertio decimo aetatis ſuae anno primogenitum, patris ſui nomine appellans *Vuerinharium*. Sed cum duae propagines iſtae, puer inquam et puella, ex tam nobiliſſimae vitis radice emerſiſſent, iamiam paulatim ad maturitatem fructus pertingere inclitis virtutum ſcalis nitebantur. Sed Luitharius comes, ut puellae illius formam et converſationem bonam primo perſenſit, qualiter eam conſociaret filio ſuo, mentis ſecreto ſemper volvit. Et ad ultimum erumpens per fideles internuncios Ekkihardo, tunc marchioni deſiderium diu latens aperuit ac celeriter impetravit. Convenientibus tunc in unum familiaribus eorundem, promiſit legitime Ekkihardus Luithario eandem ſe filio ſuo daturum in uxorem, more ſuo et iure praeſentibus cunctis optimatibus affirmans. Qui cum tertio Ottoni multum placeret, et apud eundem inter alios primates plurimum valeret, neſcio qua cauſa depravatus 85), pactum firmiſſime ſtabilitum interrumpere quam maxime conatur. Quod mox Luitharium non latuit, et ut hoc ne fieret, anxia mente volvebat. Imperatore
An. 999. A. S. et Ekkihardo pariter tunc in Romania 86) commorante commiſſa erat Regni iſtius cura venerabili abbatiſſae *Mathildi*, de qua ſuperius memoravi, in cuius civitate Quidilingaburg

81) *dedecorant bene nata culpae.* Deſumta eſt ſententia ex Horatii Od. IV, 4. 36. Inſcitus librarius Cod. Brux. eius loco verſum Leoninum ſubſtituit: *Valde mali mores deturpant nobiliores. Vrs.*

82) *de Lunibḡ.* Sic in Cod. noſtro, ſed inter lineas ab alia, antiqua tamen manu, inſertum legitur nomen, quod nec editores nec Ann. Saxo habent. *Vrs.*

83) *Thuringiae ſeptentrionalis.* De *Northuringun*, *Northuringa*, pago ampliſſimo, fuſius egit Leukfeld in Antt. Halberſtad. p. 9—13. *Vrs.*

84) *quandam matrimonium, Godilam.* Sic Cod. noſter ponit *matrimonium* pro femina, vel antehac cum altero quodam per matrimonium ſociata, vel alteri deſponſata. Annal. Saxo *matronam* habet, quod etiam non placet, quia Godila, 13. annos, uti paullo poſt dicitur, nata nondum pepererat. De Godilae parentibus et familia plura v. in Meibomii Chron. Walbecc. p. 63. 70. *Vrs.* — (Ego vero puto, Ditmarum in autographo ſcripſiſſe *in matrimonium*, et ſcribam Cod. Dresd. τὸ *in* duobus m. per compendium ī. interpoſitum per incuriam omiſiſſe. *Wa.*)

85) *depravatus.* Ann. Saxo *immutatus. Vrs.*

86) *in Romania.* Ann. Saxo. in Italia. *Vrs.*

gaburg nuncupata, puella haec educabatur. Fit publicus in *Darniburg* 87) Abbatiſſae totiusque ſenatus in unum conventus. Interim Vuirinharius, ut arbitror, non conſilio patris, ſed amore virginis et ob metum manifeſti dedecoris, cum confratribus meis 88), *Heinrico*, *Fritherico*, caeteriſque militibus optimis urbem praefatam aſcendit, ſponſamque ſuam et reluctantem et clamantem vi auferens cum ſuis ad *Uuallibiki* laetus et incolumis pervenit. Quod cum Abbatiſſa ab certo comperiret legato, graviter commota cunctis hoc principibus lacrimis queritur obortis, rogans ac praecipiens, ut armati omnes publicos hoſtes celeriter inſequerentur, ac ut captis ſeu occiſis virginem ſibi reducere conarentur. Nec mora, iuſſa haec miles armatus accelerare contendit, et priusquam urbem munitam attingerent, eosdem per compendioſa itineris interruptos, vi capere vel occidere ſeu effugare anhelavit. Compertum eſt autem a viatoribus, quod hi, quos inſequebantur valida manu, clauſisque portis notis iam gauderent praeſidiis, nulli patere ingreſſum, aut velle mori, aut ſe ibi defendere, et nunquam ulli ſponſam reddere. Quo audito admodum triſtis effectus revertitur. Luitharius autem, et cum eo *Alfricus* ſenior, milesque comitis Ekkihardi *Thietmarus* proficiſcentes voluntatem ſponſae perquirunt, ſeque ibidem tunc manere malle quam reverti, ſatis certi ab eadem effecti, Dominae abbatiſſae caeteriſque 89) haec reſponſa intimabant. Conſulenti tunc de talibus primates abbatiſſae, dictum eſt ab his, quod ſibi videretur optimum in Magadaburg fieri conventum; huc ſponſum cum contectali venire, auxiliatores quoque omnes aut ſe reos ibi praeſentare, aut damnatos fugere, ſicque factum eſt. Confluente maxima illuc multitudine *Vuirinharius* cum ſuis cooperatoribus nudis provolvitur pedibus, uxorem reddit, veniam de commiſſis ſibi ſuiſque auxilio principum promiſſa emendatione promeruit. Sed venerabilis in omnibus Mahtildis finito colloquio *Luiderdam* ſecum duxit, non pro retentione, ſed pro timoris 90) magni confirmatione. Bonae ſuimet voluntatis propoſitum praeventu ſubitaneae mortis interruptum eſt. Namque poſt paucos dies, cum haec ad locum a Deo ſibi paratum veniret continuo infirmata; Beruuardum ſanctae Hillineſſemenſis eccleſiae tunc paſtorem An. 999. A. S.
vocavit, et accepta ab eo quam poſtulavit indulgentia VIII. Id. Februarii 91) hominem exuit interiorem, ſepultaque eſt in eccleſia ad caput avi ſuimet regis Heinrici. Hoc
357 funere Imperatrix *Athelheidis* mater eiusdem ſupra modum turbata, ad Imperatorem nuncium miſit, qui et obitum eius huic innoteſceret, et aequivocam ſuam ſororem eius huic ſuccedere poſtularet. Caeſar piis aſſenſum praebens deſideriis, amitae ſuimet necem

87) *Darniburg.* Ann. Saxo. *Darneburch. Derenburg*, oppidulum ad fl. Holtemme, urbes Halberſtadium et Wernigerodam interiacens, duobus leucis a Quedlinburg diſtans, ut bene docuit Dingelſtadius in not. ad Meibomii Chron. Walbecc. p. 77. *Vrs.*

88) *confratribus meis.* Ann. Saxo: *cum patruelibus ſuis, filiis Sigefridi. Vrs.*

89) *caeteriſque.* Addit Ann. Saxo *principibus. Vrs.*

90) *pro timoris.* Cod. Brux. cum Ann. Saxone minus accurate ponit *amoris. Vrs.*

91) *VIII. Id. Febr.* Necrolog. Fuldenſe apud Leibnit. III, 766. habet VI. Idus, necrolog. contra S. Mich. Luneb. VII. Idus, qui dies (anni 999.) teſtibus Chron. Quedlinburg. p. 284. Chronogr. Saxone p. 209. et Kettnero in Antt. Quedlinb. p. 153. certior habendus eſt. *Wed.*

necem deflet, et abbatiam dilectae fuimet germanae per *Becelinum* portitorem virga
a longe commifit aurea, et, ut ab episcopo benediceretur *Arnulfo*, praecepit. Athel-
heidis autem imperatrix urbem, quae Celfa 92) vocatur, interim aedificans, collectis
ibidem monachis omnibusque perfectis in eodem anno XVI. Kal. Ianuarii gaudens
appetiit 93), de quibus orta fuit; cuius fideli fervitio iufta recompenfans praemia Deus
ad tumbam 94) eius plurima hodie operatur miracula. 95) Papa quoque *Gregorius*
An. 999. A. S. bene difpofitis Romae omnibus II. Nonas Februarii obiit, *Gerberto* fibi mox fuc-
cedente.

An. 1000. A. S. Poft haec Imperator *Gifilerum* archiepiscopum, eo quod duas teneret parochias
in fynodo accufans Romana, iudiciali eum fententia ab officio fuspendi, ac per inter-
nuncios ab Apoftolico eundem illo vocari praecepit. Qui tunc paralyfi percuffus cum
huc venire nequiret, *Rotmannum* mifit clericum, qui iuramento, fi aliter non crede-
retur, fe excufaret; datis tunc induciis 96) differtur, usque dum Imperator cum com-
provincialibus episcopis hoc difcutere valuiffet. Poftea Caefar auditis mirabilibus,
quae per dilectum fibi martyrem Deus fecit *Athelbertum* 97), orationis gratia eo per-
gere 98) feftinavit. Sed cum Ratisbonam veniret, a *Gebehardo* eiusdem ecclefiae an-
tiftite magnifico honore fusceptus eft, comitantibus fecum *Ziazone* tunc patricio, et
Robberto oblationario cum Cardinalibus. Nullus Imperator maiori unquam gloria a
Roma egreditur neque revertitur. Huic Gifilerus obviam pergens gratiam eius quam-
vis non firmam promeruit, et comitatur. Caefar autem ad *Cicenfem* perveniens ur-
bem,

92) *Celfa*. Reineccius et reliqui falfo habent *Olfa*. Vterque Cod. et Dresd. et Brux. exhibent, uti et Ann. Saxo p. 370. *Celfa*; quae et *Selfa*, *Salifa*, *Salfa* vocatur. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 508. Locus iam feculo octavo celeber erat. Nunc nomen gerit *Selz* et eft civitas ad ripam Rheni pofita, quae fex milliaria diftat ab Argentorato, fed ad Palatinatum inferiorem pertinet. *Vrs*.

93) *appetiit*. Rectam hanc e Cod. noftro reftitui lectionem, quae profecto aptiorem fenfum praebet, quam fpuria priorum editionum *oppetiit*. *Vrs*.

94) *tumbam*. Sic uterque Codex, uti et Reineccius. *Turbam* in Maderiana editione eft mendum typographicum, quod Leibnitius propagare non debebat. Magis adhuc abfona eft lectio exemplari Leibnitiano in biblioth. Dresd. adfcripta: *turbatum*. *Vrs*.

95) *miracula*. Vitam S. Adelheidis Imperatricis defcripfit Odilo Abbas Cluniacenfis in Canifii Lectt. antiquis T. V. et Leibnitii T. I. p. 262. ff. Pars huius biographiae fecunda recenfet Adelheidis miracula. *Vrs*.

96) *induciis*. Addit Cod. Brux. *caufa haec*. *Vrs*.

97) *Athelbertum*. Codicem Antverpienfem a Leibnitio non fatis accurate femper collatum teftatur Conr. Ianningius in Actis Sanctor. Iun. T. VI. P. I. p. 38. quem locum debeo benevolentiae Kinderlingii mei in *Allgem. Lit. Anz.* 1801. n. 11. Hunc igitur noftrum locum Antverp. ita habet: *martyrem Athelbertum Deus faciebat*, Leibnitius contra: *martyrem Dominus fecit Adelbertum*. *Wa*.

98) *eo pergere* fcil. in Poloniam. *Vrs*.

bem, a fecundo *Hugone* eiusdem fedis provifore tertio, ut decuit Imperatori 99), fuscipitur. Deindeque recto itinere *Misnenfem* tendens ad civitatem 100), a venerabili *Egedo* 1), huius ecclefiae epifcopo, et a marchione *Ekkihardo*, qui apud eum inter praecipuos habebatur, honorabiliter accipitur. Decurfis tunc *Milcini* 2) terminis hinc 3) ad *Diedefifi* 4) pagum primo venienti *Bolizlauus*, qui *maior laus* non merito fed more antiquo interpretatur, parato in loco, qui *Ilva* dicitur, fuimet hofpitio multum hilaris occurrit. Qualiter autem Caefar ab eodem tunc fufciperetur, et per fua usque ad *Gnefin* deduceretur, dictu incredibile ac ineffabile eft. 5) Videns a longe urbem defideratam, nudis pedibus fuppliciter advenit, et ab episcopo eiusdem *Ungero* venerabiliter fusceptus ecclefiam introducitur 6), et ad Chrifti gratiam fibi impetrandam martyris Chrifti interceffio profufis lacrimis invitatur. 7) Nec mora, fecit ibi Archiepiscopatum, ut fpero legitime, fine confenfu tamen praefati praefulis 8), cuius dioecefi omnis haec regio fubiecta eft 9), committens eundem praedicti martyris fratri,

 Ra-

99) *Imperatori*. Sic vere Cod. Dr. Sed fuftulit hoc erratum Grammaticum iam olim Reineccius, quem fecuti Maderus et Leibnitius repofuerunt *Imperatorem*. *Vrs*.

100) *ad civitatem*. Anno fcil. 1000. Errant igitur Fabricius in Annal. Misnenf. p. 23. et Albinus in Chronico p. 115. hunc Caefaris adventum ad an. 995. referentes. cf. Chronogr. Saxo p. 211. Chron. Quedlinb. ap. Leibnit. T. I. p. 285. *Vrs*.

1) *Egedo*. Hic manifeftum fit, nomen *Eido* effe contractum *Aegidii*. *Kind*.

2) *Milcini*. antiquum nomen Lufatiae fuperioris. *Vrs*.

3) *hinc*. Vitiofe legunt fuperiores editiones *huic*. *Vrs*.

4) *Diedefifi*. Paullini, Schoetgenius, Loefcherus, Iunkerus et ipfe doctiff. auctor Chronici Gottwic. pauca de hoc pago habent, fitusque eius defcriptionem in medio relinquunt. Ad nutum vero diplomatum quorundam et annalium illius aevi intentus ego quidem puto, pagum iftum confinem territoriis Soravienfi et Goerlicenfi inter flumina Neifs et Bober fitum fuiffe, et usque in ducatum Saganenfem in Silefia pertinuiffe. Bene illuftrat hunc pagi fitum diploma Henrici IV. de finibus episcopatus Pragenfis an. 1086. datum in Balbini Miscell. Dec. I. Lib. VI. P. I. p. 12. Vrbs *Halbau* probabiliter appellationem traxit ex nomine *Ilvae*, loci ad dictum pagum pertinentis. *Vrs*.

5) *dictu incredibile ac ineffabile eft*. Sic Dresd. Sed Brux. invertit: *ineffabile ac incredibile eft*; quod Kinderlingio placet magis. *Wa*.

6) *ab Episcopo eiusdem Ungero venerabiliter fusceptus, ecclefiamque introducitur*. Antv. poft *fusceptus* addit *eft*, in reliquis non diffentit a Dresd. *Wa*.

7) *et ad Chrifti gratiam fibi impetrandam martyris Chrifti interceffio profufis lacrimis invitatur*. Sic Dresdenfis. Antv. vocem *fibi* non habet, et in fine *interceffionem — invitavit*. Sic Kind. et rectius quidem.

8) *praefati praefulis*. Ann. Saxo addit: *et fui Metropolitani*. *Vrs*.

9) *cuius dioecefi — fubiecta eft*. Codex Antv. tefte Ianningo *fubiecta erat*. *Kind*.

Radimo 10), eidemque ſubiiciens *Reinbernum*, falſae 11) *Cholbergienſis* ecelefiae episcopum, *Popponem Cracuenſem*, *Iohannem Uuratizlaënſem*, *Vungero Poſnanienſe* excepto, factoque ibi altari ſanctas in eo honorifice condidit reliquias. 12) Perfectis tunc omnibus Imperator a praefato duce magnis muneribus decoratur, et quod maxime ſibi placuit, trecentis militibus loricatis. Hunc abeuntem Bolizlauus comitatu usque ad Magadaburg deducit egregio, ubi palmarum ſolemnia celebre 13) peracta ſunt. Secunda feria archiepiscopus eiusdem loci Imperatoris edictu priorem ſuscipere ſedem roga-

10) *Radimo*. Recte ita Cod. noſter nomen ponit, quocum convenit, quod Balbinus Dec. I. Lib.IV. P. I. p. 29. 30. Miscell. hiſt. regni Bohem. de hoc Radimo al. Gaudentio refert; ergo lectio Reinecciana, a Leibnitio etiam adoptata *Kadimo* eſt corrigenda. *Vrs* — *Radimo* inveniſſe ſe dicit Menken Scriptt. T. III. p. 1778. in Cod. Dresd. collato. *Radzin* nominatur ap. Ioh. Dlugoſſum hiſt. Polon. p. 141. Ceterum Gaudentius obiit 14. Oct. 1006. teſte necrologio Luneb. *Wed.*

11) *eidemque ſubiiciens Reinbernum falſae* (non *ſanctae*, uti editt. et ipſe Vrſinus in Cod. Dr. legerat) *Cholbergienſis eccleſiae episcopum Popponem* (non Papponem, uti Leibn.) *Cracuenſem*, *Ioannem Wratizlaenſem* (non Wiotizlaenſem) *Vungero Posnanienſe excepto*, *factoque ibi altari ſanctas in eo honorifice condidit reliquias.* Episcopatus *Salzcholberg* in Polonia iterum occurrit infra Lib. VII. ubi Reineccius p. 104. et Leibnit. p. 417. recte *falſae*, non ut h. l. *ſanctae* habent. *Wa.* — Totus hic et memorabilis locus de Archiepiscopatu Gueſenſi rectius legitur in Cod. Antverp. (a Ianningo reviſo) non ſatis olim a Leibnitio inſpecto, ſcil. *Commiſit itaque eundem episcopatum praedicti martyris fratri Radimo* (non Kadimo) *eidemque ſubiiciens Reynbernum ſanctae* (ſic) *Cholbergenſis Eccleſiae Episcopum Popponem Cracowenſem*, *Iohannem Wrotizlaenſem*, *Ungero Posnanienſe excepto.* Poſtrema vertit Vrſinus: *den Bischof Unger zu Posen hingegen machte er exemt.* Quod quidem verum eſt respectu Archiepiscopi Gneſenſis, ſed non reſpectu Magdeburgenſis. Vrſinus quidem paullo poſt Chronicon Magdab. citat, ſed niſi obiter illud inſpexiſſet, de exemtione Vngeri non ſcripſiſſet, illius eccleſiam liberam et ingenuam, i. e. Papae immediate ſubiectam factam eſſe. Sic enim Chronicon Magdeb. et quidem eius codex ms. habet: *Nam tota illa provincia unius Poznanienſis Episcopi erat parochia, et ipſa cum omnibus futuro tempore illic fundatis* (forte fundandis) *episcopiis auctoritate primi Ottonis Imp. et Pontificum apoſtolicae ſedis metropolitano Magdeburgenſis Archiepiscopii fuerat ſubiecta. Hanc igitur tertius Otto ſine utrorumque episcoporum conſenſu in quatuor dividens episcopatus, in urbe Gneſen Gaudentium, B. Adelberti germanum, conſecrari ÆEpum fecit, eique tres alios episcopatus in tribus locis, ſcil. Slaz* (Salz) *Cholberg, Crakovie, Wratislave, ordinatos ſubiecit. Sed Poznanienſem episcopum non aſſentientem priori matri et Magdeburgenſis Archiepiscopii ſubiectioni reliquit.* Ceterum Dobnerus ad Hagecii Chron. Bohem. an. 1000. T. III. p. 481. ubi hunc locum Ditmari citat, et fratrem S. Adelberti Radimo dictum eſſe, et poſtea Gaudentium, animadvertit, ſimul hoc notat, Cracovienſem episcopatum iam exſtitiſſe, ſed ÆEpiscopo Pragenſi ſubiectum, porro et Dlugoſſum aliosque vituperat, qui inſtitutionem archiepiscopatus Gnesnenſis multo prius factam eſſe, ſed falſo, ſcribant. *Kind.*

12) *factoque ibi altari ſanctas in eo honorifice condidit reliquias.* Sic Dr. Paullo aliter Antv. citante Ianningo: *Facto quoque ibi altari ſanctas reliquias in eo honorifice condidit. Kind.*

13) *celebre.* Plane inſolenter Ditmarus *celebre* utitur pro *celebriter*, quod Reineccio etiam displicuit, ideoque ſubſtituit ornatius: *celebri apparatu.* Ann. Saxo poſuit *celebriter. Vrs.*

rogatus, data internunciis magna pecunia, inducias usque ad Quidilingeburg vix impetravit. Fit illuc magnus ſenatorum concurſus, paſchalia etiam ibi peraguntur gaudia, et habita in II. feria ſynodo iterum *Giſilerus* vocatur. Hic infirmitate oppreſſus valida, a praedicto excuſatur Rotmanno, et in multis a *Walthero* tunc praepoſito defenditur. Indicitur hinc concilium in *Aquisgrani*, quo ipſe cum ſuis veniens iterum ab Archidiacono Romanae ſedis alloquitur, qui ſapienti conſilio uſus, generale ſibi poſtulat dari concilium, ſicque indiscuſſa dilata ſunt 14) haec omnia, usque dum haec Deus finire dignatus eſt noſtris propitius temporibus.

Imperator antiquam Romanorum conſuetudinem iam ex parte magna deletam ſuis cupiens renovare temporibus multa faciebat, quae diverſi diverſe ſentiebant. 15) Solus ad menſam quaſi ſemicirculus factam loco caeteris eminentiori ſedebat. 16) Karoli Caeſaris oſſa, ubi requiescerent, cum dubitaret, rupto clam pavimento, ubi ea An. 1000
eſſe putavit, fodere, quousque haec in ſolio inventa ſunt regio, iuſſit. A. S.
Crucem auream, quae in collo eius pependit, cum veſtimentorum parte adhuc imputribilium ſumens, caetera cum veneratione magna repoſuit. 17) Sed quid memorem ſingulos eiusdem acceſſus et receſſus per omnes ſuimet episcopatus et comitatus? Cunctis apud Transalpinos bene diſpoſitis Romanum viſitabat imperium, Romuleasque pervenit ad An. 1001.
arces; ubi ab Apoſtolico caeterisque coëpiscopis magnis laudibus ſuscipitur. A. S.
Poſt haec *Gregorius*, qui Caeſari valde carus erat, dolo eum capere niſus occultas tendebat inſidias. Quibus collectis et ex improviſo adverſus eum iam inſurgentibus Imperator de
358 porta cum paucis evaſit, maxima ſuorum caterva ſociorum incluſa, et vulgus nunquam ſuis contentum dominis, malum huic pro ineffabili pietate reſtituit. Dehinc nuncio ſuimet omnes Caeſar ſibi familiares convenire illuc rogat, et praecipit, demandans ſingulis quibusque, ſi unquam de honore ſui vel incolumitate curaret, ad ulciscendum eum ac amplius tuendum armato ad ſe milite properarent. Romani autem, manifeſtati tunc ſceleris culpa erubescentes, ſeque invicem ſupra modum redarguentes omnes incluſos emiſere ſecuros, gratiam Imperatoris et pacem modis omnibus ſuppliciter expetentes. Quos ubicunque vel in ipſis, vel in rebus ſuis Caeſar laedere potuit, verbis eorundem mendacibus diffidens, nocere non tardavit. Omnes regiones quae Romanos et Longobardos reſpiciebant, ſuae dominationi fideliter ſubditas, Roma ſolum, quam prae caeteris diligebat ac ſemper excolebat, excepta, habebat. Conveniente tunc cum *Heriberto* ſanctae ſedis Agrippinae archiepiscopo, plurima fidelium turba, Imperator laetatur, et quamvis exterius vultu ſemper hilari ſe ſimularet, tamen conſcientiae

14) *dilata ſunt.* Ita ex Cod. Dresd. non *dilatans*, ut editt. *Wa.*

15) *ſentiebant.* Reineccius eius loco poſuit *accipiebant*, in quo eum ſecuti Maderus et Leibnitius. Annal. Saxo tamen conſentit cum Dresdenſi. *Vrs.*

16) *eminentiori ſedebat.* Idque more Byzantino, de quo vide *Fischer von den Sitten u. Gebräuchen d. Europäer im 5. u. 6. Iahrhundert. p. 172. Vrs.*

17) *repoſuit.* Improbant hoc factum multo animi rigore Ann. Saxo p. 373. Annales Hildeshem ap. Leibnit. T. I. p. 271. et alii. *Vrs.*

ſcientiae ſecreto plurima ingemiscens facinora, noctis ſilentio, vigiliis orationibusque intentis, lacrimarum quoque rivis abluere non deſiſtit. Saepenumero omnem hebdomadam, excepta V. feria 18), ieiunus perducens, in eleemoſinis valde largus extitit. Appropinquantem eius obitum 19) multa praevenere importuna. Namque noſtri duces et comites non ſine conſcientia episcoporum multa contra eum conſpirare nituntur, *Heinrici* ducis, poſtea ſucceſſoris ſui, ad hoc auxilium poſtulantes. Hic ultima patris ſuimet et aequivoci monita, qui in *Gandeneshem* obiit ac requieſcit, memori ſervans in pectore, et ſibi hactenus in cunctis fidelis, nullum his praebuit aſſenſum. Impera-
An. 1002. A. S. tor hoc ſtatim comperiens, et patienti ferens animo in *Paterno* 20) urbe puſtellis interiora prementibus et interdum paulatim erumpentibus, infirmatur. Qui facie clarus ac fide praecipuus VIIII. Kal. Febr. Romani corona imperii exivit ab hoc ſaeculo, ſuis inſuperabilem relinquens moerorem, quia tempore eo non fuit ullus largior ac per omnia clementior illo. Alfa et O miſereatur ei, tribuens pro parvis magna, pro temporalibus ſempiterna. Hi autem, qui extremis eius intererant 21), haec tam diu celabant, quoad exercitus undique tum diſperſus per internuncios colligeretur. Tunc triſtis turba dilecti ſenioris corpus comitata magnas bellorum aſperitates VII. dies continue perpeſſa eſt, nullaque ſecuritatis certitudo ab hoſtibus conceſſa eſt, niſi tum duntaxat, quando ad *Bernam* perveniunt civitatem. 22) Exin cum ad *Pollingun*, curtem *Sigifridi* praeſulis Auguſtani, venirent, ab Heinrico duce ſuscepti lacrimis eiusdem vehementer iterum commoti ſunt. Quos ſingulatim, ut ſe in dominum ſibi et regem eligere voluiſſent, multis promiſſionibus hortatur, et corpus Imperatoris cum apparatu Imperiali, lancea duntaxat excepta, quam *Heribertus* archipraeſul clam praemittens, ſuam

18) *excepta V. feria.* Ita et Cod. Brux. legit, et Ann. Saxo p. 376. Reineccius et Maderus et Leibnit. in textu vitioſe: *V. Febr. Vrs.*

19) *obitum.* Cod. Br. *terminum* cum Ann. Saxone. *Vrs.*

20) *Paterno.* Ita legendum eſſe clare docet Cod. noſter, quamvis recentior quaedam manus literam O. expunxit, et A. ſuperſcripſit. Bene conſonat Chron. Magdeb. ap. Meibom. T. II. p. 280. *apud Paterne caſtellum Romaniolae — infirmatur.* Ann. Saxo p. 377. Adelboldus in vita Henrici Sancti Imp. p. 341. Vita Meinwerci episc. Paderborn. ap. Leibn. T. I. cf Meibomii Chron. Walbecc. p. 73. et fere omnes ſcriptores tradunt, obiiſſe in *caſtro Paterno*, quod prope civitatem Caſtellanam eſt; attamen ex Tangmari Scholaſtici Hildeſienſis vita S. Berwardi ap. Leibn. T. I. p. 457. colligas, Ottonem *Tuderti* (Todi) obiiſſe. Cum Ditmaro alii plures morbo exſtinctum ſcribunt, vulgatus tamen rumor fuit, veneno ſublatum eſſe a Stephania, Crescentii vidua. Sic Sigebertus Gemblacenſis p. 142. Chron. Reg. S. Pantaleonis p. 898. et alii. Monente Moscovio l. c. p. 105. coelebs obiit, vix egreſſus aetatis annum XXII. Ergo non audiendus Herm. Cornerus ap. Eccardum T. II. p. 358. annos ei vitae XXXIX. tribuens. *Vrs.* — Scribendum in *Paterna*, ſ. *Paterno*, urbe Campaniae. Invenitur etiam numero Plurali *Paternae*. *Kind.*

21) *qui extremis eius intererant.* Hos nominat Adelboldus, ſcil. Archiepiscopum Colonienſem, Episcopos Leodienſem, Auguſtenſem et Conſtantienſem, Caroli filios Henricum et Tuncmannum Comites. *Kind.*

22) *ad Bernam perveniunt civitatem.* Fuſius et dilucidius rem narrat Ann. Saxo p. 377. et Chron. S. Pantaleonis p. 898. *Vrs.*

ſuam ſumſit in poteſtatem. 23) Archiepiscopus autem cuſtodia parumper detentus, relicto ibi pro vadimonio ſuimet fratre, cum licentia abiit, ac ſacram mox lanceam remiſit. Is cum omnibus, qui huc Imperatoris funus ſequebantur, excepto antiſtite Sigifrido, duci tunc non conſentiebat, neque omnino denegabat 24), ſed quo melior et maior populi totius pars ſe inclinaret, libenter aſſenſurum pronunciabat; Dux vero cum his Auguſtanam attingens urbem, dilecti ſenioris inteſtina duabus lagunculis prius diligenter repoſita in oratorio ſancti praeſulis *Othelrici*, quod in honorem eius Luidulfus eiusdem eccleſiae episcopus conſtruxit, in auſtrali parte monaſterii ſanctae martyris Afrae, ſepulturae honorabili tradidit, et ob animae remedium ſuae C. manſos propriae haereditatis conceſſit. Deindeque dimiſſa cum pace magna multitudine, ad civitatem ſuam, quae *Nova* 25) vocatur, corpus Caeſaris proſequitur. Poſteaque ab aequivoco ſuimet Heinrico, cuius ſororem vivente Imperatore iam duxit, ſuppliciter exoratus, tandem corpus valedicens ſingulis ad loca deſtinata dimiſit. 26)

Interim principes Saxoniae comperta ſenioris 27) ſui nece immatura ad *Fraſam* curtem regiam, quam tunc Guncelinus comes ex parte Imperatoris in beneficium tenuit, triſtes conveniunt; *Giſilerus* archiepiscopus Magadaburgenſis cum coëpiscopis, *Bernhardus* dux, *Luitharius* et *Ekkihardus* ac *Gero* marchiones cum optimatibus regni de ſtatu reipublicae tractantes. Comes autem Luitharius ut pro primo perſenſit, Ekkihardum ſe velle exaltare ſuper ſe 28), archiepiscopum praedictum, et meliorem pro- An. 1002. A. S.

23) *ſumſit in poteſtatem.* De Reinecciana additione: *habet honorifice*, quam et ſecutae editt. praeferunt, plane ſuperflua, nihil habet Cod. Dr. vel Ann. Saxo. *Vrs.*

24) *neque omnino denegabat.* Inepte Cod. Brux. inſerit *non.* *Vrs.*

25) *Nova.* i. e. *Neuburg* in Bavaria. *Vrs.*

26) *ad loca deſtinata dimiſit.* ſcil. ad Aquas Grani. Adelboldus id expreſſe memorat. Corpus vero Aquisgrani transvectum honorifice, ut adhuc videri poteſt, in medio eccleſiae S. Mariae ſepultum eſt. Quam eccleſiam idem benigniſſimus Imp. et unice dilexit et plurima facultate donavit. *Kind.*

27) *comperta ſenioris ſui nece.* Cod. Br. *Imperatoris ſui morte.* *Vrs.*

28) *Comes autem Luitharius — exaltare ſuper ſe.* Iſte ſenſus, quem verba ſponte ſuggerunt, et interpunctio mea (commate poſt *ſe* poſito) reddidit, ſatis mihi videtur ad evellendos ſcrupulos, huic loco a Sagittario in Hiſt. Ducat. Magdeburg. p. 241. ſ. temere iniectos, ſufficere. „Ut autem, inquit, verum fatear, non ſatis capio, quid ſibi illa velint Ditmari, Eccihardum „ſe voluiſſe exaltare ſuper ſe archiepiscopum Giſilarium. An id dicere voluit, Eccardum in „tantum faviſſe Giſilero, ut eum ſupra ceteros, ac inprimis Lotharium Comitem exaltare vo„luerit? Quod ſi ita eſt, poſtliminio in gratiam cum Archiepiscopo rediit Marchio. Nam „antea latenter primum momordit Eccardum, poſt bilem eum in naſum concitavit, quod Otto „III. tam bene vellet Giſilario. Reſtat tamen ſcrupulus, nempe quod idem Ditmarus Lib. V. „memorat, Giſilarium Hermanno, Alemanniae Duci prae Henrico II. inter candidatos regni „faviſſe." Sed res ſalva eſt, non Giſilarium Eccardus ſuper ſe exaltare voluit, ſed Eccardus ſe voluit exaltare ſuper Luitharium. *Vrs.* — Locus ſatis clarus eſt, modo ante vocem *Archiepiscopum* diſtinctio maior ponatur, uti *Semlerus* notavit, et apodoſis periodi ita legatur: Archiepiscoporum *praedictum, melioremque procerum partem in ſecretum foras vocavit collo-*

procerum partem in ſecretum foras vocavit colloquium, hoc omnibus dans conſilium, ut iuramento firmarent, ſe nullum ſibi dominum vel regem communiter vel ſingulariter electuros ante conſtitutum in *Uuerlo* colloquium. Quod ab omnibus laudatum, excepto Ekkihardo, et collaudatum 29) eſt. Hic ſe paululum a regni faſtigio dilatum graviter ferens erupit: *O! Luithari comes, quid adverſaris?* et ille, *num*, inquit, *currui tuo quartam deeſſe non ſentis rotam?* 30) Sic interrupta eſt electio, et fit vera antiquorum relatio, quod unius noctis intermiſſio fiat unius anni dilatio, et illa usque in finem vitae huius prolongatio. Tempore praedicti Caeſaris monaſterium in
An. 999. A. S. *Hilleslevo* 31) a Sclavis combuſtum eſt eductis ſanctimonialibus, et eodem die multi ex noſtris ſunt interfecti. Equidem ab incepto multum devians tandem revertar, exequias Imperatoris ſuccincte perſtringens. Cuius corpus cum ad Coloniam veniret pri- 359
mo ſusceptum eſt ab archiepiscopo eiusdem civitatis *Heriberto*, ad monaſterium ſancti *Severini* poſt palmas II. feria, ad Sanctum *Pantaleonem* 32) III. defertur feria, ad Sanctum *Gereonem* IV. die, in coena Domini ad ſanctum *Petrum* portatur, ubi poenitentibus more eccleſiaſtico introductis et indulgentia reſolutis, animae praeſentis corporis ab archipraeſule remiſſio datur, a conſacerdotibus autem memoria expoſcitur, lacrimabiliter autem a populo ſupplice impenditur. VI. feria illucescente funus elevatum ad *Aquasgrani* ſancto perducitur in ſabbatho, die vero dominica in eccleſia ſanctae Mariae ſemper virginis in medio ſepelitur choro. Impenſa ab eo cunctis pietas obnixe orationes fletusque ſuaſit perducere concrepantes. Dominicae reſurrectionis feſta, angelorum ac hominum gaudia communiter gratulabunda, propter fragilitatem convenientium non valuerunt digna veneratione compleri, quia peccatis hoc promerentibus ſuis agnoverunt pariter vindictam Dei. Acquirat animae iſtius veniam cum lacrimis, quicunque ſit profeſſione fidelis Deo, quod is noſtram 33) renovare ſtuduit eccleſiam conatu mentis ſummo. Percipiat in terra viventium ſemper adoptatam communionem

colloquium etc. Ceterum Annaliſta Saxo, Ditmarum alias deſcribens, praecedentia clarius dicit, ſc. Eckihardum velle exaltari ſuper *regnum* -- *num* (inquit) *currui tuo quartam deeſſe non ſentis rotam?* Nobilitatem generis et propinquam cognationem cum regia gente videtur per quartam rotam intelligere. Haec ſaltim praerogativa erat Henrici, de qua Adelboldus: *Haereditarium* (Henricum) *dicimus, quia et ab his, qui genealogias computare noverant, audivimus, a Carolo M. ex parte patris decimam ſextam lineam propagationis tenebat. Inſuper tertius Otto* (legendum: tertii Ottonis) *poſt obitum in Regem eligebatur, et ipſi tertium ad invicem conſanguinitatis gradum tenebat. Mater autem ſua Conradi regis* (Burgundiae) *fuit filia.* Eadem verba habet Ann. Saxo. *Kind.*

29) *collaudatum eſt.* Melius Cod. Brux. et Ann. Saxo p. 379. *conſtitutum eſt.* *Vrs.*

30) *quartam non ſentis rotam.* Gundlingiana P. XVI. p. 159. ſcomma hoc in eam partem trahunt, ut Ekkihardus non e regia ſtirpe progenitus fuerit. *Vrs.*

31) *Hilleslevo.* Monaſterium ſanctimonialium in Hildisleve. Ann. Saxo. Hodie *Hillersleben*, praefectura regia in ducatu Magdeburg. *Vrs.*

32) *Pantaleonem.* Cod. Dresd. habuerat *Albanum*, cuius loco antiqua manus Pantaleonem adſcripſit. *Wa.*

33) *noſtram.* ſc. Merſeburgenſem. *Vrs.*

munionem piorum cum bonis Domini in defectivis 34), qui ſemper ſtuduit 35) miſereri miſeris. Maxima pars procerum, qui his interfuerunt exequiis, *Herimanno* duci 36) auxilium promittunt ad regnum acquirendum et tuendum, Heinricum mentientes ad hoc non eſſe idoneum propter multas cauſarum qualitates. *Longobardi* autem audito Imperatoris diſceſſu, de futuris nil ſolliciti, neque de dignis poenitentiae fructibus cupidi, *Harduuigum* ſibi in regem elegerunt, deſtruendi potius gnarum artis 37), quam regendi, ut in divino iudicio ipſis poſt claruit huius rei auctoribus. Sed haec poſterius exponenda relinquens ab eo incipiam ſcribere, qui pietate divina et virtute ſua omnes ſe adverſum ſe unquam erigentes humiliavit, et cervice flexa ſibi honorem impendere coëgit. Et hic quintus in ordine, ſecundus in nomine, notet quinti titulum libri. Et quia omne, quod in huius planicie operis adſcribendum eſt, ordinatim ponere nequeo, in conſequentibus ſenſim recolligere, equidem non erubesco. Itinerantis enim varia viciſſitudine fruor, qui rectae ſemitae ductum nunc ob asperitatem, interdum autem propter ignorantiam flexuoſa callium varietate mutat. Unde *Miſeconis* An. 966. A. S.
Poleniorum incliti ducis et in ſuperioribus libris ex magna parte ſignati, reſiduum explico factum. Hic a Boëmia regione nobilem ſibi uxorem ſenioris Bolizlaui duxerat ſororem, quae ſicut ſonuit in nomine, apparuit veraciter in re. *Bobrauua* enim Sclavonice dicebatur, quod Teutonico ſermone 38) *Bona* interpretatur. Namque haec Chriſto fidelis dum coniugem ſuum vario gentilitatis errore implicitum eſſe perſpiceret, ſedula revolvit auguſtae mentis deliberatione, qualiter hunc ſibi ſociaret in fide, et omnimodis placare contendit; non propter triformem mundi huius nocivi appetitum, quin potius propter futurae mercedis laudabilem ac univerſis fidelibus nimis deſiderabilem fructum. Haec ſponte ſua fecit ad tempus male, ut poſtea diu operari valuiſſet bene. Namque in Quadrageſima 39), quae coniunctionem praedictam proxima ſequebatur, cum a ſe abſtinentia carnis et afflictione corporis ſui decimationem Deo acceptam offerre conaretur, dulci promiſſione a viro ſuimet propoſitum frangere rogatur. Illa autem ea ratione conſenſit, ut alia vice ab eodem exaudiri facilius potuiſſet. Quidam

34) *cum bonis Domini in defectivis.* Cod. Brux. *cum bono in deficienti* *Vrs.*

35) *ſtuduit.* Cod. Br. interſerit *clemens.* *Vrs.*

36) *Herimanno duci.* Ann. Saxo p. 378. *Alemanniae, Alſatiae.* cf. Mascov l. c. p. 108. ſ. *Vrs.*

37) *gnarum artis.* Sic Dresd. Tenebras affudit ſententiae Ditmari Cod. Brux. legens: *gnarum arcis deſtruendae, quam regendae.* Minime huc quadrat *arcis.* Meliora exhibet Ann. Saxo. *Hartwigum quendam Episcopicidam, potius gnarum artis deſtruendae reipublicae, quam regendae — elegerunt.* *Vrs.*

38) *Bobrawa — Teutonico ſermone.* Sic Cod. Dresd. et Ann. Saxo. Lectio Reineccii *latino ſermone*, quae etiam Leibnitio placuit contra fidem Cod. Antv. qui habet *Teutonice* (v. Ianningium in Actis Sanctor. l. l.) accommodatior videri poſſit, quod interpretatio (Bona) Latina, non Germanica ſit. Cod. Antv. etiam in ſequentibus nonnulla aliter habet: *Enimvero* (pro namque) *haec Chriſto fidelis*, et paullo poſt: *qualiter hunc ſibi ſociaret in fide.* *Wa.* — *Interpretor* a ſcriptoribus huius aetatis ſaepius paſſive adhibetur, ſed hic etiam imperſonaliter ferri poteſt. *(man übersetzt).* *Kind.*

39) *Quadrageſima.* In Cod. Dr. per compendium xLa. *Wa.*

dam dicunt, eam in una carnem manducaſſe quadrageſima, alii vero tres. Audiſti nunc, lector, delictum eius, modo conſidera fructum eligantem piae voluntatis illius. Laboravit enim pro converſione coniugis ſui, ac exaudita eſt a benignitate conditoris ſui, cuius infinita bonitate perſecutor ſuimet ſtudioſus reſipuit, dum crebro dilectae uxoris hortatu innatae infidelitatis toxicum evomuit, et in ſacro baptismate naevum originalem deterſit; et protinus caput ſuum et ſeniorem dilectum membra populi hactenus debilia ſubſequuntur, et nuptiali veſte recepta inter caeteros Chriſti adoptivos numerantur. *Iordan*, primus eorum antiſtes, multum cum eis ſudavit, dum eos ad ſupernae cultum vineae ſedulus 40) verbo et opere invitavit. Tunc congratulantur legitime coniugati, praedictus mas et nobilis foemina, illisque ſubdita omnis familia gaudet ſe in Chriſto nupſiſſe. Poſt haec peperit bona mater filium longe ſibi degenerem et multarum perniciem genitricum, quem fratris ſui nomine *Bolizlaum* appellavit, hunc inquam, qui in eadem primo latentem malitiam aperuit, deindeque in viscera ſaevit, ut in ſequentibus a me manifeſtum fit. Sed cum mater eiusdem obiret 41), pater eius unam ſanctimonialem de monaſterio, quod *Calva* 42) dicitur, *Thiedrici* marchionis filiam, absque canonica autoritate duxit. *Oda* fuit nomen eius et magna erat praeſumtio illius. Spreverat enim ſponſum coeleſtem, praeponens ei virum militarem 43) quod cunctis eccleſiae rectoribus et maxime antiſtiti ſuimet venerabili *Hilliuuardo* displicuit. Sed propter ſalutem patriae et corroborationem pacis neceſſariae

non

40) *Sedulus.* Reinecc. et, quod miror, ipſe Leibnit. corrupte et ſine ſenſu: *Sed vel.* Cod. Dr. habet *ſedulus*, nec aliter teſte Ianningo Antverpienſis. *Wa.*

41) *obiret.* Qua obeunte ann. dom. incarn. DCCCCLXXVII. *Miſeco — filiam Theodorici marchionis — duxit.* Ann. Saxo p. 346. *Vrs.*

42) *Calva.* Hoc factum eſt ſecundum Annaliſtam Sax. et ex Lenzii opinione an. 987. Dobnerus rectius an. 983. factum exiſtimat, quem accurate de hac omni re in notis ad Hagecii Chron. Bohem. T. III. p. 297. differentem legiſſe iuvabit. Explicat locum Ditmari ſupra Lib. III. p. 345. (Leibn.) ita, ut Dedonem non ducem militarem, ſed ducem viae in invadendo episcopatu Cizenſi faciat, et quidem ex alio loco Ditmari Lib. VI. p. 388. Porro *Odae* ereptionem, et abductionem ex monaſterio Calbenſi cauſam huius expeditionis militaris Bohemorum facit, cui Dedo, affinis Odae, interfuit. Ceterum tuetur Dobnerus vulgarem Ditmari lectionem: *atque canonica auctoritate*, et omnino licentiam a Papa impetraſſe Meſiconem arbitratur, ſed eam licentiam nec episcopo Halberſtadenſi, nec Citizenſi, vel Archiepiscopo Magdeb. notam fuiſſe, quare hi episcopi rem vel remorari, vel impedire ſtuduerint, poſtea vero, cum res ad vim veniſſet, non amplius contradixerint. Idem Dobnerus p. 299. ſubiicit: „Hanc itaque ego Citizenſis episcopatus et monaſterii Calve hoc anno a Bohemo exercitu invaſi cauſam fuiſſe autumo, qua in re me maxime id confirmat, quod monaſterium hoc Calve expeditionis totius motuumque bellicorum quaſi ſcopus finisque fuerit, quo deſolato, Ditmari expreſſio eſt (Oda ſcil. abhinc prius deducta) omnis hoſtilis Bohemorum animus ceſſavit." — Refutat in ſequentibus Spangenbergium in Chronico Mansfeldenſi et Weleslavinum, qui perſecutionis in Chriſtianos hoc anno Bohemos complices faciunt, a qua improbitate Boleslaum et Bohemos tunc temporis alienos fuiſſe putat. *Kind.*

43) *virum militarem.* Cod. Brux. *mortalem ſcilicet*, quod gloſſam ſapit. *Wa.*

non venit hoc ad discidium 44), ſed reconciliationis continuae remedium ſalubre. Namque ab ea Chriſti ſervitus omnis augebatur, captivorum multitudo ad patriam re-
360 ducitur, vinctis catena ſolvitur, reisque carcer aperitur, et, ut ſpero, ei magnitudo perpetrati facinoris a Deo remittitur, cum in ea tantae pietatis dilectio cognoscitur. Legimus autem, quod is fruſtra dominum placare ſtudeat, qui inceptae propoſitum nequitiae omnino prorſus non abiiciat. Haec genuit viro ſuimet tres filios *Miſeconem*, *Suentepulcum* et *Bolizlauum* 45), cum magno honore ibi degens usque ad finem viri, accepta cum quibus fuit, et proficua, de quibus venit. Sed anno dominicae incarnationis DCCCCXCII. regni autem tertii Ottonis X.mo et VIII. Kal. Iunii 46) praefatus An. 992.
dux iam ſenex et febricitans ab exilio hoc ad patriam transit 47), relinquens regnum A. S.
ſuimet plurimis dividendum, quod poſtea filius eiusdem *Bolizlauus*, noverca et fratribus 48) expulſa, excoecatisque familiaribus ſuis, *Odilieno* atque *Pribuuoio*, vulpina calliditate contraxit in unum. Hic ut tantum ſolus dominaretur, ius ac omne fas poſtpoſuit. Duxit hic *Rigdagi* marchionis filiam, poſtmodum dimittens eam, et tunc ab Ungaria ſumſit uxorem, de qua habuit filium, *Beſprim* 49) nomine, ſimiliter expellens eam. Tertia fuit *Emnildis* 50), edita a venerabili ſeniore *Dobremiro*, quae Chriſto fidelis ad omne bonum inſtabilem coniugis ſui mentem declinavit, et immenſa elemoſinarum largitate et abſtinentia utriusque maculas abluere non deſiſtit. Peperit haec duos filios, *Miſeconem* et alium, quem dilecti ſenioris ſui nomine patris 51) vocavit, filias quoque tres, quarum una eſt abbatiſſa, ſecunda nupſit *Hirimanno* 52) comiti, tertia filio regis *Uulodemiri*, ſicut dicturus ſum.

Impe-

44) *non venit ad discidium.* Dobnerus l. c. p. 398. legit ex emendatione Cod. *divortiam* ſc. inter Miſeconem et Odam ſanctimonialem. *Kind.*

45) *et Bolizlaum.* Hic apud Annal. Saxonem ſupplendus eſt. In Cod. Dr. lacuna etiam fuit, quam alia, recentior tamen manus nomine Bolizlavi explevit. *Wa.*

46) *Xmo et VIII. Kal. Iunii.* Sic Dresd. Reineccius et eum ſecuti: DCCCCXCII. *regni autem tertii Ottonis octavo*, unde, nulla tamen Ditmari culpa, temporum ratio confuſa eſt. *Vrs.*

47) *ab exſilio ad patriam transit.* Legendum cum Ann. Saxone: *ab hoc* exſilio ad patriam *coeleſtem* transivit. *Kind.* — Leibnitius iamiam *coeleſtem* addiderat e Cod. ſuo. *Wa.*

48) *et fratribus.* Cod. Brux. et Ann. Saxo addunt *tribus.* *Vrs.*

49) *Beſprim.* Ann. Saxo p. 353. ſcribit *Besfrim.* In prioribus editionibus nomen hoc legitur *Bespreri.* *Vrs.*

50) *Emnildis.* Ita Cod. noſter nomen habet, aſſentientibus hiſtoriar. Bohemicarum ſcriptoribus, qui eam vocant *Hemmam*, *Hemildim*, cf. Balbinum, ſepoſitis tamen, quae de progenie eius et aliis allucinatur, in Misc. hiſt. regni Bohem. Dec. I. Lib. IV. P. 2. p. 11. Omnes, quotquot editiones exſtant, nomen ei paene in ſolitum *Connildis* imponunt. *Vrs.* — *Erminildis* eſt Annaliſtae Saxoni. *Kind.*

51) *patris.* In editionibus deſideratur. Ann. Saxo. *pater.* *Vrs.*

52) *ſecunda nupſit Hirimanno Comiti.* Huius nomen erat *Regilindis.* In Necrolog. Naumburg. dicitur *Relingindis.* Fabricius falſo eam nominat *Hemmildam.* Eius nomen occurrit in Ecardi hiſt. principum Saxon. ſuperior. col. 166. ad an. 1249. cf. Vrſini not. ad Ditmari verſ. Germ. p. 348. Fabricius etiam falſo eandem dicit filiam Boleslai Ducis Bohemiae. *Kind.*

An. 999. A. S. Imperatoris autem praedicti gratia et hortatu, gener Heinrici ducis Bauuariorum, *Uuaic* 53), in regno fuimet episcopatus cathedras faciens, coronam et benedictionem
An. 1000. A. S. accepit. Nec fileo quoddam miraculum temporibus praefati Caefaris Romae coelitus exortum. Nam cum ducis Herimanni milites monachorum fancti Pauli prata vi fua comprehenderent, fuppliciter ab his faepe rogati, difcedere noluerunt, et continuo nubes variae afcendunt, fulmina micant, terrorem dominicum monftrantes; tonitrus terribilis protinus fubfequitur, ac ex eorum numero optimos quatuor occidens, caeterosque fugans, pauperes Chrifti in hoc mundo non effe contemptibiles 54) oftendit. Protector enim eft talium mifericors Deus, et hos honorantes ac in neceffitate fua exaudientes, digna retributione provehit, eorumque perfecutores aut hic, quod levius habetur, aut in futuro, quod eft gravius, punit. Caefaris eiusdem foror, *Mahtild* no-
An. 991. A. S. rectius: 997. mine, Herimanni comitis palatini filio, *Ezoni* 55), nupfit, et hoc multis difplicuit, fed quia id non valuit emendare legaliter, fuftulit hoc unicus frater illius patienter, dans ei quam plurima, ne vilesceret innata fibi a parentibus fummis gloria. In tem-
An. 999. A. S. poribus fuis *Conradus*, Saevorum ductor egregius, ac eiusdem frater *Heribertus* comes, nec non *Hodo* inclitus marchio, proh dolor! morte momentanea depreffi funt. *Sigifridus*, autem praedicti marchionis filius, in nova urbe 56), ubi pater fuus requiescit, inter monachos diu in eodem habitu converfatus, cucullam proiecit, laicalem fuscipiens veftem. Qui ab *Ekkihardo* abbate fuo et *Gifilero* archipraefule vocatus ad fynodum, Parthenopolin venit, et quamvis invitus, priftino habitu indutus, iudiciali fententia, duodecimus ipfe, facramentis exfolvit 57), exemplo unius, qui Romae fimili fenten-

53) *Waic*, Rex Pannoniae, addit. Ann. Saxo. p. 371. cf. Mascov l. l. p. 106. f. *Vrs.*

54) *contemptibiles*. Codex Br. et Ann. Saxo p. 373. *contemnendos*. *Vrs.*

55) *Ezoni*. De Ezone, Comite Palatino, exquifite et accurate egit *Io. Geo. ab Ekhard* in tract. German. fcripto *de antiquo Salzburgo Franconiae* p. 57—61. Obiit d. 21. Maii 1034. Filia eius Richza, Mifeconi, Poloniae duci connubio iuncta erat. In Lexico Sanctor. p. 594. Ezonem hunc eiusque uxorem Mathildem in coetum Sanctorum relatos reperimus. Monachus Brunwillerenfis in narratione de venerabili Comite Palatino Rheni Erinfrido f. Ezone et Mathilde, eorumque filia Richza, regina Poloniae p. 315. ap. Leibnitium T. I. illuftrat, quae Dithmarus de hoc matrimonio tectius narrat. „Imperator, fcil. Otto III. quodam die Ezonem com„pellat, quatenus fecum ad tabulam alarum (Schach) fedeat — ea vero altrinfecus propofita „eft conditio, ut, cui per tres continuas vices victoria proveniret, alterius rebus potiretur op„timis, etiam quibus vellet. Ezo ter victor exftat, et — fororem Imperatoris fibi ab ipfo dari „in coniugem poftulat. Cernens ille ludum ad feria proceffiffe, fimulque non effe regii hono„ris, fi mendax fuerit fuae fponfionis — propofitae conditionis fidem manus in manum con„firmat impofitione. Palatinus Comes Asnide (Essen) properat, venerabilemque puellam edicto „Regis fuam fore fponfam enuntiat. Mathildis fponfalium more annulo fubarrhatur, et in „Brunwilre praedio Comitis Palatini nuptiae parantur." Otto igitur fororem lufu latrunculorum perdidit. *Vrs.*

56) *in nova urbe*. Ann. Saxo p. 371. *in nova Corbeia*. *Vrs.* — Semlerus itidem adfcripfit Corbeiam, fed intelligenda eft urbs et monafterium Nienburg in principatu Anhaltino. *Kind.*

57) *facramentis exfolvit*. Addendum eft *fe*. In his et praecedentibus maxima eft obfcuritas, ex qua parum lucis emicat. Maxima difficultas oritur ex verbis: *duodecimus ipfe*, quid enim hoc

fententia fe in confpectu praefati Imperatoris purgavit. Patres eorum fpirituales plenum fuper fe teftimonium habuere, fed iudicibus, ut vereor, corruptis absque omni fuimet culpa eosdem perdidere.

Memorare etiam mihi libet *Franconis* episcopi Uuormacenfis brevem vitam, qui An. 997. A. S.
iuvenis ac omni probitate cluens 58) Caefari Augufto placuit, et cum eundem fuae coniunctum familiaritati in divinis pollere fedulo vidiffet, mortuo praedictae civitatis antiftite, *Hillibaldo*, eidem fuccedere fecit. Qui unum duntaxat annum fedens in Italia obiit, ibidem fepultus. Vellem libentiffime, fi unquam fieri potuiffet, ut optimorum quorumlibet memoria per inutilium opera meimet manuum praefentibus ac pofteris quadam novitate accepta floruiffet; ut hi omnes, etfi hoc non delectati, pro pietate tamen fua apud Deum omnipotentem recordentur mei. Agnofco enim memetipfum, et minus quam debeo, ac in baculi fragilitate harundinei nil prorfus confidens, iuftis fuffragatoribus me peccatorem fupplex committo. Voluit quoque Imperator ca- An. 997. A. S.
pellanos fuimet *Herponem* de Haluerftidi, ac *Raconem* de Bremun episcopali gradu fublimare, et his in lecto ob infirmitatem validam iacentibus, paftoralem baculum dedit; fed uterque fine facerdotali unctione disceffit. Quid vero de hoc dicere poffim 59) ignoro, cum nunquam de talibus aliquid legi, vel etiam audivi. Cognitor omnium Deus haec folus ordinavit et fcire poteft. Hi duo quamvis pii 60), tamen inter episcopos non debent afcribi, quia in benedictione his confortes non valuerunt effici. *Raco* autem iuffu dilecti fenioris fui offa fupradicti papae Benedicti, ficut ipfe praelocutus eft, de Hammaburg Romam reduxit. 61) Namque pater venerabilis, dominus inquam apoftolicus, dum in exilio effet, in Chrifti fervitio ftudiofus, cumque adhuc aquilonaris haec pars optata pace gauderet; *hic*, inquit, *fragile corpus meum debet*
361 *refolvi, et poft haec omnis ifta regio gentili gladio defolanda, ferisque inhabitanda relinquitur, et ante translationem meam non videbit indigena pacem firmam, quandoque vero domi refideo, apoftolica interceffione paganos quiescere fpero.* In tempore praefati Caefaris multi obiere pii, quorum vitam ignoro, ac propterea de his fileo, de quorum numero quaedam comitiffa, nomine *Chriftina* 62), praedii fui- An. 999. A. S.
met,

hoc fibi velit, ego quidem non exputo, et de finceritate ipfius textus dubito. Nexus forte hunc defiderat fenfum: Vocatus ad fynodum — venit — quamvis invitus. Iudices eius hanc pronuntiabant fententiam, ut priftino habitu fe indueret. Ipfe erat duodecimus, de quo huiusmodi fententiam ferebant, fed facramentis fe exfolvit, et exemplo unius, cet. Ann. Saxo eadem refert, Ditmari tamen verbis non mutatis. *Vrs.*

58) *cluens*. Ita, iubente Cod. Dr. repofui pro *elucens*. *Wa.*

59) *dicere poffim*. Ita Cod. Dresd. Reineccius autem et fequentes legere malunt: *de hoc dici poffit*. *Vrs.*

60) *quamvis pii*. Cod. Brux. uti et Ann. Saxo p. 365. addunt: *et iufti*. *Vrs.*

61) *Romam reduxit*. Cod. Brux. et Ann. Saxo *revexit*. *Vrs.*

62) *Chriftina*. Ab Ann. Saxone p. 371. et in aliis editionibus appellatur *Chriftiana*. *Vrs.*

met, quod in civitate *Stuni* 63) habuit, magnam partem ſancto tradidit Mauricio in Magadaburg. Haec vitae huius celerem curſum cum in Chriſto vivens pertransiret, VIII. Idus Marcii ad diu optati thalamum ſponſi gaudens venit; quod Giſilero archipraeſuli Parthenopolitano in Quidilingeburg tunc moranti ſic manifeſtatum eſt: apparuit ei quidam vir, dicens ei: *ſcisne, quod omnis militia coeleſtis exercitus ſe praeparat ad adventum Chriſto fidelis animae, ac ad condignam ſusceptionem talis ſponſae? iam enim venit ad remunerationem atque ad aeternae manſionis beatam ſpem.* Qui cum evigilaret, *Waltherdo* tunc praepoſito primitus innotuit, et cum is venerabilem matronam ex hac luce eadem nocte, qua haec viſa ſunt, migraſſe mox audiret, ſeniori refert, et viſionem ſuam dixit eſſe completam. Haec bona quaeque conſcientiae tegens ſecreto ſuae, fuit caeteris matronis, quae apud modernos ſunt, longe diſſimilis, quarum magna pars membratim iniuſte circumcincta, quod venale habet in ſe, cunctis amatoribus oſtendit aperte. 64) Cumque ſit in his abominatio Dei et dedecus ſeculi, absque omni pudore coram procedit ſpeculum totius populi. 65) Turpe eſt ac nimis miſerabile, quod peccator unusquisque non vult delitescere, ſed ad irriſionem bonis et ad exemplum malis praeſumit procedere.

An. 999. In diebus illis nupſit *Mahtild* ſanctimonialis, filia *Thiederici* marchionis cuidam
A. S. Sclauo, nomine *Prebizlauo*, quae poſt a Brandeburgenſis iniuſto proviſore civitatis *Boliliuto* capta, in tantum conſtricta eſt 66), ut neque dominicam nativitatem, nec aliam ſolennitatem, vel ieiunio congruenti praevenire, vel feſtivis celebrare gaudiis potuiſſet. Ubi quendam puerum genuit, quem lugubriter educavit, poſteaque tantae ſolutione miſeriae et abbatiam in Magadaburg 67) indigna percepit. Cuius vir antea a confratribus geminis *Vgione* ac *Vſſicone* V. Kal. Ianuarii 68) occubuit. Huius frater, *Luidulfus* nomine, depoſito clericatu arma ſumens ultricia, multum nocuit noſtris; captus autem a Caeſare iterum reſtitutus eſt gradui priſtino. In temporibus prae-

63) *Stuvi.* Ita Cod. Dr. et Ann. Saxo. Impreſſa exemplaria habent *Sturui.* Ad verbum cum Cod. Dr. convenit Chron. Magdeb. apud Meibomium T. II. p. 324. *Chriſtiana quaedam matrona S. Mauritio dedit praedium in civitate, quae Stuvi dicitur.* In Roggeri Archiepiscopi Magdeb. confirmatione huius donationis ap. Dreyhaupt locus hic dicitur *Stuvene.* Noſtra aetate vocatur *Stoyben, Stoeben*, et eſt villa Thuringica non procul a Camburgo ad Salam. *Vrs.*

64) *oſtendit aperte.* Leibnitius ex Codice ſuo ita legit: *inhoneſte circumcincta, turpitudinemque ſuam, quaſi eam venalem habeat, cunctis* cet. *Vrs.*

65) *ſpeculum totius populi.* Et hoc aliter Leibnitius: *et unde verecundari deberet, irreverenter in ſpectaculum totius populi ponit. Vrs.*

66) *conſtricta eſt.* Sic Dresd. et Ann. Saxo, non, ut Brux. minus apte *conſtructa. Vrs.*

67) *Abbatia in Magdeburg.* Probabiliter intelligenda eſt Abbatia S. Laurentii in nova urbe Magdeburg, cui antea *Brigida*, libro primo memorata, praefuerat. *Kind.*

68) *V. Kal. Ianuarii.* In Necrologio eſt: *III. Kal. Ianuarii Prebeszlaus frater noſter.* Cum gener eſſet *Dieterici*, Marchionis ſeptentrionalis, Billingorum affinis cenſendus eſt. *Wed.*

praedicti Caeſaris fuit in urbe Parthenopolitana quidam decanus, *Hepo* 69) nomine, An. 1000.
hilaris homo et valde utilis in monaſterio, et maxime in choro, qui cum iam ſenex A. S.
et in cunctis actibus ſuis maturus eſſet, paralyſi ſubito percuſſus obmutuit. Sed ſummi auxilio medici pſalmos optime potuit cum confratribus canere, ad caetera vero parum valuit aſpirare et in hac mirabili re laudanda virtus Chriſti cognoscitur, quae ſervienti ſibi fideliter vires ſuggerere in multis approbatur. Sed cum venerabilis pater in relicto habitu monachico ſe nimis peccaſſe, facta confeſſione tunc ingemuiſſet, idque hortatu fratrum in receptione eiusdem emendare voluiſſet, non longe poſt Nonis Ianuarii obiit, ſepultus ad ſanctum Iohannem cum caeteris confratribus, cum quibus vivere deberet, ſi ſic humana fragilitate fieri poſſet. Praedictae autem cuſtos eccleſiae An. 1000.
Ekkihardus, cognomine *Rufus*, arte Grammaticus et tunc magiſter ſcholae, cum in A. S.
una dierum altare magnum et aureum, gemmisque optimoque ornatum electro 70), ſi aliquid in eo deeſſet, conſiderare voluiſſet, ex improviſo ab eodem deprimitur, et ex hac colliſione tardatus pecuniam ſuimet diu congregatam, larga manu diſtribuendam *Waltherdo* commiſit praepoſito 71), et poſt paucos dies II. Non. Septembr. ſpiritum fidelem exhalavit. Quem non in aliqua re accuſo; ſed hoc veraciter ſcio, quod ſi quis ſanctum offendit Mauricium, damni ſubſequentis non ignoret periculum. Huius theſaurum quidam iuvenis inſtinctu diabolico cum nocte tenebroſa furari voluiſſet, in primoque aditu trepidare incipiens deſiſtere iam ſtuduiſſet, ut ipſe poſt retulit, vocem quandam ad haec audacter agenda exhortantem audivit. Sed ille miſer ſumta ibidem corona 72) celeriter in ipſa eſt captus [ecclesia], fractisque cruribus rotae ſuperpoſitus. 73) Nec lateat te lectorem cuiusdam fratris 74) mei conſtantia *Huſuuardi*, ad quem iuxta me tunc dormientem, cum diabolus inſidiator noſter callidus in nocte crebro accederet, ac prope eum iacendi locum fruſtra peteret, ad ultimum, ut ſibi pro accipienda mercede voluiſſet ſervire, ſuppliciter rogavit. At ille pius, votique non immemor dominici, ut promiſſum ſibi praemium inprimis oſtenderet, poſteaque reſponſum ſuimet perciperet, poſtulavit. Tunc is, *conſimili*, inſit, *bravio* 75) *quo meum in occidente nuper ditavi miniſtrum, te mihi conſenſurum remunerabo.* Auditis

69) *Hepo.* Ap. Ann. Sax. p. 373. *Eppo. Vrs.* — In Necrol. *Nonis Ianuarii obiit Heribertus presbr. et mon. Wed.*

70) *electro.* Electrum eſt ſeptem metallorum in unum coniunctio, nomen ſumens cum electro proprie ſic dicto (*Bernstein*) a coloris ſimilitudine, vel quod ſolis ſplendorem referat. cf. Adelung Gloſſar. T. III. p. 276. *Vrs.*

71) *praepoſito.* Ita Cod. Dresd. et ipſe Reineccius. Maderiana et Leibnitiana ignorant. Qui Leibnitianae in exemplari bibl. Dresd. varias lectt. adlevit, abſone ſcripſit: *praefecto. Vrs.*

72) *corona.* i. e. candelabro coronali, *Kronleuchter. Vrs.* — Vocabulum *eccleſia* uncis incluſum Vrſini ingenio debetur. *Wa.*

73) *rotae ſuperpoſitus.* Nota antiquitatem huius ſuppliciorum generis in Saxonia uſitati. *Vrs.*

74) *cuiusdam fratris.* i. e. ex parte ſpirituali, ut dicere ſolebant. *Vrs.*

75) *bravio.* Rectius *brabeo. Vrs.*

ditis talibus alloquiis presbiter hic venerandus, ut ſaepe antea conſueverat, ſigno
ſanctae crucis et increpationibus asperis hunc effugavit; cumque in occiduis partibus
quendam clericum ob criminis ſui magnitudinem laqueo ſuspenſum eſſe comperiret,
nobis omnibus et antecedens ac conſequens intimavit, et, mirum eſt, cum omni do-
minica die ad dormitorium illud Chriſti crux vera portaretur, ille malignus talia facere 362
An. 1000. A. S. eſt auſus. In illo itaque anno praedictus frater victor, ut ſpero, effectus, ac de com-
miſſis poenitentia ductus, VII. Kal. Marcii ſeculare periculum evaſit, quem agonizan-
tem mater ſua, *Bertha* nomine, iam decrepita conſolatur, geminum patienter ferens
dolorem. Namque tunc erat annua dies filii ſuimet *Bennonis*, optimi militis, cui
prius oculos abſtulit marchio Ekkihardus. Nec taceam *Merquardi* viſionem confratris
noſtri. Hic, ut ipſe mihi gemens 76) retulit, ductus eſt in cimiterium commune, ubi
ſepulchrum nimis incenſum vidit, et a ductore ſuo ſic alloquutus eſt: *in hanc arden-
tem tu debes cito proiici foveam, et R o d u l f u s te ſequi deberet, ni modo in li-
mine* 77) *L u d g e r i converſus ſtaret.* Ambo enim hi fuerant monachi in monaſterio
confeſſoris praedicti, qui locum hunc, *Helmanſtidi* vocatum, pro pietate ſua conſtru-
An. 781. A. S. xit tempore Karoli imperatoris Magni; frater *Hildigrimi* 78) *Cathelauenſis* episcopi
ſanctaeque Halverſtedenſis eccleſiae rectoris primi, quam tenuit XL et VII. annos dis-
An. 827. A. S. cedens ab hoc ſeculo regnante tunc Luduuico Imperatore pio, dominicae incarnationis
DCCCXXVII. anno. *Luidigerus* autem primus *Mirmingerdevordenſis* 79) eccleſiae paſtor
An. 781. A. S. a Carolo Caeſare effectus eſt, et optime ordinata ſuimet parochia et loco *Uuirdu-
nam* 80) ex propriis conſtructo impenſis, anno dominicae 81) DCCCVIII. praemium
An. 808. A. S. coeleſte recepit. Poſt quem praedictus imperator [Karolus ſanctus] nil niſi quinos vi-
xerat annos, emittens ſpiritum [in Octava Agnetis] 82) V. Kalend. Februarii, LXX pri-
An. 814. A. S. mo aetatis ſuae anno, regni autem XLVII. imperii vero XIIII. [Translatio ſancti Karoli
eſt

76) *mihi gemens.* Sic Cod. Dr. non, uti ipſe Vrſinus exſcripſerat, *ingemens.* *Wa.*

77) *ni modo in limine.* Ex hoc corrigendus Ann. Saxo p. 374. qui habet: *ni meo in limine.* *Vrs.*

78) *Hildigrimi Cathelauenſis episcopi.* Catalaunum hodie *Chalons ſur Marne.* De Hildigrino, primo episcopo Halberſtadenſi egit Leukfeld in Antt. Halberſt. p. 29—44. qui etiam annos 47. hic a Ditmaro numeratos eam ob cauſam in dubium vocavit, quia in diplomate an. 809. evulgato Hildegrinus adhuc episcopus Catalaunenſis vocatur; hinc probabile fit, oscitantia librarii factum fuiſſe, ut numero denario adpingeret quinquagenarium, et hac ratione facile ex vero numero X. et VII. ille, qui in Codicibus exſtat, effici potuit; vel oculos fugitivos in numerum annorum imperii Caroli M. mox in textu ſequentem et genuinum XLVII. coniecerit, eumque anticipando annis episcopi errans ſubſtituit. *Vrs.*

79) *Mirmingerdevordenſis.* i. e. Monaſterienſis. *Vrs.*

80) *Uuirdunam.* Ann. Saxo p. 374. Wirdinam nunc *Werden*, de qua in prioribus iam diximus. *Vrs.*

81) *dominicae.* deeſt *incarnationis*, quae abeſſe non poteſt. *Vrs.*

82) *in octava Agnetis.* Omnes editiones praetermiſerunt. *Vrs.* — In Cod. tamen Dresd. non niſi inter lineas leguntur, uti antecedentia verba: *Karolus ſanctus.* *Wa.*

eſt VI. Kal. Auguſti]. 83) Praedictus autem presbiter in hoc anno, quo haec vidit,
habitum reſumere priſtinum et obedientiam vovit 84), et non longe poſt XVIII. Ka-
lend. Maii obiit. Haec quae de confratribus meis dixi non arguendo, ſed potius ut
canti ſimus et bonos imitaturi obſecrando locutus ſum. Regnante tertio Ottone *Albi*,
filius *Guncelini*, a ſatellite ſuo in quadam ſilva ob inutilem cauſam occiſus eſt. Cuius An. 990. A. S.
comitatum cum beneficio iuxta Mildam iacente Giſilerus archipraeſul accepit. Huius
camerarius et confrater meus *Gunterus* mortuo *Dedone Aſanbrunenſis* 85) eccleſiae
episcopo, carus Imperatori et ſaepe fideliter ſerviens, Italiam venit. Cumque ibidem
clementer ſusciperetur, et in omnibus exaudiretur, in ſequenti nocte vidit Chriſti mar-
tyres Crispinum et Crispinianum ad ſe venientes, et ſi ſuum vellet accipere episcopa-
tum interrogantes. Quibus cum reſponderet, ſi Deus vult et vobis placet, perfixus eſt
ab his duabus haſtis; et mox evigilans nullatenus per ſemetipſum potuit exſurgere.
Craſtino autem Caeſar, ut eius infirmitatem comperit fidele promiſſum complevit. Poſt
haec idem convalescens domum rediit, acceptaque conſecratione, cum magno dolore
vixit pene IIII. annos, VIII. Kalendis Decembris haec mutans temporalia in aeternali- An. 1000. A. S.
ter manentia. Neſcio ſi quid Deo vel ſanctis martyribus ſuis in eo displicebat.
Hoc vidi et de caeteris audivi, quod vir iuſtus et bene timoratus fuit, mitis et caſtus,
et ſicut hi, cum quibus modo requiescit, aſſerunt, plurimum nunc valere apud Deum,
ut ſignis probatur in multis. Ego hoc veraciter ſcio, quod reum non bis vindicat 86)
Deus in id ipſum. Praedictorum vero reverentiam martyrum in libris antiquioribus
ſatis lucentem 87), lector, ut a me cognoſcas, unam rem profero, quam frater meus
Brun in Nova educatus Corbeia et eiusdem altaris ſervus de priorum relatu ſuorum
mihi indicavit. Tempore praedicti abbatis Luidulfi in omnibus admodum memorandi, An. 989. A. S.
erat quidam iuvenis confrater ſuus et regularis monachus, qui cum in ſibi commiſſo
tunc moratus officio ſupra nominatorum reliquias martyrum ſolito more ſecum vehe-
ret, incurioſeque tractaret, perſenſit in poena celeriter ſubſequenti, quod peccavit in
martyres Chriſti. Namque moritur 88) carnaliter, qui ſanctis Dei neglexit ſervire ſpiri-
tualiter, et 89) ut hoc praedicto abbati innotescerent, ante ianuas eccleſiae exeunti illi
nocte obviaverunt. Quos ut primum 90) aspexit, timore magno perculſus 91) ſubſtitit,
ſilen-

83) *Translatio — Auguſti.* Haec itidem Cod. Dr. margini alia, antiqua tamen manus adlevit. *Wa.*

84) *reſumere — vovit.* Omnes ante me, Vrſinus adeo, exſcripſerant: *reſumſit — novam.* Aperte Cod. Dr. uti nunc dedi, idque unice verum. *Wa.*

85) *Aſanbrunenſis.* i. e. Osnabrugenſis Dedo episcopus obiit an. 996. v. Chron. Osnabrug. ap. Meibom. T. II. p. 204. ſſ. *Vrs.*

86) *vindicat.* Ann. Saxo et Cod. Brux. *iudicat.* *Vrs.*

87) *lucentem.* Editiones vitioſe *iacentem.* *Vrs.*

88) *Namque moritur.* Cod. Antv. interſerit *ſubito*, quod abeſt recte a Dresdenſi. *Wa.*

89) *ſpiritualiter, et.* Ann. Saxo p. 350. et Brux. ſupplent: *ipſi martyres ſancti.* *Vrs.*

90) *ut primum.* Iidem addunt: *vir clarus.*

91) *perculſus ſubſtitit.* Ann. Saxo et Brux. addunt in medio: *modeſte.* *Vrs.*

ſilentiumque ſervavit. Cui protinus talia dicunt: *Cur non interrogas, pater* 92), *qui ſumus, vel ob quam rem huc veniſſemus?* Qui cum retuliſſet eis, quod non auderet, audivit mox ab illis nomen eorum, et cauſam 93), et quod hoc inultum non relinqueretur. Discedentibus autem his abbas confratribus ſuis haec indicavit, dicens: mortuus eſt ille iuvenis, qui in noſtra nunc erat obedientia, de non cuſtodita ſanctorum, quos ſecum habuit, reverentia, heu mihi talia unquam conſentienti! Et non longe poſt venit nuncius, qui haec vera eſſe affirmaret. Venerabilis autem vir nec huic obviam exire voluit, nec fratres more ſolito illud ſuscipere ſinit, ſed iratus ad truncum 94) talia fatur: *Quare, tu proterve, eos, qui cum unigenito Dei vivi filio cum honore habentur magno, negligenter tecum ducere, vel poſt tale facinus huc auſus es absque ſupplici interventu ullatenus venire?* 95) Decanus autem defunctum fratrem pro poſſibilitate ſua excuſans, tale a patre ſuo reſponſum accepit: *Mi frater amate!* 96) *ſcis, quae ſervus ad oculum in tuo conſpectu is egerit, quod vero abſentialiter ſecerit, ignoras; ego autem optime perpendo* 97), *qui hunc in tormentis* 363
gravibus nunc intelligo. 98) *Et modo noſtrorum interceſſionem patronorum ſupplex peto, ut per hos divina pietas mihi* 99) *innotescat, quando ei a ſe laxato mihi liceat peccatori abſolutionem facere et communionem dare. Asperum nimis eſt eculeo* 100) *recalcitare, et hominibus indecens irata maieſtate indulgentiam exhibere.* Poſt hanc vocem pius abbas ad oratorium, ſpeciale ſuimet in rebus anxiis aſylum, nudis pedibus venit, et more ſolito in ſe et aliis humanam fragilitatem deflens placavit Deum, et ſolvit reum 1), et protinus cum multis gratiarum actionibus exſurgens, divina poteſtate coram fratribus cunctis defuncto crimen remiſit et corpori eccleſiae communionem ac ſepulturae dedit. 2) Nunc, lector, audiſti de contemptu ſanctorum gravem poenam; modo accipies de amore continuo ſalubrem medicinam.
An. 891. A. S. Fuit olim ſub tempore *Godeſcalki* abbatis 3) quidam monachus nomine *Alaricus* 4), cui

92) *pater.* Iidem habent: *venerande pater.*

93) *et cauſam.* Ann. Saxo adiicit: *adventus ob negligentiam fratris illius. Vrs.*

94) *ad truncum.* Ann. Saxo et Brux. addunt *corporis. Vrs.*

95) *vel poſt tale facinus — ullatenus venire.* Sic perſpicue legitur in Cod. Dr. cum quo per omnia Brux. et Ann. Saxo conſonant. Reinecciana editio ordinem verborum mire traiecerat et cum eo Maderus et Leibnitius in contexto. *Vrs.*

96) *amate.* Reinecc. poſuerat: *amo te,* quem ſecuti reliqui. Ann. Saxo reſpondet Dresdenſi. *Vrs.*

97) *optime perpendo.* Ann. Saxo et Brux. addunt: *et intime ingemiſco, quia* etc. *Vrs.*

98) *nunc intelligo.* Iidem in medio inſerunt *cruciari. Vrs.*

99) *mihi.* Loco eius Ann. Saxo et Brux. habent: meae humilitati. *Vrs.*

100) *eculeo.* Sic Dresd. non uti Vrſ. exſcripſit: *aculeo. Wa.*

1) *et ſolvit reum.* Haec deſunt in prioribus editionibus. *Vrs.*

2) *ſepulturae dedit.* Sic Cod. Dresd. non ut editt. priores *corporis — ſepultura. Vrs.*

3) *Godeſcalki abbatis.* ſcil. Corbeienſis Ann. Saxo p. 229.

4) *Alaricus.* Ann. Saxo ib. Alfricus. *Vrs.*

cui in capite ſuo multum nocuit *migranea* 5), quae duplex eſt, aut ex gutta 6), aut ex vermibus. 7) Sed cum eundem iam pene deficientem confratres cuſtodirent, ut ſingulariter egredientes hunc duntaxat ſolum 8) relinquerent. Tunc e cloaca egreſſi ſunt daemones 9), libros ſpeciales in manibus habentes, eorum lectione gravi infirmum de ſuis actionibus inſcriptis in vanum terrentes. 10) Namque inclitus Chriſti Martyr Vitus 11) ilico ingreſſus, eisdem fugam manu indixit, et iuxta eum ſtans conſolatur eum, et quis eſſet protinus ei intimavit, ac data benedictione ſurgere eum iuſſit, et haec mandata praedicto abbati celeriter deſerre: *vide ſis, ut tot admonitiones noſtras ſic incurioſe non accipias, ne in poſterum vacua lamentatione gemas. Pro vero enim aſſero tibi, ſi amplius inobediens mihi eris, a Deo contemneris, et te adhuc ſuperſtite alium in tua ſede dominum videbis.* Haec, ut puer 12) ſanctus per monachum aegrotantem praenotavit 13), abbas negligens poſtea perſenſit. Inde bonorum crebros hortatus hominum ſervare 14), conſilium nimis eſt ſalubre; quanto magis horum, qui merito ſuimet inter filios Dei ſeliciter computati voluntatem eius ſciunt in eventu futurorum. Quicunque temerarius ſapienti non innititur conſilio, videbit, quis ſit in ſemetipſo. De talibus 15) plurima habemus exempla, quae imitatores ſuos ad elaboratum perducunt bravium, cum veniunt ultima.

5) *migranea.* In Cod. Brux. res ita exprimitur: *qui acriter migraneam* (Migraine) *in capite patiebatur.* Similiter Ann. Saxo. *Vrs.*

6) *ex gutta,* nunc pro paralyſi, nunc pro catarrho ſumitur. v. Acta Sanctor. Maii T. I. p. 293. *Vrs.*

7) *ex vermibus.* Leibnitius ex Brux. ſequentia, quae in Dresd. non inveniuntur, adiungit: *cui pro remedio oſtenſum eſt a quibusdam, ut ſecari in capite debuiſſet, quod et factum eſt, ſed de die in diem dolor augebatur in tantum, ut iam deſperaret.* Saxo brevius: *iuſſus eſt pro remedio in capite ſecari. Vrs.*

8) *ſolum.* Inſerit Brux. *iacentem.*

9) *daemones.* Ann. Saxo: *vidit ex cloaca daemones teterrimos VII. procedere. Vrs.*

10) *in vanum terrentes.* Longe aliter phantasma hoc deſcripſit Cod. Brux. ita: *Sex eorum ſinguli portabant in manibus libros ſex, id eſt, omnes* XXXVI *Septimus vero immenſae magnitudinis volumen geſtabat, et ſedens lectione eius gravi, infirmum de ſuis actionibus quae ab infantia vel cogitando, vel loquendo, vel operando uſque in eam horam unquam geſſerat, in vanum terrentes.* Accurate cum his concordat Ann. Saxo. Et ex hac uberiori deſcriptione, ut ex prioribus lectionibus variantibus colligere licet, Codicem Bruxell. dubio procul in monaſterio Corbeienſi eſſe exaratum. *Vrs.*

11) *Vitus.* Sic expreſſum nomen in Dresd. legitur, uti et in Ann. Saxone. Inſulſe editiones: *intus. Vrs.*

12) *puer.* Cod. Dr. primitus habuit *vir,* correctum tamen ab emendatrice manu. *Wa.*

13) *praenotavit.* Sic Dresd. Iterum depravate editiones: *haec per monachum aegrotantem probata. Vrs.*

14) *ſervare.* Septima vice p. 77. et 78. legitur Wernheri epiſcopi nomen. *Vrs.*

15) *De talibus.* Addit Cod. Brux. *comprobandis. Vrs.*

Augusto saepe memorato *Gisilerus* archipraesul multum carus fuit, quod Ekkihardum marchionem primo latenter momordit, posteaque paululum emersit, cum hunc in omnibus sibi priorem esse non sine gravi dolore persensit. Interim praedicti comitis subditi quoddam furtum in oppido *Goresin* [16] dicto fecere, quod nostri protinus inultum non reliquere. Namque eos coram suis comprovincialibus accusatos laqueo suspenderunt, quia hoc praefato seniori, ut iustum erat, innotescere non noverunt. Ob hoc furor comitis nondum extinctus accenditur, et miles eiusdem haec ad vindicanda armari iubetur. *Rambaldus* ab eo unice dilectus, collecta multitudine grandi praedictam circumdedit villam, virosque omnes cum bonis, quae possederant, capiens, secum abduxit ad urbem suam. Nec ullum ex his solverat, nisi quem pretium grave postea redemerat. [17] Qualiter autem tale facinus reconciliaretur, nostros id mihi conquerentes, cum interrogarem, nullam subsequi emendationem ab his audivi, et graviter ingemui. Si in hac provincia aliquid valeret lex divina, non sic insaniret secularis potentia. Dico enim praesentibus atque futuris, quod non potest haec causa senescere, vel sine sacerdotali districtione finiri legitime. Unusquisque potest, in quantum velit, tacere, sed successori suo indiscussam rationem nequaquam valet abalienare, et in quocunque loco aliquid tale oritur, ibi canonica auctoritate finitur, si consentiret [18] voluntas coepiscoporum, sicut legitur in actibus apostolorum. Non sic corroboraretur pertinax praesumtio iniquorum, cum aliquis ex numero illorum recte impugnatur ab alio, quolibet cumque id fieri potest modo, defenditur, et non est hoc excusatio [19], sed et ad multum deteriora quaedam iniusta, sibique in posterum nocens confortatio. Ergo redeant ad unanimitatem, qui fideliter credant in unitatem, ut eo fortius confundant venenatam perversorum conspirationem. Et haec dicta 364 sufficiant.

Nunc autem de quodam confratre meo [20], nomine *Conrado*, pauca loquar, ne
An. 997. A. S. sit apud me in aliqua oblivione, qui proximos fuimet dilexit divina iussione. Hic archiepiscopi *Geronis* avunculus fuit, et ad peragendam iugem Christi servitutem, ut in homine potest fieri, voluntas atque efficacia in eo pariter convenit. Audivi namque ab eodem saepissime, quod postquam aliquid cantando vel legendo publice complevit, iterum se id facturum studiosus optavit. Nunquam inobediens praepositis suimet erat, sed eos caritate continuo cum caeteris confratribus subiugaverat. [21] Sed tam

16) *Goresin.* Iam villa Thuringiae in praefectura Tautenburgica, *Goerschen. Vrs.* — Rectius sine dubio *Kinderlingius* existimat, oppidum *Göritz*, hodie vulgo *Görzke* esse in ditione Magdeburgensi.

17) *redemerat.* Totam hanc rixam omisit Ann. Saxo. *Vrs.*

18) *si consentiret.* Dresd. editiones: *sicut sentiret.* prave. *Vrs.*

19) *excusatio.* In Cod. Brux. mutata dictione ita fluunt verba: *ab aliquo episcoporum quocunque modo id fieri posset, ab aliis condescenditur illi, et hoc non est compassio. Vrs.*

20) *confratre meo,* Ann. Saxo p. 365. addit: *Canonico in Magadeburch. Vrs.*

21) *subiugaverat.* Melius Ann. Saxo: *sed eis caritate continua prae ceteris fratribus subdi studebat. Vrs.*

tam venerabilis persona Caesari praedicto ubi primo sit nota, mox ab illo efficitur amata, propinquitatique fuimet coniuncta. Hunc ne dignitatem optatam et ab Augusto sibi propositam perciperet, mors immatura impedit, eundemque ab hac luce V. Kalend. Septembr. abstulit. Hic genitus in Saxonia, pausat in Italia, quem filium spiritualem flet Parthenopolis inclita. Quam egregios proceres in hac urbe vidi, quorum laudabilem vitam pro debito nec sum imitatus, neque memoriam eorum post solutionem carnis assequutus. Heu me miserum! qui tot tantisque immerito sum coniunctus in fraternitate, sed longe dissimilis existo in condigna conversatione. Ego in peccatis iam pene mortuus, ut spero, vivam in lucido conspectu Dei eorundem meritis refocillatus; quia etsi in hoc seculo parum boni operatus sum, tamen defunctorum semper memor sum. Voluntas mea interdum bona est, sed quia eidem vires aptas suggerere non studeo, parum prodest. Semper me accuso, sed sicut debui reatum non solvo; sumque ideo in omnibus corrigibilis [22], quia me non converto ad eum, qui est super omnia laudabilis. Agnosce, lector, procerem! [23] et videbis in me parvum homuncionem, maxilla deformem leva, et latere eodem, quia hinc olim erupit semper turgescens fistula. Nasus in pueritia fractus ridiculum me facit, idque totum nil questus essem, si interius aliquid splendescerem. Nunc sum miser, nimis iracundus, et ad meliora inflexibilis, invidus, subsannans alios, ipse deridendus, nulli pro debito parcens, glutto et simulator, avarus et detractor, et ut haec convicia merito illata concludam, peior sum, quam possit dicere vel ullo modo aestimari. [24] Unicuique sit fas non solum mutire, quin potius in aperto, quia peccator sum, dicere, et post correptionem fraternam congruit suppliciter orare. Multi a populo [25] laudantur, nisi pauca res eis obstaret, quod inter optimos haberentur, et quia verum est, hominibus de perfectione iusta nimis deesse, quid prodest de inferioribus his tale quid promulgare? Omnis laus in fine canitur, et mortalis conversatio [26] igne probatur. [27]

Chro-

22) *corrigibilis.* Verbum ecclesiasticum pro *correctionis indigens;* praeferendum tamen, quod Leibnitius e Brux. attulit, *incorrigibilis. Vrs.*

23) *agnosce procerem.* Sic vera in Cod. Dresd. vox exstat, ex qua recens calamus *proceritatem* effecit. At Ditmarus, priscorum omnino poetarum amans, desumsit e Iuvenali Sat. VIII. v. 26. *Agnosco procerem*, et per ironiam ad se accommodavit: *Da siehe den grossen Mann. Vrs.* — Recte, nam respondet sequenti *parvo homuncioni. Wa.*

24) *aestimari.* In Cod. nostro verba: *avarus, detractor, peior sum* rasura sublata, e Bruxell. facile restitui poterant. Editiones etiam omiserant. *Vrs.*

25) *multi a populo.* Sic per compendium scribendi Dresd. *a pto.* lineola per l. ducta. Omnes ante nostram editiones *apostolo,* quod et Vrs. retinuerat. *Wa.*

26) *mortalis conversatio.* Cod. Brux. habet: *mortalis vitae conv.* Reineccius, et qui eius vestigia premunt, *moralis. Vrs.*

27) *igne probatur.* Alia, a descriptoris primi manu diversa, sed vetusta, his aliqua in Cod. Dr. adscripserat. Nonnulla verba penitus erasa, residua vero ita habent: *virgo singularis iniuriam missis aliis culpis solutis — inves . . sat . . . os.* Quid inde exsculpi queat, penes lectorem sit. *Vrs.*

Chronici Dithmari
Episcopi Mersepurgii
Liber V.

Heinricus scandit, postquam puerilia vicit,
Ardua virtutum, cretus 28) de stemmate regum.
Huic pater Heinricus dux, et genetrix erat eius
Gisla, suis meritis aequans vestigia regis
Conradi, patris, Burgundia regna tenentis.
Nutrit praeclarum Uuolfgangus praesul alumnum,
Qui sequitur Dominum toto conamine Christum.
Postque necem patris ductor successit herilis,
Eius et imperium longe spectat quoque clavum.
Maxima pars regni Sclavo vastata crudeli
Multum laetatur, quod ab huius pace potitur
Sedibus optatis, iustoque rapacibus altis
Prorsus depulsis, ac dira lege sedatis.
Inflatos omnes contra se deprimit hostes,
Demulcens socios iucundo famine cunctos.
Si quo deliquit modicum, statim resipiscit,
Fructibus ac dignis curabat vulnera carnis.
Utilis ecclesiae cunctis miseratur ubique.
Mersburg si scires huius pia vota, sitires
Adventum tanti rectoris, et inclita Christi
Munera laudares, condignaque praemia ferres.

* * *

Largifluus divinae pietatis respectus humanae necessitati, non nostri merito, sed suae miserationis munere gratuito superabundans, fidelium corda suorum ad laudis amorem suae, et ad referendas ei grates accendit, ac me stultum ingenio, praepeditum eloquio, ac in omnibus negligentem et nimis otiosum, bonos in hoc imitari compellit. *Magnus est enim Deus*, ut David testatur, *et laudabilis valde, cuius sapientiae numerus non invenitur ullus, qua omnia ex nihilo creavit, hominemque solum duntaxat conformavit.*

28) *cretus.* Sic Dresd. non *natus*, uti editiones. *Wa.*

mavit. Qui tum talia immemor beneficiorum non perpendit, iumentum in suo stercore computrescens iuste appellatur. Sed quicunque hoc verbum gnoti seaucton 29), in superliminaribus templi antiquitus notatum, intra se memoriter retinere, omniaque, quae in verbis seu operibus facienda sunt, in nomine Domini, ut sanctus admonet Paulus, satagit implere, ille est, qui a patre Deo 30) in filium optatus, denario, quamvis tarde veniat, remuneratur diurno. Haec ego considerans, quia retributione condigna sanctae trinitati et individuae unitati, respondere nullatenus valeo, sancti Iohannis Baptistae intercessionem, ut corde et corpore ad hoc idoneus reddar, supplex efflagito. De temporibus autem his, in quibus respexit Deus ecclesiam nostram, opprobriumque eius auferre dignatus est, laetiori mente, et latiori stylo scribere, pietatemque ducis Heinrici summa praeordinatione in regnum electi conor retegere. De quo An. 1002.
post mortem Imperatoris cuidam venerando patri revelatione divina sic dictum est: A. S.
„*Recordaris frater, qualiter cecinit populus; Deo nolente voluit dux Heinricus regnare, nunc autem debet Heinricus divina praedestinatione regni curam providere, omnia, quae ad divina vel humana pertinebant.*" Hunc prae caeteris sibi tunc contemporalibus, nollent, vellent, ad regnum promovebant. Sed quis ex nostra regione ei obesset scrupulus, paucis iam praescribens, occidentalium iniquam praesumtionem, neque consilio, neque prudentia, neque fortitudine contra Deum valentem enucleabo.

Hermannus Alemanniae et Alsatiae dux, timoratus et humilis homo, a multis, An. 1002.
quibus lenitas eius placuit, seductus, contra Heinricum se armavit. *Theodericus* vero A. S.
Luthariorum dux, vir sapiens et militaris, quo se pars populi maior et melior inclinaret, securus expectabat. Interim patruus meus, de quo superius memoravi 31), profectus occulte ad *Bavanberg* cum avunculo suo *Ricberto* 32), quem a comitatu suo An. 1002.
Imperator deposuit, *Luidgeroque Arnulfi* praesulis militi dedit, gratiam ducis (Her- A. S.
manni) ac spem retinendi et augendi beneficii; quamvis servato adhuc sacramento manus eidem non applicuit, tamen cum sui nepotis Heinrici auxilio adeptus (est). Huius consilio dux quendam militem ad civitatem, quae *Uuerlu* dicitur, ad neptes suas consorores *Sophiam* et *Ethelheidam*, et ad omnes, qui tunc ibi convenerant, regni primates, misit. Qui omnibus in unum collectis legationem suam aperuit, auxiliantibusque domino suimet ad regnum bona plurima promisit. Cui mox a maxima multitudine vox una respondit: *Heinricum Christi adiutorio et iure haereditario regnaturum, se paratos ad omnia, quae sibi unquam scirent esse voluntaria* 33); hocque dextris mani-

29) *gnoti seaucton.* Sic Cod Dr. latinis literis expressit notum illud γνῶθι σεαυτόν. *Vrs.*

30) *Deo.* Ita Cod. Dr. alii *Domino*, quae variatio omnino saepius occurrit, orta illa ex scribendi compendio *dō.* quod semel hic adnotasse sufficiat. *Wa.*

31) *memoravi.* nempe Lutharius. *Vrs.*

32) *cum avunculo suo Ricberto.* Frater fuit *Mathildis*, quae coniux fuit Comitis Walbeccensis, Lotharii senioris Necrolog. ad 9. Febr. sic: *Ricbertus comes.* *Wed.*

33) *scirent esse voluntaria.* Cod. Brux. et Ann. Saxo addunt *placita.* *Vrs.*

manibus elevatis affirmatur. 34) *Ekkihardus* cum ſuis, quia praeſens non erat, ſimulata tunc patientia hoc pertulit; *quia quicquid peccatur a multis*, ut ſcriptura teſtatur, *inultum eſt.* Veſpere autem iam facto, cum praefatis dominabus 35) in magna domo ſedilia aulaeis ornata et menſa eſſet variis cibis referta, Ekkihardus eandem praeoccupans, cum *Arnulfo* episcopo et *Bernhardo* duce ibi epulatur. Ante ruinam enim exaltabitur cor et ante gloriam humiliabitur. Quod mentem conſororum 36) prius triſtem, caeterosque complures, qui interfuere, multum commovit, renovaturque in eundem odium diu celatum, ſed cito, proh dolor! finiturum. 37) Namque cum praedictus marchio omnia aliter, quam unquam ſperaret 38), ibi provenire proſpexiſſet, optimum duxit 39), ut Occidentales viſendo regiones *Hermannum* ducem cum caeteris optimatibus de reipublicae ſuique commoditate alloqueretur. Salutatis poſtera die ſuis familiaribus, inimicisque caute notatis cum *Bernuardo* antiſtite Hildeshem venit, ubi ut Rex ſuscipitur honorificeque habetur. Deinde ad *Pathebrunnam* pergens clauſas invenit portas, et iuſſu venerabilis *Retharii* praeſulis intromiſſus, primo eccleſiam 366
cauſa orationis intrat, poſtque ad domum, ubi episcopus coenabat, veniens caritative ſusceptus eſt. Ibi tunc dictum 40) eſt huic, quod colloquium in *Duisburg*, cuius gratia huc venerat, fieri nullo modo potuiſſet. Inſuper animadvertit, multum displicere antiſtiti de incepto eius inconvenienti, et propter hoc abiens, cum ad *Nordheim Sigifridi* comitis curtem veniret, diligenter ſusceptus eſt, atque, ut ibi pernoctare vellet, rogatur. Intimaverat huic occulte domina *Ethelind* 41) comitiſſa, quod *Sigifrith* et *Benno*, ſenioris ſuimet filii, cum confratribus 42) *Heinrico* et *Udone*, aliisque conſpiratoribus ſuis de nece ſua, poſitis tractarent inſidiis, ſuppliciter efflagitans, ut aut ibi usque in craſtinum maneret, ſeu alio diverteret. Talia comes benigne ſuscipiens, propoſitum itineris propter eos interrumpere nequaquam poſſe, nec velle reſpondit. Inde protinus diſcedens caute ſuos per omnem diem hanc circumſpexit, et ut optimus erat miles, ne terrerentur, admonuit. Quod eminus hoſtis e latentibus inſidiis conſiderans, quia non utile ſibi tunc videbatur, diſtulit, et ſequenti nocte in coeptis perſiſtere, dextris confirmavit. Pervenit autem comes ad locum praedeſtinatum, qui *Polithi*

34) *affirmatur.* Brux. *confirmatur.*

35) *dominabus.* Prima ſcriptura in Cod. Dr. erat *dominis*, nam *dominabus* eſt a manu ſecunda. Cod. Brux. etiam *dominis* habet. Ann. Saxo p. 379. *cum praefatis ſororibus Imperatoris, quarum una Gandersheimenſem, altera Quedlinburgenſem regebat abbatiam.* *Vrs.*

36) *conſororum.* Ann. Saxo *dominarum.*

37) *finiturum.* Ann. Saxo et Cod. Brux. *finiendum.* *Vrs.*

38) *ſperaret.* Collector varr. lectionum in bibl Dresd. contra fidem Codicum ponit *ſperabamus.* *Vrs.*

39) *optimum duxit.* Cod. Brux. *conſpexiſſet, optimum ratu duxit*, uti Ann. Saxo. *Vrs.*

40) *dictum.* Cod. Br. *interdictum.* *Vrs.*

41) *Ethelind.* Hoc nomen non eſt in Ann. Saxone. *Vrs.*

42) *confratribus.* Addit Ann. Saxo *de Catelenburch.* v. Leukfeld Antt. Katelenburg. c. 1. §. 14. *Vrs.*

lithi 43) dicitur, et facto veſpere comedit, et in lignea caminata cum paucis dormitum ivit. Caeteri vero quam plurimi in proximo quiescebant ſolario. Quos cum ſopor oppido laſſos gravaret, inimica manus incautos opprimens invaſit, comitemque clamoribus immenſis excitatum a lecto celeriter ſurgere compulit. Is vero braca ſuimet et quibuscunque potuit, igni vires ſuggerit, et quod tunc praemeditari non valuit, fractis feneſtris maiorem nocendi, quam ſe defendendi hoſtibus aditum pateſecit. Nec mora, prae foribus occiditur miles *Hermannus*, et exterius ad auxilium domino properans *Athulſus*, ambo fortes et usque ad mortem fideles. Vulneratur inſuper *Erminoldus*, Imperatoris 44) camerarius, ac ſolus tunc repugnat *Ekkihardus*, vir domi militiaeque laudabilis, cui *Sifridus*, haſta fortiter emiſſa, nodum cervicis infregit, terramque oppetere compellit. Quo caſu protinus perſpecto alacriter omnes irruunt, caput amputant, et quod miſerum eſt, funus praedantur. Facta ſunt autem haec II. Kal. Maii. An. 1002. A. S.
Peracto tandem immani ſcelere, percuſſores laeti et incolumes redeunt. Hi autem, qui in ſolario erant ignavi, nec dominum laborantem in aliquo adiuvabant, nec mortuum ulcisci conabantur. Abbas vero eiusdem loci, *Alfkerus* nomine, corpus viſitavit, ac commendationem animae ſumma devotione perfecit. Quae vero ſit cauſa, quae hos ad tale facinus perpetrandum perſuaſerit, veraciter explicare nequeo. Quidam dicunt, Heinricum inſtinctu praedicti comitis ab Imperatore flagellis caeſum, haec ſaepius in eum meditatum fuiſſe. Alii autumant, ſicut praedixi, in *Uuerlu* ob contumeliam conſororibus illatam, quia iſti libenter his ſerviebant, ac per convicia 45) minasque ab ipſo ſibi manifeſtatas, haec eos incepiſſe. Hoc tantum ſcio, quod decus regni, ſolatium patriae, ſpes commiſſis 46), terror inimicis, ac per omnia perfectiſſimus foret, ſi in humilitate ſolum perſiſtere voluiſſet. Huius vitae curſum quam probabiliter egit 47), qui apud dominum ſuimet beneficii maximam partem acquiſivit in proprietatem! *Milzientos* a libertate inolita 48) ſervitutis iugo conſtrinxit. Boëmiorum ducem *Bolizlaum*, qui cognominatur *Rufus*, ad militem ſibi, aliumque 49) ad amicum familiarem blanditiis ac minis adipiscitur. Super omnem Thuringiam communi totius populi electione

43) *Polithi.* Nunc vocant Poelden, in principatu Grubenhagenſi, villa inter Nordhuſam et Northeimium ſita, curtem olim regiam habuit. *Vrs.*

44) *Imperatoris.* Ann. Saxo addit *defuncti.*

45) *per convicia.* Cod. Dr. vitioſe *convivia.* Convicia habet etiam Ann. Saxo et iunctae *minae* hanc lectionem comprobant. *Wa.*

46) *commiſſis.* Intelligit eos, qui in fide ac ditione Marchionis erant, al. *vaſallos.* Leibnitius ſumit pro *amicis.* *Vrs.*

47) *probabiliter egit.* Addit de ſuo Reineccius: *hoc etiam teſtificatur, quod* cet. Hunc ſecuti Maderus et Leibnitius. Cod. Dresd. ea ignorat. *Vrs.*

48) *inolita*, i. e. innata, ingenita. Reineccius et reliqui *indita*, haud ſatis apte. *Vrs.*

49) *aliumque.* ſcil. Boleslaum, Poloniae ducem. Non repetam ea, quae de ſignificatu verbi *miles* in verſ. Germ. p. 248. ff. ad h. l. dixi. cf. Leibnitium S. R. B. T. I. p. 635. et *Du Bos hiſt. critique de la Monarchie Françoiſe.* T. II. p. 518. *Vrs.*

electione ducatum promeruit. 50) Comites 51) vero Orientales, paucis tantum ex-
ceptis, regnumque in ſpe habuit; quae omnia ad tam miſerabilem hunc detraxere
finem. Huius fama diu 52) mox propagata dominam *Suonehildam* venire fecit ob-
viam, filiique eius laetitiam turbavit *Herimanni.* Is namque cum iuſſu patris *Uuille-
helmum* comitem, ſenectute ac omni bonitate proficuum 53), ob vindicandam *Uuidi-
kindi* et *Herimanni* necem, a filio ſuimet eis inlatam, valida manu in *Uuimari* 54)
poſſideret, emeritumque ſenem in praeſentiam praedicti comitis venire, et quicquid
ipſe ab eo exposceret implere, iuramento conſtringeret, accepta nece parentis impro-
viſa cum matre celeriter occurrit, patrisque corpus ingenti luctu ſuscipiens in urbe,
quae *Geni* 55) dicitur, ſepeliri fecit. Peracto autem triceſimo die domina *Suonehildis*
ad Misni proficiscitur cum filiis.

Interim *Bolizlauus*, Miſeconis filius 56), patre longe inferior, de morte laetatur
An. 1002. A. S. comitis Ekkehardi, moxque collecto 57) exercitu omnem *Geronis* marchiam comitis,
citra Albim iacentem 58), deindeque praemiſſis obſidibus *Buduſin* 59) civitatem cum
omnibus adpertinentiis comprehendens, ſtatim *Strelam* urbem invaſit, Misnenſes pe-
cunia corrumpere clam tentans. Qui novis ſemper gaudentes in una dierum, cum
praeſidii maximam multitudinem ob acquirendam equorum annonam exiiſſe comperi-
rent, portam, quae Orientem reſpicit, in ea parte, qua ſatellites habitant, dicti ſcla-
vonice *Vethenici*, *Cukesburgiens* 60) *Guncelino* ad hoc duce irruunt, *Breccionemque*,
Heri-

50) *ducatum promeruit.* Adelboldus coaevus in vita Henrici II. Imp. p. 432. apud Leibnitium T. I. Thuringiae *Marchionatus* titulum adſcripſit. Egregie hunc Ditmari locum illuſtravit Sagittarius in epiſtola ad Schilterum de antiquo ſtatu Thuringiae p. 5. 25. ſ. et in Diſſ. de Eccardo I. Miſn. March. p. 15. ſ. *Vrs.*

51) *Comites.* Ex vitio, ut puto, deſcriptoris, quanquam et Ann. Saxo p. 381. habet. Rectius *comitatus.* *Vrs.*

52) *diu.* Ann. Sax. et Cod. Brux. *longe.*

53) *proficuum.* Iidem habent conſpicuum.

54) *Uuimari poſſideret*, pro obſideret, ut fere ſemper. *Vrs.*

55) *Geni.* Ita perſpicue nomen in Cod. Dresd. legimus. Eximie id illuſtrat Ann. Saxo p. 381. ad an. 1002. *In ſua urbe Gene, in parochia Moguntina, in loco, ubi Sala et Unſtrut confluunt, ſepeliri fecit. Sed poſt plures annos inde translatus eſt — in civitatem Nuenborch* (Naumburg.) Ad oſtium fluminis Vnſtrut, ubi effluit in Salam, invenimus duas villas, *Gros-Gena* et *Klein-Gena.* Illa ipſa eſt, ubi primum Eccardi Marchionis ſepulchrum fuit, cuius temporibus civitatis nomine gaudebat, iamdudum vero, ut aliae multae, in villam transiit. *Vrs.*

56) *Miſeconis filius.* Addit Ann. Saxo Dux Poloniae. *Vrs.*

57) *collecto*, cui conſentit Ann. Saxo. Editiones minus apte *electo.* *Vrs.*

58) *iacentem.* Marchiam intelligit Luſatiae inferioris, quam ſcriptores illius aevi quoque Orientalem vocant. *Vrs.*

59) *Buduſin.* Budiſſina. ap. Ann. Sax. *Budizin.* Vrbs clariſſima, caput olim *Milcienorum.* *Vrs.*

60) *Cukesburgienſ.* Hiſtoriarum ſcriptoribus mala crux ſemper fuit hoc verbum teutonicum *Cukesburgienſes* ſ. *Kukeburger.* Hinc *Schoetgen* in *diplomat. Nachleſe* P. II. p. 198. quantum potuit,

Herimanni comitis ſatellitem, primo occidentes, ad caminatam 61) eiusdem omnes ar-
mati conveniunt, feneſtram lapidibus impugnant grandibus, dominum urbis 62), *Oze-
rum* nomine, ſibi ad occidendum reddi vociferantes. Sed Thietmarus miles ex cubi-
367 culi ſola munitione, „*quare ſic*, inſit, *agitis?* 63) *quis furor vos ita ſeduxit? ut ob-
liti beneficiorum comitis Ekkihardi, ſpontaneaeque invitationis, ſic aſſurgitis in
perniciem filii? ſi cauſam tanti facinoris ſeu publice ſeu clam cuiquam noſtrûm
vultis aperire, commiſſi emendationem vobis complacitam, futurique timoris ve-
ſtrimet ſecuritatem ex mei ſenioris* 64) *noſtrorumque omnium parte firmiter, qua-
litercunque vultis, promitto. Hunc quem in mortem vobis dari inclementer expo-
ſcitis, nobis degentibus* 65) *non accipitis. Pauci ſumus, aut communiter mori, aut
incolumes urbe hac nos exire pro certo ſciatis.*" Tunc illi auditis ſermonibus his
colloquuntur, abeundique licentiam his praeſtantes, ducem Bolizlauum per internun-
cios invitant, portisque eundem ſuscipiunt apertis, completurque quod ſcriptum eſt:
Laetantur, cum male fecerint, ac exultant in rebus peſſimis; et iterum: *ſunt prin-
cipia eorum ut mel, et noviſſima quaſi abſinthium.* Hac elatus proſperitate Boliz-
lauus omnes regionis illius terminos usque ad Elſtram fluvium praeoccupavit, praeſi-
diisque ſuimet muniit. Congregantibus ſe tunc unanimiter ad haec prohibenda noſtris,
doloſus ille 66) legatum obviam miſit, qui ſe proteſtaretur, cum gratia Heinrici ducis
ac licentia haec incepiſſe; in nullo ſe incolis nociturum, et ſi quando is in regno vi-
geret, voluntati eiusdem in omnibus aſſenſurum; ſin autem, quod his tum placeret,
libenter facturum. Hoc animadvertentes noſtri verbis credidere phaleratis 67), et in-
honeſte, quaſi ad dominum, ad eundem profecti, honorem innatum ſupplicatione et
 iniuſta

tuit, contendit, textum Cod. Dresd. gloſſa quadam marginali eſſe corruptum et depravatum, eiusque loco *Ducesburgenſium* ſubſtituere non dubitavit. Subſcriberem eius ſententiae, ſi modo codex ille, qui ceteros, quos habemus, aetate praecurrit, et annos Ditmari proxime attingit, addiceret. Sed, uti dedimus, in ipſo textu legitur a prima manu, eandemque vocem reperit diſerte in Codice Antverp. Leibnitius. Proinde Ditmarum nomine hoc teutonico Slavonicum explicitius reddere voluiſſe non temere credo. Kukeburgienſes illi ipſi ſunt, qui Latinis *ſpeculatores*, excubitores, *cuſtodes* arcis vel *burgi* cuiusdam, Germanis alio nomine veniunt *Burgwächter*; et niſi omnia me fallunt, eam ipſam arcem urbis Misnenſis, noſtra aetate nomine *Wasserburg* ſignatam, de qua Ditmarus diſſerit, eius aevo certo et proprio vocabulo *Kukeburg* (a teuton. *Kucken*, ſpectare) nuncuparunt. cf. verſionem meam Germ. p. 251. *Vrs.*

61) *caminatam.* Praetorium urbis. *Vrs.*

62) *dominum urbis.* Idem eſt, qui praefectus urbis, Burggravius Misnenſis. Ann. Saxo eminenter p. 380. poſuit: Domnum urbis. *Vrs.*

63) *quare ſic agitis?* Leibnit. e codice ſuo addit: cur in tantum ſcelus itis? quod et Ann. Saxo habet. *Vrs.*

64) *mei ſenioris.* Cod. Brux. habet *Domini* ſc. Herimanni. Loco ſenioris Ann. Saxo iterum eminenter: *Domni mei.* *Vrs.*

65) *degentibus.* Sic Cod. Dresd. non *viventibus.* *Wa.*

66) *doloſus ille.* Leibnitius e Cod. ſuo interſerit, *et venenatus coluber*, uti et Ann. Saxo. *Vrs.*

67) *phaleratis.* Ex Terentii Phorm. Act. III. Scena 2. v. 15. *phaleratis dictis ducas me.* *Vrs.*

iniuſta ſervitute 68) mutabant. Quam inique comparandi ſunt anteceſſores noſtri et contemporales! Vivente egregio *Hodone* pater iſtius *Miſeco* domum, quâ eum eſſe ſciebat, cruſinatus 69) intrare, vel eo aſſurgente nunquam praeſumſit ſedere. Deus indulgeat Imperatori, quod tributarium 70) faciens dominum adhuc unquam elevavit, ut oblita ſui genitoris regula, ſemper ſibi praepoſitos auderet in ſubiectione paulatim detrahere, viliſſimoque pecuniae transeuntis inescatos hamo, in ſervitutis libertatisque detrimentum capere.

An. 1002. A. S. Alter autem *Bolizlauus*, Boemiorum proviſor, cognomento *Rufus* et impietatis auctor immenſae, antiquo more iam paululum refrenato, duci aſpiravit Heinrico; qui initio menſis Iunii cum primis Bauuariorum et orientalium Francorum Uuormatiam venit, cauſa Renum ibidem transeundi, Magontiaeque benedictionem accipiendi. Quod prohibere Herimannus dux nititur, nullumque eis patefecit Reno favente ingreſſum. Dux autem Heinricus habito de his rebus cum ſuis conſilio 71), ſimulato in Bauuariam reditu transituque quaſi deſperato, ad urbem *Larſem* 72), ubi ſanctus requiescit *Nazarius*, venit. Deinde ad Magontiam celeriter properando Renum ſecurus enavigat. Hic VIII. Id. Iunii 73) ibidem communi devotione in regem electus a *Uuilligiſo* eiusdem ſedis archiepiscopo ſuffraganeorumque ſuimet auxilio, accepta regali unctione, cunctis praeſentibus Deum collaudantibus coronatur. Francorum et *Muſelenentium* primatus 74), regi manus tunc applicans 75), gratiam eiusdem meruit. Omnibus huc undique confluentibus in militiam a rege ſusceptis, rurſus Renum inundantem rex novus transiens per orientalem Franciam ſibi quam ſidelem, Alemanniam invadere, et cum depopulatione illius terrae ab inceptis Herimannum reſiſtentem conatur avertere. Dux autem ut audivit ſua a rege praedata, nondum volens humiliari, ſed proh dolor! contra dominum et regem exaltans ſe, caput ducatus ſui Argentinam, quae *Strazburg* dicitur, quia Episcopus eiusdem urbis *Uuicelinus* ſibi reſiſtere praeſumſerit, cum *Conrado*

68) *ſervitute.* Cod. Brux. c. Ann. Saxone inſerit: *Slavi.* *Vrs.*

69) *cruſinatus.* a voce *cruſina* originis Slavicae, paſſim in diplomatibus, praeſertim Ottonis I. Imp. occurrit. Denotat veſtem pelliceam, inde apud Germanos priscum iamque inſolitum vocabulum *Kuirſe* ortum eſt, quod adhuc exſtat in confectoribus eiusmodi veſtimentorum, *Kürschner.* v. Piſtorii Amoenitat. hiſt. iurid. P. I. p. 26. ſ. *Vrs.*

70) *tributarium.* Addit Cod. Brux. *Slavum.* *Vrs.*

71) *conſilio.* Quinam hi fuerint Henrico a conſiliis, docet Ann. Saxo p. 383. *Vrs.*

72) *Larſem.* Eſt *Lauriſſa* ſ. *Laureshеim* monaſterium celebre in pago Rhenenſi. v. Chron. antiqu. monaſter. a Frehero editum, et Ge. Helwigii Antt. Laurishemenſes. *Vrs.*

73) *VIII. Id. Iunii.* Annal. Saxo habet VII. *Vrs.*

74) *Muſelenenſium primatus.* Denotat Ducatum Lotharingiae ſuperioris, quae a Moſella eam interfluente *Moſellana* dicta eſt, perinde ac Lotharingia inferior a flumine Moſa nominata eſt *Moſana.* Muſellanorum ducatus mentionem faciunt Annales Bertiniani iam ad an. 839. *Vrs.*

75) *manus applicans.* h. e. ſtipulata manu regi fidem promiſerunt. *Vrs.*

rado ſuimet genero 76), milite petit armato, murosque aſcendens nil victis reliquit. Sed execrata Alemannorum turba ad rapiendum promptiſſima, inſcio duce, maiorem eccleſiam ſanctae Dei genitricis intrepida intrans omnem theſaurum diripit, et quod maximum erat facinus, igne domum Domini conſumſit. Si vere felix fuiſſet, primi ingreſſus acerbitate deterrita 77) nunquam maiora aggredi praeſumeret. Nam antiſtitis militibus *Reinuuardo* auctore infideliter 78) repugnantibus, maxima hoſtium caterva irruens, proprio perfoſſa haſtili corruit, vitamque hanc divina ultione miſerabiliter finit. Haec *Herimannus* inſolabili queſtus moerore disceſſit, inultumque, quia defendit numerus, reliquit. 79) Regi autem apud *Augiam* inſulam nativitate ſancti Iohannis Baptiſtae commoranti, fama velox et ſaepiſſime dubia Hermannum ducem litem duello cauſa finiendi venire nunciavit, eundemque hinc discedere, adventumque ducis cum iudicio pugnae in pratis virentibus ac latis fecit expectare. Ibi tunc Apoſtolorum 80) celebrans feſta longumque certitudinem praeſtolans, ducem in coeptis perſiſtere neque velle nec poſſe pro certo comperit; conſultum eſt ei a maleſuaſis fautoribus, quod Argentinae damnum Conſtantia impleret. Namque eiusdem civitatis episcopus, nomine *Lanbertus* cum Curienſi paſtore *Othelrico*, Herimanno auxiliabatur, non tantum ex
368 animo, quantum in civitatis contiguo. Sed Rex, ut erat de Dei timore ſollicitus et de acquirendis certus, horum profana ſpernit conſilia 81), curtesque ducis vaſtando circuiens, ad ultimum clamore devictus pauperum, ad Franciam remeare diſpoſuit. Et ecce Heinricus, comes, *Bertoldi* amitaeque meae 82) filius, ad regni apicem acquirendam regi usque huc fidelis adiutor, animadvertens ſenioris ſui ſibi paululum alienam mentem, per optimos exercitus eiusdem viros diu firmiterque promiſſum Bauuarii regni ducatum dari poſtulavit. Quibus Rex tale fertur dediſſe reſponſum: „*Nonne ſcitis, haec in hac expeditione nequaquam fieri poſſe? Bauuarios ab initio ducem eligendi liberam habere poteſtatem; non decere, tam ſubito eos abiicere, neque* 83) *conſtitutionis antiquae ius absque conſenſu eorum frangere: ſi voluiſſet exſpectare usque dum ipſe ad has regiones venirem, cum communi conſilio principum eorundem ac voluntate, ſibi libenter in hoc ſatisfacere.*" Quod ubi *Heinricus* ab internuntiis

76) *ſuimet genero.* Cod. Brux. et Ann. Saxo p. 383. legunt *germano.* *Vrs.*

77) *deterrita.* ſcil. Alemannorum turba, ergo Reinecciana lectio *deterritus* mendoſa eſt, retinuerunt tamen Maderus et Leibnitius. *Vrs.*

78) *infideliter.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *viriliter*, quod melius eſt. *Vrs.*

79) *reliquit.* Haec obſcuriora illuſtrat quodammodo Ann. Saxo: *et quia maior civium numerus reſtiterat, multum reliquit.* *Vrs.*

80) *Apoſtolorum*, ſc. Petri et Pauli. *Vrs.*

81) *profana ſpernit conſilia.* Sic Cod. Dresd. et Ann. Saxo. Lectio Reinecciana *profana ſpei conſilia* ſenſum nullum admittit *Vrs.*

82) *amitae meae.* Nomen eius erat *Eila*, ſ. *Eilika*, ſororque fuit patris Ditmari noſtri, de qua vide Meibomii Chron. Walbecc. a Casp. Abelio editum p. 16. ſ.

83) *neque.* Sic repoſui, iubente Cod. Dr. pro *eiusque.* *Wa.*

nuntiis accepit, in maiorem promiſſi muneris deſperationem veniens, paulatim ſe ab regis ſubtraxit familiaritate, comitaturque tamen regem ab Alemannia proficiscentem in Franciam, poſtea ad Thuringiam. Ibi *Uuillehelmus* Thuringiorum tunc potentiſſimus 84) obviam pergens, dominumque venientem cum magna gratulatione ſuscipiens, miles 85) regis efficitur. Ibi tunc Rex a praeſato comite et a primis illius regionis collaudatur in dominum, et ab omni populo rogatus debitum his porcorum remiſit cenſum. 86) Inde Merſeburg veniens ſusceptus eſt ab *Heimone* abbate et a fideli ſui-
An. 1002. A. S. met comite *Eſicone*, qui urbem hanc et *Alſtidi* ac *Thornburg* cum appertinentiis, vivente Ekkihardo, haecque graviter ferente, viriliter usque in praeſentiam optati ſenioris ſervavit. 87) Huc conveniunt archiepiscopi, *Luuizo* Bremenſis et *Giſilerus* Magadaburgenſis, cum caeteris confratribus, *Rethario Patheburnenſi*, *Beruuardo Hillineſemenſi*, *Arnulfo Halberſtidenſi*, *Ramuuardo Miſnenſi* 88), *Hugone Cicenſi*; ducibus autem *Bernhardo* 89) ac *Bolizlauo*, cum marchionibus *Luithario* et *Gerone*, ac Palatino comite *Fritherico*,

N o t a.

Ingens Codicis Dresdenſis hiatus iterum nobis gradum ſiſtendi neceſſitatem imponit. Adverſa ſcilicet folii 88. pagina finitur verbis: comite Fritherico, *hisque ſimul integram plicaturam octo foliis membraneis compoſitam terminat. Poſterior incipit a verbis:* Rederarios et hos qui etc. *Planiſſime inde patet, codicem plicaturae iacturam feciſſe, ideoque octo illi folia deeſſe. Numeri quidem, quibus ea ſunt inſignita, recto ordine procurrunt, numerumque 88. ſtatim excipit 89. ſive undenonageſimus; ipſe vero eorum ductus calamum ſaeculi XVI. prodit, et conſtat inter omnes, has numerorum notas, quibus Germani utuntur, tanquam peregrinas et inuſitatas aevo Dithmariano ignotas fuiſſe. Editio Reinecciana et Maderiana ne minimum quidem eiusmodi hiatus indicium praeferunt, textumque non interrupta ſerie perſequuntur. Nam ex abrupto prioribus ſubiicitur, Rederarios a Rege Heinrico in gratiam fuiſſe receptos; ſed Leibnitiana editio e codice Bruxellenſi integro longe memorabiliora in prioribus narrat, unde magna pars hiſtoriae eorum temporum redintegratur: et inde lacunam Codicis Dresdenſis eamque maximam iam explemus, comparatione cum Annal. Saxone diligenter inſtituta.*

aliis-

84) *potentiſſimus.* Ann. Saxo p. 479. *Comes de Wimmare. Vrs.*

85) *miles.* Haec vocula in Cod. Dr. pallidiore atramento inſerta. *Wa.*

86) *porcorum remiſit cenſum.* Ita legendum eſſe clare docet Cod. Dresd. quamvis in eo vox *porcorum* levi litura ſublata eſt. In Codice, quem habuit Leibnitius, res ita deſcribitur: *rogantur debitum cenſum porcorum illis dimittere, quod et fecit.* Ita et Ann. Saxo refert ad an. 1002. p. 384. et ad an. 1046. p. 479. *Vrs.*

87) *ſervavit.* cuius loco Brux. et Ann. Saxo: *cuſtodivit. Vrs.*

88) *Ramuuardo Miſnenſi.* Sine dubio lectio haec in utroque Codice, et Dresd. et Leibnitiano, uti et in Annal. Saxone ſpuria eſt. Nam eo ipſo tempore episcopus eiusdem nominis Misnae non fuit. Sedem Misnenſem occupabat tum *Eido* (Aegidius) qui anno demum 1015. obiit. Legendum igitur ſuspicor *Mindenſe*, nam Minda tunc temporis revera habuit praeſulem Ramvardum, cuius Ditmarus ſupra ipſe mentionem fecerat. Haud dubie deſcriptor non ſatis attendit, et autographum habuit: *Ramvardo* Mindenſi, Eidone *Misnenſi. Vrs.*

89) *Bernhardo*, Saxoniae. — *Bolizlao* Poloniae. *Vrs.*

aliisque quam pluribus tam episcopis quam comitibus, quorum nomina longum eſt enarrare per ſingula. Hi omnes regem ſupplici devotione ſuscipiunt. Craſtina itaque die i. e. Octava Kal. Aug. *Bernhardus* dux cum conſenſu omnium adſtante 90) coram Rege voluntatem plebis convenientis aperiens, omniumque neceſſitatem ac legem ſpecialiter exponens, quid eis miſericordiae dictis promittere, ſeu factis vellet impendere diligenter inquirit. Talia quaerebat, ac contra Rex referebat: *„Deo primum, deindeque vobis omnibus condignas grates perſolvere nequaquam ſufficio. Unde voluntatis meae ſecretum vobis aperio, quod ex adiutorio efficaciter vobis omnibus impendere deſidero. Notum etenim etiam eſt, quam fideliter veſtris Regibus ſemper ubique ad audientiam et ſolatium parare ſtudueritis, et ideo vos magis in omnibus optime honorare, diligere et ad regni provectum noſtramque ſalutem libet conſervare, et ut certi de his ſitis, quomodo vobis placet, ſalvo honore Regni affirmo, quia non renuentibus nec contradicentibus vobis, ſed potius quaſi applaudentibus et huc me invitantibus, hac regali dignitate honoratus appareo. Legem itaque veſtram* 91) *non in aliquo corrumpere, ſed vita comite malo clementer in omnibus adimplere, et veſtrae rationabili ſaluti in quantum valeo ubique animum adhibere."*

Taliter effatur Rex, et vox una levatur
Protinus adſtantis plebis Regi iubilantis,
Laudes et grates ſuper has tantas pietates.

Bernhardus igitur dux accepta in manibus ſacra lancea ex parte omnium regni curam illi fideliter committit.

Rurſus tolluntur voces laudesque canuntur
Undique, Chriſte, bonis his pro tantis tibi donis
Inſuper et fletus fundunt pia pectora laetos,
Inclita laetare Mersburg his congratulare,
Da iubilum Chriſto condignum ſole ſub iſto.

Iſtum inquam ſolem, id eſt, diem venerabiliter cole, quo electus eſt in te, qui te repudiatam poſthaec ſemper meditatus eſt provehere et ad priorem ſtatum reducere. Benedictus ſit Deus, qui ſe honorantes et ex corde diligentes exaltat ad horrorem et dedecus ſe execrantium. Finis venit luctus tui, quia ſalutaris auſter amicam temperiem tibi afflavit. Non diu in ſervitute manebis, quia ad dominandum libere, o Sion, renovaberis. Sed amplius progrediamur.

Omnes qui priori Imperatori ſerviverant, *Luidgero* ſolo remanente, Regi manus
369 complicant, fidele auxilium per ſacramenta confirmant. *Bolizlaus* autem Misnenſem urbem tantummodo innumerabili pecunia acquirere ſatagebat, et quia opportunitas regni

90) *adſtante.* haec vocula abeſt in Ann. Saxone. *Vrs.*

91) *Legem veſtram.* ſc. Saxonum, horum enim proceres aderant, ut ſupra hinc et inde mentio fiebat regni Bavariorum, et ut infra regnum Luithariorum petere contendit, et Luitharienſes i. e. proceres regni Lotharingici hunc regem elegiſſe dicuntur. Haec ſunt Leibnitii p. 368. *Vrs.*

regni non erat, apud regem non valebat, vix impetrans, ut haec fratri ſuo 92) *Gunzelino* daretur, redditis ſibi *Luidizi* 93) et *Milzieni* regionibus. Hunc *Heinricus* 94) comes, nepos meus oppido diligens, quocunque modo potuit libenter et amicabiliter eum adiuvabat. Quem cum bene muneratum et cum licentia Regis abeuntem comitaretur, concurrentem vidit armatam multitudinem, et per Deum teſtor absque Regis conſilio et conſcientia adverſus ſe inſurgentem. Qui cum cauſam tanti tumultus inveſtigare, et ne plus damni oriretur, voluiſſet compescere, vix ſecurus ſocium fracta exteriori porta educit. De ſequentibus autem militibus nonnulli a comprimenti turba ſunt praedati, quidam autem admodum ſauciati, mortem Bernhardi ducis auxilio evaſerunt. Hi namque curiam regiam armati intrantes et de hac exire iuſſi nolentes, culpa ſua temporale periculum ſuſtinuerunt. Bolizlaus autem hoc factum eſſe dolo mali conſilii autumans, gravi moerore conſumitur, regi, quod non promeruit, imputando. Salutato ergo Heinrico et ſi unquam indigeret auxilio ſuo firmiter promiſſo, patriam celeriter reviſit. Cumque perveniſſet ad *Strelam* urbem, protinus eam incendens, magnam multitudinem conprovincialium ſecum abduxit, nuncios quoque quosdam remittens quoscunque potuit Regi avertere contendit. Quod mox ad aures regis poſtquam pervenit, ſuos familiares caritative rogavit, ut arcanas Sclavi inſidias perquirerent, et ſi fieri poſſet, exploratores eius capere tentarent. Diſpoſitis itaque omnibus, prout
An. 1002. tunc erat, regnum Luithariorum petere contendit. Veniente autem eo ad urbem, quae *Nova Corbeia* vocatur, ab ea nomen ſortita, unde cepit ſcilicet ab illa Francorum Latinorum 95) Corbeia, ubi requiescit ſanctus Vitus infans et martyr, inclita *Cunegundis* ſua coniux ei occurrit, ubi ambo a venerabili abbate *Thoitmaro* 96) cum omni honore ſuscipiuntur, et ibi divinis et humanis honorati ad *Patherbrunnam* laeti proficiscuntur. Poſtera luce, quae mundo feſtiva illuxit beati Laurentii martyrio domna Cunegundis benedictionem et coronam, et *Sophia* ſoror Imperatoris 97) a Rege iam conſtituta abbatiſſa, conſecrationem a Vuilligiſio archiepiscopo humiliter ſuscepeirunt. Publicum ibidem conſurgit gaudium, quod proh pudor! admodum turbavit inſatiabilis avaritia Bauuariorum. Hi namque paucis domi ſemper contenti, exterius vero propemodum inſatiabiles, cum villicorum fruges vi diriperent, eosque hoc defendentes

92) *fratri ſuo*, uterino videlicet, eadem enim matre, qua Boleslaus, dux Poloniae, genitus erat, Dobrawa nimirum, ſorore ducis Bohemiae, Bolislai. v. *Kreysig Beyträge zur Sächs. Hist.* P. VI. p. 13. 14. et quae de hac cognatione inter Guncelinum et Boleslaum in verſ. German. p. 263. annotavi. Mascovio l. c. p. 112. *frater* et *affinis* unus idemque eſſe videtur. Guncelinus Eccardi occiſi frater erat. *Vrs.*

93) *Luidizi.* Ann. Saxo *Liudizi.* Legendum puto *Luiſizi.* *Vrs.*

94) *Heinricus Comes.* Ann. Saxo: *Marchio.* *Vrs.*

95) *Francorum Latinorum.* Franci Latini aliis veteribus *Francigenae (die Frankreicher).* *Vrs.*

96) *Thoitmaro.* Hic erat patruus Dithmari noſtri. v. Meibom. Chron. Walbecc. p. 16. 17. *Vrs.*

97) *Imperatoris.* puta Ottonis III. *Abbatiſſa*, ſc. Gandersheimenſis. *Vrs.*

tes 98) caederent, pugna graviſſima invicem oritur. Domeſtici Regis exeunt 99), indigenae cum adventitiis praeveniunt et ſubſequuntur. Fit magnus conflictus congredientium, devictumque agmen Bauuariorum in regalem curtem fugit. Hic Heinricus, frater *Eilberti Cancellarii* 100), qui ad menſam Regi iugiter ſerviebat, haſta vulneratus occubuit. Quapropter, qui prius aberant, collecti Saxones iterum inſequuntur, et ni Dux Bernhardus cum validiori manu medius interveniret, numerus militum infinitus mutuo caderet. Poſt haec autem caſtigati ſunt omnes, quicunque inveniri poterant tanti ſceleris autores. Moeſtitiam praeſulis poſtea placavit *Bocknevorde* 1) a Rege tradita. Rex autem recto itinere hinc ad Duisburg perveniens Luitharienſes quam tarde exſpectavit. Leodicenſis vero et Cameracenſis praeſules, primi huc venientes, archiepiscopum Colonienſem diu morantem exſpectant. Quem cum altius quam quisquam crederet, cuſtodia qua paululum, ſicut iam dixi, detinebatur, in mentis ſecreto morderet, ſimulabat ſe ob hoc tam ſero ad Regis gratiam acceſſiſſe, quod in accipienda benedictione Moguntinum ſibi Rex voluiſſet proponere. Igitur hi confratres episcopi ſcilicet, Regem pariter eligentes, fidemque ſacramentis firmantes usque ad Aquasgrani eundem comitantur. Quo in nativitate ſanctae Mariae a primatibus Luithariorum 2) in regem collaudatur, et in ſedem regiam more anteceſſorum ſuorum exaltatur et magnificatur. Interim Franciam reviſere inſiſtentemque hyemis asperitatem ibidem perducere conatur, ut vere primum exorto, *Herimannum* ducem 3) in Cisalpinis partibus ſibi ſolum reſiſtentem vi cogeret cedere. Qui de vindicta Dei, quam in Argentina promeruit, multum timidus populumque propter ſe laborantem non amplius ſuſtinens per interceſſores fidos ſibi ſuisque ſautoribus Regis gratiam poſtulat. Sed antequam id ab eo delibaratum eſſet, quaedam res ab Alamannis perpetrata eſt a nobis non praetereunda. *Gerhardus* comes Alſatiae accepto a Rege quodam comitatu praefati ducis, cum domum rediret, iuxta unam urbium caſtra metatus eſt. A quo urbani pacem vix unam noctem impetrantes egreſſi ſunt doloſe quaſi ad colloquium, ſed revera ad explorandum: e quibus unus calliditate aeque ac velocitate perſaepe probatus propius acceſſit, ſigniferamque lanceam 4) qua beneficium ducis comes idem acceperat a rege,

98) *defendentes.* Ann. Saxo *prohibentes.* Adelboldus: *ſua defendere volentes.* *Vrs.*

99) *exeunt.* Ann. Saxo *ſuperveniunt.*

100) *Cancellarii.* Poſtea Friſienſis episcopi. v. Adelboldum ap. Ludwig in ſcriptoribus Bamberg. p. 797. qui Adelboldus Ditmari veſtigia premit, ideoque ad illuſtrandam hanc noſtram lacunam admodum idoneus eſt. *Wa.*

1) *Bocknevorde.* Monumenta Paderbornenſia p. 73. nomen eius dicunt *Puochinefurti* in pago *Almancha* ſ. *Almunga.* *Vrs.*

2) *Luithariorum.* cf. quae paullo ſupra notavimus. *Vrs.*

3) *Herimannum ducem.* Erat hic Herimannus filius Vdonis ducis, qui apud Calabriam cum multis occubuit, quando Imp. Otto II. contra Saracenos pugnavit. Haec Ann. Saxo p. 386.

4) *lanceam — acceperat a rege.* Mascov de iure feudorum p. 131. in his antiquiſſimum de uſu vexilli in inveſtituris teſtimonium invenit. *Vrs.*

a rege, coram tentorio eius affixam, elevando circumſpexit, ad ultimumque cum ea
urbem ſecurus cunctis in caſſum pone ſequentibus intravit. In urbe mox exultatio
magna extollitur, porta clauditur, comes quaſi honore privatus irridetur. Qui eandem
primo dulcibus promiſſis fruſtra tentans recipere, ſed illis negantibus redditum, triſtis
abiit, tam vacuus a beneficio, quam a militari ſigno. Fuere in alia civitate munitis-
ſima, *Brizach* 5) dicta, episcopi duo, Argentinenſis et Baſileenſis ad praeſidium, quo- 370
rum milites quotidie ob acquirenda equorum pabula armati exire ſolebant. Quod
amici ducis caute conſiderantes eo tempore, quo hi paululum praeceſſerant, ſimili ha-
bitu ſarcinatisque equis ad urbem cantantes pergunt, et pro ſociis a cuſtodibus intro-
mittuntur. Proiectis illico oneribus magna voce ſe hoſtes manifeſtant, episcopisque
vix elapſis omnia diripiunt. Poſthaec Herimannus dux, matris meae avunculi filius,
divina, ut praedixi, compunctione Kal. Octobr. *Bruſelae* Regi humiliter praeſentatur.
Miſericorditer eius gratiam impetravit, et in beneficio et in omnibus iuſſi deſiderii
ſatisfactionem perſolvens, excepto Argentinae damno, quod idem iuſſu et conſilio
Regis de ſua proprietate, et abbatiam in eadem urbe ſitam reparavit, miles et amicus
eius fidus efficitur. His ita diſpoſitis Rex ad Bauuariam perrexit, ut eis adventu ſuo
et in omni caritate innoteſceret, quod eos praecipue inter omnes amaret. Quem
Ratisbonam venientem *Gebehardus* eiusdem praeſul egregius cum cleri totiusque po-
puli tripudio ſuscepit, ibique feſtum ſancti Martini celebrantem in multis honorificavit.

Interim Bohemiorum dux *Bolizlaus*, quia poteſtas conſortis et ſucceſſoris ſemper
eſt pavida, *Iaremirum* fratrem eunuchizans, iunioremque *Othelricum* in thermis ſuffo-
care cupiens, una cum matre eosdem patria expulit, ſolusque vice baſiliſci noxii re-
gnans, populum ineffabiliter conſtrinxit. Qui pondus illati facinoris diutius ferre non
valens *Wolodouueium*, qui poteſtas exercitus interpretatur, a Polenia clam vocans
aſpidem venenatam absque omni legis pietate ſuos tractantem, hunc in ſedem baſiliſci
illius, id eſt Bolizlaui, deiecto eo conſanguinitatis linea et pietatis affectu unanimiter
electum collocavit. De quo rem unam incredibilem dico, ſed non alicui Chriſtiano
imitabilem, quod hic nunquam ſine potu unam horam perdurare valuerit. Sed Boliz-
laus, quae ſola via fugae patuit ad Heinricum marchionem, qui proximus ei tunc fue-
rat, confugiens, propter illatas ſibi iniurias ab eo captus eſt, poſtmodum quia hoſpes
eó advenerat, dimiſſus ad aequivocum ſuum amitaeque filium in ſceleribus comparem,
licet facultatibus diſparem, vitae dumtaxat amore perrexit. Iſte 6) autem potiori uſus
conſilio ad Regem Ratisbonae adhuc commorantem proficiscens, cum humili ſubiectio-
ne et fideli promiſſione hunc in Dominum elegit, et quae poſtulavit ab eo in benefi-
cium acquiſivit, et habitus in omnibus caritative revertitur cum bona pace.

Dum

5) *Brizach.* Probabiliter *Bruchſal* in episcopatu Spirenſi. Mascov. in Comm. de rebus I. R. G. p. 113. Adelboldus habet *Bruſellae* *Vrs.*

6) *Iste* ſc. Wlodoweius. Adelboldo dicitur *Blademarius.* *Vrs.*

Dum haec aguntur *Hartuuigus*, de quo ſuperius dixi, de proſperitate et adventu
Regis Heinrici admodum curioſus, omnes introitus Longobardiae, qui ab accolis
Cluſae 7) vocantur, vigilanti cuſtodia firmabat. Qui, ut ſuperius dixi, electionis ſuae
conſiliatores et fautores, ut digni fuerant, tractare non deſiſtebat. Inter quos Bri-
xienſem episcopum, aliqua, quae ſibi displicebant, loquentem capillis arripiens et ſo-
lotenus ut bubulcum deiiciens cunctis ineffraenatam manifeſtavit iram. Sed quid eum
ſingulis vitiis circumſcribere conor, cum in regno et populo appareat, quae turba ini-
quitatis ad haec perpetranda eum armaverit. Unde nonnullos priores ſibi ſuppoſitos
commiſſi poenituit, et per internuncios et per literas Heinricum regem ad defenden-
dum ſe venire rogabant, aut eo in aliis negotiis occupato Principes ſuos mitteret.
Horum neceſſitati ad ſuccurrendum Otto *Carrentanorum* dux et *Veronenſium* comes
cum *Heriberti* comitis filio *Ottone* et *Arneſto Luipoldi* marchionis filio, cum aliis
paucis ob ſpem maioris auxilii ab Italis promiſſi a Rege dirigitur. Quis autem ille
dux *Otto* fuerit, quia ſuperius reticui, breviter intimabo. Hic igitur a *Conrado* duce
et *Luitgarda*, filia Ottonis primi Caeſaris maximi, procreatus, morum gravitate actu-
umque probitate parentelam ſuam decorabat. Et cum poſt mortem Caeſaris iure con-
ſanguinitatis et aetatis virtutumque maturitate ab Heinrico tunc duce in regem elige-
retur, tantum hoc onus humiliter excuſans, eundem primo per internuncios ac per ſe
ipſum quaſi ad haec aptiorem ſibi propoſuit, fideliterque ſemper adiuvit. Hunc ex
parte Regis venientem, archiepiscopumque Ravennae *Frithericum* cum marchione
Thiedolfo 8) caeterisque regis fidelibus ei ad auxilium occurrentem, Hartuuigus in
medio poſitus, lynceisque oculis omnia perluſtrans cum comperiret, ad interrumpen-
dos eos Veronam cum magna multitudine venit, Cluſasque ab episcopo eiusdem ci-
tatis huc usque munitas expugnando cepit. Audiens autem Teutonicos in Tridenti
planitie conſediſſe, illo properat, et eos non inveniens, iterum velox ſe in Campa-
niam Veronenſem recepit. Quo dominicae nativitatis feſta in quodam caſtello cele- An. 1003. A. S.
brante, Otto Carentinorum dux omnia eius acta ut primo intellexit, legatos ſibi licen-
tiam transeundi aut ex ſua parte accipiendi poſtulantes miſit. His petitis ex profunda
calliditate animi Hartuuigus reſpondit: *Hic pernoctate, ut cum meorum amicorum
conſilio vos craſtino die de his omnibus certos remittam.* Ille autem nunciis noſtris
id ignorantibus per omnem eam noctem ſingulariter ſuos in caſtris poſitos circumqua-
que perluſtrans ad praeliandum mane contra Teutonicos corroborare et arma praepa-
rare monet. Proxima primum oriente aurora legati ducis reſponſi gratia Regem ag-
371 greſſuri, cum Longobardos militari manu pugnae intendere eventum cernerent, ipſum
quid hoc ſignificaret percunctantes certam adverſus ducem congreſſionem iuſſi abire

perce-

7) *Cluſae.* anguſtae in montibus viae, *Defilées.* De Cluſis v. Adelung Gloſſar. T. II. p. 486. Gruppen Origg. Germ. P. I. p. 283. *Vrs.*

8) *Thiedolfo.* Leibnitius eum ipſum eſſe Theobaldum, avum celeberrimae Mathildis, comitiſſae Tusciae, famoſiſſimaeque Hildebrandi Pont. Max. amicae cenſet. Adelboldo eſt *Tieboldus.* *Vrs.*

perceperunt. Quos Hartuuigus cum exercitu pone secutus ad Hungaricum montem 9), ubi dux cum suis legatos expectabat, sole iam mediante pervenit, hostesque quamvis per fodrum 10) et ad custodiendas undique vias divisos, tamen ad resistendum paratos invenit; confligunt itaque utrinque fortia agmina impetu vehementi, et ni Teutonicorum aciem hostium numerositate imparem fuga Ottonis, germani praesulis *Gebehardi*, turbaret et impediret, victricem eam hostis Longobardus sensisset. Tum vero ex magna parte mutilata, proh dolor! caeditur, et victoriae honore privatur, sed non sine maximo Hartuuigii detrimento.

An. 1003. A. S. *Adelbold.* Interea Rege a Bauuario egresso et in *Frankenforde* Incarnationem dominicam celebrante, multorum ei legationes deferuntur: qui legati primo benigne auditi, dehinc largiter munerati, omnes revertuntur laeti. Ibi quoque dux Herimannus humiliter Regi famulatur, et ab eo caritative, ut talem decuit personam, habetur. Inde Rex discedens *Muselenorum* pagum 11) visitavit, et ad *Theodonis villam* veniens generale ibidem colloquium cum conprovincialibus habuit. Rege vero ibidem omnibus aliqua necessitate laborantibus benigne legem dare cupiente, *Hermannus* ac *Theodoricus* solo nomine duces, sed non re, tentabant hoc impedire, sed frustra, continuo animadvertentes auctori iustitiae se merito succumbere. Nam Rex quoddam castellum ducis, *Mulsberg* 12) dictum, ob instantem totius populi necessitatem destrui, et ut nunquam reaedificaretur, firmiter praecepit. His absque remotione omni peractis Rex ad Aquisgrani iter disposuit, ut ibi anniversarium domini antecessoris sui summa diligentia compleret, et Luitharienses unanimiter convenirent. Quae quamvis paululum tardaret, interim innata infirmitas tamen ad perficiendum iusti desiderii propositum Christi illis aspiravit vires ineffabilis pietas. Dein Traiectum amore sancti praesulis *Servatii* veniens de proelio nostrorum male pugnato ibi certum comperit. Et quia omne, quod nequit corrigi, leniter patiendum, quamvis graviter tamen sapienter audita sustulit incommoda. Inde Leodium ob impetranda Christi athletae Lamberti suffragia veniens, ibi colica passione admodum gravatur, sed praedicti martyris intercessione liberatur. Hinc ad Aquisgrani rediens purificationem Dei genitricis ibidem venerabiliter peregit. Inde ad *Novimagum* 13) commeans pluribus diebus Quadragesimae ibi moratur, primo

9) *Hungarium montem.* Adelboldus p. 799. *iuxta montem quendam, qui Vngarius, nescio qua de causa, vocatur. Wa.*

10) *fodrum.* Ita more scriptorum inferioris aetatis appellat annonam militarem, sive ea, quae ad victum militum, maxime vero iumentorum congerebantur, gall. *Fourage*, germ. *Futter. Vrs.*

11) *Muselenorum pagum.* Hic pagus praecipue territorium *Metense* complectitur. v. Iunker Geogr. medii aevi p. 258. In eo sita erat Theodonis villa, *Thionville*, germ. *Diedenhofen*, ubi erat palatium Imperatoris, de quo pluribus egit Mabillonius de re diplomat. Lib. IV. et Chron. Gottwic. T. I. p. 512. 696. *Vrs.*

12) *Mulsberg.* De hoc castello v. Chron. Gottwic. T. I. p. 694. *Vrs.*

13) *Novimagum. Noviomagus, Niumagun, Nimwegen* ad Vahalin in insula Batavorum. v. Valesii notit. Galliarum p. 385. Grupen Origg. Germ. P. I. p. 113. f. *Vrs.*

mo regnum Dei iustitiamque eius quaerere, postea humanae fragilitati studens necessaria suggerere. Mortuo interea duce *Vulodeweio* fratres praedicti una cum matre expulsi a Bohemensibus poenitentia ductis revocantur. Quos *Bolizlaus* Poleniorum rector collecto undique exercitu petens, iterum expulit, aequivocumque suum exulem pristinis honoribus praefecit, seque domum latentibus insidiis suis alta mentis intentione recepit. Sciebat enim nepotem suum se nimis vindicaturum in fautoribus suae expulsionis sperans se tunc meliori occasione forsan introducendum. Quod et ita accidit. Enimvero cum Bolizlaus Bohemensis cerneret populum suum execrando ritui deditum, in maxima securitate constitutum impietatem suam ad confringenda foedera pacis, quam sacramentis firmaverat, in tantum armavit, ut collectis in unam domum coram se cunctis optimatibus, primo generum suum gladio in caput eius merso ipse occideret, caeterosque inermes in ipsa sancta Quadragesima vir sanguinum et dolosus, nec sibi concessos unquam dignus dimidiare dies cum suae malitiae fautoribus interficeret. Ob hoc residuus populus multum formidans ad Bolizlaum Polenum nuncios clanculum misit, qui perpetrati facinoris magnitudinem edicerent, et futuri timoris ereptionem ab eo poscerent. His libenter auditis mox per legatum fidelem hunc ad colloquium cominus in arce quadam ad tractanda cum eo quaedam necessaria communis utilitatis cum paucis ad se postulat venire. Huic iunior Bolizlaus ilico consentiens ad condictum locum perrexit, caritativeque ab eo primo susceptus, in sequenti nocte, erutis sibi oculis, ne unquam in suos tale quid perpetraret vel amplius ibidem regnare valuisset, ab eius familiaribus est prohibitus exilioque longo deputatus est. Insequenti igitur die ad Pragam velociter properans ab incolis semper de nova dominatione gaudentibus introducitur, communiterque in dominum laudatur. Accrescente igitur ibi seculari potentia attollitur infrenatae mentis multo maior solito contumacia. Haec, lector, attendens scito, quod cuius animus sit in prosperis elatior, in adversis saepe erit humilior, quod non esse sapientis scriptura testatur. Haec omnia Rex dictante fama comperiens, honesta gravitate animi patientis tulit, suis dumtaxat imputans peccatis, quicquid in Regno suis temporibus incommoditatis accidit. Itaque quod opportunum tunc maxime sibi videbatur dissimulatis omnibus, quae eis acciderant, nuncios ad Bolizlaum misit, mandans ei, si terram nuper a se occupatam de sua gratia, ut ius antiquum possit retinere 14), sibique in omnibus fideliter vellet servire, se eius voluntati in his assentire, sin alias, se armis illi velle contraire. Hanc legationem etsi iustam et bene compositam tamen Bolizlaus indigne suscipiens futuram ultionem merito promeruit. Finita namque Quadragesimali abstinentia, sicut exorsus fuit, festum paschale Qued- An. 1003. A. S.
372 lingaburg 15) antecessorum suorum more honorabiliter Rex celebravit: ibi tum iniquam praesumtionem Bolizlai et aspirationem Heinrici dissimulans familiaribus suis, ut tantam festivitatem decebat, arrisit. Ibi etiam Ottonem ducem et Arnestum a praelio male

14) *ius antiquum possit retinere.* Ann. Saxo p. 390. *more antiquorum vellet retinere. Vrs.*

15) *Quedlingaborg.* Adelboldus p. 802. *Quadragesima finita — rex, qui Teleborg* (falso) *pasche celebrat. Wa.*

male pugnato revertentes regiis donis honorat, priusquam 16) adminiculis conſolatur. Nuncios quoque

Pergit Codex Dresdenſis:

Rederariorum et horum, qui Luitici dicuntur, miſericorditer ſuscepit 17) hactenusque rebelles munerum dulcedine promiſſionumque iocunditate ſedavit et de inimicis familiariſſimos effecit. Poſt haec rogationum dies a Chriſti fidelibus iugiter colendos, Merſeburg celebrans, de aperta *Bolizlavi* ducis et *Heinrici* marchionis 18) rebellione intimatum eſt. Proximum Pentecoſtes feſtum in Haluerſtidi a Rege celebratur. Poſt ad Bauuariam tendens, Heinricum auxilio Bolizlaui reſiſtentem, primo devincere, poſteaque poſitas a longe inſidias amovere conatur. Comperit etiam ad hoc 19), quod Ernaſtus ab eo nuper honoratus, et dominus Bruno, frater ſuus, cum eo iniuſte conſpiraverant, ignorantes quod ſcriptum eſt 20): *Virtus conſilii expers mole ruit ſua.* Rex autem ob ſedandam horum arrogantiam familiares ſuos undique ſecus colligens intrante Auguſto 21) bona praefati comitis invadendo vaſtavit, eumque, ubicunque extra urbem potuit, invitum latitare compulit. Dicat aliquis, non ignorans cauſam tantae praeſumtionis, neceſſario eum hoc feciſſe, ſublimioribus non congruere poteſtatibus, tam firmiter promiſſa cuiquam fideliter ſervienti ſubtrahere, devotionemque ceterorum abalienare. Quibus reciproco 22): non ullam in hoc ſeculo eſſe dominationem, niſi a Deo, et qui ſe contra eam erigat, divinae maieſtatis offenſam incurrat; ſubitaneam iniquae mentis inflationem patientiae gubernaculo debere retrahi, et cum humili ſupplicatione conſolationem expectare ſibi veraciter profuturam: ſatiusque arbitror eſſe, altius de die in diem aſcendere, quam ruinam inexuperabilem ſubito incurrere. Libenter nepotem meum aliqua ex parte defenderem, ſi veritatem, a cunctis fidelibus honorandam, polluere 23) auderem. Approbata ſunt in multis antiquorum proverbia: *Inveterata populi facinora parere nova mali pudoris detrimenta.* Namque patri regis genitor iſtius non ut miles, ſed ut inimicus ſaepe reſiſtit, Imperatorque 24) partem, ut ipſe teſtatus eſt, ob confirmatam ſacramentis gratiam adiuvit. Similiter

16) *priusquam adminiculis.* Ann. Saxo *paternisque adminiculis.* *Vrs.*

17) *miſericorditer ſuscepit.* Ex his luculenter apparet, haec non Merſeburgi, ſed Quedlinburgi, anno nimirum ſequente 1003. eveniſſe. *Vrs.*

18) *Henrici Marchionis.* ſc. Bavariae, qui vulgo vocatur *Suinfurtenſis*, a Suinfurto, gentilitio oppido. Genus traxit e nobiliſſima ſtirpe Francica veterum Comitum Bambergenſium. Praefectus fuit limitis Bavarici verſus Bohemiam, quae marca poſtmodum *Vohburgenſis* appellata fuit. cf. Eccard in Praef. ad Geneal. principum Sax. §. 23. *Urs.*

19) *ad hoc.* Cod. Brux. et Ann. Saxo addunt: *aliam praeſumtionem, ſcilicet quod.*

20) *ſcriptum eſt.* ſc. ap. Horatium Od. III, 4. 65. *Urs.*

21) *intrante Auguſto* ſc. menſe. Sic etiam Ann. Saxo, et Adelboldus p. 802. *Urs.*

22) *reciproco.* Cod. Brux. *reſpondeo.*

23) *polluere.* Cod. Br. *veritati — contraire.*

24) *Imperatorque.* non, ut editiones habent, *Imperatoris.* *Urs.*

militer et iſte usque in finem ultimi Ottonis ei fidelis erat, ſeniorique ſuo usque ad haec infelicia ſtrenue miniſtrabat tempora. Sed et regi ſecreto mentis latebat repoſtum patris, ſuique zelus infinitum. 25) Spero autem, quod hoc omne pro amore Chriſti inultum ſemper 26) relinqueret, ſi hunc tam crudeliter et cum caeteris ſibi contrariis aperte ſibi renitentem non cerneret. *Heinricus* marchio quamvis in hoc crimine ſolus culpabilis appareret, tamen absque conſilio aliorum hoc primitus non aggreditur; et quia pro magno dedecore in hoc ſeculo proditor habetur, maluit hoc conſcientia gementi celare, quam ſui damnum aliorum augere detrimentis, et ob haec qui prius viriliter ſuam ab hoſte defendere ſtuduit patriam, tunc aperuit huic in rapinam, mititurque 27) ei clam a Bolizlauo auxilium nihil ſibi omnino proficuum. Venienti autem tunc regi ad locum, qui *Hatheresburgili* 28) dicitur, omnem theſaurum ſuum ſe praecedentem, *Maganus*, comitis praedicti miles, cum ſuis corripit, actum intra ſe dividentes 29), ad *Amardelam* 30) civitatem laetus revertitur. Quos Rex pone inſecutus poſſedit 31), compoſitisque bellorum inſtrumentis, eos vitam ſolum reddita urbe et praeda ſidis interceſſoribus poſtulare compulit. Tunc deſtructa penitus eadem, diviſaque inter ſuos Poleniorum multitudine, Rex inde ad *Cruſni* 32) caſtellum, in quo frater comitis Heinrici, *Bucco* 33) nomine, dominam ſuam *Gerbergam* cum filiis cuſtodire debebat, proficiscitur. Exercitum autem undique ſecus circumſedentem, Heinricus comes cum ſuis exterius impugnabat, quosdam vulnerans, aliosque incaute frumentum equis congregantes perimit. Quod ne amplius fieri potuiſſet, Rex carioſe praevidit, poſitis 34) militibus quadringentis, hoſtemque ſecretiora cuiusdam vallis 35) petere

25) *Zelus infinitum.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *ſuusque zelus non bonus et par odium.* Reinecc. et Maderus *ſcelus.* cf. Ind. latin. *Wa.*

26) *ſemper.* Sic Cod. Dr. recte, non, uti et Vrſ. exſcripſerat *ſaepe.* *Wa.*

27) *tunc aperuit huic in rapinam, mittiturque.* Ita Cod. Dresd. Haud recte videns Vrſinus cum aliis dederat: *ruinam. Mittitur* cet. *Wa.*

28) *Hartheresburgili.* Burgum perantiquum, et olim munitiſſimum deſtructum eſt an. 1650. Iam eſt praefectura in principatu Guelferbytano, cui nomen eſt *Hartsburg.* v. Chron. Gottwic. T. I. p. 621. Ann. Saxo habet *Hatheresbrugge.* *Urs.*

29) *actum intra ſe dividentes.* Eſt locus negligentia librarii corruptus, quem Reineccius ſic exhibuit: *actumque intra illos dividens.* Nil tamen proficitur hac eius emendatione ad tollendam difficultatem vel obſcuritatem, ſenſu enim deſtituitur. Forte ita legendum eſt: *Actutum intra ſe dividens*, tam cito, quam poterat, praedam inter ſuos diviſit. *Urs.* — *Actutum* habet etiam Leibnitius in Emendatis. *Wa.*

30) *Amardelam.* Nunc dicitur *Amerthal*, pagus in Palatinatu ſuperiori, haud procul ab Amberga ſitus. Chron. Gottwic. T. I. p. 716. *Urs.*

31) *poſſedit.* Cod. Brux. *circumſedit.* Ann. Saxo: *obſedit.* *Urs.*

32) *Crusni.* Sic Dresd. Eſt oppidum in principatu Baruthino, *Creuſen.* v. Chron. Gottwic. T. I. p. 715. Hoenii Lexicon topograph. circuli Francon. p. 235. Ann. Saxo legit *Crunzi.* *Urs.*

33) *Bucco.* In hiſt. S. Emmerani Lib. I. c. 16. dicitur Burchardus. *Urs.*

34) *poſitis.* *praeſidio* addit Ann. Saxo.

35) *cuiusdam vallis.* Haec editiones non habent. In Dresd. adſunt, uti in Ann. Saxone. *Urs*

petere loca coëgit. Quem ibi caſtra metantem ruſtici unius incontinens lingua cuſto-
dibus prodidit. Hi autem medii ſervore diei illo latentibus tendentes inſidiis, ut pri-
mum caſtra viſis agnovere tentoriis, alta voce per Kirieleiſon ſocios convocantes, ho-
ſtes, relictis ibidem omnibus ſuis, capto ſolum *Ernaſto*, effugarunt. Reverſi tunc
iidem ex magna parte triſtes, efficiunt conſodales admodum lactantes, praeſentatoque
regi captivo, capitalis ſententia a iudicibus decernitur 36), quae Magontini archiprae-
ſulis Uuilligiſi interceſſione ſupplici, et quae regi placuit, redemtione amovetur. 37)
Tunc audita ſenioris ſui ſuga, Bucco comes gravi dolore concutitur, ac quid ſibi tunc
foret faciendum, ſocios conſulit. A quibus diverſa percepit reſponſa. Quidam dixe-
runt, ob fidem 38) ſeniori ſuimet promiſſam, ac ignaviam perpetuo eis imputandam,
mori malle, quam urbem cum tali pignore regi unquam dare; ſuperſtite adhuc ſeniore
ſuo auxilium ſemper ſperare profuturum. Alii autem, qui plus ſapiebant, aquae 39)
torrenti et homini potenti arduum eſſe teſtabantur reſiſtere, devictos raro aut nun- 373
quam promereri veniam, incolumes et nullo ſe tunc vulnere tardatos, cum Domina
ſuimet caeteriſque bonis ac hoſpitibus abeundi licentiam apud regem imploraturos aſ-
firmabant. Horum, ut opinor, conſilio cuſtos eiusdem civitatis Bucco cum Ottone,
germano ſuimet dominae loquitur 40), eiusque ſuffragiis urbem regiae poteſtati tradi-
dit, ipſe autem cum omnibus ſibi commiſſis ſecurus abiit. Confeſtim civitas radicitus
dirui a rege jubetur; ſed parcentibus huius rei auctoribus magna ex parte cum aedi-
ficiis ſervatur. Interim cum Rex Heinrici comitis urbem, Cruſni vocatam, poſſedit,
Bolizlauus eum in aliquo laedere ſummopere niſus, clam exercitum colligit, et per
nuncios ſuimet *Guncilinum* fratrem hortatur, ut memor ſirmae promiſſionis urbem
Misnenſem ſuae redderet ditioni, amicitiamque renovaret priſtinam. Ille autem ſciens,
iſtius ingreſſu a gratia Regis, et a demanio 41) tali ſe penitus excluſum ſuiſſe, man-
datis talibus reſpondet: *Omnia, quae praeter haec a me expetis, frater, libenter
impendo, et ſi unquam haec faciendi opportunitas accidit, non recuſo. Sunt me-
cum Senioris mei ſatellites* 42), *qui talia non patiuntur, et ſi hoc publicatur, vita
mea*

36) *decernitur.* Cod. Leibnitianus: *Capitali ſententiae adiudicatur a judicibus, qua* etc.

37) *amovetur.* Ann. Saxo et Cod. Brux. *liberatur.*

38) *ob fidem.* Sic recte Dresd. et Ann. Saxo. Editiones ſine ſenſu: *obſidem.* *Urs.*

39) *aquae torrenti.* Sic aperte Dresd. Miror, omnibus ante me placuiſſe pro *aquae* — *atque.* *Wa.*

40) *dominae loquitur.* Ann. Saxo p. 392. *Cum Ottone germano ſub Domnam alloquitur.* *Urs.*

41) *demanio.* Cod. Dr. proprie habet *demonio*, at incuria librarii hoc factum fuiſſe manifeſtum eſt. Reineccius ſubſtituit domino, quem ſecuti ſunt reliqui, minus apte. Alias vocem ſcribunt *domanium, domagnium, demenium* pro *dominium*, Gallis *Domaine*, et ſignificat principale feudum quoddam, unde cetera pendent, et cui ſidem praeſtant et homagium. v. Adelung Gloſſar. T. III. p. 63. 186. 203. Guncelinus hoc verbo poſſeſſionem Marchionatus Misnenſis aperte denotat, uti ex Ann. Saxone patet: *Qui ſciens ingreſſu illius a gratia Regis et digni-tate ſua ſe penitus excludendum.* *Urs.*

42) *ſatellites.* Milites Caeſarianos intelligit, qui aderant, ut Marchiam urbemque Misnenſem ab excurſionibus hoſtium, inprimis Soraborum et Polonorum defenderent. Quinam has cohortes auxilia-

mea cum omnibus, quae poſſideo, periclitatur. Hac legatione accepta Bolizlaus in-
ternuntios cuſtodiri et legionem ad Albim properare iuſſit. Hic qualitatem vadorum
ſecreto perquirens, mane facto ipſe ſubſequitur, et ad *Strelam* civitatem, quia ſuae
dos erat filiae 43), demandat, ut nec ſibi quicquam timerent, neque cum clamore
illato convicinos de hac re certos efficerent. Nec mora, exercitus iuſſu ducis in qua-
tuor dividitur et ad *Cirin* caſtellum 44) veſpere conveniri praecipitur. Duae autem
phalanges praemiſſae, ne ſui aliquam a marchione 45) moleſtiam paterentur providere
ſtudebant. Totus hic pagus, qui *Zlomizi* 46) dicitur, optime tunc excultus, in una
hac die igne, gladio et habitatoris eductione flebiliter deſolatur. Sed qualiter is, qui
omnes crebro fallere ſolebat, a quibusdam, qui in *Mogilina* 47) urbe ſedebant, delu-
deretur, memorare libet. Hi cum a legione ad eos miſſa inpugnarentur, *cur ſic fa-
citis?* inquiunt. *Veſtrum ſeniorem optimum ſcimus, et hunc noſtro praeponere vo-
lumus, tantum praecedite, et nos cum familiis et poſſeſſionibus univerſis ſubſecutu-
ros non dubitate.* Talia orantes non amplius vexabant hoſtes, et ſeniori ſuo hos ad-
ventare pro certo nunciabant. Sed cum commilitones ad condictum ſero confluere
locum, hosque domi ſedere dux cerneret, multum iraſcitur, et mendacibus ſociis poe-
nas minatur. Poſtera luce orto iam ſole praeda innumerabilis praemittitur, et magna
pars hoſtium Albi immergitur. Caeteri domum redeuntes inlaeſi dividunt praedam,
ſeniori ſuo optima quaeque aſſignantes. Non fuit minor captivorum numerus, quam
tria millia, et ut praeſentes affirmabant, multo amplius. 48) Heinricus vero comes ſe An. 1004.
iam defeciſſe animadvertens, ad urbem *Crana* 49) dictam properat, ibique *Sifridum*,
filium

rias fecerint, et quotieſcunque recentes priores exceperint, fuſius docui in verſ. Germ. p. 283. *Urs.*

43) *dos erat filiae.* Hermannus Marchio Misnenſis, Boleslai, Ducis Poloniae filiam an. 1003. in matrimonium duxerat, cui urbem *Strelam* in dotalitium dederat. Balbinus in Miſc. hiſt. regni Bohem. Dec. I. Lib. IV. P. 2. p. 11. hanc Hermanni coniugem falſo pro filia Boleslai, ducis Bohemiae habuit. *Urs.*

44) *Cirin Caſtellum.* Nunc *Zehren*, pagus non multum ab urbe Misna diſtans. Caſtellum iam olim dirutum. Ann. Saxo *Zirin.* *Urs.*

45) *marchione.* ſc. Misnenſi. *Urs.*

46) *Zlomici.* Sic h. l. in Cod. Dresd. In principio huius Chronici *Glomaci* dicitur, et in Ann. Saxone *Glumici.* *Urs.*

47) *Mogilina.* Ann. Saxo *Mogolina.* Hodie *Mügeln* prope Wurcenam. *Urs.*

48) *multo amplius.* Quae h. l. Ditmarus vere et accurate refert, an. 1004. decurrente et ineunte ſequenti evenerunt. *Albinus* igitur in Chronico terrae Misn. tit. X. p. 119. Tit XX. p. 260. qui annum 1010. poſuit, et *Fabricius* in Annal. Misn. qui ad an. 1017. refert, emendandi ſunt. *Urs.*

49) *Crana.* Iam *Cranach* ſ. *Cronach*, oppidum Franconiae. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 715. *Hahn deutsche Reichshist.* T. II. p. 185. *Hoen* Lexic. topogr. circuli Francon. p. 13. *Urs.*

filium comitis *Sigifridi* 50) iuvenem, auxilio ſe expectantem collato inveniens, nec
ſibi neque huic ullam in rebellione ſpem in his partibus promiſit. Tandem cum eo
multa locutus eandem incendit, atque ad Boëmiae tunc invaſorem Bolizlauum cum
domino *Brunone* reſiduisque fautoribus conceſſit. Sifridus vero 51) ſpe palam reſiſten-
di fruſtrata non eos comitatur, ſed de futura commiſſi emendatione certus revertitur.
Rex autem ad Cranam hoſtem inſecutus fugientem lenivit in hos ſuimet animum, quod
agnovit ſe inimicum in deſtruendis praeoccupaſſe. Miſit tunc *Heinricum* 52) Uuirci-
burgenſis (eccleſiae) epiſcopum, et *Erkanbaldum* Fuldenſis coenobii abbatem, ut
Suinuordi 53) caſtellum incenderent atque diruerent. Quos adventantes Heinrici co-
mitis inclita mater *Eila* nomine, ut talibus decebat perſonis 54), ſuscipiens et ſalu-
tans, ut praecepta intellexit regalia, perturbatur, concitoque curſu ad eccleſiam pro-
perans, ibidem ignis concremationem prius ſuſtinere, quam hac comburente viva vel-
let exire, teſtatur. Unde ſeniores praefati ob Chriſti amorem ſeculares poſtponendo
timores decretam mutabant ſententiam, murosque urbis ac aedificia ſolotenus frangen-
tes, triſtem matronam his mulcebant promiſſis, ſi quando cum gratia regis id fieri po-
tuiſſet, hoc totum ex ſua parte ſe renovaturos. Rex autem devaſtata omni comitis
proprietate, et cum beneficio late diviſa, ad *Bauanberg* venit, ibique exercitu ſuo
bona cum pace dimiſſo, nativitatem Dei genitricis 55) ſolemnibus celebravit gaudiis.
Inde profectus ad ſylvam *Spehteshart* 56) nuncupatam, laborem expeditionis delinivit
ſuavitate venationis. Completa ibidem autumnali iocunditate per Franciam transiit ad
Saxoniam, indicens his proxima hieme 57) ſuam ad *Milzieni* expeditionem. Poſt haec
Natale Domini in *Palithi* more priorum divinitus ac humanitus honorando peregit.
An. 1004. A. S. Deinde ad *Thornburg* veniens Uuilligiſum archipraeſulem cum caeteris familiaribus ad
Giſilerum miſit archiepiscopum, tunc nimis infirmum, ut memor Domini, quicquid in
deſtructo Merſeburgenſi episcopatu hactenus deliquit, hunc reſumendo, iniuſtamque
ſedem

50) *Sigifridi.* Comitis a Ringelheim. v. Leibnitii Introd. in P. I. ſcriptt. rerum Brunsvic. n. 14—16, *Urs.*

51) Eadem pagina octavum Werneri Episcopi nomen fol. 91. et 92. adſcriptum legitur. *Urs.*

52) *Henricum.* Comitem a Rotemburg, ſecundum Meibomium in notis ad Gobelinum Perſonam p. 361. *Urs.*

53) *Suinuordi. Suinvurt, Suinfurtum, Suevofurtum,* quia ibi Suevi cum Tiberio imperatore in Rhetiam transierant, in pago *Grabfeld,* urbs perantiqua, de qua *Schannat* Tradit. Fuldenſ. p. 49. 201. *Eccardi* hiſt. geneal. princ. Sax. ſuper. in praef. §. 13. fol. 13. *Hoenii* Lex. circuli Francon. p. 530—532. conſulendi. *Urs.*

54) *decebat perſonis.* Hoc vitium ſuſtulit Reineccius: *decebat perſonas,* quod iam olim Ann. Saxo fecerat. *Urs.*

55) *nativitatem Dei genitricis.* Dies eſt VIII. Septembris. *Urs.*

56) *Spehteshart. Spessart.* Adelboldus in vita S. Henrici Imp. ap. Leibnit. T. I p. 437. ſilvam hanc appellat *Speicheshart,* quae Bavariam a Franconia ſeparat. Idem dicit Ann. Saxo. *Urs.*

57) *proxima hieme.* Ann. Saxo et Cod. Br. addunt *transacta.* *Urs.*

ſedem relinquendo, in ultimis ſaltem emendare voluiſſet. Hunc 58) primo propter
374 *Hermannum,* quem ſibi idem ſemper in regno ſummopere conatur praeponere, odi-
vit; poſteaque data huic ſuimet gratia inter familiariſſimos habuit, commiſſisque ei
omnibus in Saxonia ſuimet proprietatibus, fidelem in his perſenſit proviſorem, multa,
quae tunc ſuae arridebant voluntati, per eundem complens. Tandem zelum Dei am-
plius ferre 59) non valens, perfecto hunc perſecutus odio, hos, ſicut praedixi, nun-
cios miſit. Quibus vix talibus reſpondit: *Dentur mihi trium vel quatuor induciae
dierum, et mihi liceat abire: quibus transactis certa vobis referam.* Hoc apud
regem impetrans, et in curru, ut diu tunc ſolebat, exiens, ad *Thriburi* 60) curtem
ſuam venit ibique duos commoratus dies VIII. Kalend. Februarii migravit ab hoc ſe-
culo. Quo audito Rex corpus archiantiſtitis praecedens usque ad Magadaburch ſubſe-
quitur, praemittens eo capellanum ſuimet *Uuigbert,* ut de electione *Taginonis* unani-
mem confratrum voluntatem impetraret. Sed praepoſitus eiusdem civitatis *Uualtherdus*
nomine, convocatis in unum confratribus univerſis, obitum Senioris et adventum Re-
gis pariter indixit, obſecrans, ut invicem unum aliquem inquirerent, cum quo anti-
quam eligendi conſuetudinem retinerent. Cui ab omnibus illico reſpondetur, eundem
ſe communiter velle in dominum, divina ad hoc ſavente gratia, habere. Hoc cum
magna, ut decuit, humilitate idem ſuscipiens veniam proſtratus petiit. Delatum eſt
corpus archiepiscopi ad ſanctum Iohannem 61), ibique proximam noctem dignis ſerva-
tur honoribus. Poſtera autem die cum ad ſanctum portaretur Mauritium, adveniente
tunc ibidem rege, ab eo omnique clero et populo ſuscipitur, ſecundamque noctem
diligenter cuſtoditur. Mane iam facto *Arnulfus* episcopus a rege ad confratres, et ad
milites 62) admodum triſtes, gratia Taginonem eligendi, mittitur. Cui legationem
ſuam cunctis ordine pandenti Uualterdus reſpondens prae omnibus: *ſcimus,* inquit,
*quid veſter Senior intendat. Volumus, ſi licet fieri, poteſtatem habere eligendi;
et cunctis praeſentibus his, me, quamvis indignum, voluerunt in vacuum ſuccede-
re, ut ipſi poteſtis probare. Detrimentum eccleſiae fieri noſtrae multum veremur,
quod ne eveniat, regiam pietatem ac veſtram petimus interceſſionem. Non ſumus*
R 2 *imme-*

58) *Hunc.* ſcil. Giſilerum rex Henricus. *Urs.*

59) *amplius ferre.* Cod. Leibnit. ita: *Tandem vero zelo Dei inſtinctus iniuſtitiam tantam amplius ferre* cet. Idem eſt ap. Ann. Saxonem. *Urs.*

60) *Thriburi* al. *Troibern,* caſtellum nunc dirutum non multum a Thornburg afuiſſe ſuspicor, et ex hac ipſa relatione et ex *Felleri* monumentis ineditis p. 18. *Urs.*

61) *ad Sanctum Iohannem.* i. e. in monaſterium Bergenſe prope Magdeburgum. *Urs.*

62) *milites.* Cod. Leibnit. et Ann. Saxo habent *miniſteriales.* Absque dubio miniſtros intelligit, quos ex nobilitate archiepiscopus Magdeburgenſis ſecum in aula habuit, ut certas demandati officii vices exſequerentur. — Arnulfus episcopus, qui a rege miſſus erat, ut electioni novi archiepiscopi Magdeb. intereſſet, non Ravennas, uti Sagittarius in Antt. Magdeb. p. 245. exiſtimat, ſed Halberſtadienſis episcopus fuit. *Urs.*

immemores proverbii cuiusdam ſapientis: Libertatem populi, quem regna cohercent, libertate dominantis perire, tantumque eius umbram 63) *ſervari, ſi cunctis eiusdem velit obtemperare praeceptis.* His dictis 64) praeſul egreſſus regiis omnia inſtillavit auribus; qui mox praepoſitum vocans multumque ei promittens, et ſui licentiam ac conſociorum 65) in electione Taginonis gratiam acquiſivit. Confeſtim in maiorem convenientibus eccleſiam cunctis Rex baculo Arnulfi praeſulis clerum et populum *Taginoni* venerando patri, cum redditura ſummo iudici ratione, commiſit, eundemque in cathedram episcopalem ipſe conſtituit, adſtantibus univerſis et laudes Deo canentibus. Celebrata pro defunctis memoria corpus archiepiscopi coram altari auſtrali ſepelitur.

Sed antequam ad noſtrae ſedis renovationem perveniam, libet quaedam de praefato viro, qui tunc ordinandus erat, diſſerere. Fuit hic egregii clericus *Uulfgangi*, qui Ratisbonenſem pius paſtor habitu et converſatione monachus rexerat eccleſiam. Huic tam carus erat iſte, ut in vice filii a puero nutriens, eundem iam adultum bonis ſuimet omnibus praefeciſſet. Inſuper ducis et imperatoris gratiam in tantum ei acquiſivit, (ut,) ſi quando ſe de hac luce divina iuſſione ſubtraheret, hunc ſibi ſucceſſurum non dubitaret. Conſummato tunc huius exilii curſu Wulpo 66) in ſanctitate admirabili, venerabilis antiſtes cum iam usque ad mortem aegrotare coepiſſet, accerſito ad ſe dilecto Taginone, *pone*, inquit, *fili, os tuum ſuper os meum, accipiens a Domino inſufflationem ſpiritus mei, ut ubicunque ardore iuventutis incalescente in gemina charitate ſis frigidus, a ſumma poteſtate meique benevolentia temperamentum accipias, et ſi meis honoribus forſitan privaberis, poſt bis quinos ſolares annos, cum mea apud Dominum luo commiſſa, maioribus pro certo laetaberis.* Poſt haec vir ſanctus cum finem ſuum adeſſe 67) in ſpiritu praeſciret, iuſſit ſe in eccleſiam portari, expletisque ab eo orationibus caeterisque, quae a fratribus facienda erant, ſe cum ſibi commiſſis Deo commendans pridie Kalend. Octobris ſanctum emiſit in pace ſpiritum. 68) Electus ille ab univerſis ad Imperatorem venit, ſed promiſſa non percipit, dato tunc ab Imperatore episcopatu capellano ſuimet *Gebehardo*. Committitur huic iſte fideliter, et quamvis ab eo honorabiliter haberetur, tamen quia bonum

et

63) *umbram.* Editiones ſine ſenſu *verbera.* Vocabulum hoc in Cod. Dresd. obliteratum, ſed ex reſiduis literarum veſtigiis *umbram* facile agnovi, quam et Ann. Saxo habet. *Urs.*

64) *His dictis.* Ann. Saxo et Brux. *auditis.* *Urs.*

65) *conſociorum* et paullo poſt *acquiſivit.* Cod. Br. et Ann. Saxo eorum loco *fratrum — impetravit.* *Urs.*

66) *Wulpo*, in Cod. Dr. eraſum, a ſecunda manu reſtitutum eſt. *Wa.*

67) *adeſſe.* Excidit in editt. Reſtitui ex Cod. Dr. *Wa.*

68) *emiſit ſpiritum.* Wolfgangus episc. Ratisbonenſis obiit 994. Numero ſanctorum eum inſeruit Leo IX. P. M. an. 1050. *Urs.*

et malum non ſunt ad aliquid 69), non longum tempus cum eo ob morum ſuorum
375 inaequalitatem verſatur. Adhaeſit namque ilico (Tagino) Heinrico tunc Duci, et propter caſtitatem mentis et corporis ei complacuit, ac usque ad hanc diem, quam praefatus ſum, malis moleſte, bonis accepte perdius et pernox ei ſervivit, Deo et hominibus ſua ſpecialiter impendere ſatagens; completurque ob hoc a rege, propter ſancti viri ab eodem unice dilecti amorem 70), veridicum eiusdem vaticinium, decurſis tunc, ut ipſe dominus Tagino ſaepe mihi retulit, decem annorum curriculis. Qui cariſſimum ſuimet dominum ac reginam cum omnibus conſociis, multiplicibus, ut decuit, honorat muneribus, nequaquam ſuae benignitati ad hoc ſuppetentibus. Inde Rex cum eodem ad caſtellum ipſius nomine *Guukanſten* 71) pergens, omnia, quae ibidem ab Giſilero antiſtite collecta ſunt, ſingulariter perſpicit, et haec eſſe ſuperflua teſtatur. Dehinc Merſeburg diu paſtore ſuo viduatam conſolationis gratia adiens, tandem priſtinis reſtitui honoribus quam maxime conatur. Ibi tunc Tagino venerandus IIII. Non. Februarii, idem *Yppapanti* 72) domini, id eſt, obviatione iuſti Simeonis, accepta ab *Hilderico* antiſtite 73) licentia, qui primus horum in ordine fuit confratrum, a Uuilligiſo archipraeſule Magontino conſecratus eſt, praeſente rege ac Romano nuncio, omnibusque coëpiscopis ad haec faventibus. Et quia is, ut ſcriptura eius teſtatur, ab ſolo ordinandus Apoſtolico, huc venire propter inſtantem neceſſitatem non potuit, ibidem ſacri chrismatis delibutione tertium 74) implevit numerum, *Uual-*

therdō

69) *non ſunt ad aliquid.* Cod. Dresd. et Ann. Saxo exacte reſpondent. Leibnitius textui ſuo ſubiecit: *id eſt, bonum et malum non ſunt relata, ſed oppoſita.* Quia ſententiam hanc in Gebhardi reprehenſionem protulit, ne inſolentiae ſuſpicionem incurreret, Ditmarus iſti de induſtria aliquas tenebras offudiſſe videtur. Tritum eſt illud: *Contraria iuxta ſe poſita magis elucescunt.* *Urs.*

70) *amorem.* Leibnitii codex addit: *quippe qui nutritor ipſius Regis extitit*, et Ann. Saxo: *nam et nutritor ipſius Regis fuerat.* *Urs.*

71) *Guukansten.* Ann. Saxo *Guvikinſtein*, Reineccius recens nomen Gibichenſtein. v. ſupra Lib. III. *Urs.*

72) *Yppapanti.* Sic Cod. Dr. rectius: ὑπαπαντή. Ann. Saxo loco eius, ſed minus recte ſubſtituit *in Epiphania Domini*, eſt enim feſtum purificationis Mariae. *Urs.*

73) *Hilderico antiſtite.* ſcil. *Havelbergenſi*, quem ſi Sagittarius ſatis cognitum habuiſſet, nomen eius non in dubium vocaſſet, neque Hildewardum episcopum Cizenſem ſibi finxiſſet in Antt. Magdeburg. p. 248. *Urs.*

74) *tertium.* Lectio in exemplaribus Reineccii et Leibnitii: *ibidem ſacri chrismatis delibatione tunc civium implevit numerum*, corrupta eſt et obſcura, quod iam Sagittarius l. modo laudato monuit. Discutit caliginem Cod. Dresd. qui pro *tunc* habet *tertium*, quod Leibn. in variantibus habet, et in Ann. Saxone etiam legitur. At alias offudit tenebras Ditmarus novo et ex ingenio recens formato vocabulo *delibutionis*, quod a verbo *delibuere*, ſed minus accommodate effinxit, quia ſordida quaedam notio voci adhaerere mihi videtur. Ceterum Annal. Saxoni idem placuit, Sagittarius ſubſtituit *delibatione.* *Urs.*

therdo poſt ſe omnem committens episcopatum. Rex autem, quo ſemper eſurivit atque ſitivit iuſtitiae cibo, geſtiens tunc ſatiari, quia aliter non poſſe fieri apud Arnulſum praeſulem ſciebat cum centum concambio manſorum ſuper ſolum Merſeburgenſem burgwardum episcopalem redemit bannum. 75) Quicquid autem a cariſſimo Taginone exposcerat, bonae voluntatis abundantia hoc largiente perceperat. De Misni atque de Citici episcopatibus decretum regia poteſtate ad integrum redire, quod antiquitus hinc demtum, voluit explicare; unde his verſibus praeludo Chriſti odas concinentibus.

Chro-

75) *redemit bannum.* Burgwardii nomine proprie urbis Merſeburgenſis territorium cum agris, villis, aliisque proprietatibus ad eam pertinentibus deſignatur; praecipue vero id vocabulum h. l. nil aliud ſignificare poteſt, quam iurisdictionem ſuperiorem et inferiorem a Caeſare Comiti in hac urbe ab initio commiſſam, ſive poteſtatem ius ibi dicendi. Idem valet *Bannum.* Multiplex huius vocis notio me quidem non fugit, hoc certe loco *bannum episcopale* non aliter explicari poteſt, quam de Iurisdictione, eaque *territoriali*, poſthac per episcopum Merſeburgenſem exercenda. Praeterea haec res coniecturarum Sagittarii l. c. p. 250. non egebat; iſte enim contractus permutationis minime, ut Sagittarius contendit, cum Arnulpho, episcopo Ravennate, ſed cum Arnulpho Halberſtadienſi ſancitus erat, quippe qui ex diſſipatione Giſeleriana amplam episcopatus Merſeburgenſis partem olim acceperat. *Urs.*

Chronici Dithmari
Epiſcopi Merſepurgii
Liber VI.

De reſtitutione episcopatus Merſeburgenſis. 76)

O Sol iuſtitiae fulges ſuper omnia, Chriſte!
Adventu primo mundum redimensque ſecundo,
Cum patre plasmator, disſolvens examinator,
Solus pro variis dispenſans praemia factis
Humano generi, ſceleris per prona labenti,
Vera dies, lucem tu nunc benedicito talem,
Qua pius eccleſiam viſitaſii deſpoliatam.
Mersburg te laudet, de tuis munere gaudet,
Eius et nati, paſtores ac renovati
Perſolvant grates tibi nunc ex corde fideles.
Inclite rex regum modo ſuscipe ſasma 77) tuorum.
Clemens Heinricum de coelis reſpice ſervum,
Et contectalem ſuimet defende fidelem,
His tua pro parvis bona praeſtans maxima donis.
Vivat in aetherea Taginonis ſpiritus aula.
Vualtherd et Gero valeant in fine beato.
A Chriſto ſalvi ſint omnes, atque locandi
Sedibus Eliſiis, te, Mersburg, qui pietatis
Affectu, dextris exaltavere benignis.
Omnia qui primus regis Deus atque ſupremus
Hanc moderare, tuo queat ut ſubſiſtere remo,
Eius cuſtodes tua ſint praecepta ſequentes,
Hoſtes nil valeant, converſi ſed bona reddant.
Sis rogo propitius, qui deſtructor fuit huius.

Inſu-

76) *Merſeburgenſis.* Titulus huius libri calamo recentiore ſcriptus eſt.

77) *ſasma.* Hoc vocabulum apud ſcriptores medii aevi idem valet, quod *lingua*, inprimis *balba*, ſ. ſermo more infantum balbutientium. *Urs.*

Infuper et cunctis, qui fubvenere 78) malignis,
Da veniam, laeti quo fpectent certa futuri.
Urbs Uuormacenfis gaudet temporibus iftis
Libertate fua, cuius manebat in umbra
Hactenus, atque ducum fuerat fub lege fuorum.
Burchard antiftes laetatur et inter heriles
Ex animo proceres, quod non timet amplius hoftes.
Nunc ex contiguo longe femotus ab illo. 376
Aula Ducis domini domus eft iam praeclua Chrifti,
Et iudices varios clerus nunc deprimit illos.
Hoc Rex Heinricus fecit pietate chorufcus
Hanc propriis folvens rebus Chriftoque remittens.
Annuit ifta pius Otto 79) dux atque benignus
Munere regali conceffit abunde teneri;
Ex hoc laetantes fint femper quique fideles. 80)

* * *

An. 1004. A. S. Poft falutiferum intemeratae virginis partum confummata millenarii linea numeri et in quinto cardinalis ordinis loco, ac in eiusdem quartae initio hebdomadae, in Februario menfe 81), qui purgatorius dicitur, clarum mane illuxit feculo, et Heinricus Dei gratia

78) *fubvenere.* Sic Dresd. non *fubvertere,* uti collector variantium in bibl. elect. Dresdenfi legerat. *Urs.*

79) *Otto.* Dux Auftrafiae, f. Allatiae et Lotharingiae, fecundum Leibnitium et Conringium. *Urs.*

80) *fideles.* In editionibus ante me editis hi verfus epilogum praecedentis libri faciunt. In Cod. explent folium inter utrosque libros feparatum; et in Cod. Leibnitiano addita erat claufula: *explicit prologus, incipit liber fextus;* hinc titulum libri VI. ante hos verfus ponendum effe bene ille monuit. Conringius tr. de urbibus Germanicis Helmft. 1652. §. 114. hanc de his verfibus tulit fententiam: *Auctor eorum erat illuftri genere, et dignitate episcopali confpicuus. Verficuli quidem barbari, in teftimonium tamen hic adduci aptiffimi, quod Wormatiae urbis fatum exponant, confenfu fcilicet Ottonis ducis Wormatienfe oppidum erat conceffum episcopo. Vrs.*

81) *in quinto cardinalis ordinis loco, ac in eiusdem quartae initio hebdomadae in Februario menfe.* Locus intricatus, qui, quomodo expediendus fit, operae pretium eft, audire *Vrfini, Kinderlingii* et *Wedekindi* fententias. Et primo quidem I.) Vrfinus latinae huic editioni adfcripfit haec: Vignolius, tefte Leibnitio, in aerae huius 1005. definitione nimis affectata errorem deprehendiffe credidit, et an. 1004. fubftituit, quod ego in medio relinquo. Quia vero quarta anni hebdomada in Februarium cadere nequit, Cod. Dresd. lectio: *in eiusdem quartae initio,* falfa et errore librarii corrupta videtur, et ita emendanda: *quintae initio hebdomadae.*

Prodeat II) *Kinderling,* qui in *Allg. Lit. Anz.* 1800 n. 178. mentem ita expofuit fuam: Initio libri VI. anno 1005. reftitutus episcopatus Merfeburgenfis dicitur, qui tamen 1004. effe debet, uti Vignolius coniecerat, et fecundum eum emendaverat Leibnitius. *Sollerius* in Comment. de Henrico II. in Actis Sanctor. Iul. III. idem pluribus demonftravit, inprimis ex quibusdam fequentibus ipfius Ditmari locis. Aliter fi effet, *Wigbertus* per 5. annos episcopus Merfeburgenfis effe non potuiffet. Conferri etiam poteft *Sagittarii hift. AEpiscopat. Magdeb.* Lib. III. c. 3. in *Boyfenii allg. hift. Magazin* St. I. S. 252. ff. Vrfinus p. 300. verf. Germ. diploma novae inftitutionis Henrici II. laudat ex *Strafsii Diff. de Rudolpho Suev.*, qui tamen fubfcriptionem diplomatis, quae maximum h. l. momentum habet, omifit. Plenius et cum veri temporis notatione ea exftat in *Luenigii Reichs-Archiv Part. Spec. Contin.* II. p. 760. (Magdeb. VI. Kal. Marcii anno 1004. Heinrici regis tertio.) Maxime probabilis igitur Ditmari emendatio haec eft, ut transpofitionem numerorum factam effe ftatuamus. Numerus *anni* debebat effe *quarto,* numerus *hebdomadis quinto.*

Audiendus denique III. *Wedekindus* cuius de hoc loco noftro fententiam in *Allg. Lit. Anz.* 1801. n. 163. et 166. propofitam latinis verbis dedi. In hoc, inquit, difficili loco Vignolio, Leibnitio aliisque veri fimillimum vifum eft hoc, ut, cum neceffario de anno 1004. fermo fit, numeri transponantur, ideoque legendum fit: *in quarto — ac in eiusdem quintae initio.* At vero hic menfis anni 1004. quintam hebdomadem non habuit, fi nempe, more medii aevi Chroniftarum, qui folam diei dominicae literam fequuntur, *plenas* integrasque hebdomadas refpiciamus. (Ipfe Ditmarus plenis utitur feptimanis initio fequentis Libri VII. nifi enim hoc fumas, dies coronati Imperatoris in quartam feptimanam incidiffet.) Nifi vero me omnia fallunt, nodus ifte ita folvetur: Numerus *quinto,* ad annum relatus, fine dubio cubat in mendo. In quo fi Ditmarus ipfe humani aliquid paffus eft, fieri tamen non potuit, quin, ut primum locum relegeret, errorem animadverteret. Quoniam vero lituram in ipfo contexto facere noluit, margini adfcripfit *quarto.* Librarius vero, cum afteriscum vel defideraret, vel negligeret, legendum fibi etiam *quarta* putavit, et vocula *eiusdem* temere inferta hebdomadi iunxit. — *Initium,* vel *caput hebdomadae* eft dies Solis, uti *caput quadragefimae* dies cinerum. Ditmarus igitur hoc voluit: „Anno 1004. (proximi) diei Dominici menfe Februario." De proximo autem et primo huius menfis die dominico eum cogitaffe, ex ipfo temporis ordine patet. Antecedentem nempe librum narrata Archiepiscopi Thaginonis 2. Febr. (die Mercurii) 1004. confecratione finierat. — Eo itaque die, de quo Ditmarus loquitur, de reftitutione episcopatus Merfeburgenfis conventum, pactum vero literis confignatum ferius, quod faepe fieri folebat, 4. Martii editum, tum *Wigbertus* electus, et ftatim ab Archiepiscopo *Thaginone* confecratus eft. Iftam confecrationem primo memorati menfis die dominico, 6. Febr. 1004. vere factam effe ex nota infra ad p. 385. (Leibnit.) adiecta clarum fiet. Hanc vero meam explicationem haud parum firmari crediderim eo, quod narratio Ditmari fic fibi optime conftat, et ipfi rei geftae accommodata eft.

gratia rex, anteceſſorum naevum ſuorum cupiens emundare, ſibique veniam 82) promereri aeternam, diſpoſitis ſecundum ſuimet placitum ad hoc pertinentibus cunctis, perrexit ad domum ſuam, ubi ſe corporaliter ſemper ſolebat reficere, ut ibi deſiderato diu alimento paululum recrearetur in mente; convocansque ad ſe omnes regni primates, dedit episcopatum ſanctae *Merſeburgenſis* eccleſiae Capellano ſuimet, nomine *Uuigberto,* cum archiantiſtitis baculo Taginonis, cum quo ipſe, quicquid anteceſſor ſuus iniuſte de hac auferre praeſumſit eccleſia, renovationi eiusdem arridens reddidit, conſentiente his *Arnulfo* praeſule, *Eido* quoque et *Hilliuuardo* episcopis, quibus dioeceſis illa fuit diviſa, ac omni populo applaudente. Ductus mox cum divina iubilatione ad ſedem ſuam Uuigbertus, eodem die ab archiepiscopo ſuimet Taginone, et a confratribus *Hillerico* et *Uuigone* cum praedictis coëpiscopis conſecratur. Interim *Bolizlavus* ſuo furore et comitis Heinrici inſtinctu magnam vim Bauuariis omnibusque conci- An. 1004 Chronogr. Saxo.

82) *veniam.* Cod. Brux. *praemium aeternum.* *Urs.*

concivibus ſuis intulit. Ob hanc cauſam Rex indicta prius expeditione *Milzini* fines hoſtiliter invaſit, et ni ſuperflua nivis effuſio celeriter reſoluta eum impediret, omnis haec regio habitatore vaſtata caruiſſet. Inde reverſus triſtis *Guncelino* marchioni caeterisque patriae defenſoribus poſitis auxiliatur praeſidiis, ac tunc Merſeburg veniens fratrem ſuum fugiſſe ad Ungariorum regem veniae gratia 83) acquirendae, *Heinricum* autem incepti multum poenituiſſe, a fidis interceſſoribus ab eo miſſis comperit. Quorum et maxime percari ſuimet Taginonis et *Bernhardi* ducis ſupplicationes, etſi invitus ſuſcipiens, praefato comiti ſuimet gratiam ea ratione indulſit, ut praedium ſibi ſuisque fautoribus et incolatum redderet, ipſum autem, quamdiu voluiſſet, in cuſtodia detineret. Heinricus vero ſe nimis in omnibus culpabilem lacrimabiliter profeſſus, more et habitu poenitentis Regi ſe tradidit, eiusque iuſſione ab archipraeſule praedicto in caſtellum *Uucanſten* 84) detruditur, diligenterque a ſuis militibus die noctuque ſervatur; ibi tunc praeter aliud bonum opus in una die pſalterium cum CL. veniis cantavit. 85)

Interea Rex Italicae haud immemor iniuriae omnes ſuos fideles ad hanc ulciscendam hortatur, ac inſtanti quadrageſima ipſe eo cum armato milite deſtinavit pergere. A Merſeburg tunc exiens ſancti Mauricii apud Deum interceſſionem itinerisque proſperitatem Magadaburg petiit. Inde per Thuringiae, Orientalisque fines Franciae transiens, ad Ratisbonam venit, ibique habito regali placito, militi ſuimet generoque *Heinrico* XII. Kalend. Aprilis cum omnium laude praeſentium, cumque haſta ſignifera ducatum 86) dedit. Dehinc Auguſtanam urbem itinere attingens a *Sigifrido* antiſtite eius honorabiliter introducitur et habetur. Ibi tunc duas tantum noctes commoratus, reginae diligenti ſalutatione licentiam dedit ad Saxoniam abeundi, dilectoque eam commiſit Taginoni. Ipſe autem cum exercitu progreditur usque ad locum qui *Tinga* 87) dicitur. Ibi dominus *Brono*, frater eius, cum Ungaricis interceſſoribus Regi praeſentatur, et ab eo data ſibi gratia miſericorditer ſuſcipitur. 88) Equidem ab archiepiſcopo 577
Taginone rogatus ad praedictam civitatem veni et cum eodem redii. Venimus ad *ſal-*

tum

83) *gratia.* Sic recte Dresd. non *gratiam* quod editiones habent. *Wa.*

84) *Uucanſten:* i. e. Giebichenſtein. Reineccio h. l. placuit *Witganſtein.* *Urs.*

85) *cantavit.* Editores priores non habent totum locum: *Ibi tunc — cantavit.* Leguntur autem ap. Annal. Saxonem, in Cod. Brux. et Dresd. inferiori tamen margini, ſed a perantiqua manu adſcripta. *Urs.*

86) *ducatum.* ſcil. Bavariae. Henricus frater erat Cunegundae, coniugis Imperatoris. v. Aventinum Lib. V. p. 310.

87) *Tinga.* In ipſo textu Cod. Dresd. manifeste legitur *Tinga*, et ſuperſcriptum *Thunga*, quo ipſo nomine vicus principalis Abbatiae Campidonenſis (Kempten) *Thungau* dictus, adhuc gaudet. Annal. Saxo Tongam appellat. Reineccius in Cod. Dr. *Schanga* ſibi inveniſſe videbatur, quem reliqui ſecuti. *Urs.*

88) *ſuscipitur.* Bruno, qui poſt Sigifridum an. 1007. Auguſtenſis epiſcopus creatus eſt. cf. Lambertum Schafnaburg. ad an. 1004. *Urs.*

tum Geronis 89), ibique cum venerabili abbatiſſa *Hathui* Palmas ſolemniter peregimus. IIII. feria ad Magadaburg regina veniens coenam Domini et ſubſequentem dominicae Reſurrectionis ſolemnitatem ibidem celebravit.

Rex autem per multas itineris asperitates ad *Tridentem* veniens urbem, ibi Palmarum feſta colit, et exercitum nimii laboris neceſſitate adflictum hac celebri ſolemnitate paululum reſpirare permiſit. Quem adventantem *Harduuigus* rex praeſciens, ac multum expavescens ad munitiones ſupra memoratas nuncios probatos miſit; ipſe autem collectis agminibus in Veronenſi planitie confidens ſperabat praeſentia praeteritis proſperitatibus forſitan reſpondere. Hunc transitum *Heinricus* rex interclufum, aut vix aut nequaquam expugnandum comperit, et alio ſe vertens cum ſuis tractat familiaribus, ſi *Cluſas* hinc longe remotas *Carentanis* auxiliantibus intercipere ullatenus valuiſſet. Quod conſilio prudenti, quamvis arduum multis videretur, effectum eſt. Carentani regalibus iuſſis illico obtemperantes in duas dividuntur legiones; unam, quae ante ipſum diei crepuſculum montem Cluſis ſuperpoſitum 90) occupabat, alteram, quae iam facto mane ad has expugnandas ſubſequitur, audito a praemiſſis commilitonibus ſigno tam vehementi, ut ex latentibus hoſtium inſidiis audiri potuiſſet. Qui poſt tergum, ut opinabantur, ſecuri, venientibus obviam armati properant. Sed noſtri eos ex latere irruentes alios effugarunt, quosdam autem praecipitio, et in *Brenti* fluminis inundatione compellebant interire. Sicque victores Cluſas usque ad regis adventum ſollicite tuebantur. Hoc Rex ab internuntiis ut audivit, relictis omnibus impedimentis, optimis ſatellitibus exceptis, cum magna difficultate eas pertransit, et iuxta littus aquae ſupra memoratae in quadam grata planitie caſtra metatus eſt, ut ibidem coenam Domini et Chriſmatis conſecrationem, ac paſſionem dominicam et ſanctam eius Reſurrectionem ſummopere veneraretur. Interdicta eſt omnibus per bannum regalem 91) a Palatino Comite fuga, et reſiſtentibus viriliter promittitur ſolatio futura. Rex autem in tertia feria aquam transiens praedictam fixis iterum tentoriis requievit, exploratores praeſtolans ſollicite ad quaerendam *Harduuigi* hoſtis converſationem. 92) Langobar-

S 2 dorum

89) *ſaltum Geronis*, Gerenroda, olim Abbatia, nunc praefectura in principatu Anhaltino. Ann. Saxoni eſt *Gerenroth.* *Urs.*

90) *ſuperpoſitum.* Codex noſter hic lacunulam habet. Vna cum margine ſuperiori folii 99. dimidio plus abſciſſo primus anterioris paginae verſiculus, excepto primo eius verbo *ſuperpoſitum*, paene totus periit. Secundus verſus orditur a verbis *quae iam facto mane* cet. Leve hoc vulnus, quod impia quaedam manus Ditmaro inflixerat, Reineccius ſatis bene ſic ſanaverat: *occupabat alteram.* Feliciorem medicinam adhibuit Ann. Saxo p. 397. ſic: *Vna ante ipſum diei crepusculum montem Cluſis ſuperpoſitum cum peditibus clam praeoccupabat, alteram* etc. cf. Adelboldum ap. Ludwig T. I. ſcriptor. Bamberg. p. 808.

91) *bannum regalem*, ſive imperialem, *Königsbann*, *Reichsbann*, *Reichsacht.* *Urs.*

92) *converſationem.* Vltima ſyllaba paginae praecedentis in Cod. Dr. poſt *converſationem* eſt *clan*, unde coniicere poſſis *clan deſtinam.* *Wa.* — Vulnus antea memoratum pertigit neceſſario et ad paginam noſtram, cui mederi voluit Reineccius ita: *qui cum ſuis*, et poſt verba

ab

dorum vero mens hactenus in malo unanimis, divinae pietatis inſtinctu dividitur, et ab iniuſto ſupplantatore disiuncta, a Deo coronato regi Heinrico ſecurum fuga patefecit ingreſſum. Verona primo eundem ſuscipiens exultat in Domino, adveniſſe deſenſorem patriae, auctorem vero abiiſſe totius miſeriae. Huic occurrunt diu expectato *Thiedoldus* 93) marchio cum praedictis auxiliatoribus gaudens tempus adveniſſe, quo ſecretum bonae voluntatis ſibi liceret huic aperire. Tunc Rex tali comitatu Brixnam veniens, ab archiepiscopo Ravennate, et ab huius ſedis proviſore *Ethelberone*, cum conprovincialibus ſuscipitur. Inde *Pergamam* ab *Arnulfo* imperatore olim devictam itinere attingens, Mediolanenſem archipraeſulem ſide ſacramentis firmata recepit. Poſt
An. 1004. Chronogr. Saxo. haec Papiam viſitans urbem ab archiantiſtite hoc, et a primis illius regionis ſusceptus, cum admirabili laude ad eccleſiam ducitur, et communi electione ſublimatus in ſolium regale collocatur; eademque die revelatur, qua mutabilitate totius mundi huius inſtabilis curſus in pronum ſemper volvatur. Namque inter tot gaudia 94) ſubito inſevit 95) inimica pacis discordia, et a ſuperflua vini ebrietate de vili cauſa interrupta eſt miſerabiliter ſidei connexio et ſacramenti. Concives adverſus noviter electum regem armantur, ad palatium properant, et maxime hi, quibus ius Heinrici diſplicebat, Hardunigi autem relaxatio mulcebat. Clamor ut a rege auditur, *et quid hoc eſſet*, explorari citius ab eo iubetur. Cui protinus reſpondetur, *plebeios furore ſubitaneo inflammatos et ſervili praeſumptione animatos, hanc commotionem primitus incepiſſe, caeteros quoque omnes in detrimentum ſui vel dedecus conveniſſe.* 96) Quos iam irrumpentes *Heribertus* Agrippinae (ſedis) proviſor egregius ſedare conatus, de feneſtra ut cauſam tantae invaſionis inquirit, lapidum imbre et ſagittarum infuſione retruditur. Palatium autem ab hoſtibus graviter impugnatum a domeſticis regis facile numerandis eſt viriliter deſenſum. Diviſis etenim in plura neceſſaria noſtris, maior vis excrevit inimicis. Tandem audito clamoris immenſi ſtrepitu, noſtri gregatim ad regem properant, hoſtesque adhuc inſanientes paululum expellunt; ſed imminente iam nocte ſagittis atque lapidibus obviis tardantur. Quae ad providenda urbis 97) tunc incendunt moenia. Noſtri autem, qui foris erant, urbis propugnacula fortiter aſcendunt, quibus hi ſic melius reſiſtebant. Ibi tum quidam egregius iuvenis *Giſilbertus* nomine, frater reginae, a Longobardis vulneratus oppetiit, et conſociorum triſtitiam vehementer adauxit. Quem

ab iniuſto ſupplantatore inſeruit: *auxiliaris manus.* Sed totum locum ex Annal. Saxone in textum recepi. *Urs.*

93) *Thiedoldus Marchio.* Annal. Saxo *Thiadolfus*, Adelboldus: *Tietboldus.* *Urs.*

94) *inter tot gaudia.* Cod. Brux. et Ann. Saxo: inter tot concordiae gaudia. *Urs.*

95) *inſevit.* Sic vere Cod. Dr. Ann. Saxo *fremuit.* Cod. Brux. *infremuit.* Urſinus exſcripſerat *immiscuit*, ego vero rectius vidiſſe puto *inſevit*, i. e inſaevit. *Wa.*

96) *conveniſſe.* Cod. Br. et Ann. Saxo *ſe illis coniunxiſſe.* *Urs.*

97) *ad providenda urbis.* Obſcuri aliquid ineſt. Leibnitius e codice ſuo locum ſic dedit: *ad providenda pericula urbis tunc* cet. Ap. Ann. Saxonem ita ſonant: *qui, ut provideret, urbis moenia incendunt.* Adelbold p. 808. *ad providenda iacula.* *Urs.*

Quem *Uulferam* 98) miles in medium agmen proſiliens, unumque ex his per galeam
578 usque in iugulum feriens ſecurus vindicavit. Sic alternando quietem cunctis amicam belli asperitate mutabant. Nonnullos ex hoſtibus, quos vi capiebant noſtri, vivos regi praeſentabant. Subito ibidem una domus, quae noſtros tuebatur defatigatos, a Longobardis incenſa ruit, at eos nulla ſpei certitudine potitos alacriores bello reddidit. Interim Alemanni cum Francis et Luthárienſibus tandem haec mala reſcientibus, fractis intrantes muris in tantum concives perſecuti ſunt, ut e munitione domuum ſuarum nec unus egredi praeſumeret. Harum ſummitate hi noſtros iaculis gravantes immiſſis incendio perierunt illato. Difficile eſt cuiquam ad enarrandum, quanta ibidem ſtrages diverſis efficitur modis. Milites regis tum victores ſine ulla offenſione ſpoliis interemtorum utuntur. Hoc miſerabili aſpectu Rex motus, et ut reſiduis parcerent firmiter praecipiens, ſe ad munitionem ſancti Petri 99) contulit, hoſtibusque veniam ſuppliciter implorantibus miſericorditer indulſit. Tunc abſentes quique accepta regis victoria, aut ipſi veniunt, ut talia declinarent, aut obſides mittunt, ſidem, auxilium et ſubiectionis debitum regi promittentes.

Sedatis tunc Papiae calamitatibus Rex ad pontem longum 100) venit, Longobardorumque reſiduum agmen per manus ſuscipit, habitoque ibidem cum omnibus colloquio, rebusque maximis prudenter ordinatis, Mediolanum ſanctiſſimi praeſulis Ambroſii amore petiit, moxque ad prata praedicti pontis reverſus praeſentem populum, de ſubito eius conquerentem diſceſſu promiſſa celeri ſuimet reverſione caeterisque conſolationibus multis placavit. Inſiſtentem vero tunc Pentecoſtes ſolennitatem in loco, qui *Grommo* 1) vocatur, celebrat. Inde tum procedens *Induntuſcos* 2) ſibi obviantes in conſortium ſibi firmiter ſervientium ſuscepit. Dehinc patriam reviſere feſtinans, Alemanniae fines, nuper a ducis *Herimanni* ſolatio privatos, filioque eius et aequivoco adhuc puerulo deditos, ad regendum et confirmandum invadit. Inde in Alſacia poſitam petens Argentinam venerabilem Chriſti praecurſoris ibi excolit nativitatem. In cuius vigilia quae Dominus per eum fecit mirabilia 3) non ſunt mihi praetereunda, quia

98) *Wulferam miles.* Miles regis appellatur ab Ann. Saxone. *Urs.*

99) *Sancti Petri.* Adelboldus ita: ad munitiunculam quandam, quae *Sancti Petri cella aurea* vocatur, ſe contulit. *Urs.*

100) *ad pontem longum.* Niſi forte ſit oppidum *Sconte* in agro Novareſiae, Papiaeque vicino. *Urs.*

1) *Grommo.* Credibile eſt, hoc nomine urbem *Cremam* notari. v. Leibnit. ad Adelboldi vitam Henrici S. T. I. p. 439. Mascov p. 121.

2) *Induntuscos.* Sic nomen diſerte in Cod. Dr. ſonat, nusquam alibi obvium, ex oscitantia ſine dubio librarii ortum. (Manus emendatrix lineolis interiectis ex una voce tres fecit, ſic: *ind | un | tuscos.* *Wa.*) — Reineccius recte ſubſtituit *Tuscos*, i. e. Toscaniae, Florentiae noſtrae incolas. Scrupulum omnem eximunt Ann. Saxo p. 399. *procedens in Tuscos obvios*, quod idem eſt ap. Adelboldum p. 440. *Urs.*

3) *mirabilia.* Vetuſtiſſima manus margini lemma adſcripſit. *Miraculum de S. Henrico Imperatore.* *Urs.*

quia haec piis ad delectationem, reprobis autem dicuntur ad terrorem. Domus, in qua Rex populo legis iustitiam dabat, subito cecidit, uni duntaxat presbitero nocens, cum domna excommunicati iniuste sedulo commoranti. Ille prae caeteris in hoc crimine culpabilis, morte sua prius confractis cruribus luit poenam commissi facinoris. Quam dulcia piorum gesta ad aedificationem animae ipsi legimus et ab aliis visu ac auditu didicimus! et tamen obdurato corde miseri desipimus, nec amovemur insolita nequitia certis malorum poenis, neque delectamur inaestimabilibus iustorum praemiis. 4) Hinc Rex discedens 5) Sancti Martini praesulis limen Magontiae supplex adiit, ibique Natale Apostolorum 6) venerabiliter coluit. Post haec per Franciam Orientalem iter faciens, *Saxoniam*, ut saepe professus est, securitatis ac totius ubertatis quasi florigeram paradisi aulam, revisit. Ibi tunc diu reconditum zeli latitantis arcanum ab simplici corde evomuit, et ad compescendam *Bolizlaui* arrogantis saevitiam, omnibus in sua
An. 1004. A. S. ditione Christo sibique fidelibus expeditionem Augusto iam mediante indixit. Statuto igitur termino in Merseburg exercitus sit collectio ac in hostem tandem secreta promotio. Assimulato namque in Poleniam itinere naves in *Boruz* et *Nisani* 7) glomerantur, ut ficta suorum benivolentia non fieret inimico circumeundi propalatio ulla. 8) Interim magna imbrium effusio in transeundis fluminibus exercitui ineffabilis fit retardatio 9), et cum minime quis hoc coniicere potuit, in Boëmiam Rex celeriter perrexit. Huius adventum leo rugiens cauda subsequenti impedire satagens in sylva, quae *Miriquidui* 10) dicitur, montem quendam cum sagittariis prorsus intercluso omni aditu firmat.

4) *iustorum praemiis.* Leibnitius in Cod. suo invenit: *nec ad correctionem vitae iustorum praemiis ineffabilibus delectati convertimur.* *Urs.*

5) *discedens.* Cod. Brux. addit: *ab Argentina.* *Urs.*

6) *Natale Apostolorum.* Festus Petri et Pauli dies, quem celebramus die XXIX. Iunii. Ann. Saxo: *Apostolor. Petri et Pauli solemnia.* *Urs.*

7) *Boruz et Nisani.* Haec nomina a Reineccio et Madero omissa Leibnitius e codice suo dedit. Initio descriptor Cod. Dr. sic dederat: *naves citiza nicici glomerantur*, postea ab antiqua manu verbum *citiza* obliteratum, et eius loco *boruz* positum, *nicici* autem in *nisani* correctum est. Ann. Saxo legit: *naves in Borue et Nisani glomerantur.* Boruz nunc *Boriz* (pagus, ubi vixit Vrsinus. *Wa.*) propter burgwardium et traiectum Albis fluvii inclitum olim fuit. De pago Nisani v. supra ad Lib. IV. et quae in vers. teutonica p. 309. ad h. l. notavi. Adelboldus p. 440. retinuit *Citizam.* „Henricus naves a Magdeburg usque Citizam congregari iubens, quasi in Poloniam velit, transitum futurum simulat — repente in Bohemiam exercitum „ducit." In diplomate Ottonis II. sine die et consule ap. Sagittarium in Antt. Magdeburg. p. 209. nominatur *Cicice* iuxta Albim et *Zize*, cui Comes Huodo præesse videtur. Auctor Chronici Gottwic. *Szitizi* in comitatum Geronis circa Torgaviam ad Albim collocat. Sed haec obiter in posterum usum adiunximus. *Urs.*

8) *propalatio ulla.* Brux. et Ann. Saxo: *facultas aliqua.* *Urs.*

9) *retardatio.* Cod. Brux. cum quo consentit Ann. Saxo, addit: *et difficilis progressio.* *Urs.*

10) *Miriguidu.* Saltus magnus et spatiosus, qui tunc temporis fere omnem tractum montanum Misnicum occupabat. Idem est, de quo in diplomate Friderici I. Imp. dicitur: nemus, *quod est inter Daleminciam et Bohemiam.* v. *Bünau Leben Friedrichs* I. p. 426. Ex alio diplomate

mat. Rex autem id comperiens praemissis clam loricatis militibus electis, hostibus invitis arduam irrupere viam, facilem subsequentibus parantes callem. Inter haec Bolizlauuo in una dierum coenante, unus ex nostris, capellanus *Reinberni* praesulis sui, de adventu nostri exercitus loquitur, et ab eo mox auditus, quid diceret, rogatur 11): cui responsa referenti, tum id infit: *Si reperent ut ranae, iam possent huc advenisse.* 12) Et verum est hoc, ni aspiraret regi divina pietas, et hunc non inflaret superbiae magna nimietas 13), non proveniret nobis tam subito victoriae prosperitas. Adiuvit etiam regem exulis *Iaremiri*, qui *firma pax* interpretatur, comitatus, et adoptatus eiusdem adventus Boëmiorum delinivit agmen. Horum consultu et vocatione regi introitus patefecit, et in ipsa regionis istius ianua unum castellum sua eidem sponte reddidit. Rex propter Bauuarios nondum adventantes tardato paululum itinere ad urbem *Satzi* dictam venit, et concives hos portas sibi illico aperientes, et Polenos intus praesidio positos occidentes suimet cognovit amicos. Videns Rex tantam stragem commovetur, et superstites in una praecepit ecclesia retrudi. Adest etiam, qui Boliz-
309 lauum a conprovincialibus esse interemtum pro certo referret. Laetantur in Deo familiares regis, corruptique tristantur fautores adulterini ducis. Hi invicem mussantes ex iniusti cordis sui secretario hoc evomuere mendacium: si rex unquam in bona securitate consisteret, se tunc ad nihilum valere, multaque ab eo pati contraria debere. Propter hoc latente igniculo sub cinere, in hoc itinere, ac postea saepissime Regi suo cunctorum hostem fidelium brutis peiores animalibus praeposuerunt, ignorantes, quod ab eorum fraude vicarium suimet in terris Deus pater ingenitus, speculator desuper, liberaturus erat e coelis. Tunc Iarimirus iussu regis cum optimis militibus ex nostris ac cum incolis sibi adhaerentibus ad capiendum seu occidendum serpentem venenosum Pragam praemittitur. Quem praeoccupantes nuntii praescriptorum, rem ordine pandunt Bolizlauuo, de tali periculo prius securo. Hic legatione tali commonitus clam se praeparavit, et subsequenti nocte iam mediante audiens in urbe proxima, quae *Vuissegrodi* 14) dicitur, campanas cives ad bellum sonitu hortantes, cum prima legione exivit, et patriam fugiendo revisit. Quem *Zebizlouo*, frater *Adthelberti* praesulis et Christi martyris, subsecutus, in ponte vulneratus oppetiit, et magnum hostibus gaudium, suis autem luctum ineffabilem reliquit. Crastina autem die *Iarimirus* adveniens populis iura veniamque commissi poscentibus ante portam dedit, illicoque intromissus, pristinis honoribus magna iocunditate inthronizatur, ac tunc depositis vilibus indumentis

mate anni 974. ap. Wideburg de pagis Misniae p. 148. coniicere licet, illum ad regionem usque Coldiciensem et Rochliciensem pertinuisse. cf. *Kreyssig Beyträge zur Sächs. Gesch.* P. VI. p. 18. *Urs.*

11) *rogatur.* Cod. Br. et Ann. Saxo *inquiritur.* *Urs.*

12) *Si reperent — iam huc advenisse.* Editt. habebant: *non — adhuc venisse.* Semlerus, teste Kinderling, suo exemplari adscripserat: *iam* pro *non.* Recte, confirmat enim Cod. Dresd, qui totum locum planum sistit. *Wa.*

13) *magna nimietas.* Sic Dresd. non: magnanimitas. *Wa.*

14) *Uuissegrodi.* Ann. Saxo *Wessegrode.* *Wa.*

tis pretiosioribus ornatur. Huic ibi tum praesentatur quicquid unusquisque militum hosti fugitivo vel occiso spoliorum abstulit; muneribus idem delectatus plurimis ad Uuissegrodi introducitur, ibidemque in dominum exclamatur, Regis indulgentia 15) et secum hucusque perseverantibus diu elaboratum promisit 16) bravium. Confluit undique secus tam vulgi, quam seniorum 17) ineffabilis turba, ad gratiam novi ducis percipiendam, et ad praestolandum gloriosi regis accessum. Hic tandem adveniens ab antistite *Thieddego* et a duce Iarimiro cum immenso cleri totiusque populi tripudio suscipitur, et ad ecclesiam sancti *Georii* deducitur. Cunctis mox dignitatibus a rege honoratur Iaremirus paternis, convocatis indigenis coram omnibus. Sed cum ibi sanctae Dei genitricis ortum 18) omni celebrem mundo Rex veneraretur, *Goddescalcus* 19) sanctae Frisingensis ecclesiae venerabilis pastor, nomen cum re possidens, missam canere ac populos instituere ab eo praecipitur, ac ab episcopo sedis illius permittitur. Perlecto tunc Evangelio 20) praesentes idem admonet de timore divino et de conservando geminae dilectionis vinculo, de obedientia Dei sublimiorumque honore potestatum, et ad ultimum regem suaviter aggreditur, ut semet agnoscere, et omnia quae a primis vitae huius cunabulis usque ad hoc tempus honoris alicuius ac commoditatis unquam percepit largitati divinae potius, quam suis meritis ascribere voluisset. Insuper misericordiae mentionem fecit, quae unicum est salutis praesidium, venerabile fidei ornamentum et magnorum remissio peccatorum. In cuius opere servando unicuique Christo fidelium tria sunt semper optanda, posse, et velle, ac perficere; quae cum a cunctis sint adimplenda, ab his maxime, qui nullum laedentes sibi avent similia a Domino recompensari 21), ut et acceptabile ab his Deo votum fiat, ex corde debet unumquodque largiri et cunctis debitoribus remitti, ne mali vice servi diris adstringantur tormentis. Et his concludens, „*Te*, inquiens, *obtestor per nomen et amorem eius, qui suo debitori decem millia talentorum, id est Iudaeis recutitis* 23) *suorum transgressionem praeceptorum indulsit, Heinrici quondam marchionis, nunc autem, ut spero, vere poenitentis, Senior karissime! miserearis, vincula solvas et gratiam dones,*

15) *indulgentiam.* Non *indulgentia*, quod obsederat editiones. Illud est in Dresd. et pertinet ad *promisit. Wa.*

16) *promisit.* Editiones *permisit.* Ann. Saxo et Brux. *spopondit*, quod firmat lectionem Dresdensem. *Urs.*

17) *seniorum.* Cod. Br. et Ann. Saxo *nobilium. Urs.*

18) *Dei genitricis ortum.* i. e. diem VIII. Septembris. *Urs.*

19) *Godeschalk* servus Dei, idem ac Theodulus. v. Wachter Glossar. Germ. p. 227. et Lutheri Nomenclatorem germanicum, illustratum a Gottfr. Wagnero p. 209. *Urs.*

20) *Evangelio.* Ex Codice suo textui subiecit Leibnitius: *gradus ascendit.* Idem habet Ann. Saxo. *Urs.*

21) *a Domino recompensari.* Omni sensu caret, quod habent editiones: *ad non recompensare.* Consentit c. Dresd. Ann. Saxo. *Urs.*

22) *Te.* Cod. Brux. et Ann. Saxo inserunt: *o rex gloriose. Urs.*

23) *recutitis.* Cod. Dr. vitiose *recusitis.* Cod. Brux. *recusatis. Urs.*

dones, ut eo liberiori animo hodie Deum interpelles: dimitte nobis debita nostra," *et reliqua.* Hac Rex exhortatione lacrimabiliter profusa placatus, sic se facturum firmiter spopondit, et posthaec domum veniens misericorditer adimplevit.

Statutis tunc ibidem 24) omnibus Bauuarios domum remisit. Ipse vero cum Boëmiorum duce novo *Milzienos*, qui tum sibi fuere proximi, terminos per ineffabilem itineris difficultatem adiens *Budusin* 25) urbem possedit. Sed cum in una dierum unumquemque suimet fidelium ad expugnandam eandem incitaret, ab uno sagittariorum e propugnaculis, ni divina custodiretur providentia, vulnere improviso laederetur. Quod illi, qui secus se stabat proximus, nocuit, et propositum inimici in alio peregit. Rex autem elevato ad Deum corde supplici, hunc laudat, qui solitam pietatis vigilantiam sibi immerito revelavit. 26) Urbs vero praefata igne iam adportato combusta iaceret, ni hoc *Guncelini* marchionis iussio infausta prohiberet. Vulnerantur invicem multi, et nonnulli peremti sunt. Ex nostris autem unus nobilis et genere et virili conversatione, *Hemuza* 27) nomine, cum urbanos crebro certamine provocatos
380 pene usque ad muros insequeretur, molaris dimidio lapidis per galeatum caput prostratus, ab inimicis insultantibus 28) in urbem mortuus trahitur. Huius cadaver *Heinricus* comes, frater meus 29), cuius is miles fuit, pretio comparatum ad patriam reduxit. Alter vero, qui ob assiduum venationis exercitium indomitus *Tommo* 30) vocabatur, dum in *Spreuua* flumine hostibus fortiter resistit, torrentum lubricatione lapidum corruit, optimaque diu protectus lorica tardo tandem vulnere, proh dolor! oppetiit. Hunc unus ex suis satellitibus, ne aliquo deduceretur cum prohibere tentaret, cuspide perfossus super eum corruit. Praedicta belli asperitate iam pene devicta, iubente per nuntium suimet Bolizlauo regiae potestati urbs salvis defensoribus traditur, praesidioque novo munitur. Post haec Rex cum exercitu itinere ac inedia iam defatigato domum rediit, marchiones, ubicunque opus fuit, solitis adiuvans adminiculis. 31)

Hic

24) *ibidem.* Cod. Brux. similiter ut Ann. Saxo p. 401. *dispositis in Praga tunc. Urs.*

25) *Budisin.* Sic Dresd. Ann. Saxo *Budizin*, editores *Budissina. Urs.*

26) *revelavit.* Iterum antiqua manus in margine adscripsit: *miraculum de S. Henrico Imperatore. Urs.*

27) *Hemuza.* Necrologium ad 24. Aprilis. *Hemuco laicus occisus.* Verba: cuius miles fuit, haud recte cepit Vrsinus p. 326. miles est, quem nos dicimus *vasallum. Wed.*

28) *insultantibus.* Ann. Saxo *insidiantibus.*

29) *frater meus.* Ann. Saxo: filius Sigefridi de Waldbicke. *Urs.*

30) *Tommo.* Ann. Saxo: *Thamino.*

31) *adminiculis.* Schoetgenius ex hoc loco coniectando probare voluit, ea tempestate plures simul Marchiones Misniae fuisse, sed a *Rittero in der ältesten Meisn. Gesch.* p. 73. solide refutatus est. Largiorem lucem huic loco affundit Adelboldus c. 30. p. 437. *Heinricus iuxta decursum Albis marchiones statuens, qui et Saxoniam et Bolizlavi incursum latrocinandi custodiant. Urs.*

Hic cum ſe in Merſeburg optatae quieti indulgeret, *Eſiconem* 32) venerandum comitem longa infirmitate vexatum vitam hanc in *Luibizic* 33) finiſſe comperit. Huius corpus adveniens ipſe ſuſcepit et honorifice ſepeliri iuxta eccleſiam ſancti Iohannis Baptiſtae in ſeptentrionali parte praecepit, pro cuius animae remedio quoddam eiusdem praedium *Uppuſun* 34) nominatum cum candelabris duobus argenteis altari ſancto et confratribus ibidem Deo famulantibus dedit. Inſuper *Uuigberto* antiſtiti mercatores et Iudaeos apellas 35), a *Giſilero* primitus acquiſitos ac diu commutatos, reddidit. 36) Comitatum ſuper Merſeburg et beneficium ad hunc pertinens *Burchardo*, et ſuper IIII. urbes iuxta Mildam fluvium poſitas *Thiedberno* beneficium conceſſit. Omne autem praedium ſibi iudicio retinuit. *Heinricum* comitem a cuſtodia abſolutum cum gratia abire praecepit. Sicut ſanctae matris eccleſiae proſpera ſpirituali eiusdem proli ad augendam Chriſti gloriam ſunt praeloquenda 37), ita eiusdem detrimenta ad compunctionem provocandam huic ſunt enarranda; quia haec unanimi laetitia, iſta autem moeſtitia pari conquerenda et molli patientia ſunt ab hac ſufferenda. In *Pathelbrunnun* monaſterium et omnis eiusdem apparatus 38) flamma, noſtrae iniquitatis ultrix, conſumens, multorum corda fidelium commovit, quae amor divinae remunerationis ad haec renovanda communiter accendit. Poſita eſt etiam in loco, qui *Throtmunni* 39) dici-
An. 1005. A. S. tur, magna ſynodus, ubi Rex coëpiscopis praeſentibusque cunctis plurima queſtus eſt ſanctae eccleſiae inconvenientia, et communi eorundem conſilio haec ſtatuit deinceps pro-

32) *Eſiconem.* Sine dubio *Aſic Comes* in Necrol. ad 28. Iulii, in necrol. Verdenſi *Eſicus comes. Wed.*

33) *Luibizic.* Sic perſpicue nomen in Cod. Dr. ſcriptum invenitur. Reineccius aptius, quamvis ex ingenio, *Lipſic*, quod etiam Leibnitio et in textu et in emendatt. p. 1006. placuit, cui et ego multo lubeutius acceſſerim, quam Gundlingianis P. 35. p. 326. ſ. quae copioſe *Liebnitz* vel *Lübeschitz* ad fl. Muldam defendunt. Horum ſententiae favet quoque auctor libri de palatinatu Saxon. p. 26. Ann. Saxo p. 401. habet *Liubizi*, rectius *Libizi*. In Chronico episcopor. Merſeb. ap. Ludwig T. IV. p. 347. eſt etiam *Lubeſchiz.*

34) *Uppuſun.* Cod. Brux. non *praedium*, ſed *praeſidium*. *Obhauſen* eſt vicus cum praedio prope urbem Querfurtum, ex quo praepoſitura templi cathedralis Merſeburgenſis proventus percipit, teſte Brotuſio in Chron. p. 478. cf. et Ludewig l. c. p. 348. *Urs.*

35) *apellas.* Vox in Codice eraſa, hinc a Reineccio omiſſa, legi tamen adhuc poteſt. Conſentit quoque Cod. Leibnitianus. *Urs.* — Eſt ex Horatii Serm. I, 5. 100. *Wa.*

36) *reddidit.* teſtatur hic locus, Merſeburgum inclitum olim fuiſſe emporium. *Urs.*

37) *praeloquenda.* Frigide ſatis hanc ſententiam mutat Cod. Brux ſic: *ſpiritualibus filiis ad incitandos ipſos ad gloriam I. C. ſponſi eius ſunt praeloquenda. Urs.*

38) *apparatus*, addit Ann. Saxo: *qui erat permagnus. Urs.*

39) *Throtmunni.* Eſt *Dortmund*, ſive, ut hodie Latine dicitur, *Tremonia*, urbs imperialis perantiqua, in Weſtphaliae Comitatu Marcano. Nomen ei datum a quodam viro illuſtri, Trutmanno, quem Carolus M. Saxonibus ad Chriſti religionem perductis comitem dedit an. 788. teſte diplomate ap. Meibomium Rer. Germ. T. I. p. 689. Diverſimode ſcribitur ab hiſtoricis et in diplomatibus: *Druthmannia*, *Trotmunda*, *Trudmunde*, urbs *Trotmanni* cet. v. Chron. Gottwic. p. 515. Antiquitates huius urbis prolixe explicavit Ditm. Mulherus. cf. Schatenii Hiſt. Weſtphal. Lib. VII. p. 589. *Urs.*

prohiberi, et optimo novae inſtitutionis decreto gravem peccatorum ſuimet ſarcinam relevari. 40) Anno dominicae incarnationis M. V. anno autem domini Heinrici ſecundi regnantis IIII°. in die Non. Iulii 41) actum eſt in Throtmunni hoc decretum glorioſiſſimi 42) eiusdem Regis et contectalis ſuae 43) Chungundae Reginae, *nec non et* Archiepiscoporum Heriberti Colonienſis, Lievizonis Brem*enſis*, Daginonis Magadaburgenſis archipraeſulis ter*tii*, *iſtorum quoque episcoporum* Notgeri Leodienſis, Suithgeri *Mimingardevordenſis*, Ansfre*di Traiectenſis*, *Thiet*mari Aſanbrunenſis, Berenharii Ferdenſis, Bereuuardi Hildeſienſis, Bu*rchardi Wormatienſis*, *Rhetarii Paterbrunnenſis*, *Thiedrici Metenſis*, Uuigberti Merſeburgenſis, Ekkihardi, Othinker*di*. 44) *In obitu cuiusque prae*nominatorum ſinguli episcoporum *intra triginta dies*, *ni infir*mitas impedierit, miſſam pro *defuncto celebrent*, *et u*nusquisque presbiter in monaſt. *ſimiliter faciat*. *Presbiteri* vero forenſes tres miſſas perag*ant*. *Diaconi et caeteri inferioris* ordinis pſalteria X. *Rex et regina infra XXX. dies mille quingentos* denarios pro animae redemtione *erogent et totidem pau*peres pascant. Episcopi ſinguli *trecentos pauperes pascant et XXX. d*enarios expendant, et triginta *lumina accendant*. *Dux* autem Bernhardus quingentos pauperes pascat et *quindecim ſolidos expendat*. Vigiliam S. Iohannis Baptiſtae et *Apoſtolorum Petri et Pauli*, et vigiliam ſancti Laurentii et om*nium Sanctorum in pane et ſale* et aqua decernimus ieiunare. Vigilias *ſanctae* Mariae, et omnes vigilias aliorum Apoſtolorum ſicut in Quadrageſima, Quatuor tempora ſicut in Quadrageſima, excepta VI. feria ante Natales Domini, quam in pane, ſale et aqua decernimus ieiunare.

 Freſo-

40) *relevari.* Cod. Dresd. vitioſe *revelari. Wa.*

41) *Non. Iulii.* Deeſt decretum Synodi Tremonienſis in editionibus Reineccii et Maderi, minime vero in Cod. Dresdenſi. Adeſt in eius folio 106. ſi non integrum, ſaltem maxima ex parte. Frivola manus una cum vacuo margine dicti folii ab unoquoque verſu utriusque paginae quaedam verba delevit. Sed, quae in Cod. noſtro ſic mutilato deerant, quia non multa erant, e textu Leibnitiano ſupplevimus, et quae inde deſumſimus, literis curſivis expreſſa ſunt. Annaliſta Saxo in recenſendo hoc decreto nonnulla variat, paſſim vero lapſus eſt. Fere iisdem verbis concilium Tremonienſe deſcripſit Gobelinus Perſona, et Meibomius in not. p. 361. lacunam Reineccianam ex Gobelino ſupplere iam ſuo tempore ſuaſerat. *Urs.*

42) *glorioſiſſimi.* Ap. Leibnitium *victorioſiſſimi. Urs.*

43) *contectalis ſuae.* Ap. eundem *coniugis ſuae* uti et ap. Ann. Saxonem. *Urs.*

44) *Othinkerdi.* Odinkarus, episcopus Ripenſis, filius Thori ducis Winlandiae, mortuus poſt feſtum Paſchatos. Scholia in Adamum Bremenſem n. 31. 47. *Wed.* — In recenſendis episcopis Cod. noſter alium ordinem tenet, quam Leibnitianus, nomina quoque episcopatuum literis tantummodo initialibus notantur. Nihil praeterea habent Codices de Idonis, episcopi Misnenlis in hac Synodo praeſentia, ut Fabricius in Annal. Misn. p. 82. contendit, qui etiam ſynodo huic annum 1007. falſo adſignat. cf. Gobelin. Perſonam in Cosmodrom. aet. 17. c. 48. p. 258. Ekkihardum S. Slesvicenſem denotare episcopum didici ex bonae notae documento ap. Leuckfeldium Antt. Halberſt. p. 675. — Praeter Ditmarum nullus ſcriptor antiquus huius Synodi mentionem fecit. *Urs.*

An. 1005. A. S. Freſones Rex navali exercitu adiens ab coeptis contumacibus deſiſtere et magnum
Luidgardae 45), ſororis reginae zelus placare coegit. *Item praecepit in palatio* et
in omnibus regni ſuimet comi*tatibus expeditionem ad* Poleniam, conventuque ad
Liezca 46) per *bannum fieri. Con*venit exercitus ſtatuta hora, *i. e. XVII. Kal. Sep-*
*temb. con*dicto loco. Rex autem ſolennia *de pauſatione ſanctae Mariae virginis* 47)
in Magadaburg celebrans, in ipſo die *poſt miſſam et caritatem* expletam comitante
reg*ina Albiam transnavigans* proficiſcitur. 48) In his diebus *Ricdago abbate de*
monte ſancti Iohannis Bapt. ob crimen quoddam ab abbatia ſuimet a Tag*inone*
episcopo depoſito Alſkerus monachorum in Palithi Chriſto *ſervientium proviſor in*
*va*cuum ponitur, et propoſita *ſanctae converſationis* religio hactenus firmiter conſi-
*ſtens, flebiliter deſtr*uitur et in nomen Praepoſiturae *mutatur, unde et miſeriae* fu- 381
turae prima exſtitit indictio. *Hoc etiam, quod* per labentia accidit tempora *ó ſi fuiſ-*
ſet dextrae mutatio excelſae. 49) Auctores ſanctae inſtitutionis in omni pietate mo-
dernos oppido praecellentes, quod ſummopere conſtruentes, et usque ad aedificatio-
nem, ut ſibi videbatur, perſectam complentes, prudenter ordinavere, hoc noſtro proh
dolor! in tempore malorum quorundam inſtinctu, ut vereor, non in melius, ſed in
peius verſum eſt. Utinam propter ſpecialem noſtrae utilitatis hoc non oriretur effectum.
Verum eſt quidem, hi, quorum nova converſatio et in habitu et in victu laudabilis
extat, verum non ſunt 50) ſaepe, quod ſimulant. Dicit namque ſcriptura 51): ſimula-
ta aequitas non eſt aequitas, ſed duplex iniquitas. Omnis hominum Deo acceptabilis
fructus in corde bono conſiſtens, a bonis veſte pulchra et aurea cibi potusque medio-
critate nonnunquam diſſimulatur. Quod autem abſtemiis et diploide 52) indutis ſubtra-
hitur, cui hoc impenditur? Si in earum id transit augmenta eccleſiarum, dupliciter
proficit, et in animabus fructum, ſi propter Deum iſta patiuntur, et in rebus domeſti-
cis eorum elemoſina lucrandis. Sed ſi extrinſecus omne defertur, qua ſecuritate hoc
crescit,

45) *Luidgardae.* Vxor fuit Arnulphi, Comitis Gandavenſis, teſte biographo S. Walbodonis in Actis Sanctor. menſ. April. T. II. c. 2. Filium eius Thiedericum Ditmarus infra Lib. VIII. nepotem Imperatoris dicit. v. Gundlingiana IV. p. 68. *Urs.*

46) *Liezca.* In diplomate Ottonis III. an. 997. in Sagittarii Antt. Magdeburg. p. 233. vocatur *Lietzeche*, iam *Lietzkau*, *Lietzke* vicus Magdeburgum et Serveſtam interiacens, in colle ſitus, olim monaſterio Ord. S. Benedicti clarus, qui nunc genti Muenchhauſeniae paret. *Urs.*

47) *pauſatione S. Mariae Virginis.* Eſt dies XV. Auguſti, quo feſtum Aſſumtionis ſeu Dormitionis Mariae celebratur. v. Haltaus Calendar. med. aevi p. 116. et Annal. Saxonem p. 403. *Urs.*

48) *proficiscitur.* Haec de Ricdago Abbate et ſequentia Ann. Saxo Annalibus ſuis non inſeruit. *Urs.*

49) *excelſae.* Incipit Cod. Dr. folium 107. cui nihil deeſt, quod tamen praeter vagam declamationem nihil continet, quare Reineccius omiſit. Ego vero Leibnitiana p. 381. et 382. collata denuo inſerui. *Urs.*

50) *verum non ſunt.* Sic prima manus Cod. Dresd. habet. Pro quibus verbis antiqua manus correxerat *converſatio*, quod non placet, uti plura iſtius loci. *Wa.*

51) *ſcriptura.* ſcil. Auguſtinus in Pſalm. LXIII. p. 650. *A.*

52) *diploide.* Diplois eſt pallium duplici panno ſubdititio munitum. *Urs.*

crescit, cuius profectu multorum diminutio gemit? Certe non id firma ſtabilitate ex-
altatur, ſed lugubriter quandoque degradatur. Si ſileat veritas Chriſtus 53) eiusque
praecones linguam mordeant omnes, cum ne hoc totum per omnia bene limatum.
Tuba ſonat evangelica, nihil opertum fore 54), quod non revelabitur. Poſtquam vo-
luntati noſtrae in omnibus ſatisfecimus, ineffabile malum diſſimulato facinore perpeſſi
ſumus; fragilis naturae nos commortales ſumus, et omnia nutu ſuo pondera in terram
ferri non neſcimus. Reſipiscenda reſpiciamus admonentes, neque ſpernemus, promiſſa
fidelibus cunctis praemia cum mandatorum obſervatione divinorum acquiramus. Non
videamur noſtris anteceſſoribus meliores, quorum pariter decepti in varia ſpecie recti
his ſumus nimis inaequales. Nemo irascatur, cum propter Deum familiariter ab ali-
quo arguatur. Caritas benigne a cunctis ſuscipiatur, et ob recompenſationem ſuper-
nam veritas nuda ſufferatur. Optet fidelium ſupplex petitio omnium neceſſariam de
rebus his et de criminibus aliis a Chriſto indulgentiam; et ego longe digreſſus repe-
tam inceptae narrationis curſus.

Ordinatis legionibus Rex inde progreditur, et Regina celeriter reverſa optatum An. 1005.
dilecti ſenioris ſui in Saxonia ſollicite praeſtolabatur adventum. Exercitum autem no- A. S.
ſtrum cum prosperitate ad locum, qui *Dobraluh* dicitur, in pago *Luzici* 55) venien-
tem, *Heinricus* 56) et *Iarimirus* duces ad ſupplementum eiusdem cum ſuis properan-
tes, laetificant, maioreque conſilii et fortitudinis ſpe 57) roborant. Hic ducibus 58)
corruptis et ſua defendere cupientibus per ſolitudines paludesque circumductus admo-
dum gravatur, et ne cito ad hoſtem laedendum perveniret, invida eorum malignitate
tardatur. Inde provinciam *Nice* 59) vocatam itinere attingentes iuxta *Spreuuam* flu-
vium caſtra metatus eſt. Hunc cum hoſtem ex latere abdito nocentem *Thiebernus* 60)
miles egregius comperiret, ob laudem ſibi ſpecialiter uſurpandam optimos e conſociis
clanculum eligendo convocans, eum dolo intercipere tentat. Qui ſatis providus, ut
ſic melius ſequentes laederet, inter lignorum condenſitatem iacentium fugit, et ſagittis,
quibus maxime defenduntur, more ſolito remiſſis 61), primo hunc, poſteaque *Bern-*
hardum, *Iſin* et *Bennonem*, Arnulfi praeſulis inclitos ſatellites 62), cum aliis commi-
litoni-

53) *Si ſileat veritas, Chriſtus* cet. Sic Dresdenſis. *Wa.*

54) *nihil opertum fore.* Cod. Dresd. addit: *quod non revelabitur.* Recte, abeſſe enim non poteſt. *Wa.*

55) *Luzici.* Cod. Brux. vitioſe *Luidcke* et Ann. Saxo *Liudice.* *Urs.*

56) *Heinricus*, Ann. Saxo addit: *frater reginae.* *Urs.*

57) *ſpe* Sic Dresd. non *ſpiritu*, uti Vrſ. exſcripſerat. *Wa.*

58) *ducibus*, ſc. viae, itineris, quibus exercitus uſus eſt. *Urs.*

59) *Nice.* Pagus Nice fluminibus Neiſſae et Sprevae interiacens maximam partem circuli Goerlicenſis complexus eſt. v. Chron. Gottwic. p. 705. Iunkeri Geogr. med. aevi p. 260. *Urs.*

60) *Thiedbernus*, Comes Merſeburgenſis, de quo ſupra. *Urs.*

61) *remiſſis.* Putat ſagittas miſſiles, hamatas. *Urs.*

62) *ſatellites.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *milites.* *Urs.*

litonibus multis VIII. Id. Septembris incautos proſtravit et deſpoliavit. Ob haec Rex cum omni ſuimet comitatu dolore concutitur et ob hoc Bolizlauus doluiſſe a non nullis veracibus perhibetur. Poſt haec *Luizizi* 63) noſtris pridie quam ad Oderam fluvium venirent, ſociantur, deos 64) ſuimet praecedentes ſubſecuti. Quamvis autem de his aliquid dicere perhorreſcam, tamen ut ſcias, lector amate, vanam eorum ſuperſtitionem, inanioremque populi iſtius executionem, qui ſint, vel unde huc venerint ſtrictim enodabo.

Eſt urbs quaedam in pago *Riedirerun* 65) *Riedegoſt* 66) nomine, tricornis, ac tres

63) *Luizici.* Ann. Saxo p. 403. rectius legendum ſuadet *Liutici.* *Urs.*

64) *Deos,* ſcil. effigies, ſimulacraque idolorum. Ann. Saxo: *Dominos ſuos ſe praecedentes ſecuti.* *Urs.*

65) *Riedirerun,* Cod. Brux. habet *Rederivi,* Reineccius, Maderus et Leibn. *Redariorum.* Redarii, qui et *Riaduri* ab Helmoldo Chron. Slavor. Lib. I. c. 21. p. 48. vocantur, Stetinenſium fines inter Parum et Viadrum incoluere, in confinio ſcil. Ducatus Meklenburgici et Pomeraniae. Redarios et *Tolenzos* Helmoldus l. l. pro eadem gente accipit. *Urs.*

66) *Riedegoſt.* Nomina idoli et urbis promiscua habet Ditmarus. Verum huius antiquiſſimae et Redariorum celeberrimae urbis nomen fuit *Rethra,* quam prolixe deſcribit Adamus Bremenſ. Lib. II. c. 11. et inde repetit Helmoldus Lib. I. c. 2. et 21. Idem Adamus Lib. IV. c. 13. Rethram metropolin Slavorum vocat, quam hodie Stargardiam dici opinantur. Cranzius Vandaliae Lib. III. c. 4. Abelius in Antt. Saxon. P. II. p. 374. et alii. Gundling in antiquiſſ. hiſt. marchionatus Brandeburg p. 417. vicum *Olden-Reſe* ad lacum Tollenſem in eius loco ponit. Idolum, quod ibi fanum habuit, ab Adamo, Helmoldo et aliis appellatur *Redegaſt, Ridegaſt, Radegaſt* etc. meminit eius etiam Emſerus in vita Bennonis episcopi Misnenſis. Nomen eius hodienum ſupereſt in quodam amne Meclenburgico, et aliis locis. Imago eius deſcribitur in veteri Chronico Saxonico, a Sagittario in hiſt. Bardevici c. 2. §. 19—25. et a Bangerto in annot. ad Helmoldum p. 126. qui et imaginem eius aere excudendam curavit. *Urs.* — Noſtrum hunc Ditmari locum optime illuſtravit *Masch* in *gottesdienstlichen Alterthümern der Obotriten aus dem Tempel zu Rhetra am Tollenzer See. Berl.* 1771. 4. cuius quaedam huc afferre haud ineptum ſit. Et primo quidem urbis Rhetrae locum ait nunc occupare pagum *Prilwitz* in tractu Megalopolit. Strelitienſi, qui gentis Bredoviae fundus eſt; ibi enim ante centum, et quod excurrit, annos, imagines idolorum, pateras et alia eruta eſſe (Praefat.) — Ditmarus, quae narrat, ex ore Venedi alicuius hauſiſſe videtur, quod patet ex voce *Luaraſici,* quae ex Venedico *Hlawaraze* effictum eſt (p. 53.) (Vocem *Hlawaraze* ſignificare *omnipotentem* docuit Frenzel in Hofmanni Scriptt. rerum Luſat. T. II.) — Quod ab Adamo Bremenſi discedit aliquando episcopus Merſeb. id eo factum, quod ille de antiqua urbe, an. 955. regnante Ottone I. diruta, hic de reſtaurata an. 1150. vel 1157. ſub Henrico Leone funditus deleta loquitur. (p. 9.) — Ad ipſum textum quod attinet, Ditmarum Maſchius putat nomen urbis cum nomine idoli *Riedegaſt* (lectio Codicis Dr. *RiedegOſt* firmatur inſcriptione idolo Fig. I. p. 52. inſculpta) confudiſſe, vel librarium lapſum eſſe, qui *nomine* pro *numinis* poſuerit. — *Tricornis* nihil aliud ſignificare poteſt, quam tres colles intra lacum, qui urbem circumdat, fuiſſe. — Lectio: *tres in ſe continet portas,* ſine dubio falſa, legendumque *tres partes,* quarum duas incolebant cives, in tertia, eaque minima nil niſi fanum fuit (p. 19.) *Vexillum* denique, cuius Ditmarus meminit, alatus eſt draco (cf. Ammian. Marc. XVI, 10;) cum epigraphe *Zirnitra.* (p. 119. Fig. 34.) Haec igitur Maſchius, qui, cum adverſarium nactus eſſet Thunmannum, fortiter ſeſe defendit in *Beyträgen zur Erläuter. obotrit. Alterthümer.* Schwerin 1774. 4. *We.*

tres in ſe continens portas 67), quam undique ſylva ab incolis intacta et venerabilis circumdat magna. Duae eiusdem portae cunctis introeuntibus patent; tertia, quae Orientem reſpicit et minima eſt, tramitem ad mare iuxta poſitum et viſu nimis horribile monſtrat. 68) In eadem eſt nil niſi fanum de ligno artificioſe compoſitum, quod pro baſibus diverſarum ſuſtentatur cornibus beſtiarum. Huius parietes variae deorum dearumque imagines mirifice inſculptae, ut cernentibus videtur, exterius ornant; interius autem dii ſtant manufacti, ſingulis nominibus inſculptis, galeis atque loricis terribiliter veſtiti, quorum primus *Luaraſici* dicitur, et prae caeteris a cunctis gentilibus honoratur et colitur. Vexilla quoque eorum niſi ad expeditionis neceſſaria, et tunc
382 per pedites, hinc nullatenus moventur. Ad haec curioſe tuenda miniſtri ſunt ſpecialiter ab indigenis conſtituti, qui cum huc idolis immolare, ſeu iram eorundem placare conveniunt, ſedent hi duntaxat, caeteris adſtantibus, et in vicem clanculum muſſantes terram cum tremore infodiunt, quo ſortibus emiſſis rerum certitudinem dubiarum perquirant. Quibus finitis cespite viridi eas operientes equum, qui maximus inter alios habetur, et ut ſacer ab his veneratur, ſuper fixas in terram duorum cuspides haſtilium, inter ſe transmiſſorum ſupplici obſequio ducunt, et praemiſſis ſortibus, quibus id exploravere, prius per hunc quaſi divinum denuo augurantur, et ſi in duabus his rebus par omen 69) apparet, factis completur; ſin autem, a triſtibus populis hoc prorſus omittitur. Teſtatur idem antiquitas errore deluſa vario, ſi quando his ſaeva longae rebellionis asperitas immineat, ut e mari praedicto aper magnus et candido dente e ſpumis lucescente exeat, ſeque in volutabro delectatum terribili quaſſatione multis oſtendat. Quot regiones ſunt in his partibus, tot templa habentur, et ſimulacra daemonum ſingula ab infidelibus coluntur, inter quae civitas ſupra memorata principalem tenet monarchiam. Hanc ad bellum properantes ſalutant, illam proſpere redeuntes muneribus debitis honorant, et quae placabilis hoſtia diis offerri a miniſtris debeat, per ſortes ac per equum, ſicut praefatus ſum, diligenter inquiritur. Hominum ac ſanguine pecudum ineffabilis horum furor mitigatur. His autem omnibus, qui communiter Luitici vocantur, dominus ſpecialiter non praeſidet ullus. 70) Unanimi conſilio ad placitum ſuimet neceſſaria discutientes, in rebus efficiendis omnes concordant. Si quis vero ex conprovincialibus in placito his contradicit, ſuſtibus verberatur, et ſi forinſecus palam reſiſtit, aut omnia incendio et continua depraedatione perdit, aut in eorum

67) *portas.* Cod. Brux. addit: *unaquaeque per ſingula cornua.* *Urs.*

68) *monſtrat.* Cod. Br. adiicit: *quae nulli facile patet.* *Urs.*

69) *par omen.* Sic melius Cod. Dr. et Brux. Editiones: *par omnium,* nullo commodo ſenſu. — Paullo poſt: *ſaeva longae* itidem editores *ſeu a longe,* male habent. *Urs.*

70) *non praeſidet ullus.* Locus, qui crucem fixit hiſtoricis. Fuere adeo, qui ſpuriam lectionem coniicerent, eamque ſic emendandam exiſtimarent: *non praeſidet unus.* Sed ſalva ſunt omnia in Codd. nec emendatione egent. Slavica nempe Luiticiorum ſ. Wilzorum natio in varias gentes, easque peculiaribus nominibus notatas diviſa fuit, quarum ſingulae quidem regulos vel duces ſuos habuere, ut ex loco Witichindi ap. Meibomium T. I. p. 647. videre licet; ſed nullus erat dominus, qui ſummam imperii in univerſam nationem obtineret. *Urs.*

rum praeſentia pro qualitate ſua pecuniae perſolvit quantitatem debitae. Infideles ipſi
et mutabiles ipſi immutabilitatem ac magnam exigunt ab aliis fidem. Pacem abraſo
crine ſupremo et cum gramine datisque affirmant dextris. 71) Ad hanc autem pertur-
bandam et facile pecunia corrumpuntur. Hi milites quondam ſervi, noſtrisque iniquita-
tibus tunc liberi tali comitatu 72) ad regem auxiliandum proficiscuntur. Eorum cum
cultu conſortia, lector, fugias, divinarum mandata ſcripturarum auscultando 73) adim-
ple, et fidem, quam Athanaſius profitebatur episcopus, discens, memoriterque retinens,
haec, quae ſupra memoravi, nil eſſe, probabis veraciter. 74)

Inde mox imparibus ducibus inaequales turmae usque ad Oderam fluvium per-
venientes fixerunt tentoria iuxta amnem, qui *Pober* dicitur Slavonice, *Caſtor* latine. 75)
Quos Bolizlauus munitis littoribus praeſati fluminis cum exercitu grandi in *Crosno* 76)
ſedens ullo modo transire prohibuit. Sed cum Rex VII. dies ibidem moratus naves
atque pontes pararet, divinus reſpectus miſſis ſpeculatoribus ſuis vadum oſtendit opti-
mum, quem ſex legiones in ipſo diei crepuſculo iuſſu regis intrantes incolumes eo
fruuntur. 77) Quod eminus agnoscentes Bolizlavi cuſtodes triſte nuncium ac incredi-
bile ſeniori ſuimet celeriter detulerunt. Hic tandem per tres vel amplius legatos cer-
tus effectus amotis propere caſtris ipſe cum ſuis pluribus ibidem relictis rebus ſugit.
Id Rex cum ſuis caute conſiderans, Chriſto laudes cum clero et omni populo alta
voce cecinit, et cum ſecuritate flumen pertransiit. Hi autem qui praeceſſerunt, ni
Luiticios diu tardantes expectarent 78), hoſtes in tentoriis improviſos opprimerent.
Quos noſtri alacriter inſequuti, veluti ſugaces cervos perſequi cum non valerent, ad
conſocios revertuntur. Profectus eſt inde Rex, et usque ad abbatiam, quae *Mezerici*
dicitur,

71) *affirmant dextris.* Iunctis manibus, et data fide pax promiſſa et inita fuit moribus priscis et hodiernis. Inde in charta ap. Schilterum in Theſ. Antt. Teuton. T. III. p. 327. *Fried macht man mit dem Handschlag.* Inde etiam intelligimus, quare *Treugae* ſub nomine *des Handfrieden* veniant in iure Weichbild. art 85. 114. et Conſtitutionibus Imperii Frider. II, Rudolphi I, Alberti I. de pace ſervanda, a Lehmanno, Schiltero et Goldaſto editis. *Urs.*

72) *comitatu.* ſc. idolorum ſuorum. *Urs.*

73) *auscultando.* Cod. Brux. *ſectando* qui et paullo poſt pro *discens* habet *attendens.* *Urs.*

74) *veraciter.* Repetit Cod. Leibnitii quae iam dixerat: *Hi ſupra memorati milites, quondam ſervi — auxilium ſereudi cauſa pervenerunt.* *Urs.*

75) *Pober — Caſtor latine.* Ditmarus primus, quantum equidem memini, et ſolus eſt, qui ea ratione nomen huius fluminis Latinum reddidit, nec quisquam eius veſtigia legit praeter Ann. Saxonem, fidiſſimum eius deſcriptorem. *Urs.*

76) *Crosno.* Vrbs Sileſiae in finibus Marchionatus Luſatiae infer. *Croſſen.* Ab Ann. Saxone vocatur *Crozne.* *Urs.*

77) *fruuntur.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *transierunt.* *Urs.* — Fortaſſe legere poſſis: *ſeruntur. Wa*

78) *tardantes exſpectarent.* Reineccius pro *ni Luiticios* poſuit: *cum Luiticios*, et ex ingenio ſuo addidit: *evenit, ut hoſtes*, quem ſecuti ſunt Maderus et Leibnitius. Cum Cod. Dresd conſentit Ann. Saxo. *Urs.*

dicitur, perveniens, annualem ibi *Thebaidae legionis feſtivitatem* 79), qua maxima
tunc veneratione potuit, complere ſtuduit, et ne monaſterium hoc ac abſentium man-
ſiones monachorum, aliquam a ſuis pateretur moleſtiam, ſtuduit prohibere. 80) De-
hinc hoſtem in nulla ſuimet urbium pernoctare praeſumentem proxima quaeque va-
ſtando proſequitur, et non longius quam duo milliaria ab urbe *Poſnani*, rogatus a
ſuis primatibus, conſedit. Exercitus autem in colligendis frugibus, caeterisque rebus
neceſſariis diviſus, magnum ab inſidiantibus inimicis ſuſtinuit damnum. Interim per fi-
dos interceſſores regis gratiam Bolizlauus petiit, et exaudiri mox promeruit. *Tagino*
archiepiscopus cum aliis familiaribus regis ad civitatem praedictam a Bolizlauo rogatus
venit, et cum iuramentis ac commendationibus 81) condignis firma pacis foedera apud
eundem pepigit. Laeti tunc revertuntur noſtri, quia itineris longitudine et nimia fame
cum intermixta belli aſperitate magnum ſufferebant laborem.

Poſthaec Rex in noſtris partibus, erutis totius nequitiae auctoribus, optatae ſecu-
ritatis proſpera ſolidare ſummopere nititur, et *Bruniconem* inclitum ſatellitem in Mer-
ſeburch, e Sclavis autem optimos, *Boriſen* et *Nezemuiſclen* 82), cum caeteris ſauto-
ribus in *Uueleresleuo* 83) laqueo ſuspendi praecepit. Saepe cum Sclavis in *Uuiribeni* 84)
iuxta Albim poſitam conventione habita, nolentibus ſeu volentibus his neceſſaria regni
ſuimet tractavit atque potenter finivit. *Arnaburch* 85) prius devaſtatam ob defenſio-
nem patriae renovavit, quaeque diu hinc iniuſte ablata erant, reſtituit. Synodali iudicio
183 iniuſtas fieri nuptias, Chriſtianosque gentilibus venundari, praeſens ipſe canonica et
auctoritate apoſtolica prohibuit, Deique iuſtitiam ſpernentes ſpirituali mucrone 86) in-
terfici praecepit.

Interea

79) *Thebanae legionis feſtivitatem.* Hoc eſt, diem S. Mauritii, qui eſt 22. Septembris. A miſſa ſolemniſſima, quae in honorem Mauritii eiusque vexilli et legionis Thebaicae quotannis habebatur, dictus hic dies fuit *Heermeſſe.* v. Haltaus Calendar. med. aevi p. 127. *Urs.*

80) *prohibere.* Iam nona vice antiquitas Cod. noſtri firmatur nomine Werneri episcopi adſcripto. *Urs.*

81) *commendationibus.* Ann. Saxo habet *emendationibus.* *Urs.*

82) *Nezemuisclen.* Editiones ſiniſtre ponunt *Neſemuschlen.* Corrupta eſt etiam lectio Ann. Saxonis *Vecemisclen.* Nomen, quod Cod. Dr. habet, eſt mere Slavicum, et, ni fallor, idem eſt, quod gerunt nobiles veteris proſapiae et multarum imaginum, *a Nieſcmeuſchel.* *Urs.*

83) *Uueleresleuo.* Wallersleben, pagus ducatus Magdeburgici. *Urs.*

84) *Uuiribeni.* Werben, oppidum, ad quod Havela influit Albim. *Urs.*

85) *Arnaburch.* v. ſupra Lib. III. Diploma Henrici II. ſuper reſtitutione civitatis Arnaburg, dat. Mulinhuſen VII. Id. Aprilis an. 1006. Indict. IV. anno regis quarto, exſtat in Sagittarii Antt. Magdeb. p. 257. ſ. *Urs.*

86) *ſpirituali mucrone.* Innuit anathema, *interdictum, excommunicationem*, ſive ſacris aliquem interdicere, ut in numero impiorum et ſceleratorum habeatur. *Urs.*

An. 1006. A. S. Interea *Balduinum* ducem *Uulandariorum* 87) iuventus et rerum affluentia ac mala iniquorum inflatio adverſus Regem armavit, et *Valentinam* urbem 88) poſſidere poteſtatique ſuimet ſubdere ſuaſit. Quod Rex ubi primum comperit, ipſe cum ſignis 89) militaribus accedens, eripere eandem aſſidua pugnatione tentavit, et nil proficiens abiit, expeditionem ſuam in proxima aeſtate ſuper Balduinum fieri Orientalibus et Occidentalibus firmiter indicens. Advenit optatum tempus, exercitus grandis colligitur,
An. 1006. A. S. et a Rege cum eodem ad *Scellam* fluvium 90) pervenitur; ibi ſe Balduinus armato milite praeſentans, transitum regi prohibere fruſtratoria ſpe nititur, ſed prudenti quorundam conſilio noſtri navibus alio latenter transvecti eiusdem nimiam praeſumtionem ex improviſo irruentes confundunt. Fugiente eo Rex in Chriſto victore laetatur, flumen transgreditur, vicinitatemque contiguam populatur. Cum autem ad Abbatiam, quae *Gent* dicitur, veniret, a confratribus illius eccleſiae ſusceptus, loco eidem et bonis appertinentibus cunctis pepercit. Tandem Balduinus magna neceſſitate coactus humili ſupplicatione veniam impetrat, et non longe poſt per manus regis miles effectus 91), *Uualecorn* 92) et praenominatam urbem (Valentiam) in beneficium adipiscitur. [Menſe Iulio XII. Kal. Auguſti *Gisla*, venerabilis matrona et mater Regis noſtri inclita obiit et Ratisbonae ſepelitur.] 93) Pacificatis tunc partibus his 94) generale concilium in *Frankenuordi* a rege ponitur, et hoc ab omnibus Cisalpinis antiſtitibus viſitatur. Cauſam vero praecedentem, lector, auribus accipe!

Rex

87) *Vulandariorum.* In Cod. nomen aliquantulum attritum, hinc a Reineccio et reliquis omiſſum eſt. Quantum vero e reſiduis literarum veſtigiis divinare licet, prima ſcriptura ea ipſa fuit, quam ſupra dedimus, et manus antiquior margini adſcripſit *Flandriae.* Ann. Saxo habet *Flandrenſem.* *Urs.*

88) *Valentinam urbem.* Valenciennes, Valentinianae, urbs celeberrima Comitatus Hannoniae, in Marchia Franciae et Lotharingiae ſita. Facta eſt haec urbis oppugnatio an. 1006. teſte Sigeberto Gemblac. et Alberici Chronico P. II. p. 44. *Urs.*

89) *Signis.* non *ſuis* militaribus habet Cod. Dr. rectius. *Wa.*

90) *Scellam fluvium.* Eſt *Scaldis, die Schelde.* *Urs.*

91) *miles effectus.* ap. Reineccium et Maderum deſiderantur. Leibnitius adnotationibus e codice ſuo intulit. Cod. Dresd. habet: *per manus regis effectus Uualecorn.* Sed vocabulum *miles* per incuriam librarii hic eſſe omiſſum, quis non videt? praecipue, cum Ann. Saxo legat: *per manus miles Regis effectus.* *Urs.*

92) *Uualecorn.* Walachria, Walchern primaria inſula Comitatus Seelandiae, quam Alcuinus Caroli M. hiſtoriographus inſulam Oceani vocat. v. Chron. Gottwic. p. 844. Scriptores rerum Belgicarum omnes Seelandiae inſulas datas tum Balduino intelligunt. *Urs.*

93) *ſepelitur.* Haec de obitu Giſelae a Reineccio et Madero praetermiſſa, addito inſertionis ſigno in margine Cod. Dresd. a manu ſatis vetuſta adduntur. Eadem inſeruit textui ſuo e Cod. Brux. Leibnitius. Obiit pia mater Henrici 1007. ut Ann. Saxo iisdem, quibus Cod. noſtro, verbis p. 408. obſervat. *Urs.*

94) *partibus his.* Ann. Saxo *occiduis.*

Rex a puero quandam ſuimet civitatem, *Babanberg* nomine, in orientali Francia ſitam, unice dilectam prae caeteris excoluit, et uxore ducta eandem ei in dotem dedit. 95) Poſtquam autem ad regni curam divina miſeratione promotus ſemper tacita mente ibidem episcopatum conſtruere geſtit. Sed quia, ut Flaccus teſtatur, dimidium facti, qui (bene) cepit, habet; novam ibi inchoat eccleſiam cum cryptis duabus et perficit. Omnia autem, quae ad divinum pertinuere miſterium 96) paulatim congregans, *Heinricum* Uuirciburgenſem episcopum ſibi multum familiarem, ut propoſito animi ſuimet aſpirare voluiſſet, parochiamque in pago, qui a *Radinzca* fluvio nomen ſortitur, poſitam concederet, ſibi concambio vendicandam, ſaepe rogavit. Dilecti ſenioris iuſtas petitiones praeſul benigne ſuscipiens ea ratione conſenſit, ut pallium ſuae permittens eccleſiae, Bauenbergenſem ſibi ſubderet paſtorem, hocque baculo ſuimet regi dato, et quodam praedio pro commutatione praefata tradito clam firmavit. Cum vero ſe archipraeſulatum nullatenus adipisci poſſe ſentiret, promiſſa complere renuens ad concilium vocatus ſupra memoratum venire noluit. 97) Confidentibus ibidem ordine Archiepiscopis cum omnibus ſuimet ſuffraganeis Rex 98) humotenus proſternitur, et a Uuilligiſo antiſtite, in cuius dioeceſi ſynodus habebatur, elevatus, cunctis praeſentibus talia fatur. 99) *„Ob recompenſationem futuram Chriſtum haeredem elegi, quia in ſobole acquirenda nulla ſpes remanet mihi; et quod praecipuum habui, me ipſum cum modo acquiſitis ſeu acquirendis in ſacrificium patri ingenito iam dudum ſecreto mentis obtuli. Episcopatum in Bauanberga cum licentia antiſtitis mei facere hactenus concupivi, et hodie iuſtum hoc perficere volo deſiderium. Ob hoc*

V 2 *ſerenis-*

95) *in dotem dedit.* Probant ex hoc loco privilegium quoddam Bambergenſe, nomine *ſericei fili D. Cunegundis* ſignatum. Henricus II. ſcilicet Comitatum Bambergenſem, mortuo Comite Reinholdo vacantem, et hereditario iure ad ſe devolutum eccleſiae dicare, et Bambergae episcopatum fundare conſtituit. Hunc igitur in finem non ſolum ampliſſimis terris et reditibus e proprio patrimonio quaeſitis eccleſiam hanc episcopalem dotavit, ſed et eandem aſſenſu Pontificis ab omni Metropolitani poteſtate exemtam, immediate ſedi apoſtolicae Romanae ſubiecit. Inſuper Caſp. Bruſchius de episcopis Germaniae c. 15. p. 236. primus omnium perhibet, conſtituiſſe Henricum imperatorem, ut ſeculares quatuor S. R. I. electores feuda electoratus ab episcopo Bambergenſi, ut vaſalli a ſuo directo domino petere neceſſe haberent. Quod inſigne privilegium vulgo *ſericatum Divae Cunegundis filum* appellant. Hinc natum iam tritum vetuſtate proverbium eſt, Bambergam beneficio fili cuiusdam ſerici optime eſſe munitam. Sed falſitatem commenti huius Bruſchiani ſolide evicit C. W. Gaertnerus in Diſſ. de S. R. I. Electorum, inprimis Saxoniae feudis et officiis Bambergenſibus L. 1726. *Urs.*

96) *miſterium.* Maderus et Leibnitius praeeunte Reineccio minus recte *miniſterium.* In Ann. Saxone ita legimus: *omnia, quae ad divinum cultum et miniſterium pertinent.* *Urs.*

97) *noluit.* Praepoſtere in omnibus editionibus legitur *voluit.* *Urs.*

98) *Rex.* Addit Cod. Brux. *humillimus.*

99) *talia fatur.* Leibnitius e Cod. Antverp. hoc exordium ſermoni praemittit: *Domini et patres glorioſi! a mea parvitate huc asciti hodie conveniſtis, et, quamobrem vos asciverim, veſtris auribus aperiam, precorque omnium veſtrûm clementiam, ut in his, quae, ſpero, mihi divina gratia inſpiravit, amore Chriſti inflammanti faveatis.* Iisdem verbis leguntur ap. Ann. Sax. *Urs.*

ſereniſſimam veſtrimet interpello pietatem, ne abſentia eius, qui apud me voluit obtinere, quod mihi non licuit huic concedere, propoſitum voluntatis meae queat impedire, cum in baculo eius mutuae confirmationis ſigno clarescat, hunc non propter Deum, ſed ob dignitatis nullatenus adipiscendae dolorem fugiſſe. 100) *Moveat omnium corda praeſentium, quod per ambitionem ſuam ſanctae matris eccleſiae augmentum annullare, cum nugigerula legatione praeſumit. Ad haec firmiter conſtituenda contectalis meae praeſentis et unici fratris et cohaeredis mei, larga benignitas aſpirat, et ſibi placita adimpletione his me eadem reſtituere utique pro certo ſciat. Si quando autem episcopus venire et promiſſa dignatur ſuſcipere, paratum me ad omne, quod verbis bonum videtur, procul dubio inveniet."* Finitis talibus alloquiis *Beringerus*, antiſtitis Heinrici capellanus, ſurrexit, *propter timorem Regis ſeniorem ſuum huc non veniſſe, et detrimentum eccleſiae ſibi a Deo commiſſae in aliquo fieri nunquam laudaſſe teſtatur, et obſecrat cunctos praeſentes per Chriſti amorem, ne talia fieri abſente eo futurum ſibi in exemplum paterentur.* Privilegia eiusdem ibi alta voce recitantur. Inter haec quotiens Rex anxiam iudicum ſententiam nutare proſpexit, toties proſtratus humiliatur. Tandem archiantiſtite Uuilligiſo, quid de his faciendum foret iudicio perſcrutanti, Tagino primus reſpondit, haec tunc ſecundum regis eloquium legaliter fieri poſſe. 1) Cunctis praeſentibus eius ſermonem tunc affirmantibus et ſubſcribentibus, *Euerhardo* tunc Cancellario cura paſtoralis a rege committitur, et hic a praefato archipraeſule eodem die conſecratur. 384
Poſt haec autem Heinricus antiſtes auxilio confratris *Hiriberti* regis gratiam et adimpletionem ſibi placitam acquiſivit.

Sed quia raro illucescit ſerenitas, quam non ſequatur caliginoſae nubis obſcuritas, Regi Paſcha Ratisbonae celebranti de *Luiticis* et ab his, qui a civitate magna *Luibni* 2) dicta miſſi fuerant, et a Iarimiro duce Bolizlauum multa ſibi contraria moliri cupien-

100) *fugiſſe.* Sic Cod. Dr. melius, quam editiones: *fuiſſe.* *Wa.*

1) *legaliter fieri poſſe.* Hanc ſententiam dedit Leibnitius ex Cod. ſuo cum aliqua variatione: *haec tunc iuſta voluntas et petitio regis conſenſu omnium veſtrûm legaliter poteſt impleri.* His accurate reſpondet Ann. Saxo. *Urs.*

2) *Luibni.* Lubenam, urbem Marchionatus Luſatiae inferioris intelligunt *Schoetgenius* in *diplomat. Nachleſen* P. I. p. 249. ſ. *Iunkerus* in Geogr. med. aevi p. 254. *Matthei* in libello *de Lubena olim magna* 1727. 4. edito, et, quod miror, etiam *Ritter* in *der ältest. Gesch. von Meiſſen* p. 135. Dithmarus aperte de urbe Luiticiorum ſive Slavorum Pomeranorum, minime vero Luſatorum loquitur. In Ann. Saxone nomen mutilum *Luvirm* exſtat, ex quo nihil proficimus. *Cruegerus* in *Origg. Luſat.* p. 166. ſ. de ſinceritate nominis, ut eſt in editionibus, dubitavit, et de alia Luiticorum urbe olim illuſtri, *Iulini* dicta, coniecturam propoſuit. Equidem non nego, ſcripturam Codicis Dresd. eſſe a prima manu *Luilni*, a ſecunda *Livulni*, ſed lectio noſtra *Luibni* ſalva eſt. Poſita erat in provincia Luiticiorum urbs, quam proprio vocabulo *Lubin, Lubinum, Luwina* nominant hiſtoriar. ſcriptores, Burchardus Abbas in Chron. Vrsperg. p. m. 294. Adamus Bremenſ. Lib. V. c. 45. Biographus S. Ottonis, episcopi Bamberg. in Ludewigii Scriptt. Bambergenſibus Lib. II. c. 36. p. 687. et Cranzius in Vandalia Iaromirum, Pomeraniae ducem an. 1209. in locum antiquae urbis Lubini *Stralſundum* condidiſſe narrat. cf. Chron. Gottwic. T. I. p. 675. 783. *Urs.*

cupientem afferebant, ſeque ad haec perficienda verbis ac pecunia ab eodem introduci affirmabant. Intimabant quoque ei, ſi hunc amplius in pace et gratia ſuimet haberet, ut ſervitutem eorum firmiter non teneret. Haec Rex cum ſuis principibus caute conſiderans, diverſaque ab his conſilii reſponſa percipiens, iniquae voluntati eorum in hoc conſenſit, quod generum ſuimet Hirimannum 3) illo mittens, condicta pacis foedera interdiceret. Quam legationem ab internunciis Bolizlauus comperiens, praefatum comitem, quamvis ad ſe prius 4) invitatum, non bene ſuscipit, et percepta ab eo narratione in multis ſe excuſat: *ſciat*, inquiens, *teſtis omnium Chriſtus, quicquid deinceps facturus ſum, id invitus implebo.* Poſt haec collecto exercitu pagum, qui *Morezini* 5) dicitur, iuxta Magadaburch iacentem populatur, et fraternitatem, quam in Chriſto cum Parthenopolitanis prius coniunxerat, hoſtili asperitate disrupit. Inde ad urbem, quae *Ziruuiſti* 6) dicitur, veniens, urbanos terrore gravi et hortatu dulci devictos ſecum vehebat. Hoc totum noſtri comperientes tarde veniebant, ac moroſius eos inſequebantur. Horum primicerius fuit *Tagino* archiepiſcopus, et haec omnia prius ſciens non bene providebat. Fui hic equidem cum illo, et cum nos omnes ad locum, qui *Iutriboc* 7) appellabatur, veniſſemus, viſum eſt ſapientiſſimis, non eſſe conſilium, hoſtes tam parva multitudine proſequendos, et reverſi ſumus; Bolizlauus autem *Luzici, Zara* et *Selpuli* 8) denuo occupat, et non longe poſt *Buduſin* civitatem praeſidio *Heri-*

3) *Hirimannum.* Marchionem Misnenſem et illo tempore etiam Milzenorum ſ. Budiſſinenſis Marchiae. *Urs.*

4) *prius.* Sic Cod. Dresd. non *ſaepius.* *Wa.*

5) *Morezini.* Ditmarus ipſe huius pagi ſitum in Ducatu Magdeburgico ponit. Fluvius Albi, Nutae, Stremmae et Iblae ſuperiori interiacet, et ripam fluvii Havelae attingit. Veſtigia eius nominis ſuperſunt in nomine vici Marzahn, prope oppidulum Prizerbe in Marchia media. v. Paullinum de pagis p. 158. Knauth de antiquis pagis principat. Anhaltini p. 43. Chron. Gottwic. T. I. p. 682. Beckmann hiſt. Brandenb. P. I. p. 107. ſ. *Urs.*

6) *Ziruniſti, Serveſta, Zerbſt.*

7) *Iutriboc.* Non univerſus pagus, ut voluit olim Loeſcherus, ſed oppidum *Ieterbock* cum praefectura in confinio circuli Electoralis Saxoniae, avulſum ab archiepiscopatu Magdeburgico vi pacis Weſtphalicae. *Urs.*

8) *Selpuli.* Pagus *Luſici*, de quo iam ſupra Lib. II. aliqua diximus, maximam Luſatiae inferioris, atque ideo circuli Electoralis Sax. partem complexus eſt, et, ut mea fert opinio, univerſum tractum Eliſtrae et Sprevae fluminibus interiacentem. — *Zara* vel *Zarowe* pagi ſitum optime ex quodam diplomate in Wilkii vita Ticemanni, eiusque cod. diplomat. p. 155. cognoſcimus: *Sarowe ex Slube usque ad fl. Bobere extenditur usque ad terminos Poloniae et usque ad terminos terrae Budeſinenſis.* Quaerendus ergo eſt in Luſatia inferiori, inter fluvios Slubbe et Bober in confiniis Marchiae, Sileſiae et Luſatiae ſuperioris, partemque circuli Gubenenſis una cum ditionibus Sommerfeldii et ipſius Soraviae occupabat. Iam anno 801. Tacgoltus de Bohemia Comes obtulit monaſterio Fuldenſi regionem ſuam, provinciolam ſcil. quandam ſitam iuxta Bohemiam, Sorawe nuncupatam. v. Broweri Antt. Fuldenſes p. 257. et Schannat Traditt. Fuldenſes n. 593. Vocabulum *Zara* Sorabico idiomate *auroram* ſignificat, quia haec ipſa provincia ampliſſimam Soraborum regionem Orientem verſus terminabat. cf. Magni Annales urbis Sora-

Herimanni comitis munitam socer invidus possedit. 9) Mittens autem nuncios suimet, urbanos postulat, ut urbem hanc sine utrorumque labore sibi redderent, et nullam a seniore suo ereptionem sperarent. Fit pax mutua ad VII. dies. Iste parat impugnationes, hi per legatum suimet a domino et a principibus regni suppliciter auxilium poscunt, se alios II. dies 10) hosti resistere promittentes. Venit marchio 11) *Herimannus* ad Magadaburg, *Uualterdum* tunc praepositum interpellans, omnesque specialiter per legatos evocat primates, quos multum hic tunc tardasse vehementer queritur, et tamen milites suos per internuncios solatur. Qui cum assidua Bolizlaui impugnatione laborarent, viriliterque diu resisterent, videntes nonnullos ex sociis eorum nutare, dominumque se ad liberandos non venisse, licentiam hinc exeundi cum omnibus, quae habebant, apud ducem praefatum impetrantes, urbem ei reddiderunt, tristesque patriam repedabant. 12)

An. 1008. A. S. Mortuo post Pascha Treverensis ecclesiae archiepiscopo venerabili *Luidulfo*, capellanus eiusdem *Athelbero*, frater reginae et immaturus iuvenis, plus timore regis, quam amore religionis communiter eligitur. Rex autem ut hoc audivit, prioris non immemor in germano eiusdem *Thiedrico* 13) non praemeditatae constitutionis, uxorem dilectam caeterosque suimet familiares de episcopatu eodem impetrando sollicitos sprevit, et *Meingardo*, Uuilligisi archipraesulis camerario, nobili secundum carnem viro, eundem dedit. Propter hoc subdolae generationis furor accenditur. *Palas* 14) a Treverensibus 15) contra regem firmatur, ac terra haec hactenus pacifica crebris concremationibus quatitur, et quicquid hi immites in dominum lenem prius peccaverunt, aequali lance receperunt. Quid hi omnes hic et in futuro examine dicturi sunt, quorum culpa ineffabili ecclesia mater incorrupta toties in filiorum suimet nece et despoliatione gemens, lacrimas a maxillis descendentes ante conspectum vindicantis Dei fundit? Tali praesumtione Rex commotus illo cum exercitu properat, archiantistitem inthronizatum ibidem consecrari, *Athelberonemque* excommunicari praecipiens; obsidione etiam continua 16) eos, qui Palas tuebantur, in tantum constrinxit, ut fame et assidua impugnatione defatigati, aut interius perire, aut in potestatem regis inviti deberent exterius venire. Quod ne fieret, *Heinricus* dux 17) improvisa calliditate impediens, eos exire illaesos apud regem obtinuit. Postquam vero de his rei certitudinem Rex inquisivit, gravitate mentis id ferens, ut in sequentibus referam, ultus est.

Soraviae. — In vero situ pagi *Selpuli* constituendo territorium inter urbes Lubenam et Teupitium, Storcaviam atque Bescoviam magis placet, quam circulus Calaviensis, quem ad pagum Lusici refero. cf. Beckmann hist. Brandeburg. P. I. p. 115. *Urs.*

9) *possedit.* Primus Milzenorum s. Marchiae Budesinensis Marchio fuit Hermannus. Describit eam Marchiam Saxoniae et Poloniae interiacentem Adelboldus biographus Henrici II. c. 22. Ab anno 1007. usque 1032. in ditione Polonorum fuit. Thiedericum Comitem Wettinensem eam a Conrado Imp. beneficii nomine possedisse, coniici potest ex Wipponis vita Conradi Salici et Annal. Hildesiens. ad an. 1032. et 1034. quia filius eius Dedo eam usque ad obitum i. e. ad an. 1075. tenuit. Tum demum hanc Marchiam Imperator dono dedit Wratislao duci Bohemiae, quam et eius successores diu obtinuere. *Urs.*

10) *alios II. dies.* Ann. Saxo habet *alios* VII. dies, et habuit a prima manu Cod. Dresdensis. *Wa.*

11) *marchio Herimannus.* sc. Milzenorum, marchionatus enim Misnensis dignitatem anno demum 1010. adeptus est. Quod bene notandum est, ne ex hoc loco, uti iam factum, mendose aliquis colligat, Guncelinum et Hermannum coniunctim in Marchiae Misnensis possessione fuisse. *Urs.*

12) *repedabant.* i. e. revertebant. v. Ind. Latinit. *Wa.*

13) *Thiedrico*, episcopo Metensi. *Urs.*

14) *Palas.* Sub hoc nomine venit palatium archiepiscopi et Electoris Trevirensis, *die Palz*, s. *Pfalz*, vetustissimum aedificium, altis muris, magnis et perspicuis fenestris, ex duris lapidibus constructum. Palatium nominabatur, quod, ut prisca edocent scripta, sedes antiquissima fuit et habitatio regum Francorum, in quo et Palatini comites domicilium habuerunt. v. Broweri T. I. Annal. Trevirens. L. X. p. 500. it. Schekmann medull. gest. Trevirens. c. 2. A magno hoc palatio diversum est suburbanum oppidulum, et castrum ad sinistram Mosellae ripam, paullo infra Trevirim urbem, quod hodie palatiolum, *das Pfalzel* vocatur. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 501. 515. *Palas* vero ap. Ammian. Marcell. XVIII, 2. ab his plane diversum est. *Urs.*

Interim antecessor meus (*Uuigbertus*) longa infirmitate detentus, diem sollicitus supremum praestolatur. Sed quaedam de eo ante conclusionem ad memoriam eiusdem expedire mihi libet. Hic ex optimis Turingiae australis parentibus originem, in Magadaburg autem ab *Oterico* disciplinae regimen sumsit. Hunc egregie educatum Gisilerus archiepiscopus sibi familiariter in servitium ascivit, et multo tempore secum habuit, beneficio singulari et archipresbiteriatus officio demulcens, novissime autem quaedam ei iniquorum assidua susurratione subtrahens, mentem eius in tantum abalienavit, ut relictis omnibus suis Heinrico regi, sicut praefatus sum, adhaereret, optimeque ei placeret. Fuerat enim egregius et statura et facie, facundia et voce pulcherri- An. 1009. A. S.
385 ma, sapiens in concilio 18), ac largitatis immensae; unde divina visitatione et tali virtute sacerdotalis gradum 19) ascendit. Qui in diebus sibi divinitus concessis haec suae acquisivit ecclesiae: *Sidegeshusun* et *Uuiribeni*, in Derlingun VIIII. mansos, ac in *Daluiui* VII. in *Ninstidi* III. de sua vero proprietate concessit in *Uppiisun* VII. mansos

15) *a Treverensibus.* Ann. Saxo a Lothariensibus. *Urs.*

16) *obsidione continua.* addit Ann. Saxo *per sedecim hebdomadas.* cf. Gesta Treviror. in Leibnitii Access. histor. P. I. p. 66. s. *Urs.*

17) *Heinricus dux.* Ann. Saxo addit, *Bavariae*, frater reginae. *Urs.*

18) *in concilio.* Ann. Saxo in colloquio. *Urs.*

19) *sacerdotalis gradum.* Sic recte Cod. Dr. in Genitivo, scil. respiciens ad id, quod de eius archipresbyteriatus officio dixerat. Reineccius, quia vitium grammaticale subesse credidit, posuit *sacerdotalem gradum.* *Urs.* — Possis tamen etiam in Cod. Dr. legere *sacerdotales gradus.* *Wa.*

ſos et ſaltum, qui *pulcher mons* [20]) dicitur. De libris, rebusque aliis divina reſpicientibus myſteria, multa contraxit. Nec minus quam decem annos toxicata [21]) *„laeſus potione, crebram paſſionem corporis et in menſe Martio maximum ſuſtinuit laborem. Si quid in eo ſuis vel alienis unquam occurrit contrarietatis, hoc ſtimulus fecit immenſae infirmitatis. Praedicatione aſſidua commiſſos a vana ſuperſtitione errores reduxit, lucumque* Zutibure [22]) *dictum ab accolis ut Deum in omnibus honoratum, et ab aevo antiquo nunquam violatum radicitus eruens, ſancto martyri Romano in eo eccleſiam conſtruxit, praeter hanc tertiam et quartam in Magadaburg, multasque alias ipſe dedicavit. Si quid in eum varium vulgus et ſaepe mentiens garrivit, bonis incredibile ſatis eſſe perſuadeo. Multi enim, cum alios culpant, ignorant, quod nemo ſine crimine vivit. Hic venerabilis vir quinque annos in episcopatu et ſex hebdomadas et dies quinque ſedit. Flebiliter ſaepe peracta confeſſione, et ab epiſcopis* Uuigone *et* Heinrico [23]) *in extremis eum viſitantibus percepta remiſſione Nono Kal. Aprilis feria tertia* [24]) *in Merſeburg de hac luce ad Chriſtum, ut ſpero, felix migravit. Sepultus eſt, ubi unus electorum Chriſti, dux*

20) *qui pulcher mons dicitur.* Nomina locorum hic memoratorum ita explicandi ſunt: *Sidegerhuſen*, ni fallor, eſt *Sotterhauſen* in praefectura Sangerhuſana; *Wiribini, Werben*, vel etiam *Werbelin* in praefectura Delitienſi; *Derlingun*, (alii Derdelungen. *Wa.*) Nieder-Roeblingen in praefectura Alſtadienſi; *Daluini, Thaldorf* in praefectura Querfurtenſi; *Nienſtedi, Nienſtaedt* in praefect. Sangerhuſana; *Uppuſun, Obhauſen* pagus Querfurto proximus. — Wigbertus episcopus, teſte Ditmaro, ex optimis Thuringiae auſtralis parentibus ortus, facile ibi plurima bona eccleſiae Merſeburgenſi comparare potuit. Ex his coniicere fortaſſe poſſis, illum ex antiquiſſima et nobiliſſima Dominorum Querfurtenſium ſtirpe progenitum fuiſſe. *Urs.*

21) *toxicata.* En novum Codicis Dresdenſis hiatum! Paginae ſecundae folii 114. finem facit vox *toxicata.* Sequens folium a recenti manu nota numeri 115. ſignatum orditur a verbis: *cum gratia regis.* Quid vero ineptius, quam quod habetur in editionibus Reineccii et Maderi de Wigberto, praedeceſſore Ditmari noſtri? *Nec minus quam X. annos toxicata cum gratia regis per Geronem praepoſitum vocavit.* Sed ſtatim inter utraque folia exciſum integrum folium attento Codicis ſcrutatori in oculos incurrit, quod particula membranae adhuc reſidua aperte teſtatur. Defectum ab improbo cultro factum feliciter ex Codice Antverp. explevit Leibnitius. Ex eo igitur me ſumſiſſe, quae ſequuntur, fateor. *Urs.*

22) *Zutiburc.* Non nomen eſt idoli Slavici, ſed querceti cuiusdam in diſtrictu Merſeburgenſi, quod ſacrum erat Diis Slavorum ibi cultis. Zowdzowy Sorabis ſua lingua numen eſt, cui quercus ſacrata eſt, vel quod quercubus praeeſt, *ein Eichgott.* Ab eius generis quercetis nomina habere videntur pagi Saxoniae ſuperioris *Zuttiwitz*, Zottewitz etc. cf. Chron. Merſeb. Brotuſii p. 462. *Urs.*

23) *Uuigone et Heinrico.* Wigone Brandeburgenſi et Herico Havelbergenſi. Ann. Saxo. *Urs.*

24) *nono Kal. Aprilis feria tertia.* Wigbertus, episcopus Merſeburgenſis, obiit 24. Martii 1009. quod teſtatur etiam Annal. Saxo p. 410. ita tamen, ut omittat *feria tertia*, quod falſum, eiusque loco ſcribendum *feria quinta.* Paullo ante Dithmarus Wigbertum ait per 5. annos, 6. hebdomadas et quinque dies ſediſſe, quod probe obſervandum: ex eo enim conficitur, eum 6. Febr. conſecratum fuiſſe, quod lucem affundit loco ſub initium Libri VI. v. ſupra ad p. 376. (Leibnit.) *Wedek.*

dux eius dum vixit et ſocius, per viſum ſibi prius monſtravit. Huic equidem ego, qui haec ſcribo, indignus ſuccedere a pio paſtore Thaginone praedeſtinabar. Natale Domini in Palithi *celebrante Rege cum Symmiſta ſuo Thaginone ipſe tractavit, qualiter poſt mortem Wigberti praeſulis Merſeburgenſem eccleſiam bono Proviſori commendaret. Cui ille inquit:* Eſt in meo monaſterio quidam frater nomine THIETMARVS, quem vos ipſi bene noſtis; hunc ſua prudenter modo disponentem ad hoc, largiente Deo, ſpero idoneum. *Ad haec Rex infit*, utinam hanc voluiſſet ſuscipere, qui me fautorem certiſſimum ad ea, quibus indigeret, non dubitaret habere. *Nepos meus* Thiedericus *illico ad me mittitur, qui haec etiam ex parte Regis et Archiepiscopi intimaret, et ad haec facienda pro poſſe perſuaderet. Ego in Magadaburg poſitus legationem hanc percepi, et talibus reſpondi:* Deus optimus Domino et Patri noſtro pio viciſſitudinem retribuat, quod mentionem meam alicubi in bonum facere dignatur. Ad haec me immeritum eſſe iudico, unde ea laudare adhuc nequaquam praeſumo. Potens eſt enim Deus episcopum adhuc viventem de manu mortis eripere, ſi autem prorſus recuſo, me ab ſolita eius gratia repudiari vereor; non enim eſt praeter hunc aliquod auxilium, a quo vel haec promereri, vel maiora valeam percipere. Poſt mortem praeſulis quid Deo placet in poteſtatibus ab eo conſtitutis vita comite libenter adimplebo. *Rex autem in Frankenford, audita morte episcopi memoriam pro eo debitam praecepit fieri: iam vero tum quorundam inſtinctu mentem ſuam ad meliora convertebat; voluit enim* Ethelgero *cuidam bene merito* [25]) *honorem hunc impendere. Quod cum Regis familiaris Thagino reſciret, ſummopere renuit, et cum aſſidua ſupplicatione eo me"*

(pergit porro Codex Dresdenſis de Dithmaro, et reddere quae reſtant)

cum gratia regis per *Gezonem* praepoſitum vocavit. Venit ille ad me ad curtem meam, quae *Retmerslevo* dicitur, et ea nocte vidi baculum episcopalem iuxta lectum meum ſtantem, et interrogavit me unus, dicens: *Vis eccleſiam ſuscipere Merſeburgenſem?* et ego, *ſi Deus vult*, inquam, *et qui iubet venire, archiantiſtes.* Ille autem proſequutus, *cave*, infit, *quia quicunque ſancto cerebrum movet Laurentio, ſtatim inſanit.* Cui mox reſpondi: *Tueatur me cuſtos hominum Chriſtus, ne in hoc vel in aliquo offendam maieſtatem divinam, ſanctorumque interceſſionem avertam.* Cumque evigilarem, obſtupui, et protinus exiliens iam clarum diem feneſtras intrare vidi; et ecce! is, de quo nunc dicebam, intravit, et oſtenſis mihi duabus epiſtolis in ſabbato ſancto ad Auguſtanam urbem me rogavit et praecepit venire. Veni ad Parthenopolin et in die Palmarum cum licentia praepoſiti ac confratrum inde profectus, III. feria poſt reſurrectionem dominicam loca attingebam praedeſtinata, et ab archiepiscopo quamvis irato, quod ſic tarde venirem, miſericorditer ſusceptus ſum. Poſtera die vocatus interrogabar ab eo iuſſu regis, *ſi aliqua parte haereditatis meae eccleſiam*

25) *bene merito.* Ethelgerus, ni fallor, erat ille praepoſitus eccleſiae Halberſtadienſis, qui an. 1019. obiit, de quo Chron. Halberſt. ap. Leibnitium T. II. p. 120. et Chron. Quedlinb ib. p. 291. *Urs.*

ſiam vellem adiuvare meam? Cui tamen referebam: *Veſtra iuſſione huc veni, et de hoc modo nil certi nec poſſum vel volo reſpondere; ſi divino conſenſu et regis largitate veſtra voluntas, pia ſemper in me, hic adimplebitur, quicquid in hoc aut in rebus aliis pro animae remedio meae et de debito commiſſi facere poſſum, devotus implebo.* Hoc verbum archiantiſtes benigne ſuſcipiens et laudans me ad capellam *Brunonis* epiſcopi, ubi Rex eundem exſpectabat, duxit, et paratus ad miſſam Regi me per manus tradidit. Qui ut cum electione praeſentium paſtoralem mihi curam immerito commiſit cum baculo, et proſtratus veniam petii, cantor introitum incepit: *Venite benedicti patris mei*, et in maiori eccleſia omnes interim ad miſſam campanae ſonabantur, quod etſi caſu et non iuſſu alicuius ſeu dignitate mea eveniſſet, tamen Rex bonum hoc eſſe omen teſtatur. Peracto tunc ibi magno a *Brunone* venerabili praeſule convivio proximo ſabbatho ad Novam Urbem 26) venimus. Ibi tunc in octavo dominicae ſolemnitatis die a praedicto archipraeſule, *Hilliuuardo* confratre 380
noſtro adiuvante, et coëpiſcopis non minus quam IIII. aſpirantibus in Regis praeſentia
An. 1009. A. S. chriſmate in ſacerdotem perunctus ſum VIII. Kal. Maii. Inde Ratisbonam in Danubio flumine navigio perducimur.

In diebus illis fames magna in hac regione fuit. 27) Interea *Heinricus* dux rebellionis gratia Bauuariam clanculum intrare praeſumens, interclusum ſibi aditum a provida regis ſollertia ut primo perſenſit, mox fugiendo revertitur. Quocirca optimi Bauuariorum Ratisbonae regali edictu conveniunt, et quamvis duci ſuimet ad tres annos ſe alterum non eligere omnes ſponte iurarent, tamen ob hoc a rege iurgati, blanditiis atque minis ab eius famulatu et auxilio deducuntur, ſibique ſpecialiter aſſumuntur. Ibi tunc confratres de monaſterio Chriſti martyris *Emmerammi*, quod Arnulfus Imperator in honorem eius conſtruxit, hicque ad corporaliter pauſandum elegit, unanimiter regis pedibus provoluti, ex parte praeſulis ſuimet *Gebehardi* multa flebiliter, me eadem audiente, queruntur, et laici praeſentes magnis lamentationibus his ſubſequuntur. Difficile eſt mihi enarrare et alicui credere, quanta de his populus ſibi ſubditus ad vanam pertinentia ſuperſtitionem animaeque detrimentum ſuae differeret. Hoc ſolum ſcio, quod moribus et raris apparatibus huic ſimilem nunquam vidi, neque de antiquioribus audivi. Si interiora exterioribus concordant, aut melior eſt caeteris, aut longe inferior. Optime prius culta diruens novis inſudat maximis laboribus. Patriam cum commiſſis deſerit, aliena, et quamvis longe ſunt, ſupervacuis cultibus colit. Deum teſtor, quod non ob reprehenſionem ſui tantum haec loquor; quia noſtra fragilitas in proximis diſſimulanda, et ob meliorationem eſt caſtiganda: quantum veritate ad hoc me perſuadente vehementer hoc cum multis admiror. Propitius illi

26) *Novam urbem. Neuburg*, oppidum Bavariae ad ripam Danubii. Fabricius Origg. Saxon. Lib. II. p. 269. contra ipſam Ditmari relationem, eius coronationem *Alſtedii* factam eſſe ſcribit anno 1008. *Urs.*

27) *in hac regione fuit.* Verba: *In his diebus — fuit.* in Codicis Dr. margine inferiori leguntur. *Wa.* — Addit Leibnitius e Codice ſuo: *Saxonum.* Annal. Saxo ſcribit: *in Saxonia.* *Urs.*

illi Deus, ut ſi haec bona intentione faciat, in iuſtificationibus Dei ſine querela curſum huius peregrinationis incedat. Si autem tumore elationis aliquo magis inflatus, quam amoris ſomite ſpiritualis tanta operatur, ad vituperandam ſolum praeſentium converſationem, convertatur ab iniquitatibus ſuis, ac pro lucratione ſecularium, aedificationem ſidelium ſequutus animarum, nullo prematur detrimento ſui. Felix eſt in Chriſto, qui aeternam iuſtitiae cultu memoriam, et a malo ſuſpenſus auditu, divinam promeretur ad dextram vocationem.

Rex dum haec, quae nunc longe progreſſus aiebam, diſcutit, ad invadendam epiſcopalem cathedram iuſſu regis ego praecedebam. Primoque ad curtem meam, ſclavonice *Malaſin* dictam, teutonice autem *Egisvillam* 28), veni, et ſubſequenti luce iuxta Elſtram fluvium, et *Iteri* oppidum 29), cum convocatis eccleſiae meimet famulis, ad conſolandum praeſentes et ad vocandum abſentes loquebar. Fugerat enim maxima horum multitudo ſuimet inconſtantia, et anteceſſoris mei infirmitate praevalida. Inde ad Merſeburch proficiſcens per *Ericum* 30) antiſtitem, a confratribus primo honorifice ſuſceptus, inthronizabar. Dies dominica craſtino illuxit, et ego, peccatorum miſſam cantans, populos advenientes admonitionis egentes inſtitui, et peccata confitentibus divina poteſtate, tamen infirmitate mea, reſolvi. II. feria Rogationum dies incipiunt, et hinc ad Magadaburg petitione archiantiſtitis mei pergens IIII. feria a ſpiritualibus meimet fratribus, non pro qualitate meriti, ſed pro quantitate amoris immenſi, ſuſcipiebar. Aſcenſionis inclitum et regale myſterium communi devotione pro noſtra poſſibilitate peregimus. Inde ad *Uuallibizi* 31) [perrexi] 32), ubi tunc praepoſitus confratres Deo ſemperque virgini Mariae ibidem ſervientes, VII. annos ac tres hebdomadas et tres dies rexi, tantum onus Simoniaco, proh dolor! ſubiens exemplo, non in pecunia ſed in praedio patruo meimet dato. In hoc multum culpabilis ſpero diſtricti iudicis veniam, quia ob defendendum gregem dominicum et inſtituta parentum obſervanda multo magis id egi. Ergo te lectorem per Deum teſtor, ut textum huius narrationis inſpicias, et pro qualitate meriti diſcernas, examinatorisque venturi horridam faciem lacrimabili ſupplicatione praeoccupes. Avus meus 33) de quo praedixi, *Luitharius* poſtquam in dominum ſuimet et regem deliquit, naevam hanc 34)

abluere

28) *Egisvillam. Eisdorf* in praefectura Lützen, de qua villa v. *Leonhardi Erdbeſchreib. der Sächs. Lande.* *Urs.*

29) *Iteri oppidum.* Eſt *Eytra*, nunc praedium Comitum de Werthern. *Urs.*

30) *Ericum.* Havelbergenſem. *Urs.*

31) *Uuallibizi.* Walbeck. *Urs.*

32) *perrexi.* Haec vocula exciderat in Cod. Dresd. *Wa.*

33) *avus meus.* Maderiana addit *paternus*, quam vocem tamen ignorat Dresdenſis. *Wa.*

34) *naevam hanc.* Vt alibi, ſic et h. l. librarius Cod. Dr. barbare ſcripſit *naevam* pro *naevum*, nec tamen aliter Ann. Saxo. *Urs.*

abluere ſedulo cogitavit. Unde monaſterium in loco, qui *Rivus* dicitur *ſylvaticus* 35),
in honore ſanctae Dei genitricis conſtruxit, ibidemque Uuilligiſum ſtatuit praepoſitum,
concedens fratribus his ad victus veſtitusque neceſſaria decimam haereditatis ſuae par-
tem. Quo diſcedente vxor ſua *Mahtildis* votum dilecti ſenioris ſui faventibus ad hoc
duobus ſuimet filiis 36) perficere anhelavit, et poſt obitum *Uilligiſi* patris egregii,
Reginbertum de orientali Francia natum ſuccedere fecit. Hic decurſo multorum ſpatio
annorum, mortuo tunc patre meo, et matre eius, auxilio patrui meimet *Luitharii
antiquae civitatis* 37) antiſtes a tertio Ottone effectus eſt. Fuit tunc in noſtra vicini-
tate clericus nobilis genere, *Thiedricus* nomine, qui ſuaſu praefati comitis decem
manſis praepoſituram hanc comparavit. Quo tot annis 38) vel plus ſedente, defuncta
matre mea, ego haeres tertius ſucceſſi, et praedii medietatem, quae coenobium reſpi-
ciebat praefatum, a confratribus meis ſuſcepi. Exin patruum ſaepe alloquebar meum, 387
quatenus mihi liceret curam ſubire praedictam, et ſi non potuiſſet id fieri dono, ſal-
tem fieret mediocri pretio. Hic poſt longam animi conſtantis deliberationem 39), poſt-
habito caritatis et affinitatis debito, magna ex parte mea popoſcit, et quia in fratribus
meis nullo fruebar adminiculo, deſiderio eiusdem, proh dolor! conſenſi, ac eiusdem
eccleſiae, cuius tunc fui paterna traditione ſervus, dominicae incarnationis anno mille-
An. 1002. ſimo II. 40) Non. Maii cuſtos effectus ſum, annuente id anteceſſore meo ob acceptam
commutationem ſibi placitam. In hoc officio plus iniquitatis, quam divinae aequitatis,
otioſus operator exegi, et pro hoc dignos poenitentiae fructus nunquam exercere co-
nabar. Nullum conſanguinitatis linea mihi coniunctum accuſo, ſed bona pro malis
omnibus his exflagito. Mortua uxore fratris mei rogatus ſum ab eo 41) ut ſepulturam
ei praeparare voluiſſem optatam. Sed cum ſcirem Uuilligiſum venerabilem ibi eſſe tu-
mulatum, primo renui, at poſtremo rectum et pudorem voluntati eiusdem ſuppoſui,
miſerque aggreſſus ſum, quod utinam non feciſſem, et quod gentibus nefas videbatur,
Chriſtianus ego in deiectione ſepulcri et oſſium confratris mei operabar, et calicem
argenteum, quem ibi inveniebam, pauperibus ad dividendum reſervari praecipiebam,
quem

35) *rivus ſylvaticus.* *Waldbach, Wallbach, Walbeck.* *Urs.*

36) *filiis*, Lothario et Sigefrido. *Urs.*

37) *antiquae civitatis.* Oldenburgenſis. *Urs.*

38) *tot annis*, h. e. decem. *Urs.*

39) *poſt longam animi deliberationem.* Cod. Dresd. habet *poſt* vitioſe igitur: *longa delibera-
tione.* Editiones: *prae* longa delib. quod non placet, niſi contrahas: praelonga. Paullo poſt
edit: charitatis et *quia* affinitatis. Sed hoc *quia* ignorat recte Dresdenſis. Poſſis etiam le-
gere *quin et.* *Wa.*

40) *anno milleſimo II.* Hic numerus II. non pertinet ad ſequentes Nonas ſed ad milleſimo. Er-
raverat ergo Vrſinus in verſ. German. p. 357. quod recte monet Wedekind, ſed errorem re-
tractavit Vrſ. in hac latina editione, et ad Caſp. Abelium ad Meibomii Chron. Walbecc. p.
32. itidem provocat. *Wa.*

41) *ab eo.* Editiones omnes et Codd. habent *ea*, quod locum habere non poteſt. Solus Dresd.
recte *eo.* *Wa.*

quem poſtea nullatenus comperiebam. Agnovi poſt in infirmitate ſequenti, quia in
Deum nimis peccavi. Sed cum hanc divino ſuperarem auxilio, cauſa orationis Colo-
niam petii. Quadam autem nocte audiens clamorem immenſum, quid hoc eſſet per-
cunctatus ſum. *Et hic ego ſum*, inquit Uuilligiſus, *qui culpa tui errans vagor.* Ex-
pergefactus mox obſtupui, et usque huc, et quam diu vivo culpabilis hoc ingemisco.
Ad percipiendum presbiteratus ordinem ad *Alſtidi* 42) civitatem a domino Taginone
vocabar, et in via hac peracti facinoris confeſſionem feci, et quod ad emendationem
eius promiſi, pro debito non complevi. Presbiterii vero dignitatem XII. Kal. Ianuarii
a praefato archiepiscopo, praeſente Heinrico rege et caſulam mihi optimam largiente,
indignus percepi. Antequam vero episcopus ordinarer 43), in ea hebdomada, qua re-
cordatio fratrum a cunctis fidelibus univerſaliter celebratur 44), talia per ſomnum qui-
dam mihi nunciat: *in hoc*, inquiens, *anno praeſul Hillericus* 45) *et Meinric
decanus ac tu mandatum Dei implere debetis.* Cui ſic reſpondebam: *ut ſit volun-* An. 1008. A. S.
tas in coelo, ſic fiat; et in ipſo menſe et in tertia Kalend. Novembris, quae tunc
proxima fuit, antiſtes praedictus, ut ſibi prius revelatum eſt, in Chriſto exhalavit. Sed
quia Deus omnipotens humanam fragilitatem ſaepe dignatur viſitare et conſolari, con-
gruum eſt laudibus et ſcriptis hoc poſteris innotescere, ut glorificetur nomen Domini,
et proſpiciat homo inſtabilis ſibi. Praeſul ſupra memoratus in Magadaburg invales- An. 1008. A. S.
cente prius nimia corporis aegritudine a quodam egregio viro in ſomnis ſibi apparente
ſic admonitus eſt: *Ne ſis modo de fine tuo ſollicitus, quatuor annos et duas heb-
domadas vel tres exſpectabis, et bona quaecunque poſſis operari non deſiſtas.* 46)
Haec loquutus evanuit 47), et ſicut iſte praedixit, episcopus mente, ut ſpero, vigilanti
ſupervixit, morte proh dolor! ſubitanea lineam vitae huius concludens ſupremam. 48)
In ſequenti nocte lux magna, et a multis viſa apparuit. Poſt omnium memoriam San- An. 1008. A. S.
ctorum ego de me multum pavidus licentiam abeundi a decano poſtulavi, et eundem,
ut

42) *Alſtidi.* Alſtet, Alſtadium, perantiquum oppidulum in ſeptentrionali Thuringia, olim Palati-
natus Saxonici pars, a Palatio, in quo Imperatores olim reſidebant, et conventus publicos
agebant. *Urs.*

43) *ordinarer.* Sic Dresd. et var. lectio Leibnitii, vulgarem tamen lectionem *ordinaret* defendit
Wedekindius ex eo, quod loquatur Ditmarus de tempore, quo nondum ſacerdos inauguratus
eſſet, nempe de die 3. Octobr. 1008. *Wa.*

44) *celebratur.* Loquitur de ſeptimana communi, *die gemeine Woche*, orſa die dominica pro-
xima poſt feſtum Michaelis, incidit ergo in primos dies menſis Octobris. v. Haltaus Calen-
dar. med. aevi p. 131. *Urs.*

45) *Hillericus.* episcopus Havelbergenſis. *Urs.*

46) *non deſiſtas.* Leibnitius e Codice ſuo, quicum ad verbum conſentit Ann. Saxo, haec addit:
*Tu vero tempus a Deo tibi conceſſum non negligas, ſed quicquid boni poſſis, inſtanter
operare, ut aeternam vitam promerearis.* *Urs.*

47) *evanuit.* Poſt quae e Cod. Brux. inſerit Leibnitius verſum: *Dixit, et in vacuas ſe mox
transfuderat auras.* *Urs.*

48) *ſupremam.* Narrat haec de Hillerico, episcopo Havelbergenſi. *Urs.* — Quae ſequuntur: *In
ſequenti nocte — apparuit*, antiqua manus orae Codicis Dr. inferiori adſcripſit.

ut ſe provideret, admonui. Ad curtem meam, quae *Retmerslevo* dicitur, veni, et in
nocte proxima ſuppliciter Deum rogavi, ut aliquam de me certitudinem dignaretur
aperire. In primo ſubſequentis diei crepuſculo, id eſt, in vigilia ſancti Martini, ut
paululum quiescebam, ſic tunc, ut mihi videbatur, *Uualterdus* tunc noſter praepoſitus
haec dicens apparuit: *Vis tibi profutura ſcire?* et ut voluntatem meam in hoc ſenſit,
mox volumen unius Martyrologii diligenter inſpiciens, plumbum, quo murus menſura-
tus dirigitur, tacendo immiſit, et poſt longum temporis intervallum hoc ſubſtitit. *Et
quid nunc eſt?* aio ad eum; et ille, V. inquit 49), et vidi manifeſte numerum hunc
atramento ſignatum, incertus, utrum dies, an hebdomadas ſeu menſes, an ſignaret
annos? 50) et protinus reſpondebam ei: *utrum prius indictum, an poſterius innotes-
ceret tempus?* et ille tacendo exivit. Equidem praemonſtratas mihi inducias cura non
ſine maxima notavi, ſed bonis operibus nullatenus praeveni. Adveniente quinto menſe,
quamvis plus mortem quam hoc ſperarem, completur utrumque in accepto episcopatu
ſomnium, quia in eo praeceptis obedivi divinis, et numerum complevi ſignatum. Un-
de inconveniens eſſe mihi videbatur, ut ſine ſpeciali rectore eccleſia, quam hactenus
An. 1009. A. S. regebam, eſſet, ac eidem *Uuilligiſum* fratrem meum 51), ex parte huius altaris ſer-
vum, communi fratrum conſilio praepoſui, et inde ad Merſeburg veniens cum domi-
no meimet rege proximam pentecoſtem celebravi. Dehinc ad Magathaburg omnes
venimus. Ibi tunc nepos meus marchio *Uuirinharius* a rege in multis accuſatus, gra- 388
tiam eius et beneficium ſuimet inſtinctu *Dedi* comitis 52) perderet, niſi infirmitas eius
ſubitanea id impediret, et ni hoc *Burchardus* 53) comes palatinus prudenti conſilio
differret.

Rex inde progreſſus varias occidentalium mentes probare, et ne ſolito commo-
verentur, ſedare tentavit. Quos nonnulli iniuſtitiam dominorum ſuorum pati nolentes
laudant, nos autem quaſi ignavos e contra vituperant. Sed plerique qui corporis vo-
luptatibus cunctis ſervientes, freno aequitatis a Deo impoſitae regi nullatenus curant,
ſed

49) *V. inquit.* Quid hoc ſibi portendat, quaeſivit Ditmarus ex Waltherdo in ſomniis, et hic loco reſponſi pinxit numerum quinarium V. Omnes editiones hunc numerum inſulſe verbo *Veni!* explicant. Codex Dr. aperte ſic habet, prout exſcripſimus, et ſatis antiquus gloſſographus in margine adiecit: *poſt quinque. Urs.*

50) *ſignaret annos.* Sic recte Dresd. non, ut editiones: *aſſignaret annorum. Urs.*

51) *Willigiſum fratrem meum ex parte.* Vrſinus ita rem expedivit, ut poſt *meum* incideret, et *fratrem* exponeret non *germanum*, ſed *ſpiritualem.* — Wedekindus ita: In editione Maderi: *ex patre*, quam lectionem firmat Ann. Saxo p. 412. Satis igitur probabiliter *Caſp. Abel* l. c. p. 25. et *Ioh. Lud. Levin. Gebhardi* Aquil. March. p. 36. coniiciunt, Sigfridi Comitis filium e concubina natum fuiſſe. Puto eundem eſſe, qui in necrologio ad 23. Dec. *Wille abbas* dicitur. Ita Wedekindus.

52) *Dedi comitis.* Wettinenſis, et Marchionis Luſatiae. *Urs.*

53) *Burchardus.* Comes Merſeburgenſis, isque ultimus, obiit 1017. cf. Chronogr. Sax. ad h. a. in Leibnitii Acceſſ. hiſtor. T. I. p. 230. *Urs.*

ſed hoc virtute, ſeu fieri valet arte, de futuro nil ſolliciti defendunt, et omnes in hoc
ſibi non conſentientes detractione et odio inſatiabili perſequuntur. Sed ego his neque
ſuimet fautoribus conſentio, quin potius illis, qui Deo ſe, poteſtatibusque ab eo con-
ſtitutis, humiliant et cedunt, aſpiro, quibus videtur eſſe ſatius, omnia propter Deum
pati, quam flagitio et exſecrabili periurio divinam maieſtatem offendere. Noſtri prae-
deceſſores ſuis ſenioribus ſemper fideles in extraneas nationes, ac non in viscera, opti-
mi ſaeviebant milites. Hoc poſteritas discat, et alia fugiat, et quae mutanda ſunt non
in peius, ſed ſemper in melius transferre contendat; beatitudinem octenam 54) libenter
attendat, earumque oppoſita ſugiens eam 55) apprehendere ſtudeat. Quid illos am-
plius corripere vel hos attollere volo? cum unusquisque pro qualitate ſui ſeminis pro
certo recipiat fructum futurae meſſis. Cum pro corruptibilibus accipiendis ſemper
laboramus, cur non ad indeficientis coronam honoris ſublato timore aliquantulum
properamus? Hanc ad capiendam Rex noſter, ut praedixi, in itineribus et aliis
neceſſitatibus maxime laborans, amicos fecit ſibi inimicos, iuſte eosdem exoſus.
Interim *Dedi* comes magnum dedecus in verbis et in operibus praedicto nepoti meo
inferens excitavit malum, quod fore putavit oblitum. Conſilio enim eius et auxilio
urbs patris eius et noſtra *Uualmerſtidi* 56), Slavonice autem *Uſtuire*, eo quod
Ara et Albis fluvii hic conveniunt, vocata, combuſta eſt et depopulata. Com-
movit hoc omne animoſum iuvenis egregii pectus, et cum hoſtem de civitate *Tonge-
remuthi* 57) dicta, quia *Tongera* fluvius ibidem in Albiam cadit, equitare veraciter
comperiret, fratrem meum *Frithericum* cum XX. tantum militibus armatis ſecum ſu-
mens, a ſummitate unius campi, ad *Moſum* villam pertingentis, quum eminus aſpici
potuit, viriliter aggreditur, et eundem fugientibus mox plus quam XL. ſociis fortiter An. 1009. A. S.
reſiſtentem cum *Egilhardo* ſuimet milite occidit, et poſt hoc iuſte perdidit, quod
prius pene irrationabiliter eius perſuaſu amiſit. 58)

Sed

54) *octenam.* Reinecc. Mad. et Leibnitius corrupte legunt *oſtenſam*, quod ſenſu caret. Leibnitius poſtea rectius vidit in Emendatt. p. 1006. Reſpicit autem Ditmarus beatitudines a Chriſto praedicatas ap. Matthaeum V, 3—10. *Urs.*

55) *eam.* ſc. beatitudinem. Editt. habent *rem*, refragante Cod. Dr. *Wa.*

56) *Vualmerſtidi.* Wolmirſtaett, oppidulum ad Oram fluv. in ducatu Magdeburgico. Ficta ſunt, quae de origine nominis traduntur. *Urs.*

57) *Tongeremuthi.* Tangermuende, urbs non ignobilis ad Albim, ubi Tangeram amnem recipit, in veteri Marchia Brandeburg. *Urs.*

58) *amiſit.* Facta hac caede Wernherus Marchio munere et dignitate privatus, iisque auctus eſt Bernhardus comes ab Eichsfeld Thuringicus, qui occiſi Dedonis ſororem Thietbergam in matrimonio habuit. v. Chron. montis ſereni p. 201. ſ. Reinhard Comm. hiſt. de Ludovico Salio II. p. 4. *Urs.*

Sed ſi te lectorem audire delectat, unde is (Dedi) fuerit, de tribu, quae *Buzici* dicitur, et de patre *Thiedrico* originem duxiſſe accipies. 59) Hic *Rigdago* 60) marchioni, agnato ſuimet, ab infantia ſerviebat, et gemina cordis ac corporis virtute pollebat; et ut praedixi, Boëmios adverſum nos inſurgentes ad Cicenſem perduxit eccleſiam. 61) Ubi cum his vaſtando circumquaque perluſtrans ad ultimum captivam matrem ſuam, hoſtis non filius, cum caetera adduxerat praeda. Poſt haec reconciliatus regis efficitur III. Ottonis, et in parvo tempore gratiam eius et familiaritatem promeruit. Interim *Bio* comes Merſeburgenſis in expeditione obiit, et Giſilerus archipraeſul huius comitatum 62), qui inter *Uuipperam* et *Salam* et *Saltam* ac *Uuillerbizi* fluvios iacet,

59) *Buzici.* Hic eſt praeclarus ille et illuſtris locus de antiquiſſimo ſtemmate Marchionum Misnenſium, et Sereniſſimorum Ducum Saxoniae, qui hiſtoriarum, Saxonicarum inprimis ſcriptores ſemper exercuit. Prae ceteris Schurzfleiſch, Sagittarius, Schoetgenius, Glaffeius, Zollmannus, Eccardus, Gundlingius, Wiedeburgius, Krauſius et Ritterus curam omnem operamque contulerunt ad diſſipandas tenebras, quibus hic locus involutus eſt, qui unus ſolusque habitus, unde tuto fontem genealogiae domus Saxonicae petere poſſimus, et hanc ipſam ob cauſam codex Ditmari in tabulario interiori Dresdenſi ſepoſitus et reconditus fuit. Nondum tamen extra omnem dubitationis aleam poſitum, quae vera ſit *tribus Buzici* conditio, utrum perſona aliqua, an locus ſub hoc nomine lateat. Et *Eccardo* quidem in hiſt. geneal. domus Saxon. ſuper. Cap. III. p. 15. 54. nomen *Buzicus* contractum, et idem eſſe viſum, quod Bucco ſ. Burcardus, cuius nominis virum mira ſagacitate apud Rheginonem indagavit, Comitem nempe Burcardum, qui anno 892. ducatum Thuringiae adeptus, et an. 902. ab Ungaris occiſus ſit; eius quoque parentem, avum et proavum probis et ſinceris documentis demonſtraſſe ſibi viſus eſt. Quoniam vero parentem Theoderici, patris Dedonis, de quo Ditmarus agit, filium iſtius Burcardi, ducis Thuringiae fuiſſe, aeque firmis documentis docere non valuit, ortus Dedonis ex illo Burcardo meris coniecturis nititur. Eiusdem momenti eſt ſtemma a *Gundlingio* ingenioſe productum. Et quid multa? tempus et operam perdunt, qui in exquirendis et conſtituendis antiquiſſimarum familiarum proſapiis ſibi et aliis fallis heroum imaginibus illudunt. Ex Gloſſariis latinitatis medii aevi compertum habemus, ſcriptores eius aetatis vocabulum *Tribus* frequentiſſime de domiciliis, regionibus et territoriis perſonarum vel familiarum illuſtrium uſurpaſſe. Nec alium ſenſum Ditmarum ipſum vocabulo tribuiſſe, non temere, ſed ex ipſa ſtili eius natura contenderim, quicquid etiam *Krauſius* in Diſſ. de Theodorico Buzico eiusque genere et patria, et de origine domus Saxonicae e primoribus veteris Germaniae, et ipſe *Ritterus* oblocuti ſunt. *Buzici* aperte verbum eſt Slavicum, nec ullus ſcriptor id contracte pro nomine Burcardi poſuit. Idem nomen eſt, quod *Budizi*, *Budizco*, *Buzico*, *Budſez*, eoque nomine Slavis veniebat Grimmirsleba ad *Budam* fluvium Salae ſe ibi inſinuantem, id quod ex diplomate Ottonis M. an. 937. in Sagittarii Antt. Magdeb. p. 74. 76. dilucide probatur. v. Dreyhaupt hiſt. circuli Salani T. II. p. 786. Ex hac Ditmari iamiam aevo florentiſſima et celeberrima domo maiores et illuſtres et praepotentes Ducum Saxoniae Sereniſſimorum provenere. Ceterum perbrevem hanc annalium Ditmarianorum notitiam omnium optime illuſtravit *Ritterus* in antiquiſſ. hiſt. Misnenſi p. 171—176. cf. Annal. Saxonem p. 413. *Urs.*

60) *Rigdago Marchioni.* ſc. Misnenſi. *Urs.*

61) *eccleſiam.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *civitatem.* *Urs.*

62) *comitatum.* Chron. Gottvic. T. I. p. 625 ſ. comitatum Merſeburgenſem recte in pagum *Haſſegun* collocat, de quo infra Lib. VII. Fluvii, qui hic a Ditmaro nominantur, aperte indicant, comitatum hunc maximam partem terrae Mansfeldenſis ambitu ſuo continuiſſe. cf. Chron. montis ſereni p. 201. Sagittarii Antt. Magdeb. p. 59. Krauſii Diſſ. de Theoderico Buzico p. 25 ſ. Meibomii S. R. G. T. I. p. 370. Leuckfeld Antt. Halberſt. p. 16 ſ. *Urs.*

iacet, iſto acquiſivit. 63) Inſuper *Zurbizi* burgwardum 64), quem anteceſſores ſui in beneficium poſſederunt, ſibi et confratri ſuimet *Fritherico* vendicavit. Inſuper *Thiedburgam Thiedrici* marchionis 65) filiam duxit, et ob hoc omne adeo intumuit, ut regi moleſtiam in occulto, et multis offerret in aperto. Proximum natale Domini rex in
Palethi celebravit, et ibidem Thiedrico praedicti comitis filio comitatum ac omne An. 1010.
beneficium iure et hortatu reginae ac principum ſuimet dedit. Inſuper *Marcam* et A. S.
quicquid *Uuirinzo* ex parte regis tenuit, hoc totum Bernhardo 66) comiti conceſſum eſt.

In diebus illis *Thiedricus* Metenſis episcopus et dux *Heinricus*, frater eius, cum An. 1009.
caeteris conſpiratoribus magnam regi et ſuis familiaribus moleſtiam inferens, ſibi ſuc- A. S.
ceſſoribusque ſuis inexſuperabile detrimentum promeruit. Eccleſia namque una, quae extra Metenſem ſtabat civitatem, et congregatio ibidem (Deo) ſerviens a Sclavis Deum non timentibus vaſtatur. Sed hoc damnum magna ex parte Rex cum iuramentis 68) et ex ſua proprietate reſtituens, ne quid huic ſimile accidiſſet, cuncto exercitui cavere praecepit, ne vineas et aedificia cum frumento caeterisque utilitatibus laederet. 69) Vidi epiſtolam non longe poſt, ubi octingentorum numerus mancipiorum ſancti Stephani inſcriptus fuit, quae propter famem et aliam neceſſitatem a patriis finibus egreſſa ſunt absque conſcientia praepoſitorum, exceptis omnibus, qui cum conſenſu eorum abierant. Satius eſſet huic eccleſiae, quod nunquam natus fuiſſet homo ille. Deſcribam quoque unum facinus eorum, quod in *Adra* lugubriter peregerunt. Rex autem
habuit concilium in Magontia civitate et hi 70) tunc interfuere; et cum omnia ibidem An. 1011.
ſecun- A. S.

63) *acquiſivit.* Wippera, Sala, Salza ſ. *Salzsee* (ſalſum mare) et Wildenbach. *Urs.*

64) *Zurbizi burgwardium.* *Zoerbig*, *Klein-Zerbſt*, vulgo *Zippel-Zerbſt*, ubi rudera vetuſti burgi adhuc ſuperſunt. v. Eccardi hiſt. geneal. dom. Sax. ſuperior. p. 55. Schurzfleiſch Diſſ. de Marchia Misnenſi p. 6. 7. C. G. Horn Diſſ. de Burggraviis Magdeb. p. 6 ſ. Ab Ann. Saxone nominatur *Zurbike*, in diplomatibus nomine *Sorbek* oppidum et caſtrum ſignatur. v. et Dreyhaupt T. I. p. 40. *Urs.*

65) *Thiederici Marchionis.* ſc. Thuringiae, de quo vide Gundlingiana P. 34. p. 341. *Urs.*

66) *Bernhardo.* De hoc Theodorici Comitis avunculo, v. Wiedeburg Antt. Misn. P. I. p. 45. cf. Ann. Saxo p. 415. *Urs.*

67) *Thiedricus et Heinricus frater eius*, fratres reginae Cunigundis. v. Aventinum Lib. III, p. 311. *Urs.*

68) *iuramentis.* Acute *Kinderling* in *Allgem. Lit. Anz.* 1800. n. 178. coniicit *iumentis.*

69) *laederet.* Cod. Dr. proprie ſic: *praecepit vineas et aedificia cum frumento ceterisque utilitatibus laeſit.* Sine dubio vitioſe. Kinderling l. l. ita medetur: *cuncto exercitui cavere praecepit;* (itaque nemo) *vineas* etc.

70) *et hi.* Thiedricus, Metenſis episcopus eiusque frater Heinricus. Ann. Saxo p. 418. *Urs.*

ſecundum ſuimet placitum reſpondere non potuiſſent, reverſi ſunt irati, pace tamen ad tempus facta; et cum eos ſequerentur nil mali ſperantes, *Heimo* Uuirdunenſis episcopus et dux *Thiedricus*, latentes inſidias improviſo irruunt, et paucis effugientibus
cum episcopis, interfecti ſunt innumerabiles viri. Dux ille nimis vulneratus, et quia 38
amicus eorum fuit, captus abducitur et multos dies cuſtoditur. Poſt haec datis obſidibus ſolvitur, et a regis gratia ob hoc non movetur. [Anno dom. incarnat. Mileſimo Bernhardus dux Corbeiae obiit.] 71)

An. 1010. A. S. Interea *Herimannus* comes et *Guncelinus* marchio invicem certantes inuſitato in his (Saxonum) regionibus more conflixere. Namque Guncelinus *Strelam* civitatem a militibus Herimanni cuſtoditam expugnare tentans, et nil proficiens, *Rocholenzi* urbem iuxta Mildam flumen poſitam et non bene proviſam incendio conſumere praecepit. Inſuper quicquid incommoditatis praedicto comiti, quia ſemper patrui in fratrum filios 72) ſeveri ſunt 73), facere potuit, id nullatenus diſtulit. Herimannus et *Ekkihardus* confratres caſtellum quoddam iuxta Salam ſitum 74), quod Guncelinus unice ſibi dilectum muris et praeſidio firmavit, bonisque innumerabilibus replevit, ex improviſo manu valida circumdantes expugnant, et diviſa omni congerie radicitus illud deiiciunt ac incendio conſumunt. Pervenit hoc ad aures Regis, et confeſtim idem ad Merſeburg haec ad discutienda properavit. Sed cum ibidem praedictorum ſententias comitum animadvertiſſet, culpam omnem Guncelino imputat, quia ſe in multis prius ſperneret et in illato ſibi dedecore ultorem non exſpectaret. Adiecit autem, quod familias multorum ſaepe id ſibi querentium Iudaeis vendidit, et nec iuſſu ſuo has reddere, nec latrocinia multis a ſua poteſtate nocentia unquam curavit compescere. Inſuper queſtus eſt, maiorem apud Bolizlauum fratrem gratiam hactenus habuiſſe, quam ei deceret, aut ſibi placere deberet. Hi praeſentes erant, qui cum ſemetipſis reum eſſe maieſtatis accuſare voluerunt. 75) Inter tot lamentationes 76) et eiusdem ſuorumque excuſationes, principum communiter conſilium a Rege quaeritur, et ab his diu hoc ſecrete volventibus, taliter reſpondetur: „*Scimus hunc erga vos iam excuſabilem non eſſe, et ut veſtrae*

71) *Corbeiae obiit.* Haec ab antiqua manu in margine inferiori cum ſigno inſertionis conſueto notata ſunt. Reineccius praetermiſit, nec Leibnitianus codex habet. Ann. tamen Saxo p. 417, ad ann. 1011. *Corbeiae Bernhardus pius dux* (Saxoniae) *V. Idus Februarii obiit. Urs.*

72) *in fratrum filios.* Germanitatem Eccardi I. Marchionis Misniae et Guncelini optime ex hoc loco perſpicimus. v. Sagittarii Diſſ. de Eccardo I. p. 6. *Urs.*

73) *ſeveri ſunt.* Cod. Dr. a prima manu: *ſaeviunt. Wa.*

74) *iuxta Salam ſitum.* Nomen huius caſtelli nullus hiſtoriarum conditor prodidit. Videndum, an poſtera aetas hoc, uti alia Ditmari obſcuriora detectura ſit. Forte fuit caſtellum, cuius rudera adhuc prope Saalfeldum conſpiciuntur. *Urs.*

75) *accuſare voluerunt.* Ann. Saxo: *Aderant ibi praeſentes quidam, qui cum propria vita eum eſſe reum maieſtatis affirmare voluerunt. Urs.*

76) *lamentationes.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *querimonias. Urs* — *iam excuſabilem.* Sic lego in Cod. Dr. rectius puto. Editores ante me *inexcuſabilem. Wa.*

pietati ſe omni reluctatione remota tradat, nobis bonum videtur. Admoneat vos miſericors Deus, ut non qualitate ſuimet meriti, ſed pro quantitate ineffabilis clementiae veſtrimet 77), *ad exemplum omnibus ad vos converſis in eo faciatis.*" Horum conſultu Rex aſpirans ſuscepit eundem et *Arnulfo* antiſtiti firmiter cuſtodiendum tradidit, praeſidii continuatione ab hoſtibus *Misni* muniens, eamque ad tempus providendum *Fritherico* committens. 78) Proxima vero meſſe interventu Reginae et inſtinctu cari Taginonis, *Herimanno* comiti marchiam (Misnenſem) dedit et conſilio et laude principum eorumdem. Interea praedictam urbem (Misni) *Brun* comes, frater Guncelini, ordine vicis ſuae cuſtodiebat, et ecce priori die, quam Herimannus adventaret, magna Poleniorum caterva in primo diei crepusculo Albim transgreſſa, usque ad portam civitatis ſibi promiſſae ſilenter veniebat. Sed cum poſitis ibidem militibus facilis ei non pateret introitus, eſt reverſa triſtis, proh dolor! illaeſa, et nemini nocens. Huius rei 79) ductores erant duo *Uuethenici* 80) ex ſuburbio, ut poſt revelatum eſt. Namque hi ſanguine ſuo talem merito praeſumtionem 81) perſolvunt. *Bolizlauus* autem inter ſpem metumque ſollicitus in *Buſin* 82) (Budiſſin) hos exſpectabat, et ut adventare ſocios comperit, deluſum ſe graviter portat. 83) Poſtera die Herimannus comes per regalem nuntium introducitur, ac debitoribus ſuis, quicquid in eum deliquerant, dextra hoc affirmante ab eo remittitur. Rex autem in hac aeſtate 84) et proxima hyeme conſilio et virtute pacificatis hoſtibus contumeliam et damnum a Bolizlauuo ſibi illatum crebra meditatione revolvit, et poſt paſcha expeditionem

77) *clementiae veſtrimet.* Iidem: *veſtrae, quae magna eſſe expertum eſt. Urs.*

78) *Fritherico committens.* Sagittarius Diſſ. de Eccardo II. p. 6. 7. et Wideburg in Antt. Misn. P. I. p. 73. 75. hoc de Marchia Misnica Friderico, Comiti Ilenburgenſi interim tradita exponentes, ſenſum Ditmari non aſſecuti ſunt. Fabricius, et qui in eius verba iurant, ex hoc loco Fridericum primum fuiſſe Burggravium Misnenſem contendunt, quod *Boehmius* in ſpecimine Antiquitatum Burggraviatus Misn. p. 23 ſ. ſolide refellit. Iam ſupra Lib. IV. Ditmarus Rigdagum quendam cuſtodem urbis Misnenſis, et, niſi me omnia fallunt, primum dixerat. Proxime adiunctus ante Fridericum erat Bruno Comes, frater Guncelini, qui ex ordine vicis ſuae urbem Misnenſem cuſtodiebat, Fridericus ergo nullo modo primus Burggravius eſſe potuit. Eo ipſo quoque tempore plures eodem anno per vices munere huius Burggraviatus functi ſunt. *Urs.*

79) *Huius rei.* Leibn. loco eius e codice ſuo: *Horum Slavorum ductores. Urs.*

80) *Uuethenici.* Nomen hoc Slavicum iam ſupra initio Lib. V. occurrit, addita explicatione teutonica *Kukeburger, Burgwächter,* lat. *ſpeculatores.* Annal. Saxo legit *Wehetici. Urs.*

81) *praeſumtionem,* h. l. idem quod *molimen, conatus. Urs.*

82) *Buſin.* editores *Budiſſin.* Annal. Saxo *Budizin. Urs.*

83) *ſe graviter portat.* More quaſi Gallico Ditmarus loquitur: *Il ſe porte mal.* Cod. Brux. et Ann. Saxo legunt *ſuſtinuit,* proprie *graviter ferebat. Urs.*

84) *aeſtate.* Reinecc. et Maderus forte operarum vitio *aetate.* Leibnitius ſub textu emendavit. *Urs.*

An. 1011. A. S. tionem ſuam atroci iuſſione indixit. Fit conventus 85) in *Belegori* 86), quod *pulcher mons* dicitur, in Geronis praedio marchionis. Tunc *Bernhardus* dux et *Uualtherdus* praepoſitus gratia Bolizlavum convertendi praeceſſerunt, ac in *Libitz* 87) quod ſibi placeret invenientes reverſi ſunt. Venit etiam huc *Iarimirus* Boemiorum dux inclitus, et Regi per omnia fidelis. Nec praeterire poſſum, quod miſerabile nimis praedicto comiti ibidem accidit. Nos omnes, nec aliquem excipere valeo, vice amicorum hoſtes huic fuimus, exceptisque duntaxat mancipiis, omnia conſumſimus et quaedam igne. Huius rei nec Rex ultor ſeu defenſor fuit. 88) Inde ad *Luzici* pagum, in cuius fronte urbs quaedam *Iarina* ſtat, a Gerone dicta marchione 89), qui magnus fuit et ſic nuncupabatur. 90) Ibi tunc capti ſunt duo fratres ex provincia *Hevellun* 91), et ex urbe Brandeburgenſi, qui ad Bolizlavum, cauſa eum contra Regem vertendi venerunt, et inde digreſſi inciderunt palam laqueum, quem occulte tetenderunt. Hi de multis interrogati,

85) *conventus* ſc. *exercitus*. Ann. Saxo.

86) *Belegori, quod pulcher mons dicitur. Biela ghora* proprie denotat *montem pulchrum ſ. album*. v. Frenzelii Nomenclat. Luſat. p. 24. Graunii Diſſ. de Dalemincia §. 18. not. IV. Vsque in hunc diem ad unum omnes hiſtoriae Sax. inveſtigatores hoc nomen in oppido non incelebri ad ripam Albis poſito *Belgern* invenerunt, et ipſe ego eandem ſententiam in verſion. Teutonica foveram. Nihilominus tamen ſemper haeſi in eo, quod hic locus a Ditmaro praedium Geronis, Marchionis Luſiccnſis diceretur, quod eſſe non poterat, qui iam tum iure et nomine civitatis gaudebat *Belgern*, uti Annales et varia diplomata teſtantur. Nodus profecto non in ſcirpo quaeſitus, nec facili niſu ſolvendus. Tandem mente atque oculis huc atque illuc in mappis geographicis discurrendo praeter opinionem incidi in quandam dynaſtiae Straupicenſis ad Marchionatum inferioris Luſatiae pertinentis villam, cui etiamnum nomen eſt *Byelegore*. Non procul ab hac villa iacet *Gros-Liebniz*, is ipſe locus, quem Ditmarus paucis interiectis nominat. Non eſt dubium, quin hoc *Byelegore* id ipſum praedium Geronis Marchionis fuerit, praecipue cum hoc et illud a Chronographo noſtro adhibitum nomen parum differant. v. *Leonhardi Erdbeschreib. v. Sachsen* ed. Tec. P. II. p. 737. *Urs.*

87) *Libiz.* Pro in Libiz corrupte legit Ann. Saxo *nil ibi.* Margini Cod. Dresd. recentior manus adſcripſit *Libus. Urs.*

88) *defenſor fuit.* Addit Leibnitius e Codice ſuo: *nec alius quis redditor fuit. Urs.*

89) *Iarina a Gerone dicta.* Urbem Iarinam Ann. Saxo p. 418. diſerte nomine *Geronſtadt* appellat. Ius et nomen civitatis ſequenti tempore, ni fallor, exuit, illisque adſtipulari non poſſum, qui *Kirchhayn* loco eius ſubſtituunt, vel cum Sagittario in Antt. Magdeburg. p. 261. oppidum Sileſiae *Iauer* denotari exiſtimant. Plura quoque exempla in promtu ſunt eiusmodi urbium, quae in villas abierunt. Nomen itaque Iarina in villa *Gaehren* ſupereſſe credo. Situs iſtius villae optime etiam deſcriptioni Ditmarianae reſpondet. Iarina urbs in fronte pagi Luzici ſtetit, et Gaehren, quae templo inſtructa eſt, iacet in extremis finibus circuli Luccavienſis, ipſiusque Marchionatus inferioris Luſatiae. v. Leonhardi l. c. p. 709. *Urs.*

90) *magnus nuncupabatur* Iisdem laudibus Geronem concelebrant Chron. Quedlinburg. ad ann. 1003. in Leibnitio II. p. 289. et Witichind. Annal. Lib. III. ap. Meibomium T. I. p. 662. *Urs.*

91) *Hevellun.* Alias *Havelli, Hevelli, Heveldum, Eveldi* etc. Tractum hunc ab Havela, qua alluitur, *Havelandiam* appellant. v. Paullinum de pagis p. 98. et Chron. Gottwic. T. I. p. 635. *Urs.*

gati, et nihil de his omnibus volentes profiteri, in uno colle pariter ſuspendio periere. Infirmabatur tunc ibidem Rex et ſibi dilectus Tagino. Tunc principes anguſto 92) ver-
390 ſant in pectore, quid deberet fieri de incepta expeditione. Tandem ab his inventum eſt, quod Rex cum episcopis quibusdam et infirmiori multitudine rediret; *Arnulfus* autem (Halberſtadienſis) et *Meinuuercus* (Paderbornenſis) episcopi cum duce *Iarimiro* et marchionibus *Gerone* et *Hirimanno* caeterisque compluribus *Cilenſi* et *Diedeſi* 93) vaſtarent: ſicque factum eſt. Praedicti Seniores cum urbem *Glogua* dictam, ubi Bolizlauus ipſe fuerat, ac eos perſpicere poterat, gregatim et loricati tranſirent, militum haec a muris cernentium animos provocant, et hi ducem ſuimet, cur hoc pateretur, alloquentes, ſibi eos tentandi licentiam poscunt. Quibus talia refert: *Exercitus, quem videtis multitudine parvum, virtute magnus eſt, et e militibus caeteris electus. Hunc ſi aggrediar, ſive vincam ſeu ſuperabor, in poſterum depreſſus ſum. Regi poſſibile eſt, alium illico exercitum congregare* 94)*; multo melius eſt, nos hoc modo patienter ferre, et alias, ſi poſſit fieri, absque magno noſtri detrimento his ſuperbientibus nocere.* 95) Sic inſolens militum animus ſedatur, et in hoc itinere nulla eiusdem voluntas in noſtris adverſitatibus ſatiatur. Quamvis crebra imbrium inundatione noſtri tardarentur 96), tamen late magnum hoſtibus damnum intulerunt. Tandem vaſtatis omnibus circumquaque iacentibus, Boëmi ad ſua, noſtri autem per Milzienos fines laeti ad Albim remeabant, praemiſſis illico ad regem nunciis 97), ſe cum bona proſperitate venturos indicant. Hic Dei gratia iam bene convaleſcens legationem iſtam et pone ſequentes amicabiliter in Mersburg ſuscepit, et archiepiscopus Tagino de Strela prius a Rege diviſus, ſanctam Thebaeorum ſolemnitatem in Magadaburg celebravit, et ad regem huc incolumis venit.

Tracta-

92) *anguſto.* Secutus Ann. Saxonem pro *anguſta*, quod in Cod. Dresd. vitioſe eſt, poſui. Idem ante me fecerunt editores. *Urs.*

93) *Cilenſi et Diedeſi.* Pagus *Cilenſis*, ut Cod. Dresd. et cum eo Ann. Saxo manifeſte legit, bene diſtinguendus a *Silenſi*, confinis vero fuiſſe videtur pago *Zarowe*, de quo ante diximus. Si coniecturae locus eſt, ex inferiori Luſatia extenſus eſt in hodiernam Marchiam novam, et comprehendit diſtrictum dynaſtiae *Sternberg* inter Oderam et Wartham ſitae, et commendae, quam vocant, Sonneburgenſis, cui adnumeratur *Zielenzig*, in qua voce ipſa veſtigia antiqui nominis *Cilenſi* inſunt. Alter pagus, quem Ditmarus *Dieteſi* appellat, in confinio Sileſiae et Marchiae Milzianae poſitus erat, atque patebat a tractu civitatis *Halbau* ad dynaſtiam *Seidenberg*, cui ſubeſt villa *Diehſa*, in quo vocabulo pagus veſtigia priſci ſui nominis retinuiſſe videtur. v. Leonhardi l. c. p. 686. In confirmatione pontificia episcopatus Misnenſis an. 968. ſcripta, ſi genuina eſt, hunc pagum una cum pago Luzici dioeceſi Misnenſi aſſignatum legimus. Ceterum non eſt, quod dubia, contra ſitum horum pagorum in Chron. Gottwic. p. 571 ſ. ex ipſa Ditmari de urbe Glogavia narratione mota, nimis anxie excutiamus, quia ipſe vaſtationem dictorum pagorum ab inſequenti ingreſſu exercitus Henriciani in provinciam Glogavienſem perſpicue diſtinxit. *Urs.*

94) *congregare.* Addit Cod. Brux. *et nos appetere. Urs.*

95) *nocere.* Adiiciunt Cod. Brux. et Ann. Saxo: *et noſtras iniurias vindicare. Urs.*

96) *tardarentur*, pro quo Brux. *gravarentur.*

97) *nunciis.* Loco eius legit Annal. Saxo et Cod. Brux. *veredariis. Urs.*

Tractatis tunc patriae laborantis neceſſitatibus plurimis, Rex iterum occidentales inviſit regiones, et fluctivagos habitatorum animos ſapientiae freno edomans, Natale An. 1012. A. S. Domini feſtiva iucunditate in Palithi celebravit. Tunc iterum ſibi percaram Merſeburg inviſit, et firmata ibi ad V. annos mutua pace, cum conſilio paucorum urbem *Luibuſuam* 98) dictam aedificare et confirmare praecepit; de qua multi praedixere venturum (malum), quod in hoc anno, proh dolor! agnoscunt, non eſſe falſum. Ad hanc venimus in fine menſis Ianuarii et ibidem ſanctae Dei genitricis purificationem veneratione iuſta peragentes, in XIIII. diebus opus impoſitum complevimus, et praeſidio urbem munientes remeavimus. Iuxta hanc in parte aquilonari ſtat civitas, quam a praedicta nil niſi una vallis dividit, et in hac XII. portae ſunt. Hanc cum diligenter luſtrarem, opus Iulii Caeſaris et magnam Romanorum ſtructuram, Lucano 99) admonente, tractavi. Haec plus quam X. millia hominum capere potuiſſet. Minor autem, quam tunc perfecimus, ab Heinrico I. rege usque ad hoc tempus vacua erat, et quam flebili miſeria haec cito corruerit, enumeratis, quae inter haec acciderant, explicabo.

In priore aeſtate IIII. Idus Auguſti, monaſterium in *Uuallibizi* cum IIII. eccleſiis et campanis omnibus, cum aedificiis appertinentibus propter peccata mea incendio An. 1012. A. S. periit. Peracta in civitate *Bauenbergenſi* eccleſia maiore, cum natalicius Regis dies eſſet, et XXXV. iam inciperet annus 100), II. Non. Maii omnis primatus ad dedicationem iſtius aulae ibidem congregatur, et ſponſa haec Chriſti per manus *Iohannis* patriarchae de Aquileia et aliorum plus quam XXX. episcoporum (miniſterio conſecratur.) 1) His ego peccator interſui, et ut ſummo decuit Regi, in omnibus hanc ornatam vidi. Poſt haec ſynodus hic ſit magna, in qua *Gevehardus* Ratisbonenſis eccleſiae

98) *Luibuſiam.* Margini Cod. Dresd. recentior manus adſcripſit *Lebuſia.* Ann. Saxo *Liubuzua.* Infra de illa plura dabimus. *Urs.*

99) *Lucano admonente.* Quid haec ſibi velint, equidem cum ignariſſimis ſcio. Qui Lucanum eam ob cauſam evolverit, oleum et operam perdet. *Urs.*

100) *XXXV. iam inciperet annus.* Leibnitius in Cod. Antv. reperit *vigeſimus quintus* annus, ſed minus recte et accurate. Iure meritoque primas damus Codici Dresd. et Ann. Saxoni p. 419. Conſentit Gobelinus Perſona ap. Meibomium T. I. p. 258. anno 1012. pridie Non. Maii die natali Regis Henrici anno regni ſui X. dedicata eſt eccleſia Bavenbergenſis. Ergo Henricus non, ut Lucae, Huebnerus, et alii putant an. 969. vel 972. ſed anno demum 987. die 6. Maii natus eſt. Annales Hildeshem. ap. Leibnitium T. I. p. 275. obitum eius in diem 13. Iulii anni 1024. collocant. Longe itaque a vero aberrant plurimi hiſtor. ſcriptores antiquiores et recentiores, qui aetatis eius curſum LII. atque adeo cum Reusnero in Op. Geneal. p. 268. LV. annis deſignant; teſte enim Ditmaro locupletiſſimo Henricus, vitae curſum non pluribus quam XLVI. et quod excurrit annis conficere potuit. *Urs.*

1) *miniſterio conſecratur.* Haec ſupplevi ex Chronogr. Saxone p. 222. Ann. Saxo habet tantum *conſecratur.* Editores habent *dedicatur* ex ingenio Reineccii, nam in Cod. Dresd. deſideratur. Annal. Saxo et Chronographus numerant 36. episcopos, Marianus Scotus 48. et Imhof in notitia procerum Imperii Lib. III. c. 3. p. 95. habet 46. cf. Vdalrici Babenbergenſ. Codicem epiſtolarem in Eccardi Corpore hiſt. T. II. p. 60—77. *Urs.*

ſiae episcopus ab archiepiscopo ſuimet arguitur, et Metenſis eccleſiae praeſul *Thiedricus* a Rege increpatur, eo quod in epiſtola ſuimet hunc iniuſte apud papam accuſaret. Sed haec omnia et multa alia conſilio prudenti finita ſunt, et reſtitutio parochiae tunc promiſſa eſt mihi. Completis omnibus in orientali Francia utilitatibus Rex Merſeburgenſem reviſit civitatem, ac ibi ſanctam pentecoſtes ſolemnitatem celebrat, et in primo mane dominicae diei, qua ſanctus apoſtolos replevit ſpiritus, *Tagino* archiepiscopus infirmari coepit, et miſſam canere non potuit. Tunc iuſſus ſum indignus hoc officio ſuccedere. Poſtera die ad modicum convaluit archiantiſtes, et ad Regem ambulans ſe multum commovit, et poſt hoc in tantum tardatur, ut per ſe nunquam aliquid facere potuiſſet. Accerſito tunc ad eum fratre meo abbate *Sigifrido*, ac praeſule *Erico* (Havelbergenſi), illis confeſſionem fecit, et in V. feria, cum iam inde voluiſſet pergere, iuxta caminatam Regis ſolio portatur ſuo, et elevato a capite pileo dormientem alloquitur ſeniorem: *Grates tibi condignas, domine mi kariſſime, referat omnipotens Deus de cunctis miſerationibus tuis, quibus peregrinum me hactenus viſitaſti et conſolatus es,* et cet. 2) Tunc ad eccleſiam veniens audivit miſſam, ipſe praeſentes benedicens. Inde portatur ad navim, et in ea ad *Uucanſten* 3) deductus eſt. Ibi tum ſabbato requiescebat, et in die dominica iuxta urbem ſuam *Spuitni* 4) vocatam navigio venit. In II. autem feria in ipſo itinere cum iam pene defeciſſet, *Uualterdum*
391 ad ſe vocavit praepoſitum, eiusque fidei ſe ſuosque committens, V. Id. Iunii 5) non An. 1012.
obiit, ſed ad Chriſtum, quem ſemper amavit, laetus abiit. Fit oratio a confratribus cum intermixtis fletibus, et *Bodo* miles ad regem ad haec indicanda mittitur. Corpus autem archiepiscopi ad *Fraſum* 6) ipſo die venit, et ibi ſacerdotalibus veſtimentis paratum ad ſedem ſuam transfertur, et cum ingenti triſtitia ab omnibus ſuscipitur. Ego autem haec omnia in Merſeburg ſero comperiens in ipſo depoſitionis die orto iam ſole adveniebam, et cum in eccleſia maiori pauca orationis verba effunderem, veni ad refectorium,

2) *conſolatus es.* Leibnitius e Cod. Antverp. ſequentia addit: *Et det tuae benignitati ob recompenſationem earum in coeleſti Ieruſalem praemium, quod ipſe ſuis dilectoribus ineffabile praeparavit; me enim a modo viventem non es viſurus, quia iam, ut ſpero, viam univerſae carnis ſum ingreſſurus. Vale igitur, domine cariſſime, vale in Domino!* Annal. Saxo haec non habet. *Urs.*

3) *Uucanſten.* Giebichenstein, non Witgenstein, ut editiones praeferunt. Ann. Saxo h. *Givicanſtein.* *Urs.*

4) *Spuitni.* Sic perſpicue in Cod. Dr. legitur, minime vero *Spuziu*, ut Ann. Saxo corrupte dedit. Alio nomine locus occurrit *Sputinesburg*, temporibus Ottonis I. burgwardium, ſed illud nomen ſenſim in deſuetudinem abiit, et vice eius *Rothenburg* invaluit. Eſt autem urbs ad Salae fluv. ſita, tertio ab Hala lapide. v. Sagittarii Antt. Magdeb. p. 95. *Urs.*

5) *V. Id. Iunii.* Haud aliter Necrolog. noſtrum, Annaliſta Saxo, aliique, nec eius loco ponendum in V. Idus *Iulii* exiſtimo, quamquam Acta Sanctor. ita iubent. Archiepiscopus Thagino revera mortuus 9. Iunii 1012. ſequente vero menſe mori non potuit, cum die 15. Iunii Walthardus ſucceſſor electus, et die 22. Iunii conſecratus ſit. Ditmar. p. 392. Chron. Magdeb. ap. Meibomium II, 283 ſ. *Wed.*

6) *Fraſum.* Fraſa oppidulum ad Albim in ducatu Magdeburg. *Urs.*

fectorium, ubi praepositus cum universis confratribus atque militibus 7) sedens de electione tractabat. In quorum praesentia ego stans multum flevi, turbatus dolore vehementi, et salutatis omnibus sedebam, et quid ab his tunc esset dispositum interrogabam. Ad haec *Uualterdus, misi,* inquit, *legatum meimet ad regem, qui haec ei, quae nobis acciderant mala, indicaret, et voluntatem suam in rebus faciendis inquireret, et hic ad nos Henricum* 8) *antistitem misit, ut electio a nobis non fiat, sed tantum consensus unanimis, et hic indicetur ei. Nunc autem omnium pietas praesentium me, quamvis ad hoc indignum, decernit, si Deus consentit et si vult Rex.* Cui sic protinus respondebam: *Sum unus ex his, qui electionis huius ac consecrationis participes esse debent, et hoc vobis* 9) *consilium do, ac illud adiuvare, in quantum possum, volo. Senior meus imperet quod velit, vos autem quod accepistis a Deo et ab antecessoribus suis, videte ne perdatis. Te autem fratrem primus eligo mihi ad archiantistitem, non karitate tua, sed utilitate certa in te agnita: et praesentium mentem nunc singulariter scire desidero.* A quibus hoc unum percepi responsum: *Uualterdum nobis in dominum et archiantistitem eligimus.* His tunc confirmatis ille surrexit, et coram prostratus veniam petiit, divinam interpellans pietatem, ut haec nobis omnibus retribuere dignaretur, et a sua parte bona promisit omnia. Tunc ego me inclinans rogavi eum per nomen Domini et per verae fraternitatis amorem, ut ecclesiae meimet admodum despoliatae, parochiam sibi iuste pertinentem, si ad hunc perveniret honorem, restituere, aut sibi hanc cum aliis rebus inde abstractis voluisset sacramentis firmare. Hoc mihi in praesentia omnium firmiter promisit. Interim lassatus ab itinere praesul *Hericus* dormivit, et episcopus *Uuigo* 10) veniens electionem nostram consolidavit. Mittitur a nobis omnibus tunc custos ecclesiae *Redingus* ad Regem, ut memor Domini et antiquae promissionis, si unquam sic accidisset, familiam sancti Mauritii orbatam et nimis tristem tanto patre consolari voluisset. Sonata iam prima 11) *Ericus* antistes evigilat, et missam pro defunctis cantavit. Post evangelium autem, ad quid Rex eum huc mitteret, praesentibus innotuit, et defuncto archipraesuli absolutionem nobiscum fecit, et ab omnibus fieri postulavit. Tertia enim tunc dies erat, qua sacerdos praedictus 12) obierat, quae cum septima atque tricesima in uniuscuiusque fidelis exitu est memoriter ob mysterium in se continens celebranda, id est, ob fidem sanctae trinitatis et septiformem spiritum. Ac dehinc corpus benedictum usque ad locum sepulcri carmine et planctu defertur, ac positum est occidentali parte in choro ante cryptam, quam ipse fecit et consecravit, et in qua se, quam diu

7) *militibus*, i. e. vasallis nobilibus Archiepiscopatus Magdeb. *Urs.*

8) *Hericum*, sc. Havelbergensem, non Henricum, uti editores habent. *Urs.*

9) *hoc vobis.* Pag. 124. Cod. Dresd. iterum episcopi Werneri nomen praefert: Scō. Pet. ī. m'sebg. W'nerƺ eps. fundator loci. *Urs.*

10) *Uuigo.* Brandeburgensis. *Urs.*

11) *Sonata iam prima.* Cod. Brux. *sonante iam prima.* Editiones: *audita iam.* *Urs.*

12) *sacerdos.* Hoc loco, ut saepenumero alias pro episcopo ponitur. *Urs.*

diu vixit, coram altari rogavit sepeliri; ubi idem lacrimabiles saepe effudit orationes. Sed Uualtherdus locum hunc, in quo nunc pausat, quia non erat dedicatus, animae salubrem et introeuntibus cunctis conspicabilem dilecto suimet seniori providit. Sed quia beati omnes virtutibus suis cum Christo vivunt, et in hoc seculo scriptis; non est bonum, tanti patris inclitam conversationem silentio tegere, sed veritatis luce omnibus proficuis 13) innotescere. Erat hic (Tagino) iustus et timoratus 14) ac mirae caritatis, largus et fidelis, castus ac mitis, prudens et stabilis, canonicus habitu, sed monachus in omni conversatione sua. Vitia in cunctis ob meliorationem aspere carpebat, bona quaeque laudans. Non fuit apud modernos ullus pastor, qui confratribus suis familiarior esset, hos amavit atque coram populis laudavit. 15) In primo ordinationis suae anno templum Domino aedificare coepit. Presbiteris et diaconibus 16) vestitum suimet VIII. siclis, subdiaconibus autem et infantibus 17) IIII. adauxit. Nisi infirmitas obsisteret, omni die missam et psalterium cantavit, et quia ieiunare ob lassitudinem non potuit, eleemosynarum multitudine redemit. In vigiliis supra modum laboravit, et quia parum manducare ob infirmitatem dentium potuit, potu, quamvis mediocri, facile satiatur. Nobiles genere et moribus amavit, ignobiles autem non contemsit, sed in sua familiaritate habuit. Cultores Christi dilexit, contemtores autem eius iusto persequitur odio. Omnia sibi divinitus commissa excoluit et lucrari contendit. Antequam divinum perageret mysterium 18) severus fuit, et post omnibus hilaris arrisit, et persaepe cum suis Kyrieleison cantavit. Nequeo ex parte mea numerare, quantum pietatis munus mihi indigno studuisset impendere; hoc tantum scio, quod nunquam illi digna remuneratione de his respondi. Obedientiam, quam ei suisque successoribus in
392 examinatione promisi, minime adimplevi. *Harnaburg* et *Frasan* ac *Pretine* 19) urbes cum curte una, quae Esiconis fuit comitis, suae acquisivit ecclesiae. Apparatum episcopalem satis egregium et affluentem congregavit. VIII. annos et menses IIII. et VIII dies 20) columna ecclesiae sedebat, cadens, ut praedixi, praesentialiter, sed invisibili templo Domini translata manet perpetualiter. Eodem die *Uungerus,* Posnaniensis

13) *proficuis*, i. e. bonis, probis viris. v. Ind. Latinit. *proficuitas.* *Wa.*

14) *timoratus.* Vox medii aevi nostro non infrequens, dicitur pro *pio, religioso.* *Urs.*

15) *hos amavit, atque coram populis laudavit.* Leibnitius e Codice suo ita: *memorabatur eorum ubique bonum, et eos coram rege et principibus et universis populis intus et exterius semper laudavit.* Ann. Saxo post populis nil addit, nisi *regibusque et principibus.* *Urs.*

16) *diaconibus;* et paullo post *subdiaconibus.* Sic vere Dresd. Emendare nolui, quia et alios illius aetatis ita scribere animadverti. *Wa.*

17) *infantibus*, non *inferioribus*, uti editiones contra fidem Cod. Dresd. legunt. *Infantes* h. l. sunt pueri symphoniaci *Chorknaben.* *Urs.*

18) *mysterium.* i. e. sacrificium missae, s. sacram synaxin celebraret. *Urs.*

19) *Harnaburg et Frasan ac Pretine.* Diploma, quo Henricus II. haec rata habuit, est in Noltenii Diss. de Velthem. familia, p. 50. *Arneburg* et *Frasa* iam ex superioribus notae. *Pretine* est oppidulum *Prettin* ad Albim in circulo elector. Sax. *Urs.*

20) *VIII. dies.* Sic aperte in Cod. Dr. et totidem verbis habet Ann. Saxo. *Urs.*

ſis coenobii paſtor, conſacerdos ſuus et ſuffraganeus, XXX. ordinationis ſuae anno obiit. Nunc haec dicta ſufficiant, et de quo mihi nunc ſermo eſt, amplius loquar.

An. 1012. A. S. *Redingus* ad Regem veniens, legationem ſuam ſuppliciter profert, et quamvis ardue, tamen deſiderata impetrans, per internuntium *Uualtherdum*, in exequiis dilecti Senioris ſtudioſum, etiam XX. talenta argenti *Thiedrico* nepoti meo in elemoſinam excepto victu largientem, vocat, et ego iuſſus venire proficiſcebar cum eo, ac in ſabbato *Gronam* 21) ſero venimus. Mox in praeſentiam Regis venientes miſericorditer ſuſcipiebamur, et pauca locutus Rex nos ad hoſpitium ire permiſit. Caſtra metati 22) enim tunc ſumus extra urbem et iuxta lucum, ubi modo ſancti eſt eccleſia *Alexandri*. Craſtino fuit dominica dies et feſtivitas Chriſti martyris Viti, et ego valde mane miſſam confratribus meis cantavi, et poſt hanc in urbem vocati ivimus usque ad caminatam Regis, et ibi ſolus intromittitur Uualtherdus, et ibi usque ad tertiam ſoli colloquebantur, et egreſſus tunc Uualtherdus annulum portat in manu ſua, oſtendens nobis: *ecce habetis inquit pignus ſubſecuturae pietatis!* 23) Et tunc omnes nos in praeſentiam venientes, examinatione Regis, ipſo primitus eum laudante, praedictum patrem elegimus, et optimi quique aſpirabant, et mox a Rege accepit baculum paſtoralem. Poſt ſacramentum regiae poteſtati exhibitum introductus eſt ad eccleſiam, quam ibi a Rege conſtructam anteceſſor ſuus benedixit, et laus domino a praeſentibus canitur. Deinde regiam interpellabam pietatem, ut de eccleſiae neceſſitatibus meae aliquid loqui cum eo dignaretur, et ut ego poſtulabam, firmae ſuimet commiſit me fidei. *Thiedricum* quoque nepotem meum, ut ipſe deſideravit Rex, per manus illi dedit, et cum generos 24) ſuimet tunc iterum exercitu petere voluiſſet, cum praeſentibus ſuimet principibus, qualiter Bolizlauus ab his invaderetur, tractavit. Hoc omne archiepiſcopo noviter inſtituto, et ſuas curtes in Saxonia poſitas commendavit. Eodem die omnes declinavimus unusquisque ad ſua. In proximo autem ſabbato archipraeſulem Uualtherdum *Arnulfus* 25) praeſul iuſſu Regis inthronizavit, et utrique honore ac magna iucunditate ibi ſuſcepti ſunt. Poſtera die unctus eſt Uualterdus ab *Eido* Misnenſis eccleſiae venerabili epiſcopo III° cum adiutorio ſuimet confratrum *Uuigonis*, *Hilliuuardi*, ac *Herici*, et a me his multum inferiori. Adiuvit autem nos Arnulfus praeſul II. feria omnes nos cum caritate bona, et munere magno abivimus. Fuerat enim vigilia

21) *Gronam*. Grona, Gruona, Gruonaha, *Gronau*, caſtellum et palatium regium Imperatorum Saxonic. in pago *Logingaha* haud procul a civitate Goettinga, prope fluv. Leinam. cf. Chron. Gottwic. p. 476. 478. *Urs.*

22) *Caſtra metati*. Cod. Brux. et Ann. Saxo. *hoſpitati ſumus*. *Urs.*

23) *pietatis*. Leibnitius haec e Cod. ſuo ſic dedit: *Ecce pignus indicium ſuturae dignitatis, pie mihi promiſſae.* Pietas pro clementia ponitur. *Urs.*

24) *generos*, h. l. *adſines*, coniugis fratres. *Urs.*

25) *Arnulfus*. Halberſtadienſis, non Ravennas, ut ſibi perſuaſerat Sagittarius in Antt. Magdeb. p. 267. *Urs.*

gilia ſancti Iohannis Baptiſtae, et tunc *Redingus* ab archiepiſcopo conſtitutus eſt ad praepoſitum cum communi electione confratrum. In die Sancto *ad montem* (Bergen) cum ſolito honore is ductus, a me et a fratre meo Sigifrido ſuſcipitur. Ibi tunc miſſam cantans, populos primo inſtituit, et poſt ab abbate multum rogatus, ut ibi caritatem faceret, ob turbam ſibi adhaerentem omiſit. Fuit in Natali Apoſtolorum 26) in ſede ſua, ac tunc commiſſos ſalubriter admonuit. Interim a Bolizlavi nuntiis rogatus, *Sciciani* 27) cauſa pacem faciendi venit, et ibidem magnifice ſuſceptus, duas ibi tantum noctes manſit, ac nihil ibidem proficiens muneribus magnis revertitur. Affuit mox expeditionis indictae ſtatuta dies, id eſt VIIII. Kalend. Auguſti, iuxta locum qui dicitur *Zribenz* 28) convenimus, et ſic rurſum usque prope *Belegori* 29) aſcendimus. An. 1012. A. S. Tunc viſum eſt principibus, non eſſe bonum perfici iter noſtrum, ſed optimis *Marcham* firmari praeſidiis, et in conſequenti nocte archiepiſcopus capite nimis infirmatur; cumque ad eum mane veniſſem, diu eum in tentorio tardantem expectavi; egreſſus tandem queritur mihi, ſe multum aegrotaſſe. Promiſit autem ſe ad reginam, in Merſeburg tunc manentem, venturum et ibi me allocuturum. Tunc ego abſceſſi et ille prius recuſans, tamen quia inventio Chriſti protomartyris tunc fuit 30), et dominica dies, miſſam cantavit, proh dolor! ultimam. V. feria ego ad Merſeburg veniens, dum me cum confratribus meis ad adventum eius praepararem, audivi ab internuntiis, quod ille ad *Uucanſten* 31) non bene valens curru veniret. Proxima die huc equitans *Beruuardum* Hilliniſſemenſis eccleſiae epiſcopum cauſa benedictionis, et quam bene ſciebat 32) curationis gratia vocatum ibidem reperi, et *Frithericum* comitem, cuius frater erat

26) *Natali Apoſtolorum*. Hoc eſt feſto S. Petri et Pauli Apoſtolorum d. 29. Iunii. Cur Natalis Apoſt. dicatur, vide Calvoer Rituale Eccleſ. P. II. p. 337. *Urs.*

27) *Sciciani*. Quis hic locus ſit, coniecturis vix eruendum eſt. Non magnopere litigabo cum iis, quibus *Cica* vel *Saathayn* vel *Gros-Ziescht* prope Baruth placuit. Niſi me animus fallit, Ditmarus ipſe lucem aliquam praeferre nobis videtur, ubi locus iſte ſit quaerendus. Waltherdus ſcil. a Bolizlavii nuntiis rogatus, *Sciciani* pacem faciendi cauſa venit etc. Bolezlavus vero, dux Poloniae tunc temporis, ut ex antecedentibus patet, Glogaviae commoratus eſt. Non longe ab hac urbe eſt pagus quidam *Scitſch*, ex quo vocabulo dialecti Slavoniae peritus reliquias vocis Sciciani facile diſpiciet, et huc fortaſſe Waltherdus pacis conciliandae gratia vocatus venit. Ann. Saxo habet *Ziciani*, editiones perperam *Scitiam*. *Urs.*

28) *Zribenz*. Sic Cod. Dresd. et Ann. Saxo, non vero *Tribenz*, ut eſt in editionibus. Omnia in ipſa auctoris noſtri relatione momenta localia ad eam me opinionem inducunt, ut credam villam *Schrenz* in praefectura Zorbigenſi inter urbes Merſeburgum, Halam et Zorbigium ſitam eſſe antiquum locum Zribenz. v. Leonhardi P. II. p. 103. *Urs.*

29) *Belegori*. Ut ex ipſius auctoris verbis elucet: *ſic rurſum usque Belegori* cet. non oppidum noſtrum Belgern ad Albim, ſed praedium Marchionis Geronis *Bielegore* intelligendum eſt. v. ſupra. *Urs.*

30) *inventio Chriſti protomartyris*. Incidit in tertium diem Auguſti. *Urs.*

31) *Uucanſten*. Ann. Saxo h. l. *Givicanſten*, editiones *Wikanſten*. *Urs.*

32) *quam bene ſciebat*. Cod. Brux. et Ann. Saxo: *cuius peritus fuit*. *Urs.*

erat *Dedi* comes. Et cum introirem, ſedebat archiepiſcopus in ſolio, et me ſuſcipiebat quam caritative, et ſuimet pedes tunc a tumore ſolito relaxatos intuetur et dolet, quia, dum hi turgebant, venter levius habebat eius. Intimaverat is tunc mihi, ſi hoc 393
periculum ſanus evaderet, nullus amicorum mihi fidelior eſſe potuiſſet. Fui tunc ibidem usque ad veſperam, et tum invitus redii, quia craſtino erat vigilia Chriſti athletae Laurentii 33), cuius feſtivitas dominica inſtabat die. Qua cum ego populis venientibus pauca praedicarem, communiter ab his pro infirmo archiantiſtite orationem fieri ſupplex poſtulavi. III. feria ante primam 34), ubi ille fuerat, veniebam; et tunc hic erat *Eid* episcopus 35), multum pro eo in oratione continua laborans, et cum caminatam ubi ille pius iacuit, ingreſſus eſſem, nec loquentem audivi, nec bene cognoscentem hunc vidi. Advenere etiam eo vivente *Arnulfus* et *Hilliuuardus* cum *Meinuuerco* et *Erico* coëpiscopis, omnes hunc pariter benedicentes et indulgentiam ei facientes. Ego autem peccator unxi eum óleo ſanctificato in locis maxime dolentibus. *Iarimirus* quoque dux adfuit, quem frater ſuimet *Othelricus* et ſatelles, totius debiti immemor, in ſacro ſabbato dominicae reſurrectionis proximae a regno Boëmiorum expulit, et Bolizlauum, quem etſi amicum ſibi conſanguinitate, tamen pro hoſte hactenus habuit, in perſecutione fuga petere coëgit. Hic quia archiepiſcopum cunctis laborantibus nimis fidelem eſſe ſciebat, ſperans eius incolumitatem, ad impetrandam Regis gratiam interceſſionem eius quaerebat; et cum hunc iam defeciſſe videret, dextrae eius ſe committi, et per eam nobis lacrimis poſtulat profuſis. Sed archipraeſul, cum iam finis adeſſet, neſcio quid videns ad laevam 36), ſigno ſanctae crucis potenter dextra ſe munit, et averſus corpore et vultu, contraxit faciem quaſi ploraturus, et mox remiſit laetus. Hoc ego videns ob triſtitiam egreſſus ſum, et interim praeſentes eundem videntes iam ſemianimem, a lecto protinus elevaverunt, ac tapeto ſuperpoſuerunt. Accenſis tunc luminaribus vocabar, et iam ſtola indutum in agone laborantem vidi. Cuius pectori crux ſancta fuit ſuperpoſita. In manibus cinerem et ſubtus habebat cilicium, ut Eid episcopus monſtrabat, et cum ſol die iam mediante declinaret, cum incenſo ſibi adhibito, II. Idus Auguſti 37) tranſiit anima eius ad creatorem ſuum, unde erat, derelinquens quod non erat. Orantibus tunc cum lacrimis praeſentibus cunctis, ego infelix pro debito eosdem non adiuvi, et quod tunc mihi obviaret in animo, non poſſum cuiquam prodere; ſed hoc tantum, Chriſti fideles! mecum orate, ut dominus, cui nullum latet ſecretum, nec huic, neque mihi hoc imputet. Poſt haec ſolutis visceribus et intra eccleſiam atque caminatam ſepultis, corpus praeparatur et ſancto altari praeſentatur. Ibi tum facta pro defunctis memoria, nos ibi coenavimus, et corpus eodem die

33) *Laurentii vigilia.* i. e. die IX. Auguſti. *Urs.*

34) *ante primam,* nempe horam canonicam quae eſt ſexta matutina. *Urs.*

35) *Eid episcopus.* ſc. Misnenſis.

36) *ad laevam,* Ann. Saxo addit: *quod ſibi diſpliceret. Urs.*

37) *II. Idus Auguſti.* cf. Ann. Saxonem ad an. 1012. Chron. Magdeb. in Meibom. rerum Germ. p. 285. Chronogr. Saxonem in Leibnitii Acceſſ. T. I. *Urs.*

die usque *Coniri* 38) proſequimur. In via plangens familia obviavit. Craſtino cum ad villam iuxta montem ſancti Iohannis ſitam veniſſemus, clerus omnis flens adfuit et Iudaeorum (pars) magna 39), et quorum erat pater, orphanorum multitudo conveniens dolorem lamentando manifeſtat; et nos in eccleſia maiore cum funere intrantes, amici cum haereditariis omnibus, elevatis cum luctu manibus, miſerabiliter ſuſcipiunt. Quis non tunc plangeret, cum talia videret? Querimonia autem omnis haec novo non aequabatur damno. Omnes nos confratres ad capitulum venientes tunc nepotem meum *(Theodoricum,)* excepto *Bennone*, eligimus 40), (idque) caritate archiepiſcopi Taginonis maxime facientes. Veſpere autem facto *Arnulfus* venit episcopus 41), quibuscunque valuit bonis ad haec aſpirans. Poſtera die, renovata electione, corpus archipraeſulis tumulatur ad dexteram anteceſſoris ſui in auſtrali manica 42), et in vigilia aſſumtionis ſanctae Mariae. Quod Regina ut primo comperit, per *Gerónem* pincernam ſuum Regi, iam iuxta Metenſem urbem cum exercitu ſedenti, indixit. Hic vehementer illud admirans, et qualiter ſe res nobiscum haberent interrogans eundem, regnum prout curaretur ab ea 43), celeriter remiſit. Epitaphium autem archiantiſtitis non lapide aliquo, ſed memori corde inſcribendum, lector, exaudi! *Uualtherdus*, quamvis interpretetur *poteſtate durus*, ſeverus in aperto, mitiſſimus fuit in occulto. In timore con-

38) *Coniri.* Eſt urbs *Coennern* in circulo Salano, adnumerata praefecturae Giebichenſtein. In diplomatibus vocatur *Conre.* v. Dreyhaupt T. II. p. 923. *Urs.*

39) *Iudaeorum pars magna.* Sic legitur ap. Annal Saxonem, ex quo voculam *pars* inſerui. Synagoga eſt gloſſa marginalis in exemplari Leibnitiano, quod ſervatur in bibl. Dresdenſi. *Urs.* — In Cod. Dresdenſi nec *pars*, nec *Synagoga* eſt. Nec deſiderabis alterutram ſi ſequens *multitudo* etiam ad Iudaeos referas. *Wa.*

40) *eligimus.* Reperitur h. l. in Cod. Dresd. exiguus hiatus, qui nihil habet momenti. Una cum ſuperno margine folii 129. paginae eius anterioris primus verſus fere totus abſciſſus eſt. Idem defectus in Cod. Antverp. fuiſſe videtur, quia Leibnitius, quod deeſt noſtro, non reſtituit. (Sed ex eodem Cod. Antv. iſte hiatus expletus eſt in Actis Sanctor. Iun. I. p. 924. *elegimus, non hoc ob iuventutem eius impleri poſſe ſperantes, ſed pro conſervanda electionis gratia ac caritate* etc. *Kind.)* Suppetunt interea quae Ann. Saxo p. 422. ab interitu vindicavit: *conſervandae electionis gratia Theodericum elegerunt, licet ob iuventutem electionem in eo impleri diffiderent. Urs.*

41) *Arnulphus episcopus.* Non Ravennas, ſed Halberſtadienſis. *Urs.*

42) *manica.* Dedit e Cod. ſuo Leibnitius *abſida*, qua voce quodammodo illuſtratur *manica.* Manica apud architectos illius aevi ſignificat cuiusvis aedificii, praeſertim templi latus, ſive latiorem eius partem. v. Adelung Gloſſar. T. I. p. 147. T. IV. p. 527. *Abſida* proprie eſt cuiusvis aedificii pars extrema et interior ſuper planum ſemirotundum erecta et concamerata; quare et dicitur de templorum ſacellis rotundis, deque aliis partibus templi, quae in circulum pariter terminantur, maxime vero de interiore aedis ſacrae parte, in qua altare collocari ſolet. v. Gloſſar. T. I. p. 25. Walafridus Strabo de rebus eccleſ. c. VI. ait, *Abſida*, dici eo, quod lumine accepto per arcum reſplendeat; hinc ab Iſidoro Orig. Lib V. c. 28. exponitur *Luciada. Urs.*

43) *curaretur ab ea.* Cunigunda rege abſente regni vicaria. Ann. Saxo p. 423. *Ut regnum ipſa procuraret usque ad ſuum adventum celeriter demandavit. Urs.*

continuo et amore iuſto Deum agnovit et proximum. Fragilitatem carnis fletus amaritudine crebri et elemoſynarum largitate ineffabili reſolvit. Utraque hic pollens virtute regi acceptus, cunctisque primatibus admodum exſtitit honorandus, quem ſenior ſuimet benedictione et ſolo nomine praecellebat; verus et compatiens, ac eccleſiae ſuimet fortis propugnator erat. Sine omni iactantia convicinis plurima impendit; ille ſolus ſibi ſuffeciſſe cunctis innotuit. Audivi eundem multum iurare, quod non ob ambitionem, ſed laborantis eccleſiae et pene deficientis utilitatem hunc expeteret honorem. Ad hoc ſe dixit immeritum, et ibi duos eſſe confratres, quos libenter eligeret, ſi hoc ullo modo fieri poſſe ſperaret. Iuſtus et tenax propoſiti ſuimet vir iſte fuit. 44) Laudari ſe ab aliis non appetebat, nec aliis ipſe detrahebat. Ex nobiliſſimis natalibus genealogiam ducens acceptam ingenuitatem nullatenus dehoneſtavit, ſed provectiori induſtria decoravit. Erat eiusdem pater *Erp* ſenior 45), vita laudabili, carus cunctis ſuimet contemporalibus; mater autem eius *Amulred* 46) nomine, quae caſtitate pia et opere herili inter alias lucebat matronas: haec vero omnia, quaecunque potuit bona, 394
pro eiusdem memoria diligenter impendit. Praedicto autem Uualterdo in ſomnis prius dictum eſt, quod archiepiscopatum Magadaburgenſem accipere, et ad modicum tempus eum poſſidere deberet. Et in hoc anno, quo hoc impleri debuit, cuidam matronae venerabili mater ſua iam defuncta per viſum apparuit. Quae cum ab ea ſalutaretur, et quomodo tunc valeret, interrogaretur, reſpondit: *bene!* et adiecit: *ſcisne,* inquiens, *quod archiepiscopus noſter Tagino de hoc ſeculo migrare et Uualterdus ſibi debet ſuccedere? non ut hic ſit aliquantulum regnaturus, ſed in ultimo examine inter iudicantes ſeſſurus. Ab eodem in coelo eſt tabula ex argento pene perfecta, et cum haec citius completur, ab aſpectu hominum is praemia recepturus auſertur.* Ipſe vero, ut ſoror ſua mihi intimavit laica, alteram enim habuit ſanctimonialem, id ipſum praeſciens, vocavit eam ad ſe, dicens: *Recordaris modo, qualiter mihi olim promiſiſti, ſi haereditati meae unquam ſuccederes, ut praedium, quod in Oſulfſtidi* 47) *habeo, pro animae remedio meae ſancto Mauricio traderes?* Cui haec omnia

44) *vir iſte ſuit — decoravit.* Cur Reineccius aliqua plane omiſerit, quae in Cod. Dr. tamen adſunt, non video. Cod. nempe ſic: *laudari ſe non* (nunc ſequitur lacuna ex abſciſſo prioris paginae verſiculo orta) *natalibus — decoravit.* Haec omnia omiſit. Reineccius, et poſt verba *vir iſte ſuit,* ſtatim pergit: *Erat eiusdem pater* etc. Defectum igitur verſiculi, verba nimirum: *laudari ſe — non detrahebat,* ex Cod. Antv. ſupplevimus, qui tamen in ſequentibus a Dresd. diſcrepat, ſic enim habet: *Genealogiam ducebat ex nobiliſſimis natalibus, quam extollebat bonis moribus. Dicebatur eius pater Erp* etc. *Urs.*

45) *Erp ſenior,* nobilis Saxo, e familia *Meiendorſiana,* uti coniicit Abelius ad Chron. Walbeccenſe ap. Meibomium p. 37. *Urs.*

46) *Amulred.* Amulrada ſoror Walthardi archiepiscopi Magdeb. quae nupſit Conrado de Maresleve et Horneburch, peperitque ei Suitgerum, qui poſtea episcopus fuit in Babenberch, tandem Romae Papa. Ann. Saxo. ad ann. 1040. p. 475. *Urs.*

47) *Oſolfſtidi.* Hodie vocatur *Olvenſtaedt* in ducatu Magdeburgico. *Urs.*

omnia profitenti, et digito 48), ut ipſe petiit, confirmanti, flens reſpondet: *Mihi non licet vivere; tu autem fac ut dixiſti, et pro certo ſcias, quod de reſiduis nihil abalienabo vobis conſororibus meis.* Sciebat haec omnia compleri debere; ſed ſperavit in tempore. Annos XXIX. praepoſitus erat, et hoc nomen et officium prae caeteris contemporalibus cunctis honorifice tenebat. Sarcophagum ingens ad includendas ſanctorum reliquias de argento fecit. Eccleſiam rotundam poſt incendium huius civitatis magnum dilapſam a fundamento erexit, et ibidem Canonicorum congregationem facere propoſuit, et his de ſua proprietate praedium voluit dare ſupradictum. Non fuit is verboſus, ſed conſcientiae ſecreto congruis temporibus manifeſtanda contegebat; hoc ſolum prae omnibus queritur, quod eccleſias et clerum non benedixit. De pallio autem nil doluit. 49) Ineffabilem librorum copiam et ſacerdotalem apparatum cum plurimis ſecularia reſpicientibus contraxit. Quae omnia in ſubitaneo eius fine multorum inutiles manus diſtraxerunt. Sedebat namque tantum VII. hebdomadas et II. dies. Hoc totum ideo dixi, ut de eius celeri obitu nec palam nec in occulto ullus miretur, vel ſua ſpeciali culpa haec eveniſſe arbitretur, quia multi ante eum plus quam XXX. ſedebant annos, qui nec hic, nec in futuro maioris meriti erant. Vae his, qui in hac peregrinatione diu vivunt, et id ſpatium male operando perdunt; et bene illis eſt, qui dies ſibi conceſſos cum cauta ſollicitudine in Chriſti ſervitio ducunt. Male operantes quique 51) poenas ſibi augent; e contra autem, quibus abbreviatur vita praeſens, ſi ſunt culpabiles, cito admiſſa luunt. Boni autem omnes etſi corporaliter non aeque degant, una tamen felicitatis 52) aeternitate gaudent. Non ille ſolus tam parvo tempore ſedit. Legimus Tertullianum a ſancto Stephano papa presbyterii dignitatem, et poſt IIII. dies ob amorem Chriſti conſtantiamque fidei martyrium a tyranno ſuſcepiſſe, et in utroque ordine is ſemper manet. Iſte quidem peccata luit, et in brevi pro laboribus iuſtis bravium a Deo recepit, et hoc illico multis manifeſtatum fuit. 53) Haec autem omnia enarrare perlongum eſt; qualiter vero de his mihi acciderit, Deo teſte, quia non mentior, explicabo. Fui in praeſidio ad *Misni,* et in natalitio die apoſtolorum Simonis et Iudae poſt matutinam apparuit mihi ille venerandus, et cum hunc

48) *digito.* Scilicet apud Slavos rerum allodialium alienationes, traditiones, reſignationes et inveſtiturae ſymbolicae a domino fundi, vel alienante, plerumque confirmatae ſunt digitorum extenſione, ſive per pollicem dextrum. Huius moris plura exempla ex diplomatibus attulit *I. C. H. Dreyer* in Diſſ. de fide manuali Germanor. quae eſt in Miscellan. Lipſ. novis. Vol. 5. p. 630 ſſ. *Urs.*

49) *ingens.* Sic Cod. Dresd. Editt. *ingentem,* quod uſitatius eſt et rectius. *Wa.*

50) *De pallio nil doluit.* Quia nimirum pallium ante obitum adipisci non potuit. Bulla enim P. M. Benedicti VIII. ſexto demum die poſt Archiepiscopi obitum, ſcil. die 18. Auguſti ſ. XV. Kal. Sept. Indict. X. primo Benedictini pontificatus anno ſcripta eſt. v. Sagittarii hiſt. ducatus Magdeb. Lib. III. c. 5. p. 271. *Dreyhaupt* T. I. p. 249. *Urs.*

51) *Male operantes quique.* Addit Cod. Brux. *longaeva vita.* *Urs.*

52) *felicitatis.* Spuria eſt lectio editionum: *fidelitatis.* *Urs.*

53) *manifeſtatum ſuit.* Verſiculis aliquot interiectis habet Dr. non *eſt.* *Wa.*

hunc mortuum bene cognoscerem, quomodo ſe res eius haberent, protinus interrogabam. Et ille, *in poenis*, inquit, *pro qualitate meriti fueram, quas omnes prorſus iam ſuperabam:* et ego mox admodum gaviſus, *licet mihi*, inquam, *campanas ſonare et populos ad laudem Dei accendere?* Et ille reſpondit: *bene! quia verum eſt.* Et tunc amplius in colloquendo progreſſus, *eſtne*, dixi, *hoc vobis notum, quod multorum ſuſurratione mens Regis alienata eſt a vobis, eo quod poſt ordinationem veſtram contra eum multa operari ſtuduiſſetis.* Et ille: *credite mihi, obſecro, credite*, ingeminans, *quia in hoc culpabilis non ſum.* Cum autem percontari hunc vellem, cur tam cito obierit, evigilavi et hoc ſcire non licuit mihi. Accepi poſt a veracibus, quod is in omnium commemoratione ſanctorum divinis clementer praeſentari mereretur obtutibus. Omne, quod de illo dixi, non de ſpeciali aliqua ſuimet caritate protuli, quia verum eſt, quod ante benedictionem ſuam mediocriter dilexit me, et ob defenſionem ſuimet eccleſiae impedit 54) multa meae. Veritatis gratia et opprobrii ob mutationem ſubſequuturi haec locutus ſum, minora quam fuerint, quia poſt ſe meliorem nullum 55) reliquit. Poſt huius ſepulturam *Hericus* antiſtes ex noſtra parte ad Regem cum electiône mittitur, cui mox epiſtolam de eccleſiae detrimento meae inſcriptam et Regis clementiam admonentem commiſi.

An. 1012. A. S. Interim *Bolizlauus* 56) de nece archipraeſulis certus, congregato exercitu *Libuſuam* 57), de qua praedixi, petiit, et qui ſciebat ob effuſionem Albis ex noſtra parte nullum urbanis poſſe ad auxilium venire, caſtra metatus eſt ibi. Miles eius ad bellum hortatus acceſſit, et defenſor ad modicum reſiſtit. Magnam enim hanc urbem nil niſi mille homines tuebantur, cui vix tum totidem ſuppeterent. 58) Bolizlauus ad prandium ſedebat, et ſatellites ſuos iam victores urbem ingredi gaudens cernebat. Porta 395
aperitur

54) *impedit.* Vitioſe editores: *impendit.* Melius Brux. *impedivit.* *Urs.*

55) *nullum.* Sic Dresd. non uti editores habent, *non.* *Wa.*

56) *Bolizlavus*, dux Poloniae. *Urs.*

57) *Libuſuam.* Gundling in Geographia Marchica, Beckmann in Chron. Francofurt. p. 3. Mascovius p. 133. et alii urbem olim epiſcopalem *Lebus* ad fluv. Oderam accipiunt. Sed iam Bolizlaus exercitum ſuum non in Oderae ſed in Albis oras deduxerat, teſte Chronogr. Saxone p. 223. *poſt mortem Waltherdi Bolizlavus multis milibus ſuorum contractis Dalamintiae terminos occupavit, urbem eo loci noviter inſtauratam doloſe expugnavit.* Idem ad annum 1012. dicit Chron. Quedlinburg. ap. Leibnitium T. II. quod in omnibus cum illo convenit, praeterquam quod urbi a Bolizlavo expugnatae nomen *Caloci* tribuat, ſed facile ex Chronogr. Saxone emendandum, qui recte *eo loci* habet. Ex deſcriptione, quam Ditmarus hic et in ſuperioribus de urbe *Libuſua* dedit, colligendum eſt, eam non adeo longe ab Albi diſſitam fuiſſe. Quae cum ita ſint, diſcedo in ſententiam Ritteri in antiquiſſ. hiſt. Misnica p. 144. qui de *Lebuſia*, in collimitio Luſatiae inferioris ſita firmis argumentis evicit. Adeo vero temporum iniuria mutata eſt magnae olim et antiquae urbis facies, ut nunc in pagum redacta ſit, qui ab Albi quatuor leucis diſtat. *Urs.*

58) *ſuppeterent.* Pro *tum* Semlerus coniicit *ter.* *Kind.* — In Cod. Dresd. eſt per compendium ſcribendi *t̄.* quod et alibi *ter* ſignificat. *Wa.*

aperitur et multorum ſanguis effunditur. Capiuntur ex his optimi *Gunꝺelinus* ac *Uuiſſo*, et eiusdem infelix cuſtos *Scih* 59) vulneratus eſt. Is namque urbem quamcunque unquam ad tuendum accepit, non ignavia ſui, ſed infortunio miſerabili ſemper amiſit. Hi omnes ducti ſunt in praeſentiam ſuperbi triumphatoris, cuius edictu mox ad cuſtodiendum abducti ſunt. Ex ſociis autem praedicti ducis non minus quam quingenti ibidem remanſerunt. Facta eſt vero haec miſerabilis caedes XIII. Kalend. Septembris. Diviſa tunc immani praeda ac urbe incenſa victrix turba cum ſeniore ſuo laeta rediit.

Ab internuntiis feſtinantibus haec Regina in Merſeburg tunc manens comperit. Ego autem praepoſiti dum hortatu *Redingi* duo altaria, unum, ubi archiepiscopus requiescit, et aliud in ſeptentrionali eiusdem templi parte XI. Kalend. Septembr. dedicarem, indignus, in Magadaburg primitus id reſcivi, et mox ad Reginam velociter abii. Omnes nos conprovinciales iuxta Mildam ſedere, et ad adventum regis haec omnia providere ab ea iuſſi ſumus. Interim Rex ab expeditione occidentali revertitur, et *Geronem* 60) ſuimet capellanum ponere in archiepiscopum 61) conatur. Huic praeſul *Hericus* occurrens et legationem ſuam aperiens non exauditur. *Thiedricus* nepos meus, tunc ad *Gronam* 62) commorans, vocatus venit, et a Rege per manus ſuscipitur, et in vice Geronis deinceps habetur. In natali ſancti Matthaei Apoſtoli Rex ad *Sehuſen* 63) venit, et ego accedebam, et cum iam tempus eſſet, admonui hunc coram cunctis reſidentibus, ut aliquid de parochia meimet caeteriſque rebus iniuſte ablatis ante conſtitutionem archipraeſulis cum eo voluiſſet tractare. Ibi me tunc firmae ſuimet ſidei commiſit, ut cum iuſtitia aut alio ſalubri conſilio haec finirentur. Poſtera die Rex ad Magadaburg veniens in refectorio fratrum omnes nos convenire praecepit. Ibi tunc regali petitione et ſalva in poſterum electione *Gero* communiter eligitur, et in eccleſia ſe primitus altari tradens, et communionem fratrum X. manſis acquirens baculum a Rege accepit paſtoralem, et mox inthronizatus, ab *Eido* 64) unctus eſt episco-

59) *Scih.* Sic effertur nomen in Cod. Dresd. ſed videtur corruptum. Editiones habent *Schich*, Ann. Saxo p. 423. *Iſich.* Urs.

60) *Geronem.* Gero ex familia Wodensvegiorum illuſtriſſima (ſic enim loquuntur Annales Mti Magdeburgenſes, teſte Meibomio in Chron. Marienthalenſi T. III. S. R. G. p. 263.) prodiit, patrem habuit Dedonem Wodensvegium, matrem Elicam, ipſe praeſul optimus, terror male potentum, exemplar benevolentium, egregius pietate, et qui omnia vellet ad perfectum ducere, ut habent Annales iidem. *Urs.*

61) *in archiepiscopatum.* Parvam lacunam Codicis Dr. ita explere viſum eſt Urſino. Cum vero linea proxima ſyllabis *cuum* incipiat, ego malim *in locum vacuum* reponere. *Wa.*

62) *Gronam.* Male legunt editt. *Geronem.* Commorans ipſe ſubſtitui, quia fol. 132. Cod. noſtri h. l. erat perforatum. De Grona v. ſupra. *Urs.*

63) *Sehuſen.* In editionibus omiſſum, Leibnitius ſub textu e Cod. ſuo reſtituit. *Seehauſen* in ducatu Magdeburg. oppidulum antiquum, diſtans 3. miliaribus ab urbe Magdeburg, occidentem verſus, et comitiis comitum palatinorum de *Sommerſenburg* nobilitatum. *Urs.*

64) *Eido episcopo* Misnenſi. *Urs.*

episcopo, nobis confratribus praedictis eum adiuvantibus. 65) *Thebaeorum festivitas*
martyrum 66) a Rege ibi celebre ducitur, et post haec ab archiepiscopo magnificis
muneribus idem cum suis omnibus honoratur. Inde hi ad Mersburg properantes diu
ibi manebant, et procurationem regni summis viribus 67) tractabant. *Erluuinus* Came-
An. 1012. A. S. racensis 68) episcopus in hoc anno, ac *Conradus* et *Herimannus* puer 69), duces
egregii, obierunt. Quidam vero monachus infirmitate magna depressus multa per vi-
sum sibi revelata vidit, quae interim, dum ipse ea secum loquitur, a praesentibus scri-
An. 1012. A. S. ptis notata sunt, et pro maximo habentur miraculo. Nati sunt autem in his diebus
duo fratres 70) cum dentibus in ore, similes aucae, quorum alter dextri dimidium
brachii, sicut ala aucae 71), habebat, qui tertia die nativitatis suae invicem ridentes
civili dissensione moriuntur. Quidam vero miles 72) cum bona sancti Clementis vi tol-
leret, et inde rectum facere noluisset, in una dierum a muribus intra cubiculum im-
pugnatur ineffabilibus; qui primo fuste arrepto eos prohibere tentans, posteaque eva-
ginato eos aggressus gladio, et sic nihil proficiens, arca quadam, ut ipse rogavit, in-
cluditur, ac in medium fune suspenditur, et cum exterius haec plaga sedaretur, hic-
que liber solvi debuisset, (intus) ab illis usque ad mortem corrosus invenitur. Tunc
cunctis praesentibus et postea venientibus manifestum sit, quod hunc ira Dei, vindex
praedicti facinoris, sola consumsit.

Interea *Iaremirus*, de quo praedixi, Regis gratiam suppliciter petens pro miseri-
cordia et restitutione exilium et custodiam *Ethelbodi* praesulis 73), *Ansfridi* successoris
episcopi suscepit, qui in immensa caede Bauuariorum, ad Bolizlavum sine Regis ac
sui licentia cum muneribus iter agentium, et trucidatione sibi commissorum, et non
aliqua Regis infidelitate talem promeruit ultionem. Nostri hoc audientes inimici irri-
ferunt

65) *cum adiuvantibus*, nimirum *Bernwardo* Hildesiensi, *Arnulfo* Halberstadiensi, *Hilliwardo* Cizensi, *Meinwerco* Paderbornensi, *Erico* Havelbergensi, et *Thetmaro* Merseburgensi episcopis. *Urs.*

66) *Thebanorum martyrum*, die 22. Sept. de quo vide Haltaus. Calendar. p. 127 f. *Urs.*

67) *summis viribus.* Vulnus fol. 129. inflictum apposite curavit Reineccius verbo *viribus*, quod et Leibnitius adoptavit. *Urs.*

68) *Erduuinus Cameracensis.* Corrupte Reinecc. et Maderus *Camacensis.* Urs.

69) *Herimannus puer*, Dux Alemanniae s. Sueviae, admodum iuvenis, de quo v. sub initium huius libri.

70) *duo fratres.* In quadam villa Saxonicae Sueviae *Cokstede* inquit Chronogr. Saxo p. 222. et Ann. Saxo p. 423. de quo loco v. Leukfeld Antt. Halberstad. p. 348. *Kochstett*, oppidulum in praefectura Groeningensi, principatus Halberstad. *Urs.*

71) *aucae.* Reinecc. habet *avis*, invito Cod. Dresd. *Auca* et *anser* sunt Synonyma. v. Ind. latinitatis. *Urs.*

72) *miles.* in Francia, dum bona S. Clementis Budineveldum per vim raperet. Ann. Saxo p. 423. *Urs.*

73) *Ethelboldi praesulis.* sc. Ultraiectensis. *Urs.*

ferunt, nostri autem concives id ut sibi profuturum timuerunt. Et his liceat in semet
ipsis hoc factum cognoscere, qui id consilium Regi nostro unquam dedere. Posthaec
Othelricus frater eius ad Merseburg a Rege vocatus venit, et regnum quod sibi iniuste
prius usurpavit, gratuito munere suscepit. Eadem tempestate inundantes pluviae ac
resurgentes 74) piratae multum, proh dolor! nocuere. In illo tempore inundante Da-
nubio in Bauuariis et stagnante Reno ita ineffabilis populi et pecoris, aedificiorum
quoque et Sylvarum tali impetu erutarum multitudo periit, quod omnes harum habi-
tatores partium sua vel antecessorum memoria id nunquam accidisse firmabant, hoc
gementes, ex variis criminibus suis tunc evenisse, et posthaec aliquid magnum timen-
tes sibi esse venturum. Equidem longe digressus redeam.

Rex a Mersburg discedens navigio ad *Harneburg* venit. Ibi cum Sclavis con- An. 1012. A. S.
fluentibus plurima discutiens, pace vero ibi firmata rediit, et omnium festa Sanctorum
in *Helmanstidi* celebravit. Interea domna *Ludgerd* nimis infirmata, me, quia unice
dilexit, et ut supra memoravi, linea consanguinitatis mihi fuerat coniuncta, per inter-
nuntium vocavit. Sed cum post crepusculum ad *Uualmerstidi* 75), ubi illa iacuit, ve-
nirem, caminatam ingressus, vidi eam nimis laborantem et ob hoc a psalmis non de-
396 ficientem. Inter quos hoc solum ore volvebat et mente, *me*, inquiens, *suscepit dex-*
tra tua, Domine, ipsi vero in vanum quaesierunt animam meam. Haec nullum
omnino ad me proferens verbum, cum a me interrogaretur, *si sancto voluisset ungi*
oleo? respondit: *libenter, quia post hoc Christi voluntas cito perficitur in me.* Ve-
stimentis tunc parata novis me vocavit, et perfectis omnibus ad unctionem iuste perti-
nentibus, *quam pulchra es nunc!* dixi ad eam; et illa, *video*, insit, *iuvenem formo-*
sum ad dexteram, oculis designans, *meam.* Post haec digressus ob fatigationem iti-
neris diu dormivi, et tunc expergiscens audivi eam prae nimio dolore graviter inge-
miscentem, et propius accedens cantavi spalterium 76) usque dum eam in extremis
esse praesentes testarentur; et tunc completis, quae ad haec dicenda erant, cum ipsa
sanctorum invitatione transiit felix anima eius Idib. Novembr. ad sponsi coelestis thala- An. 1012. A. S.
mum. Huius obitum quidam laicus, civis Parthenopolitanus, cum in infirmitate iace-
ret, praedicens, *est*, inquit, *domna Luidgerd de hoc seculo transitura, et vere bea-*
tus ille, qui eam meretur incedere viam. Cum iam primo illucesceret, corpus ad
Uuallibizi nobis comitantibus defertur, et in proxima die iuxta monasterium in aqui-
lonari parte ubi *Luitherdus* pater 77) XXVI. annos inclusus requiescebat, deponitur,

et

74) *ac resurgentes.* Cod. Brux. habet *insurgentes*, uti et Ann. Saxo p. 434. *Urs.*

75) *Uualmerstidi.* Wolmirstaedt in ducatu Magdeburg. oppidulum ad Ohram fl. arce et praefectura regia praeditum. *Urs.*

76) *Spalterium.* Sic Cod. Dr. more scriptorum medii aevi pro *psalterio.* Eodem modo supra alicubi *spalmis* pro *psalmis.* *Urs.*

77) *Luitherdus pater.* Denotat patrem soceri Luidgerdis, fundatorem ipsius monasterii. Ergo ann. 986. obiit, quemadmodum Gebhardi in tr. de Marchionibus aquilonalibus p. 20. bene ex Ditmaro collegit.

et a viro suimet Uuirinhario ineffabiliter defletur. Fuerat enim haec vitae eius et animae diligens custodia et in divino maxime sudans famulatu, pro illo plus quam pro se ieiuniis in frigore et oratione continua peractis, et elemosynis, ab omnium hue usque tuebatur insidiis hostium. Dico autem cunctis praesentibus atque futuris, quicquid boni in hoc seculo pro alicuius memoria a fidelibus exhibetur, si non licet ei prodesse, pro quo agitur, nunquam a Deo ei irritatur 78), qui hoc facere studiosus conatur. In primo Heinrici regnantis anno praedicta Luidgerd post mortem patris sui ad virum suum, a quo iniuste disiuncta tamdiu 79) fuerat, mense Ianuario rediit.
An. 1003. Et post nuptias marchio Luitharius 80) in occidente infirmatus, *et potione paulina* 81) inebriatus ex improviso obiit, Octava Kalend. Febr. 82) sepultus in Colonia, in eodem loco, ubi ipse prius rogavit, in australi parte templi, qua in coena Domini poenitentes introducuntur. Huius vidua, nomine *Godila*, quodcunque boni potuit pro memoria eiusdem facere, non desistit. Filio suimet *Uuirinhario* beneficium patris et *Mar-*
An. 1006. *cam*, cum ducentorum pretio talentorum acquisivit, permanens in castitate IIII. annos, et

78) *nunquam a Deo ei irritatur.* Hoc ego non intelligo, nisi irritatur positum pro *irritum sit. Wa.*

79) *tamdiu.* Hoc restitui ex Cod. Dr. *Wa.*

80) *Luitharius.* Hic Luitharius Marchio erat Aquilonalis, i. e. in Marchia veteri, minime vero in Occidente, s. occidentali Saxonia, uti primo obtutu Ditmarus ipse innuere videtur, sed verbis eius diligentius pensitatis, his ipsis: *in Occidente infirmatus*, aperte terram, ubi morbo correptus est, indicare voluit. Filius erat Luitharii, de quo in priori annotatione diximus. *Urs.*

81) *potione Paulina.* Anonymus aliquis in *Allgem. Litter. Anzeiger* 1801. n. 166. p. 1606. avet scire, quae fuerit huius potiunculae conditio. Ante eum vivos diu mortuosque consuluerat de eadem Ursinus. Tandem Ill. Adelungii benevolentia hanc ei sitim explevit, qui in literis d. 4. Sept. 1794. datis eum ablegat ad *Polyc. Leyseri hist. poetarum et poematum medii aevi*, ubi inde a p. 502—692. Aegidii, Medici sub finem Saec. XII. viventis, carmen de virtutibus et laudibus compositorum medicaminum exstat. Inter alia pharmaca p. 629. occurrit *potio Sancti Pauli*:

Quos apoplexiae pestis violenta procellat,
Quos furor invadit maniae, quos insita nervis
Sensifici motus vis sopitiva resolvit,
Potio restituit gaudens cognomine Pauli;
Asmaticos cantus compescit, menstrua solvit,
Hanc annis potes illaesam servare duobus.

Pagina sequente 630. ubi eadem medicina *Paulinum* et *potio Paulini* vocatur, eiusque vires ad caput ventriculumque pituita obductum etc. depraedicantur, in fine additur, eam per *quatuor annos* servari posse integram, ex quo colligere possis, hanc a potione Paulina p. 629. memorata fuisse diversam. Ceterum, addit Adelungius, an ab Apostolo Paulo nomen traxerit, equidem ignoro, quanquam Timotheo suo, qua ratione stomacho infirmo mederi posset, auctor extitit. — Non erat igitur, quod Ursinus olim in versione Germ. *venenatam potionem* fuisse suspicaretur, immo vero nimis cupide, nimisque large hausisse Lotharius videtur hoc vehementius ferventiusque medicamen. *Wa.*

82) *octava Kal. Februarii.* Hoc est 25. Ianuarii primo Henrici II. anno 1003. non, quod Urs. habet 1002. *Wedl.*

et tunc consanguineo suimet *Hirimanno* 83) nupsit, nil curans impositum ab Arnulfo praesule bannum, et quod dexteras episcoporum sibi hoc a Deo interdicentium fefellit trium; propter hoc est excommunicationis gladio ab antistite praedicto iugulata, nullamque in procreanda prole spem deinceps adipiscitur. Sed ego delirans, idem ab incepto paululum devians Regis Heinrici inclitam conversationem aggrediar.

Is magnam synodum ob damnationem *Thiedrici* Metensis episcopi posuit. Huic An. 1012. A. S.
in eodem concilio ab omnibus episcopis ibidem convenientibus interdictum est, ut ante purgationem missam non caneret. Posthaec natale Domini in *Palithi* festivis per- An. 1013. A. S.
egit gaudiis, et ibi tunc *Uualkerus* Treverensis ecclesiae servus 84), et capellae suimet custos providus aegrotavit, et nobis inde euntibus ibidem relinquitur, III. Idus Ianuarii proh dolor! moritur. Interim *Lievizo* Bremensis Archiepiscopus longa infirmitate depressus diem pius sollicite praestolabatur supremum, et in nocte hac, quae ultimam praecesserat diem, consocios crebris iam defatigatos vigiliis talibus mulcebat alloquiis 85): *O! dulcissimi fratres et filii, ne quisquam vestrum de superna* 86) *diffidat clementia, et ut labor vester nunc paululum relevetur, de me exemplum vobis admodum credibile profero. Domnum papam Benedictum in his partibus exul quaesivi, et ne ad hunc pervenirem, a multis iterantibus* 87) *saepe tardatus, nullis eorum acquievi blanditiis. Huic, dum vixit, studiosus adhaesi, et post excessum eius Etheldago seniori meo servi vice famulabar. Hoc ipse considerans pauperes suos fidei commisit meae. Dehinc camerarius eiusdem effectus sum, sed cum ille pius, quam semper optavit, coelestem pergeret ad patriam, vestra electione communi et munere regali huic indignus succedebam. Omne, quod invicem peccavimus, amore Christi ex corde remittamus, ut cum bona pace nunc separati, mereamur in die ultimo iterum sociari. Hoc in extremis meimet salubre vobis consilium do, ut Oddonem, qui fraternitatis vestrae est particeps, communi nostrorum consensu ad rectorem nostrae eligatis ecclesiae, et ad utilitatem patriae, divinam supplicantes pietatem, in cuius manu cor regis est, quatenus id sibi placite perficiatur."* Talia hortantem omnes exaudiunt, et sui benivolentiam et procurationem unanimiter laudant. Crastino dominica dies illuxit, et ille beatus pater summo pastori gregem sibi

83) *Hirimanno*, Marchioni sc. Misnensi, fratri uxoris Wirinharii, filii Godilae. v. Chronicon Walbecc. ap. Meibomium p. 71. Godila vero an. 1015. inter vivos esse desiit. *Urs.*

84) *ecclesiae servus.* Leibnitius e Cod. suo legit *cliens.* Chronogr. Saxo p. 223. hunc Walkerum ecclesiae Trevirensis episcopum mentitur. *Urs.*

85) *alloquiis.* His alloquiis Leibnitius multa e Cod. Bruxell. ab librario interpolata addidit, quae in Dresdensi non leguntur. *Urs.*

86) *superna.* Sic Cod. Dr. minus apte editores *suprema. Wa.*

87) *iterantibus.* More medii aevi pro *itinerantibus*, iter facientibus. *Urs.*

ſibi ſubditum manibus elevatis cum ſpiritu committens II. Non. Febr. 88) defunctus pergit, quo vivens tetendit. Fuerat enim unus ex numero eorum, quos ut nubes et quaſi columbas Propheta miratur ſuas volare ad feneſtras. Ille enim ob vigiliarum et 399
ieiunii aſſiduitatem, dum adhuc valeret, quaſi mortuus ignotis videbatur. Ad altare dominicum nunquam ſine oblationibus acceſſit; aſſiduus populi monitor, et hilaris omnibus arriſit dator. Is erga Deum promeruit, quod inter continuas piratae furentis incurſiones ſedes ſua hactenus permanſit intacta.

An. 1013. Interea Rex de *Alſtidi* discedens, ubi Epiphaniam Domini celebravit, et Bolizlaui nuncios pacem poscentes et confirmationem cum *Miſecone*, eiusdem filio, fieri promittentes audivit, ad Merſeburg 89) venit, et ibidem praedicti antiſtitis obitum comperit, et hunc queritur ob praeſentem fructum, gratulatur autem propter ſubſequentem interventum, recordationem eius ſummopere faciens. Poſthaec transit a nobis, et purificationem ſanctae Dei genitricis in Magadaburg celebravit, et in ipſa die praedictus *Oddo*, clericis comitantibus ac laicis, ſupplex venit, et Regis gratiam, ſicut prius, ad completionem electionis per fidos interceſſores poſtulat. Quos Rex nullatenus audit, ſed capellano ſuimet *Unuano* 90) cum laude advenientium, etſi non ſpontanea, episcopatum dedit; Oddonem per manus ſuscipiens et promiſſa ſibi pietate demulcens. Tunc iuſſu regis et praeſentia eiusdem a *Gerone* archipraeſule cum conſenſu et auxilio episcoporum *Ekkihardi* et *Thurgati* 91) Unuan ungitur archiantiſtes, et interpoſitis diebus paucis *Miſeco* Bolizlaui filius 92) cum magnis veniens muneribus, Regis

88) *Dominica dies — II. Non. Febr.* Expreſſe ſic habet Cod. Dresd. Sed Vignolius, notante Leibnitio in Emendatt. p. 1006. ad nutum Adami Bremenſis optima ratione hanc lectionem, quam etiam Annal. Saxo p. 425. et Chronogr. Saxo p. 224. retinuere, reiecit, et pro ea rectius ſubſtituit II. Non. Ianuarii. Ipſa Ditmari verba huic emendationi favent. Livizonis nimirum dies emortualis erat *dies dominica*, at II. Non. Febr. anni 1013. ſecundum Freheri Director. chronol. diplomaticum p. 281. non in primam, ſed quartam hebdomadis diem incidit, II. Non. Ianuarii contra cadit in diem dominicam. *Urs.*

89) *ad Mersburg venit.* Haec omiſit Ann. Saxo. *Urs.*

90) *Unuano.* Helmoldus Chron. Slavor. Lib. I. c. 17. Unvanum his laudibus ornat: Erat clariſſimo genere oriundus, praeterea dives et largus, omnibus hominibus acceptus, clero autem apprime benevolens. *Urs.*

91) *Ekkihardi* et *Thurgati.* Ille Slesvicenſis, hic Aldenburgenſis episcopus. *Urs.* — Episcopi ſunt *Slesvici* et *Scarae*, quorum ille obiit 2. Aug. 1026. hic 24. Martii 1029. Necrolog. noſtrum. Errat Urſinus, qui Thurgatum Oldenburgi episcopum creat. Nomina primorum decem episcoporum iſtius urbis ſervavit Helmoldus Chron. Slavor. Lib. I. c. 69. Episcopus huius nominis Scotiae anno demum 1115. mortuus eſt. *Wed.*

92) *regis efficitur.* Si lectio: *Regis miles efficitur* in collectione variantium exemplari Ditmari reſtituti adſcripta etiam in ipſo Cod. Dr. exſtaret, *Ritteri* refutatio explicationis vocis *miles* per *vaſallum* l. c. p. 111 ſ. hunc etiam locum attingeret; ſed Cod. *miles* non habet, nec unquam habuit, quia Chronogr. Saxo p. 224. etiam ignorat. *Regis efficitur* eſt amicus eius fit. Ann. Saxo tamen, fateor, militem habet. *Urs.*

gis efficitur, et fidem cum ſacramento firmat. Dehinc cum honore magno remittitur, et ut iterum veniret, delectatur. In his diebus tempeſtas magna poſt ſolis occaſum contigit, ac omnes nos admodum turbavit. Diruit namque eccleſiam extra urbem 93) poſitam, quae de rubro facta eſt ligno regnante primo Ottone. Incendium quoque plurima archipraeſulis bona conſumſit. Inſuper regias pervenit ad aures, quod nepos meus *Uuirinharius* cum *Ekkihardo*, Hirimanni marchionis fratre ad Bolizlavum ſine licentia pergerent, ibidemque multa gratiae ſuimet contraria loquerentur, eiusque nuncios hic ſaepe in ſecreto haberent. Hoc omne Rex graviter ſuscipiens utrosque in ſuam venire praeſentiam iuſſit. Id cum facere non auderent, comprehenſis omnibus ſuimet bonis, ut regiae poteſtati reſiſterent, diffamantur. Tandem nepos meus gratiam et incolatum cum praedio ſuimet et auro comparavit. Alter vero longe poſt cum fideli interventu reſtituitur. [Eodem anno *Uuonlef* Heremita, et verus Israëlita XV. Kal. Aprilis obiit.] 94) In proxima quadrageſima Rex ad *Uuerlu* veniens, diu colica paſſione ibi infirmatur, et multa per viſionem ſibi revelata ſunt. Ad ultimum lacrimis et oratione multorum convalescens, quia in tam brevi intervallo ad praedeſtinatum non valuit pervenire locum 95), Paſchale feſtum cum *Meinuerco* ſibi admodum familiari in *Pathebrunnan* digna veneratione peregit 96); Pentecoſten autem nobiscum. 97) In cuius vigilia Bolizlauus cum ſecuritate obſidum apud ſe relictorum venit, et optime ſuscipitur. In die ſancto manibus applicatis miles efficitur 98), et poſt ſacramenta Regi ad eccleſiam ornato incedenti armiger 99) habetur. In II. feria regem magnis muneribus a ſe et a contectali ſua oblatis placavit, deindeque regia largitate his meliora ac multo maiora cum beneficio 100) diu deſiderato ſuscepit, et obſides ſuos

93) *extra urbem*, ſc. Magdeburgenſem. *Urs.*

94) *Wanlef — obiit.* Omiſerunt haec de Wanlefo Reinecc. et Maderus. Leibnitius e Cod. ſuo ſub textum ſcripſit. Cod. Dr. non niſi in margine habet. *Urs.*

95) *pervenire locum.* Statuit ſcil. feſtum paſchale Aquisgrani celebrare, quod quo minus fieret, gravis et repentina infirmitas obſtitit, teſte Chronogr. Saxone p. 225. et Ann. Saxone p. 426. *Urs.*

96) *peregit.* Ann. Saxo addit: quod eatenus Regibus fuit inſolitum. *Urs.*

97) *nobiscum*, i. e. Merſeburgi. *Urs.*

98) *miles efficitur.* Schoetgenius, Reinhardus et alii ſub *milite* intelligunt clientem, beneficiarium ſive vaſallum regni, in quam ſententiam etſi Ritterus l. l. ſevere detonat, eam tamen opinioni eius de ſocietate quadam Bolizlavi cum rege in re militari inita anteferimus. Forſitan formula: *miles efficitur*, nihil aliud ſignificat, quam ordinem quendam equeſtrem, quo Bolizlaus a Rege ornatus eſt. Ann. Saxo etiam hic, ut in prioribus: *miles* Regis *efficitur* *Urs.*

99) *armiger.* *Spataferum*, quem ſupra Lib. IV. nominaverat, et *armigerum* hoc ſaltem loco eundem eſſe puto. Imperatori templum frequentanti gladium praetulit, et in ipſo templo ſuper caput eius tenuit. *Urs.*

100) *beneficio.* Quod a ſcriptoribus medii aevi *beneficium* appellatum eſt, poſtmodum *Feudi* ſive *Feodi* nomen accepit. Ad id autem Imperatores conferebant beneficia, ut fortiori vinculo, fide praeſtita et fidelitatis interpoſito ſacramento ſuis partibus vaſallos obſtringerent, atque feuda-

ſuos cum honore et laetitia remiſit. Poſt haec vero *Ruciam* noſtris ad hoc auxiliantibus petiit, et magna regionis illius parte vaſtata, cum commotio inter ſuos et hoſpites *Pezineigos* 1) fieret, eosdem quamvis ſuimet fautores iuſſit interfici omnes.

An. 1013. In diebus illis *Bronhag* 2), abbas Vuldenſis, deponitur, et ſuccedente ſibi *Popone* converſo 3), et tunc *Lareſſemenſi* paſtore hoc monaſterium confratribus late discedentibus a priori ſtatu mutatur. In civitate Bernhardi ducis *Luinberg* 4) dicta eodem anno aëris fit mira mutatio atque motio, et immenſus terrae hiatus. 5) Hoc ſtupet accola, et ſe prius nunquam vidiſſe, teſtatur. 6) Rex autem ad occidentales pergens regiones, iter ſuum ad Longobardiam diſpoſuit, et iterum ad nos repedavit, et inde XI. Kal. Octobr. discedens per Bauuariorum fines atque Suuevorum usque ad locum, qui dicitur 7), properavit. Huc exercitus undique confluxit et bene adiuvantium voluntas patuit. 8) Hinc usque ad Romam Rex ſine omni ſcrupulo regina comitante venit. Ad ſupplementum huius itineris Bolizlavus antea invitatus nil aſpiravit, et in bene promiſſis more ſolito mendax apparuit. Inſuper antea domno papae queſtus eſt per epiſtolae portitorem, ut non liceret ſibi propter latentes regis inſidias promisſum principi apoſtolorum Petro perſolvere cenſum. Tunc vero miſſis illo nuntiis tacitus

feudatarii ſervitium militare praeſtarent, ſi bella inciderent. v. Adelung Gloſſar T. I. p. 469. Feudi ergo titulo Bolizlavus a rege Henrico terras Polonicas et in Sileſia occupatas accepit. *Urs.*

1) *Pezineigos.* A Porphyrogeneto *Patzinatzi*, a Strabone vero *Peucini* vocantur. Luitprando, aliisque illius aetatis ſcriptoribus audiunt *Pyecinigi*, *Piczinegi*, *Petſchinegi.* — Incolebant terras ad flumina Wolgam et Iaik, Ruſſosque habebant finitimos. Optime de illis egit Danvilius in Inſtitutt. Geogr. medii aevi p. 234–256. *Urs.*

2) *Bronhag.* Ceteri Annalium ſcriptores illi nomen *Branthog*, *Brandagum*, *Branthoum*, *Branthe* imponunt. Anno 1024. episcopatum Halberſtadienſem adeptus eſt, et ann. 1036. die 27. Auguſti obiit. Pluribus de illo egit Leukfeld in Antt. Halberſtad. p. 378 ſ. *Urs.*

3) *converſo.* i. e. monacho, vel, ſi mavis, bonorum monaſterii adminiſtratore. v. Adelung Gloſſar. T. II. p. 703. *Urs.*

4) *Luinberg.* Annales Tiliani auctiores, et auctor vitae Caroli M. locum hunc nominant *Hluini*, *Luini*, quia tunc temporis, ſcil. an. 975. burgum vel caſtrum ibi nondum conſtructum erat, a quo dicta eſt civitas *Luniburch*, uti hoc nomen habet Ann. Saxo. *Urs.*

5) *terrae hiatus.* Praecipuam huius hiatus cauſam in ſalinis Lueneburgenſibus quaerendam exiſtimat, ac meminit ſe adolescente ſimilem eiusmodi caſum accidiſſe Caſp. Sagittarius in memorabb. hiſt. Luneburgicae ad an. 1013. p. 3. Urs.

6) *et ſaepius nunquam vidiſſe teſtatur.* Sic editiones, et ferri utcunque poſſit. Latinius tamen faciliusque, quod Cod. Dr. habet, quodque recepi: *et ſe prius nunquam vidiſſe teſtatur.* *Wa.*

7) *ad locum, qui dicitur.* Nomen huius loci librarii negligentia omiſſum eſſe videtur, in qua opinione fuerat Reineccius et qui eum ſecuti ſunt, editores. Sed poteſt intelligi *locus certus exercitui praeſtitutus.* *Urs.* — Vix crediderim. *Wa.*

8) *et bene — patuit.* Haec non habent Reinecc. et Maderus. Leibnitius infra poſuit e Codice ſuo, reperiuntur etiam apud Ann. Saxonem. *Urs.*

tus rimatur, qualiter Rex in his partibus haberetur. Quoscunque potuit ab eius gratia per hos amovere conatus. Tantus fuit huic reſpectus Dei, et ſic piorum quaeſivit interventum, ac ita cluebat militis incliti firma fides, et de ſacramentis terribilibus adeo
398 curavit. 9) Attende lector, quid inter tot flagitia is faciat. Cum ſe multum peccaſſe ipſe ſentit, aut aliqua fideli caſtigatione perpendit, canones coram ſe poni, qualiterque id debeat emendari, ut quaeratur, praecipit, ac ſecundum haec ſcripta mox ſcelus peractum purgare contendit. Maior tamen eſt ei conſuetudo periculoſe delinquendi, quam in ſalutari poenitentia permanendi. Huius compar et quaſi collega *Hardunigus* a Longabardis falſo Rex appellatus, adventum magni regis et potentiam exercitus doluit, et quia ſuis viribus huic ad nocendum diffidit, in caſtelli munitionem ſe protinus recepit, hoc ſolum ingemiscens, quod Rex ad maiorem tunc vocatus acceſſit honorem. Poſt longam animi exaeſtuantis deliberationem legatos ad regem miſit, qui comitatum quendam ſibi dari peterent, et coronam ſuimet cum filiis ei redditurum veraciter promitterent. Hoc cum conſilio quorundam acquiescens facere Rex noluiſſet, ut in ſequentibus enucleabo, ad magnum ſuis familiaribus provenire damnum id poſtea perſenſit. Sed priusquam haec aggrediar, quae ſuperius indiscuſſa oblivione praeterii, praeſcriptis interponere conor.

Fuit quidam *Brun* 10) nomine contemporalis et conſcholaſticus meus, ex genere clariſſimo 11) editus, ſed divina miſeratione prae caeteris parentibus inter filios Dei electus. 12) Hic ab *Ida* venerabili matre ſua unice dilectus, magiſterio *Geddonis* philoſophi traditur, et omne quod habere debuit, cum abundantia ſuggeritur. Huius pater erat *Brun* 13) ſenior egregius, et per cuncta laudabilis, amicus mihi conſanguinitate, et omnibus erat proximus familiaritate. Filius autem eius et aequivocus cum mane ad ſcholam ire debuiſſet, antequam ab hoſpitio exiret, veniam petiit et ludentibus nobis in oratione is fuit. Otio negotium praepoſuit, et ſic fructificans ad maturitatem pervenit. A tertio deſideratur Ottone et ſuscipitur, quem non longe poſt deferens

9) *huic — curavit.* *huic* ſc. impio quod addit Cod. Brux. *Urs.* — Dedi veram lectionem Cod. Dr. *et — curavit;* editiones, quas ipſe *Urs.* ſecutus erat, habent, *ut — nihil curaverit.* Totus locus ironice capiendus. *Wa.*

10) *Brun.* Ab Annal. Saxone ad an. 1009. p. 409. dicitur Sanctus Bruno, qui et Bonifacius, Archiepiscopus gentium. Ib. p. 618. Pomeranorum et Pruſſorum Apoſtolus. v. Bollandi Commentar. praevium ad vitam S. Brunonis in Actis Sanctor. die XV. Februarii. *Urs.*

11) *ex genere clariſſimo*, de quo vide Ann. Sax. l. c. *Urs.*

12) *inter filios Dei electus.* Sic Cod. Dresd. Facilius foret, ſi legas: *prae ceteris a parentibus inter filios Deo electus*, h. e. parentes prae ceteris filiis hunc Deo dedicarunt, Clericum eſſe voluerunt. *Wa.*

13) *Brun.* Dynaſta de Querfurt et Imperatoris Lotharii II. atavus, de quo *Hahn in der deutschen Reichsgesch.* P. III. p. 170. plura attulit duce Ann. Sax. cf. Balbini Miscell. Bohem. Dec. I. Lib. IV. P. II. p. 9. *Urs.*

rens, ſolitariam quaeſivit vitam, et de opere ſuo vixit. 14) Is vero poſt mortem glorioſiſſimi Imperatoris, regnante tunc ſecundo Domini gratia Heinrico ad Mersburg veniens, benedictionem cum licentia domini papae episcopalem ab eo petiit, et eius iuſſione ab archiepiscopo Taginone conſecrationem, et quod ipſe detulit huc pallium, ibidem ſuscepit. Dehinc ob lucrum animae laborem ſubiit diverſae ac grandis viae, caſtigans corpus inedia et crucians vigilia. Multa a Bolizlauo caeterisque divitibus bona ſuscepit, quae mox eccleſiis ac familiaribus ſuis et pauperibus nil ſibi retinendo diviſit. In duodecimo converſionis ac inclitae converſationis ſuae anno ad *Pruciam* pergens ſteriles hos agros ſemine divino ſtuduit foecundare; ſed ſpinis pullulantibus horrida non potuit facile mollire. Tunc in confinio praedictae regionis et *Ruciae* 15) cum praedicaret, primo ab incolis prohibetur, et plus evangelizans capitur, deindeque
An. 1009. A. S. amore Chriſti, qui eccleſiae caput eſt, XVI. Kal. Martii mitis ut agnus decollatur 16) cum Sociis ſuimet XVIII. Corpora tot martyrum inſepulta iacuerunt, quod Bolizlavus id comperiens, eadem mercatur, ac domui ſuae futurum acquiſivit ſolatium. Facta ſunt autem haec in tempore ſereniſſimi Regis Heinrici, quem Deus omnipotens triumpho tanti praeſulis honorificavit, et ut multum ſpero, ſalvavit. Pater autem praedicti antiſtitis longe poſt infirmatus, et ut ipſe mihi narravit, praecepto filii monachicum ſuscepit habitum, et XIIII. Kal. Novembr. in pace quievit. 17)

An. 1013. A. S. Nec floccipendenda eſt *Geronis* ſatellitum marchionis magna praeſumtio, quam ſtupeat fidelis et fugiat amore pietatis. Cauſa proferatur in medium, et tunc perpendatur factum, ſi ſit laudabile, an bonis omnibus deteſtabile? *Arnulfus* antiſtes ad *ſaltum Geronis* a venerabili eiusdem loci abbatiſſa *Hathauui* ad feſtivitatem Chriſti martyris Cyriaci ad convivium invitatus venit, et in die ſancto, cum poſt miſſam de eccleſia ambularet, vidit clericum accipitrem in manu ſua tenentem 18); et zelo commotus hunc cum brachio ſuimet comprehendit, ac ſecum duxit, non ut puniretur, ſed ſic verbis mediocribus 19) corriperetur. Fama volans milites praedictos congregat, quorum primus *Hugal* 20) nomine ad episcopum veniens, *cur Seniorem ſuum ſic inhonorare voluiſſet,* interrogat. Et antiſtes, *quid feci?* inquit, *vidi abominationem*

14) *et de opere ſuo vixit.* Sic haec verba in Cod. Dr. inter lineas adſcripta. Haud recte exſcripſerat Urſinus: *beate opere ſuo utitur. Wa.*

15) *Ruciae.* Ann. Saxo addit et Lituae p. 618. *Urs.*

16) *decollatur cum ſociis ſuimet.* Sic Dresd. Cod. *ſuimet* addito, quod omiſerant editores et ipſe Urſinus. Ann. Saxo l. c. *manibus ac pedibus praeciſis ac tandem capite plexus cum ſuis XXIII. ſociis. Wa.*

17) *in pace quievit.* cf. Büttneri Bruno Pruſſorum Apoſtolus, in quo libello 1714. 8. teutonice edito inter vana multa ſolida quaedam etiam grana inveniuntur. *Urs.*

18) *accipitrem tenentem.* Venatio falconaria prohibita Clericis fuit. v. *Beckmann. Gesch. d. Erfindd.* B. 2. S. 169. *Wa.*

19) *mediocribus.* Cod. Brux. et Annal. Saxo *manſuetis. Urs.*

20) *Hugal.* Sic Cod. Dresd. cum Ann. Sax. Editiones: Hugo. *Urs.*

nem Chriſti, et quia in meo factam episcopatu cernebam, ſuſtinere non potui. Nil mali factum eſt. Ponamus diem vobis complacitam, et ubi culpabilis a communibus invenior amicis, digna emendatione reſtituo. Et ille perſequitur, *nec ſic,* inquiens, *eſſe debet, nec ita fieri valet; hodie aut ſacramento vos excuſate, aut Seniori meo et nobis ad emendandum promittite.* Ad haec praeſul, *ſancta me,* inſit, *ſolennitas prohibet iurare, et vos illud ſuscipere; et multum miſerabile mihi videtur, quod iuſtitia a vobis mihi ſolum denegatur.* Poſt haec ille iratus egreditur, et miles armatus, ignorantia comitis, glomeratur, et cum iam vellet episcopus coenare, videt omnes appropiare. Domus in qua fuit a ſuis firmiter obſeratur, et ne hoſtibus facilis pateret ingreſſus, omni modo munitur. Sed cum eam iam impugnare voluiſſent, dictum his eſt veraciter, quod ſacerdos 21) alio declinans ibidem non inveniretur. Tunc is in clauſtro et tandem in monaſterio 22) quaeritur, et Dei gratia non
399 ullo ſui dedecore latens, et haec omnia cernens nullatenus invenitur. Ad ultimum ſedato furore hi ad hoſpitium pergunt, et domos ſuas triſtes reviſunt. Convocatis poſtera luce militibus ſuis Arnulfus ad propriam remeavit ſedem, abbatiſſamque nimis flentem ſolatur. Hoc totum Rex comperiens conſpiratores hos ſibi praecipit praeſentari. Quem cum marchio praedictus nimis iratum cerneret, per internuncios fideles eum placare nititur. Hos Rex ea ratione audivit, ut prius CCC^or. pondera talentorum episcopali ſolverent ditioni, et qui in hoc facto culpabiles eſſe deputarentur, aut ſacramento ſuorum XI. amicorum expurgarent, aut ſecundum canonicam authoritatem ei ſatisfacerent. Facta tunc inter eosdem mutua pace poſt paſcha ponuntur induciae. Huc noſtri eorundemque amici conveniunt, et ego cum illis affui, et ut pecunia datur praedicta, episcopus in occidentale monaſterium venit, ſedens ibidem in ſolio ſummi gradus. Ibi tunc ſolus marchio ſe iuramento admodum credibili expurgat; ſatellites autem ſui more poenitentum de manu praedicti antiſtitis ſingulariter ſuscipiunt ea ratione ieiunium, ut ſi quando admonerentur, onus ſubirent impoſitum. 23)

Illud etiam adnectendum eſt, qualiter *Othelricus,* Boëmiorum dux, *mammona* An. 1013. A. S.
iniquitatis interpretatus, *Boſionem* inclitum 24) ſuimet militem caeterosque complures interfici praeceperit, eo quod hos fratrem adiuvare exulem a falſis murmuratoribus 25) audierit, et omnes caute in his cladibus diſcerent, qualiter ſibi in futurum praecavere debuiſſent. Quod Dominus in utroque teſtamento iubet obſervari firmiter, id in his regio-

21) *ſacerdos.* Leibnitius in Cod. ſuo invenit *episcopus.* Non aliter Ann. Saxo. *Urs.*

22) *in monaſterio. Clauſtrum* ſignificat aedificia et domicilium monachorum, ſ. monialium, *monaſterium* vero templum monaſterii Gernrodenſis. *Urs.*

23) *onus ſubirent impoſitum.* Illuſtravit hoc factum Leukfeld in Antt. Halberſt. p. 351 ſ. idque ad ann. 1013. retulit. *Urs.*

24) *Boſionem inclitum.* Antiqua manus in Cod. Dr. ſuperſcripſit: *intimum,* quod aptius videtur. *Wa.*

25) *murmuratoribus.* Pro quo Cod. Brux. et Ann. Saxo: *criminatoribus. Urs.*

regionibus compleri prohibet ambitio, caeca ſemper. 26) Germanum enim, quem merito prae his diligere debuit, verebatur, et ne unquam ad ſe veniat, diligenter cuſtodire conatur. Boëmi regnante *Zuetepulco* duce 27) quondam fuere principes noſtri. 28) Huic a noſtris parentibus quotannis ſolvitur cenſus 29), et quos in ſua regione *Marierun* dicta habuit episcopus; quod omne is et ſucceſſores ſui ſuperbia turgidi perdiderunt, quia omnis humilitas Evangelio teſte creſcit, et arrogantiae ſublimitas minoratur. Sine maximo timore in his nullus dominatur provinciis. Caritas pura gemit excluſa 30), quia regnat ibidem periurium cum fraude ſocia.

An. 999. A. S. Superius de univerſali papa *Brunone* disputans, cum ſucceſſorem eius *Gerbertum* tantum nominarem, ut de eo latius aliquid ſcribam, non incongruum eſt. Erat is natus de occiduis regionibus, a puero liberali arte 31) nutritus, et ad ultimum *Remenſem* urbem ad regendum iuſte promotus. Optime callebat aſtrorum curſus diſcernere, et contemporales ſuos variae artis notitia ſuperare. Hic tandem a finibus ſuis expulſus, Ottonem petiit imperatorem 32), et cum eo diu converſatus, in Magadaburg orologium

26) *ambitio, caeca ſemper.* Qui factum ſit, ut ante me omnes, ne Urſino quidem excepto, lectionem, quae omni ſenſu caret: *ab initio eccleſia ſemper* Ditmaro obtrudere poſſent, non aſſequor. Aperte habet, uti dedi, Cod. Dresd. *Wa.*

27) *Zuetepulco duce.* Sermo eſt de *Suatopulco* ſ. *Zwenteboldo* II. Duce Moraviae ſub initium Sec. X. qui odioſas et diuturnas cum Methodio episcopo habuit controverſias. *Urs.*

28) *principes noſtri. Principes* in Cod. Br. invenit Leibnitius, et in Cod. Dresd. pariter inveniuntur, levi tamen raſura dedecorati. Ann. Saxo: *principes vicinarum gentium.* Urs.

29) *ſolvitur cenſus.* Quae ſequuntur a verbis: *et quos in ſua — minoratur*, a Reineccio et Madero omiſſa ſunt ideo, quod in Cod. Dr. ſcalpello aliquantulum eraſa erant, ſed e reſiduis literarum et verborum veſtigiis, iuvante Cod. Brux. primam ſcripturam dilacerati et obſcurati loci reſtituere licuit. Leibnitius locum ita reddidit: *et hic in regione ſua Marierun dicta episcopos habuit. Quae omnia hic et ſucceſſores propter ſui arrogantiam perdiderunt, quia teſte Evangelio omnis humilitas creſcit, et arrogantiae ſublimitas minoratur* Exceptis his: *quia teſte — ſublimitas* conſonat Ann. Saxo Bruxellenſi. *Urs.* — Totum locum nondum intelligo, niſi legere liceat, *episcopIs*, ſcil. ſolvitur cenſus. *Wa.*

30) *excluſa.* Cod. Dr. deſcriptoris vitio habet *exculſa.* *Urs.*

31) *liberali arte.* Lectio Cod. Brux. *naturalibus artibus* olet monachum bardum et invidum, conſtat enim inter omnes eruditos, Gerbertum ſeculi ſui maximum lumen, et clariſſimum eius aevi philoſophum, artium magicarum inſimulatum fuiſſe. v. Gobelin. Perſonam p. 254. Vindicarunt eius honorem ab iſto opprobrio Naudaeus et Koelerus in Diſſ. Altorfina de Gerberto ab iniuriis vett. et recentior. ſcriptorum liberato. 1720. *Urs.*

32) *Ottonem — imperatorem.* Scil. tertium. Ex literis Imperatoris huius, quibus a Gerberto inſtitutionem in Arithmeticis rogat, colligo, factum hoc eſſe poſt eius remotionem a munere episcopali Rhemenſi ann. 996. v. Gerberti Epp. n. 153. Salutatur in his literis Ottonis, Divinorum peritiſſimus atque tribus philoſophiae partibus laureatus Gerbertus. *Urs.*

logium 33) fecit, illud recte conſtituens conſiderata per fiſtulam 34) quadam ſtella nau-
tarum duce. Poſt haec autem praedicto papa defuncto, is gratia Imperatoris eidem
ſucceſſit, et usque ad tempus Heinrici regis ſedebat, *Sylveſter* vocatus; in cuius vice 35) An. 1004.
Iohannes Phaſan, id eſt gallus 36), poſitus ſedem apoſtolicam dies ſibi commiſſos re- A. S.
gebat, ſub quo eccleſia Mersburgenſis renovatur et privilegii authoritate ſui roboratur.
Huic ſuccedebant *Sergius*, qui vocabatur *bucca porci*, atque *Benedictus;* ambo prae- An. 1009.
clari et conſolidatores noſtri. Ab omnibus his ſacerdotibus ſummis adventus Regis ad- A. S.
modum deſideratur, ſed diverſorum reluctatione hoſtium diu tardatur. Benedictus ſit
in cunctis operibus ſuis omnipotens Deus, qui Romam longo tempore a multis tem-
poribus depreſſam tali paſtore conſolari et pacificare dignatus eſt! Namque papa Be-
nedictus Gregorio cuidam in electione praevaluit. Ob hoc iſte ad nativitatem domini-
cam ad Regem in *Palithi* venit 37) cum omni paratu apoſtolico, expulſionem ſuam An. 1013.
omnibus lamentando innotescens. Huius crucem Rex in ſuam ſuſcepit cuſtodiam, et
a caeteris abſtinere praecepit, promittens ſibi, cum ipſe illuc veniret, haec ſecundum
morem

33) *orologium.* Horologium ſolarium, quod ut rem admirabilem commemorat Ditmarus. *Urs.*

34) *per fiſtulam.* Quae ad hunc memoratu digniſſimum locum de antiquitate inventionis Teleſcopii fuſius disputavi in verſione German. p. 426 ff. hic ruminari non libet, ne denuo huius vel illius cenſoris ſtomachum moveam. Non poſſum tamen mihi temperare, quin pro vindicanda opinione mea ex *Ge. Paſchii tr. de novis inventis, quorum accuratiori cultui facem praetulit antiquitas* p. 527. maxime memorabilem locum *Rogerii Baconis* (obiit an. 1288.) ex ſcripto eius rariſſimo *de nullitate Magiae* transſcribam: *Poſſunt figurari perſpicua et ſpecula, ut unum appareat multa, ut unus homo exercitus, et ut plures, et quot volumus Soles et Lunae appareant. Nam natura ſic aliquando figurat vapores, ut duo Soles, duo Lunae, et aliquando tres Soles apparuerint ſimul in aëre. — Poſſunt enim ſic figurari perſpicua, ut longiſſime poſita appareant propinquiſſima, et e contrario, ita quod ex incredibili diſtantia legeremus literas minutiſſimas, et numeraremus res quantumcunque parvas. — Poſſunt et ſic figurari corpora, ut maxima appareant minima et e contrario, ut alta appareant infima, et e contrario, ut occulta videantur manifeſta, ut quae in civitatibus et exercitibus contrariis fiunt, poſſint ab inimicis deprehendi.* Ex quo colligere licet, teleſcopia Baconi quoque cognita, ſed apud eum tanquam myſterium reconditum tacitumque ſervata fuiſſe. *Urs.*

35) *in cuius vice.* Defuncto Sylveſtro II. pontifex eligitur Iohannes XVII. natus Romae e nobili familia Sicorum, quem Ditmarus ſilentio praeteriit. Legatum miſit ad Magdeburgenſes, qui Taginonem conſecraret in Archiepiscopum. Multa perficere cogitavit digna Pontifice Romano, ſed morte praeventus, poſtquam ſediſſet menſes tres, dies 23. ultimo Octobr. obiit ann. 1004. Succeſſor eius erat Iohannes XVIII. *Faſanus* antea dictus, qui Senis in Hetruria novum episcopatum erexit, eccleſiam Conſtantinopolitanam cum Romana feliciter conciliavit, fundatam ab Henrico II. episcopatum Bambergenſem confirmavit, et ann. 1009. die 18. Iulii obiit. Huic ſuccedebant Sergius IV. eoque defuncto ann. 1013. Benedictus VIII. qui ann. 1024. d. 27. Febr. diem vidit ſupremum. *Urs.*

36) *id eſt gallus.* Haec verba, uti paullo poſt: *bucca porci* in Cod. Dresd. inter lineas ſcripta. *Wa.*

37) *in Palithi venit.* v. Annal. Saxonem ad ann. 1012. p. 419.

morem Romanum diligenter finiri. 38) Advenit optati temporis acceleratio, et Rex Heinricus a papa Benedicto, qui tunc prae caeteris antecessoribus suis maxime dominabatur, mense Februario in urbe Romulea cum ineffabili honore suscipitur, et advocatus Sti. Petri meruit fieri. 39) Et quia de secunda eius ordinatione loquuturus sum, condecet eum me prius laudare, de cuius hoc venit gratuito munere, ut magister gentium nos hortatur Paulus: *Deo patri prae omnibus et in omnibus, fratres, gratias agite; haec est enim voluntas eius in Christo Iesu Domino nostro;* iure laudandus est a nobis, qui multum profuit nobis munere et gratia aeterni regis. Heinricus etenim Rex ecclesiam adauxit nostram multis utilitatibus, inprimis divino apparatu, et de omnibus curtibus, quas in Thuringia et in Saxonia habuit, duas nobis tradidit familias. Evangelium auro et tabula ornatum eburnea et calicem aureum atque gemmatum cum patina et fistula 40), cruces duas et ampullas 41) ex argento factas, et magnum calicem ex eodem metallo cum patina simul ac fistula dedit. Quicquid in praediis ab antecessoribus meis neglectum erat praecepto renovarat.

Quem laudant superi, veneremur nos quoque servi
Promentes dignas nostris ex cordibus odas.
Est hic namque Deus trinus, in deitate sed unus,
Et sine quo nullus regnat, Deus ille benignus
Atque bonum summum, depellens omne nocivum,
Largitur coelo, quae prosunt omnibus, alto.

Curam

38) *diligenter finiri.* Quae hic narrantur. eorum memoriam unus servavit Ditmarus. Sed quia dicitur Henricus rex promisisse Benedicto expulso, cum ipse Romam venisset, causam expulsi pontificis *secundum morem Romanum diligenter finiri*, Sollerio mendosus videtur hic locus, et ab eo in Comment. ad vitam S. Henrici n. 127. p. 738. plane in dubium vocatur. Sed textus Cod. nostri bene se habet, et res est integra. Imperator eo ipso anno 1014. mense Februario in basilica Vaticana una cum pontifice, iudicibusque sedens, lites Romana lege diremit, eiusque exercitae iurisdictionis insigne exemplum servavit Hugo Farfensis Abbas ap. Mabillonium T. IV. Annalium Ord. S. Benedicti in Append. n. XXVII. p. 701. *Urs.*

39) *meruit fieri.* Cod. Brux. *appellari.* *Urs.*

40) *cum patina dedit et fistula.* Fistula al. *calamus suctorius*, cuius opera vinum e calice a communicantibus hauriebatur, quod intelligendum est de communione sub utraque. Diaconus enim tenens fistulam intra calicem, propinabat vinum fidelibus, ut quisque admoto ore sugeret ex alio fistulae capite, hodieque summus pontifex Romanus sacram synaxin accedens tali fistula utitur. Piam de hoc calice Henriciano fabulam exposuit Gobelinus Persona in Cosmodrom. apud Meibom. T. I. p. 259. *Urs.* — Ignorasse videtur Ursinus peculiarem librum *Io. Vogtii* hist. fistulae eucharisticae — ex antiquitate eccles. et scriptoribus medii aevi illustrata. Brem. 1772. 4. *Wa.*

41) *ampullas.* Editores falso *capulas.* Nec magis recte paullo post iidem pro *antecessoribus* dederunt *intercessoribus.* *Urs.*

Verus mendaces confuderat hic modo testes,
Heinricum regem dicentes imperialem
Curam non suscepturum, nec denique longo
Tempore regnandum, sed saeva morte premendum.
Nunc sunt bisseni, quod regno praefuit, anni,
Scandens caesaream post rector clarus in aulam,
Illo mense meam quo solverat ipse cathedram.
Ista dies pulchro signetur clara lapillo,
Qua Regi nostro se subdit Roma benigno,
Atque liquore sacro perfusus gaudet, et almo
Fert grates Domino, qui se visitavit ab alto,
Ac Cunigundam contectalem sibi charam.
Summus pastor ovat, chorus atque suus quoque cantat
Quod sunt securi, tanto rectore potiti
Merseburg, et tu concinnes omnibus actu.
Da iubilum Domino, per quem pollere videris. 42)

Chro-

42) *pollere videris.* Hunc ultimum versiculum ex Cod Antverp. denuo collato Ditmaro restituit Ianningus in Actis Sanctor. T. VI. P. I. p. 38. *Wa.*

Chronici Dithmari
Episcopi Merfepurgii
Liber VII.

An. 1014. A. S. Decurfis a dominica incarnatione poft millenarii plenitudinem numeri annis tredecim et in fubfequentis anni fecundo menfe, ac hebdomada tertia, anno autem regni eius tertio decimo, et die dominica, ac VI. Kal. Marcii 43), Heinricus Dei gratia Rex inclitus a fenatoribus duodecim vallatus, quorum VI. rafi barba, alii prolixa miftice 44) incedebant cum baculis, cum dilecta fuimet coniuge Cunigunda ad ecclefiam fancti Petri, Papa 45) expectante venit, et antequam introduceretur, ab eodem interrogatus, *fi fidelis vellet romanae patronus effe et defenfor ecclefiae, fibi autem fuisque fucceffloribus per omnia fidelis?* devota profeffione 46) refpondit, et tunc ab eodem unctionem et coronam 47) cum contectali fua fuscepit; priorem autem coronam fuper altare principis apoftolorum fuspendi praecepit. Eodem die papa eis coenam ad Lateranum fecit copiofam. In octava vero die inter Romanos et noftrates magna oritur commotio in ponte Tiberino, et utrinque multi corruerunt, nocte eos ad ultimum dirimente. Huius rei auctores Germani tres extitere, *Hug*, *Hecil* ac *Ecilin*, qui poftea capti funt et in cuftodia detenti; ex quibus unus in his partibus evafit, fecundus autem ad *Fuldu* deductus eft, in *Uucanftene* 48) autem caftello tertius diu fervatur. *Arnul-*

43) *VI. Kal. Marcii.* Computatio haec ad amusfim convenit cum die pafchali eiusdem anni, quippe qui in diem XXV. Martii incidit; ideoque diem coronationis, qui erat 25. Februarii, dominicam effe oportuit. Chron. Stederburgenfe p. 450. errat in anno 1012. *Urs.* — Dies folis tertiae *plenae* hebdomadis Februarii incidit in IX. Kal. Martii, coronatio igitur Henrici II. in 21. Febr. qui error, quantum equidem fcio, nondum obfervatus eft. Praeterea vero h. l. Ditmarus in annis imperii iftius regis adverfatur diplomatibus, cum inde a 6. Iunii vel, fi mavis, 6. Sept. 1002. duodecimus imperii huius regis annus adhuc procurrat. *Wed.* — Dies 6. Cal. Martii nec fuit dies dominica hoc anno, nec poteft effe in tertia hebdomade Februarii. Lege vel 9. Cal. vel 16. Cal. iuxta diverfum modum numerandi feptimanas. *Vignoles.*

44) *miftice.* Sic vox ignorantiae fcribae perfpicue legitur in Cod. Dresd. hinc emendatio Ann. Saxonis *myftace (Knebelbart)* omnino praeferenda eft. *Urs.*

45) *Papa.* Cod Brux. addit: *cum clero.* Ann. Saxo: *cum clero et populo.* *Urs.*

46) *profeffione.* Cod. Brux. et Ann. Saxo addunt: *fe fic facturum effe.* *Urs.*

47) *et coronam.* Papa fcilicet tefte Glabro Radulpho Lib. I. c. 5. novum imperii infigne pomo aureo gemmisque diftincto cum cruce fuperne indita conflari iuffit. *Urs.*

48) *Uucanftene.* Sic h. l. Dresd. Ann. Saxo *Giwkinstein.* *Wa.*

Arnulfum fratrem fuum, quem Ravennati antea praefecit 49) ecclefiae Caefar, denuo inthronizatum ab Apoftolico ibidem confecrari praecepit. Supplantatorem autem eius Ethelbertum iniufte ibi diu fedentem, primo voluit degradare, fed affidua piorum devictus interceffione, alteri praefecit ecclefiae, nomine *Aricia*. In Ravenna duos et Romae totidem fynodali iudicio papa depofuit, ab archiepiscopo *Leone* iam muto 50) confecratos. Sanctorum inftituta patrum in facris ordinibus ibidem, et apud nos diu, proh dolor! neglecta, cum excommunicatione redintegrata renovantur. Prohibent namque canones, ut ante XXV. annos Diaconus, Presbyter autem et Episcopus ante XXX. annos nequaquam ordinetur. Hoc quia non fervavimus, miferi praevaricatores fumus, excommunicationemque incidimus. 51) Dominicam refurrectionem Imperator in Papia civitate celebrans, inftabilem Longobardorum mentem caritate cunctis exhibita firmavit. Dehinc fedatis tumultibus univerfis reverfus eft ab Italia, et *Harduigus* ob hoc admodum gavifus Fercellenfem invafit civitatem, *Leone* eiusdem episcopo vix effugiente. Omnem quoque hanc civitatem comprehendens iterum fuperbire coepit; quem, ut in fequentibus expono, divina maieftas nimis humiliatum fe culpabilem
401 cognoscere coëgit. In his partibus Caefar Heinricus fecundus episcopatum, quod erat tertium devoti operis fui ornamentum, in *Bobia* 52) civitate, ubi Chrifticolae fancti et confeffores incliti, *Columbanus* et *Attala* corporaliter requiescunt, communi confilio et licentia comprovincialium episcoporum conftruxit; quia fumma neceffitas, et quae eam praecellit, Chrifti caritas ad hoc inftigavit. Hic cum maxima prosperitate et gloria Alpinas fuperat difficultates, ac noftrae regionis adiit ferenitates, quia aëris huius et habitatorum qualitates noftris non concordant partibus. Multae funt proh dolor! in Romania atque in Longobardia infidiae; cunctis huc advenientibus exigua patet caritas: omne quod ibi hospites exigunt, venale eft, et hoc cum dolo, multique toxico 53) hic pereunt adhibito. Eodem anno IIII. Kalend. Maii 54) obiit *Karolus*

49) *praefecit.* Sic Dresd. non *praeficitur.* *Wa.*

50) *Leone iam muto.* Urfinus effinxerat *Leone Limuto*, ita ut pofterius effet nomen proprium. Perperam; nam Dresd. uti editores, et ipfe Ann. Saxo habet. Leo mutus autem, qui non amplius poteft rugire, nocere. *Wa.*

51) *Sanctorum inftituta — incidimus.* Haec omnia defunt in Reineccio et Madero. Leibnitius e Cod. fuo reftituit In Cod. Dr. a manu ipfius librarii facto infertionis figno in margine inferiori fcripta leguntur, reperiuntur etiam ap. Annal. Saxonem p. 430. *Urs.*

52) *Bobia.* Vrbs Liguriae al. in territorio Mediolanenfi ad fl. Trebbiam. De monafterio ibidem a Columbano fundato, eiusque focio et abbaticae dignitatis fucceffore Attala v. Mabillonii T. IV. Annal. Ord. S. Benedicti Lib. 53. n. 97. p. 234 f. *Urs.*

53) *toxico.* Cod. Brux. habet *toxicato cibo.* *Urs.*

54) *IIII. Kal. Maii obiit Karolus.* Perfpicue Cod. Dresd. habet Maii, non *Martii*, uti Reineccius male viderat. *Urs.* — Necrologium noftrum, uti Ann. Saxo, habet IIII. Kal. Maii, commemorat etiam *Carolum*, Mansfeldiae Comitem, et *Mathildem*, quae fine dubio Billingicae gentis fuit. Quod fi fumas, cognatio eius apparet, cum paullo poft defiderio eius mortuae *Hathui* Abbatiffae Gernrodenfis, quam *Schlichthorst* in *Beyträgen zur Erläuter. d. ältern u. neuern Gesch. d. Herzogthüm. Bremen u. Verden* B. I. S. 203. cum alia eiusdem nominis Heslin-

lus comes, *Riedagi* marchionis filius, qui omne ſuimet beneficium iniuſte accuſantium turgida inflatione et nulla ſua culpa prius perdidit, et illatum facinus aequanimiter portavit. Eodem die neptis mea *Mahtildis*, quae in *Geronis ſaltu* cum domna *Hathui* abbatiſſa iure conſanguinitatis diu nutriebatur, animam exhalavit, quam quia ſibi ſucceſſuram venerabilis matrona ſemper optavit, inſolabili moerore mortuam flevit, et hanc in proximo menſe Iulio IIII. Non. eadem ſubſequitur. De cuius laudabili vita quaedam breviter percurro. Fuit haec Reginae Mahtildis inclita neptis, ac in XIII. aetatis ſuae anno Geronis filio marchionis *Sigifrido* nupſerat, et cum eo tantum VII. annos coniuncta erat. Poſt cuius exceſſum ob Dei amorem et triſtis ſolatium Senioris, ſacrum a *Bernhardo* 55) antiſtite velamen, et mox conſecrationem, ut praedixi, ſuſcepit, ſedens LV. annos tam aſſidua in Chriſti ſervitio ut Anna (vidua 56), et tantae largitatis ut Sarepthena, in caſtitate et abſtinentia ſimilis Iudith, eccleſiam ſibi commiſſam diverſis decorans ornatibus. Huius obitum ſigna praenuntiabant iſta. Vivarium, quod in orientali parte urbis eſt poſitum, usque in mediam diem apparuit ſanguineum, et poſt viridi colore eſt variatum. Multis eſt viſum, quod meritis iſtius neptis mea ſe cum palma virginitatis praecederet. Sepulta eſt autem egregia Chriſti ſponſa a Bernhardo, antiquae civitatis episcopo 57), non ubi petiit, ſed ubi gemens 58) congregatio ſua rogavit, in medio eccleſiae coram ſanctae crucis altari, ubi poſtmodum per eius nobile

Heslingienſi abbatiſſa, filia Henrici Comitis Stadenſis, quae tamen anno demum 961. nata eſt, confudit. Stemma eius, quamquam argumentis firmare h. l. non licet, adiiciam tamen:

Comes *Billing*				
Wichmann I. † 23. Apr. 944.	*Hermannus* Dux. Sax. † 27. Mart. 973.		*Henricus* Comes Stadenſis † 9. Maii 976.	
Hathui, Abbat. Gernrod. n. 940. † 4. Iul. 1014.	2. *Lüder* † 26. Febr. 1011.	1. *Bernhard* I. † 9. Febr. 1011.	= *Hildegard* † 3. Oct. 1011.	*Kunegunde* † 13. Iul. 998.
	Mathildis † 28. Apr. 1014.			*Dithmarus* Episc. Merſeb. † 1. Dec. 1018.

Hactenus Wedekind. De Carolo Comite, cuius accuſatores poſt fata parentis Ekkihardus I. Marchio et Volcoldus episcopus Misnenſis fuiſſe videntur, v. Sagittarium de Eccardo I. March. Misnenſi p. 10 ſ. Wideburg. Orig. Miſn. P. I. p. 37 ſ. Ritter antiquiſſ. hiſt. Miſn. p. 107. — De Abbatiſſa Hathui pluribus egit Meibom. T. II. p. 466—468. — Mathildis, quam Ditmarus neptem ſuam vocat, erat ſororis matris Ditmarianae et Bernhardi ducis Saxoniae filia, atque patrui Abbatiſſae Hathui neptis. v. *Gebhardi hist. geneal. Abhandlungen* P. I. p. 261. *Urs.*

55) *Bernhardo antiſtite.* i. e. Halberſtadienſi. Ann. Saxo. *Urs.*

56) *vidua.* Inſerui ex Leibnitii Codice et Ann. Saxone. *Urs.*

57) *episcopo.* Stargardiae in Wagria Holſatienſi. v. Helmoldi Chron. Slavor. Lib. I. c. 12. Appellatur hic episcopus etiam Bruno. *Urs.*

58) *gemens.* Sic Codd. Dresd., Antverp. et Ann. Saxo. Falſo editores *generis.* *Urs.*

nobile meritum cuidam viro diu debili et cum ſcabellis diu 59) ambulanti, tribuit omnipotens Deus facilem 60) greſſum.

Imperator autem transcenſis Alpibus caeterisque adiacentibus provinciis regendo
decurſis, natale Domini celebravit in Palithi, et poſt haec ad Merſeburg veniens Bo- An. 1015.
lizlavi fidem et auxilium ſuis innotuit fidelibus, et ut ab eis ad excuſationem aut in- A. S.
dictae rei emendationem is vocaretur, unanimes poscit. Interim nepos meus comes An. 1014.
Uuirinharius inſtinctu maleſuadae iuventutis, et doloſarum machinamento mulierum A. S.
cum paucis ad urbem, *Bichlingi* vocatam, dominica die venit, et domnam eiusdem *Reinildam* prius a ſe deſideratam fraudatis cuſtodibus rapuit invitam. Namque Imperatori, ut nulli absque ſcientia et conſilio ſuimet unquam ſociaretur marito, haec antea firmiter promiſit, et ob hoc cum clamore et eiulatu deducitur. Hoc audientes cum clientibus ſatellites armati conveniunt, et ex his unus *Uullerd* nomine vulnere diro tardatur. Sed una ex ancillis cum ſe pariter abduci rogaret, et iuſſu Senioris ſui hanc ſumere *Aluuinus* nobilis voluiſſet, vallatur undique, et nepotem meum iam tunc egreſſum revocat in auxilium. Hic antequam ei ſuccurreretur, proh dolor! oppetiit; et dominus eius adveniens infra 61) clauditur, et ab uno ſervorum ſauciatur, quem protinus lancea perfoſſum muro infixit, et caeteros, ut ſibi propius accedere non auderent, terruit; et cum ſuos longe cum matrona iam exiſſe, ſibi autem nullum evadendi locum patere vidiſſet, relicto protinus equo ſe demiſit a muro, et a lapide ſequenti admodum depreſſus triſtes vix pervenit ad ſocios. A quibus usque *Vui* 62): ad villici 63) Caeſaris domum portatus, ibi cum paucis eſt dimiſſus 64); et dominam cum magna feſtinatione evexerunt, nunc hic nunc illic cum ea latitantes, et adventum domini ſolliciti praeſtolantes: ſed villicus iniquitatis hospitem infirmum Imperatori mox prodidit, et eius mentem fecit nimis hilarem. Speravit enim eum in ſuam venientem poteſtatem in exemplum aliis periturum, aut pretio ineffabili ab hoc redemturum. Nox iam erat 65), et *Bernhardus*, ac *Guncelinus* 66), et *Uuillehelmus*

59) *diu.* Ann. Saxo et Brux. addunt: *reptandi potius, quam* cet. *Urs.*

60) *facilem.* Ann. Saxo et Cod. Brux. *rectum.* *Urs.*

61) *infra.* Pro *intra* in latinitate medii aevi ſaepe obvium. *Urs.*

62) *Vui.* nomen breviatum. Forte Wuipertus vel Vuihc. *Urs.*

63) *villici.* Villici quondam non erant liti ſeu mancipia, ſed miniſteriales Imperatoris vel episcoporum, uti patet e diplomatis, in quibus aliquando priorem locum tenent prae ceteris miniſterialibus. Poſſemus dicere adminiſtratores oeconomiae, teutonice *Verwalter*, *Amtleute.* Interdum unus tantum erat villicus in curte dominicali, alias curtes minores ſub ſe comprehendente. v. Falk Cod. tradit. Corbeienſ. p. 424. *Urs.*

64) *dimiſſus.* Melius *immiſſus.* Editiones *admiſſus.* Sed Codici noſtro aſſentit Ann. Saxo. *Urs.*

65) *Nox iam erat.* De ſuo adiecit librarius Cod. Brux. *et toto fulgebant ſidera coelo, cum ecce! Bernhardus* cet. *Urs.*

66) *Guncelinus.* Non Marchio ille Misnenſis, qui poſt remotionem a marchionatu in carcerem coniectus, anno demum 1017. teſte Ann. Saxone p. 448. emiſſus eſt. Res vero, de qua hic ſermo eſt, biennio ante facta. *Urs.*

helmus 67) comites cum ſuis militibus a Caeſare miſſi, ubi aegrotus iacuit, veniebant,
et hos adfuiſſe Uuirinharius a ſuis praesciens, ſibi familiarem Uuillehelmum ſalutat,
caeteris duobus indicens, ſi gladium elevare potuiſſet, quod nunquam in eorum pote-
ſtatem incolumis venire voluiſſet. Uuillehelmus vero eius vulnera ligans, et quod ad
Merſeburg, ut ſibi iuſſum fuerat, venire nullo modo valuiſſet intelligens, a ſuis fecit
eum portari ad proximam villam Elerſtidi 68) dictam, ibique in domo nimis lapidibus
firmata, praecepit cuſtodiri, ipſe cum ſuis ad Imperatorem reverſus. Eodem die nos
ad praeſentiam Caeſaris vocati, quali praeſumtione ſuum nepos meus interruperit vo- 402
tum ab eodem flebili lamentatione percepimus. Namque cum *Brun* a *Milone* inimico
eius in domo propria, ubi omnibus eſt pax habenda, occideretur, idque ab omnibus
indigenis Imperatori lugubriter intimaretur, multum rogatus, ut ſuorum more anteces-
ſorum tam ſceleratis hominibus praedium cum incolatu prohiberet, idque ſacramentis
firmare ex ſua parte iuſſiſſet, elevatis manibus omnipotenti Deo et cunctis praeſentibus
illud ſe quamdiu viveret impleturum promiſit. Et quia ſcimus, multo ſatius eſſe, bo-
num non vovere Deo, quam poſtea declinare; rogitemus eum, cui haec dedit pro-
miſſa, ſicubi ea humanitatis gratia, ſeu malo is fregerit hortatu, emendatione con-
digna reſipiscat. Poſt imperatoriam lamentationem optimi quique dedere conſilium,
ut comprehenſis omnibus ſuimet bonis, domna revocaretur, et huius rei autores aut
capti praeſentarentur, aut fugientes usque ad mortem perſecutionem paterentur. Ipſe
autem comes ſuperata infirmitate, ſi culpabilis efficeretur, capite privaretur; ſi autem
haec omnia cum conſenſu matronae acta fuiſſent, optime uteretur ſponſa. Frater meus
comes *Heinricus* haec ad implenda illico mittitur, et ut ad *Alſtidi* ad publicum veni-
rent colloquium, iubetur. Illo tunc proficiscente praedicti comites advenerunt, et
Caeſari quae facta ſunt nuntiaverunt. Poſtera die, id eſt, in ſancti feſtivitate Martini
Uuirinharius patienti animo adverſa quaeque ſuſtinens hactenus, expiravit, nullum ho-
ſtibus lucrum, ſuis autem invincibile damnum relinquens. Ob hoc Rex triſtatur, et
Thiedricus hoſtis eius lacrimatur. Hoc ego comperiens Thiedrico nepoti meo abeundi
licentiam petii, et corpus amici per ſatellites meos de *Miminlevo*, ubi tunc abbatia
fuerat, et *Reinoldus* eiusdem proviſor egregius debita hoc procuraverat humanitate,
ad *Helpithi* 69), ubi hoc expectabam, reduxi. Sed eodem iam tunc nimis foetente
exſolvi protinus viſcera iuſſi, iuxta eccleſiam iubens ſepeliri meam 70), et usque ad
Uuallibizi illud proſequebar, ponens ad laevam dilectae coniugis. 71) Poſt XIIII. dies
domna *Suuonehild* ſocrus eiusdem morte ſubitanea VI. Kal. Decembris obiit. 72)
Interim

67) *Uuillehelmus.* Comes Wimarienſis, poſtea Marchio Misnenſis, qui obiit 1062. v. Falkii Cod. Tradit. Corbeienſ. p. 388. *Urs.*

68) *Elerſtidi.* Allerſtaedt prope Memlebium. *Urs.*

69) *Helpithi.* Helfte in comitatu Mansfeldenſi. *Urs.*

70) *eccleſiam meam.* Suam vocat eccleſiam Helpedae non iure quodam proprietatis, ſed iure dioecesano. cf. Chron. Walbecc. ap. Meibomium p. 80. 82. *Urs.*

71) *dilectae coniugis.* Luitgerdis. *Urs.*

72) *Suanehild — obiit.* Haec de obitu Suanehildis ſcriba Codicis Dr. margini adiunxit. Iisdem verbis ap. Ann. Saxonem p. 432. *Urs.*

Interim Caeſar in *Alſtidi* populis iura dabat, et ut praeſentes affirmabant, meis An. 1014.
haec amicis denegabat. *Inſula* quae *Porci* 73) dicitur, quia prius comes *Bernhardus* A. S.
praedictum voluit occidere Uuirinharium, per iniuſtos iudices ſibi eam Caeſar praece-
pit aſſignari. Hoc *Uuicmannus* comes prohibet, et iniuſtum eſſe affirmat; omnes po-
puli muſſant, et (in) Chriſtum domini peccare occulte clamant. Ibi tunc ſtella multis
in medio apparuit die. In octava ſancti Andreae *Rigmannus* pater, qui eccleſiae ſuae
praefuit LXXXV. annos, in Chriſto obiit. 74) Inde exiens (imperator) natalem domi-
nicum in Palithi coluit, et in IIII. feria ante Paſcha ad Mersburch venit. In coena An. 1015.
domini chriſma in eius praeſentia indignus benedixi. In vigilia autem ſanctae reſur- A. S.
rectionis, quae tunc fuit V. Idus Aprilis, *Redbald* abbas Uuirdunenſis obiit, et *He-
thenricus* eiusdem coenobii praepoſitus eligitur. 75) In die ſancto archiepiscopus *Gero*
miſſam cantavit, et interim *Othelricus* Boëmiorum dux advenit, et dies hos ſolennes
duximus admodum hilares. Interea *Hirimannus* marchio paſcha duxit cum ſocero 76),
et inde vix ſolutus ad imperatorem cum nuncio eiusdem *Stoigneuuo* 77) diu expecta-
tus venit. Idem legatus mentiri ſemper ſolitus ad Caeſarem in occidentali parte plus
ad perturbandum, quam, ut ſimulaverat, ad pacificandum ab inſtabili ſeniore ſuo
miſſus eſt. Quem cum conſociis ſuimet Imperator ſuis familiaribus committens, gene-
ros

73) *inſula Porci.* In verſ. German. Urſinus intellexerat *Schweinfurt*, in hac Latina edit. ſine nota dimiſit. *Wa.*

74) *Rigmannus — LXXXV. annos — obiit.* Quae de Rigmanno hic Leibnitius e Cod. Antv. ſupplevit, exſtant quoque in Dresd. ad marginem. Numero octogenario ſi nihil falſi ſubeſt, Rigmannus centum et quod excurrit, annos vixiſſe credendus eſſet. *Urs.* — — *Richmannus pater.* Praepoſitus absque dubio fuit, nam Abbatem vel Episcopum adeo, qui per annos 85. ſediſſet, alii memorare haud neglexiſſent. Fortaſſe error ſcribendi latet. Ceterum *Richmundus presbr. et monachus* idem eſſe videtur, qui necrologio noſtro ad diem 6. Dec. vel vigilia Octavae S. Andreae inſcriptus legitur. *Wed.*

75) *V. Idus Aprilis Redbald abbas Uuirdunenſis obiit.* Locus hic in ſuperioribus editionibus corruptus eſt: verba enim, quae abeſſe non debent *obiit* et *eligitur* omiſſa ſunt. Redit Ditmarus ad geſta anni 1015. Si enim V. Id. April (dies 9. Aprilis), vigilia ſanctae reſurrectionis fuerit, obitus Redbaldi minime ao. 1016. evenire potuit, quia eius dies paſchalis in Kalendas Aprilis incidebat, ergo ad praecedentem annum referendus eſt, quo feſtum reſurrectionis die X. Aprilis celebratum fuit. v. Freheri Director. chronolog. diplomat. p. 281. De Radboldo v. Meibomii not. ad Northovii Orig. Marchan. T. I. p. 421. *Urs.* — — Non *Verduni*, quod Urſinus voluit in verſ. ſed *Werdenae.* Omnino iſte interpres in *Werden*, *Verden* et *Verdun* fere ubique turbavit. Sic v. c. *Wigfried* p. 199. non episcopus fuit *Verdenſis*, ſed *Verdunenſis*, et Pentecoſten 1017. (p. 592.) Imperator non celebravit *Verdenae*, aut *Verduni*, ſed *Werdenae.* Sed hic error antiquior eſt, eoque factum, ut Sanctus *Swibertus*, episcopus Verdenſis haberetur, qui plura ibi ſecula cultus ſit. *Wed.*

76) *cum ſocero.* Bolizlavo Polono. Nusquam Ditmarus filiam huius ducis, Herimanni, Marchionis Misniae coniugem, nominavit, ſed Sagittarius Diſſ. de Eccardo I. p. 24. et de Eccardo II. p. 24. 27. ex literis Theoderici episcopi Numburg. de an. 1049. docuit, illi nomen fuiſſe *Regilindis.* *Urs.*

77) *Stoigneuuo.* Sic in Cod. Dr. nomen legitur a prioribus editionibus praetermiſſum. Habet etiam Ann. Saxo ad an. 1015. *Urs.*

ros ſuos 78) gratiam eiusdem nudis pedibus quaerentes miſericorditer ſuscepit, et tunc demum nugigerulus 79) ut haec cerneret, praeſentari iuſſit, et publice domino eius reſpondit. Hic cum alia, quam Caeſar praeceperat, domi retuliſſet, cum praefato comite, pacem firmare cupienti, iuſſu ducis infauſti remittitur, et in conſpectu Imperatoris et principum eius fallax et invicem diſturbans eſſe convincitur. Tunc iterum B. 80) ſe ad excuſandum, vel inobedientiam ad emendandum a Caeſare vocatus, in praeſentiam eius venire noluit, ſed coram principibus ſuis haec fieri poſtulavit. Sed quantam ei benignitatem Imperator prius oſtenderit, lector, attende!

An. 1014. A. S. Praefatus dux mille artium ſcientia plenus, filium ſuimet *Miſeconem* ad *Othelricum* Boëmiorum proviſorem miſit, ut memores mutuae conſanguinitatis ſe invicem pacificarent, et cunctis 81) hoſtibus ſuis, et maxime Caeſari pariter reſiſterent. Ille vero hoc omne in detrimentum ſui eſſe compoſitum a veracibus accipiens, hunc comprehendit, ex conſociis eius optimos quosque interficiens, ac caeteros una cum ſeniore 82) capto Boëmiam reduxit, ac in carcerem proiecit. Quod cum Imperator comperiret, *Thiedricum* nepotem meum illuc miſit, ut ſatellitem ſuum ſibi redderet, et ſi de gratia ſuimet aliquid curaret, hunc nullatenus perderet. 83) Cui hoc fertur dediſſe reſponſum: *Senioris mei iuſſa in omnibus ſequi tam poſſe quam velle mihi admodum neceſſe eſt. Eripuit me nuper indignum omnipotens Deus de ore leonis, eiusque catulum in perniciem meam miſſum mihi tradidit, et ſi hunc liberum abire permitto, certos hoſtes in patre et filio ſemper habebo. Sin autem retineo, aliquem cum eo fructum me acquiſiturum ſperabo. Videat dominus meus de his omnibus, quid* 403
ſibi placeat, ac mihi aliquatenus proficiat, et hoc totum devotus implebo. Sed cum Thiedricus cum hac legatione reverteretur, alius mox celeriter remittitur, qui eundem mitti rogaret, firmiterque ei praeciperet, promittens ex parte Caeſaris omnem eius excludi ſollicitudinem, et bonam firmari pacem. Tunc Othelricus nolens volens captivum reddidit, et Imperatorem multum placavit. Bolizlauus autem de ereptione filii ſupra modum gaviſus, per internuncios ſuimet condignas Caeſari gratias egit poſtulans, ut eum ſibi ad honorem, inimicis autem ſuis ad dolorem remitteret, et futuram utriusque remunerationem ipſe veraciter agnosceret. Quod Imperator tunc non poſſe fieri reſpondit, ſed cum ad Merſeburg veniret, cum communi principum conſilio ſuorum voluntati ſuimet ſe tunc ſatisfacturum promiſit. Hoc Bolizlauus ut audivit, non bene

78) *generos ſuos.* Ann. Saxo *fratres Imperatricis.* *Urs.*

79) *nugigerulus.* Huic voci editiones, nomen *Sbignei* addunt, quod Cod. Dr. hoc loco non habet. Cum Dr. conſentiunt Ann. Saxo et Brux. *Urs.*

80) *Tunc iterum B.* Ita in Codice Dresd. Secunda tamen manus explevit: *Bolizlavus*, adſentiente Ann. Saxone. *Urs.*

81) *et cunctis.* Interſerit hic Brux. *unanimes.* *Urs.*

82) *cum ſeniore*, ſcil. Miſecone. — Paullo poſt *Thiedricum*, capellanum ſuum ſupplevit. *Urs.*

83) *perderet.* Ita repoſui, ſuadente Cod. Dresd. pro *proderet.* *Wa.*

bene ſuscepit, qualiterque filium in ſuam redigeret poteſtatem ſemper tacita mente et crebra legatione revolvit.

Ad condictum Caeſar ut venit locum, cunctos optimates quid ſibi de hac re eſſet An. 1015. A. S.
faciendum conſuluit. E quibus Gero archiepiscopus loquitur primus: *cum tempus fuit, et cum veſtro honore id fieri potuit, me iſta hortantem, non exaudiſtis; nunc a vobis eſt mens Bolizlavi ob longam filii retentionem et cuſtodiam averſa, et vereor, ſi hunc ſine obſidibus aut aliis confirmationibus remittitis, ut in poſterum fidelis ſervitii in ambobus careatis.* Talia loquentem maxima praeſentium turba conſequitur, et pars corrupta, id cum honore magno fieri non poſſe ingeminant. Vicit pecunia conſilium, et ut hoc Bolizlavo carius eſſet, in fidem ſuam et cum omnibus, quae habebant, Miſeconem haec a Caeſare ſuscipiens reduxit, et promiſſa percepit, admonens eundem et filium, ut memores Chriſti et firmae Dei 84) nullum Caeſari incommodum amplius inferrent, nec ſuos decipi paterentur amicos. Huic dulci hortatui fiſtulae blandientis more ab his protinus reſpondetur, quod factis poſtmodum nullatenus completur. Quamvis enim his aut fides parva ſit, aut nulla, tamen hoc nobis imputant, quod ex parte Caeſaris et noſtrorum, is tam ſero remittitur, qui in numero militum habebatur. Hoc eis erat ſemper in animo, et propterea ſe in praeſentiam Caeſaris non venire affirmabant. Et verum eſt, quod vox Evangelica teſtatur, excuſationem aliquam hunc quaerere, qui ab amico familiari mediatur diſcedere. Haec Imperator agnoscens a nobis diſceſſit, et proximos rogationum dies in *Capungun* 85), fuit, quo ipſe curtem ſuam de civitate, *Caſſalun* 86) dicta, tranſtulit, et ibi cum conſilio ſui Archipraeſulis *Heriberti* praedictam *Hethenrico* curam commendavit, et tractatis ibidem rebus neceſſariis in vigilia pentecoſtes ad *Immedeshuſun* 87) venit, illic cum antiſtite Meinnuerco hanc ſanctam feſtive ducens ſolennitatem. Interim eccleſia incipitur noſtra (Mersburgenſis) praeſente archiepiscopo Gerone, cuius primos poſui lapides in

84) *firmae Dei.* i. e. iuriſiurandi. Reineccius ſenſum huius formulae non ſatis capiens loco eius poſuit *fidei*, uti et Maderus et Leibnitius, et Ann. Saxo. Ceterum idem Reineccius obſcurum et confuſum Ditmari ſermonem a verbis: *vicit pecunia — promiſſa percepit*, multo obſcuriorem reddidit, et nescio quod nomen legati in Cod. deeſſe coniecit. *Urs.*

85) *Capungun.* Haud longe a Caſſela eſt monaſterium *Kauffungen* ab Imperatrice Cunigunda ibi fundatum, Sec. XVI. a Philippo Landgravio in collegium virginum nobilium converſum eſt. De antiquitate loci v. Chron. Gottwic. T. I. p. 464. 629. Winkelmann Chron. Haſſ. P. II. c. 10. p. 291. *Urs.*

86) *Caſſalun.* urbs Haſſorum clariſſima. cf. Ann. Saxo ad ann. 1015. p. 434. *Urs.*

87) *Immedeshuſun.* al. Immadeshuſen ap. Ann. Sax. Arx ab Immodo, filio Comitis Thiederici ex Reinhilda, fratre Mathildis uxoris Henrici Auc. condita, inter Mindam et Geismariam urbes ſita, hodie *Immshauſen* praedium nobilium de Steinberg. Vide Meibom. ad Witichind. T. I. p. 681. Falk Cod. Tradit. Corbei. p. 4. 455.

in modum Sanctae crucis XV. Kal. Iunii. 88) Illic *Unal* Corbeienſis abbas prius 89) ab cura ſuspenſus deponitur 90), et unus ex *Larſemenſi* monaſterio, *Druhtmer*, ſine fratrum conſenſu praedictorum aſſignatur. Quo ad ſedem ſuam in hac venienti hebdomada omnis congregatio exceptis VIIII. flens abiit, ut *Luidulfus* abbas praedixit, et locum hunc pene vacuum non ſponte reliquit. 91) In his diebus feſtivis *Erneſt*, inclitus Alemanniae dux, pueri ſucceſſor Herimanni, cum in ſylva quadam illicite venaretur, ab uno militum ſuimet plus ignorantia, quam voluntate ſpontanea, ut cervam ſagittare debuit, proh dolor! vulneratur. Hic quia mortem ſibi imminere perſpexit, ſocios vocat, et ut reo parcerent ſupplicatur, et quia hic tunc presbiterum, cui ſua confiteretur peccata, non habuit, unum ex militibus huius vice propius accedere iuſſit. Quem cum adeſſe perſpiceret, *omnes*, inquit, *accedite, et commortalis veſtri, ac peccatoris facta aure cordis percipite, et qualiter curentur unanimiter ſuccurrite,* 404
abſen-

88) *XV. Kal. Iunii.* Quae Leibnitius a verbis: *Interim eccleſia — XV. Kal. Iunii* e Cod. Bruxell. inſeruit, etiam in margine Cod. Dresd. leguntur. Reineccii oculos effugerant. Senſus alieni effugiendi cauſa Cod. Brux. addit: *Rege manente in Medeshuſen* illic etc. *Urs.*

89) *prius* Cod. Dr. non *pius.* *Wa.*

90) *deponitur.* Cauſam iſtius depoſitionis docet Gobelinus Perſona p. 257. *Meinwercus episcopus voluit monaſterium Corbeienſe cauſſa corruptionis viſitare, ſed Walo Abbas episcopo reſtitit. Quare ad inſtantiam episcopi abbas ab Imperatore ab Abbatia depoſitus eſt.* v. Paulini disquiſſ. de Walone, Abbate Corbeienſi in eius Syntagmate Rerum et Antiquitatum Germaniae num. 13. Falk Cod. Tradit. Corbei. p. 672. 697. 707. nec negligenda, quae Annaliſta Saxo p. 434. de hac Walonis remotione narravit. *Urs.*

91) *ſponte reliquit.* Hic Leibnitius e Cod. Antverp. multa interpolavit de origine, ſitu et bonis monaſterii Corbeienſis, quae Ditmari eſſe non poſſunt. Codex enim Dresdenſis Bruxellenſem aetate multum ſuperans de his omnibus ne voculam quidem habet, nec potuit habere. Textus paginae adverſae folii 147. non interrupta ſerie pergit a vocabulo *reliquit*, quartam lineam claudente, ſtatim ad verba: *in his diebus* lineam quintam inchoantia; nec hiatus igitur vel defectus, nec raſura vel caſtratio locum habere queunt. Lacinia igitur a monacho quodam Corbeienſi aſſuta videtur. Quoniam vero memorabilia varia continet, e Leibnitio conſcripſimus: „Quia vero huius coenobii mentionem ſaepius feci, libet aliquid de eius inchoatione „et rectoribus breviter dicere, quia unum ex antiquiſſimis eſt. Anno dominicae incarnationis „DCCCXXII. Ludovicus Imperator Auguſtus, Caroli Magni filius, imperii ſui anno decimo, „per venerabilem Adelhardum, abbatem antiquae Corbeiae hoc coenobium fundavit, in me„moriam, unde cepiſſet, Corbeia nova loco nomen imponens. Ipſe tradidit eidem loco multa „praedia, ſcilicet Huxeri villam, Eresburg et Meppiam abbatias. Huius vero filius Ludovicus „contulit nobile donum, abbatiam ſcilicet in Fisbeke, et decimas in episcopatu Osnabruggi „cum decimalibus eccleſiis. Tradidit quoque piscationem in Wiſera, quae dicitur Hocwar. „Lotharius Imperator venit cum Orientalibus Francis in Sclavoniam, et eorum regem Geſtimu„lum occidit, caeterosque ſubegit et dedit eccleſiae Corbeienſi ipſo anno dedicationis eius, ut „Chronica teſtatur. Inſuper reges et principes et caeteri nobiles ipſum locum multis divitiis „et praediis ditaverunt, et Romani pontifices magnis privilegiis et honoribus extulerunt. Heic „requiescit inclitus martyr Vitus, ſeptennis puer, translatus eo de Francia per Vuarinum eius „loci primum abbatem, cuius martyris patrocinio Saxonia rerum ſuarum proſperitate in im„menſum excrevit. Situs eſt hic locus ſuper fluvium Wiſeram in episcopatu Paderbrunnenſi. „His diebus feſtivis etc."

abſentibusque cunctis fidelibus peccatricem meimet animam quaeſo commendate, et uxorem meam, ut honorem ſuum 92) *ſervet, et mei non obliviscatur admonete.* Haec dicens, in quocunque unquam ſe aliquid deliquiſſe recordari potuit, cunctis praeſentibus innotuit, et mox de luce hac II. Kal. Iunii diſceſſit, ſepultus in Uuirzi- An. 1015.
burg iuxta patrem ſuum marchionem *Luipoldum*, ut ipſe rogavit. Hic iuvenis, ut ſpero, felicem habet animam, cui, ſicut ipſe vivens teſtatus eſt, plus placuit coram multis hic erubescere, quam coram omnipotenti Deo latere. De hoc exemplum, fratres in Chriſto, capite, et morbum interius latentem medico coeleſti aperite, et antidotum eius ſalubre nullatenus ſpernite, et quicunque ſit in fine noſtro confeſſor, non moretur ingementi profeſſione peccator, ut ab eo in coelis inveniatur propitius remiſſor.

Ad ſupra memoratam ſolemnitatem 93), et ad praedictum locum quidam ruſticus de occiduis veniens partibus novam Imperatori legationem detulit, et hanc nulli niſi ei ſoli unquam aperire voluit, portans adhuc ſtimulum hunc, quo tunc pecus arans minavit 94), cum hoc ei coelitus per columbam iuſſum fuit. Et hic erat tantae longitudinis, ut omnes, qui eum viderant, nimis admirarentur. Ipſe vero rediens cunctis interrogantibus indicat iuſſu Caeſaris, ſe ad Aquasgrani poſt expeditionem venturum, et reſponſum ab eo ibidem accepturum; et quia hanc admonitionem et crebro aliam 95) innumerabilem Imperator ſprevit, vindictam ſenſit. In nativitate ſancti Iohannis Baptiſtae, quae tunc proxima erat, ad *Gosleri* Caeſar veniens, *Ernaſti* ducatum nepti ſuae et filio eius 96) dedit, et inde ad Magathaburg proficiscens interventum Chriſti militis Mauricii ad exſuperandam hoſtis Bolizlavi contumaciam ſuppliciter rogavit. Dehinc ad locum, qui *Sclancisuordi* 97) vocatur, cum exercitu glomerato perrexit, et magnum compro-

92) *honorem ſuum.* Leibnitius ex Cod. ſuo *pudicitiam ſuam.* Ita et Ann. Saxo p. 435. *Urs.*

93) *ſolemnitatem*, ſive *feſtum* ut Cod. Brux. habet, ſcil. *in Immedeshauſen*, uti Ann. Saxo addit. *Urs.*

94) *minavit.* Minare eſt *ante ſe agere.* Vide Feſtum in voce *agere* et *agaſones*, notante Madero. *Urs.*

95) *aliam.* Editiones propagaverant *etiam.* Illud eſt lectio Cod. Dresd. aperta. *Wa.*

96) *filio eius.* Erneſto II. v. Chronogr. Saxo ad ann. 1015. p. 228. Chron. Stederburg. p. 852. Annal. Hildeſ. p. 723. Chron. Urspergenſe p. 227.

97) *Sclancisuordi.* Ita clare atque manifeſte in Cod. Dresd. nec aliter in Cod. Brux. in Annal. Saxone et in exemplaribus typis exſcriptis. Inde emendatione Leibnitii in *Slaccoverdi* minime opus fuit. In eadem ſententia fuit Dingelſtadius in notis ad Chron. Walbecc. p. 35. Totus vero ab ipſa Ditmari narratione aberrat Casp. Abelius ibid. p. 38. a Fabricio in errorem ductus, qui in hoc nomine Francofurtum ad Oderam vidit, cui ſuffragatus eſt Mascovius in Comm. de rebus German. p. 138. Perplacet ob cauſas ſufficientes *Kreyſigii* explicatio in *Beyträgen zur Sächs. Gesch.* B. VI. p. 20. de pago *Cunzwerda* ad Albim non procul a Torgavia ſito. Quod etſi a coniectura pendet unice, tamen ei cum *Haſchio* im *Sächs. Magazin* 1789. p. 33 ſ. eo libentius adſtipulor, quod et nomen ipſum aliquam cum illo antiquiori Ditmari conſentaneus eſt. Alia de hoc loco ſomnia habuit Falk in Cod. Tradit. Corbei. p. 295. quae miſſa facimus. *Urs.*

comprovincialibus et marchioni eorum Geroni intulit damnum. 98) VIII. Idus Iulii ſit noſtra congregatio, et pro defenſione debita habitatoribus his praedatio magna. Poſtquam noſtri Albim transierunt, Imperatrix et ego cum illa ad Merſeburg pergentes, Caeſaris adventum in his partibus expectavimus. Noſtri autem ut ad pagum Luſici dictum venerunt, a praeſidio ex *Ciani* 99) urbe egreſſo tentantur; quod agnoscentes magnam ex eo multitudinem occidunt, et *Hericum* 100), qui dicebatur ſuperbus, et qui ex noſtra regione ob homicidium illo fugit, captum in vinculis Caeſari praeſentabant. Inde usque ad Oderam Imperator profectus ad locum, qui *Croſna* dicitur 1), optimos ab exercitu ad Miſeconem ibi turmatim ſedentem miſit, ut eum de promiſſa ſibi fide admonerent, et ne propter eum ab Imperatore ſua perderent bona, cum deditione ſua praeoccupare voluiſſet, unanimiter rogarent. Quibus is talibus reſpondit: *Agnosco me gratia Caeſaris ab inimici poteſtate ereptum, ac vobis fidem promiſiſſe, et eam libenter in omnibus adimplerem, ſi libenter exiſterem; nunc autem, ut ipſi ſcitis, ſum mei patris dominio ſubditus, et quia ille hoc prohibet, et ſui milites hic modo praeſentes talia fieri non patiuntur, invitus omitto. Patriam, quam quaeritis meam, ſi poſſum defendere, usque ad adventum mei patris volo, et tunc eum ad gratiam Caeſaris et ad amorem veſtrum inclinare cupio.* Hoc noſtri audientes regreſſi ſunt, et haec Imperatori reſponſa detulerunt. Interim Bernhardus dux cum ſuis fautoribus, episcopis et comitibus, et prophanorum turba Luiticiorum ab aquilone, Bolizlavum petiit, et hunc praeſentem munita undique ſecus Odera habuit. Caeſar autem in inventione Chriſti protomartyris 2) Oderam transmeans, reluctantem Poleniorum multitudinem admodum proſtravit, et nemo ex noſtris niſi *Hodo* 3) inclitus iuvenis cum *Ekkrico* et alio Guncelini comitis ſatellite cecidit. Hic cum *Sigifrido*, Hodonis filio marchionis ab Imperatore accuſatus, eo quod Bolizlavo nimis familiaris hactenus fuiſſet, eodem die viriliter ſe expurgavit, et a ſuis Hodo longe digreſſus, cum hoſtes ſolus fugientes inſequeretur, ſagitta per caput immiſſa primo oculum et poſt vitam perdidit iſtam. Sed cum Miſeco eiusdem corpus cognosceret, quia eius apud

98) *damnum.* Oscitantia librarii in Cod. Dr. excidit, apte tamen Reineccius ſupplevit, et comprobatur ab Cod. Brux. *Urs.*

99) *Cianci.* Alias *Zianzo*, ubi burgwardium erat, nunc vocatur *Zinnitz*, et vicus eſt in circulo Calovienſi Luſatiae inferioris. In diplomate Dietherici iun. Marchionis Misnenſ. et Luſicenſis ap. Hofmannum T. IV. ſcriptor. rer. Luſatic. p. 184. dicitur *Cianiz* in pago Luſici. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 674.

100) *Hericum.* Contra fidem Cod. noſtri poſuit Reineccius *Henricum.* Ab Ann. Saxone vocatur *Horicus.* *Urs.*

1) *Crosna.* Croſſen in pago Silenſi, a quo Sileſia nomen accepit. *Urs.*

2) *inventione Chriſti protomartyris.* i. e. die III. Auguſti. *Urs.*

3) *Hodo inclytus iuvenis.* Ex hoc additamento colligi poſſit, eum ad principalem familiam aliquam referendum eſſe, praeſertim cum Miſeco, dux Poloniae captivus *(eius fuerat cuſtos et ſodalis)* eius cuſtodiae commiſſus eſſet. In necrologio noſtro ad diem 3. Auguſti: *Hodo occiſus.* *Wed.*

apud nos fuerat cuſtos et ſodalis, multum flevit, et id bene procuratum ad exercitum miſit. Eorum autem qui ex parte hoſtili oppetierunt, non minor erat numerus, quam ſexcenti, praedam relinquentes ineffabilem. Hoc Bolizlavus, ubi tunc manſit, ab internuntiis feſtinantibus mox rescivit, et quamvis eo libenter pergere voluiſſet, tamen praeſentibus inimicis introitum patescere auſus non eſt; quocunque noſtri in navibus declinabant, illuc ipſe cum ſuis equo ſequebatur alato. 4) Ad ultimum vero erectis celeriter velis, noſtri per omnem 5) unam navigabant diem, et inimicis eos tunc comitari non valentibus littus optatum ſecuri comprehendunt, et proxima incendunt loca. Quod cum eminus dux praefatus agnosceret, more ſolito fugit, et noſtris fiduciam et locum nocendi invitus conceſſit. Dux vero Bernhardus cum ſuis Imperatori ad auxilium, ſicut ei prius iuſſum eſt, venire cum nequiviſſet, per pedites clam miſſos ei eventum rei et neceſſitatem inobedientiae indicens, vaſtatis circumquaque iacentibus locis domum rediit. *Othelricus* quoque, qui cum Bauuariis ad Caeſarem venire debuit, ob multas cauſarum qualitates dimiſit, et quamvis hi Imperatorem non comitarentur, tamen fidelo ſervitium ſua vicinitate oſtendunt. Namque Othelricus quandam

405 urbem magnam, *Buſinc* 7) dictam, petiit, et in ea non minus quam mille viros absque mulieribus et liberis capiens, incendit eandem, et victor remeavit. *Heinricus* autem Orientalium marchio 8) cum Bauuariis comperiens Bolizlavi milites iuxta ſe praedam feciſſe, protinus inſequitur, et ex his fortiter reſiſtentibus octingentos occidit, praedamque omnem reſolvit. [Interim *Redingus* 9) Magadaburgenſis praepoſitus, Nonas Auguſti in Chriſto obiit. Menſe eodem, et XIIII. Kal. Septembr. *Eila* venerabilis comitiſſa obiit, et in monaſterio, quod ipſa conſtruxit, ab Euerhardo antiſtite traditur ſepulturae.] Sed antequam haec omnia Caeſar comperiret, multum ſollicitus, quamvis parvo uteretur exercitu, tamen poteſtative, quam diu voluit, in his partibus fuit, et

tunc

4) *equo alato*, i. e. admiſſo, citato, celeri. *Urs.*

5) *per omnem unam.* Editores per *amnem.* Sed *omnem* poſitum pro *totam*, quod patet ex Ann. Saxone, qui diſtincte: *per* integrum *diem noſtri navigabant.* *Urs.*

6) *dimiſit.* Sic perſpicue in Cod. Dresd. hic et alibi. v. Ind. latinit. non *omiſit*, quod habent editores cum ipſo Ann. Saxone. *Wa.*

7) *Buſinc* magna urbs in pago *Silenſi* dicitur. Ann. Saxoni eſt *Buſiuc.* In notis ad verſ. teuton. p. 455. coniectando in urbem *Beuthen* ad Oderam incideram; iam vero nomen *Buſinc* ſupereſſe credo in nomine urbis Sileſiacae *Schwibuſin* quinque miliaribus a Croſſena diſtantis. In ea regione tunc bellum gerebatur, et poſtea temporis facile fieri potuit, ut ſyllaba *Schwi* caſu vel conſilio ad nomen *Buſin* adnecteretur. *Urs.*

8) *Orientalium Marchio.* Hoc loco minime Marchionem Luſatiae, uti falſo olim poſueram, ſed Marchionem *Auſtriae* deſignat, eademque dignitate pater Henrici, Leopoldus, praeditus erat. v. *A. L. Gebhardi geneal. Geſch. d. erbl. Reichsstände in Deutschland.* Th. III. p. 159. *Urs.*

9) *Redingus.* Haec de obitu Redingi praepoſiti et Eilae Comitiſſae in editionibus omiſſa. Antiqua manus in Cod. Dresd. in inferiori margine adiecit. De Eila Ann. Saxo p. 438. *Eila, filia Lotarii de Waldbike, mater Heinrici marchionis XIV. Kal. Sept. obiit, ſepulta in monaſterio, quod in Suinuorde ipſa conſtruxerat.* Fuit uxor Bertoldi, Marchionis Franconiae adverſus Bohemos. v. Falk Tradit. Corbei p. 333. *Urs.*

tunc reverſus ad pagum, qui *Diadeſiſi* 10) dicitur, venit, in anguſto proh dolor! caſtra metatus loco, ubi nullus, excepto Apum magiſtro 11), qui ibidem tunc interfectus eſt, ſedit. Bolizlavus autem audiens Imperatorem per aliam, quam intrarat, viam hinc exiturum, iuxta Oderam omnimodis ſua firmavit. Sed cum hunc iam abiſſe comperiret, magnam peditum multitudinem ad locum, ubi noſter conſedit exercitus, praemiſit, praecipiens eis, ſi aliqua ſibi opportunitas accidiſſet, huius ſaltem aliquam partem laedere tentaret. Inſuper abbatem ſuum, *Tuni* nomine 12), ſimulata pace ad Caeſarem miſit, qui protinus ab eo explorator eſſe agnoscitur, et ibidem, quousque omnis pene exercitus, factis in praecedenti nocte pontibus, paludem transſcenderet praeiacentem, detinetur. Tunc ille monachus habitu, ſed doloſa vulpes in actu, et ob hoc amatus a domino rediit, et Imperator *Geroni* archiepiscopo, et *Geroni* inclito marchioni, ac *Burchardo* comiti Palatino reſiduos committens progreditur, et ut ſe ſolito cautius circumſpicerent, hortatur. Poſt hoc ab hoſtibus prope in ſylva latentibus magnus clamor ternis mugitibus attollitur, et mox noſtrum agmen ſagittariis intermixtim currentibus ab his appetitur. Quibus primo conflictu ſecundoque fortiter reſiſtunt, et ex eis multos palantes occidunt. Sed fugientibus quibusdam ex noſtris, confortati hoſtes glomerantur 13) et noſtros iterum incurrentes diſſipant, et ſeparatos ſagittis fallentibus perdunt. Gero autem archiepiscopus et Burchardus comes vulneratus, vix evadentes, Caeſari haec referebant. *Luidulfus* autem iuvenis cum paucis capitur, et *Gero* ac *Folcmarus* comites 14) cum CC. militibus optimis occiſi 15), ſpoliati ſunt, quorum nomina Deus omnipotens miſericorditer reſpiciat, et nos, quorum culpa hi tunc oppetiere, ſibi per Chriſtum reconciliet, et ne quid tale ulterius patiamur, clemens cuſtodiat. Imperator ut hoc triſte nuncium audivit, ad tollenda interfectorum corpora redire voluit; ſed multorum tardatus conſilio, id quaſi invitus omiſit, et *Aeidum* antiſtitem

10) *Diadeſiſi.* de hoc pago v. ſupra Lib. IV. et Lib. VI. et Indicem. *Urs.*

11) *Apum magiſtro.* Alias vocant *Cidelarium*, Butigularium, *Zeidler*, *Bienenvater*, quae dictio in quibusdam Ottonis M. diplomatibus occurrit. v. Adelung Gloſſar. T. II. p. 418. Gundlingiana VII. p. 81. *Urs.* — Adde *C. G. Schwarzii* Diſſ. de Butigulariis, praecipue iis, qui Noribergae olim floruerunt. Altdorf. 1723. et *Bezzelii* Spicileg. ad eandem. ibid. 1782. *Wa.*

12) *Tuni nomine.* Hoc nomen habet etiam Ann. Saxo, Leibnitius itidem in Cod. ſuo invenit, retinuit tamen cum editoribus in textu: *cum nomine.* *Urs.*

13) *glomerantur.* In Maderiana, quam Leibnitius ſequitur, locus valde depravatus legitur, non autem in Reinecciana, quae exacte cum Cod. Dresd. conſentit, cuius a verbis parum recedit Cod. Brux. et Ann. Saxo. *Urs.*

14) *Gero ac Folcmarus comites.* Apud Ann. Saxonem p. 437. *marchiones.* *Urs.* — Diem huius victoriae, qua ſtatim poſt acceptam cladem, Boleslaus dux Poloniae, par pari referret Imperatori Henrico II. Necrologium noſtrum ad 6. Auguſti firmat: *Gero occis. et Volquuardus occiſus.* Geronem novimus omnes, familia vero, ex qua ortus Folcmarus, quem Ann. Saxo itidem Marchionem nominat, nondum eruta eſt. *Wed.*

15) *occiſi.* Pro certo affirmat *König in der Adelsgesch.* T. III. p. 625. in monaſterio Hammersleben perantiquam horum occiſorum nomenclaturam etiamnum ſupereſſe. *Urs.*

ſtitem 16), qui eis licentia infauſti ducis ſepulturam impenderet, et Geronis corpus marchionis 17) imploraret, remiſit. Venerabilis vero pater Eidus Caeſari voluntarie conſentiens, concito curſu revertitur, et ut miſerabilem adſpexit ſtragem, flebiliter ingemuit, et ſuppliciter pro his oravit. Hunc cum victores et tunc in praeda ſolum morantes, eminus viderunt, de conſequentibus timidi primo fugerunt, deindeque propius accedentem ſalutaverunt, et ſine omni offenſione eum abire permittunt. Hic a Bolizlavo multum de pernicie noſtra gaudenti, quod poſtulat, impetrans, ſine mora rediit, et corpora ſociorum cum magno labore inimicis faventibus ſepelivit. Funus autem praedicti marchionis et ſocii eius *Uuidredi* usque ad Misni fecit reduci. Haec ibidem *Hirimannus* comes flebiliter ſuscipiens, et usque ad *novam urbem* 18) ubi *Gero* Colonienſis archiepiscopus et *Thietmarus* 19) marchio, frater eius, vitricus iſtius 20), pater autem interemti comitis, in honore Dei genitricis et ſancti martyris Cypriani, regnante ſecundo Ottone abbatiam conſtruxerunt, cum fratribus ſuis *Gunttero* et *Ekkihardo* comitatur, quae Gero archiepiscopus tunc terrae commendans, domnam *Athelheidam* eiusque filium *Thietmarum* et moerentes amicos ac milites ſolatur.

Interim Caeſar cum ſuis ad Strelam urbem pervenit, et Miſeconem cum exercitu An. 1015.
ſubſequi ſciens, Herimannum marchionem ad Misnenſis defenſionem civitatis properare A. S.
iubet, et ipſe vero ad Merſeburg recto tetendit itinere. Miſeco autem a patre nefario inſtructus, ut primo noſtros abiſſe diviſos nullamque poſt ſe cuſtodiam eſſe relictam ſenſit, Id. Septembris Albim iuxta urbem praedictam 21) cum VII. legionibus in ipſa transſcendit aurora, quosdam circumquaque iacentia vaſtare, alios vero urbem praecipiens impugnare. Quod iuvenes mei conſpicientes 22), ſeque tueri poſſe deſperantes ſuperpoſitae civitatis munitionem relictis pene omnibus ſuis aſcendunt. Ob hoc hoſtes admodum gaviſi ſuburbium intrant relictum, et hoc ablatis rebus inventis incendunt, et

16) *Aeidum antiſtitem.* Paullo poſt *Eidus* utrumque contractum ex *Aegidius.* Fuit autem episc. Misnenſis. *Urs.*

17) *Gerionis corpus.* Gero II. Marchio Luſicenſis, filius erat Dithmari et Swanehildis, filiae Hermanni Billingi, Ducis Saxoniae. Nomen coniugis occiſi Marchionis erat Adelheid, ex qua filium Ditmarum ſusceperat. *Urs.*

18) *Haec — usque ad novam urbem.* Haec ſc. funera — *Münchneuburg* ſ. *Kloſter Nienburg* ad fl. Salam in principatu Anhaltino. *Urs.*

19) *Gero et Thietmarus.* Hic pater, ille patruus occiſi Geronis Marchionis Ann. Saxo.

20) *vitricus iſtius.* ſcil. Hirimanni, Marchionis Misniae. *Urs.*

21) *urbem praedictam.* ſc. Misni. cf. Gobelinum Perſonam p. 257. Annal. Hildeſienſ. p. 723. Chronogr. Saxo p. 229. *Urs.*

22) *iuvenes mei conſpicientes.* Milites Ditmari episcopi Merſeburg. qui tunc in urbe Misnenſi praeſidium habebant. Ann. Saxo p. 437. ad ann. 1015. his *Venenicorum*, rectius Wethenicorum nomen eo tempore uſitatius imponit. *Calles* in ſerie Episcopor. Misn. p. 51. id non ſatis intelligens ſubſtituit Misnici. Iam in ſuperioribus libris V. et VI. quaenam huic voci notio ſubiicienda ſit, demonſtravi. *Urs.*

et ſuperius caſtellum in duobus locis accenſum infatigabiliter aggrediuntur. *Hirimannus* vero comes videns auxiliatores ſuos admodum paucos iam defeciſſe, Chriſti pietatem et eius incliti martyris Donati interceſſionem ſanctam proſtratus poſtulans, mulieres ad ſuccurrendum hortatur. Quae propugnacula attingentes lapidibus viros adiuvant, ignem impoſitum, quia defecit aqua, medone extinguunt, et Deo gratias! inimici furorem et audaciam minuunt. Hoc totum Miſeco de monte iuxta poſito cernens ſocios adventantes exſpectat. Qui depopulantes et ubi ignis inveniebatur omnia usque ad *Ganam* fluvium 23) concremantes ſero laſſis revertuntur equis, et ibi cum ſeniore ſuo cras ad urbem pugnaturi pernoctarent, ni Albim creſcere viderent. Propter hoc 406
exercitus nimis defatigatus cum ſecuritate inopinata remeavit, et ducis ſui cor anxium hac proſperitate relevavit. Imperator autem haec ut audivit, quoscunque tunc colligere potuit, ad ſuccurrendum ſuo marchioni propere mittit, et ſuburbium non longe poſt redintegrare praecepit. Ad huius operis ſupplementum et cuſtodiam *Gero* archiepiscopus et *Arnulfus* praeſul VIII. Id. Octobr. cum comitibus caeterisque compluribus conveniebant. His omnibus ego longe inferior interfui. In XIIII. diebus incepta ad unguem nos perducentes abivimus, committentes urbem *Fritherico* comiti ad IIII. hebdomadas. 24) Gero archiantiſtes Maiedeburgenſis et ego eiusdem comes, ad locum qui *Mucherini* 25) dicitur veniebamus. Ibi tunc ego de promiſſis dulcibus eum admonens, percepi ab eodem cum baculo eius, quem hodie teneo, parochiam ſuper has IIII. urbes, *Scudizi, Cotuh, Bichini et Uurcin* 26), de reſiduis V. *Ilburg, Pauc, Luiba-*

23) *Ganam fluvium.* Ita Cod. Dresd. in Antverp. vero ut et in Ann. Saxone corrupte legitur *Grana*, amnem puta, qui infra oppidulum *Rieſa* Albim influit. De nomine *Belhemibach*, quod ille in recentioribus quibusdam Saxoniae ſuperioris tabulis geographicis accepit, hoc ſcio, me nihil ſcire. *Urs.*

24) *hebdomadas.* Atqui Fridericus Comes de Ileburg Burggravii Misnenſis munere functus eſt menſe Novembri 1015. Illos, qui poſtea titulum *Burggravii* ſuſtinebant, eo aevo modo *Dominos*, modo *Cuſtodes*, modo *Comites urbis* appellabant, idque ex hoc loco Ditmari manifeſte apparet, haud quemquam tunc temporis fuiſſe, qui in omnes vitae dies dignitatem Burggravii Misnenſis tenuerit; immo vero quilibet Saxoniae comes, qui comitatum ſuum beneficii ſeu feudi nomine ab Imperatore poſſidebat, milite ſuo praeſidiario urbem Misnenſem, tum limitaneam, deſtinato ſibi menſe occupabat, quo finito defenſionem et cuſtodiam alii ſuo ordine ſuccedenti tradebat. Sic Fridericus Wilhelmum Comitem excepit, qui urbem cuſtodiret, ut paullo poſt dicitur. In ſuperioribus idem de Comite Brunone, fratre Guncelini, aſſertum eſt, et univerſa haec exempla originem Burggraviatus Misnenſis bene explicant. *Urs.*

25) *Mucherini.* Optime relationi Ditmari de itinere converſo convenit *Machern*, antiquus locus ad viam Wurcenſem, ultra Muldam poſitus. v. Leonhardi P. II. p. 125. Aliis placet *Mokrehna*, villa ad viam publicam inter Torgaviam et Eilenburgum. *Urs.*

26) *Scudizi, Cotuh, Bichini* et *Uurcin.* Noſtra aetate *Schkeudiz, Taucha, Bichen, Wurzen.* Nomen *Cotuh*, quod eſt in Cod. Dresd. Reineccius et Maderus, neſcio quare in *Cottili* transformarunt. Leibnitius in textu Reineccianam lectionem retinens tamen cum Schoetgenio in Hiſt. Wurcenſi p. 51. 53. *Cothini* legere mavult, ſed Cothena (Köthen) nimis longe a limite dioeceſis Merſeb. diſtat. Supra Lib. III. Ditmarus hunc locum nomine *Cothug* inſignivit, ex quo poſtea temporis nomen oppidi una leuca a Lipſia remoti *Taucha* formatum fuiſſe cum Wide-

Luibanici, Dibni et *Geſeriſca* differens ac in poſterum dicens relicturum 27), VIII. Kalend. Novembr. 28) praeſentibus his teſtibus: Heribaldo, Hepone, Ibone, Criſtino atque Seberto. Eodem die ad urbem *Curbici* 29) venimus, ubi convenientibus archiantiſtitis militibus id manifeſtavi, quam miſericorditer erga me ſenior ſuus egerit. Ibique de infirmitate venerabilis *Fritherunae* 30) comperivimus, ad cuius hoſpitium tunc nos fuimus, quae proh dolor! in ſequenti die id eſt VII. Kalend. Novembr. hominem exuit interiorem. Inde archiepiscopus ad Magadaburg profectus omnium feſtivitatem ſanctorum celebravit, et ego in Uuallibici.

Interim *Harduigus* nomine tantum rex perdita urbe Fercellenſi, quam diu ex- An. 1015.
pulſo Leone episcopo iniuſte poſſedit, infirmatur, et radens barbam monachus eſt effe- A. S.
ctus, tertiaque Kl. Nouembr. obiit, ſepultus in monaſterio. 31) Imperator autem occidentales inviſens regiones, quae ibi tunc erant emendanda correxit. Poſthaec autem *Eid* antiſtes egregius a Polenia ſaltem cum muneribus magnis reverſus aegrotare coepit, et in urbe *Libzi* 32) vocata fidelem Chriſto animam XIII. Kalend. Ianuarii reddidit, et *Hillinuardus*, Cicenſis episcopus, ad huius procurationem vocatus mox adfuit, et domum, qua vir ſanctus abierat, optimis redolere odoribus introiens agnovit; et corpus

Wideburgio de pagis vet. Misniae p. 147. crediderim; inveniuntur tamen, qui potius pagum *Gantſch* in praefectura Lipſienſi intelligendum exiſtiment. *Urs.*

27) *relicturum.* Prima huius loci ſcriptura in Cod. Dresd. penitus eraſa eſt, ea vero, quae ſupra dedimus priſca manus margini adſcripſit; non igitur, uti in editt. prioribus omittenda erant. Nomina locorum nunc ſunt *Eilenburg, Pouch*, perantiquum burgwardium prope Bitterfeld ad Muldam, infra Düben, *Löbnitz, Düben, Grötzſch*, vel ſi Dreyhauptio et Schneidero credas, *Gerichshayn.* cf. ſupra Lib. III. *Urs.*

28) *VIII. Kal. Novemb.* In Necrologio Luneburg. *V. Kal. Novemb. Fritherun com. Wed.*

29) *Curbici. Hahn in deutsch. Reichshist.* P. II. p. 218. ſub hoc nomine *Kerblitz* non longe a Magdeburgo delitescere putat. Alii aliter ſentiunt. Manus antiquior margini Cod. Dr. adſcribere placuit *Czerbig* ſ. *Zörbig*, oppidum ſatis notum in circulo Lipſienſi, in quo ei eo libentius aſſentior, quod idem oppidum usque ad annum 1570. antiquum nomen *Czurbick, Zcurbeck, Zorbik* etc. ſemper obtinuit. Seculo X. et ſequentibus burgwardium erat, ſed de eius burggraviatu apud vetuſtos annalium ſcriptores et in aliis probis monumentis altum eſt ſilentium. Videntur tamen Comites quidam primitus inde nomen ſumſiſſe. *Urs.*

30) *Fritherunae. Fritheruna* ſ. *Fridegunda*, teſte Eccardo in hiſt. geneal. princ. Saxoniae ſup. p. 117. erat uxor Hodonis II. Marchionis, fundatrix coenobii Stederburgenſis. v. Chron. Stederburg. in Leibnitii T. I. p. 850 ſ. *Urs.*

31) *in monaſterio.* Et haec de ultimis regis Hardwigi fatis antiqua manus margini Cod. Dresd. appoſuit. Ad verbum expreſſit Saxo in Annal. p. 438. — Obiit Harduinus Longobardorum rex in monaſterio *Fructeria*, quod in agro Taurinenſium ipſe, eiusque coniux *Bertha* fundaverat, hodie *S. Balain* ſive *S. Benin*, haud procul Auguſta Taurinorum, uti depoſitis in altari inſignibus regiis privatam transigere vitam decreverat. *Urs.*

32) *Libzi.* Lipſiam puta, ut res circumſtantes id ſuadent. Libzi nomen etiam ap. Ann. Saxonem legitur. *Urs.*

corpus eiusdem usque ad Miſni proſequitur. Sepelivit id coram altari 33), auxilio comitis Uuillehelmi, qui ordine ſuo eandem tunc cuſtodivit civitatem. 34) Sed quia Superius promiſi, me de eius vita in ſequentibus dicturum, de magnis pauca loquar. Erat vir praedictus nobilis genere 35), dives in praediis, ſed paupertate ſpiritus haec pro nihilo ducens. Ante benedictionem in Magadaburg cum caeteris confratribus regulariter ac multum laudabiliter vivens, et poſt in divinis gregibus lucrandis altius insurgens, pro poſſibilitate ſua apoſtolicam imitatus eſt vitam. Nulla unquam utitur camiſia, neque braca, niſi tunc, cum miſſam cantavit, quam idcirco ſaepius dimiſit 36), quia ſe ad hoc indignum iudicavit. Hiemis asperitatem 37) qualiter is unquam ſuſtineret, multi admirabantur. Crebro a ſuis pene deſperatus in ſtuba vix recreabatur, corpus ſuum nimis afflixit ieiuniis, plus nudis pedibus, quam equo laborans. Cum ſibi et ſociis late vagantibus victum defeciſſe, vel aliquid arduum occurrere videret, Deo gratias egit, et omnes hoc dicere iuſſit. In baptizando et praedicatione continua, et confirmatione non modo ſuae utilis erat eccleſiae, ſed aliis quam pluribus. De his, quibus ipſe cum ſuis vivere debebat rebus, ſibi ſubtractis, pene ducentos eccleſiae ſuimet acquiſivit manſos. Chrisma et clerum raro, templa autem Domini libenter conſecravit, et tunc crebro ſine miſſa. Oculi eius ob aſſiduam fletus nimii effuſionem iam caligabant. Nobis contemporalibus ſuis ob crimen noſtrum eius converſatio displicuit, et ei noſtra. XXIII. annos et amplius labore ineffabili vivens finem ſuum ante praedixit, et ut nunquam ad Miſni poneretur, multum rogavit. Id namque ſemper in mente ob timorem futurae deſolationis deſideravit, ut ad locum *Colídici* dictum, ubi Chriſti magnus martyr corporaliter requiescit 38), et ipſe mereretur tumulari. Sed comes Herimannus ſperans precibus eiusdem locum ſibi a Deo paratum adiuvari, ut praefatus ſum, ibidem fecit eum deponi.

In

33) *coram altari.* Dubium non eſt, quin illud antiquiſſimum ſepulchri monumentum inſignibus episcopalibus parum artificioſis adornatum, cuiusque effigiem libro meo *de ſepulchris templi cathedralis Miſnenſ.* p. 65. inſerui, id ipſum ſit, quo Wilhelmus Comes, et Hilliwardus, Cizenſis episcopus Eidonem donaverunt. *Urs.*

34) *cuſtodivit civitatem.* Wilhelmus erat Comes Wimarienſis; num et Comes Rochlicenſis fuerit, uti recentior aliqua manus Codici noſtro adlevit, vix credo. Neque audiendus *Eccardus*, primis eum Marchionibus Miſnenſibus adnumerans in libro de *Marchionibus Miſniae ex ſtirpe Vinarienſi* Cap. I. p. 238 ſ. Eum ſolummodo vices cuſtodis ſ. burggravii urbis Miſnenſis obiiſſe vult Ditmarus. *Urs.*

35) *nobilis genere.* Genitum e familia Comitum Rochlicenſium fuiſſe aiunt Spangenberg in Chron. Mansfeld. P. I. p. 157. Heinius in Chron. Rochlic. p. 97. inprimis vero auctor antiqui indicis Msti episcopor. Miſnenſ. in tabulario S. R. Capituli Miſnenſis. *Urs.*

36) *dimiſit.* Ditmarus ſaepe uſurpat pro omiſit. *Urs.*

37) *asperitatem.* In editionibus valde depravatus hic locus legitur, totus enim verſiculus: *ſe ad hoc indignum iudicavit. Hiemis asperitatem* deſideratur. *Urs.*

38) *Colidici — magnus martyr.* Quis hic fuerit, de eo magna eſt hiſtoricorum discrepantia, quorum opiniones ſi quis ſcire avet, adeat verſ. Teuton. p. 466. *Urs.*

In vigilia natalis Domini *Meingaudus* Trevericae civitatis archiepiscopus obiit in An. 1015.
urbe ſua *Cophelenci* dicta, ſedens VIII. annos et VII. menſes, indeque corpus ſuum A. S.
ad ſedem propriam delatum honorifice ad anteceſſores ſuos locatur. Imperator haec
audiens de tantorum detrimento patrum turbatur, qualiterque loca bene ſuppleret vacua, cum familiaribus ſuis tractavit, et natalem dominicum in Pathebrunnun feſtivis An. 1016
peregit gaudiis. Et poſt hanc *Popponem* 39) *Luipoldi* marchionis filium, et tunc Ba- A. S.
uenbergenſis eccleſiae praepoſitum Treverenſi praefecerat urbi; et cum is ab *Erkanbaldo* Magociacenſi archiepiscopo, iuſſu Caeſaris et licentia Virdunenſis episcopi, qui
primus horum in ordine fuit confratrum, conſecrari debuiſſet, a *Thiederico* Metenſi
antiſtite, eo quod a ſe iuſtius haec ordinatio fieri deberet, aſſidua acclamatione et humili petitione id incaſſum prohibebatur. Nam Imperator hunc ſcripta demonſtrantem
et banno id interdicentem non exaudivit, ſed unctionem compleri praecepit. In his
diebus vice *Eidi* praeſulis *Eiluuardus*, *Thietmari* marchionis 40) capellanus, hortatu
Herimanni confratris a Caeſare conſtituitur, et in dominica die ante palmas in Merſeburg a Gerone archiepiscopo nobis faventibus benedicitur. Proximam palmarum iucunditatem Imperator cum *Heinrico* venerabili Uuirciburgienſis eccleſiae episcopo com-
407 plens, IIIIa feria ad Bavanberg venit, ibique coenam Domini et paſſionem cum paſchali tripudio honorabiliter peregit. Et quia *Rothulfus* Burgundiorum rex, avunculus
eius, ſicut vocatus erat, huc venire non potuit, nepotem ſibi dilectum obviam ſibi
pergere rogavit. Fit eorundem conventio in urbe Argentina, et mutuae caritatis invicem larga benignitas conſociis arriſit utrisque. Fuit quoque ibidem Rothulfi regis inclita coniunx, quae familiaritatis huius adiutrix filios ſuimet duos, ſenioris autem ſui
privignos, Caeſari commendavit et dilectis ſibi militibus; hoc totum dedit in beneficium, quod ſibi ab avunculo ſuimet tunc eſt conceſſum, et quod *Uuillehelmus* Pictavienſis 41) hactenus habuit regio munere praeſtitum. Imperator ſapienti uſus conſilio
hoc voluit cum his id ſibi firmius ſubdere, quod longe prius rex praedictus ei ſacramentis poſt mortem ſuam ſancierat. Omnem namque Burgundiae regionis primatum
per manus ab avunculo ſuimet accepit, et de maximis rebus ſine eius conſilio non
fiendis ſecuritatem firmam. 42) Episcopatum in hac regione cuidam nobili viro dedit,
de quo poſtea vix ſecurus evaſit. Namque *Uuillehelmus* praepotens vir in his partibus, ut hoc omne comperit, eundem perſequi et ad ultimum fugientem ſolum canibus
praecepit inquiri; quos cum antiſtes iam defatigatus latrantes audiret, quod unicum

tunc

39) *Popponem.* Hic Poppo et ille Danorum apoſtolus maxime inter ſe diverſi. *Urs.*

40) *Thietmari marchionis.* Luſatiae, ſive Marchiae orientalis. *Urs.*

41) *Uuillehelmus Pictavienſis.* Eſt is Comes Wilhelmus I. Adelberti, Italiae regis et Gerbergae Burgundicae filius, a quo antiqui Comites Burgundiae deſcendunt. Mascov. p. 139. *Urs.*

42) *firmam.* Editiones *firmavit.* Conſonat noſtrae lectioni Ann. Saxo, et Leibnitius e Cod. ſuo dedit *firmum.* *Urs.*

tunc habuit folatium figno fanctae crucis fua poft fignans veftigia, quafi mortuus ia-
cuit et ad praedam paratus fuit: et ecce! canes rapidi loca eminus olfacientes fignata
ut grandi turbine retroacti reverfi funt, et fic verus Dei famulus per incognita nemo-
ris loca ad amicos perrexit fines. Caefar autem regi et contectali eius cunctisque fui-
met principibus ineffabilem pecuniam dedit, et firmata iterum antiqua traditione eos
abire permifit, ipfe exercitu congregato ad *Bafulam* urbem profectus. Sed cum ibi
Uuillehelmum munitis urbibus refiftentem, et introitum fibi prohibere cupientem audi-
ret, parva multitudine diffifus, amicam manum undique fecus colligit, et provincias
fibi rebellare praefumentes incendio late flagranti fecurus defolavit. Cumque fe nul-
lam urbium earundem expugnare pro certo fciret, reverfus eft triftis, quod nec hic
nec in parte orientali nocituram hoftibus fuis intulit moleftiam.

An. 1016. A. S. Interim Imperatrix in noftris commorata provinciis defenfionem patriae cum noftris
principibus meditatur. Hoftis autem nofter Bolizlauus inter haec nil noftra laefit, fed
fua munit, et certus de eventu Caefaris effectus laetatur, et nimis extollitur. Namque
multi, quibus hoc cognitum erat, veraciter afferebant, fi Caefar ad eum tunc 43) tur-
matim veniret, timore, quod eundem de noftris refpiceret, reftituere, et eum ad fer-
vitutem fuam, pace tantum conceffa, promtum et fidelem habere potuiffet. Sed Bur-
gundiorum rex mollis et effeminatus bona, quae nepoti fuimet promifit, impedire eo-
rum inftinctu voluit, quibus relaxato iuftitiae freno velut infelici vitulo per latum 44)
liberos currere placuit. Cum vero iterum coeptis perfiftere ftuduit, eorum conflatione
et peffima reluctatione non potuit. Nullus enim, ut audio, qui fic praefit in regno;
nomen tantum et coronam habet, et episcopatus his dat, qui a principibus fuis eli-
guntur, ad fuam vero utilitatem pauca tenens ex impenfis antiftitum vivit, et hos vel
alios in aliquo extrinfecus laborantes eripere nequit. Unde hi manibus complicatis
cunctis primatibus velut regi fuo ferviunt, et fic pace fruuntur. Ob hoc folum talis
rector inter eos dominatur, ut eo liberius malignorum furor invicem vagetur, et ne
lex nova alterius regis ibi adveniat, quae inolitam confuetudinem rumpat. *Uuillehel-
mus* comes, de quo praedixi, miles eft regis in nomine, et dominus terrae 45), et in
his partibus nullus vocatur comes, nifi is, qui ducis honorem poffidet; et ne illius po-
teftas in hac regione paulo minus minueretur, confilio et actu imperatoriae maieftati
ficut praedixi reluctatur.

In

43) *eum tunc.* Cod. Brux. interferit: *eum exercitu.* *Urs.*

44) *per latum*, fc. campum. Paullo poft *ut audio*, ubi Cod. Brux. addit: *rex eft.* *Urs.*

45) *dominus terrae.* Apte Reineccius addit *re*, fed ex ingenio. Codices ignorant, non autem Ann. Saxo, qui p. 439. fic habet: *miles eius nomine, fed dominus erat in re.* Urs.

In praecedenti aeftate *Bernharius* 46), fanctae Ferdenfis ecclefiae pius pater et
antiftes, cum fe iam ad occafum 47) huius vitae vidiffet inclinare, cunctos debitores
fuos ad fe dulciter vocans, in Deum et in ecclefiam fibi commiffam humanitus deli-
quiffe admonuit, et confitentibus cunctis mifericorditer indulfit. Omnes autem qui
fe aliquo contra eum fore culpabiles negabant, fic arguebat: *Ne quaefo, filii, fic fa-
ciatis! non concupisco vos ex mea vel fucceffforis mei parte ullatenus decipi, fed
nunc vos volo a talibus exfolvi, et pace fincera a vobis fegregari.* Is ecclefiam
fuimet CCC. manfis iufte acquifitis adauxit, Imperatorem fuum et omnes Chrifto fide-
les ex corde dilexit, et maxime fibi fubditos fummi paftoris exemplo amavit. Sedebat
ille vir venerabilis XXIIII. annos, et turrim unam de lapidibus, qui in hac terra pauci
habentur, iuxta Ferdenfem ecclefiam fabricari incipit, et exin fubtractus eft a noftris
afpectibus lucifer ille VIII. Kal. Augufti. Quod cum Imperator comperiret, ut filius
abfentiam patris, fic flevit mortem tanti fenioris. In cuius vice *Vidzerum* 48), Colo-
nienfis ecclefiae quondam praepofitum, fed tunc ab *Heriberto* archipraefule depofi-
tum, VIIII. Kal. Septembris diu renitentem pofuit, et ab *Erkanbaldo* archiantiftite
confecratum ad fedem propriam cum honore magno remifit. Notandum quoque eft
408 et non absque fingultu gravi proferendum, quod monafterium in *Miminlevo* conftitu-
tum a libertate diu corroborata in fervitutem redactum eft. Depofito namque eius-
dem coenobii *Reinoldo* 49), disperfisque late confratribus his, *Heresfeldenfi* ecclefiae,
eiusque tunc provifori *Arnoldo* illud fubditum eft.

Ee 2 In

46) *Bernharius.* Ditmarum fi fequamur, hic Verdenfis episcopus d. 25. Iulii 1015. mortuus effet; tum vero non 24 fed ad fummum 22. annos fediffe dicendus foret. *Chronic. Quedlinb.* p. 289. mortem eius ponit in annum 1014. *Adamus Bremenf.* Lib. II. c. 32. eodem, quo Archiepiscopus Libentius I. anno nempe 1013. ex hac vita disceffiffe dicit. Revera iamiam 24. April. 1014. fucceffor eius Wiggerus in conventu principum Gronae habito, *vita Meinwerci* p. 525. et in *Cod. Abdinghov.* ap. *Schatenium Annal. Paderborn.* I, 404. anno adeo 1013. occurrit; quos fi audiamus, nonnifi 20. annos Bernhardus obtinuiffe fedem episcopalem dicendus effet. Nec difficultatem tolleret, fi quis forte aliquot annis ante Bernhardum refignaffe coniiciat. Ut paucis dicam, Ditmaro tam multa contrariantur, ut non uno errore abreptus effe videatur. *Wed.*

47) *ad occafum.* Librarius Cod. Dr. aperta calami aberratione fcripfit *occafionem*, contra omnem Latinitatis naturam. Miror, editiones tamen fervaffe. *Urs.*

48) *Vidzerum.* A *Kranzio* in Metropoli Lib. IV. c. 12. vocatur *Wiggerus*, uti et ab Ann. Saxone et in Annal. Hildef. p. 726. Chron. Verdenfe ap. Leibnit. T. II. p. 215. eum appellat *Witgerum.* Urs. — — *Vidzierum*, *Wikkir*, *Wicerum*, *Wiggerum* et *Wicherum* nominant. In necrologio noftro ad 16 Augufti (1031.) *Vuilcgerus.* *Chron. epp. Verdenf.* ap. Leibnit. II, 215. annum 1028. decimum quintum Pontificatus eius nominat, quod et ipfum faceret ad firmandum, quod modo demonftravimus, antecefforem nempe eius non ultra annum 1013. fediffe. *Wed.*

49) *Reinoldo.* Sic Cod. Dresd. *Wa.* — In Necrol. ad 17. Maii: *Reinaldus abbas.* *Wed.*

An. 1016. A. S. In quada provincia Sueviae regionis, et in comitatu *Becilini* comitis accidit res una mirabilis et admodum terribilis. Una mulier maritata ſubitaneae mortis nexibus depreſſa obiit. Huius corpus poſt lavationem et debitam procurationem ad eccleſiam a moerentibus ſociis delatum eſt. Haec a feretro ſe ex improviſo erigens, ac praeſentes cunctos fugans, evocat ad ſe virum ſuimet cum familiaribus caeteris, ac his ſpecialiter munus ſingulare aſcripſit, verbis conſolata dulcibus; ac poſt haec in pace quievit. Mirum eſt, quod dico; ſed mirabilis domini haec ſolum opera cognosco: et ne quis haec vera eſſe diffidat, teſtimonium his haud vituperabile profero. Praedictus comes hoc Imperatori pro vero retulit, et ille mihi coram multis confratribus id intimavit. Saepe contigit, quod in imagine mortuorum callidus homini apparet inimicus, hunc modis tentans deludere variis, et ſtulti quique ſic eſſe autumant. Ego autem veraciter innotesco cunctis fidelibus, quod poſt commendationem animae ac debitum ſepeliendi officium, more chriſtiano diligenter completum, corpus illud exanime nunquam ante univerſae carnis reſurrectionem, absque omni ambiguitate complendam, reſurgit, niſi meritis iuſtorum ad tempus fiat, quod tunc ſolum accidit. Cum mundus iſta eorum inclita converſatione floruit, puto praedictam mulierem multum 50) valuiſſe, cui poſt mortem guſtatam iuſtum complere deſiderium, et tunc ſine gemitu denuo licuit ſomno pacis obdormire. Beatus ille eſt, qui opus bonum acceleratione continuata perficit, nec moras prolongatione diutina ſuspendit. Contra autem ille miſerorum loco aſſignatur, qui aut iuſta prorſus ſpernere, aut haec, ut non poſſint compleri, differre conatur. In utrisque ego ſaepe culpabilis duas tantum res nunc profero, in quibus memetipſum graviter accuſo. Poſt decretum in *Throtmanni* peractum *Richarius* Magadaburgienſis eccleſiae presbiter et ſpiritualis frater meus infirmatur, et ego, quia non eram ibi, eundem non viſitavi. Cum autem pridie, quam ille vir iuſtus abierit, venirem, ad eum non acceſſi, ſed in poſteram diſtuli diem, et tunc is ſine mea caritate mortuus eſt. Corpus eiusdem ad eccleſiam delatum de confratribus noſtris, et quia vigilias ſuſtinere non potui, a vicario meo cuſtoditum eſt. Hic non longe poſt ſepulturam eius in ſomnis apparens mihi, *quare,* dixit, *non viſitaſtis me, et pſalterium non cantaſtis, neque memoriam in Throtmanni inventam* 51) *feciſtis?* Qui cum excuſationem meam audiret, reſpondit, *male haec dereliquiſtis.* 52) Et tunc interrogabam eum, *quomodo valeret?* et ille, *ut in ſabbato,* inſit, *obdormivi, in alia ad requiei dulcis gaudia transivi.* Cumque ego ſciscitarer ab eo, qualiter ſe patris mei atque matris res haberet? *bene,* retulit, ſic proſequutus: *genetrix tua per me tibi in li-*

50) *mulierem multum valuiſſe,* Ann. Saxo addit: *apud Deum. Urs.*

51) *Throtmanni inventam.* Locum hunc editiones omnino depravatum et ſenſu deſtitutum exhibuerunt, ita: *neque memor avi in Trotmanni inventam.* Madero et Leibnitio placuit *inventam,* Leibnitius tamen in Emendatt. p. 1006. meliorem lectionem noſtroque Codici fere conſonam attulit: *neque memoriam Trutmanni inventam.* Reſpicit vero Ditmarus ad ea, quae libro antec. de Synodo Tremonienſi dixerat. *Urs.*

52) *dereliquiſtis.* Cod. Brux. habet *omiſiſtis. Urs.*

indixit, in II. aut I. in feria eam 53) *aſſecuturum;* et haec ingemiscendo evigilavi, pro certo ſciens, communem iuſtorum inſtitutionem ſanctam eſſe ac ſalubrem, ſi cuſtoditur; ſin autem, grande periculum. Etſi in hoc nullum accuſo praeter me, vereor tamen maximam multitudinem huius pacti alteriusque eſſe praevaricatricem; et quanto plus ſpernimus mandata praepoſitorum, tanto culpabiles ſumus in examine eorum. Inſuper in altero deliqui crimine, quod me unquam feciſſe poenitet ex corde. *Redingus,* Parthenopolitanae congregationis praepoſitus, in quadrageſima, quae finem ſuum praeceſſerat, me huc venientem caritative ſuscipiens, loqui ſecum in ſecreto poſtulat, et obortis mox lacrimis ſic exorſus eſt: *Subitanea me deprimi morte multum timeo, et praecedentes cauſas vobis aperio. In Arnaburgenſi civitate ſemel, et in iſta bis ſic mihi ex improviſo accidit, ut nec videre, vel aliquid potuiſſem audire, exuperans hoc celeri auxilio Chriſti. Ex hoc tempore nimis ſollicitus fui, et confratribus meis ad hoc, ut ſpero, idoneis, vulnus iniquitatis meae retexi; et quia vos mihi fideles ſemper agnovi, ad teſtimonium meae confeſſionis ſupplex voco; quia me non diu victurum exiſtimo.* 54) Hanc petitionem devotus ſuscepi, ac me in omnibus eidem ſatisfacere promiſi. Poſt haec idem me de talibus admonuit; et quia tunc tempus congruum non fuit, laudabilis deſiderii ſatietatem a me non percepit. Quamvis alicuius converſi plagam ob infatigabilem conſcientiae meimet peccatricis foetorem libenter non inſpiciam, et curare deſperem, tamen huius confratris onus libenter ſubirem, ſi opportunitatem aliquam nobis ad haec reſpondere vidiſſem. In proxima paraſceve *Rotmannus* presbyter, et archiepiscopi praepoſitus Geronis, improviſae necis impetu nocte deprimitur et in lecto mortuus invenitur. Hoc admirabile et nimis terribile cunctis audientibus videbatur; ſed Deo gratias! pridie elemoſynam largitur, et confeſſionem ſuam communiter et non ſine fletu magno fecit. In ſabbato ſancto 55) huc veni, et ſanctam hanc ſolemnitatem cum archipraeſule meo celebriter peregi. Ibi tunc Redingus prudens homo, ac per omnia cautus fratri ſuo ac dilectae ſorori ſuam dividens ſubſtantiam: *habete haec,* inſit, *vobis, ut cum me cito corporaliter perda-*
409 *tis, in hac caritate vobis me fidelem fuiſſe agnoscatis.* In nativitate vero ſancti Io- An. 1016.
hannis Baptiſtae cum fratre meo abbate *Sigifrido* 56) fui, et ibi praepoſito ſaepe memorato ultima ſalutatione valedicens, nil me ad accipiendam reconciliationem ſibi, proh dolor! exhibui, nec hunc me amplius expetere ſenſi, et cum eundem, ſicut praedixi, poſt mortuum comperirem, tunc ſero hoc ingemui, ad quod prius reſpicere neglexi.

53) *I. in feria eam,* ſc. requiem vel matrem. Reineccius ſupplevit *te* — aſſecuturum. Sed abeſt a Cod. Dresdenſi. *Urs.* — Poſſis etiam in Codice legere *III. II. et I. feria. Wa.* — Haec maxime vellem cum Msto conferri: ſuspecta enim mihi ſunt talia ſomnia. *Vignoles.*

54) *existimo.* Sic recte Cod. Dresd. non *exiſtimabo,* quod antea textum obſederat. *Wa.*

55) *In ſabbato ſancto.* Intellige illud, quod diem feſtum reſurrectionis Domini noſtri I. C. praecedit. *Urs.*

56) *abbate Sigifrido.* Affuit Cod. Bruxell. *novae Corbeiae monacho,* de quo in Cod. Dresd. nullum veſtigium. Haec appendicula denuo nobis perſuadet, ſcribam Cod. Bruxell. monachum Corbeienſem fuiſſe, uti iam ſupra coniecimus. *Urs.*

glexi. Praefuit autem confratribus fuis tres annos et VI. hebdomadas, vir pius et fapiens, ac nimium fidelis, fepultus in porticu auftrali iuxta monafterium. Huic in fequenti fuccefferat anno *Geddo* venerabilis pater, quondam fcholae magifter, fed tunc ecclefiae cuftos in feftivitate apoftolorum Petri et Pauli; in quorum vigilia pius obiit *Efico* inclufus, qui multa ob Chrifti amorem mutaverat loca. Zelus dominicae domus, quae eft in Chrifto mater noftra fpiritualis, etfi raro, tamen interdum comedit me; ideoque, quod modo 57) fum locutus, me praepofito intermiscere operi compellit.

Audivi faepius numero *Anglos* ab angelica facie, id eft pulcra, five quod in an-
An. 1016. A. S. gulo iftius terrae fiti funt, dictos 58), ineffabilem miferiam a *Sueino, Haraldi* filio, immiti Danorum rege perpeffos effe, et ad id coactos, ut qui prius tributarii erant principis apoftolorum Petri, ac fancti patris eorum Gregorii fpirituales filii, immundis canibus impofitum fibi cenfum quotannis 59) folverent, et maximam regni fuimet partem capto ac interempto habitatore, tunc hofti fiducialiter inhabitandam inviti relinquerent. Confentiente hoc Domino et ob caftigandas quorundam fuimet fidelium culpas, hoftes praedictos ad hoc inftigante, tantum infaevit perfecutor, qui nec fuis parcere unquam didicit. Ille inquam fupra memoratus non rector fed deftructor, poft mortem patris fui a *Norhmannis* infurgentibus captus, cum a populo fibi tunc fubdito cum ingenti pretio folveretur, quia ab occulta peffimorum fusurratione fe ab his fervum nominari comperiret, quod falubriter in paucis ulcisci potuit, hoc impatiens communi damno, et fi voluiffet fcire, fibi maxime nocenti, meditatur vindicare. Poteftatem namque fuam hoftibus extraneis tunc relinquens fecuritatem vagatione, pacem bello, regnum exilio, Deum coeli et terrae diabolo mutavit, et habitata quaeque vaftando, fic fe fuorum non emtitium neque volentem dominum, fed fpontaneum crebro fe iactavit inimicum late proh dolor! regnantem. Ifte autem cum grandi labore fui et contemporalium inter pios impius diu converfatus, refpectu divino mors multorum morte tarda deprimitur 60), et fugientibus mox fociis ibidem fepelitur. Quod cum *Athelrad* rex Anglorum multo tempore ab eodem fugatus, pro certo comperiret, gratias agens Deo patriam laetus revifit, et collectis in unum cunctis militibus fuis corpus inimicum exterminare conatur; et ut hoc non fieret, quaedam matrona prius per fami-

57) *quod modo.* Sic repofui, iubente Cod. Dresd. non quod editores, ipfeque Urfinus exfcripferant: *quemadmodum.* Paullo poft idem Cod. habet *faepius numero*, non faepe numero. *Wa.*

58) *Anglos — dictos.* Rectius ab Anglis, natione pervetufta inter Saxones et Giotos f. Iutas ad mare Balthicum confidente, denominatur. Eorum mentio iamiam fit apud Tacitum de mor. Germanor. c. 40. Hi una cum Saxonibus feculo V. Britanniam occuparunt, cui poftea Sec. VIII. commune nomen *Englaland* dederunt. cf. Cluveri German. antiqu. Lib. III. c. 27. p. 695. *Urs.*

59) *quotannis.* Leibnitius e cod. Bruxell. legit: *multis annis.* Eodem modo Annal. Saxo, qui modo fub anno 1016. quo *Ethelredus* rex Angliae obiit, has res iampridem geftas narrat. cf. Gobelinum Perfonam p. 259 *Urs.*

60) *morte tarda deprimitur.* Sueno, Danorum rex obiit an. 1014. *Urs.*

familiares fuos admonita fervatum pignus a terra elevans, etfi indigena, tamen ad patrias navigio direxerat Arctos 61), id eft, feptentrionalem plagam; quae hoc nomen ab arcturis duabus, hoc eft, ab urfis minoribus et maioribus fortitur, quas ferpens unus, ut aftrologi afferunt, circumdat et dividit. Pars terrae illius tantum frigida eft, quantum a folis calore aliena, et mentes incolarum caritatis geminae expertes ibi funt *Scythae* 62), qui domos fuas fecum vehentes feris et equino lacte pascuntur. In his partibus eft unus rex, *Gulring* 63) nomine, qui in monafterio Ferdenfi fub episcopo eiusdem loci *Erpone* in clericatu educatus, ad diaconatus gradum pervenit indignus. Sed poftquam praedictus antiftes obiit, ifte elapfus nomen et ordinem, alter *Iulianus* 64), abiecit, et vocabulum Chriftianitatis folum profeffus in multis invenitur longe alienus. Is a fuis primo ut eft agnitus, illico fuscipitur, et haereditario honore fublimatur. Quod Deo displicet, nemo laudet, nullus imitetur, praefens fructus ob terrorem futurum fpernatur. Et ille rex fervus peccati, filius mortis, non, ut putat, dominatur, fed cotidiano 65) pondere aggravatur; de quo Dominus per Ifaiam clamat: *filios enutrivi, exaltavi, ipfi autem fpreverunt me.* Pro cuius confociorumque eius converfatione, et digna emendatione ac perfeverantia omnis Chriftianitas oret, et ne tale quid in membris fuis amplius patiatur, Deum imploret. Quamvis de illo hoc folum dicerem, fed proh dolor! alii, qui fimilem fubiere fententiam, illud Pauli 66) non attendentes: *Quia melius eft viam veritatis non cognoscere, quam poft notitiam declinare.* Sed quia nullus ad comprehendendas aquilonaris regionis varietates 67), quas natura prae caeteris mirabiles ibidem operatur, et crudeles populi iftius executiones fufficit, omitto 68) et de geniminis viperarum 69), id eft filiis Svenni perfequutoris

61) *Arctos.* Leibn. e Cod. Brux. *ad terram Arctoam*, quibus iisdem verbis ufus eft Ann. Saxo. *Urs.*

62) *Scythae.* Scythiam Afiaticam intelligit, fcil. feptentrionalem partem Afiae, quae per montem Imaum dividitur. A mari Caspio incipit et in extremum feptentrionem, fed ignotum veteribus protenditur. v. Cellarii orbem antiquum. T. II. p. 230. *Urs.*

63) *Gulring.* Annal. Saxo *Goltrin.* *Urs.* — — Hunc iuventutis principem in feptentrionalibus terris natum verifimile eft vixiffe in coenobio Benedictinorum S. Michaelis Luneburgi, ad dioecefin Verdenfem pertinente, ubi Obotritarum principes et Slavorum miffionarii folebant educari. *Allgem. Welthist. Fortsetz.* Th. 33. S. 342—357. *Wed.*

64) *alter Iulianus.* Variat Cod. Brux. *ut ille, daemonis exemplar, Iulianus, Apoftata Caefar.* *Urs.* — Eft hexameter, a gloffatoris manu intrufus. *Wa.*

65) *cotidiano.* Sic Dresd. pro *quotidiano.* Inferit Brux. iniquitatis. *Urs.*

66) *Pauli.* Rectius Petri Ep. II. cap. 2. v. 21. *Urs.*

67) *varietates.* Cod. Brux. *varietatum habitudines.* *Urs.*

68) *omitto.* Sic refragantibus ante me editoribus omnibus, ne Urfino quidem excepto, fed iubente Cod. Dresd. repofui pro *merito.* *Quia nullus fufficit — omitto.* *Wa.*

69) *de geniminis viperarum.* Debebat effe *geniminibus*, fed defumtum ex Vulgata Matth. XXIII, 33. nec aliter ap. Hieronymum ad Ief. XXX. *Wa.*

toris pauca ediſſero. Hos peperit ei Miſeconis filia ducis, ſoror Bolizlavi, ſucceſſoris eius et nati; quae a viro ſuimet diu depulſa non minimam cum caeteris perpeſſa eſt controverſiam. Huius proles multum in omnibus patriſſantes, dilecti genitoris corpus 410
delatum flebiliter ſuſcipiunt et tumulant, et quicquid dedecoris patri ſuimet ingeri ab Anglis propoſitum eſt, paratis navibus ulciſci ſtudebant. Eorum facinora, quae his intulere plurima, me quia latent, praeteriens, illud ſtilo breviter aperio, quod mihi quidam pro veritate ſibi cognitum intimavit. *Athelred* rex Anglorum obiit 70) anno dominicae incarnationis M°. XVI°. et in menſe Iulio praedicti fratres *Harald* et *Cnuit*, ac cum duce ſuimet, cumque CCC. et XL. navibus, *Thurguto* 71) egreſſi, urbem quandam nomine *Lundunam*, ubi regina triſtis nece viri ſuimet et defenſoris, cum filiis *Ethelſteno* ac *Ethmundo* et duobus epiſcopis caeteriſque primatibus praeſidio ſedebat, circumdant, et naves ſingulas LXXX. viros habentes, per flumen, quod *Timiſi* vocatur, ducentes, VI. menſes eandem impugnant. Regina autem tunc bello defatigata aſſiduo nuncios miſit, qui ab eis pacem peterent, et quid ab ea exposcerent, diligenter inquirerent. Reſpondetur protinus his ab inexplendis hoſtibus, *ſi regina voluiſſet dare* 72) *filios ſuos in mortem, ſeque cum XV. m̄. argenti ponderibus, et epiſcopos cum XII. m̄. et omnibus loricis, quarum m̄. XXIIII. numerus incredibilis erat, redimere, et ad haec ſperanda CCC. obſides electos dare voluiſſet, ſibi tantum ſociisque ſuimet pacem cum vita adipiſci potuiſſet; ſin autem, omnes tum clamabant eos una gladio perituros.* Venerabilis vero regina cum ſuis hac legatione admodum turbata, poſt longam aeſtuantis animi deliberationem, ſe ſic facturam ſpoſpondit, et id cum praenominatis firmat militibus. Interim confratres II°. noctis ſilentio, *Etmundus* et *Edelſtenus* reges 73) in navicula promiſſum evadentes periculum, quoscunque poterant ad defenſionem patriae et ereptionem matris hoſte adhuc hoc ignorante congregabant. Sed cum in una dierum *Thurgut* piratarum dux ad depopulandos fines proximos cum multitudine egrederetur, ex improviſo hoſtibus occurrens eos offendit, et ut eosdem eminus adſpexit, ſocios exhortans viriliter hos adiit, et ceciderunt utrique, Etmundus rex et dux Thurgut cum maxima ſociorum multitudine, et nec his neque aliis ulla ſpes optatae venit victoriae; ſed vulnerati ſponte disceſſerunt, hoc ſolum gementes, quod ſic fortuitis id accidit caſibus: nobis autem ſcriptura prohibet, credere fatum, vel caſum aliquid eſſe. *Dani* tunc quamvis imbecilles, ſocias tamen naves viſitant, et intelligentes urbi ſolatium ab *Æthelſteno* ſuperſtite et Britannis venientibus afferri; truncatis obſidibus fugiunt, et deſtruat eos atque disperdat protector in ſe ſperantium Deus, ne unquam ſolito his vel aliis noceant fidelibus! In ereptione civitatis illius gaudeamus, et in caetero lugeamus. Percepi quoque a relatu praedicti hominis *Seuualdi* factum miſerabile, ac idcirco memorabile, quod perfida

70) *Athelred — obiit.* Abſunt haec ab editionibus, habet Cod. Dresd. *Urs.*

71) *Thurguto*, pertinet ad praeceſſens *duce*. Paullo poſt: Thurgut, piratarum *dux*. *Wa.*

72) *voluiſſet dare.* Editiones non habent, habet Ann. Saxo. *Urs.*

73) *Etmundus et Edelſtenus reges.* Nomina ignorant editores, et Ann. Saxo. Codici Dr. adſcripſit alia, ſed antiqua manus. *Urs.*

fida *Northmannorum* manus duce adhuc *Thurkilo* Cantuariae civitatis egregium antiſtitem, *Dunſtan* nomine, cum caeteris caperent, et vinculis et inedia ac ineffabili poena, more ſuo nefando, conſtringerent. Hic humana motus fragilitate pecuniam eis promittit, et ad hanc impetrandam inducias poſuit 74), ut ſi in his acceptabili redemtione mortem momentaneam evadere nequiviſſet, ſemetipſum gemitibus crebris interim purgaret, hoſtiam Domino vivam ad immolandam. Transactis tunc omnibus deſignatis temporibus vorax piratarum charybdis Dei famulum evocat, et ſibi promiſſum celeriter perſolvi tributum minaciter poſtulat. Et ille ut mitis agnus: *praeſto ſum*, inquit, *paratus ad omnia, quae in me nunc praeſumitis facere, ac Chriſti amore, ut ſuorum merear fieri exemplum ſervorum, non ſum hodie turbatus. Quod vobis mendax videor, non mea voluntas, ſed dira efficit mihi egeſtas. Corpus hoc meum, quod in hoc exilio ſupra modum dilexi, vobis culpabile offero, et quod de eo faciatis, in veſtra eſſe poteſtate cognosco; animam autem meimet peccatricem creatori omnium, vos non reſpicientem, ſupplex committo.* Talia loquentem profanorum agmen vallavit, et diverſa hunc ad interficiendum arma congerit. Quod cum eorum dux *Thurkil* 75) a longe vidiſſet, celeriter accurrens, *ne quaeſo ſic faciatis*, infit, *aurum et argentum, et omne quod hic habeo, vel ullo modo acquirere poſſum, excepta navi ſola, ne in Chriſtum Domini peccetis, libenti animo vobis omnibus trado.* Tam dulci affatu infrenata ſociorum ira, ferro et ſaxis durior, non mollitur, ſed effuſo innocenti ſanguine placatur, quem communiter capitibus boum et imbribus lapidum atque lignorum infuſione protinus effundunt. Inter tot frementium impetus, potitus 76) eſt coeleſti iucunditate, ut ſigni ſequentis efficacia protinus teſtatur. Unus namque inter primicerios 77) membris effectus debilis, agnovit in ſemetipſo quod deliquit in Chriſti electo, ſicut ſcriptum eſt: mihi vindicta et ego retribuam, dicit Dominus. In hoc Chriſti athletae triumpho miſeri eiusdem perſecutores devicti, Deum et pecuniam a duce ſuimet ſibi exhibitam, et ad ultimum, niſi reſipiſcant, ſatisfacientes perdiderunt animam, et ille cum ſtola, innocentia mentis et corporis hactenus dealbata, et tum rubro intincta ſanguine, divinum placavit obtutum. Hunc interceſſorem nos peccatores precibus aſſiduis acquiramus, et apud maieſtatem divinam plurimum valere credamus.

In

74) *poſuit.* Cod. Brux. ſine dubio rectius *poscit.* — Paullo poſt pro *piratarum*, Cod. Dresd. ridicule: *picarum.* *Wa.*

75) *Thurkil.* Cod. Dr. proprie habet *Thurtil.* Illud rectius, nam etiamnum Danis hoc praenomen eſt. *Wa.*

76) *potitus.* Scriptura Cod. difficulter legi poteſt, quam ob cauſam Reineccius hiatum asterisco notaverat. Urſinus ſcripſerat *praeditus.* Quod ego repoſui, *potitus* melius videbatur. *Wa.*

77) *primicerios.* Vox ſerioris aevi eſt dignitatis nomen, militibus et monachis commune. *Urs.*

An. 1016. A. S. In ſupra memorati circuitu anni, quae mala Chriſticolis peccati vindex bisſextus 78) intulerit, non ſine gravi moerore ediſſero. [Magadaburg a Bernhardo marchione 79) cum magna multitudine appetitur in nocte, et ibi miles archiepiſcopi innocens capitur et alter vulneratur.] 80) Quarta Id. Febr. et in VI. feria ſubſequuturae ſigna miſeriae, in ipſo noctis crepusculo 81) tonitrua cum fulminibus et magnis tempeſtatibus in diverſis nocentia locis terribiliter intonuere. Quidam namque confractis a tali impetu domibus obierunt, alii autem vulnerati vix mortem evaſere. In ſylvis cadentibus 82) magnum quoque accidit damnum. Palatinus comes Bernhardus paralyſi percutitur. 83) In provincia quae *Haſſegun* 84) dicitur, IIII. confratres, quorum haec ſunt nomina: *Oelli* 85), *Burchard*, *Thiedric* et *Poppo* 86), a quodam libero, qui *Bern* dicebatur, milite bono, ſaepe contemti, collectis agminibus irruentes in eum, non minus quam viros C. ſcutatos habentem peremerunt, nonnullis utrinque oppetientibus. 87) 41a

In Longobardia *Saraceni* navigio venientes *Lunam* 88) civitatem fugato paſtore 89) invadunt, et cum potentia ac ſecuritate fines illius regionis inhabitant, et uxoribus incolarum abutuntur. Quod cum domino Apoſtolico, nomine *Benedicto* fama deferret, omnes ſanctae matris eccleſiae tam rectores, quam defenſores congregans rogat ac praecipit, ut inimicos Chriſti talia praeſumentes viriliter ſecum irrumperent 90),

et

78) *bisſextus.* Sic Cod. Brux. annum definit. In Cod. Dresd. vox leviter eraſa, ita tamen, ut commode adhuc legi poſſit. Ditmarus id genus annorum in infelicibus poſuiſſe videtur. Idem dicit de hoc anno Annal. Saxo. *Urs.* cf. Ammianus XXVI, 1.

79) *marchione*, i. e. Aquilonali. *Urs.*

80) *Magadaburg — vulneratur.* Haec uncis incluſa in margine Cod. Dresd. leguntur, habet etiam Leibnitius e Brux. et Ann. Saxo. *Urs.*

81) *noctis crepusculo.* Cod. Brux. *noctis exortu.* *Urs.*

82) *in ſylvis cadentibus.* Cod. Br. *in deiectione ſylvarum.* Ann. Saxo: *in deiectione arborum.* *Urs.*

83) Bernhardus *percutitur.* (Sic Dresd. non perculſus eſt, uti Urſ. perperam viderat.) Totum locum editiones non habent, Leibnitius tamen ſub textu notavit. *Urs.*

84) *Haſſegun.* Vide, quae ſupra Lib. VI. de hoc pago diximus. His adde *Dreyhaupt Saalkreis* T. I. p. 12. *Paullini* de pagis p. 87. Ann. Saxo corrupte legit *Hessen*, ſed pagus *Heſſi* ſive *Haſſi* Franconicus ab illo eſt diverſus. *Urs.*

85) *Oelli.* Niſi oculi fefellerint, Cod. Dr. habet *Aelli.* Cuias vero fuerit hic vel Oelli, vel Aelli, nescire me fateor lubens. *Wa.*

86) *Burchard, Thiedric et Poppo* etc. Sine dubio haec pugna accidit 15. Ianuar. 1016. ubi in Necrolog. *Brun et Burcherd et Ippo occiſi* adſcriptum legitur. *Wed.*

87) *oppetientibus.* Cod. Brux. et Ann. Sax. *occumbentibus.* *Urs.*

88) *Lunam.* Pagius ad hunc annum num. 10. *Lucam* intelligit civitatem, ſed rectius *Lunam* retineas, e cuius ruderibus ſurrexit *Sarzana.* *Urs.*

89) *paſtore.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *episcopo.* *Urs.*

90) *irrumperent.* Iidem *appeterent.*

et adiuvante Domino occiderent. Inſuper ineffabilem navium multitudinem tacito praemiſit, quae eis redeundi poſſibilitatem interciperet. Hoc rex Saracenus animadvertens primo indignatur, et tandem paucis comitatus navicula periculum imminens evaſit; ſui vero omnes conveniunt, et adventantes prius irruunt hoſtes, eosque mox ſugientes, miſerabile dictu, III. dies et noctes proſternunt. Reſpexit tandem Deus, gemitu piorum placatus, et odientes ſe fugavit, et in tantum devicit, ut nec uno de his relicto, interfectorum et eorundem ſpoliorum multitudinem victores numerare nequirent. Tunc regina eorum capta, ob audaciam viri 91) capite plectitur. Aurum, capitale eiusdem ornamentum invicem gemmatum, papa ſibi prae caeteris vendicavit, poſtque Imperatori ſuam transmiſit partem, quae mille libris computabatur. Diviſa omni praeda victrix turba laeta mente ad propria revertitur, et triumphanti Chriſto dignas perſolverat 92) odas. Rex autem praedictus morte coniugis et ſociorum admodum turbatus, ſummo pontifici ſaccum caſtaneis refertum remiſit, et per hunc portitorem *tot ſe in proxima aeſtate milites ſibi eſſe laturos* intimavit. Percepta hac legatione papa marſupium eidem milio plenum internuncio talibus dictis reddidit: *Si non ſufficiat ſibi Apoſtolicam ſatis laeſiſſe dotem* 93), *ſecundo veniat; et tot loricatos vel plus ſe hic inventurum pro certo ſciat.* Homo cogitat et loquitur, Deus iudicat, quem ſuppliciter quisque fidelis oret, ut talem plagam miſericorditer amoveat, et neceſſariam optatae pacis ſecuritatem pius indulgeat.

In inſula quae dicitur *Augia* XVII. Kal. Novembris 94) VIIII. naves hominibus promiscui ſexus tunc impletae mari immerguntur. In occidente *Lambertus* Reinherii filius cum ſuis victus ab hoſte *Godefrido*, multorum inimicus occubuit. 95) Non fuit enim in terra hac tunc deterior illo, qui multos in eccleſiis cum ſune campanarum ſtrangulavit. Quot homines hic exhaereditaret vel occideret, nullus explicare valet. Nunquam is de perpetrato facinore poenitentiam ſuscipere curavit. Ille cum fratre ſuo *Reingerio Uuirinharium* et eius germanum *Reinzonem* pariter occidit. Huius pater An. 1016. A. S.

Ff 2 ad

91) *ob audaciam viri.* Cod. Dr. voculam *ob* non habet, quae tamen abeſſe non poteſt. Editiones habent: *ob audaciam iure*, quod, quamquam non omni caret ſenſu, *viri* tamen, i. e. *mariti* praeferendum eſt, et Codice Brux. comprobatur. *Wa.*

92) *et — perſolverat.* Sic Dresd. non uti et Urſinus cum reliquis: *ut — perſolveret.* *Wa.*

93) *laeſiſſe dotem.* Cod. Dr. proprie habet *letis — ſedotem*, quod nihil eſt. Cod. Brux. legit *laeſiſſe ſedem*, poſſis tamen Apoſtolicam *dotem* tueri, ſi intelligas patrimonium Petri. *Wa.*

94) *XVII. Kal. Novemb.* Necrologium biduo ante, nempe 14. Octobr. hoc factum eſſe teſtatur: *Ruutagus et Tandilo, qui in aqua perierunt.* *Wed.* — Ceterum Dresd. non *octo*, ſed *novem* naves merſas habet. *Wa.*

95) *Lambertus occubuit.* Discedit a Cod. noſtro Ann. Saxo: *Godefridus dux comitatum Ragineri Montenſis depopulatur; quem Raginerus cum patruo ſuo, Lamberto Lovanienſi inſecutus apud caſtrum Florinis pugnam conferit, ubi Lambertus multorum inimicus occubuit.* *Urs.* — — *Chr. Butkens Trophées de Brabant* T. I. p. 73. proelium ad Florennas, in quo *Lambertus* Comes Brabantiae et Lovanii occidit, 12. Sept. 1015. accidiſſe tradit. In Necrol. noſtro ad 22. Sept. *Lambertus laic. occiſus.* *Wed.*

ad Boëmiam ab Ottone 96) in exilium miſſus ibidem moritur. Ipſa eorundem patria
viventes doluit, amiſſos gaudet. Hoc duntaxat conqueri debemus, quod eo die pro-
pter nocentem ex utraque parte congredientium tot inculpabiles ceciderunt. Caeterae
vero in his partibus ſtrages proh dolor! in illis temporibus evenere. In regno nam-
que pacifici et per omnia venerabilis *Roberti* regis 97), comprovinciales hi mutuo con-
fligentes, interfecti ſunt plusquam tria hominum millia. Nec eſt a me praetereundum,
quod poſt haec accidit inexuperabile damnum. Namque avunculus meus comes *Hein-
ricus* 98), in Chriſto et in hoc ſeculo multum valens, gratulabundus iuſta ſenectute et
An. 1016. A. S. bono fine, utriusque debitum perſolvit naturae VI. Non. Octobr. Inſuper *Uuigmannus*
comes utilis in omnibus patriae, hortatu ſecundae Herodiadis miſerabiliter ſervili prae-
ſumtione corruit. 99) Sed unde hoc evenerit lugubri ſermone aperiam. Inter prae-
dictum et comitem *Baldricum* longa fuit contentio, quae Baldricum ſaepe in proelio
devictum mutuo in tantum humiliavit, ut inter caeteros primates cum magno verſare-
tur dedecore. Omnem ſuimet prosperitatem Uuigmannus aequo ferens animo, et
divinae aſcribens clementiae, pacis foedere discordiam inſanientem ſedare medita-
tur, et hoſtem amicabili petitione ad domum ſuam vocans, convivio et munere
accepto placat, et ab eodem ad confirmandum inceptae dilectionis vinculum
invitatur, inſibilante hoc per uxorem ſuam antiquo ſerpente, ut qui per vim nun- 412
quam capi potuit, doloſi ſaltem retibus ingenii vinceretur. Tunc connivebat lau-
danda ſimplicitas herilis animi, quod poposcerat ſimulata aequitas ſallentis amici.
In primis optime ſuscipitur, et illico infecta veneno potione turbatur. Poſt haec
nimio dolore protinus ingravescente, ſequentem ibi vix expectabat diem, et ut
bene remuneratus et charitative ſalutatus abiit. Militibus ſuis ibidem doloſe tardatis a
quodam ſervo furtive proſternitur, praeſente eiusdem ſeniore Baldrico, et hoc nulla-
tenus ulciscente. Tunc unus ex ſuis comitibus 100), ut neſandi ſceleris auctorem occi-
dit, mox interfectus oppetiit. Fugiente tum Baldrico et conſcientiam in hoc manife-
ſtante, miſeria talis fama vulgante dilatatur, et *Thiedricus* ſanctae *Mirmingerdenſis*
eccleſiae

96) *ab Ottone.* Ann. Saxo: *Ottone Magno.* *Urs.*

97) *Roberti regis.* Scil. Francogalliae, filii et ſucceſſoris Hugonis Capeti. vide Ann. Saxonem p. 442. *Urs.*

98) *Heinricus.* Ann. Saxo: *filius Heinrici de Stathe.* *Urs.*

99) *Uuigmannus — corruit.* Wichmannus, comes Zutphaniae ſ. in pago Hameland, filius erat Wichmanni eiusdem comitatus comitis, fraterque Adelae, feminae ſceleratiſſimae, cuius inſtinctu occiſus eſt ab huius marito Balderico comite Cliviae. Contentio inter eos, ut opinor, orta eſt ob bona paterna, quae tam Wichmannus, utpote Wichmanni ſenioris filius, quam Baldericus, utpote Wichmanni ſororius, ſibi vindicabant. Ea ipſa Adela erat mater Meinwerci, episcopi Paderbornenſis ex Immodo Comite, primo illius marito. Egregie haec omnia illuſtravit Falkius in Cod. Trad. Corbeienſ. p. 456 ſſ. *Urs.* — — Wichmannus II. ex ſtirpe Billingorum, qui in Chron. Quedlinb. p. 291. ob poſſeſſiones Belgicas *comes occidentalis Saxoniae* nominatur, ſubornante ſorore Adela ad urbem Weſtphaliae Uplage die 9. Oct. 1016. trucidatus eſt. Sic Necrolog. S. Michaelis Mstum. *Wed.*

100) *unus ex ſuis comitibus.* Ita habent et Dresd. et Brux. Codd. non *militibus* uti editiones Ann. Saxo: *Unus militum Wigmanni.* *Urs.*

eccleſiae praeſul, materterae meae iuxta qui expectabat 1), primus advenit, ac dilecti
obitum amici moerore queſtus inſolablli, corpus ad *Fretheni* 2) civitatem comitatur,
et hoc ad patres ſuos collocare ſummopere ſtuduit. Dehinc miſſis per omnem hanc
regionem ſuimet nunciis, ipſe comprovinciales et affines haec ad vindicanda excitat,
et cum valida manu urbem praedictam hoſtis, nomine *Upplan* 3), poſſedit 4), con-
tigua devaſtans loca et igne conſumens. Advenit tandem Bernhardus dux 5), nepos
meus, qui iure filii praefati comitis adhuc parvuli et totius haereditatis tutor 6) et ne-
fandi criminis ultor extiterat; et hic triſtes, quantum valuit, milites ſolatus, cum cae-
teris fautoribus urbanos nocte dieque laceſſit. Interim Imperator a Burgundia, ubi
magnam aeſtatis partem morabatur, digreſſus, ut primum omnem rei eventum compe-
rit, navigio illuc pergere feſtinavit, et in illo itinere *Gevehardus*, Heriberti comitis
filius, nepos meus, regiaeque maieſtati tunc multum acceptus, ac omni probitate
praecipuus, obiit, Imperatorem et omnes in his partibus conſtitutos triſtes poſt ſe re-
linquens. Archiepiscopus autem Colonienſis *Heribertus* multum ex parte ſui militis
Baldrici ſollicitus, Imperatorem ſaepe interpellat, quo urbem diu poſſeſſam ſuae vel-
let ſubdere poteſtati; cuius aſſidua petitione Imperator devictus conſenſit. Hoſte iam
tunc Caeſaris abeunte urbs Upplan dicta omnino deſtruitur, et cometiſſa ibidem diu-
tius turbata cum omnibus quae habebat, proh dolor! ſervatur. Omnis maledictio,
quam ſibi beatus Iob imprecatus eſt, huic talem promerenti eveniat. In praeſenti
tempore tantum mali percipiat, ut in futuro veniam ſaltem ſperare liceat. Quicunque
in auxilium eius in hoc unquam aſpiret, convertatur ad Deum, et ſe vehementer pec-
caſſe

1) *materterae meae iuxta qui expectabat.* Corrupta ac vitioſa lectio, indiligentia librarii admiſſa. Quae Leibnitius in Emendatt. p. 1006. proponit: *materterae meae* ſcil. *filius* etc. genealogiae quidem Ditmarianae reſpondent, ſed obſcuritatem non discutiunt. Periculum emendationis, quod ipſe in verſ. Germ. p. 491. feceram, quia nodum non expedit, nunc ipſe improbo, et ſic locum emendandum puto: *materterae meae* (numero plurali) *iuxta quem* (ſc. praeſulem) *expectabant*, vel: *matertera mea iuxta quem expectabat.* *Urs.* — Mihi vero plana omnia et expedita videntur, ſi legas *iuſſa.* *Wa.*

2) *Fretheni.* Ni fallor, oppidum *Vreeden* in territorio Monaſterienſi ad fluv. Berkelam. *Urs.*

3) *Upplan, Uplun, Uſlahun*, in pago Hamalant, ubi nunc comitatus Zutphaniae eſt, iuxta abbatiam Eltene olim ſita, nunc deſolata eſt. Vide biographum Meinwerci c. 34. p. 540. Chron. Gottwic. T. I. p. 619. Alpertum de diverſitate temporum in Eccardi corpore hiſt. T. I. p. 113 ſ. *Urs.*

4) *poſſedit*, i. e. obſedit. *Urs.*

5) *Bernhardus dux.* Saxoniae, ducis Hermanni Billingi nepos, Bernhardi ſ. Bennonis, ducis Saxoniae, qui ann. 1011. obiit, filius. *Urs.*

6) *Comitis adhuc parvuli — tutor.* Nomen parvuli huius comitis Ditmarus non magis, quam alius illius aetatis ſcriptor, *Alpertus* de diverſit. temp. ap. Eccardum I, 116. affert, eam ſine dubio ob cauſam, quod ſatis notum eſſet, filium Wichmanni III. receptum per tres generationes nomen continuaſſe. In Necrologio noſtro revera *quarti* nomine ad 12. Maii occurrit. Quo fundamento autem nitatur, quod tradit *Ioh. Adrian. Bolten* in *Ditmarsisch. Gesch. Th. II. Taf. S.* 49. anno adhuc 1057. eius mentionem fieri, equidem fateor me ignorare. *Wed.*

caſſe confeſſus, ad emendationem condignam feſtinet; quia ſibilo venenoſae aſpidis caret eccleſia tanti defenſoris. In hoc autem anno *Thiedricus* antiſtes 7) et *Hirimannus* comes, Gerbergae filius, de inani re mutuo certantes, ſua vaſtabant. Dehinc amicis perſuadentibus, ac maxime iuſſu imperatorio ſedati, praeſentiam Caeſaris utrinque praeſtolantur.

An. 1017. A. S. Anno dominicae incarnationis M°. XVII°. Kal. Ianuarii [*Gero* archiepiscopus 8) iuſſu Imperatoris *Bernhardum* marchionem nudis pedibus emendationem ſibi promittentem ſuscepit et eccleſiae praeſentavit, ſolutis omnibus bannis ab eo impoſitis]. Imperator 9) a Palithi, ubi celebravit natale Domini, exiens, in *Altſtidi* Epiphaniam Domini ſolemniter peregit, et in ſacra nocte eadem *Frithericus* comes 10), fidelis Chriſto et ſeniori ſuo, obiit in civitate ſua *Ilburg* dicta. Hic quia ſapiens erat, et ſibi finem huius vitae iam appropinquare cernebat, praedictam civitatem fratris ſuimet filio, nomine *Thiedrico*, ea ratione dedit, ut cum laude ſua, quia haeres ſuimet fuit, et aliter hoc legitime fieri non potuit, liceret ſibi tribus ſuis filiabus praedium omne, quod remanſit, tradere. 11) Huius comitatum et ſuper *Siuſili* 12) pagum poteſtatem ille Thiedricus Imperatoris munere poſt ſuscepit. Fit publicus principum in Altſtidi conventus; inter Bernhardum marchionem et patrui meimet filios litigium cum emendatione ſibi accepta et iuramento pacificatum eſt. Inter *Thiedricum* antiſtitem et *Hirimannum* comitem inimicitiae diu exortae, et odium, quod erat inter *Eggihardum* et confratres *Udonis* filios ſenioris usque in III. Kal. Octobris 13), ab Imperatore ſedatum

7) *Thiedricus antiſtes.* Scil. Monaſterienſis. *Urs.*

8) *Gero archiepiscopus — impoſitis.* Quae hic de abſolutione Bernhardi ſequuntur, in margine Cod. Dresd. adſcripta Reineccius plane neglexit, hiatum vero aſterisco notavit. Leibnitius inſeruit. Chronogr. Saxo qui Ditmarum exſcripſit, haec et ſequentia minus recte ad ann. 1018. refert. *Urs.*

9) *Imperator* (non *Caeſar*) *a Palithi.* Falſus hic eſt Urſ. p. 493. verſ. Germ. Imperator feſtum nativitatis Chriſti celebravit 1016. Poeldae, unde profectus Kal. Ianuarii 1017. *Wed.*

10) *Frithericus Comes.* Frater Dedonis a Wirinhario occiſi. Ann. Saxo. *Urs.*

11) *tradere.* Dubia et obſcura huius loci illuſtravit *Ritterus* in hiſt. antiquiſſ. Saxon. p. 135. Nomina trium filiarum comitis Friderici, quae Fabricius, Fauſtus, Simon aliique in ſcriptis ſuis recenſent, mere ficta eſſe probavit *Eccardus* in hiſt. geneal. princ. Saxon. ſuper. p. 57. Pari iure fabulam a monachis excogitatam de lege per Hiddam, eiusdem Comitis filiam ſancita in contumeliam viduarum Ileburgenſium, ſecundas nuptias ambientium, exploſit *Hornius* in *Sächs. Handbibl.* p. 271 ſ. cf. *Dondorf* Diſſ. *de lege Hiddae, ſ. de ſacco ſine futura a viduis Ileburgicae ditionis ſolvendo. Lipſ.* 1719. *Urs.*

12) *Siuſili.* Pagus antiquus Sorabicus in tractu Delitienſi et Ilenburgenſi ad utramque Muldae ripam poſitus, ad Albim Torgaviam usque patebat. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 773. Diſtinguendus eſt ab alio eiusdem fere nominis pago *Suisli*, *Suiſilli* etc. dicto, de quo vide *Kreyſig diplom. Nachleſe* P. I. p. 421 ſ. *Urs.*

13) *usque in III. Kal. Oct.* Haec non habent editiones, exſtant autem in Cod. Dresd. quamquam uno tenore ſcripta, ideoque difficiliora ad legendum, nempe ſic: *usq; inicia ſoctkt.* Neſcio, quid acciderit Urſino meo, qui inde exſculpſerat: *interiora ſocietatis*, quae ego non intelligo,

datum eſt. Ibi etiam promiſit Geroni archiepiscopo Bernhardus marchio D. argenti talenta pro damni recompenſatione illati. Optima quaeque Imperator ibi diu converſatus fecit. Fit pax inter *Geuehardum* et *Uuillehelmum* comites. Nuncii de Italia huc venientes gratulabundi ad ſua redeunt. Iter Imperatoris ad occidentem diſpoſitum ob viae aſperitatem dilatum eſt. Imperator hoc, quod ex parte Bolizlavi rogatum eſt laudat, conveniſſe ad eum principes ſuos et ſi quid boni vellet ſibi exhibere, cum eorum conſilio libenter acciperet. Mittuntur invicem nuncii, et induciae ponuntur. Caeſar interim ad Merſeburg veniens, certitudinem rei huius expectabat. Ibi tunc multi latrones a gladiatoribus ſingulari certamine devicti, ſuſpendio perierunt; et archiepiscopi duo *Erkinbaldus* et *Gero*, et *Arnulfus* antiſtes cum comitibus *Sigifrido* ac *Bernhardo* caeterisque principibus iuxta Mildam fluvium quatuordecim dies ſedebant, Bolizlavum per internuncios ſuimet ad Albim venire rogantes ad colloquium a
413 ſe diu deſideratum. Et hic tunc erat *Sciciani* 14), et ut legationem audivit, *ſe ob timorem hoſtium ſuimet illo venire*, dixit, *nullatenus audere.* Et nuncii, *quid ſi*, inquiunt, *ſeniores noſtri ad nigram veniunt Elſtram, quid facis?* et ille, *nec pontem hunc*, inſit, *praeterire volo.* Talibus dictis reverſi ſunt, dominisque haec omnia intimabant ſuis. Imperator autem purificationem ſanctae Dei genitricis nobiscum celebrat. Poſt hanc episcopi et comites ob contemtum Bolizlavi ſe fallentis triſtes adveniebant, et Imperatoris mentem apertis legationibus incendunt. Ibi tunc de futura expeditione tractatur, et fidelis quisque ad hanc praeparari monetur, et ut ullus intra nos et publicum hoſtem deinceps mitteretur nuncius vel ſuſciperetur, firmiter ab Auguſto prohibetur, et quis hoc hactenus agere praeſumeret, diligenter inquiritur. Dehinc Imperator a nobis proficiscens ad Magadaburg venit, magno ibidem ſusceptus honore. Poſtera luce idem dominica die, quia ſeptuageſima tunc inſtabat, carnem depoſuit 15), et in II. feria archiepiscopus capellam ſeptentrionalem benedixit praeſente Imperatore. In proxima autem die oritur commotio inter ſocios archiantiſtitis et Bernhardi marchionis, quae ſine periculo ſedatur, et episcopo honorifice finitur. Conveniunt ibidem fures, iuſſu Imperatoris, et a congredientibus devicti, laqueo traduntur. Multa ſalutem patriae reſpicientia ibidem finiuntur. Inde *Gunterus* 16) converſus

intelligo. Lectio Cod. Dresd. eſt a ſecunda manu, quae tamen in eo erravit, quod *Kalendas* poſuerit poſt *Oct.* debebat enim eſſe *Kal. Oct.* Folio ſequenti 165. in Cod. Dr. eadem ſcribendi compendia occurrunt: *t̃cia die — III. Kal. Marc.* Scrupulum omnem eximit Ann. Saxo, qui p. 446. aperte exhibet: *usque in III. Kal. Octobris.* *Wa.*

14) *Et hinc tunc erant Sciciani.* Voculam *et* inſerui ex Cod. Dr. *Wa.* — de loco Sciciani v. ſupra Lib. VI. *Urs.*

15) *carnem depoſuit.* i. e. carne veſci deſiit, ieiunare coepit. *Urs.*

16) *Gunterus — ivit.* Haec de Gunteri apoſtolatu ad Luiticios praetermiſerunt Reineccius et Maderus, Leibnitius e Cod. ſuo reſtituit. Plura de hoc Gunthero dixit Balbinus in Miſc. Bohem. Lib. IV. Dec. I. P. I. §. XX. p. 32. — Fabricius in Orig. Sax. Lib. II. p. 303. iſtam miſſionem ad Luiticios, i. e. Pomeranos minus recte in ann. 1019. ponit, et Venedos Luſatiae cum Pomeranis aperte confundit. — *Vir erat nobilis ac potens de Thuringia, qui conſilio Godchardi Abbatis renuntians omnibus, quae poſſedit, in Altaha monachus factus eſt.* Ann. Saxo p. 404.

ſus cauſa *Luiticios* praedicandi ivit. Sed cum ego multa ſaepe queſtus ſim Imperatori de parte meimet parochiae ab eccleſia Misnenſi iniuſte ablata et ſcriptis reſtituta, cumque bona inde mihi profutura ſperarem, aliter quam ratus ſim, hoc evenire cognoscebam. Namque in cathedra ſancti Petri, quae eſt VIII. Kal. Marcii, cum ſederet Imperator et praeſentes episcopi adeſſent, *Gero, Meinuuercus, Uuigo* 17) et *Ericus* et *Eiluuardus*, ſurrexi et lamentationem meam feci. Tunc Imperator et archiantiſtites 18), a quibus ſperabam auxilium, iuſſerunt mihi, Deus ſcit, invito, qui his reſiſtere non praeſumſi, ut parochiam in orientali parte Mildae fluminis iacentem, id eſt in burguuardis *Bichni* et *Uurcin* 19) Eiluuardo concederem, et quam ille in occidentali ripa tunc teneret, mihi hoc nunquam deſideranti relinqueret. Id concambium baculis firmavimus mutuis. Teſtificor coram Deo et omnibus ſanctis eius, id quod reſiduum fuit, tunc nullo modo dereliqui. Iuſſit quoque Imperator, ut villas tres, quae ſub praedicto erant episcopo 20), Hirimannus marchio aut Misnenſi eccleſiae ſacramento retineret, aut mihi redderet. 21) Eodem die Imperator et contectalis ſua a Gero-

404. 408. *Urs.* — — Filius fuit *Eckardi* I. Marchionis Misniae, et *Suanehildis*, filiae *Hermanni*, Ducis Saxoniae. Iamiam anno 1006. monachus fuit Hersfeldiae, unde in monaſterium Alt-Aich abiit, 1008. Eremita factus, et, uti Ditmarus narrat, miſſionarium egit inter Venedos Lutizios. Inde factum, ut in tabulis domus ſuae genealogicis vix uspiam reperiatur. Anno 1040. conciliator pacis fuit inter Henricum III. et Bohemos, et obiit 9. Oct. 1045. Necrolog. S. Michaelis Mstum, ubi *Guntharii ſolitarii* nomine legitur. *Wed.*

17) *Vuigo.* Niſi fallor, in Necrologio ad 14. Ianuar. adſcriptus *Wiga episcopus*, qui episc. Brandenburgenſis circa annum 1018. deceſſit. *Wed.*

18) *archiantiſtites.* Gero Magdeburgenſis, cum Meinwerco Paderbornenſi, Wigone Brandeburgenſi, Erico Havelbergenſi et Eilwardo Misnenſi episcopis. *Urs.*

19) *Bichni et Uurcin.* Hodie *Pichen* et *Wurzen*. *Pichen*, rectius *Bichen* olim oppidum cum burgo in pago Chutici, inter urbes Eilenburg et Wurzen fere medium, ad fl. Muldam poſitum nunc in vicum redactum eſt. Praedium ibi nobile eſt Comitum Buenavienſium. Iura et privilegia civitatis ab Henrico I. Imp. impetrabat, teſte ipſo Ditmaro Lib. I. quicquid etiam Abelius ad Chron. Walbecc. p. 58. opponat. *Urs.*

20) *praedicto episcopo*, ſcil. Eilwardo Misnenſi. *Urs.*

21) *aut mihi redderet.* Planum hic locus facit *ius et officium Advocatiae Marchionum Misnenſ. circa bona, iura et privilegia episcopatus Misnenſis* a prima eius conſtitutione. Patet id ex ipſo Ottonis I. diplomate ſuper ordinatione trium novorum episcoporum, Mersburgi, Cizae et Misnae ann. 968. evulgato ap. Leukfeld in Antt. Halberſt. p. 656. ſ. cuius verba memorabilia ideo etiam appoſui, quia Guentherum eo ipſo anno ſuperſtitem marchionem Misnenſem fuiſſe indubitanter probant: *Tres ab illo* (Adalberto, Archiepiscopo Magdeb.) *episcopos, unum Mersburgenſem, alterum Cizae, tertium Misne in praeſentia legatorum Domni Papae et veſtra volumus ordinari.* — — *Vos autem Marchiones noſtros, Wigbertum ſcilicet* (reſpectu Mersburgenſis) *Wiggerum* (reſp. Cizenſis) *et Guntherum* (reſp. Misnenſis episcopi) *fidelitate nobis debita obteſtamur et admonemus, ne quid in hac ordinatione Archiepiscopo noſtro in vobis obſiſtat.* — *Ne vero iidem episcopi, qui ordinandi erunt, pauperes et villanis ſimiles aeſtimentur, volumus caveatis, et conſilio Archiepiscopi et eorum, qui cum illo in Natali Domini erunt, Episcoporum et Comitum, qualiter ſuſtententur, inveniatis.* *Urs.*

Gerone archiepiscopo magnis honorantur muneribus; craſtinoque inde pergentes, tertia die, id eſt dominica, ad Halverſtidi pervenerunt. Quos ibi *Arnulfus* praeſul magnifice ſuscepit, et duas noctes ſecum habuit; III. feria ad Quidilingiburg perfecti, ab *Ethelhida* 22) venerabili abbatiſſa non minori gloria ornantur. 23) Quarta die monaſterium in occidentali monte 24) ſitum, ubi ſponſo coeleſti ſanctimoniales monachico habitu ſerviunt, ab Arnulfo antiſtite 25) praeſente Auguſto dedicatum eſt III. Kal. Marcii, auxiliante eum ad hoc Gerone archiepiscopo caeterisque confratribus. Ibi tunc Imperator talentum auri dedit ad altare. Inde tunc percepta a nepte ſua caritate magna ad Goslariam tendens villam 26), ibidem IIII. ſedebat hebdomadas; hanc enim tunc multum excoluit, quam et aedificaverat. Et quia tunc quadrageſima fuit, quae Chriſto oportebant, et ſeculo in multis neceſſaria erant, operari ſtuduit. Poſthaec *Bertholdus* Luitharii filius cum ſuis fautoribus urbem *Munnam* 27) Kalend. Aprilis conducto 28) cuſtode diluculo intrans, *Baldricum*, Uuigmanni comitis inclitum ſatellitem cum conſociis diu repugnantem, occidit, victorque inſedit. 29)

Pridie ego ad Misni praeſidio veniebam. In hac hebdomada principes noſtri edictu Caeſaris ad *Gosleri* conveniunt, ibique tunc avunculo meimet *Sigifrido* comitatus fratris Heinrici commendatur, et expeditio in noſtris partibus ordinatur, caeteraque patriae periclitantis proficua et admodum neceſſaria disputantur. Imperator inde progreſſus, hoc malum, quod praedixi, primitus comperiens, de futura perturbatione ſollicitus fuit. In illo vernali tempore et in Bernhardi Marchionis poteſtate 30), naſcitur ovis cum V. cruribus. [In menſe Aprili 31) VI. Idus eiusdem cum iam plenilunium eſſet,

22) *Ethelhida.* Haec Ottonis II. filia ann. 1039. Abbatiſſa Gandershemii electa eſt. In Necrolog. ad 14. Ianuar: *Ethelheih abbatiſſa.* *Wed.*

23) *ornantur.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *honorantur.* *Urs.*

24) *occidentali monte.* Vocabatur mons Sionis, *der Munſenberg.* *Urs.*

25) *Arnulfo antiſtite.* ſcil. Halberſtadienſi. *Urs.*

26) *villam.* i. e. civitatem. v. Adelung Gloſſar. T. VI. p. 816. De Goslaria vide Ann. Sax. p. 418. coll. p. 247. *Urs.*

27) *Munnam.* Annal. Saxo p. 446. hanc urbem nominat *Mundam.* Dingelſtadius Munnam eſſe oppidulum *Muinder* principatus Calenbergenſis ad fl. Hamelam autumat. Ego quidem mallem accedere ſententiae Abelii, qui eam *Munderberg* eſſe in ducatu Clivienſi non longe ab oppido Calcar exiſtimat. v. Meibomii Chron. Walbecc. ab Abelio editum p. 101 ſ. Alperti relatio de Munna clam tradita et deſtructa in libro eius de diverſitate temporum p. 116 ſ. facile cum Ditmariana conciliari poteſt. *Urs.*

28) *conducto.* Leibnitius in Emendatt. p. 1006. ſubſtituit: *corrupto.* *Urs.*

29) *inſedit.* Sic Dresd. fortaſſe tamen rectius Brux. *in ea ſedit.* *Urs.*

30) *poteſtate*, h. e. iurisdictione territoriali. *Urs.*

31) *In menſe Aprili — rutilans.* Reinecc. et Maderus omiſerunt, Leibnitius e Cod. ſuo reſtituit, Cod. Dresd. habet in margine, exſtant etiam apud Ann. Saxonem. *Urs.* — — de Vignoles haec ſuo exemplari adſcripſit: Dignus vindice nodus. Talia verba ſolent quidem eclipſes lunares

eſſet, luna a multis viſa eſt ut nova, hora diei tertia diu rutilans.] Palmas Rex celebrat Magoncia et in *Ingelnenen* 32) paſcha, et in his partibus magis honorifice ac poteſtative nunquam fuit. Et quia ob tantam ſolemnitatem maxima ibidem finiri non poterant, ad *Aquasgrani* ponitur conventus, et tunc illic cum conſilio *Hiriberti* archipraeſulis *Thiedricum* Metenſem episcopum et *Heinricum* fratrem eius placavit. Regina autem Cunigundis a *Froncanauordi* a Caeſare diſcedens, cum ad locum, qui *Capungun* 33) dicitur, veniret, infirmatur, et ibi tunc Deo promiſit, ſe ad laudem eius unum facturam monaſterium [Canonicarum, quod poſtmodum perfectum et vocatum eſt Conſugienſis eccleſia.] 34) Sed quod inter haec accidit, his annecti haud incongruum eſt.

An. 1016. A. S. In urbe Parthenopolitana duae conſorores 35) fuere, quarum prior *Aluured*, et iunior *Irmingerd* dicebatur, ambae admodum laudabilis vitae, non cum caeteris ſanctimonialibus converſando, ſed ſingulariter in eccleſia, quae rotunda dicebatur, Chriſto eiusque delectae genitrici ſedulum exhibebant obſequium. Iunior autem exteriorum lumen oculorum perdens, interiori acie aeterno fruitur ſplendore, et non longe poſt 414
ad patriam ſemper optatam VII. Id. Febr. transiit. Huius ſenior germana nepti ſuae innixa *Fritherunae*, et crebro amiſſae ſororis et aſſiduae infirmitatis dolore deficiens, nil niſi XIIII. hebdomadas et tres dies ſupervixit. Haec pridie quam carnis debitum perſolveret, in exceſſu mentis effecta in praeſentiam ſanctae Dei genitricis delata eſt, ubi Taginonem et Uualtherdum archiepiscopos, (Magdeburgenſes) et AEidum praeſulem (Misnenſem) venerandum, magno lucentes honore ſibi indulgere promeruit. Cognovit quoque ibidem materteras Geronis archiepiscopi, *Miriſuidam* ac *Emnildam* et *Eddilam* 36) nomine, quae abbatiam relinquens ſuam, Chriſti amore iuxta monaſterium doctoris gentium Pauli Romae includitur, et aliam, quae *Odel* 37) dicebatur, omnes

nares denotare. Verum, quantum ego aſſequi poſſum, nec 6. Id. April. fuit plenilunium hoc anno, nec plenilunium Aprilis fuit eclipticum nec eclipſis lunaria viſa eſt in Germania ante aut poſt plures menſes. Contigit quidem eclipſis lunaris 3. Id. Maii, ſed videnda in Aſia aut Oriente, non in occiduis regionibus. Partialis etiam eclipſis facta eſt nocte inter 8. Id. et 7. Idus Novembris, cuius meminit Chronogr. Saxo.

32) *Ingelnenen*. *Ingelheim*, civitas in Palatinatu Rhenano ſita inter Moguntiam et Bingium, ubi adhuc antiqui palatii regii rudera ſuperſunt, de quo pluribus egit Mabillonius de re diplom. Lib. IV. p. 287. *Urs.*

33) *Capungun*. De hoc monaſterio *Kirchkauſungen* v. ſupra, hoc libro. In hoc monaſterio Cunegundis diem obiit ſupremum. *Urs.*

34) *Canonicarum — eccleſia*. Nusquam reperiuntur, niſi in margine Codicis Dresd. Non Ditmari ipſius, ſed gloſſatoris ſunt. *Urs.*

35) *conſorores*. propiori cognatione cum Ditmaro coniunctae fuiſſe videntur. *Urs.*

36) *Mirisvidam ac Emnildam et Eddilam*. In Necrologio *Mirisuit abbatiſſa* ad 18. Martii, *Emnildd. abb.* ad 9. Iulii et *Edde* abb. ad 16. April. inſcriptae leguntur. Ipſe *Gero* archiepiscopus, cuius amitae h. l. dicuntur fuiſſe, ad diem 22. Oct. (1023.) adſcriptus. *Wed.*

37) *Odel*. Ann. Saxo *Oda*. *Urs.*

omnes illud pſalmographi canentes: placebo Domino in regione vivorum. Interim praeſentibus cunctis haec mortua videbatur; tandem expergiscens et oculos elevans, quod vidit omnibus innotuit: *Hactenus*, inquiens, *vobiscum libenter commorabar, nunc conſideratis multo melioribus his, piget in hac lutea me amplius manere caſa. Dicam vobis in veritate, quod cras vos relictura, locum mihi praeordinatum munere divino poſſidere debeo;* ſicque factum eſt. Transiit autem anima eiusdem in Chriſto felix XI. Kal. Iunii. Hoc verum eſſe fratres in Chriſto mihi credite, et has eccleſiae adiutrices noſtrae admodum utiles eſſe pro certo ſcitote. In ſuas orationes ſanctas me peccatorem hae ſusceperunt, et nil unquam boni ex mea parte proh dolor! receperunt.

Imperator autem audiens contectalem ſuam levius habere et votum Domino feciſſe, grates Chriſto perſolvit ex animo, et Pentecoſten in *Uuirthunu* 38), quam primo ſanctus Dei ſacerdos *Luidigerus* ſuis conſtruxit impenſis, (eccleſiam), venerabiliter celebravit, abbate *Heithenrico* ſibi pleniter ibidem ſerviente. Poſtera die, id eſt IIII. Id. Iunii *Thieddegus* Pragenſis antiſtes ac martyris Chriſti ſucceſſor *Athelberti*, viam univerſae carnis fideliter adiit. Hic in nova educatus Corbeia, medicinali arte optime inſtructus eſt. Quem Bolizlauus ſenior ob inobedientiam Chriſti praeconis paralyſi percuſſus, licentia *Thietmari* abbatis vocavit, eiusque magiſterio levius habere coepit. Sed lampas ardens Uuortegus cum ex huius mundi caligine, ut praedixi, ſubtraheretur, auxilio praefati ducis ſedem ſuam is a tertio Ottone ad regendum ſuscepit, de qua poſt mortem Bolizlaui ſenioris ab aequivoco eius et filio ſaepe expulſus, toties a marchione *Ekkihardo* reducitur, et magnas patitur iniurias. Hic hoſpites, ut ſanctus iubet Gregorius, non ſolum ad ſe invitavit, ſed etiam traxit, hoc maximum habens vitium, quod ob morbum ſibi nocentem bibebat ſupra modum. Paralyticus enim 39) erat, manuum tremore aſſiduo ſine adſtantium auxilio presbiterorum miſſam canere non potuit; ſicque usque ad finem languescens, bonis, ut ſpero, animam curabat medicaminibus.

An. 1017. A. S.

Interea *Mararenſes* 40) Bolizlaui milites magnam Bauuariorum catervam dolo circumvenientes incautam occidunt, damnum ſibi ab eis illatum prius ad partem haud exiguam ulciscentes. Caeſar vero ad orientem tendens, Imperatricem ad ſe in loco, qui *Pathebrunnum* dicitur, venire iubet. Inde ambo usque ad Magadaburg profecti a Gerone archiepiscopo honorifice ſuscepti ſunt. In ſequenti vero nocte, id eſt dominica, et Non. Iulii tempeſtas ingruit horrida, homines cum pecoribus ſimul et aedificiis ac frugibus late conſumens. Immenſus quoque fragor ſylvas concutiens, vias omnes nimis occupabat. Poſtera die imperator cum coniuge et exercitu Albim tranſiens ad

 Lieſ-

38) *Uuirthunu*. Ann. Saxo *Wirtina*. *Urs.*

39) *enim*. Sic Cod. Dresd. editores *autem*. *Wa.*

40) *Mararenſes*, i. e. Moravi. *Urs.*

Liefca 41), curtem quondam *Uigonis* episcopi et tunc feris innumerabilibus habitatam venit, duasque ibidem noctes in caftris fedens tardantem turbam expectavit. Et poft haec regreffa Imperatrice caeterisque compluribus, ipfe turmatim proceffit. Ipfa vero die *Heinricus* 42), quondam Bauuariorum dux, a Bolizlauo, quo pacis firmandae gratia perrexit, cum nunciis eiusdem rediit, quem Imperator audita referentem fua iterum legatione remifit, nilque ibi proficientem, ad dominam et fororem fuam abire finit.

An. 1017. A. S. Interea in monte fancti Iohannis Baptiftae, qui iuxta Parthenopolim pofitus, eidem eft cum appertinentibus univerfis fubditus, res admódum miferabilis XII. Kal. Augufti et dominica nocte accidit. Horum in dormitorio confratrum lucerna quaedam ardens maior folito illuxit, et proxima occupans hoc, ibidem quiescentibus id fero intelligentibus, voraci flamma confumfit; et cum tale periculum omnes evaderent, unum ex his caufa facerdotalem eripiendi apparatum fubito regreffum, et in medio ignis peccata fuimet confitentem perdiderunt. Huius nomen erat *Hemico.* 43) Dehinc monafterium ab eiusdem loci abbate *Sigifrido* VIII. annis optime elaboratum ardens praefentium pofteaque advenientium corda turbavit. Infuper duas eiusdem capellas cum refectorio caeterisque adhaerentibus officinis ignis late flagrans abforbuit; de cuius avaris faucibus divina pietas et confluentium fumma devotio omnes fanctorum reliquias et maximam thefauri partem eripuit. Facto autem mane urbis praedictae habitatores et qui ibidem praefidio ab Imperatore relicti fuerant, conveniunt, detrimentum tale nimio moerore conquefti. Corporis autem perufti tenues favillas mane confratres fummopere colligentes fuis appofuere praedecefforibus abbatique fuo tunc 415
abfenti per nuncium fuimet eventum miferabilem indixere. Qui ut haec comperit, fuis fpecialiter accidiffe peccatis cognoscens, quia emendare nequivit, honefta gravitate tulit.

Dum haec aguntur, *Mifeco* Bolizlaui filius Boëmiam abfentia *Othelrici* ducis fui minus folito repugnantem cum X. legionibus invadens, duos dies praedatur eandem, et cum innumerabili captivorum multitudine reverfus patrem gaudiis implevit immenfis. Caefar vero cum exercitu fuo, et Boëmiorum atque Luiticiorum comitatu immenfo 44) obvia quaeque devaftans V. Id. Aug. ad urbem *Glaguam*, ubi Bolizlavus cum fuis eos praeftolatur, follicitus venit, et provocantem inter fagittarios latitantes hoftem noftros perfe-

41) *Liesca. Liezca*, iam vicus in ducatu Magdeburg. quem ad Marchiam mediam referunt. Illo tempore Luiticii eum incendio deleverant, tefte Adamo Bremenfi p. 137. *Urs.*

42) *Heinricus*, Luxemburgicus, frater Imperatricis Cunegundis. *Urs.*

43) *Hemico.* Sic Cod. Dresd. Chronogr. Saxo Ditmarum fere ad verbum exfcribens ad ann. 1018. p. 232. *Hennico.* Editores falfo *Henricus. Urs* — Recte fine dubio Dresdenfis, nam in noftro etiam Necrologio fic. *XII. Kal. Aug. Hemmo presbr. et mon. Wed.*

44) *immenfo.* In Cod. Dresd. eft per compendium fcribendi. Editores ignorant. *Wu.*

perfequi prohibuit. Inde electas ab exercitu valido XII. legiones ad urbem *Nemzi* 45) dictam, ea quod a noftris olim fit condita, praemifit, quae habitatoribus his venturum praeoccuparent auxilium. Quibus caftrametatis hoftes adventare rumor indixit, et in nocte tenebrofa ac in magna imbrium effufione hos laedere nequaquam valentes, quosdam effugarunt, nonnullosque civitatem intrare inviti patiebantur. Pofita autem eft haec in pago *Silenfi* 46), vocabulo hoc a quodam monte nimis excelfo et grandi olim fibi indito; et hic ob qualitatem fuam et quantitatem, cum execranda gentilitas ibi veneraretur, ab incolis omnibus nimis honorabatur. Imperator autem poft tres dies ad eandem cum exercitu valido veniens, caftris eandem undique fecus circumdari 47) iubet, fperans fic omnem hofti fuo claudere acceffum. Sapiens eiusdem confilium et in omnibus bona voluntas multum ibi prodeffet, fi in efficiendis rebus auxiliantium fibi affectus hunc adiuvaret; nunc autem per omnes cuftodias praefidium urbi in noctis filentio advenerat magnum. Tunc omnigenorum fpecies inftrumentorum a noftris parari iubentur, et mox ex parte contraria his admodum fimilia videntur. Nunquam audivi aliquos, qui meliori patientia ac prudentiori confilio fe unquam defendere niterentur. Ex parte gentili crucem fanctam erigebant, eiusdemque auxilio hos vinci fperabant. Si quid his prosperi accidit, nunquam exclamabant, nec adverfitatem aliquo gemitu ingravescente aperiebant. Interim *Mararenfes* Boëmiam ingreffi, urbem quandam expugnant, et cum praeda ingenti incolumes exibant. Quod cum marchio *Heinricus* hos petere cum exercitu conatus audiret, feftinus infequitur, et occifis ex eorum numero plus quam mille viris, fugientibusque caeteris captivitatem hanc omnem folutam domum remifit. 48) Neque tacendum eft, quod alii milites Bolizlavi urbem *Belegori* 49) dictam, XVIII. Kal. Septbr. aggreffi, et bello eam impugnantes diutino, Deo gratia! nil proficiebant. *Luiticiorum* autem magna multitudo, quae domi fuerant 50), quandam civitatem praefati ducis petierunt. Ibi plus quam C. focios perdentes

45) *Nemzi. Nimptfch, Nimitium*, urbs non inelegans in principatu Briegenfi ad fl. Loham. Biographus Ottonis, episcopi Bambergenfis Lib. II. c. 8. in Ludewigii Scriptt. Bamberg. T. I. p. 654. nominat *Nemetium, ducis Polonorum.* Conditores eius, tefte ipfo Ditmaro, Germani fuere, hinc Poloni et Slavi nomen illi dederunt *Niemez, Niemiecz, Nemzi* i. e. *die Deutsche.* v. Danvillii Geogr. medii aevi ed. Germ. p. 257 f. *Urs.*

46) *pago Silenfi.* Primus inter omnes Ditmarus hunc pagorum maximum nominavit, a cuius denominatione Silefiae nomen indubitanter ortum eft. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 771 f. Illo aevo erat in poteftate Polonorum. Nomen traxit ex nomine montis eius regionis altiffimi, quem vocant *Silenfem, Zotenfem, Zobtenfem, Zabothum vel Sabothum*, de quo *Franc. Fabri* vulgo *Koeckritz* poema latinum lectione dignum fcripfit, quod *Nic. Reusnerus* Itinerario orbis ed. Baf. 1592. 8. fub Auctuarii nomine adiunxit, et ob raritatem recudendum curavit Q. A. T. A. V. A. Lipf. 1725. fub titulo *Primitiarum Silefiacarum. Urs.*

47) *circumdari.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *obfideri. Urs.*

48) *domum remifit.* Hic fol. 169. Cod. Dresd. episcopus Wernherus undecima vice nomen aeternitati commendavit. *Urs.*

49) *Belegori.* Belgern, urbs ad Albim fita. *Urs.*

50) *domi fuerant.* Cod. Brux. *refederant. Urs.*

dentes cum ingenti triſtitia remeabant, poſteaque eiusdem bona multum vaſtabant. His quoque adiiciam mortiferum *Godefridi* ducis et *Gerardi* comitis congreſſum. 51) Illi namque diu invicem discordes certam condixere diem, qua cum ſuis fautoribus haec certo duelli iudicio discernerent. Menſe Auguſto ac VI. Kal. Septembr. in quadam prati florentis condicta planicie confligebant. Sed ſuperbiam Gerardi humilitas Chriſti molliens, ac ſocios eius in fugam ſubito vertens, non minus ex his quam CCC. proſtravit viros, ex quibus fuit unus *Uualteri* a pulvere 52), vel eo nomine, quod in favillam ſibi contraria redegiſſet, vocatus, habitu clericus ſed re latro eximius. Hic centurio lacu cum ſuis clauditur uno, et tunc ſatiatus 53) iacuit in proelio, cui nunquam ſuffecit ſanguinis effuſio. Nam perhibent populi, hunc duntaxat cum laetitia duxiſſe diem, quo haſtam ſuimet humano cruore aſperſam, et domus Domini, quibus alii pepercere maligni, incenſas ruere vidit. Hic Burgundia genitus, et a praedicto comite quondam captus, non prius ab eo potuit abſolvi, quam ſe eidem ſemper auxiliaturum, ac loco devoti militis ei ſerviturum ſacramentis ſancivit. Ergo huc vocatus venit, ſed ad perpetrandum ſoliti facinoris augmentum, divina tardatus miſeratione rediit. Capti ſunt autem tunc ex parte ſenioris ſui *Sigifridus*, eiusdem filius, nepos autem Imperatricis noſtrae, cum *Balderico* aliisque quamplurimis. Sauciatus eſt ibi *Cono* 54), cui iam illicite nupſit neptis ſua, *Ernaſti* ducis vidua. Praedictus vero dux nil niſi XXX. milites perdidit, et hos elegantes. Interea perfectis omnibus inſtrumentis, cum iam ibi tres ſederet hebdomadas Caeſar, ad urbem 55) pugnare iuſſit, et haec omnia iniecto a propugnaculis igne celeriter ardere vidit. Poſt haec *Othelricus* cum ſuis urbem aſcendere tentans nil profecit. Tunc Luitici ſimilia aggreſſi deiiciuntur. Caeſar autem videns exercitum infirmitate depreſſum in urbe capienda in vanum laborare, iter ſuum nimis arduum ad Boëmiam direxit; ibique ab eiusdem provinciae iuſto duce 56) Othelrico ſusceptus, decenti munere honoratur. Interim marchio *Heinricus* 57), amitae meae filius, longa aegrotatione vexatus XIIII. Kal. Octobr. Orientalium decus Francorum obiit, et in ſeptentrionali parte monaſterii in *Suinuordi*, civitate ſua, poſiti, ab episcopis tribus, *Heinrico*, *Euuerhardo* et venerabili *Riculfo*, extra eccleſiam, ut ipſe petiit, iuxta ianuam ſepultus eſt. Hoc Caeſar in Misni comperiens multum doluit. Bolizlavus vero in *Uuortizlaua* civitate eventum rei ſollicitus 416
expe-

51) *Godofridi et Gerardi congreſſum.* Proelii huius meminit Guichenon in charta quadam, quam edidit in Biblioth. Sepus. p. 164. et 395. *Urs.*

52) *Uualteri a pulvere.* En manifeſtum veſtigium cognominum iam Sec. XI. uſitatorum. Editiones habent *pulvereo nomine.* *Urs.*

53) *ſatiatus.* Editiones legunt *ſauciatus.* Vnice vera eſt lectio Dresdenſis, quae verbis ſequentibus: *nunquam ſuffecit*, corroboratur. *Urs.*

54) *Cono.* *Qui et Conradus.* Ann. Saxo. *Salicus* nimirum, qui hoc cognomine poſtmodum Imperator inclaruit. *Urs.*

55) *ad urbem* ſc. Nemzi. *Urs.*

56) *iuſto duce.* Cod. Brux. *iniuſto duce.* *Urs.*

57) *Heinricus.* Suinfurtenſis, cognomine parvus. *Urs.*

expectans, cum Imperatorem abiſſe, urbemque ſuam incolumem ſtare audiret, laetatur, militibusque congaudet. 58) Pedites autem illius plusquam ſexcenti Boëmiam clanculum petentes, praedamque ſibi more ſolito inde ſperantes, quem hoſtibus laqueum extendêre, paucis excedentibus incurrêre. Sed Luitici redeuntes irati dedecus deae ſuimet illatum queruntur. Nam haec in vexillis formata a quodam Herimanni marchionis ſocio lapide uno traiecta eſt; et dum hoc miniſtri eius Imperatori dolenter retuliſſent, ad emendationem XII. talenta perceperunt. Et cum iuxta *Uurcin* civitatem Mildam nimis effuſam transire voluiſſent, deam cum egregio L. militum comitatu alteram perdidere. Tam malo omine reſidui domum venientes, a ſervitio Caeſaris ſe malorum inſtinctu abalienare nituntur; ſed habito poſt communi ſuimet placito a prioribus ſuis convertuntur. Laborem iſtius itineris et commune detrimentum quis unquam valet explicare? Inexuperabilis Boëmiae regionis introitus, ſed multo deterior eiusdem fuit exitus. Facta eſt haec expeditio ad perniciem hoſtis; ſed crimine noſtro multum laeſit victoribus noſtris. Quod enim tunc in nobis non licuit inimicis, peractum eſt poſtea criminibus noſtris. Defleam quoque quod Bolizlavi ſatellites inter An. 1017.
Albim et Mildam facinus perpetrabant. Namque hi iuſſu Senioris ſui velociter egreſſi A. S.
XIII. Kal. Octobr. plus quam mille mancipia in his partibus ſumſerunt, plurimaque incendio late conſumentes proſpero itinere revertuntur. Imperator autem Kal. Octobr. Merſeburg venit ibique *Ekkihardum*, novae civitatis abbatem 59), et huic XXIII. annos et V. menſes praeſidentem, *Pragenſi* praefecit eccleſiae, eundem II. Non. Novembr. 60) ab *Erkanbaldo* archipraeſule conſenſu meo conſecrari praecipiens. Ibi tunc Bolizlavi nuncius *Luidulfum* iuvenem diu captivum remitti promiſit, ſuosque milites apud nos firma detentos cuſtodia pro eius liberatione relaxari petiit; et ſi aliquem Imperatori nuncium de acquirenda eiusdem gratia mittere licuiſſet, diligenter inquirit. Aſſiduo principum ſuimet interventu Caeſar his omnibus aſſenſum praebuit, et tunc primo comperit, *Ruſzorum* regem, ut ſibi per internuncium promiſit ſuum, Bolizlavum petiiſſe, nilque ibi ad urbem poſſeſſam profeciſſe. Huius regnum praefatus dux poſtea cum exercitu invadens, generum ſuimet et fratrem eius diu expulſum inthroni-

58) *congaudet.* Cod. Brux. *lactatur in Domino*, *militibusque congaudet in ſecundis.* In Cod. Dresd. eraſa ſunt verba *in Domino* et *in ſecundis*, quam ob cauſam, non exputo. *Urs.*

59) *novae civitatis abbatem.* *Münchnaumburg.* Sic explicat Meibomius in Chronico Bergenſi. p. 5. Plura de Eccardo abbate habet Becmannus in hiſt. Anhaltina T. I. p. 431. *Urs.*

60) *II. Non. Novembr.* Sic perſpicue Cod. Dresd. ſuffragante Ann. Saxone p. 448. Editores habent V. Non. quod Latinorum faſti non admittunt. At in ipſo tamen Codice errorem odoror. Nam ſi Caeſar ipſis Kal. Octobris Merſeburgi advenit, ſi Alſtedi feſtum omnium Sanctorum, quod in Kal. Novembr. incidit, celebravit, ibidemque III. Non. Nov. Merſeburgenſem episcopatum nova bonorum donatione auxit, ſequitur, diſceſſum Caeſaris ab urbe Merſeburg ſub exitum demum menſis Octobris eveniſſe. De conſecratione vero recens electi episcopi Pragenſis Merſeburgi facta ipſe Ditmarus teſtatur; hinc efficitur, eam non II. Non. Novemb. ſed II. Non. Octob. factam eſſe. *Urs.* — — forte: V. *Kal.* Nov. *Vignoles.*

thronizavit et hilaris rediit. Imperator a nobis exiens tria dedit *dorſalia* 61) et urceum argenteum. 62) Inde ad Alſtidi venit, ibique omnium memoriam Sanctorum digna veneratione celebravit, et tunc in eodem die *Herdingus*, novae civitatis 63) ab Imperatore ibidem conſtitutus abbas, a Gerone archiepiſcopo conſecratur. In ſequenti dominica die, id eſt tertia Nonas Novembris Caeſar quoddam praedium *Rogalici* 64) vocatum, quod tunc ab *Hatholdo* milite ſibi placito acquiſivit concambio, confratribus noſtris in Merſeburg Chriſto famulantibus dedit, et lucum quendam ab *Hagero*, praedicti ſenioris germano, X. talentis argenti comparatum, eorundem utilitatibus accommodavit, praeceptisque ſuimet firmari praecepit. Tres quoque eccleſias in *Libzi*, et in *Olſcuizi*, ac in *Guſua* poſitas 65) mihi conceſſit. In hoc vernali 66) tempore idem aureum altare ad decus eccleſiae fabricari iuſſerat noſtrae, ad quod ego ex antiqui altaris noſtri ſumptu auri VI. libras dedi. Sed cum in praedicta civitate Caeſar V. hebdomadas et IIII. dies ſederet, dilectum ſibi locum Bauenberg viſitat, ubi tunc menſe Decembri et in prima nocte, quae Caeſaris adventum ſubſequuta eſt, *Guncelinus* in cuſtodia diu tentus ſolvitur, catena, de pedibus divina maieſtate conſtrictis leniter cadente, integraque permanente. 67) *Heinricum* etiam quondam Bauuariorum ducem, et tunc VIII. annos et pene tot menſes ſua depoſitum culpa, priſtinis Imperator reſtituit honoribus die dominica; ſicut ei firmatum eſt prius a *Poppone* Treverenſi Archiepiſcopo. 68) Sed antequam huius concluſionem anni faciam, quaedam in hoc dicenda interſeram.

Thiet-

61) *dorſalia.* Dorſale eſt pannus, ſeu aulaeum, e parietibus ſuſpenſum, ſic dictum, quod clero in choro ſedenti ad dorſum appenſum eſt. *Urs.*

62) *urceum argenteum.* Addit Cod. Brux. *eccleſiae noſtrae* ſc. Merſeburgenſi. *Urs.*

63) *novae civitatis.* Monachonumburgum, Münchennienburg, explicante Meibomio in hiſt. monaſt. Bergenſis T. III. p. 293. *Urs.*

64) *Rogalici*, eſt pagus in epiſcopatu Merſeburgenſi prope Schkeudiz. v. *Leonhardi Erdbeschr.* T. II. p. 533. Fabricius Lib. II. Orig. Saxon. p. 309. Lib. II. rer. Saxon. p. 154. urbem Rochlis intelligi vult; ſed Ditmarus ipſe villam *Roclizi*, quam paulo poſt nominat, a praedio hoc *Rogalici* bene diſtinguit. cf. Graun Diſſ. de antiquit. oppidi Rochlicienſis Cap. III. p. 14. *Urs.*

65) *Libzi*, *Olscuizi*, *Guſua.* Libzi eſt *Lipſia.* *Olscuizi* in vita Ditmari vocatur *Olsnice*, rectius *Olsvice*, quo nomine minime urbs *Oſchatz*, uti Fabricio videtur, ſed pagus *Oelzſchau* in praefectura Lipſienſi. *Guſua* eſt pagus Geuſa prope Merſeburgum. Diploma Henrici II. Imp. ea de re Alſtedi d. III. Nov. 1017. datum legitur in Wiedeburgii tr. de pagis vet. Misniae p. 142. *Urs.*

66) *vernali tempore.* Imo *autumnali.* Vignoles.

67) *permanente.* Haec de liberatione Guncelini, Marchionis olim Misnenſis ap. Reineccium et Maderum deſiderantur. Leibnitius inſeruit quidem e Codice ſuo, ſed loco minus idoneo, quem nunc meliorem e Cod. Dr. aſſignavimus. Conſentit Ann. Saxo ad ann. 1017. et Albinus in Chron. terrae Misn. p. 403. Guncelinum in vinculis deceſſiſſe contendens ex hoc loco corrigendus eſt. *Urs.*

68) *Poppone Trevirenſi archiepiſcopo.* Poppo hic erat filius Leopoldi, Marchionis Franconiae Orientalis. v. Falk Cod. Traditt. Corbeienſ. p. 389. *Urs.*

Thietmarus 69), venerabilis ſanctae *Aſenbrunnenſis* eccleſiae epiſcopus, ſervus
ſancti Mauricii in Magadaburg et prius utilis Magontiae et Aquisgrani praepoſitus, caligine quadam obſuſcante lumen hoc viſibile in priori perdidit anno, ac interiori oculo
eo lucidius radiante fomitem totius lucis, Chriſtum, indefeſſo labore iam contemplatur. Hic a rege Heinrico ſucceſſit anteceſſori ſuo *Nonnoni* 70), qui *Othilulfus* dicebatur. Obierunt in hoc anno antiſtites praeclui 71) *Amalricus*, *Fermundus* et *Bezelinus*, An. 1017. A. S.
et paucas ſedens hebdomadas *Altmannus.* 72) Hic monachus fuit ſancti Iohannis Baptiſtae in Magadaburg indeque ab *Hathelheida* abbatiſſa, eo quod de ſua eſſet familia, *Arnulfo*, regis germano et nunc archiepiſcopo Ravennatis eccleſiae ad ſervitium ab ea datus eſt, a quo poſtea conſecratus, a ſuis toxicata potione laeſus eſt. In mea vicinitate 73) et in oppido *Silivellun* 74) dicto miraculum quoddam accidit in ſecunda Decembris hebdomada. Fuit ibi quaedam mulier, quae cum virum ſuimet domi non haberet, ſuper ſe et ſuper filios hoſpitium obſerabat ſuum, et ecce! ante gallicinium ſonitus ab ea immenſus auditur. Haec talibus obſtupefacta, vicinos clamore continuo evocans, neceſſitatem ſuam indicat. Qui volentes eidem ſuccurrere, crebra iactatione
417 repelluntur. Tandem ianuam frangentes, gladiisque intrantes evaginatis, quid matrifamilias vel ipſis tantum rebellaverit, diligenter inquirunt; et quia monſtrum erat, hoſtem non invenientes egreſſi ſunt triſtes. Mulier autem praedicta diem expectans ſollicite craſtinum, proximum accerſivit presbiterum, qui omnem hanc domum reliquiis ſanctorum et aqua luſtravit benedicta. In ſequenti vero nocte parum de ſupradicto terrore concutitur, et Deo gratias! crebra presbiteri viſitatione liberatur. Tale aliquid, ubicunque evenit, novum aliquid praetendit. Unusquisque fidelium non ſibi timeat terrorem illum; ſe peccatorem ex corde cognoſcat, et ſigno ſanctae crucis iugiter

69) *Thietmarus — Aſenbrunnenſis.* Plura de hoc Osnabrugenſi epiſcopo habet Chron. Osnabrug. ap. Meibomium T. II. p. 205 ſ. *Urs.*

70) *Nonnoni.* In modo citato Chronico dicitur *Wannonus* et *Wacholphus.* *Urs.*

71) *antiſtites praeclui.* Haec duo verba adſunt in Cod. Dr. deſunt in editionibus. *Urs.*

72) *Amalricus*, *Farmundus*, *Bezelinus* et *Altmannus.* Inter Germaniae epiſcopos vix invenias. Nomina ſecundi et tertii in illius aetatis ſcriptoribus nusquam memini legere. *Amalricus* fortaſſe epiſcopus Aquenſis (Aix) vel Arelatenſis (Arles) fuit. In Necrologio ad diem 5. Febr. inſcriptus eſt, qui dies viam aliquando monſtrabit certiorem ad virum indagandum. Quartus in Necrol. ad 16. Sept. *Atahlmanus occiſus* occurrit. Forſan in diplomatis coenobii Bergenſis, ibi enim antea monachus fuit, vel inter ſuffraganeos inveniatur Arnoldi Archiepiſcopi Ravennatis, qui eum conſecraverat. Catalogi tamen iſtorum epiſcoporum multas habent lacunas. Quid? ſi filius adhuc incognitus *Ludolfi*, Ducis Sueviae fuerit? *Wed.*

73) *vicinitate.* Sic Cod. Dr. recte. Alii omnes, quos et Urſinus ſecutus, legerant *civitate.* *Wa.*

74) *Silivellun.* Forte *Siliveldum.* Civitas haec incerti ſitus, et nomen eius, quod tempus edax rerum ſine dubio delevit, vel mutavit, explicatu difficillimum eſt. Veſtigia eius Iunkerus in Geographia medii aevi p. 661. in nomine *Stebenlehn* quaeſivit; ſed illo aevo oppidulum hoc circuli metalliferi Misnici nondum erat conditum, praetereaque intervallo locorum procul a dioeceſi Merſeburgenſi diſtaret. Chron. Gottwicenſe nihil mihi in indagando loco auxilii attulit, et hodiernum nomen ignoratur. *Urs.*

giter ſe muniens omnem adverſariam poteſtatem prorſus excludat. Hoſtis incautos quosque ſic illudit, et in ſe aliquid credentes ad ultimum decipit. Ubi deſolatio tunc eſt, aut facinus ſubſecuturum eſt, vel aliqua mutatio, talis res praecedit indicio. 75) Quia nobis adhaerere Deo, et ſpem noſtram ponere in eo, bonum eſt, praeoccupemus ſanctam faciem eius aſſiduis precibus, ut, ſive aliquid nobis praeſignetur vel celetur, ne miſericordiſſima pietate ſua in nobis peccatoribus hoc compleatur. Non eſt admirandum, quod in his partibus tale oſtentatur prodigium. Nam habitatores illi raro ad eccleſiam venientes de ſuorum viſitatione cuſtodum nil curant. Domeſticos colunt Deos, multumque ſibi prodeſſe eosdem ſperantes, his immolant. Audivi de quodam baculo, in cuius ſummitate manus erat, unum in ſe ferreum tenens circulum, quod cum paſtore illius villae, in quo is fuerat, per omnes domos has ſingulariter ductus, in primo introitu a portitore ſuo ſic ſalutaretur: *vigila, Hennil, vigila!* ſic enim ruſtica vocabatur lingua, et epulantes ibi delicate de eiusdem ſe tueri cuſtodia ſtulti autumabant 76), ignorantes illud Davidicum: *ſimulacra gentium opera hominum etcetera, ſimiles illis fiant facientes ea, et confidentes his.* Quia vero omne rarum eſt utique admirandum, ac perſaepe ut portenta ſtupendum, ideo quandam rem, quae in noſtris evenit temporibus, explano.

Sereniſſimo Rege Heinrico tunc dominante, ac *Uuigberto* anteceſſore meo vigente, in villa quadam *Roclizi* 77) dicta, quam a matrona venerabili *Ida* 78), nuru primi

75) *talis rei praecedit indicio.* Sic Dresd. et editiones. Obſcure. Fortaſſe: *indicium* vel *indictio. Urs.*

76) *autumabant.* Quae hic de baculo, tanquam idolo quodam Slavorum domeſtico commemorat Ditmarus, fando ad aures eius pervenerunt; quod autem rumore vulgi malevoli et mendacis plerumque accepimus, pro veritate accipi non poteſt. Ego vero longe aliam rem ſub hoc baculi ritu arbitror latere, uti ſcilicet genius ruſticorum illius aetatis tulit. Baculus iſte, ut ego quidem reor, ſignum erat, quod pro convocanda concione pagana oſtiatim mittebant. Nomine *Hennil* non Penates intellexerunt, ſed quilibet proximum ſibi vicinum allocutus eſt familiariter, ut excubiarum vigiliarumque vices in pago ſervaret; hinc acclamatio: *vigila, Hennil, vigila! (auf die Wache, Nachbar, auf die Wache!)* Conſervant paſſim conſuetudinem hanc incolae pagorum noſtrorum ad hunc usque diem, ut, quando praetor paganus convocare velit, haſtam, vel baculum, vel malleum oſtiatim mittat, quo incola vicini cuiusque fores pulſat, donec ex ultimi manu ad praetorem redeat. In quibusdam pagis ad concionem convocandam ex ordine in unum annum eligitur paganus, quem vocant *Heimbürgen.* Ditmari aetate iſtud convocationis ſymbolum paſtori pecoris tuendum tradebant. Ceterum negari nequit, Slavos ſuos lares habuiſſe, mox hominis, mox vituli, mox draconis vel alius animantis figuram praeferentes, quos pro conſervanda valetudine et rei familiaris proſperitate adornarent. *Urs.*

77) *Roclizi.* Haec vero eſt urbs Rochliz, quam more ſcriptorum medii aevi Francorum lingua *villam* dicit. v. Adelung Gloſſar. T. VI. p. 816. *Urs.* — Prima manus in Cod. Dr. dederat: *Rotlizi. Wa.*

78) *Ida.* filia Hermanni, Sueviae Ducis, connubio iuncta Luidolpho, Ottonis I. Imp. ex Editha filio, Duci Sueviae, de qua vide ſupra initio Libri II. — *Nuru* priores editt falſo *nutu. Urs.*

primi Ottonis noſtrae traditam eccleſiae, Gero praepoſitus tunc in beneficium tenuit, ſicut ab eo veraciter comperi, accidit in meſſe laborioſa, cum in una dierum operarii eiusdem iam laſſi ſe voluiſſent reficere, panem primitus inciſum ſanguinem viderunt effundere, idque admirantes ſeniori ſuo concivibusque oſtendunt, et ut reor, hoc prodigium futuri exitum belli, ac in eo multorum cruorem hominum praeſignavit emanaturum. Alteram quoque rem, quamvis multo laudabiliorem, tamen mirabilem memo- An. 1013.
riaque dignam deſcribo. In arce Romulea, quae omnium eſt caput urbium, ob di- A. S.
verſarum qualitatem cauſarum, in una eccleſia et in dextera parte altaris, ab uno pavimenti foramine per integrum diem, multis hoc cernentibus atque ſtupentibus, oleum emanavit. Huius partem Iohannes Creſcentii filius in ampulla quadam Heinrico ſeniori ſuo et tunc Regi noſtro transmiſit, et quia oleum nunc pro miſericordia ponitur, ut eſt illud: *oleum de capite tuo non deficiet;* nunc pro adulatione, ut hoc eſt: *oleum peccatoris non impinguet caput meum;* in hoc ſigno clementiam rectoris noſtri abundantem, et illius patricii laſciviam latentem perpendo. Namque is apoſtolicae ſedis deſtructor, muneribus ſuis et promiſſionibus phaleratis regem a Deo conſtitutum propalam ſaepe honorificavit, ſed imperatoriae dignitatis faſtigium hunc adſcendere multum timuit, omnimodisque id prohibere clam tentavit. Quia ſicut beatus aſſerit Gregorius: *Terrena altitudo confunditur, cum celſitudo coeleſtis aperitur.* Rex etenim noſter, quamvis homo eſſet, zelum Dei habuit, et ſanctarum violentas praedationes eccleſiarum fortis armatus vindicavit; hancque benignitatem niſi coelitus ſibi praeſtitam, non habuit iſte, terrenus et naturae et actibus 79), voragine coenulenta traxit in praedam, quod multorum devota manus ad aram Apoſtolorum pro peccatis congeſſit in hoſtiam: qui cum non longe poſt obiret, duplici ultione, ut vereor, confunditur, et domino papae ſecuritas, regique noſtro amplior poteſtas aperitur.

Amplius progrediar disputando, regisque *Ruſcorum Uulodemiri* actionem ini- An. 1013.
quam perſtringendo. Hic a Graecia ducens uxorem *Helenam* nomine, Tertio Ottoni A. S.
deſponſatam 80), ſed ei fraudulenta calliditate ſubtractam, Chriſtianitatis ſanctae fidem eius hortatu ſuſcepit, quam iuſtis operibus non ornavit. Erat enim fornicator immenſus et crudelis, magnamque vim Danais mollibus 81) ingeſſit. Hic tres habens filios,

uni

79) *terrenus et naturae et actibus.* Hoc ego non intelligo. Librarius fortaſſe ſcribere voluit vel debuit: *natura et artibus. Wa.*

80) *Ottoni deſponſatam.* Ottoni III. Imperatori coniugem patris exemplo in domo imperiali Byzantina quaerere viſum eſt, miſitque anno 995. Conſtantinopolin episcopos, Placentinum et Wirciburgenſem, qui filiam Conſtantini in matrimonium peterent, quae tamen legatio, incertum, qua de cauſa, optato caruit effectu. v. Annal. Hildeſ. ad h. a. Huc pertinere videntur ea, quae h. l. Ditmarus de Vlodemiro, Ruſſorum rege dicit. Sed manifeſtus eſt error, neque enim Helenam, ſed Annam, Baſilii et Conſtantini ſororem in matrimonio habuit Vlodemirus; idque connubium iam ann. 998. adeoque diu ante iſtam legationem contractum notavit *Pagius* ad ann. 987. num. 6. *Urs.*

81) *mollibus.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *imbellibus. Urs.*

uni eorum Bolizlaui ducis noſtrique perſecutoris filiam in matrimonium duxit, cum qua miſſus eſt a Polenis *Reinbernus* praeſul *ſalſae Cholbergienſis.* 82) Ille in pago *Haſſegun* dicto natus liberalique ſcientia a prudentibus magiſtris educatus 83), gradum episcopalem aſcendit, ut ſpero dignus. Quantum autem in cura ſibi commiſſa laboraverit idem, non meae ſufficit ſcientiae, nec etiam facundiae. Fana idolorum deſtruens incendit, et mare daemonibus cultum immiſſis quatuor lapidibus ſacro chrismate perunctis, et aqua purgans 84) benedicta, novam Domino omnipotenti propaginem in infructuoſa arbore, id eſt, in populo nimis inſulſo ſanctae praedicationis plantationem eduxit. Vigiliarum et abſtinentiae ac ſilentii aſſiduitate corpus ſuum affligens, cor ad 418
ſpeculum divinae contemplationis infixit. Quem praedictus Rex audiens, filium ſuimet hortatu Bolizlavi tacito relucturum ſibi, cepit cum eodem et uxorem, et in ſingulari cuſtodia claudit. In qua pater venerabilis, quod in aperto fieri non potuit, in ſecreto ſtudioſus in divina laude peregit. Hic cum ſe lacrimis aſſiduaeque orationis ex corde contrito prolatae hoſtia, ſummo ſacerdoti reconciliaret, ex arto corporis carcere ſolutus ad libertatem perennis gloriae gaudens transiit. Praefati vero regis nomine poteſtas pacis iniuſte interpretatur, quia non illa, quam aut impii invicem tenent, vel habitatores huius mundi poſſident, quae ſemper nutat, pax vera dicitur; ſed ille ſolum ea ſpecialiter utitur, qui omnem animi ſuimet motum componens, regnum Dei patientiae vincentis anguſtiâ ſolatio promeretur. In coeleſti ſecuritate ſedens episcopus ille ridet viri minas iniuſti, et caſtitate gemina potitur, ac fornicatoris illius ultrices flammas ſpeculatur; quia noſtro doctore Paulo teſte, adulteros iudicat Deus. Bolizlauus autem haec omnia comperiens, in quantum potuit vindicare non deſiſtit. Poſt haec rex ille plenus dierum obiit, integritatem haereditatis ſuae duobus relinquens filiis, tertio adhuc in carcere poſito, qui poſtea elapſus coniuge ibidem relicta ad ſocerum fugit. Rex praedictus habuit lumbare venereum, innatae fragilitatis maius augmentum; ſed magiſter noſtrae ſalutis Chriſtus cum lumbos, luxuriae nocentis abundantia refertos praecingi iuberet noſtros, continentiam, et non aliquod provocamen 85), innotuit. Et quia de lucerna ardente a praedicatoribus ſuis rex praefatus audivit, peccati maculam peracti aſſidua elemoſynarum largitate deterſit. Scriptum eſt enim: *facite elemoſynam, ac omnia ſunt vobis munda.* Hic cum iam decrepitae aetatis eſſet, regnumque diu haberet praedictum, obiit, ſepultus in Cuieuoa 86), civitate magna, et in eccleſia Chriſti martyris et Papae Clementis iuxta praedictam coniugem ſuam, ſarcophagis

82) *ſalſae Cholbergienſis.* Ann. Saxo: *Salſecolbergenſis.* v. ſupra ad Lib. IV. *Urs.*

83) *educatus.* Cod. Brux. *edoctus.* — Paulo poſt *cultum.* Cod. Br. et Ann. Saxo *ſacratum.* *Urs.*

84) *aqua purgans.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *ſpargens aquam benedictam.* *Urs.*

85) *provocamen, innotuit.* Obſcuraverat Reineccius: *ne aliquid provocamur.* Provocamen ponitur pro illecebris et lenociniis cupiditatum vel vitiorum. Ann. Saxo habet etiam provocamen. *Urs.*

86) *Cuieuoa.* *Kiovia, Kiew, Kiow* urbs in Moscovia occidentali cum amplo territorio ad amnem *Dnipr* ſita. *Urs.*

gis eorundem, in medio templi palam ſtantibus. Cuius poteſtas 87) inter filios dividitur, Chriſtique eloquium in omnibus affirmatur. Namque vereor id ſubſequi, quod vox veritatis pronuntiat compleri, dicit enim: *omne regnum in ſe ipſum diviſum deſolabitur* etcetera; quam ut mutare in his partibus velit Deus ſententiam, omnis Chriſtianitas oret. Quia nunc paululum declinavi, redeam, quae in praedicto evenerint anno, ſuperius indiscuſſa ſuccincte aperiens.

Curtis pars maxima imperialis in Palithi, et in Traiectenſi civitate maior eccleſia An. 1017.
cum omnibus *Ethelbaldi* praeſulis manſionibus, ac cum *Ilburg Thiedrici* comitis urbe, A. S.
caſu accidente, combuſta eſt. Imperator autem a Bavanberg diſcedens ad Uuirciburg primo, deindeque 88) ad *Froncanuordi* venit, ibidemque nativitatem dominicam feſti- An. 1018.
vis peregit gaudiis. Sed ne huius nominis autoritas te lectorem amplius lateat, ſicut A. S.
a credibilibus viris audivi, ſic adnunciare cupio tibi. Regnante Karolo Imperatore magno, Pippini regis filio, bellum fit 89) inter ſuos et praedeceſſores noſtros, in quo certamine Franci a noſtris devicti, cum flumen, *Moin* dictum, ſine aliqua vadi certitudine palantes transire cogerentur, cervam praecedentem, et divina miſeratione quaſi viam eis demonſtrantem, ſubſequuti, optati littoris ſecuritate potiuntur laeti. Inde locus hic Francorum dictus eſt vadum. 90) In illa expeditione Caeſar cum ſe iam ab hoſtibus ſuperatum eſſe cognoſceret, praeceſſit talia fatus: *Carius mihi eſt, ut populi exprobrantes dicant, me hinc fugiſſe, quam hic occidiſſe; quia, dum vivo, iniuriae pondus illatae vindicaturum me ſpero.* Anno dominicae incarnationis DCCC. 91) praedictus Caeſar Karolus ad ſuae virtutis et bonae operationis deaurationem in una die VIII. episcopatus in Saxonia Chriſto ſubdita diſpoſitis ſingularibus parochiis conſtituit. 92)

Qua-

87) *poteſtas.* Cod. Brux. *regnum.* *Urs.*

88) *deindeque.* Sic recte Cod. Dresd. non uti ante me viderat perperam Urſinus: *denique.* *Wa.*

89) *bellum fit.* Editores haud recte *fuit.* *Urs.*

90) *Francorum dictus eſt vadum.* Casp. Sagittarius in hiſt. Francofurti e Msto edita a F. C. Moſero Vol. 6. *der diplomat. und historischen Belustig.* p. 7. his adiecit teſtimonia Ottonis Friſingenſis, Guentheri Ligurini et Gobelini Perſonae. „Verum, addit, uti certum eſt Franco„furti etymon, ita incertum eſſe reor, quando primum hoc nomen uſurpari coeperit. Mihi „valde ſit veriſimile, et nomen urbis et ipſam urbem Carolo M. vetuſtiora eſſe." Quam ſententiam argumentis corroborat non contemnendis. *Urs.*

91) *DCCC.* in Cod. Dresd. h. l. nonnulla verba penitus eraſa ſunt. Annal. Saxo fundationem horum episcopatuum ad ann. 782. refert p. 151. *Urs.*

92) *conſtituit.* Leibnitius editioni ſuae e Cod. Brux. h. l. multa inſeruit, quae fundationem, donationes et alia coenobii Corbeienſis concernunt, quae tamen in Dresd. fruſtra quaeras. Libet tamen et haec apponere: *cuius* (Caroli) *filius, dominus Ludovicus electis probatiſſimis monachis de Gallia cum venerabili viro Adelhardo datis reliquiis Sancti Stephani protomartyris Corbeienſe coenobium ipſe conſtruxit, et dedicari fecit. Ipſe vero Caeſar ad ipſum coenobium tradidit donationes, abbatias, ſcil. Eresburg, Meppiam et multa praedia in aquilone. Villam quoque Huxeri cum omnibus terminis ſuis. Huius quoque filius Ludovicus*

An. 1017. A. S.

Quatuor naves Venetorum magnae diverſisque pigmentis 93) refertae naufragium
ſunt in praedicto anno perpeſſae, et, ut praedixi, in occiduis partibus, raro antea
quiescentibus, pacifica, Deo gratias! manebant cuncta. Et *Ekkihardus* confrater meus,
ſancti Iohannis baptiſtae monachus in Magadaburg paralitico depreſſus morbo loque-
lam perdidit. In Bauuariorum confinio atque Mararenſium quidam peregrinus, nomi-
ne *Colomannus*, ab incolis, quaſi ſpeculator eſſet, capitur, et ad profeſſionem cul-
pae, quam non meruit, diris caſtigationibus compellitur. Ille cum ſe nimis excuſaret, 419
pauperemque Chriſti ſe ſic vagari affirmaret, in arbore diu arida innocens ſuspenſus
eſt. 94) Nam caro eius a quodam poſtea paululum inciſa ſanguinem fudit, ungues ac
capilli crescebant. Ipſa quoque arbor floruit, et hunc Chriſti martyrem eſſe monſtra-
vit. Hoc marchio Heinricus 95) ut comperit, corpus eiusdem in ***Mezilecun*** 96) ſepelivit.

Incipit libellus II. Heinrici Imperatoris ſecundi. 97)

Chro-

cus iunior tradidit abbatiam Fisbeke, decimas quoque cum decimalibus eccleſiis in episcopatu Osnabrugenſi, et piscationem in Weſera, quae dicitur Hocwar, quae iam ſuperius dicta ſunt. In hoc coenobio primo monaſterica disciplina in Saxonia floruit, et poſtmodum pluribus in locis patriae, quorum omnium Corbeia non immerito caput et mater, et quodammodo totius patriae decus cum Sancto Vito habetur, qui ex quo venit in hanc patriam, ex eo Saxonia in Teutonico regno principatur, quia eius precibus apud Deum et meritis in omnibus, ut ſperamus, adiuvatur. Accurate cum his concordat Ann. Saxo ad ann. 822. p. 186. *Urs.*

93) *pigmentis.* Vocem hanc *Fiſcherus in Gesch. des deutschen Handels* Th. I. p. 174. ex Petri Mauritii ſtatutis monaſterii Cluniacenſis Lib. IV. c. 10. bene illuſtravit: *Statutum eſt, ut ab omni mellis ac ſpecierum* (Spezereyen) *cum vino confectione, quod vulgari nomine pigmentum vocatur, omnes Cluniacenſis ordinis fratres abſtineant. Urs.* — cf. Eccardum in Francia Orientali T. II. p. 517. Bernhardus de vita et moribus religioſor. c. e. ſcribit: *vina delibuta melle, pigmentorum reſperſa pulveribus. Kind.*

94) *Suspenſus eſt.* Librarius Cod. Bruxell. h. l. multa variat et propria admiscet. Variant quoque auctores de Colomanni morte. Breviarium Mellicenſe Mstum et Baronius eam ad ann. 1012. referunt, ſed Aventinus Lib. V. Annal. Boiorum in ann. 1014. poſuit. *Urs.* — Pergit in textu Vrſinus vocula *Sed*, cuius loco ego, iubente Cod. Dresd. repoſui *Nam*, quod referendum ad praecedens *innocens. Wa.*

95) *Heinricus*, qui Marchiam inter Ungaros et Bavaros tenebat. Ann. Saxo p. 448. Marchio Bavariae Orientalis. ſ. Auſtriae. *Urs.*

96) *Mezilecun.* Niſi omnia me fallunt, Mezilecun eſt nomen vetuſtum urbis, nunc vici, quem vocant *Melicium, Moelk*, in circulo Auſtriae ſupra nemus Viennenſe. Colomannum ibi a Marchione Henrico ſecundum Cod. Brux. *honorifice* ſepultum, Scotum atque ex regia ſtirpe procreatum fuiſſe perhibent, inter Sanctos referunt, eiusque diem emortualem feſtum habent XIII. Octob. *Urs.*

97) *Incipit — ſecundi.* Ita Cod. noſter in ultima linea pag. prior. 176.

Chronici Dithmari
Episcopi Merſepurgii
Liber octavus et ultimus.
De Heinrico Imp. II.

Anno dominicae incarnationis milleſimo XVIII°. indictione II. anno autem Domini Heinrici Imp. Auguſti XVI°. Imperii autem IIII°. circumciſio Domini et Theophania in praedicta civitate (Francofurtenſi) ab eodem venerabiliter colebatur. 98) *Ecelinus* Longobardus quadrienni cuſtodia VIII. Kal. Febr. ſolvitur; poſteaque iuſſu ſuo et aſſidua Bolizlavi ducis ſupplicatione in quadam urbe *Buduſin* dicta a Gerone et Arnulfo episcopis, et a comitibus Hirimanno atque Thiedrico pax ſacramentis firmata eſt, et a *Fritherico* ſuimet camerario, III. Kal. Februarii, non ut decuit ſed ſicut tunc fieri potuit, electisque obſidibus 99) acceptis, praefati ſeniores reverſi ſunt. Transactis autem quatuor diebus, *Oda*, Ekkihardi marchionis filia 100), a Bolizlauo diu iam deſiderata, et per filium ſuimet Ottonem tunc vocata, Cziczani 1) venit; et quia tunc nox erat, multis luminaribus accenſis, ab immenſa utriusque ſexus multitudine ſuscepta eſt, ac nupſit duci praedicto poſt Septuageſimam absque canonica auctoritate, quae vivebat hactenus ſine matrimoniali 2) conſuetudine, admodum digna tanto foedere.

In huius ſponſi regno ſunt multae conſuetudines variae, et quamvis dirae, tamen ſunt interdum laudabiles. Populus enim ſuus more bovis eſt pascendus, et tardi ritu

aſini

98) *colebatur.* Cod. Brux. *celebratur.* Tum pergit: *Ibi Ezelinus* etc. ſed diem liberationis in Cod. Dresd. notatum deſideramus in Bruxellenſi. Ceterum ea, quae Codices de Ezelino afferunt, Reineccius et Maderus neglexerunt, Leibnitius ſub contexto allegavit, Dresd. habet in inferiori margine. *Urs.*

99) *obſidibus.* Cod. Brux. et Ann. Saxo addunt: *ab invicem.* Praeter Ditmarum nemo alius hanc pacis compoſitionem notavit. *Urs.*

100) *filia.* ſcil. Eccardi I. Marchionis Misnenſis e Suanehildi progenita. *Urs.*

1) *Cziczani.* Priores editiones habent *Zizam.* In Cod. Dr. perſpicue legitur *Czizani.* Ann. Saxo *Zicezane*, ab illo, quem Ditmarus ſupra Lib. VI. et Lib. VII. Sciciani appellaverat, diverſum eſſe, et forſitan in nomine pagi *Zitzen* in circulo Luccavienſi Luſatiae inferioris reſtat. *Urs.*

2) *matronali.* ſic aperte Cod. Dr. Legerat Urſinus: *matrimoniali*, fortaſſe rectius et uſitatius, ſed et illud ferri poteſt. *Wa.*

aſini caſtigandus, et ſine poena gravi non poteſt cum ſalute principis tractari. Si quis in hoc alienis abuti uxoribus, vel ſic fornicari praeſumit, hanc vindictae ſubſequentis poenam protinus ſentit. In pontem mercati is ductus per follem teſticuli clavo affigitur, et novacula prope poſita, hic moriendi, ſive de his abſolvendi dura electio ſibi datur. Et quicunque poſt Septuageſimam carnem manducaſſe invenitur, abſciſis dentibus graviter punitur. Lex namque divina in his regionibus noviter exorta, poteſtate tali melius quam ieiunio ab episcopis inſtituto corroboratur. Sunt etiam illi 3) mores alii his multo inferiores, qui nec Deo placent, nec indigenis, nil niſi ad terrorem proſunt, quos in ſuperioribus ex quadam parte comprehendi, nec opus eſſe autumo, de hoc amplius differere, cuius nomen et converſatio, ſi Deus omnipotens vellet, ſatius nobis lateret. Omne hoc, quod pater ſuus et iſte nobis in coniugio ac familiaritate magna copulati ſunt, plus damni ſubſequentis quam boni praecedentis attulit, ac in futuro infert; quia etſi pace ſimulata nos ad tempus diligat, tamen per ſecretas tentationum varietates nos a charitate mutua, a libertate innata deducere, et ſi quando tempus ei ac locus contigit, in perniciem apertam aſſurgere non deſiſtit. In tempore patris ſui, cum is gentilis eſſet, unaquaeque mulier poſt viri exequias ſui igne cremati, decollata ſubſequitur; et ſi qua 4) meretrix inveniebatur, in genitali ſuo turpi et poena miſerabili circumcidebatur, idque, ſi hic dici licet, praeputium in foribus ſuspenditur, ut intrantis oculus in hoc offendens in futuris rebus eo magis ſollicitus eſſet et prudens. Lex dominica huiusmodi praecepit lapidari, et parentum noſtrimet carnalium inſtitutio tales hortatur decollari. 5) Apud modernos autem, quia libertas peccandi plus iuſto atque ſolito ubique dominatur, plusquam compreſſa ancillarum multitudo, quaedam pars matronarum, cupidine venerea pruritui noxio ſub ſcalpente, marito vivente nunc moechatur, et in hoc eis non ſufficit, ſed hunc per adulterum morti furtiva conſiliorum conſpiratione 6) tradit, et poſthaec, malum caeteris exemplum, eodem poſt publice ſumto, proh dolor! poteſtative abutitur. Legalis earundem ſenior abominabilis repudiatur, et miles eiusdem ab his, ut *Abo* 7) dulcis et *Iaſon* mitis praeponitur. Hoc quia nunc poena gravis non ulciscitur, de die in diem pro conſuetudine nova 8), ut vercor, a multis excolitur. O! vos ſacerdotes Domini, viriliter asſurgite, et hanc nuper exortam ſilicem, nulla re id impediente, ſaepius acuto vomere radicitus extirpate. Vos quoque, Laici 9), nolite talibus auxiliari. Liceat Chriſto coniugatis innocenter vivere, erutisque ſupplantatoribus his indeficienti pudore in perpetuum gemere. Deſtruat illos adiutor noſter Chriſtus potenti ſpiritu ſancti oris ſui, niſi reſipiscant, et dispergat magna illuſtratione ſecundi adventus ſui. Et nunc de his iſta dixiſſe mihi ſufficiat, quia de praefati Ducis infortunio res quaedam narranda reſtat.

3) *illi.* ſcil. Poloniae Duci Bolizlavo. *Urs.*

4) *Si qua.* Vocula quam editt. non habent, non deeſt in Dresd. *Wa.*

5) *decollari.* Quocirca paena adulterii capitalis, quam Elector Saxoniae Auguſtus ſanxit, teſte Ditmaro legibus Saxonum antiquiſſimis nititur. cf. Leyſeri Meditatt. ad Pandectas ſpec. 576. *Urs.*

6) *conſiliorum conſpiratione.* Cod. Dresd. habet *conſilium ſpiratione*, cum compendio tamen ſcribendi. Editores *conſilium* plane omiſerunt, et poterat abeſſe. *Spiratione* nihili eſt, et recte Urſ. feciſſe videtur, qui conſiliorum conſpiratione repoſuit. *Wa.*

7) *Abo.* Cod. Brux. habet *Abſalon*, minus accurate. Nomen *Abo* in Cod. Dresd. raſuram habet; (antea enim adfuit *amabo*, quod ſine ſenſu eſt) menti vero Ditmari obverſatus eſt *Abro*, Graecus libidinoſus, cuius vita diſſoluta in proverbium abiit. v. Erasmi Adagia p. 1176. edit. Wechelianae 1599. *Urs.*

8) *conſuetudine nova.* Cod. Brux. *mala.*

Habuit hic quandam urbem in confinio regni ſuimet et Ungariorum ſitam, cuius erat cuſtos *Procui* ſenior, avunculus regis Pannonici, a ſuis ſedibus ab eodem, ut modo antea, expulſus. Qui cum uxorem ſuam a captivitate non poſſet abſolvere, gratuito 10) nepotis ſui, quamvis inimici, ſuscepit eam ex munere. Nunquam audivi aliquem, qui tantum parceret victis, et ob hoc in civitate ſuperius memorata, ſicut in caeteris, ſedulam Deus eidem conceſſit victoriam. Huius pater erat *Deuiux* nomine admodum crudelis et multos ob ſubitum furorem ſuum occidens; qui cum Chriſtianus efficeretur, ad corroborandam hanc fidem contra reluctantes ſubditos ſaeviit, et antiquum facinus zelo Dei exaeſtuans abluit. Hic Deo omnipotenti, variisque Deorum illuſionibus immolans, cum ab antiſtite ſuo ob hoc accuſaretur 11), divitem ſe et ad haec facienda ſatis potentem affirmavit. Uxor autem eius *Beleknegini*, id eſt, *pulchra domina* Sclavonice dicta, ſupra modum bibebat, et in equo more militis iter agens, quendam virum iracundiae nimio fervore occidit. Manus haec polluta fuſum melius tangeret, et mentem veſanam patientia refrenaret. 12)

In illo tempore Luitici in malo ſemper unanimes *Miſtizlauum* 13) ſeniorem, ſibi in priori anno ad expeditionem imperatoriam nil auxiliantem, turmatim petunt, plurimamque regni ſuimet partem devaſtantes, uxorem ſuam et nurum effugare, ac ſemetipſum intra *Zuarinae* civitatis munitionem cum militibus electis colligere cogunt. Deindeque maleſuaſa ſuimet calliditate per indigenas, Chriſto ſeniorique proprio rebelles, a paterna haereditate vix evadere hunc compellunt. 14) Haec abominabilis praeſumtio fit menſe Februario, qui a gentilibus luſtratione et muneris debiti exhibitione venerandus, ab infernali deo Plutone, qui Februus dicitur, hoc nomen accepit. Tunc

9) *Laici.* Cod. Br. Religioſi. Statim poſt pro *auxiliari* idem Cod. *fovere*, et paucis verſiculis interiectis, pro *deſtruat illos* idem exhibet: *deſtruat has peſtes.* *Urs.*

10) *gratuito.* Vitioſam et non latinam Cod. Dresd. lectionem *gratuitu* delevi, ſuadente Cod. Brux. qui habet *gratuito — munere.* *Wa.*

11) *accuſaretur.* Leibnitius e Cod. ſuo *argueretur.* *Urs.*

12) *refrenaret.* Variatur haec ſententia in Cod. Brux. non inepte: *Haec inceſta manus filia de fuſo melius traheret, quam gladium e vagina traheret* etc. *Urs.*

13) *Miſtizlavum.* Errorem h. l. commiſit Ditmarus, princeps enim Obotritarum *Miſtevoi.* Io. Lud. Levin. Gebhardi Orig. duc. Meclenburg. p. 18. *Wed.*

14) *compellunt.* Miſtizlaus Bardovicum in Saxoniam confugit, in quo exilio et mortuus, teſte Helmoldo Lib. I. c. 16. *Urs.*

Tunc omnes eccleſiae ad honorem et famulatum Chriſti in his partibus erectae, incendiis et deſtructionibus aliis cecidere, et quod miſerabillimum fuit 15), imago Crucifixi truncata eſt, cultusque idolorum Deo praepoſitus erigitur, et mens populi iſtius, qui *Abotriti* et *Uuari* 16) vocantur, ut cor Faraonis ad haec induratur; libertatem ſibi more Luiticio nota fraude vendicabant, ſed cervicem ſuam ſuavi iugo Chriſti excuſſam oneroſo diabolicae dominationis ponderi ſua ſponte ſubdiderant, meliori prius patre ac nobiliori domino in omnibus uſi. Hanc debilitatem ſuam membra Chriſti defleant, et hoc capiti conquerantur ſuo, aſſidua voce mentis hoc in melius mutari poscentes, et ex parte ſua in quantum fieri poſſit, haec perdurare non patientes. *Bernardus* 17) confrater Parthenopolitanus, et apoſtatae 18) iſtius gentis tunc episcopus, id ut primo comperit, non ſecularis ſuimet damni, ſed potius ſpiritualis, immenſo dolore commotus, Imperatori noſtro id nunciare non deſiſtit. Hac legatione audita Caeſar graviter ſuspirat, ſed de talibus reſpondere ad paſcha differt, ut cum prudenti conſilio hoc annulletur, quod infauſta conſpiratione conglutinatur. Hoc votum et ſalutare ſecretum 19) Deus omnipotens ſecundet. Nullius fidelis cor ob hanc infelicitatem in aliquam deſperationem veniat, vel diem iudicii appropinquare dicat, quia ſecundum veridici admonitionem Pauli ante diſſenſionem 20), et Antichriſti execrabilem adventum non debet e talibus aliquis oriri ſermo, nec inter Chriſticolas ſubita venire commotio, cum eorundem unanimitas eſſe debeat in ſummis ſtabilitas. Nutet, in quantum velit, mortalis diverſitas, et morum eiusdem multiformis inaequalitas. Omnis homo flos agri debet a matre eccleſia prius renasci in innocentiam ſalvatoris Chriſti, et tunc timenda eſt improviſa importunitas, cum ubique nunciatur pax firma ac tranquillitas. Et propter hoc ſemper admonemur, ut ſimus ſolliciti ac pervigiles, cum non valemus eſſe certi de futuris, ac in noſtra fragilitate durabiles. Nemo ultimae diei adventum aut venire diffidat, aut celeriter contingere exoptet; quia timendus eſt iuſtis, ac multo magis corrigibilibus 21) cunctis.

Iam

15) *miſerabillimum fuit.* Cod. Brux. *et quod maxime miſerandum eſt — detruncatur.* Haec de imagine Chriſti in editt. Reinecciana et Maderiana deſunt. *Urs.*

16) *Uuari.* In Cod. Dresd. legimus non *Wagri* ſed *Uuari.* Eſt enim utraque gens Slavica, maxime tamen inter ſe diverſa; *Wagri* ſ. *Warini* et apud Helmoldum *Warnavi*, terras circa Guſtroviam, Buzoviam, Roſtochium cet. incolebant. cf. Chron. Gottwic. T. I. p. 843. et Grupenii Orig. Germaniae P. II. p. 252. *Urs.*

17) *Bernhardus. Bernardus episcopus in Slavis*, ut eſt in Necrologio vel episcopus Meclenburg. mortuus 13. Aug. 1023. *Wed.*

18) *apoſtatae.* Corrupte Reinecc. et Maderus, et ipſe Leibnitius: *a poteſtate iſtius gentis.* *Urs.*

19) *ſecretum.* Cod. Brux. *decretum.*

20) *diſſenſionem.* Loco eius in Cod. Brux. haec arguta lectio exſtat: *ante diſceſſionem Romani imperii*, quae ſine dubio clariſſ. abbatis Ioachimi vaticinia reſpicit, de quibus Wolfii Lectt. memorab. T. I. plura dabit. *Urs.*

21) *corrigibilibus*, i. e. qui correctione adhuc indigent. *Urs.*

Iam declinabo ab his, et loquar Imperatoris noſtri proſperitatem nuper ſibi exortam. Avunculus namque ſuus Burgundiorum Rex *Rothulfus* coronam ſuimet et ſceptrum cum uxore ſua et privignis ac optimatibus univerſis ſibi conceſſit, reiteraturque ſacramenti confirmatio, actumque eſt illud Magonciae; et in praedicto menſe prodigium fit in *Malacin* XIII. Kal. Marcii 22): menſe autem eodem et XVII. Kal. Aprilis magna fit in *Niumagun* ſynodus, et nepos meus *Oddo* 23) et uxor eius *Irmingerd*, conſanguinitate proxima iniuſte diu coniuncti, ob inobedientiam continuae vocationis excommunicati ſunt; cooperatores vero eorum ab episcopis vocantur ſuis ad ſatisfactionem. Ibi conſtitutum eſt antiquo exemplari perlecto, ut corpus Dominicum ad ſiniſtram, ad dextram partem (ſacerdotis) calix poneretur. 24) In tempore illo Mediolanenſis archiepiscopus obiit, et praepoſitus eiusdem eccleſiae *Hiribertus* ſucceſſit. In Anglis triginta navium habitatores piratae a rege eorum, *Suenni* regis filio Deo gratias! occiſi ſunt; et qui prius cum patre huius erat invaſor et aſſiduus deſtructor pro-
421 vinciae, nunc ſolus ſedit defenſor, ut in Libycis baſiliscus arenis cultore vacuis. In hac quadrageſima et in episcopatu meo quidam fratrem ſuum, proh dolor! occidit. Imperator autem in praedicto loco [Niumagun] palmas et ſanctum paſcha celebravit; quia *Baldricum* de nece Uuigmanni comitis nil ſe excuſantem legitime cum ſuis conſpiratoribus recalcitrare comperit. [*Uuolkmarus* abbas *Fuldenſis* et *Larſemenſis* obiit.] 25) In diebus illis ſol ante ſuimet occaſum nonnullis dimidius prodigioſe apparuit. Interim dum fama velox aliquid novi ad ſcribendum deferat, mihi hominum vitam piorum, quam ego culpabilis et obliviosus nimis ſuperius dicendam praeterivi, explanare nunc ardeo.

In temporibus regis Heinrici 26) fuit quaedam ſolitaria *Siſu* 27) vocata, in loco *Thrubizi* dicto 28), immenſae pietatis, ac per hoc mihi ineffabilis. Quae iam adulta cum a quodam deſponſaretur, tempore maximi Ottonis, ad Chriſtum, quem inprimis fidei ſpeciale ſignaculum in corde prae omnibus infixit, concito curſu properavit, ac in praedictae ſecreto civitatis annos ſexaginta IIII. coeleſti ſponſo ſe virginem caſtam conatur offerre, ac immaculatam ſe plus quam fragilitas humana permiſit, cuſtodire

ſtuduit.

22) *Malacin.* Supra Lib. VI. teutonico nomine *Egisdorf* ſ. *Eisdorf* nominatur. Pro XIII. Kal. *Marcii* editiones perperam: XIII. Kal. *Aprilis.* *Urs.*

23) *Oddo.* Ann. Saxo: quidam de primoribus Francorum.

24) *calix poneretur.* Reinecciana haec ex perantiquo quodam rituali Romano, a manu ſecunda in margine ſcripta, nescio quare, omiſit. Cod. Brux. eadem refert, quae tamen emendatione in nonnullis egent. Ann. Saxo conſpirat cum Cod. Dresd. Cauſas antiqui huius ſtatuti notavit Gobelinus Perſona p. 259. *Urs.*

25) *Uuolkmarus — obiit.* Codex Dr. huius viri obitum nonniſi in margine narrat. *Wa.*

26) *Henrici*, ſc. Primi, vulgo Aucupis nominati. *Urs.*

27) *ſolitaria Siſu.* In Necrologio uno die prius: *XIIII. Kal. Martii Sizu incluſa.* *Wed.*

28) *Thrubizi.* Ditmari aetate hic locus oppidum fuit in tractu episcopatus Cizenſis, nunc in pagum redactus *Traubiz* Ann. Saxo p. 444. nominat *Trabike.* *Urs.*

ſtuduit. In tanto namque ſpatio nunquam foco durum frigus reſolvebat aliquo, ſed hoc maximum eidem erat temperamentum, quod lapide paululum calido pedes vel manus pene tunc deficientes refocillaret. Haec aſſiduis orationibus et intermixtis fletibus cellam ſuimet interius ornavit, exterius autem populo confluenti crebra inſtitutione et neceſſaria conſolatione multum profuit. Vermes ſe iugiter comedentes non abiecit, ſed cadentes repoſuit 29), vice monachi Simeonis in columna diu ſtantis. Quicquid illa de oblatione populi continua ſuscepit, ſibi ſubtrahens Chriſtique pauperibus largiter impertiens, peccata offerentium redemit. Pia fuit haec matri meae, et memoriam ſui firmiter promiſit proli ſubſequuturae. In agone huius titubantis ſeculi haec contendens, ab illicitis omnibus abſtinuit, non pro recipienda corruptibili gloria, ſed pro florigera coeleſtis bravii corona, quam XIII. Kal. Marcii promeruit divinitus indui. In nocte illa, qua Chriſto amabilis lampas ſtelliferum locata eſt in axem, dormivi peccator in dormitorio in Magadaburg, et teſtis mihi ſit Deus, quia non mentior, vidi per ſomnium ante matutinam, quod duo pueri de antiquo, quod adhuc ibidem ſtabat, aerario procederent cantantes antiphonam hanc: Martinus Abrahae ſinu laetus recipitur etc. Infantes hi geminam eiusdem innocentiam et praemium pronunciabant; in pietate ſua et paupertate ſpiritus ac humilitate hoc totum fuit, et quod ſequitur, promeruit. 30) Et hoc tunc fratribus nunciavi meis, pro certo, inquiens, ſcitote, quod anima Deo cara de hac luce nunc eſt ſeparata. Poſt dies ſex intimatum eſt nobis, quod ſicut viſum eſt mihi, vere Dei famula transiret e carcere carnis. Confratris mei memoriam *Bernarii* modo aggrediar, qui familiaritate ſua mihi exhibita, apud me caritatem bonam, et ſi aliquatenus ei profuiſſet, mentionem promeruiſſet ſedulam. Hic carnis propinquitate conſanguineus, et quod nunc eſt maximum, amicitia fuit mihi coniunctus. Tertio Ottoni valde charus erat, quia ſibi et amitae eius venerabili Matildi abbatiſſae fideliter ſerviebat 31); quicquid in *Salbozi* 32) villa in beneficium habuit, in praedium ab his acquiſivit. Athelberto archiantiſtiti ſuisque ſucceſſoribus usque in dominum Geronem ſervivit; et apud eosdem dignam retributionem ſuscepit. Tandem infirmitate gravatur et Deo omnipotenti, quem ſemper prae omnibus amavit, coniungitur. In cuius amore ac venerando honore eccleſiam in acquiſita proprietate praedicta conſtruxit, et hanc ad benedicendam me indignum vocavit. Ante cuius conſecrationem volumen longum facinoribus ſuis inſcriptum, ac prius caeteris confeſſoribus

29) *cadentes repoſuit.* Ita inde a voce *Vermes* uterque Codex, et Brux. et Dresd. ſordidam hanc ſanctitatem celebrant. Taeduit, puduitque Reineccium, qui eam ex editione ſua proſcripſit. Sed memoriam eius ſervavit etiam Ann. Saxo, nec omiſit Leibnitius. *Urs.*

30) *promeruit.* Haec in Cod. Brux. ſic leguntur: *Infantes geminam eius innocentiam et primum pronuntiabant, ſcil. pietatem in paupertate ſpiritus, et humilitatem cordis, et quam promeruit armoniam coeleſtem.* Reineccius etiam haec, ut multa, margini adſcripta, quae ſibi displicerent, omiſit. *Urs.*

31) *ſerviebat.* Corrupta eſt lectio editionum: Matildi fideliter abbas ſerviebat. *Urs.*

32) *Salbozi.* Forte *Salza* non adeo longe a Magdeburgo diſſita. Sed probabilius Meibomius in Chron. Walbecc. p. 36. villam *Salbke* ad Albim inter Magdeburgum et Salzam ſitam intelligit. *Urs.*

bus ſuis oſtenſum, mihi aperuit, et coram me gemens legit, et a me ſupplex indulgentiam poſtulavit. Hanc epiſtolam 33) ſumſi, et abſolutionem commiſſi divina poteſtate huic feci, cumque eodem die, id eſt, XVI. Kal. Aprilis, quia tunc erat annua dies ſui patris, praedictam conſecrarem eccleſiam, ſupra buxidem 34) reliquiis ſanctorum refertam praenominatum poſui breviarium, ut eorum aſſiduo interventu, vera flebiliter confitenti remiſſio fieret, et diu optata abolitio. Hoc nunquam vidi aliquem feciſſe vel audivi; ſed quia infirmitatem meam huic nil prodeſſe timui, ad ſanctos interceſſores confugi. Poſthaec vixit pater venerabilis tredecim hebdomadas, XVI. Kalend. Iunii, exoptans reſolvi. Inſuper pii abbatis *Alſkeri* 35) quandam actionem egregiam in exemplum imitabile profero. Hic praeter caeteras virtutes ſuas hoc in uſu habuit, quod nomen ſuum ſuper altare quodlibet ſcripſit, et dum ipſe miſſam caneret, in tantum flevit, ut maxima pars corporalis humectaretur, nil haeſitans, quod ſic ſcriptum eſt: lacrimae pro peccatis cordetenus effuſae divinam non modo poscunt veniam, ſed etiam impetrant; et ut eo liberius coeleſte ſuffragium implorare ſibi valuiſſet 36), cunctis debitoribus ſuis miſericors fuit. Heu mihi indigno ſacerdoti, hos praedictos fratres qui in nullo unquam aſſequutus ſui! Bonorum exempla multorum legi ac perſaepe vidi, ſed menti meae haec non appoſui; tentationibus vanis, quibus reſiſtere de-
422 bui, voluntarie ac non fortiter reluctando ſuccubui; quibus prodeſſe debui, proh dolor! plus nocui, et ut optimi arcanum theſauri crimen meum ſemper celavi. Non eſt opus, lector, vel mihi care ſucceſſor, ut varii favore vulgi de mea proficuitate credas, ſed aſſiduo oraminis ac elemoſynarum medicamine mihi diu foetenti ſuccurrens, de faucibus voracis lupi me dilaniatum eripias. Ego conſcius mihi multo credibiliora tibi quam aliis indico. Sunt namque nonnulli, quos leniter iniuſte tractavi; cumque hi pro meritis a te corripiuntur, quid mirum, ſi ex mea parte aliquid fraudulentum 37) ſonant. Sis inter detractatores meos ac laudatores varios medius, et apud Deum ſuffragator aſſiduus. Scio, quod, ſicut mos communis eſt, multum tibi ex me displicet, quod ut in melius vertatur, Deo et hominibus placet. Quicquid in permiſſo contraxi vel

33) *epiſtolam* — et lineis aliquot interiectis *breviarium.* Pro his Cod. Brux. bis ponit *paginam.* *Urs.*

34) *buxidem.* Buxis formata videtur a pyxis, quare Reineccius in eius locum ſubſtituit. Significat arculam ſive capſulam nunc eburneam, nunc argenteam, nunc ex ligno confectam, in qua reliquiae Sanctorum ponebantur, quatuorque crucibus cum chrismate factis, in capella, ſ. ſepulchro, quod proprie ſic dictum foramen quadrangulum erat in menſa altaris lapidea inciſum, recondebatur cum tribus granis thuris, ſchedulaque pergamena nomine conſecratoris, interdum etiam fundatoris, dieque et anno conſecrationis eius perſcripta, et tandem ſigillo altaris, i. e. parvo lapide claudebatur ſ. ſigillabatur v. Durandi Rationar. Lib. I. c. 6. n. 34. *Urs.*

35) *Alſkeri.* Abbatis monaſterii Bergenſis ab ann. 1005. usque ad ann. 1009. v. Meibomii Chron. Bergenſe in T. III. Rer. German. p. 294. *Urs.*

36) *valuiſſet.* Reineccius a verbis apertis Codicis discedens: poſuit *ſuffugium implorare ſibi voluiſſet.* Leibnit. ſecutus eſt Reineccium, Cod. Brux. conſentit cum Dresdenſi. *Urs.*

37) *fraudulentum.* Sic Dresd. non *fraudulenter.* *Wa.*

vel feci tempore, fcriptis affirmavi. Nec fis magni honoris tui elatior, cum fis in impofito pondere eo gravior. Rem commiffi gregis cautus operator infpicias, et ut divina fecularibus a te praeponantur, multum ftudeas. 38) Quae confratribus dedi meis fpiritualibus, in quantum poffis, auge, ac fub Chrifti teftimonio rogatus nil minue. Hi funt cooperatores facri ordinis tui, et futurae adiutores fpei. De laicis huc atque illuc titubare ac transferri volentibus pro poffibilitate tua rogo in tantum fis follicitus, ut non disperdatur clerus. Si diligenter tua cuftodis, Deum hominesque pios fautores habebis; fin autem, et fubditos tibi perdis, et contrarietatem in hoc praefentem ac futuram contrahis. Audi me magiftrum nimis indisciplinatum, et absque utili exemplo anteceſſorem tuum, libenter fuftineas paupertatem in te 39), ut grex tuus dives fiat per te: fic fecit Chriftus nobis 40), ut ita faceremus ovibus fuis. Noli erubescere de hac coram populo, ut fiducialiter ftare poffis coram Deo. Satis ingenuus erga hunc mundum fui, fed faepe propter meos; his, quibus ignotus eram, defpectus apparui. Si quis nititur exaltari fupra fe turpi cafu, ac fero dolenti, cadit infra fe. Divites tuos cum honore, pauperes autem cum gratia tractes et bona caritate. Antiquum enim affirmat proverbium, quod hae cum magna femper incedant multitudine. Tuam pauperem familiam a fummo paftore tibi commiffam et a me vix congregatam cuftodi, et iniquis fufurronibus de hac male perfuadentibus piam non accommodes aurem. Tua res eft parva, et vice maiorum nequaquam tractanda, ac multo fatius eft paulatim crescendo de die in diem afcendere, quam cum damno multorum te ad ultimum deficere. Tempora haec prioribus cunctis inferiora plus demunt, quam alicui addunt. Culpa gravi et paupertate dira 41) innatus honor et datus vilescit. Non rogo te, ut fis parcus, quia dedecus eft; fed hoc ingemino, ne nimium largus [fis,] quia hoc nec confilium eft, nec bene convenit. Cures etiam de peregrini anima *Godeberti*, multum noftrae utilis ecclefiae et de caeteris quam pluribus. Habes fatis de libris, quos hic ab anteceſſoribus noftris collectos inveni, et infuper quos contraxi. In his magifterium falubre reperies, ac hos exaudi, et tunc potes falvari. Sanctorum reliquias et munda eorum receptacula cum aliis utilitatibus plurimis, tam in praediis, quam in mancipiis ego acquifivi; et ne te forfitan lateret, martyrologio infcripfi meo. Oportet autem tuam fcire pietatem, regis noftri et Imperatoris Heinrici multiformem benevolentiam ecclefiae exhibitam noftrae, de qua partem quandam fuperius comprehendi, maiorem vero, quia indiscuſſam reliqui, nunc fcribere tibi optimum duxi. Vide, ut in affidua recordatione tui fit renovator, et indeficiens auxiliator noftri. 42) Vae temporibus illis, in

38) *multum ftudeas.* Cod. Brux. *ubique fatage. Urs.*

39) *paupertatem in te.* Editiones habent *paupertatem vitae.* Sed Brux. uti Dresd. recte: Ditmarus enim fibi invicem opponit *in te* et *per te. Wa.*

40) *nobis.* Cod. Brux. addit *paftoribus.* Paullo poft pro *erga hunc mundum* idem Cod. *fecundum feculum fui. Urs.*

41) *dira.* Melius quam *dura* Codicis Brux. Aliquot verficulis interiectis: *cures de peregrini anima,* idem Cod. habet: *fit quoque commendata peregrini anima. Urs.*

42) *auxiliator noftri.* In margine fol. 182. duodecimum apparet Werneri episcopi nomen. *Urs.*

in quibus deeft haec fpes miferis et ecclefiae Merfeburgenfi! Nunc eft maxime orandum, cui tunc eft maxime plorandum. Haec etenim quae fequuntur ab eo percepit, et eo vivente multo his maiori gratuita augmentatione gaudebit. Iam enim dispofuit in alta mente fua, qualiter eam fublimet dote varia. De antecedenti nunc dico, et perfectionem fubfequuturam omnipotenti Deo, cui cuncta funt praefentia, fupplex committo. Et quia tempus non eft, fingulariter enarrare, quae praeceptis eiusdem confirmata poteris videre, haec fola affigno, quae auctoritate carentia in pofterum forfitan peritura timeo. *Sanctae ac victoriffimae crucis partem cum caeteris fanctorum reliquiis, et altare aureum gemmis honorifice diftinctum* 43), *et buxidem* 44) *auream lapidibus pretiofis ornatam, collectariumque cum impenfis propriis et etiam noftris decoratum, cum duobus thuribulis ac argenteo bicario* 45), *larga manu Caefar noftrae dedit ecclefiae,* quod a nobis non modo eft obfervandum, verum etiam augmentandum. Sed quia de melliflua eiusdem pietate fatis dicere nequaquam fufficio, de fua converfatione, ficut propofui, ordinatim explicare ftudiofus anhelo. 46)

Ifte annus, quo hunc attitulavi librum, nativitatis meae quadragefimus eft, vel paulo amplius 47), in menfe vero Aprili et V. Kal. Maii 48) decimus ordinationis meae introivit annus, et pridie in fuburbio *Gnezni* archiepiscopi illius ecclefia cum manfionibus caeteris comburitur. 49) Et quia humana res omnis femper in dubio eft, libet
423 evomere antidotum illud periculofum, quod mifer dudum abforbui, et nimis mihi hacte-

43) *diftinctum.* Iohanne Friderico Saxoniae Electore Lipfiam obfedente confiliarii eius bellici Vitus a Pappenheim et Fridericus a Thuenen circiter Kal. Ianuar. ann. 1547. tabulam hanc templi cathedralis Merfeb. auream confregerunt, et fecum Halam abftulerunt, tefte Brotufio in Chron. Merfeb. p. 581. *Urs.*

44) *buxidem.* Cod. Brux. *capfellam*; Reineccius *pyscidem. Urs.*

45) *bicario.* Bicarium eft vas lavandis manibus. Poft hanc vocem fcriba Codicis fpatium duorum fere verficulorum reliquit, fortaffe, ut plura Imperatorum benefacta in Codicem referri poffent. *Urs.*

46) *anhelo.* Iterum librarius Cod. Dresd. integram folii 184. paginam priorem reliquit vacuam et puram, quia in autographo Ditmari ita invenerat. Episcopus enim nofter ultimis vitae annis Chronicon fuum confcripfit, morte vero praeventus, quae de converfatione Henrici II. h. l. promittit, addere non potuit. *Urs.*

47) *quadragefimus vel paullo amplius.* Numerus aliquis hic excidit, et neceffario legendum: *quadragefimus I. vel paullo amplius.* Dithmarus enim, uti ipfe dicit, die 25. Iulii 976. natus, eodem die anni 1018. annum aetatis 42. agere coeperat. Quae alias de fe vitaque fua narrat, ita accurate definita funt, ut dicere non poffet: *quadraginta et aliquot annos. Wed.*

48) *V. Kal. Maii.* Debet effe VIII. Kal. Maii, nam die 24. April. 1009. Dithmarus (cf. p. 356. Leibn.) Neoburgi in Palatinatu confecratus eft. *Wed.*

49) *comburitur.* Haec a Reineccio omiffa Cod. Brux. ita refert: *Pridie Kal. ipfius in fuburbio Gnezini archiepiscopi illius ecclefia cum aedificiis caeteris exufta eft.* Leibnitius textui inferuit. *Urs.*

hactenus id nocere perſenſi. In quadam curte mea *Heslinge* 50) vocata, nocte una cum requiescerem, per ſomnum vidi turbam aſtare magnam, tunc de appoſita mihi teſta aliquid manducare cogentem; et ego hos perſentiens eſſe inimicos, primitus contemſi, ad ultimum vero in nomine Dei patris me iſtud percipere reſpondi. Quod cum eis multum displiceret, et haec inviſa congregatio id aliter fieri non poſſe videret, quaſi gemens laudabat, quia me prorſus perdere conveniebat; et niſi tunc dominicum nomen invocarem, ſine perpetua ſalute manerem. Ex hac perceptione, ut mihi viſum eſt, omnigenarum ſpecie herbarum mixta 51), peſſimarum varietates cogitationum 52) ſumſi, quae etſi me in divinis laudibus maxime turbent, tamen auxiliante Deo, quem his praepoſui, ad opus infauſtum raro aut nunquam me perduxerunt. Sufficit autem iniquae eorum voluntati, quod aliquam putant in me portionem habere. Sic enim alio tempore iterum me ſignatum eminus hi vallantes 53): *Cuſtodiſti te, inquiunt, bene? et ego, me ita ſperare,* reſpondi, et ſubſequuntur: *ſed non ſic erit in fine.* Illorum minas nec timeo, nec blanditiis credo, quia haec cum auctoribus ſuis vanitas eſt. Commiſſi quantitatem mei admodum vereor, et veraciter id ſcio, quod talis fantaſia, quamvis corporaliter apparoat, per ſe hominibus non noceat, ſed cum peccando faciem divinam a nobis avertimus, illorum veſanas manus nemini parcentes miſeri incidimus, et ab his protinus abſolvimur, cum aut ipſi convertimur, vel ab electis Dei viſitatione crebra fovemur. Si quis vero compos ſui meditatur in lege Dei, non hic a talibus appetitur, ſed potius timetur, non a ſe, ſed ex eius, quem is diligit, ſancta poteſtate; quia cuſtos eſt Deus omnium ſemet ex toto corde ſemper amantium. Ego peccator et fragilitatis meae per omnia conſcius, quia ſummis conſolationibus non innitor, quid mirum, ſi ab infimis quatior? Et haec idcirco dixi, ut tu lector mortalitate ac innata humanitate mihi conſimilis, in hoc conſenſu me graviter peccaſſe ſcias et adminiculis indeficientibus ſuccurras. Heu mihi miſero, qui in hoc ſeculo multos ſpiritualiter adiuvare debui, nec his proſum, nec me tueri poſſum! Unde autem praedicta tentatio mihi evenerit, fidelibus tuis auribus infundo. Multis hominibus a praedictorum vexatione hoſtium laborantibus ſubvenire ſtudui, et propter hoc ad inſidiandum mihi eosdem accendi vehementer, quamvis in malum proni ſint ſemper. Spero autem in Deum omnipotentem, ut non ad conſumendum me his tradat, ſed poſt purgationem diram clementer eripiat.

Menſe

50) *Heslinge.* Eſt vicus *Hesling*, iter unius horae ab abbatia Werden in comitatu Marcano ſeptentrionem verſus ſitus. *Urs.*

51) *mixta.* Editiones Reinecc. et Maderi habent eius loco asteriscum. Leibnit. ſub textu: *varia.* In Cod. Dr. charta pergamena perforata eſt, quo factum, ut librarius non ſatis perſpicue ſcriberet. Vocula, quam dedit, proxime accedit ad *muta*, quae cum ſenſu careat, quovis pignore contenderim, *mixta* eum in autographo inveniſſe. *Wa.*

52) *cogitationum.* Corrupte Reinecc. et Leibnitius *congregationum.* *Urs.*

53) *vallantes.* Pravam Reineccii lectionem *nullantes* Leibnitius, Codice ſuo adiutus, exterminare debebat. *Urs.*

Menſe praedicto et XVIII. Kal. Maii *Gero* archiepiscopus, et *Bernhardus* marchio in *Uuonclava* 54) reconciliati ſunt; et *Luidherdus* pater 55) obiit. *Godefridus* quoque dux et *Gerhardus* comes imperatoria poteſtate pacificati ſunt. *Bertoldus* autem *Munnae* civitatis invaſor imperatoriae poteſtati ſponte ſua cum ſuis fautoribus traditur, et eadem multorum poena protinus concrematur; et faciat dominus Rex pacificus, ut nunquam haec amplius elevetur. 56) Quam bene eſſet, ut habitatores regni illius ſemper unanimes in malo ad expletionem eius non haberent munimentum in aliquo! nunc autem ſunt proh dolor! horum ſitus locorum, ut exposcunt mentes indigenarum. Imperator vero poſt longam inhabitationem a Niumagun discedens ſolemnes rogationum dies in Aquisgrani ſtudioſe celebrat; quibus transactis *Lanbertus* ſanctae Conſtantienſis eccleſiae episcopus XVII. Kal. Iunii obiit. Hoc Caeſar cum pentecoſten in *Ingilenhem* ſummopere peregiſſet, comperiens, *Rotherdum* ſuimet capellanum praefecit; quibus expletis fit magna in *Birgilun* 57) principum confluentia, ut ibi corrigeretur per iudicia, quod diu vitiatum eſt, populi iſtius negligentia et temeritas magna. Poſthaec *Oddo* comes praedictus in praeſentiam Imperatoris et *Ercanbaldi* archipraeſulis ſupplex veniens, iniuſtam uxorem ſuam tribus ſacramentis amiſit. *Baldericus* reconciliatur et promiſſio divina obliviscitur, et transactis diebus paucis, *Heinricus*, qui maream inter Ungarios et Bauuarios poſitam tenuit, VIII. Kal. (Iulii) fortis armatus obiit. 58) Interea Caeſar ad *Baſulenſem* veniens civitatem, exercitu collecto in Burgundiam properat. Imperatrix autem ad dilectam ſibi *Capungam* veniens, monachicam ibi vitam ordinavit, indeque per Orientalem Franciam profecta, Bauuariam petiit, fratremque ſuum ducem *Heinricum* Ratisponae inthronizavit. 59) Menſe Iunio inaequalitas aëris hominibus multis eorumque utilitatibus diverſis admodum nocuit. Eadem tempeſtate eccleſia mihi indigno commiſſa, multum, mea id exigente culpa, ſuſtinuit damnum. Namque miſericors et patiens Deus noluit amplius inultum relinqui, quod crebra ſui caſtigatione nequivit prohiberi, percutiens eam in manſuetudine et non in

An. 1017. A. S.

furoris

54) *Uuonclava.* Oppidulum ducatus Magdeburgici *Wanzleben*, hodie ſedes praefecti regii. Ann. Saxo p. 449. *Wanzleve.* *Urs.*

55) *Luidherdus pater.* Bernhardi Marchionis pater non Luidherdus, ſed Thiedericus Marchio fuit. Quisnam vero iſte Luidherdus ſit, nondum adhuc indagare potui. Nomen filii, uti arbitror, cuius pater hic nominatur, ipſum errori alicui deſcriptoris debetur. *Urs.*

56) *elevetur.* Cod. Brux. *aedificetur.* *Urs.*

57) *Birgilun.* *Burgelin, Buergeln* illo tempore civitas perantiqui Landgraviatus Thurgoviae, haud procul ab urbe Conſtantia, nunc pagus. *Urs.*

58) *Henricus — VIII. Kal. obiit.* Urſinus in verſ. Germ. p. 550. haud recte ſupplet *Iunii*, quod rationi temporum adverſatur, uti ex ipſis variantibus, quas Leibnitius attulit, lectionibus apparet. Henricus I. Marchio Auſtriae ex ſtirpe Bambergenſi obiit 23. Iunii (IX. Kal. Iulii) 1018. quem diem Necrol. Mellicenſe ap. Pezium T. I. p. 307. et Necrolog. Clauſtroneoburg. ib. p. 495. habent. *Wed.* — — Urſinus tamen vineta ſua ipſe caecidit in notula verſioni ſuae adiecta, ubi Henricum obiiſſe 24. Iun. (VIII. Kal. Iulii) 1018. didiciſſe ſe ait ex *Lud. Alb. Gebhardi geneal. Gesch. der erbl. Reichsſtände in Deutschland Th. 3. S. 159.* *Wa.*

59) *inthronizavit.* Annal. Saxo *in Ducatum reſtituit.* *Urs.*

furoris sui digna retributione; ministros utiles sibi haec perdidit, et facinus meum co-
tidie ingemiscit. In praedicto etenim mense dedecus magnum eidem ac mihi illatum 424
est ab hibrida *Athelberto*, qui curtem meam invadere, eamque frangere servili col-
lectione praesumsit. Quid vero hos ad haec agenda inflammaverit, veraciter explicabo.

Secundi Ottonis larga benignitas cunctis pleniter arridens, quendam forestum inter Salam et Mildam fluvios, et *Siusili* ac *Plisni* pagos iacentem, nostrae concessit ecclesiae, temporibus *Gisileri* antistitis et *Gunteri* marchionis. 60) Post lugubrem vero nostrae sedis destructionem, regnante tunc tertio Ottone, *Ekkihardus* marchio *forestum* ad locum *Sumeringi* dictum acquisivit, et cum eodem nostrum commutavit. Renovator autem nostrae tunc dignitatis rex Heinricus cum maxima parte appertinentium, praesentibus cunctis optimatibus suis, et confratribus his *Herimanno* et *Ekkihardo*, id defendere non valentibus, iudiciaria lege hunc restituit. Cumque hic in nostro dominio ecclesiae plus quam duodecim annos staret, et hunc *Hirimannus* comes LX. mansis redimere ex mea potestate nullatenus valuisset, visum est ei, ut eum sibi et confratri super duorum proprietatem burguuardorum, *Rocheliti* ac *Titibutzien* 61), Imperatoris vendicarent praeceptis, sperans, antiquiorem nostram confirmationem diu esse abolitam. Quod cum mihi is aperiret, id nil proficere sensit. Namque in Magadaburg et in praesentia Imperatoris nostri praecepta utrisque 62) ostenduntur, et munera nostrimet in omnibus priora esse convincuntur. Tandem praedictus comes praesente suimet fratre ac id audiente, haec fatur: *quicquid hactenus in his fecimus, non ob temeritatem aliquam, sed quam habuisse speravimus iustitiam; nunc autem id omittamus.* Non longe post Ekkihardus iuvenis, ac ideo immaturus, in burguuardo suimet Rochelezi dicto arduas munitiones ad capiendas ibidem feras instinctu Budizlavi militis sui parat. Hoc ego postea comperiens patienter tuli, et ne sic agere vellet, per

60) *Gunteri marchionis.* Diploma Ottonis II. Imp. de ea re anno 994. datum dedit Wideburg in tr. de pagis vet. Misniae p. 148 f. Fabricius hanc historiam contentionis inter Marchiones Misnenses et episcopum Merseburgensem miris confundit modis. Nam primo pro Ditmaro Brunonem praesulem substituit, violentas deinde inter episcopum et Eccardum actiones Magdeburgi per imperatorium edictum compositas tradit. Quae porro habet de Eccardo, adire Imperatorem recusante, sed per fratrem Hermannum ad id compulso, vel ingenio Fabricii, vel auctore nituntur non satis idoneo. *Urs.*

61) *Rocheliti ac Titibutzien.* Nomina horum burgwardiorum Cod. Bruxell. sic effert: *Rochlinze et Titibuzie.* Postremum in Reinecciana et Maderiana editione, quanquam in Cod. Dresd. perspicue legitur, desideratur. Reineccius asteriscum posuerat, quem tamen et ipsum Maderus et Leibnitius neglexere. Hinc mirae illae a Graunio, Heinio et aliis excogitatae interpretationes de altero burgwardio anonymo. Sed vana omnia. *Rocheliti* est *Rochliz*, et de nomine *Titibuzien Kreysig* in *Beyträg. zur Sächs. Gesch. Th. VI. S.* 36. vestigia vidit in hodierna denominatione pagi *Teitzig*, Rochlicium et Colditium interiacentis. Omnium optime et solide historiam horum burgwardiorum illustravit, verumque eorum situm commonstravit *Caiet. A. Iahnius* Fasc. I. *Journal für Sachsen* 1792. p. 193—212. *Urs.*

62) *utrisque.* Male legunt editiones *utriusque.* Cod. Dr. uti dedimus *utrisque* scil. fratribus Hermanno et Eccardo. *Urs.*

per internuntium meimet 63) postulavi. Herimanno quoque fatri suo haec cito questus, nil in his omnibus profeci, sicque stetit usque post pascha. Et quia tunc aëris serenitas et viae opportunitas conveniebant, et in has episcopatus mei partes nunquam veni, placuit mihi illuc pergere, hactenusque ignota diligenter inquirere. Mense Maio VI. Non. eiusdem ac VI. feria ad *Chorun* 64) veni, ibidemque populum confluentem confirmavi. Dehinc cum in ipso itinere praedictum opus laqueis et retibus magnis firmatum viderem, obstupui, ac quid inde facerem cogitavi. Tandem, quia haec instrumenta nullatenus mecum vehere potui, ex his partem incidi protinus iussi, rectoque itinere ad Rochelinzi tendens, paucos illic confirmavi, et decimationem iniuste mihi abstractam, et forestum banno omnibus interdicens, haec nostrae assignavi ecclesiae, facta pace. Tunc redii ad curtem supra memoratam, ibidemque VII. dies cum manerem, audivi, quod milites Ekkihardi meis minarentur sociis. Ibi tunc cancellarius 65) pernoctavit mecum, et a me haec comperiens, bene respondit. Postea congregationes multae mihi ad nocendum a praedictis satellitibus factae, a nostris custodibus ad tempus bonum praeoccupatae sunt. Interim nuncium meimet ad Imperatorem Magontiam misi, pacemque eius supplex petii; quam cum Ekkihardus ex sua parte promitteret, et frater suus diu a me desideratus a Polenia veniens dextera manu sua pacifica promitteret, terque hanc non bene servavit. Namque homines VI. flagellati ac depilati cum aedificiis turpiter mutilatis approbant, qualiter tanti seniores ab aliis praecaveri debeant. Satellites eorum more solito in me non modo exarsere, verum etiam aliis melioribus nocuere. Archiepiscopum etenim Geronem in *Uuirbini* 66), et *Sifridum* comitem in *Nicici* 67) petierunt, et in quantum eis placuit abstulerunt. Superbia Seniorum 68) instigat furorem satellitum, et quia his sufficit, aequales sibi alios in his partibus esse non permittit. Si aliquis vicinus non sponte sua erga eos ex improviso delinquit, non est eis emendatio condigna acceptabilis, et post recompensatio invincibilis. Et per hoc flagellum vicini graviter concutiuntur, ut non contra se alii, sive

rectum

63) *meimet.* Cod. Brux. interserit *fratrem eius.* *Urs.*

64) *Chorun* Hodie vocatur *Kohren*, parvum oppidum modico ab Rochlitio intervallo. Reineccius vitiose *Thorun*, quod et Leibnitius fecit. *Urs.*

65) *cancellarius.* Is erat Guentherus, Hermanni et Eccardi Marchionum germanus, ab ann. 1008. usque ad ann. 1024. munus Cancellarii Caesarei sustinuit, et postea archiepiscopatum Salisburgensem adeptus est. v. Ann. Saxo ad ann. 1029. p. 461. et Hansiz German. sacram T. II. p. 167. *Urs.*

66) *Uuirbini.* Oppidulum *Werben* in Marchia veteri haud procul ab Albi fluvio. *Urs.*

67) *Nicici.* Pagus antiquus in confinio praefecturae Ploezcaviensis in principatu Anhaltino, ubi Mulda Albi se insinuat, et a pago *Nice* Lusatiae superioris hodiernae bene distinguendus est. Nomen *Nicici* reconditum habere videtur vicus *Nischwiz*, in cuius locum sub exitum seculi XVII. nitida et culta civitas *Oranienbaum* successit. *Urs.*

68) *Seniorum.* Sic dedit Urs. quanquam Cod. Dr. diserte *servorum.* Illud tamen et mihi rectius videtur. *Wa.*

rectum habeant, ſive non, nequaquam eleventur. Episcopatus in his partibus conſti-
tuti ab eorum potentia ſunt nimium depreſſi, et nos eorum procuratores, ſi contra
Deum et iuſtitiam eius voluntati eorum in cunctis ſatisfacimus, honorem et aliquam
utilitatem habemus, ſin autem, contemnimur, et ſic, ut nobis nullus aut regnet aut
imperet dominus, depraedamur. Novus cornupeta antiquam legem bonamque conſue-
tudinem hactenus florentem iam disrumpit, ſeque ceteris elatiorem eſſe, valenter oſten-
dit, qui coelitus ni cito deprimitur, nimis inſolentia intolerabilis ſolidatur. Davidicam
is ignorat ſententiam, eundem ſic dulciter admonentem: Nolite extollere in altum
cornu veſtrum, etcetera. Orat pro talibus idem Spalmiſta ſanctus: Auferes ſpiritum
eorum, Domine, et deficient, et in pulverem ſuum revertentur, et emittes ſpiritum
tuum et creabuntur, et reliqua. 69) Multum indiget memoriae, qui nullatenus cognos-
cit ſe, cum is, qui ſe iugiter conſiderat, ſine famine bono nil valeat. Ergo peccato-
res quique reſipiſcant, et ut ſe cuſtodiant, pauperibusque miſereantur, ſummopere ſtu-
deant. Ego in flagitiis miſer, et in facultatibus pauper, quamvis in utroque eiusdem 425
ordinis viros praecellam 70) cunctos, tamen contumeliam ſuperius memoratam non ſo-
lus patior ſine illis. De coëpiscopis in diverſis huius mundi parte conſtitutis, ineffabi-
leque detrimentum perpeſſis, nil ad haec exemplaria introduco, quia absque omni ho-
nore, ſola benedictione excepta, eos eſſe, graviter ingemisco, et de his duntaxat dis-
putare mihi nunc tempus eſt, qui apud modernos a concivibus ſuis ſimilem vel, proh
dolor! deteriorem ſubiere vindictam.

Beruuardus ſanctae Hilleneſſemenſis eccleſiae venerabilis paſtor in tantum a *Bru-
none* exoſus eſt comite, ut militem ſuum *Rim* 71) nomine videret crine et tergo de-
pravatum, poſtque eundem ſecum iterantem ab Altmanno iuvene interſectum iacere.
Suuithgerus autem almae *Mirmingerdenſis* eccleſiae antiſtes egregius in ſua curte a
quodam tyrone ingenuo appetitur, et villici ſuimet cruore coram ſe occiſi maculatur.
Quid tales perſonae unquam promeruere? Hi patres ambo pii fuerunt, et tamen de-
decus hoc immeriti pertulerunt. Sed quia in ſuperioribus de Suuithgero praeſule nil
ſum, id peſte lethargica impediente, loquutus, nunc hoc emendare congruum eſt.
Hic Saxonia genitus, et in Haluerſtidi ac in Magadaburg a puero educatus, a tertio
Ottone civitati praedictae praepoſitus eſt; quam cum omni diligentia rexiſſet, divino
munere fultus, polluit in diverſis virtutibus: 72) E quibus duas tantum res profero,
quas

69) *et reliqua.* Quis tandem illius contentionis fuerit exitus, hodie ignoramus. In biographia Ditmari quam ſupra dedimus, nonnulla eo ſpectantia occurrunt, quae huc transſcribere nihil attinet. *Urs.*

70) *in utroque eiusdem ordinis viros praecellam.* *In utroque,* ſcil. in flagitiis ac paupertate, *eiusdem ordinis* ſcil. episcopos praecello. Quae ſequuntur *ſine illis* abeſſe poterant, quoniam *ſolus* praecedit. Sed zelo abreptus bonus noſter episcopus verboſior extitit iuſto. *Wa.*

71) *Rim.* Sine dubio nomen contractum, pro Rimundo vel Rimberto. Reineccius inde fecit *Simri,* quem reliqui ſecuti. *Urs.*

72) *diverſis virtutibus.* Ann. Saxo: *pollens multis virtutibus.* *Urs.*

quas teſtimoniis veracibus approbare valeo. Camerarius ſuimet cum pileum quendam An. 993.
furtive ſubtractum celare voluiſſet, diligenterque a pio ſeniore rogatus nil profiteretur, A. S.
cultellum ſuper menſa poſitum et ex animo 73) benedictum ſumere conatus, quaſi
ignitum celeriter proiecit, reumque ſe nimis eſſe coram profitetur. Alio tempore qui-
dam maligno abreptus ſpiritu, vi magna captus eſt, et in praeſentiam praedicti patris
adductus; quem ſolvi protinus iubens, baculoque ſolum ſe acriter inrumpentem virili-
ter amovens, facto ſanctae crucis ſigno, divina poteſtate ſecurum exire fecit. Talis vir
haec non ſibi, ſed illi, qui per eum tantum eſt operatus, aſcribens, vixit in Chriſto
dies huic vitae conceſſos, miniſtrans illi fidelis ſervus omni ſtudio. Sedebat ille XVI.
annos, magna ſemper, quae virtutem omnigenam perficit, infirmitate gravatus, et tunc
obiit in quo deguit, XIII. Kal. Decembris, Heinrico Imperatore noſtro tunc regnante An. 1011.
X. annos. Huius ſucceſſor *Thiedricus* 74), materterae meimet filius, magnum dede- A. S.
cus ab *Heinrico, Hirimanni* comitis filio, ut praedixi, perpeſſus eſt. Sed in hoc an- An. 1018.
no eadem commotio ad tempus ſedata elevatur. *Heribertus* Colonienſis archiepisco- A. S.
pus a praedicto comite multa diu ſuſtinuit incommoda, nec mirum, cum is matrem
ſuam diutina teneret cuſtodia. Inſuper *Meinuuercus* praeſul a *Thietmaro* nepote meo,
Bernardi ducis fratre, deſpoliatus eſt. 75) Sed cur hoc totum explico? cum in nullo
horum nec exemplar bonum, nec levamen meum ullatenus agnosco? ſatius eſt mihi
inceptis inſiſtere meis, et dum hoc tracto, illam beati Iohannis viſionem in mente ha-
beo: Primum Vae! abiit, et ecce duo poſthaec! Nimis enim eſt miſerabile, quod in
ſuperioribus ſaepe locis revolvi. Sic in temporibus noſtri rectoris ac invicti defenſoris
Heinrici, nil unquam tale accidit, quale modo detrimentum e noſtro facinore emerſit.
Namque in Iulio menſe ac IIII. Kal. Auguſti et in III. feria 76) Mars ſaevit in viſcera, An. 1018.
quod A. S.

73) *ex animo.* Sic Cod. Dresd. Leibnitius in Emendationibus p. 1006. ex mera coniectura ſubſtituit *examini,* ſive *exanimi;* ſed ex animo eſt *herzlich, innig,* idemque habet Ann. Saxo. *Urs.*

74) *Thiedricus, materterae meimet filius.* Mater huius die 23. Ianuar. 1023. necrologio noſtro teſte, mortui episcopi Monaſterienſis fuit *Gerburg,* ex ſtirpe Comitum Stadenſium. v. *Allgem. Litterar. Anzeiger* 1798. n. 177. p. 1828. Cognomen ipſi dederant: *Bonus Are.* v. Vitam Meinwerci p. 525. Quem patrem habuerit, adhuc plane incognitum eſt. Si coniecturam facere liceat, fortaſſe ſupra ad V. p. 365. (Leibn.) memoratus Comes *Ricbertus,* familiae *Arneburgenſis* ille fuit. *Wed.*

75) *deſpoliatus eſt.* Egregie hoc illuſtravit vetuſtus Meinwerci, episcopi Paderbornenſis biographus, in monumentis Paderbornenſibus p. 202. *Thietmarus ille, qui Meinwercum deſpoliavit — et eccleſiam Herivordenſem invaſione ſpoliavit — erat frater Bernhardi, ducis Saxoniae, vir in hoc mundo valde idoneus, ſed tam vitiis plenus, quam rebus, ſuperbia tumidus, in acquirendis rebus avaritiae ſacibus accenſus. Contra ius et ſas iter ſuum ad monaſterium Hervordiae direxit — theſaurum ibi confregit et inde plus iuſto pecuniae detraxit. — Poſtea ad ſynodum ab episcopo Meinwerco vocatus ad corrigendum commiſſa eſt admonitus. Quo ſalubriter compuncto et utiliter correcto — omne praedium, quod habuit in Brunichtorpe, ad dominium eccleſiae Patherbrun in proprium dedit.* *Urs.*

76) *IIII. Kal. Auguſti et in III. feria.* Cod. Dr. aperte *IIII. Kal.* Reineccius et reliqui III. Kal. Anno autem 1018. quo diem reſurrectionis Chriſti d. VI. Aprilis celebrabant, III. Kal. Aug.

quod in perpetuum plangit mater ecclesia. Petiit enim *Athelboldus*, Traiectensis episcopus cum *Godefritho* duce, auxilioque suimet sociorum atque amicorum, Imperatricis nostrae nepotem *Thiedricum*, saepius 77) in occisis militibus suis multum nocentem, et in insula quadam fit conventus collecti exercitus. Hic velociter ad pugnam praeparatus, mortem quam hosti minatur, proh dolor! patitur. Namque a Fresonibus ex insidiis undique erumpentibus, et a praedicti iuvenis satellitibus ex improviso is circumventus, dictu terribile, gladio et aqua, sine resistentium damno, vitam hanc finit; episcopus autem in navicula quadam vix fugit, ac dux ab hoste salvatus est, et ut veraces affirmant, plus quam tres legiones interfectorum sunt. Omnis haec regio defensore forti carens piratas advenientes timet 78), cottidie moerens. Godefridus comes occiditur, Iohannes autem optimus miles iacet, quem semper patria deflet. Huius 79) consocii nobiles et incliti hactenusque pugnantes dextra victrici, nunc pausant sorte infelici. Luit corpus eorum, quod promeruit macula nostrorum; sed ut spero, gaudebit eorum anima, tam gravi exacerbatione purgata. Sed ne stupeas, lector, talem casum, perpendas etiam ortum. Thiedricus ille infaustus praedicti antistitis satelles fuit; hic in quadam sylva *Miruuidu* 80) vocata, magnum habuit praedium, quod sibi ex eiusdem

Aug. minime in tertiam feriam hebdomadae eius incidere poterat, sed in quartam, dies ergo IIII. Kal. Aug. in Cod. Dresd. exhibitus cum tertia feria eius hebdomadae accuratissime convenit. *Urs.* — — Scribe vero IV. feria. Annal. Saxo falsum illum diem *Kal. Aug. III. feria* habet. Diem 29. Iulii ibidem praefert *Beka Chron. episc. Traiect. in Adr. Kluit hist. critica Com. Holl. et Zeel.* T. II. p. 66. sine dubio Feria III. ductus in errorem. In Necrologio ad 30. Iulii recte: *Godefrith comes.* Equidem, quanquam *necrologium Rhemense ap. du Chesne probat. Luxenburg.* p. 5. 14. *Cal. Novemb.* habeat, Gotfried Comitem Verduni et montium Ardennorum fuisse puto, qui *Mathildem*, ducis *Hermanni Billingii* filiam in matrimonio habuit. Nullus alius huius nominis Comes coenobio nostro propior fuit, nec raro in Belgicis necrologiis, vel Chronistis animadverti, diem solemnis sepulturae cum die mortis esse commutatum. Filius eius fuit memoratus hoc loco nostro *Gottfried*, dux inferioris Lotharingiae, sequenti demum anno 1019. a Frisonibus e captivitate dimissus. *Sigib. Gemblacensis* h. a. *Wed.*

77) *saepius.* Sic Cod. Dr. non, uti editiones: *se prius.* *Wa.*

78) *piratas advenientes timet.* Cod. Brux. *piratis rapina est.* *Urs.*

79) *Huius.* Ita Dresd. non *horum*, quod editores dederunt. *Urs.*

80) *Miruuidu.* Differit de Thiedrico III. Comite Hollandiae, qui, ut testes habemus Annales Egmontanos, anno 1039. obiit. Praedium eius magnum, Miruuidu, quod ab Ann. Saxone p. 450. corrupte *Mirumde* vocatur, postea temporis nominatum est *Diedrichrechtum*, *Dortrechtum*, *Dordracum.* Nomen et situm sylvae *Miruuidu* praeclare illustravit Baldericus Noviomensis, scriptor seculi XI. in Chron. Lib. II. c. 19. ad hunc modum: „Erat locus quidam sylvis ac pa„ludibus inhabitabilis, qui ab incolis *Mereweda* nomen accepit, ubi videlicet *Mosa* et *Wal* „fluvius de Rheno affluens pariter corrivantur. Nullusque ibi praeter venatores et piscatores „habitare antea consueverat, eratque episcoporum, Trevirensis videlicet et Coloniensis, sed et „aliquot abbatum in piscatione et venatione communis possessio. Huc nimirum *Theodoricus* „*Arnulphi Gandensis* filius, qui participium monarchiae Frisonum tenebat, (quia Frisones pro „morte patris, quem interfecerat, suspectos habebat) secesserat, factoque quodam *municipio*, „alienus invasor, ipsam terram praesumserat possidere, sed et negotiatores inibi navigantes „gravissimo censu constringere etc." — Boxbornius in Theatro Hollandiae p. 96. diploma ab Henrico IV. Wilhelmo, episcopo Traiectensi anno 1064. irrogatum produxit, ex quo sequentia illustrationi inservire possunt. *In Merwede iuxta Dordrecht, inde in Duble, inde in Duvelhaer, inde in Wael, inde iterum in Merwede usque in Dordrecht cum capella noviter constructa de Dordrecht* — Ex his manifeste apparet, Dordracum in districtu sylvae Merevedanae situm fuisse, et sic ipsius sylvae situs nullo negotio inveniri potest. Plura dabit Altingius T. II. p 126. cf. ibid. Tab. X. vet. Frisiae. *Urs.*

dem parte iniuste ablatum fore 81), cuncti conprovinciales Caesari in Niumagun queruntur. Unde cum consilio optimorum Imperator episcopo Traiectensi haec loca praecepit incendi, et conclamantibus 82) reddi; cumque seniorem suum iuvenis nefandus a
426 mandatis talibus compescere nequisset, licentiam abeundi petiit, et se id prohibiturum esse promisit. Nec mora, factum est, quod dixi, plus causa nostri facinoris, quam pro merito victoris. Hanc ineffabilem et nimis invincibilem aerumnam, avium undique secus huc congregatarum, et semetipsas invicem ungulis interficientium multitudo, longe praesignavit, eundemque locum, quo isti postea oppetiere, praeoccupavit. Quod David sanctus monti Gelboe imprecatus est, huic insulae ego nullius meriti semper exopto. *Baldericus* Leodiensis episcopus obiit placide 83) eodem die. In diebus illis in episcopatu meo septem mancipia fungos manducavere non rectos, et acri ardore succensi celeriter mortui sunt. Et in mense Augusto stella quaedam iuxta plaustrum 84) noviter apparens radiis eminus emissis cunctos cernentes terruit. Nunquam enim nostri memoria talis exoritur, et ideo unusquisque hoc admiratur, prodigium hoc esse timet vulgus, sed cum misericordia id finiri fidelis sperat popellus. De his similibus clamat Ieremias veridicus: Qui scit universa, novit illa, et adinvenit ea suimet prudentia. Stella haec, quae effulsit, plus quam XIIII. dies visa est. In provincia *Northuringun* dicta tres lupi semper congressi, nec antea ex habitatoribus his visi, hominibus multis atque pecoribus ineffabiliter nocuerunt. Hoc quoque indigena omnis vehementer expavescens, maioribus curat impleri detrimentis. Beatus namque loquitur Gregorius, multa debent mala praecurrere, ut illa valeant sine omni fine ventura nuntiare. In supradictis omnibus desuper nobis ira coelestis revelatur, sed circumspectione vigili haec ab humana fragilitate non attenditur. Iste annus nova nuncupatione terrae motio 85) vel magna contritio ex rei veritate appellari potest. Ineffabilis enim tribulatio mundo instabili exorta, habitatores eius undique turbavit, cuius partem praedixi, et tunc

81) *ablatum fore.* Sic Cod. Dresd. Recentior manus superscripsit *esse*, quod receperunt editores. *Urs.*

82) *conclamantibus.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *conquerentibus.* *Urs.*

83) *placide.* Intelligi potest, aliam tamen vocem posuisse Ditmarus videtur. In Cod. Dresd. est *prtiele*, sub quo morbi fortasse alicuius nomen latet. *Wa.*

84) *iuxta plaustrum.* Cod. Brux. ita effert: *iuxta signum maioris ursae, quod vulgo plaustrum dicitur.* Ann. Saxo: *Cometa visa est, quae luctum vastationis Galliae partibus — pestilentiam insuper et mortalitatem mundo nuntiavit.* — Teste Sigeb. Gemblac. ad ann. 1017. Cometes erat ultra solitum mirabilis, qui in modum trabis maximae per 4. menses apparuit. *Urs.*

85) *terrae motio.* Editiones Reinecc. et Mader. habent *termotio*, et, quod mirum, ipse Leibnitius. Non minus ridicule iidem paullo post pro *instabili* dederunt *iusta bile.* *Urs.*

tunc quae praeterieram alte gemitu tracto explicavi. Balderici praeſulis, et Cameracenſis epiſcopi milites pene omnes praedicta oppetierunt in inſula, et in proximis tribus provinciis non ſupererat una domus, ubi ſaltem non deeſſet habitator unus. Poſt tempora Caroli tunc una die vel anno aliquid in his regionibus tale non accidit, ſicut vetuſtas aſſerit, quomodo unquam ceciderunt tales viri absque damno hoſtili? Sed nullus id miratur, qui hoc rite meditatur, quia is nil poteſt pugnare, quem culpa ſui gravis vindicta Dei nititur deprimere. Hic inexuperabilis caſus poſtea cito obliviscatur; quia Godefridi ducis auxilio *Athelboldus* antiſtes cum Thiedrico hoſte reconciliatur, et hoc venit non ex voluntate ſua, ſed ex neceſſitate ſumma. Non erat enim iſtius regionis ullus praepotens defenſor, ſi amplius inſurgeret inimicus acrior. Si damnum hoc ex conſenſu divino factum eſt, quis poteſt ulcisci? ſin autem, quis vindicatore inſanabilior illo? 86) Nunc ut ſanctus *Columbanus* in morte magni Imperatoris Caroli fecit, ita nos ſtringamus lacrimas, precesque fundamus proficuas. Nec tacendum eſt, quod in *Ruſcia* contigit lugubre damnum. *Bolizlauus* namque eam grandi exercitu petiit, multumque ei noſtro ſamine nocuit. Menſe enim Iulio et XI. Kal. Auguſti praedictus dux ad quendam fluvium 87) veniens, ibidem exercitum ſuimet caſtra metari, pontesque neceſſarios parare iubet. Iuxta quem *Rex Ruſcorum* 88) cum ſuis ſedens futurum duelli invicem condicti eventum ſollicitus expectabat. Interim Poleniorum provocatione hoſtis praeſens ad bellum excitatur 89) et ab amne, quem tuebatur, ex inopinata proſperitate fugatur. Ex hoc rumore Bolizlauus extollitur, et conſocios parari et accelerare rogans, fluvium, etſi laborioſe, velociter transſcendit. Inimica autem acies contra turmatim ordinata, patriam defendere ſuam fruſtra nititur. Namque in primo conflictu cedit, ac nunquam poſtea fortiter reſiſtit. Ibi tunc caeſa eſt innumera multitudo fugientium, et parva victorum. Hericus miles inclitus ex noſtris oppetiit, quem Imperator noſter in vinculis diu retinuit. Ex illa die Bolizlauus optata prosperitate inimicos palantes inſequitur, et ab incolis omnibus ſuscipitur, multisque muneribus honoratur. Interea quaedam civitas fratri ſuo tunc obediens a Iarizlavo vi capitur, et habitator eiusdem abducitur. Urbs autem *Kitaua* 90) nimis valida ab hoſtibus *Pedeneis* 91) hortatu Bolizlavi crebra impugnatione

86) *inſanabilior illo.* Deeſt aliquid in utroque Cod. et Brux. et Dresdenſi, hinc lectio priorum editionum non poterat corrupta et vitioſa non eſſe. Librario Cod. Dr. haeſitabundo ſpatiolum vacuum relinquere placuit hoc modo: *quis vindica — inſanabili ' illo?* Quoad potui, textum in integrum reſtitui. *Urs.*

87) *fluvium.* Bogus is amnis dicitur Herburto, quem vide Hiſt. Polon. Lib. II. c. 5. et 6. *Urs.*

88) *Rex Ruscorum. Iarizlaus.* Ann. Saxo.

89) *excitatur.* Sic Cod. Dresd. melius quam editt. *exhortatur.* *Wa.*

90) *Kitaua.* Editiones habent *Kiovia.* Supra Lib. VII. *Cuieuoam* magnam urbem dixerat. *Urs.*

91) *Pedeneis.* Contradicente Codice, cui concordat Ann. Saxo p. 451. priores dederunt: *Poleniis.* Sed *Pedenei, Petinii* iidem ſunt, quos ſupra Lib. VI. *Pezineigos* appellaverat. Hi devictis et expulſis Mazaris confinitimis ſuis eorum ſedes occuparunt, lateque ſe ad oſtia fluminis Borysthenis in Pontum Euxinum extenderant. *Urs.*

ne concutitur, et incendio gravi minoratur. Defenſa eſt autem a ſuis habitatoribus, ſed celeriter patuit extraneis viribus; namque a rege ſuo in fugam verſo relicta XVIIII. Kal. Septemb. Bolizlauum, et quem diu amiſerat, *Zentepulcum* ſeniorem ſuum, cuius gratia et noſtrorum timore 92) omnis haec regio converſa eſt, ſuscepit. Archiepiscopus civitatis illius cum reliquiis ſanctorum et caeteris ornatibus diverſis hos advenientes honoravit in ſanctae monaſterio Sophiae, quod in priori anno miſerabiliter caſu accidente combuſtum eſt. Ibi ſuit noverca, regis praedicti uxor, et VIIII. ſorores eiusdem, quarum unam prius ab eo deſideratam antiquus fornicator Bolizlauus, oblita contectali ſua, iniuſte duxerat. Ineffabilis ibi ei pecunia oſtenditur, cuius magna pars hospitibus ſuis ac fautoribus distribuitur, quaedam vero ad patriam mittitur. Fuerant in auxilio praedicti ducis ex parte noſtra trecenti, et ex Ungariis quingenti, ex Petineis autem mille viri. Omnes hi tunc domum remittebantur, cum indigenas adven-
427 tare, fideles ſibi apparere ſenior praefatus laetabatur. In magna hac civitate 93), quae iſtius regni caput eſt, plus quam quadringentae habentur eccleſiae, et mercatus VIII; populi autem ignota manus, quae ſicut omnis haec provincia fugitivorum robore ſervorum huc undique confluentium, et maxime ex velocibus *Danis* 94), multumque nocentibus Pecinegis hactenus reſiſtebat, et alios vincebat. Hac elatus prosperitate Bolizlauus archiepiscopum praedictae (eccleſiae) ad Iarizlauum miſit, qui ab eo filiam ſuimet reduci peteret, et uxorem ſuam cum noverca et conſororibus reddi promitteret. Poſthaec dilectum abbatem ſuum *Tuni* 96) ad noſtrum imperatorem cum magnis muneribus miſit, ut ſuam amplius gratiam et auxilium acquireret, et ſe cuncta ſibi placentia facturum indicaret. Ad Graeciam quoque ſibi proximam nuncios miſit, qui eiusdem Imperatori bona, ſi vellet fidelis amicus haberi, promitterent; ſin autem, hoſtem firmiſſimum ac invincibilem fieri intimarent. Inter haec omnia omnipotens Deus aſſiſtat medius, et quid ſibi ſit placitum et nobis proficuum clementer oſtendat. In diebus illis *Udo* comes, nepos meus, *Hirimannum*, coaequalem ſibi tam in nobilitate, quam in poteſtate, cepit, et invitum in ſuam munitionem duxit. Ob hoc vereor aliquam ſilicem periculoſam oriri, quae vix aut nullatenus poſſit eradicari.

De Imperatore noſtro nunc ſermo mihi oriatur, qui de inviſa expeditione 97) reverſus, nil de promiſſis percepit, ſed parum ſibi renitentibus nocuit. Huius miles egre-

92) *timore.* Sic Dresd. et Ann. Saxo, non, quod editores, *amore.* *Urs.*

93) *magna hac civitate,* ſcil. Kiovia; vide *Fischer Gesch. des deutschen Handels Th. I. p. 226.* *Urs.*

94) *Danis,* non *Danais,* quod editores propagarunt. *Urs.*

95) *episcopum praedictae.* Sic, non *praedictum,* et ſubintelligendum *eccleſiae.* *Urs.*

96) *Tuni.* Deeſt hoc nomen in prioribus editionibus, invenit tamen Leibnitius in Cod. Brux. his additis: *in quo regnabat tota hypocriſis.* Conſentit Ann. Saxo. *Urs.*

97) *expeditione.* Ann. Saxo addit: *ex Burgundia.* *Urs.*

egregius atque fidelis, dux *Thiedricus*, cum ab eo feparatus domum pergere voluiffet, a quodam feniore, Stephano nomine, Caefaris atque fuimet, ut patuit, inimico, locis impugnatur abditis, et cum iam victor exifteret, milite in praedam cadente, iterum initur 98), et proh dolor! fuperatus cum paucis effugit. Haec fuit ei in talibus fecunda tentatio, et faciat Deus, ut non eveniat illi tertia periclitatio. Imperator nofter cum de his omnibus efficeretur certus, unum in Suevia regione colloquium de republica habuit, et mox per Renum follicitus defcendit. Namque cooperatores eius et regni fuimet columnae maxima parte, proh dolor! cecidere, fibique grave pondus imminebat occultum 99), fidei fimulatores occultis refiftere infidiis per extraneos nituntur, ut non liceat ei libertate congruenti imperare, eorumque iniuftam temeritatem 100) in aliquo minorare.

Finis Chronici Dithmari. 101)

VITA

98) *initur.* Cod. Brux. *appetitur.*

99) *occultum.* Idem: *pondus in occulto imminebat.*

100) *temeritatem.* Cod. Brux. et Ann. Saxo adiiciunt: *et libertatis infolentiam.*

101) In fine: *S. Petro Apoftolo Wernherus Eps.* Codicem dedicavit.

VITA DITHMARI

ex

Chronico Episcoporum Merfeburgenfium.

[Chronicon hoc Episcoporum Merfeburgenfium, quod pergamena charta fcriptum fervatur in S. R. Capituli noftri tabulario, quinque habuit auctores, inde a Bofone, primo episcopo ab anno 969. usque ad Tilonem de Trotta, trigefimum octavum ordine antiftitem, mortuum 1514. Horum quinque auctorum labores in unum volumen collecti, et una eademque manu confcripti fub Tilonis fucceffore, Adolpho, principe Anhaltino; quo factum, ut priorum fchedae biographorum vel tum temporis, vel poftea, inutiles fcilicet neglectae blattas tineasque pascerent. Nollem factum! Scriptorem enim, qui in unum tum omnia volumen coniecit, non recte ubique vidiffe fuspicor. Quam fuspicionem firmat eiusdem Chronici in tabulario Electorali Dresdae reconditi auctoritas, quod tamen nonnifi quatuor priores auctores continet, et in episcopo Nicolao Lubicenfi † 1431. definit. Varias iftius Codicis Dresd. lectiones enotavit Menkenius in Scriptt. rer. German. inprimis Saxonicar. L. III. Lipfiae 1730. edito p. 159—164. — Integrum Codicem noftrum edere iam antea fibi vifus erat Io. Pet. a Ludewig in Reliquiis Manufcriptor. Tomo IV. Hal. 1722. p. 329—460. fed, ut dicam, quod res eft, vel incuria defcriptoris, vel typothetarum ftupore mire depravatum.

Ex hoc igitur Chronico vitam Dithmari denuo accuratius defcriptam dare haud abs re fore duxi, priorum in eo editorum fecutus exemplum. Primo enim editori, Reinero Reineccio, hanc episcopi vitam transmiferat Lampertus Diftelmeier, cui, dum iuvenis aliquamdiu apud nos viveret, Codicem ufurpare contigerat. E Reineccio, vitiofius tamen, depromfit Maderus, cuius veftigiis inftitit Leibnitius. Ego vero ita hac in re verfatus fum, ut Codicem noftrum fundum facerem, eique varias, quas Codex Dresdenfis obtuliffet, vel ab Anonymo aliquo, paucas illas quidem, fed admodum probabiles ex alio apographo, exemplaris, quo ego utor, orae adfcriptas fubiicerem contexto.]

I. Poft deceffum antiftitis noftri *Wigberti* fortuna felicior multo 1), quam fuit anterior, pleno ore, vultu laetiore 2) noftrae arrifit ecclefiae, et DITHMARVS Dei gratia pia et 3) dispenfatione noftrae ecclefiae pater et rector efficitur. Sed antequam de huius patris episcopali converfatione quid dixerimus, de huius libet 4) carnali ingenuitate perpauca pertexere. 5)

II. Erat

1) voculam *multo* addit Anon. 2) Sic et Cod. Dresd. et Anon. — Ludew. male: *laeto ore.* 3) Leibn. *piaque*, fuavius ad aures. 4) Leibn. *eiuslibet.* 5) Leibn. *perpauca oportet praetexi.* Nil opus: recte Cod. habet, fi, quod ego feci, vocem *huiuslibet* dividas, tum enim Infinit. pertexere pendet a voce *libet.*

II. Erat enim vero 6) hic verus Saxoniae indigena, non ſtirpe humili, ſed perſpicua, qui natus fuit de comite *Siffrido* et pia matre *Kunegunda* 7) ab utrorumque pietatis linea haud exorbitans. Erat utique uterque parens pollens pia gloria in ſeculo, dives in praedio, et tam divinarum, quam humanarum rerum par circa honeſtatis ſtudium excitatio. 8) Tam potentibus, piis honeſtisque parentibus *Dithmarus* felix in opere editus, aetate competente clericali vitae aſſignatur, et tener adhuc in annis ſancto Mauritio in Magdeburg ſervus ac ſpiritualis frater dicatur, ac ubi per incrementa temporum ramum attigit Pythagoricum, laevi rami devitans declivia dexter contendit ardua. In quantum ſivit 9) carnis laſcivia mundi calcavit lubrica et clericatus ſui officium, claruit per pietatis ſtudium.

III. Praepoſitis ſuis fuit obediens, fratribus in caritate ſerviens, plus 10) humilibus humilis, compar ſingulis ſimilibus. Miſeris erat indeficiens refugium, oppreſſis conſtans auxilium, ſuperbis iuſte reſiſtens, bonis coeptis indeſinenter inſiſtens. Talibus gemmis virtutum ornatus, quovis honore erat aptatus, placens tam Deo quam hominibus. Erat enim quibusque aequandus ſublimibus. 11)

IV. Imperator autem comperta 12) huius eccleſiae viduitate, pie indoluit, et qualiter hanc aut tali aut meliori paſtore muniret, cum fido collaterali *Tammone*, archiepiſcopo 13) ſuo revolvit, cui ille ſagax in conſiliis inquit: *eſt quidam in noſtro coenobio Canonicus, Sifridi comitis filius, in quo elucet clericalis ſtudioſitas, quem non arguit ulla enormitas.* Ac rex interloquens inquit: *Novi, quem dicitis, ſed ſi genus attenditis, hic tam parva deſpicit, quia forſitan maiora* 14) *reſpicit.* Cumque cognitor futuri 15) paſtoris noſtri ornamenta morum laudando multiplicaret, rex ſubridendo reſpondiſſe dicitur: *licet apud vos ſit laudabilis, apud nos tamen aliquantulum eſt notabilis: Vidi enim ſemel eius clauſtri egreſſionem ante primae pulſationem.* Tandem poſt multiplices *Iecelinus* 16) ſermocinationes in beneplacito utriusque legatus mittitur, qui eum iuſſu regis ac archiepiſcopi in proxima 17) paſcha ad *Auguſtam* venire indiceret. Nec mora, legatus mandatum peragit, et proxima nocte, antequam venturus erat, vidit vir Dei per ſomnium quendam ſibi aſſiſtentem, epiſcopalem baculum in manu tenentem, eique dicentem: *Vis curam* 18) *Merſeburgenſis eccleſiae ſuſcipere?* et ille, *ſi Deus*, inquit, *vult et dominus Imperator, et meus ſpiritualis pater, ego quis ſum, ut contradicam ſermonibus ſancti?* 19) At ille dans baculum proſequitur: *cave*, inquit, *commovere cerebrum ſancto Laurentio, quia omnes hoc agentes periculoſa freneſi* 20) *percutiuntur.* Et ipſe, *me tueatur*, dixit 21), *cuſtos hominum Deus, ne in hoc aut in aliquo offendam maieſtatem divinam ſanctorumque interceſſionem avertam.*

6) Leibn. enim *vere.* 7) Id. Leibn. *Kunegundi.* 8) Cod. Dr. et Leibn. *exercitatio.* 9) Leibn. *ſivit*, recte, ni fallor. Cod. noſter *ſis.* Praeterea vero poſt *laſcivia* et *lubrica* ponas commata, idem vero deleas poſt *officium*, et habebis ſenſum idoneum. 10) Anon. *pluribus.* 11) Lud. *ſublibimus*, quem errorem ipſe retractavit in Corrigendis. Vtinam plura ſuſtuliſſet eiusmodi. Anon. pro *aequandus* habet *comparandus.* 12) Leibn. *cognita.* 13) hanc vocem parentheſeos nota incluſit Anon. 14) Idem: *ad maiora.* 15) Lud. *fututuri* quid? epiſcopi caſtiſſimi? 16) Cod. Dresd. et Anon. ignorant, et quid ſibi velit, equidem non exputo. Primitus fortaſſe ſcriptum fuit *ioculares.* 17) Anon. *proximo.* 18) Anon. *cauſam.* 19) Leibn. *ſanctis.*

V. Quare vir beatus coeleſti commotione 22) praemonitus, et ad meliora ex tunc intentus 23) ex hac allocutione obſtupefactus lecto proſiliit, et facto mane praedictus legatus introiit, datisque duabus epiſtolis 24) ad *Auguſtam* eum venire praecepit. Accepta legatione, certificatus ex praedicta viſione, cur vocaretur, praenovit, et memor Apoſtoli dicentis: *qui epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat,* non renuit, ſed praedictum iter ocius movit. Tertia autem feria ſancti 25) paſchae ad loca venit praefata, et ab archiepiſcopo pie ſuſcipitur. Cauſa vocationis intimatur, et ſuaviſſimis adexhortationibus 26) patris ad promiſſa percipienda animatur.

VI. Poſtera die, id eſt in quarta feria iſtius ſolennitatis Dithmarus in capellam regis venire mandatur. Cum vero craſtina illuxiſſet dies felix nobis in eventu, pater noſter iam in proximo locum condictum intravit, et viſo eo rex ad ſe vocavit. Inchoatur interim miſſa: *Venite benedicti patris mei,* et cum rex ei baculum paſtoralem, ſimulque arrham eccleſiaſticam commiſiſſet, verus ſibi commiſſarum ovium 27) paſtor facietenus proſternitur: et ecce compulſatio maioris miſſae ſolenniter perſonatur. Hoc etſi caſu contigit, per ſpiritum tamen ſanctum 28) fuiſſe poſt rei eventum innotuit. His ſic proſpere peractis octavo die inſtantis feſtivitatis, id eſt octavo Calendas Maii in *Nuemburg Bavariae* praeſente imperatore ab archiepiſcopo Tammone in epiſcopale nomen et officium ungitur, et poſt admiſſam 29) curam 30) honorifice transmittitur.

VII. Sed cum his partibus appropinquaſſet, ab univerſis huius eccleſiae magnifice occurritur, et in hac civitate ab *Heinrico* 31) antiſtite et ceterisque viris eccleſiaſticis devote ſuſcipitur, cathedra 32) epiſcopali digne imponitur. De tali paſtore clerus gloriabatur, populus laetabatur, et univerſitas fidelium congratulabatur. Hoc ſibi commiſſo regimine Apoſtoli ſollicitus admonitionis 33), dicentis: *oportet epiſcopum irreprehenſibilem eſſe,* ad hoc laboravit, bonis actibus invigilavit, commodum ſuorum augere curavit.

VIII.

20) Leibn. *phreneſi*, rectius. 21) Leibn. *Tueatur me*, inquit. 22) Leibn. *commonitione.* 23) nec aliter Dresd. et Anon. Lud. habet *intuens.* 24) Anon. *dansque duas epiſtolas.* 25) ſic et Anon. et mutato ordine verborum *ſancti paſchae venit ad loca.* Lud. *ſanctae.* 26) Anon. *adhortationibus.* 27) Sic reſcripſi praeeuntibus Leibnitio et Lud. ut vox *commiſſarum* habeat, quo referatur. Cod. noſter *omnium.* 28) Cod. Dresd. et Anon. *proſperum tamen caſum.* 29) magis placet lectio Cod. Dresd. et Anon. *ad commiſſam.* 30) Anon. *cauſam* uti ſupra not. 18. 31) Sic omnes. Accuratius tamen *Erico*, Epiſc. Havelbergenſi. 32) Lud. *cathedrae.* 33) Anon. *ammonitione.*

VIII. Sed quia primus gradus virtutis eſt humilitas, humilitatem ſui ſacerdotii, quam relatu veridicorum audivimus, notam faciemus. Habebat enim hebdomadariam ſuae canoniae 34) in Magdeburg vicem ſic annotatam, ut, quando revolveretur, vicem ſuam ipſe ſic humiliter perageret, ac ſi epiſcopatus dignitate ſublimatus non eſſet. Audivimus piam eius in Dei ſervitio propter officii ſui decorem 35) humilitatem, audiamus et ſecularem eius auſteritatem propter eccleſiae ſuae exaltationem.

IX. Marchio Orientalis *Egkehardus* 36) et frater eius *Hermannus* foreſtum eccleſiae bis datum poteſtativa praeſumtione ſibi vendicare propter quoddam novale olim 37) *Rochlitz* dictum citra ripam Milde ſitum ad ſe pertinere contendebant. Quibus potens tam potenter reſiſtit, ut ſuam permagnam potentiam impotentiam 38) eſſe reſpectu huius praecellentis potentiae profiterentur. Et cum iſti, ut potentes ſeculo contumaci 39), faſtu ab incoepto non deſiſterent, ſed creberrime retia venatoria per loca memorata tenderent, in curtem ſuam *Kurin* 40) placitum cunctis ſuis militibus indixit, eoque venire praecepit. Quo cum veniſſent, illatas ſibi iniurias conqueritur, et ad ulciscendas quosdam pollicitationibus hortatur, quibusdam bonorum ablatione minatur. Inde vero egrediens omnia tenſilia 41) retium, quaecunque inventa, concidi 42) praecepit, domumque veniens legatum ad imperatorem, qui ei praeſumtuoſam factionem inſinuet, dirigit, pacemque ſuae eccleſiae humiliter expoſtulet. Sed ut multa paucis concludam, tandem Hermannus ſenior, quia magis pius, cum in Magdeburg imperator quam pluresque 43) principes regni conveniſſent, patre noſtro privilegium eccleſiae in publico 44) recitante, ſe peccaſſe profitetur, fratremque id ipſum facere cohortatur. Sic facta eſt nobis 45) reſtitutio iniuſtae ablationis per huius laudandam celſitudinem dominationis. O quam laudanda in antiſtite humilitas, o digne imitanda potentiae ſublimitas! Humilibus humillimus, potentibus potentiſſimus, et ut filum laudi 46) eius aſſignemus, hic moralis 47) ut de beato Sylveſtro legitur, inter pauperes et divites ſic medius, ut pauperes ceu patrem illum haberent, et divites longe ſuper ſe illum ditiorem viderent. 48)

X. De reſtituendis ſuae eccleſiae ita curioſus erat, ut, ubicunque meliores regni conveniſſent, intereſſet, cunctisque miſerandam eccleſiae ſuae vaſtationem innoteſceret 49), ſed ad recollectionem et auxilium ab omnibus peteret. Intererat namque *Bambergenſis*

34) pro ſuae canoniae Anon. *ſive canonicam.* 35) *decoram* Leibn. nil opus. 36) Anon. *Ekkehardus.* 37) hanc voculam non habet Anon. Idem vero pro Rochlitz — *Rochelitz*, pro Milde *Mulde.* 38) haec vox a Diſtelmeiero et Leibnitio neglecta abeſſe tamen poteſt *(daſs ihre Macht gegen die ſeinige nur Ohnmacht wäre)* 39) Anon. *continuate.* 40) Dr. et Anon. *Chorin.* 41) Sic Cod. Merſeb. et Dreſd. Anon. vero et Leibnit. *utenſilia.* Lud. *denſilia*, quod nihili eſt. 42) Lud. *conſcindi.* Cod. *concindi.* 43) Anon. pro quam plures — *complures*, quod praeplacet, vocem *regni* vero omiſit. 44) haec ignorat Anon. 45 Anon. *nobilis.* 46) Leibn. *finem laudibus.* 47) Leibn. *meritalis.* 48) verba ab: *inter pauperes* usque ad *viderent*, Leibn. omiſit. Anon. moroſior adeo a verbis: *O quam laudanda — viderent* conſulto ſine dubio ut inſulſa repudiavit. 49) Leibn. *intimaret*, ſine cauſa. v. Ind. Latinit. v. *innoteſcere.*

bergenſis eccleſiae dedicationi, in qua erat *Iohannes*, patriarcha *Aquilegiae* 50) et plus quam triginta alii epiſcopi. Poſtera die facta eſt illic ſynodus, et noſter paſtor in medio ſtans antiquam 51) querimoniam diſerte reiteravit, et ſynodali cenſura pleniſſime reſtitutio noſtrae eccleſiae ab iniuſte tenentibus promiſſa eſt, ſed non adimpleta. 52) Huic promiſſioni tam diu tenaciter inhaeſit, donec *Gero* archiepiſcopus partem parochiae noſtrae eccleſiae ſuper quatuor, ſcilicet *Sckuditz, Cothuri, Bichin, Wurtzen* 53) urbes et duas villas remiſit, reliqua vero in poſterum ſe relicturum promiſit, ſed non adimplevit.

XI. Poſt vero aliquod temporis intervallum, cum imperator in 54) Magdeburg moraretur, et cum illis plurima regni utilia agerentur, iterum noſter antiſtes *Hildewardum* 55) *Miſenenſem* epiſcopum, quia partem parochiae noſtrae teneret, accuſavit. Sed imperator utrisque ſatisfaciens hoc inſtituit, ut parochiam citra Mildam Merſeburgenſis obtineret, quae vero cis eſſet, Miſenenſis haberet. Attamen noſter renuit, quantum potuit, quia non commodo cambio 56) hoc fieri poterat. 57) Quantum vero praediorum et regalium donorum ſuae addiderit eccleſiae, haud facile explicabitur, tamen pro poſſe temptabitur. 58)

XII. Has villas noſtrae eccleſiae ab Imperatore *Heinrico ſecundo* requiſivit: *Truazis* 59), quae vocatur nova *Roilitzi, Buſszin* 60), *Boiondorff, Wirbme, Schladewice* 61), *Contzi, Tornuwa, Piſti, Bothfeld, Ztinane, Paſſini* 61), *Bryſsnitzi, Trawarde, Goſtuo.* 63) In *Guſſua* tres manſos et dimidium, in *Moſchaw* tres, in *Schonberg* regalem manſum, et in *Skitheber* 64) ſimiliter. Quandam etiam villam *Celizeni* dictam et vinarium unum ſub ipſo Merſeburgenſi ſuburbio ſitum rogatu huius antiſtitis imperator ad eccleſiam ſancti Petri in *Aldenburg* donavit 65), haec praedicta in uno chirographo apud nos tenentur inſcripta. In ſequenti vero anno quoddam praedium *Azineſtedi* 66) dictum per manum imperatoris ſcripta 67) idem eidem dedit. Huius in temporibus quidam *Ludolffus* praedium ſuum, quod in *Brodizi* habuit, eccleſiae noſtrae pro remedio animae ſuae tradidit. Poſtmodum vero dulciſſimo ipſius hortatu *Henri-*

50) Leibn. *Aquileienſis.* 51) hoc, ſuadente Anon. recepi in textum, quum, quod obſederat codicem, *antequam*, apodoſin non haberet. 52) Leibn. hic inſerit: *Ille tamen huic* cet. 53) nomina haec urbium deſunt ap Anon. 54) voculam hanc addit Leibn. 55) Anon. *Heilwardum.* 56) Anon. *concambio.* 57) Leibn. *ſibi acciderat.* 58) Leibn. periodum claudit verbo *explicabitur*, et, quae ſequuntur usque ad *in Altenburg donavit*, omiſit, Reineccium ſecutus, cuius tamen notam marginalem addere debebat: *inſerta hoc loco praediorum et vicorum nomina conſulto praetermiſimus.* Longe amplius hiat codex Anonymi, in quo inde a verbis: *quantum vero praediorum* usque ad finem §. XII. deſunt omnia. 59) Cod. Dr. *Trutzis.* 60) Cod. Dr. *Wilzi, Ruſſin.* 61) Idem: *Wirkine, Ladebizi.* 62) *Toruwa, Riſti, Bochveld, Cmanc, Raſini.* 63) Dr. *Gusna.* 64) Dr. *Schitiburi.* 65) Hic Leibn. praeeunte Reineccio codicem Dreſd. ſequi iterum incipit, pauculis, ut aptius nectatur oratio, vel additis, vel mutatis, ſic: *Continentur* tamen omnia, quae ab Imperatore Henrico II. acquiſivit, in uno chirographo apud nos *perſcripta.* 66) Cod. Dr. et Leibn. *Mineſtedi.* 67) Ludew. *ſcriptam.*

Henricus Comes praedium ſuum in *Tunderzlevo* ſitum ſancto Laurentio pro ſpe 68) retributionis aeternae conſenſu fratris ſui *Friderici* coram multis teſtibus bis ſtabiliendo dicavit. Hoc praedium idem Archimandrita in uſum fratrum ſuorum ea videlicet ratione conceſſit, ut praepoſitus ipſorum ſex talenta in uſum fratrum ſingulis annis ad veſtitum et pisces per tres annuales quadrageſimas in anniverſario 69) ſuimet convivium peroptime ſaginatum expenderet. Super haec ipſis charitative donavit argentum et linum atque lanam, quae ad eccleſiam feruntur, et decimationem mellis ac porcorum ſuper burgwardium Zcolme 70) et villas duas *Dubin* et *Budegaſt.* 71) Haec omnia pluraque et alia ſuimet martyrologio propter teſtificationem rerum inſcribi praecepit. Et revera illic invenientur, ſi ſtudioſe inveſtigantur, nos autem multa praetermittimus, ne faſtidium irrogemus legenti. Et haec ut cunctaque ſuae eccleſiae accreſcentia ſtabilia et incommutabilia permanerent, duorum Apoſtolicorum i. e. *Sergi* et *Benedicti* ſcripta confirmationis ſuae eccleſiae expetivit, quae adhuc apud nos in una membranula transcripta a cirpo tenentur. 72)

XIII. Anno vero decimo ordinationis ſuae, nativitatis vero quadrageſimo primo divertit ab omnibus ſeculi huius dorſum eius faciemque mentis in tranquillitatem quietudinis 73) inſtituens, ac animo tribulos 74) ſollicitudinis evellens, fructus permanentes novae plantationis germinavit. Scripſit enim chronicam per quinque regum tempora digeſtam, incipiens ab Henrico humili, qui primus hoc imperii nomine et hujus narrationis ordine 75) ab *Ottone Magno,* ſecundo et tertio viciſſim ſibi ſuccedentibus, ad *Heinricum* pium noſtrae eccleſiae reparatorem ac exaltationis auctorem progreditur. In his ſcriptis quam multorum pie fecit memoriam piorum, ut facile cognoscatur verus pietatis amator, qui tot *piorum* beneficiorum memor eſt relator: perraro enim ab orbita pietatis exſpatiatur, ſi memori corde vita piorum frequenter teneatur. 76)

XIV. Poſtquam ſedem ſibi commiſſam tam factis quam dictis exaltavit, anno dominicae incarnationis Milleſimo XIV. 77) indictione decima tertia, decimo quinto Calendas Iunii ipſius dulciſono hortatu et efficaci rogatu imperator hanc noſtram ſundari praecepit eccleſiam antiſtite praeſente, ac quatuor lapides in modum 78) ſanctae crucis in fundamento primitus 79) iacens 80) ſuperaedificantibus ſpes aeternae retributionis optabilis, detrahentibus ultio divina repenſabitur 81) formidabilis 82), et quia templum noſtrae eccleſiae iuſſu imperatoris aedificatum diximus, quantum noſtram eccle-

68) Leibn. *prosperae,* male. 69) Sic repoſui pro *animadverſione* Cod. Merſeb. quod ſenſu caret. Lud. *anniverſarum.* 70) Cod. Dr. *Czolin.* 71) Leibn. *Zolin, Buldegaſt.* 72) verba *in cirpo* deſunt ap. Leibnit. Eſt autem cirpus (ſcirpus) corbula vimine contexta. 73) Anon. *quietudine.* 74) Anon. *turbulos.* 75) hic inſerit Leibn. *imperavit, et.* 76) totum locum a verbis: *In his ſcriptis* de induſtria, ut puto, omiſit Anon. ut ineptum. 77) Lud. *milleſimo ſexageſimo* ſtulte. Anon. autem propius ad veritatem: *milleſimo decimo ſexto.* 78) Leibn. inepte: in *monte.* 79) Leibn. *primus.* 80) Sic, rectius *iaciens.* 81) Lud. *repraeſentabitur.* 82) verba: *ſuperaedificantibus — formidabilis* abſunt in Anon.

eccleſiam multiplici ornatu decoraverit, velut ſcriptis reperimus, quam breviſſime perſtringamus. 83)

XV. Dedit hic imperator nobis plurima divino officio convenientia, ſcilicet tria plenaria, unum de auro et eburnea tabula ornatum, quod minimum eſt; ſecundum auro, gemmis et eburnea tabula variatum, quod pretioſius eſt; tertium auro, electro et pretioſiſſimis gemmis artificioſe decoratum, quod optimum eſt. Praeter haec tres auratas cruces et duas argenteas, et duas ampullas eiusdem metalli, et tres calices, unum argenteum magni ponderis, ſecundum aureum et gemmatum, tertium arte omnigenisque gemmis elaboratum, quod pretium redemtionis animae ſuae fuiſſe adhuc vulgatur. Tabulam altaris auro et gemmis honorifice diſtinctam, ad quam praeſul *Dithmarus* quinque libras auri de priori altari ſe dediſſe teſtatur. Pyxidem auream et gemmatam, thuribula argentea tria, dorſalica ſerica plurima, campanas, cappas ſericas multas, plurimaque alia, quae aut enarrare perlongum eſt, aut nobis nota non ſunt.

XVI. Inter cetera disperſionis eccleſiae noſtrae collecta a *Noltoldo* 84), Misnenſi episcopo, partem parochiae noſtrae, ſcilicet ſuper duas urbes *Wiſſenburg, Loscana* 85) requiſivit. Ab *Hildewardo* autem Citzenſi episcopo parochiam duarum urbium, id eſt, *Tribeni, Thuchuſi* concambio trium villarum uno nomine *Crozina* 86) dictorum redemit. 87) Haec in ſecundo privilegio renovationis huius eccleſiae, nam duo idem dedit, reperiuntur. Tertium vero confirmationis huic patri noſtro Dithmaro ab eo exoratum donavit.

XVII. Pretium vero redemtionis animae ſuae fratribus noſtris conceſſit has villas, ſcilicet *Burckersdorff* 88), *Telka, Vdene, Vbedere* 89), *Vphuſſen* et *Tutemburg* 90) quoddam etiam praedium *Rochelitze* dictum ab *Hadoldo* concambio ſibi placito acquiſivit, et fratribus noſtris in ſuſtentationem corporalium donavit, ſcriptis manu propria ſigillatis confirmavit, multaque alia dedit, quae nec enarrare ſcimus, nec quivimus. Poſtera vero die poſt datum *Regalice* 91) rex antiſtiti noſtro, de quo ſermo

83) Lacuna hic magna ap. Anon. qui omnino usque ad finem §. XVII. omnia omiſit. 84) immo vero *Volcoldo.* v. Chron. Dithmari p. 57. et *Calles* ſeries episcopor. Misnenſ. p. 39. 85) Sic uterque, et Merſeb. et Dresd. In ipſo Chronico l. l. *Loſtatauua.* Leibn. *Coſtaua,* Lud. *Roſoana.* 86) Leibn. verba: *uno nomine Crozina dictorum* ignorat. Cod. Dr. *Trozina.* 87) Haud iniucunda ſpero erunt lectoribus, quae ad illuſtrandum totum hunc locum rerum Merſeburgenſium peritiſſimus olim margini Ludewigiano adſcripſerat: *Loscana,* i. e. Loeſau, *ein Dorf zu Delitz an der Saale gehörig. — Trebeni ist die wüste Mark Treben, nebst einer Kirche auf dem Trebener Berge, auch zu Delitz an d. Saale gehörig. — Thuchuſi ist Teuchern. — Crozina ist Greussen oder Greuſslau.* 88) Leibn. *Burkersdorff.* 89) Ludew. *Vkedere.* 90) Leibn. *Lutenburg.* 91) Leibn. *Rogelize.* (Röglitz?)

ſermo eſt, in amplificationem dignitatis has eccleſias cum appertinentibus eorum in *Gaszua, Czozini* in *Liptziche*, in *Olzenitze.* 92)

XVIII. His ſupra dictis plurimorum honorum actibus pater noſter *Dithmarus* a ſordibus vitiorum expiatus, [et quia templum noſtrae eccleſiae iuſſu imperatoris aedificatum diximus, plurimorum actibus pater Dithmarus a ſordibus vitiorum expiatus,] diem exitus ſui exſpectabat intrepidus. 93) Anno vero nativitatis ſuae *quadrageſimo ſecundo*, tum 94) eccleſiam ſibi commiſſam gubernaculo iuſtitiae per fluctivagas mundi procellas ad terram viventium *annis decem, menſibus ſeptem, diebus totidem* duxiſſet ergaſtulo babylonicae captivitatis ereptus aeternam Hieruſalem perpetui incolatus intravit, quem dominus ſuus pro lucro duorum talentorum introducendo in gaudium ſuum *Calendas Decembris* 95) remuneravit. Hinc pro capacitate 96) intellectus noſtri hoc brevi carmine proſequamur, et quanto dignius poterimus, eius beneficia recolamus. Vnde verſus:

Tertius eſt factus pietate, ſed ordine quartus
Praeſul Dithmarus pietate per omnia clarus,
Lux praecedentum patrum, ſed forma ſequentum
Extulit hos dictis, hos munit ad omnia ſcriptis.
Quod melioris 97) habet locus, hic merito ſibi debet,
Invigilabat ei 98) non dando locum requiei,
Ergo beavit eum vitam donando per aevum
Cui ſe commiſit ſub prima fronte Decembris.

XIX. Huc usque omnem narrationis noſtrae artationem 99) ſcriptis huius patris noſtri declinavimus et quodammodo dicta memoriter recenſuimus. Nunc vero quia ſcripta nobis deſunt, relatus ſeniorum nobis proſunt. Tu autem, chare lector, de reparatione noſtrae ſedis laetificatus ad recolligenda ſupra dicta plenius reſpirare memento, ut ſequentia facilius capere valeas, audito ſuperintento, in continuis enim rebus interdum reſpirare eſt ingenium recreare. Non enim fallit, qui dicit, quod caret alterna requie, durabile non eſt, ſic reſpirato, ut ad ſequentia tendas. Animo praeparato Dei adiutus auxilio nec ſubſiſte legens, dicendis laetus 100) inhaerens, et cognosce

92) Dresd. et Leibn. *Gusna — Cozini, Olsnice.* 93) totus locus corruptus, quam ob cauſam iam ſuo tempore, quae uncis incluſimus, eiecit Reineccius. Scriptor incurioſus bis eadem intra paucos verſiculos poſuit, et verba: *quia templum — diximus* ex §. XIV. repetita. Anonymus etiam conſentit, qui a voce *plurimorum* reviviscit, paullo poſt moriturus, nam in voce *remuneravit* definit. 94) Sic Merſeb. Lud. *dum*, rectius: *cum.* 95) *Calendas Decembris* v. infra ad finem not. 104. 96) Cod. Dresd. et Leibn. *paucitate.* 97) Leibn. *meliuscule.* 98) Sic et Dresd. non, ut Ludew. *Dei*, adverſante metro. 99) Cod. Dr. *tractationem.* 100) ignorat Lud. hanc vocem, quae tamen abeſſe non poteſt, ut verſus ſibi conſtet.

gnosce patres hos reliquos ea res 101) Diverſos mores, diverſos monſtrant honores, qui vixere pie, nomen et eccleſiae plantabant, palmam caro cum parit accipiendam. Qui minus id fuerant, flos ut agri ruerant. Hi devitandi tibi ſunt, hi imitandi. Prodeſt exemplum, quando fugat vitium. Vita probatorum tibi forma ſit et reproborum. Sic tibi quid valeat colligis ac noceat. Hic lucerna mentis 102) in conſpectu domini iugiter lucente. Ab hoc ſeculo nobis flentibus migrante. Negligentia ut cancer morbus corpori, ſic eccleſiae noſtrae ſubrepere coepit. Nam de ſubſequentibus patribus parum quid ſcriptum reperimus, nos autem confiſi ſolatio dicentis, bonum in voluntate opus habentibus 103) Deo annuente quandoque erit in perfectione, de exequendis patribus ſollicitius ſcrutari curavimus. Deo propitio bono uſi conſilio in ſcrutione (*ſcrutatione?*) non defecimus. Immo per chirographa noſtrae eccleſiae nobis dubia certiſſime cognovimus, praeter id, quod in martyrologio domini noſtri *Dithmari* reperitur.

101) equidem non intelligo, uti plura huius epimetri. Senſum haud incommodum habebis, ſi legas: *reliquosque pares.* 102) Lud. *meritis.* 103) Lud. *voluntate in opus.*

De tempore, quo Dithmarus obierit ad §. XVIII.

104) In die emortuali, *Calendis Decembris* conſentiunt omnes, plura etiam necrologia, in anno non item. Codicem noſtrum ſi ſequamur, eccleſiae gubernaculum rexit Dithmarus *annos decem, menſes ſeptem, totidemque dies.* Quae ſententia nonniſi anno *ordinationis* accurate conſtituto diiudicari poteſt. Auctor Chronici ſupra quidem §. VI. *octavo Kal. Maii* episcopum unctum fuiſſe narrat, annum autem non addit, quem ſi 1009. fuiſſe voluit (eundemque et annum et menſem et diem habet Annal. Saxo p. 412.) optime procedit computatio, *Kalendisque Decembris* 1019. episcopum obiiſſe conficitur. At vero ſibi ipſe non conſtat Codicis noſtri vel auctor, vel deſcriptor: initio enim vitae ſequentis episcopi Brunonis Dithmarus anno dominicae incarnationis *octavo* ordinatus et in Calendis Decembr. defunctus, ſucceſſor autem anno praeſcripti numeri *octavo* (qui numerus aperte cubat in mendo, eiusque loco Annal. Saxo ponit *decimo nono)* ſucceſſiſſe dicitur. — Addit etiam auctor noſter, Dithmarum *annum vitae quadrageſimum ſecundum* attigiſſe. Nescio, an recte. Diſſentientem enim habet ipſum Dithmarum, qui Chronici p. 51. VIII. *Kal. Aug.* anni 976. natum ſeſe affirmat. cf. etiam Leukfeld Antt. Halberſt. p. 60.

Alii ad plures abiiſſe episcopum noſtrum anno 1018. putant, v. c. Chronicon Quedlinburg. ap. Leibnit. T. II p. 291. et aliud Chron. Quedlinb. ap. Menkenium T. III. p. 196. quibus accedunt Reineccius in vita Dithmari p. 5. Heineccius in Antt. Goslar. L. I. p. 30 ſ.

Sunt porro, qui anno 1021. Dithmarum in vivis adhuc fuiſſe exiſtiment, nixi quippe diplomate, quod in S. R. Capituli noſtri tabulario etiamnum ſervatur, quo Imperator Heinricus II. episcopo Dithmaro urbem Lipſiam cum pertinentiis donavit III. Non. Octobris 1021.

 quod

quod diploma legitur ap. Peiferum in Lipfia p. 108. Vogelium in Lipf. Annal. p. 13. Anni adeo 1022. literae donationis de nova curia apud nos exftant; utriusque vero anni diplomata ifta quoad externa faltem criteria nihil habent, quod movere fuspicionem poffit.

Ex his omnibus apparet, annum, quo Dithmarus vere mortuus fit, ad liquidum perduci non poffe. Quemcunque enim ponas, pluribus premi temet fenties difficultatibus, paucioribus illis tamen fortaffe, fi annum 1018. fumas. Scrupulum omnem eximere poffit cippus fepulcralis, fi, qui verfibus eum decorare voluerunt, annum potius mortis adnotare maluiffent. Lapis ifte iam non amplius confpiciendus, anno enim 1760. alius farcophagus Praepofiti I. B. a Zech Dithmarianis exuviis impofitus. Literas iniuria temporis exefas atque detritas Moebius, Gymnafii noftri olim Rector, auctor Chronici inediti Lib. II. c. 12. tum integras adhuc defcripferat. Ad caput nempe cadaveris legebatur: *Reverendus Dn9 S. Ditmarus Eps.* — ad finistram dexteramque verficuli:

Quid fapiant, faciant, doceant, qui recta fequuntur,
Corde, manu, lingua Ditmari gesta loquuntur.
ad pedes: *Gratia Dei fum, quod fum.*

INDEX
HISTORICVS ET GEOGRAPHICVS.

A.

An-

Benno

C.

D.

E.

F.

G.

Guen-

Her-

I.

bus

K.

L.

M.

Mezi-

N.

Nor-

O.

P.

Q.

R.

S.

T.

V.

W.

Z.

INDEX LATINITATIS.

A.

B.

C.

Co-

D.

E.

F.

G.

H.

I.

L.

Lacri-

M.

N.

O.

P.

R.

S.

T.

V.

Z.

Corrigenda.

Pag. 1. lin. 10. post *nostrae* pone comma. — p. 2. l. 22. pro tuIs lege tuVs. — p. 4. l. 17. per mar-
tirium, comma hic deletum pone post *consociis.* — p. 5. not. 15. pro *magni* lege *regni.* — p. 9. not. 42.
Grupen pro Gruppen. ibid. not. 46. pro *haberent* l. haberEt. — p. 11. not. 53. l. 2 pro ex l. eA. —
p. 12. not. 57. pro *Codice fere coaevo* lege: *Codicique* fere coaevo — p. 21. not. 94. l. 5. absOrpserit.
— p. 27. l. 11. deest numerus 25. — p. 31. not. 48. l. 7. indicEtur. — p. 32. l. 10. pro *regni* l. *regi.* —
p. 37. l. 19. *monaChus.* — p. 40. l. 4. pro *Poso* — *Boso.* ibid. l. 19. SlavoniCa. — p. 41. l. 7. episco-
pAtum. — p. 52. l. 18. pro *mAritum* — *mEritum.* — p. 72. pro *de Bassel* l. de *BEssel.* — p. 76. l. 12.
pro DoLo — DoDo. — p. 86. not. 71. pro *mense* — *mente.* — p. 97. in textu et in nota pro Bobrawa
lege Dobrawa. — p. 99. not. 50. pro *in solitum* lege coniunctim: *insolitum.* — p. 136. not. lege StrAVs-
sii. — p. 144. l. 3. indulgentiaM. — p. 150. not. 66. l. 20. pro *ille* lege *hic,* et l. 21. pro *hic* legas *ille.*
— p. 156. not. 2. l. 2. pro Matthei — MatthA. — p. 161. med. *GeRonem.* — p. 209. not. 97. penult. pro
consentaneum est lege: *cognationem habet.* — p. 210. l. 13. pro *libenter* — *liber.* — p. 233. *profecti.*
— p. 244. l. 11. reluctATurum — p. 270. not. 38. abesse tamen *non* potest. ibid. §. IX. l. 6. post *contu-
maci* dele comma. — p. 271. l. 6. pro *Cothuri* pone *Cothin.* — p. 291. b. l. ult. pro Lavizo lege *Luvizo.*
— p. 302. b. l. 4. pro Caminatus l. Caminatae.

SPECIMEN CODICIS DRESDENSIS.

Initium codicis Dresdensis.

